

ISTORIJA ŠABATA

I

PRVOG DANA SEDMICE

DŽ. N. ENDRUS

PRVO IZDANJE

VLASTITO IZDANJE

2024.

ISTORIJA ŠABATA I PRVOG DANA SEDMICE
DŽ. N. ENDRUS

Naslov originala:

HISTORY OF THE SABBATH AND FIRST DAY OF
THE WEEK
BY J. N. ANDREWS
1873.

Prevod sa engleskog:
IVAN ČOLOVIĆ

Redaktura, lektura i korektura:
MATO TOKIĆ, PETAR UDOVIČIĆ, IVANA TOKIĆ

Grafičko oblikovanje, prelom teksta i dizajn korica:
MATO TOKIĆ

Urednik:
MATO TOKIĆ

Vlastito izdanje
MATO TOKIĆ
Vuka, 2023.

Copyright © Mato Tokić, 2024.

www.dobravijest.com

ISBN 978-953-8520-04-4

PREDGOVOR

Istorija Šabata obuhvata period od 6000 godina. Sedmi dan je Šabat Gospodnji. Dela koja su ga ustanovila bila su, prvo, primer Stvoritelja; drugo, njegovo postavljanje blagoslova na taj dan; i treće, posvećenje ili božansko određivanje dana za svetu upotrebu. Šabat, dakle, datira od početka naše svetske istorije. Prvi koji je odmarao sedmog dana je Bog Stvoritelj; a prvi sedmi dan vremena je dan kojeg je on tako počastvovao. Najviša od svih mogućih počasti se, dakle, odnosi na sedmi dan. Ali ova počast nije bila ograničena samo na prvi sedmi dan vremena; jer čim je Bog odmorio na taj dan, izdvojio je sedmi dan za svetu upotrebu, da bi ga čovek mogao posvetiti u spomen na svog Stvoritelja.

Ovo božansko uspostavljanje proizlazi iz prirode i prikladnosti stvari i mora da je bilo stvoreno direktno za Adama, jer su on i žena tada bili jedina bića koja su mogla da koriste dane u sedmici. Pošto je bilo upućeno Adamu dok je još bio u svojoj čestitosti, mora da mu je bilo dato kao glavi ljudske porodice. Četvrta zapovest zasniva sav svoj autoritet na ovom prvobitnom nalogu Stvoritelja, i stoga, u suštini, mora biti ono što je Bog zapovedio Adamu i Evi kao predstavnicima čovečanstva.

Patrijarsi nikako nisu mogli biti u neznanju u pogledu činjenica i obaveza koje četvrta zapovest pokazuje da je dobila u početku, jer je Adam živeo među njima tokom perioda koji je bio jednak više nego polovini hrišćanske dispencije. Oni, dakle, koji su hodili s Bogom držeći se njegovih zapovesti, svakako su svetkovali njegov Šabat.

Stoga u svetkovatelje sedmog dana moraju se ubrojiti drevni pobožni patrijarsi, a niko neće poreći da među njih takođe, spadaju i proroci i apostoli. Zaista, celokupna Božija crkva obuhvaćena nadahnutim spisima je svetkovala Šabat. Ovom broju treba dodati i Sina Božijeg.

Kakvu istoriju, dakle, ima Šabat Gospodnji! Uspostavljen je u Raju, počastvovan sa po nekoliko čuda svake sedmice u trajanju od četrdeset godina, objavljen od strane velikog Zakonodavca sa Sinaja, svetkovan od strane Stvoritelja, patrijaraha, proroka, apostola i Sina Božijeg! On čini samo srce Božijeg zakona, i dokle god taj zakon postoji, toliko će postojati i autoritet ove svete ustanove.

Budući da je takav zapis o sedmom danu, može se sa pravom pitati, Kako se dogodilo da je ovaj dan unižen do prašine, a drugi dan uzdignut do njegove svete počasti? Sveto Pismo nigde ne pripisuje ovo delo Sinu Božijem. Ono, međutim, predviđa veliko otpadništvo u hrišćanskoj crkvi, i da mali rog, ili čovek greha, bezakonik, treba da pomišlja da promeni vremena i zakone.

Cilj ove knjige je da pokaže: 1. Biblijski zapis o Šabatu; 2. Zapis o Šabatu u sekularnoj istoriji; 3. Zapis o nedelji kao prazniku i o nekoliko koraka kojima je zaposela mesto drevnog Šabata.

Pisac je pokušao da utvrdi tačnu istinu u ovom slučaju istražujući prvobitne autoritete u meri u kojoj je bilo moguće da im se pristupi. Fusnote će pokazati kome je uglavnom dužan za činjenice iznete u ovom delu, iako je naveden samo mali deo konsultovanih radova. On je naveo tačne reči istoričara, i nastojao je, savesno, da ih predstavi u takvom svetlu da ne čine nepravdu citiranim autorima.

Nije krivica pisca što istorija praznika nedelje prikazuje toliki niz prevara i bezakonja kao svoju potporu. To je, po prirodi slučaja, od suštinskog značaja za samo njeno postojanje, jer je tvrdnja uzurpatora nužno zasnovana na prevari. Odgovornost za ovo snose oni koji se usude da počine ili podrže takva dela. Drevnom Gospodnjem Šabatu nikada nije bila potrebna pomoć ove vrste, i nikada zapis o njemu nije bio ukaljan prevarom ili lažima.

D. Ž. N. E.

Betl Krik, Mič., 14. novembar, 1873.

SADRŽAJ

DEO I—BIBLIJSKA ISTORIJA

POGLAVLJE I

STVARANJE..... 9

POGLAVLJE II

USTANOVA ŠABATA..... 14

POGLAVLJE III

ŠABAT POVEREN JEVREJIMA..... 33

POGLAVLJE IV

ČETVRTA ZAPOVEST..... 44

POGLAVLJE V

ŠABAT ISPISAN PRSTOM BOŽJIM..... 50

POGLAVLJE VI

ŠABAT ZA VREME DANA ISKUŠENJA..... 63

POGLAVLJE VII

JEVREJSKI PRAZNICI, MLADI MESECI I ŠABATI	81

POGLAVLJE VIII

ŠABAT OD DAVIDA DO NEHEMIJE.....	91

POGLAVLJE IX

ŠABAT OD NEHEMIJE DO HRISTA.....	107

POGLAVLJE X

ŠABAT TOKOM TRAJANJA POSLEDNJE OD SEDAMDESET SEDMICA	112

POGLAVLJE XI

ŠABAT ZA VREME SLUŽBE APOSTOLA.....	151

 DEO II—SEKULARNA ISTORIJA

POGLAVLJE XII

RANO OTPADNIŠTVO U CRKVI.....	184

POGLAVLJE XIII

NEDELJA GOSPODNJI DAN NIJE SE NALAZILA MEĐU APOSTOLIMA.....	195

POGLAVLJE XIV

PRVI SVEDOCI ZA NEDELJU	219

POGLAVLJE XV

ISPITIVANJE ČUVENE OBMANE	233

POGLAVLJE XVI

POREKLO SVETKOVANJA PRVOG DANA	248

POGLAVLJE XVII

PRIRODA RANOG SVETKOVANJA PRVOG DANA	271

POGLAVLJE XVIII

ŠABAT U ZAPISIMA RANIH OČEVA	297

POGLAVLJE XIX

ŠABAT I PRVI DAN TOKOM PRVIH PET VEKOVA	319

POGLAVLJE XX

NEDELJA ZA VREME MRAČNOG DOBA	354

POGLAVLJE XXI

TRAGOVI ŠABATA ZA VREME MRAČNOG DOBA	383

POGLAVLJE XXII

STAV REFORMATORA U POGLEDU

ŠABATA I PRVOG DANA..... 415

POGLAVLJE XXIII

LUTER I KARLŠTAD..... 428

POGLAVLJE XXIV

SVETKOVATELJI ŠABATA U

ŠESNAESTOM VEKU..... 441

POGLAVLJE XXV

KAKO I KADA JE NEDELJA PRISVOJILA

ČETVRTU ZAPOVEST 451

POGLAVLJE XXVI

ENGLESKI SVETKOVATELJI ŠABATA..... 460

POGLAVLJE XXVII

ŠABAT U AMERICI..... 474

ISTORIJA ŠABATA

DEO I—BIBLIJSKA ISTORIJA

POGLAVLJE I

STVARANJE

Vreme i večnost—Stvoritelj i njegovo delo—Događaji od prvog dana od vremena—Od drugog—Od trećeg—Od četvrtog—Od petog—Od šestog.

VREME, za razliku od večnosti, može se definisati kao deo trajanja koji je izmeren pomoću Biblije. Od najranijeg datuma u knjizi Postanja do vaskrsenja nepravednih na kraju milenijuma, odmeren je period od oko 7000 godina.¹ Pre početka ove velike sedmice vremena, trajanje bez početka ispunjava prošlost; a po isteku ovog perioda, pred narodom Božijim se otvara beskrajno trajanje. Večnost je ona reč koja obuhvata trajanje bez početka i bez kraja. A Biće čije se postojanje proteže u večnost, jeste onaj koji jedini ima besmrtnost, Kralj Večni, besmrtni, nevidljivi, jedini mudri Bog.²

Kada je ovom beskonačnom Biću bilo po volji, uveo je našu zemlju u postojanje. Bog je iz ničega stvorio sve;³ “tako

¹ Za biblijske i tradicionalne dokaze o ovoj tački, videti Shimeall's Bible Chronology, deo i. pogl. vi; Taylor's Voice of the Church, str. 25–30; i Bliss' Sacred Chronology., str. 199–203.

² Isa. 57:15; 1. Sam. 15:29, na margini; Jer 10:10, na margini; Mih. 5:2, na margini; 1. Tim. 6:16; 1:17; Ps. 90:2.

³ Dr Adam Klark, u svom komentaru na Post. 1:1, koristi sledeći izraz:

da ono što je vidljivo nije načinjeno od stvari koje su vidljive”. Ovo delo stvaranja predstavlja događaj koji obeležava početak prve sedmice vremena. Onaj koji je mogao da obavi ceo posao jednom rečju, radije je izabrao da upotrebi šest dana, i da postigne isti rezultat postepenim uzastopnim koracima. Hajde da pratimo korake Stvoritelja od vremena kada je postavio temelj zemlji do kraja šestog dana, kada su završeni

“Stvoreno Prouzrokovano postojanje onoga što ranije do tog trenutka nije postojalo. Rabini, koji su legitimne sudije u pogledu verbalne kritike svog sopstvenog jezika, jednoglasni su u tvrdnji da reč *bara*, izražava početak postojanja stvari: ili njen izlazak iz nepostojanja u postojanje... Ove reči treba prevesti ovako: ‘Bog je u početku stvorio materiju nebesa i materiju zemlje; tj., *prima materia*, ili prvi elementi, od kojih su nebo i zemlja redom načinjeni.’”

Purchase’s Pilgrimige b. i. pogl. ii., ovako govori o stvaranju: “Gospod Svemogućí nije imao ništa, čime bi i od čega bi, mogao da sagradi ovaj grad“ [to jest svet].

Dr Gil kaže: “Za njih se kaže da su *stvorení*, to jest da su napravljeni ni iz čega; jer kakva bi prepostojeća materija za ovaj haos [stih 2] mogla postojati iz koje bi se mogli formirati?”

“Stvaranje mora biti delo Božije, jer niko osim svemoćne sile ne može proizvesti nešto ni iz čega.“ Komentar na Post 1:1.

Džon Kalvin, u svom Komentaru na ovo poglavlje, ovako opisuje delo stvaranja: “Njegovo značenje je da je svet stvoren ni iz čega. Time je opovrgnuta ludost onih koji umišljaju da je neoblikovana materija postojala od večnosti.“

Delo stvaranja je ovako definisano u 2. Makabejcima 7:28: “Pogledajte na nebo i zemlju i sve što je na njima, i smatrajte da ih je Bog stvorio od stvari koje nisu postojale; i tako isto je stvoreno i čovečanstvo.”

Da je ovo stvaralačko delo označilo početak prvog dana, umesto da mu je prethodilo skoro beskonačno vekova, navedeno je u 2. Jez. 6:38: “I rekoš, Gospode, ti si govorio od početka stvaranja, čak i prvog dana, i ovako si rekao: Neka budu načinjeni nebo i zemlja; i reč tvoja beše savršeno delo.”

Viklifov prevod, najranija engleska verzija, prevodi Post. 1:1, ovako: “Prvo je Bog načinio od ničega nebo i zemlju.”

nebo i zemlja, “i Bog je video sve što je stvorio, i gle, bilo je veoma dobro”.¹

Prvog dana sedmice Bog je stvorio nebo i zemlju. Zemlja tako pozvana u postojanje bila je bez oblička i prazna; i potpuna tama prekrivala je Stvoriteljevo delo. Tada “reče Bog: neka bude svetlost, i bila je svetlost”. “I razdeli Bog svetlost od tame”, i nazvao je jedno dan, a drugo noć.²

Drugog dana sedmice “Bog reče: Neka bude svod usred voda; i neka odvoji vode od voda”. Suva zemlja se još nije bila pojavila; zbog toga je zemlja bila prekrivena vodom. Pošto nije postojala atmosfera, gusti oblaci pare su se nalazili na površini vode; ali atmosfera koja je sada pozvana u postojanje rečju Stvoritelja, uzrokovala je da magle i oblaci pare, koji su počivali na površini vode, budu uzdignuti visoko. Ova atmosfera ili proširenje je bila nazvana nebo.³

Trećeg dana sedmice Bog je sabrao vode i učinio da se pojavi suvo kopno. Sakupljanje voda Bog je nazvao morima; suvo kopno, tako odvojeno od voda, nazvao je zemlja. “I reče Bog, neka zemlja rađa travu, bilje koje donosi seme, i drvo rodno koje donosi plod po svojoj vrsti; I bi tako.” “I vide Bog da je to dobro.”⁴

Četvrtog dana vremena “Bog reče, Neka budu videla na svodu nebeskom, da razdvoje dan od noći; i neka budu za znake, i za razdoblja, i za dane i godine”. “I stvori Bog dva velika videla; veće videlo da upravlja danom, i manje videlo

¹ Jev. 11:3; Pos 1.

² Post. 1:1–5; Jev. 1.

³ Post. 1:6–8; Jov 37:18.

⁴ Post. 1:9–13; Ps. 136:6; 2. Pt. 3:5.

da upravlja noću; stvorio je takođe i zvezde.” Svetlost je bila stvorena prvog dana u sedmici; a sada četvrtog dana čini da se sunce i mesec pojave kao nosioci svetlosti i stavlja svetlost pod njihovu upravu. I oni nastavljaju da postoje do danas po njegovim uredbama, jer su svi njegove sluge. Takvo je bilo delo četvrtog dana. I veliki Arhitekta, posmatrajući šta je uradio, proglasio je to dobrim.¹

Petog dana sedmice “Bog je stvorio velike kitove i svako živo biće koje se miče, koje su vode iznedrile u izobilju, po vrstama njihovim, i svaku krilatu živinu po svojim vrstama: i vide Bog da je dobro”.²

Šestog dana sedmice “Bog je stvorio zveri zemaljske po svojim vrstama, i stoku po vrstama njenim, i sve što gmiže po zemlji po vrstama njihovim; i vide Bog da je to dobro”. Zemlja, tako pripremljena za svoju svrhu, bila je ispunjena svakom vrstom živih bića, dok su vazduh i vode vrveli od životinja. Da bi dovršio ovo uzvišeno delo stvaranja, Bog zatim obezbeđuje upravitelja, svog sopstvenog predstavnika, i sve potčinjava njemu. “I reče Bog, načinimo čoveka po našem obličju, kao što smo mi; i neka vladaju nad ribama morskim, i pticama nebeskim, i stokom, i svom zemljom, i nad svakim gmižućim stvorenjem što gmiže po zemlji.” “I oblikova Gospod Bog čoveka od praha zemaljskog, i udahnu mu u nozdrve dah života: i postade čovek duša živa. I zasadi Gospod Bog vrt na istoku u Edenu; i tamo postavi čoveka koga je oblikovao. I učini Gospod Bog da iz zemlje izraste

¹ Post. 1:14–19; Ps. 119:91; Jer. 33:25.

² Post. 1:20–23.

svako drvo koje je prijatno za oko i dobro za hranu; i drvo života usred vrta, i drvo poznanja dobra i zla.” Na samom kraju, Bog je stvorio Evu, majku svih živih. Delo Stvoritelja je sada bilo završeno. “Dovršiše se nebo i zemlja, i sva vojska njihova.” “I vide Bog sve što stvori, i gle, beše veoma dobro.” Adam i Eva su bili u Raju; drvo života je cvetalo na zemlji; greh još nije bio ušao u naš svet, i smrt nije postojala ovde, jer nije bilo greha. “Jutarnje zvezde su pevale zajedno, i svi sinovi Božji klicali su od radosti.” Tako se završio šesti dan.¹

¹ Post. 1:24–31; 2:7–9, 18–22; 3:20; Jov. 38:7.

POGLAVLJE II

USTANOVA ŠABATA

Događaj sedmog dana—Zašto je Tvorac odmorio—Dela kojima je stvoren Šabat—Vreme i redosled njihovog zbivanja—Značenje reči posvećen—Četvrta zapovest upućuje na poreklo Šabata od stvaranja—Drugo pominjanje Šabata potvrđuje ovu činjenicu—Spasiteljevo svedočanstvo—Kada je Bog posvetio sedmi dan—Svrha Tvorca Šabata—Svedočanstvo Josifa i Filona—Negativan argument iz knjige Postanja razmotren—Patrijarsima nije bilo teško da dođu do Adamovog znanja o Šabatu.

Delo Tvorca je bilo završeno, ali prva sedmica vremena još nije bila završena. Svaki od šest dana se odlikovao Stvoriteljevim radom na njemu; ali sedmi je učinjen znamenitim na sasvim drugačiji način. “I sedmog¹ dana Bog je završio svoje delo koje je učinio; a sedmog dana je odmorio od svih dela svojih koje je učinio.” Još snažnijim jezikom je napisano: “Sedmog dana se odmorio, i okrepio se.”²

Tako je sedmi dan u sedmici postao Gospodov dan odmora. Kako je izuzetna ova činjenica! “Večni Bog, Gospod, Stvoritelj krajeva zemlje, ne klone, niti se umara.”³ Njemu nije trebao odmor; ipak je napisano, “Sedmog dana se odmorio, i okrepio se”. Zašto se u zapisu jednostavno ne navodi

¹ “Šestog dana Bog je završio svoje delo koje je učinio; a sedmog dana je odmorio”, itd., piše u Septuaginti, sirijskoj i samarićanskoj; “i ovo treba smatrati pravim čitanjem”, kaže dr Adam Klark. Pogledajte njegov komentar na Post. 2.

² Post. 2:2; Izl. 31:17.

³ Isa. 40:28.

prestanak Stvoriteljevog dela? Zašto je na kraju tog dela upotrebio dan odmora? Odgovor će se saznati iz sledećeg stiha. On je postavljao temelj božanske ustanove, uspomenu na svoje veliko delo.

“Bog je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga, *jer* se u njemu odmorio od svih dela svojih koje je Bog učinio.” Četvrta zapovest navodi istu činjenicu: On je “odmorio sedmog dana; *zato* je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga”.¹

Blagoslov i posvećenje počivali su na sedmom danu zato što je Bog odmorio tog dana. Njegovo odmaranje tog dana, dakle, trebalo je da postavi temelj za blagoslov i posvećenje dana. Njegovo okrepljenje ovim odmorom, značilo je da je bio oduševljen činom koji je postavio temelj za sećanje na njegovo veliko delo.

Drugi postupak Stvoritelja u uspostavljanju ovog spomena bio je polaganje njegovog blagoslova na dan njegovog odmora. Od tada je to bio Gospodnji blagosloveni dan od odmora. Treći postupak upotpunjuje svetu ustanovu. Dan koji je već blagosloven od Boga sada je, na kraju, i posvećen od strane njega. Posvetiti znači “odvojiti, izdvojiti ili—odrediti za svetu, ili versku upotrebu”.²

¹ Post. 2:3; Izl. 20:11. U anonimnom delu pod naslovom “Morality of the Fourth Commandment”, London, 1652, ali ne delo od dr Tvisca, istog naslova, nalazi se sledeći upečatljiv pasus:

“Jevrejski koren reči sedam, označava *punoću, savršenstvo*, a Jevreji su smatrali da broj sedam krije mnoge tajne: tako da Jovan u svojoj Apokalipsi mnogo koristi taj broj. Kao, sedam crkava, sedam zvezda, sedam duhova, sedam svećnjaka, sedam anđela, sedam pečata, sedam truba; i odmah zatim se srećemo sa sedmim danom, ali on je blagosloven; odmah zatim sa sedmim čovekom [Post. 5:24; Jud. 11], ali on je prenet.” Strana 7.

² Webster’s Unabridged Dictionary o reči *blagosloviti* i *posvetiti*. Izdanje 1859.

Vreme kada su ova tri postupka bila izvršena je vredno pažnje. Prvi postupak je bio odmor. To se dogodilo sedmog dana; jer je dan bio upotrebljen za odmor. Drugi i treći postupak odigrali su se kada je prošao sedmi dan. “Bog je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga, jer je u njemu *imao* odmor od svih dela svojih.” Dakle, prvog dana druge sedmice vremena Bog je blagoslovio sedmi dan i odvojio ga za svetu upotrebu. Blagoslov i posvećenje sedmog dana, dakle, ne odnose se samo na prvi sedmi dan vremena, nego na sedmi dan u sedmici koja dolazi, u znak sećanja na odmor Božiji tog dana od dela stvaranja.

Sa početkom vremena, Bog je počeo da broji dane, dajući svakom redni broj za njegovo *ime*. Sedam *različitih* dana dobija isto toliko različitih *imena*. U znak sećanja na ono što je učinio poslednjeg od tih dana, on je izdvojio taj dan *imenom* za svetu upotrebu. Ovaj postupak je uveo u postojanje sedmice, ili periode od sedam dana. Jer sa sedmim danom, on je prestao da broji, i, božanskim određivanjem tog dana za svetu upotrebu u znak sećanja na njegov odmor u njemu, on je učinio da čovek započne brojanje nove sedmice čim je prvi sedmi dan prestao. I kao što je Bogu bilo ugodno da da čoveku *svih sedam* različitih dana, i dao je svakom od ovih dana ime koje ukazuje na njegovo tačno mesto u sedmici, njegov postupak izdvajanja jednog od ovih dana po imenu,

Revidirano izdanje iz 1864. daje ovu definiciju: “Učiniti svetim; odvojiti za svetu ili versku upotrebu; *posvetiti odgovarajućim obredima*; posvetiti. Bog je blagoslovio sedmi dan i *posvetio* ga. Post. 2:3 Mojsije... je posvetio Arona i njegove haljine. Lev. 8:30.”

Vuster to ovako definiše: “*Zarediti ili izdvojiti za svete ciljeve; posvetiti*; Bog je blagoslovio sedmi dan i *posvetio* ga. Post. 2:3.”

koji je stvorio sedmice i dao čoveku Šabat, nikada se ne može—osim sofizmom—odnositi na neodređeni ili neizvesni dan.

Dani u sedmici se mere okretanjem *naše zemlje* oko njene ose; i stoga naš sedmi dan, kao takav, može doći samo stanovnicima ove zemaljske kugle. Adamu i Evi, dakle, kao stanovnicima ove zemlje, a ne stanovnicima nekog drugog sveta, bili su dati dani u sedmici na korišćenje. Dakle, kada je Bog jedan od ovih dana izdvojio za svetu upotrebu u znak sećanja na sopstveni odmor tog dana u sedmici, sama suština postupka sastojala se u tome što je rekao Adamu da ovaj dan treba koristiti samo u svete svrhe. Adam je tada bio u Božijem vrtu, gde ga je Stvoritelj postavio da ga održava i čuva. On je takođe dobio nalog od Boga da potčini zemlju.¹ Kada se, dakle, Gospodnji dan od odmara vrati, iz sedmice u sedmicu, sva ova sekularna delatnost, ma koliko bila prikladna sama po sebi, mora da se ostavi po strani i da se svetkuje dan u znak sećanja na Stvoriteljev odmor.

Dr Twise ovako citira Martina Lutera:

“I Martin Luter ispoveda isto (tom vi. u Post. 2:3). ‘Odavde sledi’, kaže on, ‘da iako je Adam stajao u svojoj nevinosti, ipak je trebao držati sedmi dan svetim, što će reći, tog dana je trebalo da uči svoju decu i svoje unučiće šta je bila volja Božija i u čemu se sastojalo njegovo bogoslužjenje; trebalo je da slavi Boga, zahvaljuje i prinosi: Drugim danima je trebalo da obrađuje svoje zemlju, i radi oko stoke.’”²

Hebrejski glagol, *kadash*, ovde preveden *posvećen*, i koji je u četvrtoj zapovesti preveden kao *posvećen*, Gesenije je ovako definisao: “Proglasiti svetim, posvetiti; ustanoviti bilo šta sveto,

¹ Post. 2:15; 1:28.

² Morality of the Fourth Commandment, str. 56, 57, London, 1641.

odrediti.”¹ Više puta se koristi u Starom Zavetu za javno imenovanje ili proglas. Dakle, kada su gradovi utočišta bili odvojeni u Izraelu, piše: “Odredili su [hebrejski, posvetili] Kedeš u Galileji na gori Neftalimovoj, i Sihem na gori Jefremovoj”, itd. Ovo posvećenje ili određivanje gradova utočišta bilo je javno saopštenje Izraelu da su ovi gradovi bili odvojeni za tu svrhu. Ovaj glagol se takođe koristi i za određivanje javnog posta, i za svečano okupljanje ljudi. Ovako je napisano: “Posvetite [tj. odredite] post, sazovite svečani skup, saberite starešine i sve stanovnike zemlje u dom Gospoda Boga svog.” “Zatrubite na Sionu, posvetite [tj. odredite] post, sazovite svečani skup.” “I reče Jehu: Proglasite [hebrejski, posvetite] svečani skup u čast Vala.”² Ovo okupljanje u čast Vala bilo je toliko veliko da su svi Valovi poštovaoci u celom Izraelu bili zajedno okupljeni. Ovi postovi i svečani skupovi su posvećivani ili odvajani javnim imenovanjem ili proglašenjem skupa. Kada je, dakle, Bog sedmi dan odvojio za svetu upotrebu, bilo je neophodno da tu činjenicu saopšti onima koji su trebali da koriste dane u sedmici. Bez takve objave taj dan se ne bi mogao izdvojiti od ostalih.

Ali najupečatljiviji prikaz značenja ove reči može se naći u zapisu o posvećenju gore Sinaj.³ Kada se Bog spremao da izgovori deset zapovesti pred čitavim Izraelom, poslao je Mojsija sa vrha gore Sinaj da spreči ljude da dotaknu goru. “I reče Mojsije Gospodu, Narod ne može doći na goru Sinaj, jer

¹ Hebrew Lexicon, str. 914, izdanje 1854.

² INav. 20:7; Jl. 1:14; 2; 15; 2. Car. 10:20,21; Sof. 1:7, na margini.

³ Izl. 19:12,23.

si nam zapovedio govoreći, Ogradi goru i *posveti je*.” Vraćajući se na stih u kojem je Bog dao ovu zapovest Mojsiju, čitamo: “I postavi međe narodu unaokolo *govoreći*, Čuvajte se da se ne popnete na goru i da se ne dotaknete njene ograde.” Stoga, posvetiti goru značilo je zapovediti ljudima da ne dodiruju čak ni njenu granicu; jer se Bog spremao da se u veličanstvenosti spusti na nju. Drugim rečima, posvetiti ili odvojiti goru Sinaj za svetu upotrebu, značilo je reći ljudima da bi Bog želeo da se prema toj planini ponašaju sveto kao prema njemu. A takođe, tako posvetiti Gospodnji dan od odmora značilo je reći Adamu da treba da tretira taj dan kao svet Gospodu.

Izjava, “Bog je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga”, zaista nije zapovest za svetkovanje tog dana; ali jeste zapis da je takvo pravilo dato Adamu.¹ Jer kako je Stvoritelj mogao “odvojiti za

¹ Komentar dr Langea govori o ovoj tački na sledeći način, u tomu i. str. 197: “Da nemamo drugi odlomak osim ovog iz Post. 2:3, ne bi bilo teško da iz njega izvedemo propis o opštem svetkovanju Šabata, ili sedmog dana, koji treba da bude posvećen Bogu, kao sveto vreme, od strane celog ljudskog roda za koji su zemlja i njena priroda bili posebno pripremljeni. Prvi ljudi su to morali da znaju. Reči, ‘On je posvetio’, ne mogu imati nikakvo drugačije značenje. One bi bile isprazne osim ako se ne odnose na nekoga od koga se zahtevalo da ga držiš svetim.”

Dr Nikolas Baund, u svom delu “True Doctrine of the Sabbath”, London, 1606, str. 7, ovako navodi drevnost propisa o Šabatu:

Prva zapovest o Šabatu nije bila ništa više tada prvi put data kada je izgovorena sa Neba od Gospoda, nego bilo koja druga od moralnih uredbi, čak i ako je imala toliku starost koliku je i sedmi dan imao; jer, čim je bio dan, odmah je i posvećen, da znamo da kako se pojavio sa prvim čovekom, tako ne sme nestati osim sa poslednjim čovekom; i kao što je bilo na početku sveta, tako mora da traje do kraja istog, i kao što je posvećen prvi sedmi dan, tako mora biti i poslednji. A ovo je ono što neko kaže da je subota zapovedana od Boga, i da je Bog posvetio sedmi dan od postanja sveta; gde (poslednje reči koje objašnjavaju prve) on

svetu upotrebu” dan svoga odmora, kada oni koji su trebali da koriste taj dan nisu znali ništa o njegovoj volji po tom pitanju? Neka odgovore oni koji su u mogućnosti.

Ovo gledište na zapis u Postanju naći ćemo da je podržano svim svedočanstvima u Bibliji koja su u vezi sa Gospodnjim danom od odmora. Činjenice koje smo ispitali su osnova četvrte zapovesti. Ovako reče veliki Zakonodavac sa vrha plamene gore: “Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim.” “Sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvoga.” “Jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmoga dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”¹

Izraz Šabat je prenet iz jevrejskog jezika i označava odmor.² Zapovest, “Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim”, je stoga potpuni pandan reči: “Sećaj se dana od odmora, da ga držiš svetim.” Objašnjenje koje sledi podupire ovu izjavu: “Sedmi dan je Šabat [ili dan od odmora] Gospoda Boga tvoga.” Poreklo ovog dana od odmora dato je u ovim rečima: “jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmoga dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.” Ono što je zapovedeno u četvrtoj zapovesti jeste da se svetkuje Gospodnji dan od odmora. A ovo je definisano kao dan u kojem se on odmarao od dela stvaranja. Štaviše, četvrta zapovest naziva sedmi dan Šabatom

pokazuje da, kada ga je Bog posvetio, onda mu je takođe zapovedano da se svetkuje; i zato pogledajte kako je drevno posvećenje dana, isto tako drevno kao i zapovest o svetosti; jer su njih dvoje jedno.“

¹ Izl. 20:8–11.

² Buck’s Theological Dictionary, članak Shabbat; Calmet’s Dictionary, članak, Shabbat.

u vreme kada je Bog blagoslovio i posvetio taj dan; stoga je Šabat ustanova koja datira od postanka sveta. Četvrta zapovest ukazuje nazad na stvaranje za poreklo svoje obaveze; i kada se vratimo na tu tačku, nalazimo suštinu četvrte zapovesti date Adamu: “Bog je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga;” *tj.* odvojio ga za svetu upotrebu. I u samoj zapovesti stoji ista činjenica: “Gospod je blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga;” *tj.* odvojio ga za svetu upotrebu. Jedna izjava potvrđuje da je “Bog blagoslovio sedmi dan i posvetio ga”; druga, da je “Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga”. Ove dve izjave se odnose na ista dela. Zbog toga što se reč Šabat ne pojavljuje u prvoj izjavi, tvrdilo se da Šabat nije nastao pri stvaranju, već samo sedmi dan koji je bio posvećen. Za drugu izjavu se tvrdilo da Bog uopšte nije blagoslovio sedmi dan, već samo ustanovu Šabata. Ali obe izjave oličavaju svu istinu. Bog je blagoslovio sedmi dan, i posvetio ga; i ovaj dan tako blagosloven i posvećen bio je njegov sveti Šabat, ili dan od odmora. Tako četvrta zapovest potvrđuje da Šabat potiče od stvaranja.

Drugo pominjanje Šabata u Bibliji daje odlučnu potvrdu već navedenih svedočanstava. Šestog dana u sedmici, Mojsije je, u pustinji Sin, rekao Izraelu: “Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu.¹ Šta je učinjeno sedmom danu otkako ga je Bog blagoslovio i posvetio kao svoj dan od odmora u raju? Ništa. Šta je Mojsije uradio sedmom danu da ga učini danom odmora, svetim Šabatom Gospodnjim? Ništa. Mojsije šestog dana jednostavno navodi činjenicu da je sutra dan odmora, sveti Šabat Gospodnji. Sedmi dan je bio takav otkako je Bog blagoslovio i posvetio dan njegovog odmora.

¹ Izl. 16:22,23.

Svedočanstvo našeg božanskog Gospoda o poreklu i nameri Šabata je od posebne važnosti. On je sposoban da svedoči, jer je bio sa Ocem na početku stvaranja.¹ “Šabat je stvoren zbog čoveka”, rekao je, “a ne čovek zbog Šabata”.² Sledeće gramatičko pravilo je vredno pažnje: “Imenica bez prideva se uvek uzima u svom najširem smislu, kao na primer: Čovek je odgovoran.”³ Sledeći tekstovi će opisati ovo pravilo, a takođe i ovu izjavu našeg Gospoda: “Čovek legne dole i ne ustaje; dok nebesa ne nestanu, neće se probuditi, niti će biti podignuti iz njihovog sna.” “Nikakvo iskušenje ne dolazi na vas nego ono kakvo je uobičajeno za čoveka.” “Ljudima je određeno da jednom umru.”⁴ U ovim tekstovima čovek je upotrebljen bez ograničenja, pa je stoga, neminovno čitavo čovečanstvo obuhvaćeno. Šabat je, dakle, stvoren za celu ljudsku porodicu, i stoga je nastao sa čovečanstvom. Ali Spasitelj je govor je još nedvosmisleniji u originalu: “Šabat je stvoren za ČOVEKA, a ne ČOVEK za Šabat.” Ovaj govor usmerava um na čoveka Adama, koji je bio stvoren od praha zemaljskog neposredno pre nego što je Šabat bio stvoren za njega, sedmog dana.

Ovo je upečatljiva potvrda već istaknute činjenice da je Šabat dat Adamu, glavi ljudske porodice.

“Sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvoga;” ipak on je stvorio Šabat za čoveka. “Bog je učinio Šabat svojim, svečanim odobravanjem, da bi nam ga mogao predati nazad pod garancijom

¹ Jn. 1:1–3; Post. 1:1, 26; Kol. 1:13–16.

² Mk. 2:27.

³ Barrett’s Principles of English Grammar, str. 29.

⁴ Jov. 14:12; 1. Kor. 10:13; Jev. 9:27.

božanske povelje, da niko ne može nekažnjeno da ga otme od nas.”

Ali zar nije moguće da se Božiji postupak blagoslova i posvećenja sedmog dana nije dogodio na kraju sedmice stvaranja? Možda se to tada ne pominje zato što je Bog nameravao da se dan njegovog odmora svetkuje naknadno? Ili bolje rečeno, pošto je Mojsije napisao knjigu Postanja dugo nakon stvaranja, možda nije ubacio ovaj izveštaj o posvećenju sedmog dana sa zapisom o prvoj sedmici, iako je sam dan bio posvećen u njegovo vreme?

Sasvim je izvesno da se takvo tumačenje spisa ne može prihvatiti, osim ako to zahtevaju činjenice u predmetu. Jer to je, u najmanju ruku, usiljeno objašnjenje rečenog. Zapis u Postanju, osim ako ovo nije izuzetak, je obično prepričavanje događaja. Tako je ono što je Bog činio svakog dana zabeleženo po svom redosledu sve do sedmog. Svakako bi se učinila šteta prema rečenom kada bi se tvrdilo da je zapis koji se odnosi na sedmi dan drugačijeg karaktera od onog koji se odnosi na ostalih šest. On je odmorio sedmog dana; posvetio je sedmi dan jer je u njemu odmarao. Razlog zašto bi trebalo da posveti sedmi dan postojao je kada se njegov odmor bio približio. Reći, dakle, da Bog nije posvetio dan tada, nego da je to učinio u Mojsijevim danima, ne znači samo iskriviti izrečeno, već tvrditi da je on zanemario da učini ono za šta je postojao razlog pri stvaranju, sve do dve i po hiljade godina posle.¹

¹ Dr Twise opisuje besmislenost tog gledišta koje tvrdi da je prvo svetkovanje Šabata u znak sećanja na stvaranje počelo nekih 2500 godina nakon

Međutim, mi tražimo da se iznesu činjenice koje dokazuju da je Šabat bio posvećen u pustinji Sin, a ne pri stvaranju. A koje su činjenice koje to pokazuju? Priznaj se da takve činjenice nisu zabeležene. Njihovo postojanje je u pretpostavci da bi se podržala teorija da je Šabat nastao pri spuštanju mane, a ne u raju. Da li je Bog posvetio Šabat u pustinji Sin? Nema nagoveštaja za takvu činjenicu. Naprotiv, to se tada pominje kao nešto što je Bog već izdvojio. Šestog dana Mojsije je rekao: “Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu.”¹ Ovo svakako nije postupak uspostavljanja Šabata, već spominjanje postojeće činjenice. Prelazimo na planinu Sinaj. Da li je Bog posvetio Šabat kada je izgovorio deset zapovesti? Niko ne tvrdi da jeste. Svi priznaju da je Mojsije o tome govorio prethodnog meseca.² Da li Gospod na Sinaju govori o posvećenju Šabata? Govori; ali u samom jeziku Postanja on se vraća za posvećenje Šabata, ne u pustinju Sin, već stvaranju sveta.³ Pitamo one koji se drže teorije koja je pod ispitivanjem, ovo pitanje: Ako Šabat nije bio posvećen prilikom stvaranja, već je bio posvećen u pustinji Sin, zašto zapis u svakom primeru⁴ beleži posvećenje Šabata prilikom stva-

tog događaja: “Čitamo da kada su Ilijensi, stanovnici Iliuma, drevno nazivani imenom Troja, poslali ambasadora Tiberiju, da mu izjavi saučešće zbog smrti njegovog oca Avgusta, on im je, s obzirom na neprikladnost, jer je prošlo mnogo vremena od njegove smrti, uzvratio shodno tome, rekavši da mu je žao zbog njihove utučenosti, jer su izgubili tako slavnog viteza kakav je Hektor bio, naime, više od hiljadu godina ranije, u ratovima za Troju.”—*Morality of the Fourth Commandment*, str. 198.

¹ Izl. 16:23.

² Izl. 16.

³ Izl. 20:8–11.

⁴ Uporediti Post. 2:1–3; Izl. 20:8–11.

ranja i izostavlja svako pominjanje takve činjenice u pustinji Sin? Čak, zašto zapis događaja u pustinji Sin pokazuje da je sveti Šabat u to vreme već postojao? Jednom rečju, kako se teorija koja podriva sve činjenice u zapisu, može održati kao Božija istina?

Videli smo Šabat koji je Bog proglasio na kraju sedmice stvaranja. Namera njegovog Autora vredna je posebne pažnje. Zašto je Stvoritelj podigao ovaj spomen u raju? Zašto je od ostalih dana u sedmici izdvojio taj dan koji je iskoristio za odmor? “Zato što se u njemu”, kaže zapis, “odmorio od svih svojih dela koje je Bog stvorio i načinio”. *Odmor* nužno podrazumeva *obavljeno delo*. I stoga je Šabat bio podignut od Boga kao spomen dela stvaranja. I zato to pravilo moralnog zakona koje se odnosi na ovaj spomen, za razliku od svih drugih propisa tog zakona, počinje rečju: “Sećaj se.” Važnost ovog spomena biće cenjena kada iz Svetog Pisma saznamo da je to delo stvaranja za koje njegov Autor tvrdi da je veliki dokaz njegove večne sile i Božanstva, i kao veliku činjenicu koja ga razlikuje od svih lažnih bogova. Ovako je napisano:

“Onaj ko je sve izgradio jeste Bog.” “Bogovi koji nisu stvorili nebo i zemlju, baš oni će nestati sa zemlje, i ispod ovih nebesa.” “Ali Gospod je Bog istiniti, on je Bog živi i Car večni.” “On je stvorio zemlju svojom silom, utvrdio je svet svojom mudrošću, i rasprostro je nebesa svojom razboritošću.” “Jer se nevidljive stvari njegove od stvaranja sveta jasno vide, po onome što je stvoreno, i njegova večna sila i Božanstvo.” “Jer je rekao, i bilo je; zapovedio je, i stajalo je čvrsto.” Tako su “svetovi oblikovani rečju Božijom, tako da ono što je vidljivo nije postalo od stvari koje se vide”.¹

¹ Jev. 3:4; Jer. 10:10–12; Rim. 1:20; Ps. 33:9; Jev. 11:3.

Takva je procena koju Sveto Pismo stavlja na delo stvaranja kao dokaz večne sile i Božanstva Stvoritelja. Šabat stoji kao spomen na ovo veliko delo. Njegovo poštovanje je postupak zahvalnog priznanja od strane njegovih inteligentnih stvorenja da je on njihov Stvoritelj i da mu sve duguju; i da za njegovo zadovoljstvo su stvoreni i da postoje. Kako je ovo poštovanje prikladno za Adama! A kada je čovek pao, koliko je bilo važno za njegovo blagostanje da se “seća Šabatnog dana, da ga drži svetim”. Na taj način bi bio sačuvan od ateizma i od idolopoklonstva; jer nikada nije mogao zaboraviti da je postojao Bog od koga su sve stvari potekle; niti je mogao obožavati kao Boga bilo koje drugo biće osim Tvorca.

Sedmi dan, kada ga je Bog posvetio u Edenu, nije bio jevrejski, već božanski; to nije bio spomen na bekstvo Izraela iz Egipta, već na Stvoriteljev odmor. Niti je tačno da najugledniji jevrejski pisci poriču iskonsko poreklo Šabata, ili da tvrde da je to jevrejski spomen. Navodimo istoričara Josifa Flavija i njegovog učenog savremenika, Filona Judejca. Josif Flavije, čije “*Joscpheus’ Antiquities*” hronološki prate Bibliju od početka, kada govori o pustinji Sin, ne pravi nikakav nagoveštaj za Šabat, što je jasan dokaz da nije imao pojma da on potiče iz te pustinje. Ali kada daje izveštaj o stvaranju, on iznosi sledeće svedočanstvo:

“Mojsije kaže da je za samo šest dana nastao svet i sve što je u njemu. A da je sedmi dan bio odmor i oslobađanje od takvog rada; PREMA TOME toga dana MI slavimo odmor od svoga rada tog dana, i nazovimo ga Šabat; a ta reč označava odmor na hebrejskom jeziku.”¹

¹ Jewish Antiquities, b. i. pogl. i. sek. 1.

A Filon snažno svedoči o karakteru Šabata kao spomenu. Ovako on kaže:

“Ali pošto je sav svet bio završen prema savršenoj prirodi broja šest, Otac je posvetio sledeći dan, sedmi, veličajući ga i nazivajući ga svetim. Jer taj dan je praznik, ne jednog grada ili jedne zemlje, već cele zemlje; dan koji je jedini ispravno nazvati prazničnim danom za sve ljude, i rođendanom sveta.”¹

Niti je Gospodnji dan od odmora bio senka čovekovog odmora posle njegovog oporavka od pada. Njegova inteligentna stvorenja će uvek obožavati Boga na razumljiv način. Kada je, dakle, svoj dan od odmora odvojio za svetu upotrebu, ako to nije bio spomen na njegov rad, već senka čovekovog spasenja od pada, morala je da se navede prava namera ustanove i kao posledica toga, čovek u svom nepalom stanju nikada nije mogao da svetkuje Šabat sa radošću, već uvek sa dubokom tugom, kao da ga podseća da će uskoro odstupiti od Boga. Niti je Gospodnja sveta i časna, jedna od “telesnih uredbi koja im je nametnuta do vremena reformacije”;² jer ne bi moglo biti reformacije kod nepalih bića.

Ali čovek nije ostao u svojoj čestitosti. Raj je izgubljen, a Adam udaljen od drveta života. Prokletstvo Božije palo je na zemlju, a smrt je ušla preko greha, i prešla na sve ljude.³ Posle ovog tužnog otpadništva, više se ne pominje Šabat sve dok Mojsije šestog dana nije rekao: “Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu.”

¹ Works, tom i. The Creation of the World, odeljak. 30.

² Isa. 58:13,14; Jev. 9:10.

³ Post. 3; Rim. 5:12.

Prigovara se da u knjizi Postanja nema propisa o svetkovanju Šabata, a samim tim ni obaveze patrijaraha da ga poštuju. Postoji nedostatak u ovom argumentu koji oni koji ga koriste ne primećuju. Knjiga Postanja nije bila pravilo dato patrijarsima kojim bi hodali. Naprotiv, napisao ju je Mojsije 2500 godina nakon stvaranja, i dugo nakon što su patrijarsi umrli. Shodno tome, činjenica da određeni propisi nisu pronađeni u Postanju nije dokaz da nisu bili obavezni za patrijarhe. Tako knjiga ne zapoveda ljudima da vole Boga svim srcem svojim, a bližnje svoje kao sebe same; niti zabranjuje idolopoklonstvo, bogohuljenje, neposlušnost roditeljima, preljubu, krađu, lažno svedočenje ili pohlepu. Ko će iz ovoga da potvrdi da patrijarsi nisu bili uzdržani u ovim stvarima? Kao puki zapis događaja, napisan dugo nakon njihovog dešavanja, nije bilo neophodno da knjiga sadrži moralni kodeks. Ali da je knjiga data patrijarsima kao pravilo života, ona bi nužno sadržala takav kodeks. Činjenica vredna posebnog zapažanja jeste da čim je Mojsije došao do svog vremena u knjizi Izlaska, ceo moralni zakon je dat. Zapis i narod su tada bili savremeni, a vek nakon toga je pisani zakon u rukama Božijeg naroda, kao pravilo života i potpuni kodeks moralnih propisa.

Argument koji se razmatra je nepouzdan, 1. Zato što je zasnovan na pretpostavci da je knjiga Postanja bila pravilo života za patrijarhe; 2. Jer, ako bi se sproveo, oslobodio bi patrijarhe svakog propisa moralnog zakona osim šestog.¹ 3. Jer Božji postupak odvajanja njegovog dana od odmora za

¹ Post. 9:5,7.

svetu upotrebu, kao što smo videli, nužno uključuje činjenicu da je dao propis o tome Adamu, u čije vreme je tako izdvojen. I stoga, iako knjiga Postanja ne sadrži propise o Šabatu, ona sadrži direktan dokaz da je takvo pravilo dato glavi i predstavniku ljudske porodice.

Nakon što je data ustanova Šabata, knjiga Postanja, u svom kratkom zapisu od 2370 godina, više je ne pominje. Ovo se isticalo kao dovoljan dokaz da su ti sveti ljudi, koji su tokom ovog perioda bili savršeni, i hodili sa Bogom držeći se njegovih zapovesti,¹ uredbi i zakona, svi živeli u otvorenom skrnavljenju tog dana koji je Bog blagoslovio i odvojio za svetu upotrebu. Ali knjiga Postanja takođe izostavlja bilo kakvo jasno upućivanje na doktrinu o budućoj kazni, vaskrsenju tela, otkrivenju Gospoda u plamtėjoj vatri i danu velikog Suda. Da li ovo ćutanje dokazuje da patrijarsi nisu verovali u ove velike doktrine? Da li ih to čini manje svetim?

Međutim, Šabat se ne pominje od Mojsija do Davida, period od pet stotina godina, tokom kojeg je važila smrtna kazna. Da li to dokazuje da nije bio svetkovan tokom ovog perioda?² Jubilej je zauzimao veoma istaknuto mesto u tipskom sistemu, ali u celoj Bibliji nije zabeležen nijedan primer njegovog svetkovanja. Što je još upečatljivije, ne postoji zabeležen nijedan primer obeležavanja velikog dana pomirenja, iako je rad u svetinji nad svetinjama toga dana bio najvažnija služba vezana za zemaljsku skiniju. Pa ipak, svetkovanje drugih i manje važnih praznika sedmog meseca,

¹ Post. 5:24; 6:9; 26:5.

² Pogledati početak poglavlja viii. ove knjige.

koji su tako blisko povezani sa danom pomirenja, jedan koji mu prethodi deset dana, drugi koji sledi za pet, su u više navrata i naročito zabeleženi.¹ Bio bi sofizam dokazivati na osnovu ove tišine u pogledu dana pomirenja, kada je bilo toliko slučajeva u kojima se skoro zahtevalo njegovo pominjanje, da taj dan nikada nije bio svetkovan; a ipak je to zapravo bolji dokaz od onog sličnog koji se koristi protiv Šabata iz knjige Postanja.

Računanje vremena po sedmicama nije izvedeno ni iz čega u prirodi, već duguje svoje postojanje božanskom određivanju sedmog dana za svetu upotrebu u znak sećanja na Gospodnji odmor od šestodnevnog dela stvaranja.² Ovaj vremenski period obeležen je samo ponavljanjem posvećenog Stvoriteljevog dana od odmora. Da su patrijarsi vreme računali po sedmicama, očigledno je iz nekoliko tekstova.³ Da je trebalo da zadrže sedmicu i odbace Šabat kojim se jedino obeležava sedmica, malo je verovatno. Da je računanje sedmice ispravno vođeno, vidi se iz činjenice da su u pustinji Sin šestog dana ljudi,

¹ Jezdra 3:1–6; Nem. 8:2, 9–12, 14–18; 1. Car. 8:2, 65; 2. Dan. 5:3; 7:8,9; Jn. 7:2–14, 37.

² “Sedmica, još jedno drevno merilo, nije prirodno merilo vremena, kao što su neki astronomi i hronolozi pretpostavljali, označena je mesečevim menama. Nastala je po božanskom određivanju prilikom stvaranja—šest dana rada i jedan dan odmora koji je mudro određen za čovekovo fizičko i duhovno blagostanje.”—*Bliss' Sacred Chronology*, str. 6; *Hale's Chronology*, tom i. str. 19.

“Sedam je bio drevni i poštovani broj među narodima na zemlji. Oni su svoje vreme merili sedmicama od početka. Razlog tome bio je Šabat Božiji, kao što je Mojsije naveo razloge za to u svojim spisima.”—*Brief Dissertation. on the first three Chapters of Genesis, od dr Koulmana*, str. 26.

³ Post. 29:27,28; 8:10,12; 7:4,10; 50:10; Izl. 7:25; Jov. 2:13.

samovoljno, sakupili duplu porciju mane. I reče im Mojsije, “Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu”.¹

Kratkoća zapisa u Postanju navodi nas da previdimo mnoge činjenice od najvećeg interesa. Adam je živio 930 godina. Kakvo duboko i zavidljivo interesovanje mora da je postojalo u ljudskoj porodici da se vidi prvi čovek! Da se razgovara sa onim koji je sam razgovarao sa Bogom! Da se čuje sa njegovih usana opis tog raja u kome je živio! Da se doznaju, od onoga koji je stvoren šestog dana, čudesni događaji sedmice stvaranja! Da čuju sa njegovih usana same reči Stvoritelja kada je svoj dan od odmora odvojio za svetu upotrebu! I da sazna, avaj! tužna priča o gubitku raja i drveta života!²

Stoga nije bilo teško da se činjenice koje se odnose na šest dana stvaranja i posvećenje dana od odmora rašire kroz čovečanstvo tokom perioda patrijaraha. Čak, bilo je nemoguće da bude drugačije, posebno među pobožnima. Od Adama do Avrama niz ljudi—verovatno nadahnutih od Boga—sačuvao je znanje o Bogu na zemlji. Tako je Adam živio dok Lameh, Nojev otac, nije imao je 56 godina; Lameh je živio sve dok Sim, sin Nojev, nije imao 93 godine; Sim je živio sve dok Avram nije napunio 150 godina. Tako smo dovedeni do Avrama, oca vernih. O njemu je zabeleženo da je poslušao Božiji glas i da je držao njegove naloge, njegove

¹ Izl. 16:22,23.

² Interesovanje da se vidi prvi čovek je ovako izraženo: “Sem i Set su bili visoko poštovani među ljudima, a tako je i Adam bio iznad svakog stvorenog živog bića.” Prop. 49:16.

zapovesti, njegove uredbe i njegove zakone. I o njemu Svevišnji svedoči sledeće: “Poznajem ga, da će zapovedati svojoj deci i svom domu posle sebe, da treba da drže put Gospodnji da čine pravdu i sud.”¹ Poznanje Boga je sačuvano u porodici Avramovoj; i sledeće ćemo pronaći da se Šabat pominje kao poznat među njegovim potomcima, kao postojeća ustanova.

¹ Post. 26:5; 18:19.

POGLAVLJE III

ŠABAT POVEREN JEVREJIMA

Cilj ovog poglavlja—Potpuno otpadništvo ljudske porodice u prepotopnom dobu—Uništenje čovečanstva—Nojeva porodica pošteđena—Drugo otpadništvo čovečanstva u dobu patrijaraha—Otpadnički narodi prepušteni svojim putevima—Avramova porodica izabrana—Odvojeni od ostatka čovečanstva—Njihova istorija—Njihov odnos prema Bogu—Postojanje Šabata posle izlaska iz Egipta—Analiza Izl. 16—Šabat poveren Jevrejima.

Sada treba da pratimo istoriju božanske istine tokom mnogih vekova u skoro isključivoj vezi sa Avramovom porodicom. Da bismo mogli odbraniti istinu od prigovora da se odnosi samo na Jevreje—prigovor koji se često odnosi na Šabat—da bismo mogli da opravdamo Božije postupanje sa čovečanstvom u pogledu prepuštanja otpadničkih nacija da idu svojim sopstvenim putem, pažljivo ispitajmo Bibliju kako bismo saznali razloge koji su usmerili božansko Proviđenje da izabere Avramovu porodicu za čuvare božanske istine.

Prepotopnom svetu Bog je bio veoma naklonjen. Životni vek svake generacije iz prepotopnog perioda, bio je dvanaest puta duži od životnog veka današnjih ljudi. Tokom skoro hiljadu godina, Adam, koji je razgovarao sa Bogom u raj, bio je sa njima. Pre Adamove smrti, Enoh je započeo svoj sveti hod sa Bogom u trajanju od tri stotine godina, a zatim je bio prenesen da ne vidi smrt. Ovo svedočanstvo o pobožnosti Enoha bilo je snažno svedočanstvo prepotopnim ljudima

u korist istine i pravednosti. Štaviše, Duh Božiji se borio sa čovečanstvom; ali je ljudska izopačenost odnela pobedu nad svim milostivim ograničenjima Svetoga Duha. "I vide Bog da je zlo čovekovo veliko na zemlji, i da je svaka pomisao srca njihovog uvek samo zlo." Čak su se i sinovi Božiji pridružili opštem otpadništvu. Na kraju je samo jedna porodica preostala od svih obožavalaca Svevišnjega.¹

Zatim je usledio potop, koji je očistio svet metlom uništenja od njegovih grešnih stanovnika.² Tako zastrašujući prizor božanske pravde mogao bi se smatrati dovoljnim da obuzda bezbožnost u narednim vekovima. Sigurno je da Noje i članovi njegove porodice nisu dugo mogli da zaborave ovu strašnu lekciju. Ali avaj, pobuna i otpadništvo brzo su usledili, i ljudi su se okrenuli od Boga ka obožavanju idola. Protivno božanskom nalogu da se ljudska porodica podeli na narode,³ čovečanstvo se ujedinilo u jednom velikom činu pobune u ravnici Šinar. "A oni rekoše: idemo, sagradimo sebi grad i kulu, čiji će vrh dosežati do neba; i napravimo sebi ime, da se ne bismo raspršili po celoj zemlji." Tada ih je Bog zbunio u njihovoj bezbožnosti i rasejao ih odande po celoj zemlji.⁴ Ljudima se nije svidelo da čuvaju znanje o Bogu; zbog čega ih je Bog predao njihovom izopačenom umu, i dopustio im da preinače istinu Božju u laž, i da obožavaju

¹ Post. 2-6; Jev. 11:4-7; 1. Pt. 3:20; 2. Pt. 2:5.

² Post. 7; Mt. 24:37-39; Lk. 17:26,27; 2. Pt. 3:5,6.

³ Pnz. 32:7,8; Dap. 17:26.

⁴ Post. 11: 1-9; Josephus' Ant., b. i. pogl. iv. To se dogodilo u danima Faleka, koji se rodio oko sto godina posle potopa. Post. 10:25, uporediti sa 11:10-16; Antiquities, b. i. pogl. vi. sek. 4

stvorenje a ne Stvoritelja. Takvo je bilo poreklo idolopoklonstva i otpadništva neznabožaca.¹

Usred ovog rasprostranjenog otpadništva pronađen je jedan čovek čije je srce bilo verno Bogu. Avram je bio izabran iz idolopokloničke porodice, kao čuvar božanske istine, otac vernih, naslednik sveta i prijatelj Božiji.² Kada su poštovaoci Boga bili pronađeni samo u Nojevoj porodici, Bog je predao ostatak čovečanstva da nestane u potopu. Sada kada su poštovaoci Boga ponovo svedeni skoro na jednu porodicu, Bog predaje idolopokloničke narode njihovim sopstvenim putevima i uzima Avramovu porodicu kao svoje naročito nasledstvo. "Jer ga poznajem", kaže Bog, "da će zapovedati svojoj deci i svom domu posle sebe, da treba da se drže Gospodnjeg puta, da čine pravdu i sud".³ Da bi mogli da sačuvaju na zemlji znanje o božanskoj istini, uspomenu na Svevišnjeg i službu Njemu, trebalo je da budu narod odvojen od čitavog čovečanstva i narod koji će živeti u svojoj zemlji. Da bi se tako odvojili od okolnih neznabožaca, Bog je dao Avramu obred obrezanja, a potom njegovom potomstvu ceo obredni zakon.⁴ Ali oni nisu mogli da poseduju zemlju koja im je bila namenjena sve dok se bezakonje Amorejaca, njenih stanovnika nije napunilo, da bi mogli da budu proterani pred njima. Užas velike tame i peć koja se dimila, koju je Avram

¹ Rim. 1:18-32; Dap. 14:16,17; 17:29,30.

² Post. 12:1-3; INav. 24 : 2,3,14; Nem. 9:7,8 ; Rim. 4:8 -17; 2. Dan. 20:7; Isa. 41:8; Jak. 2:23.

³ Post. 18:19.

⁴ Post. 17:9-14; 34:14; Dap. 10:28; 11:2, 3; Ef. 2:12-19; Br. 23:9; Pnz. 33:27,28.

video u viziji, nagovestili su gvozdenu peć i gorko robovanje u Egiptu. Avramova porodica je morala otići tamo. Usledilo je kratko blagostanje i dugo i strašno ugnjetavanje.¹

Posle dužeg vremena sila ugnjetavača je bila slomljena, a narod Božiji je bio izbavljen. Završetak četiri stotine trideset godina od obećanja datog Avramu označio je čas oslobođenja za njegovo potomstvo.² Izraelski narod je bio izveden iz Egipta kao naročito Božje blago, da bi im mogao dati svoj Šabat, svoj zakon i sebe samoga. Psalmista svedoči da je Bog “izveo svoj narod sa radošću i svoje izabranike sa veseljem: i dao im zemlje neznabožaca: i oni su nasledili trud naroda: da mogu svetkovati njegove uredbe i držati njegove zakone”. I Svevišnji kaže, “Ja sam Gospod koji te posvećujem, koji te izveo iz zemlje egipatske, *da budem tvoj Bog*”.³ Nije da zapovesti Božije, njegov Šabat i on sam, nisu ranije postojali, niti da ljudi nisu imali znanje o pravom Bogu i njegovom zakonu; jer je Šabat bio ustanovljen za svetu upotrebu pre pada čoveka; a Avram je držao zapovesti Božije, njegove uredbe i zakone njegove; a sami Izraelci, kada bi neki od njih prekršili Šabat, bili su ukoreni pitanjem, “Dokle odbijate da držite moje zapovesti i moje zakone”? A što se tiče Svevišnjeg, psalmista uzvikuje, “Pre nego što su se gore rodile, ili pre nego što si oblikovao zemlju i svet, od večnosti do večnosti, ti si Bog”.⁴ Ali mora postojati formalno javno prihvatanje naroda od strane Boga i njegovog zakona i Šabata i

¹ Post. 15; Izl. 1–5; Pnz. 4:20.

² Izl. 12:29–42; Gal. 3:17.

³ Ps. 105:43–45; Lev. 22:32,33; Br. 15:41.

⁴ Ps. 90:2.

njega samog od strane ljudi.¹ Ali ni Šabat, ni zakon, ni veliki Zakonodavac, zbog svoje povezanosti sa Jevrejima, nisu postali jevrejski. Zakonodavac je zaista postao Bog Izraelov,² i koji neznabožac će mu zbog toga uskratiti divljenje? Ali Šabat je i dalje ostao Šabat Gospodnji,³ a zakon je i dalje nastavio da bude zakon Svevišnjeg.

U mesecu koji je usledio nakon njihovog prolaska kroz Crveno more, Jevreji su došli u pustinju Sin. Na ovom mestu, u svom obraćanju narodu, Mojsije po drugi put pominje Stvoriteljev posvećeni dan od odmora. Narod je gunđao za hlebom:

“Tada reče Gospod Mojsiju, Gle, učiniću da vam s neba pada hleb; a narod neka izlazi i sakuplja odgovarajuću količinu svakog dana, da ih ispitam, da li će hoditi po mom zakonu ili ne. I dogodice se, da će šestog dana pripremiti ono što donesu; i biće duplo više nego što svakodnevno sakupe... Čuo sam gundanje sinova Izraelovih: reci im, govoreći, Uveče ćete jesti meso, a ujutru ćete se nasititi hleba, i poznaćete da sam ja Gospod Bog vaš. I dogodi se da uveče iziđoše prepelice i pokriše logor; a ujutru je rosa polehla svuda oko tabora. A kad se podigla rosa što je polehla, gle, na površini pustinje ležala je mala okrugla stvar, mala kao inje na zemlji. A kad to videše sinovi Izraelovi, rekoše jedan drugome: To je mana; jer nisu znali šta je to. I reče im Mojsije, Ovo je hleb koji vam je Gospod dao da jedete. Ovo je ono za šta je Gospod zapovedio, Neka sakupi svaki čovek od toga koliko mu treba za jelo, po jedan omer za svakog čoveka, prema broju svojih ljudi; svaki neka uzme za one koji su mu u šatoru. I tako učiniše sinovi Izraelovi, i sakupiše, neko više, neko manje. A kad su odmerili omer, onaj koji je sakupio više nije imao ništa preko toga, a onaj

¹ Izl. 19:3–8, 24:3–8; Jer. 3:14, u poređenju sa poslednjom rečenicom iz Jer. 31:32.

² Izl. 20:2; 24:10.

³ Izl. 20:10; Pnz. 5:14; Nem. 9:14.

koji je sakupio manje nije mu nedostajalo; svaki čovek je sakupio koliko mu je trebalo za jelo. I reče Mojsije, Neka niko ne ostavi ništa od toga do jutra. Uprkos tome oni nisu poslušali Mojsija; već neki od njih ostaviše je do jutra, i izlegoše se crvi i usmrđi se; i Mojsije se razgnevi na njih. I sakupljali su je svakog jutra, svako koliko mu je potrebno za jelo; a kad bi ugrijalo sunce, topilo se. I dogodi se, da šestog dana sakupiše dva puta više hleba,¹ dva omera za jednog čoveka; i svi poglavari zajednice dođoše i javiše Mojsiju. A on im reče, Ovo je ono što je Gospod rekao,² Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu; ispecite ono šta imate za ispeći danas, i skuvajte šta imate za skuvati; a šta preostane ostavite da se čuva do jutra.

¹ Ovaj stih dr Adam Klark ovako komentariše: “Šestog dana sakupili su duplo više—Ovo su uradili da bi imali dovoljno za Šabat.”

² U Douay Bibliji ovako piše: “Sutra je Šabatni odmor posvećen Gospodu.” Dr Klark komentariše ovaj tekst na sledeći način: “*Sutra je odmor svetog Šabata*] Ne postoji ništa ni u tekstu ni u kontekstu što bi nagovestilo da je Šabat sada prvi put dat Izraelcima, kao što neki smatraju; naprotiv, ovde se govori o tome kao da je to savršeno poznato, pošto se uopšteno svetkovao. Zapovest se, istina, može smatrati da je sada obnovljena; jer bi neki mogli smatrati da bi u svom nesređenom stanju u divljini mogli biti izuzeti od svetkovanja istog. Tako nalazimo: 1. Kada je Bog završio svoje stvaranje, ustanovio je Šabat; 2. Kada je izveo narod iz Egipta, insistirao je na stroгом pridržavanju naloga o svetkovanju; 3. Kada je dao ZAKON, učinio ga je desetim delom celine: takav značaj ima ova ustanova u očima Svevišnjeg Bića!”

Ričard Bakster, čuveni bogoslov iz sedamnaestog veka i odlučni zagovornik ukidanja četvrte zapovesti, u svom delu “Divine Appointment of the Lord’s Day”, jasno navodi poreklo Šabata: Zašto bi Bog dve hiljade godina posle [stvaranja sveta] dao ljudima Šabat iz razloga što je odmorio posle stvaranja, ako nikada ranije nije pozvao čoveka da svetkuje taj spomen? I sigurno je da se Šabat svetkovao u vreme pada mane pre davanja zakona; i neka svaki razboriti hrišćanin prosudi... 1. Bilo da je ne padanje mane, ili odmor Boga nakon stvaranja, bio prvobitni razlog Šabata. 2. A da je bio prvi, ne bi se reklo: Sećajte se da svetkujete Šabat; jer je šest dana padala mana, a sedmog ne; nego ‘za šest dana stvorio Bog nebo i zemlju, itd., i odmori se sedmog dana’. I uzgred se dodaje: Zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan, i ‘posvetio ga’. Čak, razmislite da li ovaj priloženi razlog ne nagoveštava da je dan na ovoj osnovi bio ranije posvećen, dakle da Bog nije spustio manu tog dana i da je zabranio ljudima da je traže.”—*Practical Works*, tom iii. str 784. izdanje 1707.

I ostaviše je do jutra, kako je Mojsije rekao; i nije se usmrdelo, niti je bilo crva unutra. I reče Mojsije: Jedite to danas; jer danas je Šabat Gospodu:¹ danas je nećete naći u polju. Šest dana sakupljajte je; a sedmog dana, koji je Šabat, u njemu je neće biti. I dogodi se da sedmog dana izadoše neki od naroda da sakupe, i ne nađoše ništa. I reče Gospod Mojsiju, Dokle ćete odbijati da držite zapovesti moje i zakone moje? Gledajte, budući da vam je Gospod dao Šabat, zato vam daje šestog dana hleb za dva dana; ostanite svaki na svom mestu, sedmog dana neka niko ne izlazi sa svog mesta. Tako je narod sedmog dana odmarao.”²

Ove reči pokazuju, 1. Da je Bog imao zakon i zapovesti pre davanja mane. 2. Da je Bog dajući svom narodu hleb sa neba namerio da ih ispita u pogledu njegovog zakona. 3. Da je u ovom zakonu bio sveti Šabat; jer se test koji se odnosi na hod po zakonu direktno odnosio na Šabat; i kada je Bog rekao: “Dokle odbijate da držite moje zapovesti i moje zakone?”, bio je Šabat to što su prekršili. 4. Da ispitujući narod u pogledu ovog postojećeg zakona, Mojsije nije dao novu zapovest o poštovanju Šabata, već je ćutao u vezi sa pripremama za Šabat sve dok narod, svojom voljom, nije sakupio duplu količinu šestog dana. 5. Da je narod ovim činom dokazao ne samo da nije bio u neznanju o Šabatu, već da je bio sklon da ga poštuje.³ 6. Da je računanje sedmice, čiji se tragovi pojavljuju

¹ Douay Biblija prevodi: “Zato što je Šabat Gospodnji”.

² Izl. 16.

³ Zaista je potvrđeno da je Bog nekim čudom izjednačio količinu mane za svaki od pet dana, a udvostručio količinu svakoga šestog, tako da nijedno delo naroda nije imalo nikakvog uticaja na Šabat. Ali Pavle nije tako razumeo jednaku količinu mane tokom svakog od tih pet dana. On kaže: “Ali jednakošću, da sada u ovo vreme vaše izobilje bude snabdevanje za njihovu oskudicu, da i njihovo obilje bude snabdevanje za vašu oskudicu; da bude jednakosti; kao što je pisano, Onaj koji je sakupio više nije imao ništa preko toga, a onaj koji je sakupio malo nije mu nedostajalo.”

kroz doba patrijarha,¹ ispravno obavljeno, jer je narod znao kada je šesti dan došao. 7. Da je postojala bilo kakva sumnja u vezi s tim, padanje mane tokom šest dana, njeno zadržavanje sedmog i očuvanje onoga što je potrebno za Šabat tokom tog dana, moralo je nepobitno rešiti tu stavku.² 8. Da nije bilo čina uspostavljanja Šabata u pustinji Sin; jer Bog to nije učinio tada svojim danom od odmora, niti je tada blagoslovio i posvetio taj dan. Naprotiv, zapis pokazuje da je sedmi dan već bio posvećeni Gospodnji dan od odmora.³ 9. Da je obaveza svetkovanja Šabata postojala i bila poznata pre pojave mane. Jer jezik koji se koristi podrazumeva postojanje takve obaveze, ali ne sadrži novo odobravanje sve dok neko od ljudi nije prekršio Šabat. Tako Bog kaže Mojsiju, “Šestog dana pripremiće ono što unesu”, ali on ne govori o sedmom. A šestog dana Mojsije kaže, “Sutra je odmor svetog Šabata Gospodu”, ali im ne zapoveda da ga svetkuju. Sedmog dana kaže da je Šabat i da neće naći manu u polju. “Šest dana ćete je sakupljati; ali sedmog dana, koji je Šabat, neće je biti.” Ali u svemu ovome nema datog propisa, a ipak se postojanje

2. Kor. 8:14,15. A da je dvostruka količina šestog dana bila delo naroda, potvrđuje Mojsije. Kaže da su “šesti dan sakupili duplo više hleba”. Stih 22.

¹ Post. 7:4,10; 8:10,12; 29:27,28; 50:10; Izl. 7:25; Jov 2:13.

² Ovim trostrukim čudom, koje se dešavalo svake sedmice tokom četrdeset godina, veliki Zakonodavac je izdvojio svoj sveti dan. Narod je stoga bio izvanredno pripremljen da sluša četvrtu zapovest koja je nalagala da se poštuje upravo dan u koji je on odmorio. Izl. 16:35; INa. 5:12; Izl. 20:8–11.

³ Dvanaesto poglavlje knjige Izl. govori o poreklu Pashe. To je u upadljivoj suprotnosti sa Izl. 16, koji bi trebalo da daje poreklo Šabata. Ako čitalac uporedi ova dva poglavlja, videće razliku između porekla ustanove navedene u Izl. 12, i poznate reference na postojeću ustanovu kao u Izl. 16. Ako se takođe uporedi Post. 2 sa Izl. 12, videćemo da jedno poglavlje daje poreklo Šabata na isti način na koji drugo poglavlje daje poreklo Pashe.

takvog propisa jasno podrazumeva. 10. Kada su neki od ljudi prekršili Šabat, bili su ukoreni na jeziku koji jasno podrazumeva prethodno kršenje ovog pravila. “Dokle odbijate da držite moje zapovesti i moje zakone?” 11. I da je ovaj ukor Zakonodavca za neko vreme obuzdao prestup naroda.

“Gledajte, budući da vam je Gospod dao Šabat, zato vam daje šestog dana hleb za dva dana;¹ ostanite svaki na svom mestu, sedmog dana neka niko ne izlazi sa svog mesta.”² Kao poseban zalag, Bog je poverio Šabat Jevrejima. Šabat im je bio poveren, ali nije sada bio stvoren za njih. Bio je stvoren za čoveka na kraju prve sedmice vremena; ali pošto su se svi drugi narodi okrenuli od Stvoritelja ka obožavanju idola, Šabat je bio poveren jevrejskom narodu. Niti to dokazuje da su ga svi Jevreji do sada zanemarili. Jer Hrist koristi isti jezik u pogledu obrezanja. Ovako on kaže, “Mojsije vam je dao obrezanje; ne zato što je od Mojsija, nego od očeva”.³ Štaviše, Bog je zapovedio tu odredbu Avramu i njegovoj porodici četiri stotine godina pre nego što je Mojsije dao, a oni su ju zadržali.⁴

¹ To podrazumeva, prvo, pad veće količine mane tog dana dan, i drugo, njeno očuvanje za potrebe Šabata.

² Ovo se mora odnositi na izlazak po manu, kao što povezanost podrazumeva; jer su verski skupovi na Šabat bili zapovedeni i svetkovani. Lev. 23:3; Mk. 1:21; Lk. 4:16; Dap. 1:12; 15:21.

³ Jn. 7:22.

⁴ Post. 17; 34; Izl. 4. Rečeno je da je Mojsije dao obrezanje Jevrejima; ipak je jedinstvena činjenica da je njegovo prvo pominjanje te uredbe čisto usputno i jasno ukazuje na postojeće znanje o njoj sa njihove strane. Ovako je napisano: “Ovo je uredba o Pashi: od nje neka ne jede tuđin; nego svaki sluga koji se kupi za novac, kad ga obrežeš, neka jede od toga.” Izl. 12:43,44. I na sličan način kada je Šabat dat Izraelu, taj narod nije bio u neznanju o ovoj svetovj ustanovi.

Iskaz, “Gospod vam je dao Šabat”, podrazumeva svečani čin predaje blaga njima na čuvanje. Kako je ovo urađeno? Nijedno delo uspostavljanja Šabata ovde se nije dogodilo. Nijedan propis koji je zapovedao njegovo svetkovanje nije bio dat sve dok ga neki od ljudi nisu prekršili, kada je dat u vidu ukora; koji je dokazao pređašnju obavezu i da su prekršili postojeći zakon. A ovo gledište je svakako bilo potkrepljeno činjenicom da narodu nije dato nikakvo objašnjenje ustanove; činjenica koja ukazuje da su neko znanje o Šabatu već posedovali.

Ali kako im je onda Bog dao Šabat? On je to učinio, prvo, tako što ih je izbavio iz užasnog Egipatskog ropstva, gde su bili narod robova. I drugo, dajući im hranu na takav način da se nametne najснаžnija obaveza svetkovanja Šabata. Četrdeset godina davao im je hleb sa neba, šaljući ga šest dana, a zadržavajući ga sedmog, i održavajući hranu za njih svežom tokom Šabata. Tako im je Šabat bio posebno poveren.

Kao dar Jevrejima, Stvoritelj veliki spomen postao je znak između Boga i njih samih. “Dao sam im svoje Šabate, da budu znak između mene i njih, da znaju da sam ja Gospod koji ih posvećujem.” Kao znak se navodi da je njegov cilj bio da objavi istinitog Boga; i rečeno nam je zašto je to bio takav znak. “To je znak između mene i sinova Izraelovih zauvek; jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, a sedmog dana se odmorio i okrepio se.”¹ Sama ustanova ukazivala je na to da je Bog stvorio nebo i zemlju za šest dana, a da se odmorio

¹ Jez. 20:12; Izl. 31:17.

sedmog. Njegovo svetkovanje od strane ljudi značilo je da je Stvoritelj njihov Bog. Kako je ovaj znak bio pun značenja!

Šabat je bio znak između Boga i sinova Izraelovih, jer su samo oni bili obožavatelji Stvoritelja. Svi ostali narodi su se od njega okrenuli “bogovima koji nisu stvorili nebo i zemlju”.¹ Zbog toga je spomen na velikog Stvoritelja bio predan Jevrejima, i postao je znak između Svevišnjeg i njih samih. Tako je Šabat predstavljao zlatna karika koja je povezivala Stvoritelja i njegove obožavatelje.

¹ Jer. 10:10–12.

POGLAVLJE IV

ČETVRTA ZAPOVEST

Sveti na gori Sinaj—Tri velika dara poverena Jevrejima—Šabat objavljen glasom Božijim—Položaj koji mu je dodeljen u moralnom zakonu—Poreklo Šabata—Nedvosmisleni karakter zapovesti—Kruženje zemlje oko svoje ose—Naziv Šabatne ustanove—Sedmi dan zapovesti identičan je sedmom danu novozavetne sedmice—Nemijino svedočanstvo—Moralna obaveza četvrte zapovesti.

A sada pristupamo zapisu o tom uzvišenom događaju, ličnom silasku Gospoda na goru Sinaj.¹ Šesnaesto poglavlje knjige Izlaska, kao što smo videli, je izvanredno zbog činjenice da je Bog dao Izrailju Šabat; devetnaesta glava, zbog činjenice da je Bog predao sebe tom narodu svečanim zaručivanjem kojim je njih učinio svojim svetim narodom; dok će se dvadeseta glava smatrati naročitom zbog čina Svevišnjega kojim je Izraelu dao svoj zakon.

Uobičajeno je da se protiv Šabata i zakona govori kao da pripadaju Jevrejima, zato što jesu dati Izraelu. Isto tako bi se moglo govoriti protiv Stvoritelja, koji ih je izveo iz Egipta da bude *njihov* Bog, i koji sebe naziva Bogom Izraelovim.² Jevreji su bili počastvovani time što su im na taj način povereni Šabat i zakon, umesto da su Šabat i zakon i Stvoritelj zbog ove

¹ Da je Gospod bio tamo lično sa svojim anđelima, videti pored narativa u Izl. 19; 20; 32–34, sledeća svedočenja: Pnz. 33:2; Sud. 5:5; Nem. 9:6–13; Ps. 68:17.

² Izl. 24:10; Lev. 22:32,33; Br. 15:41; Isa. 41:17.

povezanosti nazivani jevrejskim. Sveti pisci govore o visokom uzdizanju Izraela jer mu je na taj način poveren Božji zakon.

“On pokazuje svoju reč Jakovu, svoje uredbe i svoje sudove Izraelu. On nije tako postupao ni sa jednim narodom; a što se tiče njegovih sudova, oni ih nisu poznavali. Hvalite Gospoda!” “Kakva je onda prednost Jevrejina? ili kakva je korist od obrezanja? Velika u svakom pogledu: prvenstveno zato što su im poverena proročanstva Božja.” “Ko su Izraelci; kojima pripada usinovljenje, i slava, i zaveti, i davanje zakona, i služba Božija, i obećanja; čiji su očevi, i od kojih je Hrist po telu došao, koji je nad svima, Bog blagosloven u vekove. Amin.”¹

Nakon što je Svevišnji svečano zaručio narod sebi, kao svoje posebno blago na zemlji,² izvedeni su iz tabora da se sretnu s Bogom. “I gora Sinaj se sasvim zadimila, jer je Gospod sišao na nju u ognju; i dim se njen dizao kao dim iz peći, i sva se gora jako zatresla.” Iz ove vatre Bog je objavio deset reči svog zakona.³ Četvrti od ovih propisa je veliki zakon o Šabatu. Ovako je govorio veliki Zakonodavac:—

“Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim. Šest dana radi i obavljaš sve poslove svoje; a sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvog: u njemu ne obavljaš nikakav posao, ni ti, ni sin tvoj, ni kćer tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni stoka tvoja, ni stranac koji je na vratima tvojim, jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmog dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”

¹ Ps. 147:19,20; Rim. 3:1,2; 9:4,5. Ono što sada sledi iz pera gospodina Viliijama Milera ovu temu predstavlja u jasnom svetlu: “Kažem, i verujem da sam podržan Biblijom, da moralni zakon nikada nije dat isključivo Jevrejima kao narodu; već su oni jedno vreme bili zaduženi za njegovo čuvanje. I preko njih su nam bili predati zakon, proročanstva i svedočanstvo. Vidite Pavlovo jasno rezonovanje u Rimljanima, poglavlja 2, 3 i 4, o toj temi.”—*Miller's Life and Views*, str. 161.

² Izl. 19; Pnz. 7:6; 14:2; 2. Sam. 7:23; 1. Car. 8:53; Am. 3:1,2.

³ Izl. 20:1–17; 34:28; Pnz. 5:4–22; 10:4.

Vrednost koju je Zakonodavac stavio na svoj Šabat vidi se u tome što ga je smatrao dostojnim mesta u svom kodeksu od deset zapovesti, što je dovelo do toga da stoji usred devet nepromenljivih moralnih propisa. Niti treba misliti da je mala čast da Svevišnji, navodeći jedan po jedan velike principe moralnosti dok svi nisu pobrojani i ne doda nijedan više,¹ uračuna u njihov broj svetkovanje njegovog posvećenog dana od odmora. Ovaj propis je izričito dat da bi se podstaklo svetkovanje Stvoriteljevog velikog spomena; a za razliku od svih ostalih, on obavezu svetkovanja nameće još od stvaranja, gde je taj spomen i postavljen.

Šabat treba da se pamti i svetkuje jer ga je Bog posvetio, *tj.*, ustanovio ga za svetu upotrebu, na kraju prve sedmice. I ovo posvećenje dana od odmora, kada je prošao prvi sedmi dan vremena, bio je svečani čin odvajanja sedmog dana za vreme koje dolazi u znak sećanja na Stvoriteljev odmor. Tako četvrta zapovest seže unazad i obuhvata ustanovu Šabata u raj, dok se posvećenje Šabata u raj, proteže napred do svih nadolazećih vremena. Reči u pogledu pustinje Sin zadivljujuće podupiru jedinstvo ovog dvoje. Tako u pustinji Sin, pre nego što je data četvrta zapovest, stoji Šabat, svet Gospodu, sa već postojećom obavezom da se svetkuje, iako nijedna zapovest u tom govoru ne stvara obavezu. Ova obaveza potiče iz istog izvora kao i četvrta zapovest, naime, posvećenju Šabata u raj, pokazujući da je to bila postojeća dužnost, a ne nova zapovest. Jer nikada ne treba zaboraviti da obaveza svetkovanja četvrte zapovesti ne potiče iz pustinje Sin, već od

¹ Pnz. 5:22.

stvaranja; presudni dokaz da Šabat nije nastao u pustinji Sin.

Četvrta zapovest je izuzetno nedvosmislena. Ona obuhvata, prvo, propis: “Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim;” drugo, objašnjenje ove zapovesti: “Šest dana radi i vrši sve poslove svoje; a sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvog: tog dana ne obavljaj nikakav posao, ni ti, ni sin tvoj, ni kćer tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni stoka tvoja, ni stranac koji je na vratima tvojim;” treće, razloge na kojima se zasniva propis, obuhvatajući poreklo ustanove i sama dela kojima je on nastao, i sve podstiče primerom¹ samog Zakonodavca: “jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmoga dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”

Tako je Gospodnji dan od odmora bio izdvojen od drugih šest dana u kojima je radio. Blagoslov i posvećenje odnose se na dan Stvoriteljevog odmora. Dakle, u propisu ne može biti neodređenosti. To nije samo jedan dan od sedam, već onaj dan od sedam u koji je Stvoritelj odmarao i na koji je položio svoj blagoslov, naime sedmi dan.² I ovaj dan je definitivno

¹ On koji je stvorio svet prvog dana u sedmici, i završio njegovo uređenje za šest dana, počinio je sedmog dana, i okrepio se. Post. 1; 2; Izl. 31:17.

² Ovome se, međutim, prigovara da kao posledica obrtanja zemlje oko svoje ose, dan počinje ranije na Istoku nego kod nas; i otuda ne postoji tačno određeni sedmi dan dat čovečanstvu. Da bi sve bilo po volji prigovarača, zemlja ne bi trebalo da se okreće. Ali u tom slučaju, umesto da se otkloni teškoća, ne bi uopšte bilo sedmog dana; jer bi na jednoj strani zemaljske kugle bio neprestano dan, a na drugoj neprestano noć. Istina je da sve zavisi od okretanja zemlje. Bog je stvorio Šabat za čoveka [Mk. 2;27]; stvorio je čoveka da prebiva po čitavoj zemlji [Dela 17:26]; učinio je da se zemlja okreće oko svoje ose da bi se mogli izmeriti dani u sedmici; uzrokujući time da bi sunce trebalo da obasjava zemlju, dok se ona okreće od zapada ka istoku, uzrokujući time da dan obilazi svet od

naglašen imenom koji mu je dao Bog: “Sedmi dan je Šabat [tj. odmor] Gospoda Boga tvoga.”

Da je sedmi dan u četvrtoj zapovesti sedmi dan novoza-
vetne sedmice može se jasno dokazati. U zapisu o pogrebu
našeg Gospoda, Luka ovako piše:—

“I toga dana beše priprema, i Šabat se približavao. A i žene koje su
došle s njim iz Galileje, išle su za njima i gledale grob, i kako je njegovo
telo položeno. I vratiše se i pripremiše mirise i pomade; i prema zapovesti
odmoriše na Šabatni dan. Prvog dana u sedmici, vrlo rano ujutru, dođoše
na grob, donoseći mirise koje su pripremile, i još neki drugi sa njima.”¹

Luka svedoči da su ove žene držale “Šabatni dan prema
zapovesti”. Zapovest kaže: “Sedmi dan je Šabat Gospodu
Bogu tvome.” Ovaj dan tako svetkovan bio je poslednji ili
sedmi dan u sedmici, jer je naredni² dan bio prvi dan u sedmici.
Stoga je sedmi dan zapovesti sedmi dan novoza-
vetne sedmice.

Nemijino svedočanstvo je veoma zanimljivo. “Takođe si
sišao na goru Sinaj i razgovarao s njima s neba, i dao im prave
sudove i istinite zakone, dobre uredbe i zapovesti; i objavio si im
sveti Šabat tvoj i zapovedio im propise, uredbe i zakone rukom
Mojsija, sluge tvoga.”³ Izvanredno je to što se kaže da je Bog
objavio Šabat kada je tako sišao na goru; jer su sinovi Izraelovi
imali Šabat u posedu kada su došli na Sinaj. Stoga se ovaj govor
mora odnositi na ono potpuno otkrivanje Šabatne ustanove
koja je data u četvrtoj zapovesti. I zapazite izraz: “Objavio⁴ si im

istoka ka zapadu. Sedam ovakvih okretanja sačinjavaju sedmicu; sedmo
okretanje donosi Šabat celom svetu.

¹ Lk. 23:54–56; 24:1.

² Pogledati takođe Mt. 28:1; Mk. 16:1,2.

³ Nem. 9:13,14.

⁴ Ovaj izraz je upečatljivo opisan u izjavi u Jez. 20:5, gde se kaže da se

sveti Šabat tvoj;” ne kaže stvorio Šabat za njih: govor koji jasno ukazuje na njegovo prethodno postojanje, i koji usmerava um nazad na Stvoriteljev odmor kao poreklo ustanove.¹

Moralna obaveza četvrte zapovesti koja se tako često poriče može se jasno pokazati upućivanjem na poreklo svih stvari. Bog je stvorio svet i čoveka na svetu. Njemu je dao život i dah, i sve stvari. Čovek dakle sve duguje Bogu. Svaka sposobnost njegovog uma, sva sila njegovog bića, sva njegova snaga i sve njegovo vreme pripadaju Stvoritelju. Stoga je blagonaklonost Stvoritelja dala čoveku šest dana za njegove sopstvene potrebe. I odvajajući sedmi dan za svetu upotrebu u znak sećanja na svoj odmor, Svevišnji je za sebe zadržao jedan od sedam dana, kada je s pravom mogao sve smatrati svojim. Šest dana je, dakle, dar Božiji čoveku, da se pravilno koristi u svetovnim poslovima, a ne sedmi dan, čovekov dar Bogu. Četvrta zapovest, dakle, ne zahteva od čoveka da da nešto svoje Bogu, ali zahteva da čovek ne prisvaja sebi ono što je Bog zadržao sebi za obožavanje. Svetkovati ovaj dan znači davati Bogu ono što je njegovo; prisvojiti ga sebi znači jednostavno krasti od Boga.

Bog objavio Izraelu u Egiptu. Ovaj izraz ne može značiti da ljudi nisu poznavali pravog Boga, ma koliko neki od njih bili izopačeni, jer su oni bili poseban Božji narod od Avramovih dana. Izl. 2:23–25; 3:6,7; 4:31. Način izražavanja ukazuje na prethodno postojanje i Zakonodavca i njegovog Šabata, kada se kaže da su oboje “bili objavljeni” njegovom narodu.

¹ Nikada ne treba zaboraviti da izraz Šabatni dan označava dan od odmora; da je Šabat Gospodnji, Gospodnji dan od odmora; i stoga izraz, “Tvoj sveti Šabat”, upućuje um na Stvoriteljev dan od odmora i na njegovo delo blagoslivljanja i posvećenja tog dana.

POGLAVLJE V

ŠABAT ISPISAN PRSTOM BOŽJIM

Klasifikacija propisa datih preko Mojsija—Šabat obnovljen—Svečano potvrđivanje zaveta između Boga i Izraela—Mojsije pozvan da primi zakon koji je Bog ispisao na kamenu—Deset zapovesti verovatno objavljenih na Šabat—Dogadjaji tokom četrdeset dana—Šabat postaje znak između Boga i Izraela—Smrtna kazna—Ploče svedočanstva date Mojsiju—I slomljene kada je video idolopoklonstvo naroda—Idolopoklonici kažnjeni—Mojsije odlazi gore da obnovi ploče—Bog ponovo zapoveda svetkovanje Šabata—Ploče ponovo date—Deset zapovesti su bile Božije svedočanstvo—Ko ih je ispisao—Tri istaknute počasti koje se odnose na Šabat—Deset zapovesti potpuni zakonik—Veza između četvrtе zapovesti i iskupljenja—Validan razlog zašto je sam Bog trebalo da ispiše taj zakon koji se nalazi ispod prestola milosti.

Kada je glas Najsvetijeg začutao, “narod je stajao daleko, a Mojsije se približio gustoj tami u kojoj se nalazio Bog”. Sledi kratak razgovor¹ u kojem Bog daje Mojsiju niz propisa, koji se, kao primer odredbi datih preko njega, mogu klasifikovati na sledeći način: Ceremonijalni propisi koji su ukazivali na dobre stvari koje treba da se dogode; sudski propisi, namenjeni građanskoj upravi naroda; i moralni propisi, deset zapovesti ponovo izrečene u drugačijem obliku. U ovom kratkom razgovoru Šabat nije bio zaboravljen:—

“Šest dana radi svoj posao, a sedmog dana odmori se; da se vo tvoj i magarac tvoj mogu odmoriti, i da se sin sluškinje tvoje i stranac mogu okreпити.”²

¹ Izl. 20–24.

² Izl. 23:12.

Ovaj zapis daje usputni dokaz da je Šabat stvoren za čovečanstvo, i za ona stvorenja koja saraduju sa ljudima. Stranac i tuđinac moraju da ga drže, a to im je za njihovo okrepljenje.¹ Ali te iste osobe nisu mogle da učestvuju u praznovanju Pashe sve dok nisu postali pripadnici jevrejske zajednice obrezanjem.²

Kada se Mojsije vratio narodu, ponovio je sve reči Gospodnje. Ceo narod je jednoglasno uzviknuo: “Sve reči koje je Gospod izrekao izvršavaćemo.” Onda je Mojsije zapisao sve reči Gospodnje. “I uzeo je knjigu zaveta i čitao je pred narodom: a oni su rekli: sve što je Gospod rekao, učinićemo i bićemo poslušni.” Tada je Mojsije “poškropio i knjigu i sav narod govoreći: Ovo je krv saveza koji je Bog sklopio sa vama”.³

Tako je bio pripremljen put da Bog dodeli drugi znak počasti svom zakonu:—

“I reče Gospod Mojsiju: popni se k meni na goru i budi tamo; i daću ti ploče kamene, i zakon i zapovesti koje sam napisao; da bi mogao da ih poučiš. I Mojsije se popeo na goru, i oblak pokri goru. I slava Gospodnja ostade na gori Sinaj, i oblak ju je prekrivao šest dana: a sedmog dana on pozva Mojsija iz oblaka.⁴ I prizor slave Gospodnje beše kao ogranj koji prož-

¹ Videti takođe Izl. 20:10; Pnz. 5:14; Isa. 56.

² Izl. 12:43–48.

³ Izl. 24:3–8; Jev. 9:18–20.

⁴ Dr Klark navodi sledeće zapažanje o ovom stihu: “Vrlo je verovatno da se Mojsije popeo na goru prvog dana u sedmici; i pošto je sa Isusom Navinom ostao u predelu oblaka tokom šest dana, sedmog, što je bio Šabat, Bog mu se obratio.”—*Commentary on Ex. 24: 16*. Izdvajanje sedmice od četrdeset dana na ovaj neverovatan način vodi napred ka utvrđivanju gledišta dr Klarka. I ako je ovo tačno, to bi snažno ukazivalo da je deset zapovesti dato na Šabat; jer izgleda da postoji dobar dokaz da su one date dan pre nego što je Mojsije otišao da primi kamene ploče. Jer

dire na vrhu gore u očima sinova Izraelovih. I Mojsije uđe u sred oblaka, i pope se na goru; i Mojsije beše na gori četrdeset dana i četrdeset noći.¹

Tokom ovih četrdeset dana Bog je Mojsiju dao obrazac po kome da napravi kovčeg u koji će postaviti zakon koji je napisan na kamenu, kao i obrazac po kome da napravi presto milosti koji će postaviti nad tim zakonom, kao i po kome treba da načini svetinju u kojoj će biti smešten kovčeg zaveta. Takođe je odredio sveštenstvo, koje je trebalo da služi u svetinji pred kovčegom.² Pošto su ove stvari bile određene, i Zakonodavac bio spreman da preda u Mojsijeve ruke svoj zakon koji je on sam ispisao, on je ponovo zapovedio svetkovanje Šabata:—

“I reče Gospod Mojsiju govoreći: Govori i ti sinovima Izraelovim, Zaista svetkujte moje Šabate, jer je to znak između mene i vas kroz naraštaje vaše, da znate da sam ja Gospod koji vas posvećujem. Zato svetkujte Šabat; jer vam je svet: svaki koji ga oskvrni neka se pogubi; jer ko god bude radio bilo kakav posao u njemu, ta duša će biti istrebljena iz svog naroda. Šest dana obavljaj svoje poslove; a sedmog je Šabat odmora, svet Gospodu: ko god bude radio bilo kakav posao u dan Šabatni, neka se pogubi. Zato će sinovi Izraelovi držati Šabat da ga svetkuju kroz sve svoje generacije, za večni savez. To je znak između mene i sinova Izraelovih zauvek: jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, a sedmog dana se odmorio i okrepio se. I dade Mojsiju, kada je završio razgovor s njim na Sinaju, dve ploče svedočanstva, kamene ploče, ispisane prstom Božijim.”³

razgovor zabeležen u poglavljima 21–23 zahtevao bi samo kratko vreme, a svakako je usledio odmah nakon davanja deset zapovesti. Izl. 20:18–21. Kada je razgovor bio završen, Mojsije je sišao do ljudi i napisao sve reči Gospodnje. Ujutru je rano ustao, i pošto je potvrdio zavet, otišao je da primi zakon koji je Bog napisao. Izl. 24:3–13.

¹ Izl. 24:12–18.

² Izl. 25–31.

³ Izl. 31:12–18.

Ovo treba uporediti sa svedočanstvom iz Jezekilja, koji govori u ime Boga:—

“Dao sam im odredbe svoje, i pokazao im sudove svoje, koje ako čovek bude izvršavao, živeće po njima. Štaviše, dao sam im i Šabate svoje, da budu znak između mene i njih, da znaju da sam ja Gospod koji ih posvećujem... ja sam Gospod Bog tvoj; hodi po naredbama mojim, i drži sudove moje i izvršavaj ih; i svetkuj Šabate moje; i oni će biti znak između mene i vas, da znate da sam ja Gospod Bog vaš.”¹

Može se primetiti da nijedan od ovih zapisa ne uči da je Šabat načinjen *za* Izrael, niti da uče da je nastao *nakon* što su Jevreji izašli iz Egipta. Nijedna od ovih pojedinosti se ne čini da je makar malo u suprotnosti sa onim tekstovima koji smeštaju Šabat u vreme stvaranja. Ali učimo, 1. Da je Božiji postupak davanje Jevrejima njegovog Šabata kojeg je učinio znakom između *njih* i njega samog. “Dao sam im svoje Šabate da budu znak između mene i njih.” Ovaj čin posvećivanja Šabata njima je već zabeležen.² 2. Da je to trebao da bude znak između Boga i Jevreja, “da znaju da sam ja Gospod koji ih posvećujem”. Gde god je reč Gospod u Starom zavetu napisana malim slovima, kao u tekstovima koji se razmatraju, to na hebrejskom znači, Jehova. Šabat tada kao znak označava da je to bio Jehova, tj., beskonačni, samopostojeći Bog, koji ih je posvetio. Posvetiti znači odvojiti, izdvojiti ili odrediti za svetu ili religioznu upotrebu.³ Da je jevrejski narod na taj

¹ Jez. 20:11, 12, 19, 20.

² Pogledati treće poglavlje ovog dela.

³ “Posvetiti, *kadash*, znači posvetiti, odvojiti i izdvojiti neku stvar ili osobu iz svih svetovnih potreba za neku religioznu upotrebu.” *Clarke's Commentary on Ex.* 13:2. Isti pisac piše o Izl. 19:23, “Ovde je reč *kadash* uzeta u svom pravom, doslovnom smislu, označavajući izdvajanje stvari, osobe ili mesta, od svih nečistih ili uobičajenih upotreba, i posvećivanje

način bio izdvojen od celog čovečanstva, bilo je dovoljno očigledno. Ali ko ih je tako izdvojio od svih drugih ljudi? Kao milostiv odgovor na ovo važno pitanje, Bog je Jevrejima dao svoj posvećeni dan od odmora. Ali kako bi veliki spomen na Stvoritelja mogao da odredi takvo pitanje? Poslušajte reči Svevišnjeg: “Zaista Šabate moje”, *tj.*, moje dane od odmora, “držite; jer je to znak između mene i vas... To je znak između mene i sinova Izraelovih zauvek; jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, a sedmog dana je počinio i okrepio se”. Šabat kao znak između Boga i Izraela bio je trajno svedočanstvo da je onaj koji ih je odvojio od celog čovečanstva kao svoje osobito blago na zemlji, bio Biće koje je stvorilo nebo i zemlju za šest dana i odmorilo sedmog. Stoga je to bilo naj snažnije moguće uverenje da je onaj koji ih je posvetio zaista bio Jehova.

Od Avramovih dana Bog je izdvojio Jevreje. Onaj koji ranije nije nosio lokalno, nacionalno ili porodično ime, od tog vremena do kraja svog zavetnog odnosa sa jevrejskim narodom, pripisao je sebi takve titule koje ga prikazuju kao njihovog jedinog Boga. Od njegovog izbora Avrama i njegove porodice pa nadalje, on sebe imenuje kao Boga Avramovog, Isakovog i Jakovljevog; Bog Jevreja i Bog Izraela.¹ On je izveo Izrael iz Egipta da bude *njihov Bog*,² i na Sinaju im se pridružio u svečanom zavetovanju. On je tako izdvojio ili posvetio sebi Jevreje, jer su se svi drugi narodi predali idolopoklonstvu. Tako

istih za svete svrhe.”

¹ Post. 17:7, 8; 26:24; 28:13; Izl. 3:6, 13–16, 18; 5:3; Isa. 45:3.

² Lev. 11:45.

se Bog neba i zemlje spustio da preda sebe jednom narodu i da ih izdvoji od celog čovečanstva. Trebalo bi primetiti da nije Šabat bio taj koji je izdvojio Izrael od svih drugih naroda, već je idolopoklonstvo svih drugih naroda dovelo do toga da je Bog izdvojio Jevreje za sebe; i da je Bog dao Izraelu Šabat koji je posvetio čovečanstvu prilikom stvaranja kao najizričitiji znak da je onaj koji ih je tako posvetio zaista živi Bog.

Bio je to Božiji postupak davanja svog Šabata Izraelcima koji ga je učinio znakom *između njih i njega*. Ali Šabat nije vodio svoje poreklo iz toga što je na taj način bio predat Jevrejima; jer je to bio drevni Šabat Gospodnji kada im je bio dat, i videli smo¹ da nije bio dat kao neka nova zapovest. Naprotiv, on je tada počivao na postojećoj obavezi. Ali bila je to promisao Božija u korist Jevreja, prvo što ih je izbavio iz užasnog ropstva, i drugo, što im je slao hleb sa neba tokom šest dana, i očuvao im hranu za Šabat, koja je ustanovila Šabat kao dar tom narodu. I primetite značaj *načina* na koji je ovaj dar dat, kao pokazatelj toga ko je taj koji ih je posvetio. On je postao dar Jevrejima divnim davanjem mane: čudo koje nije prestajalo da otvoreno objavljuje Šabat svake sedmice tokom četrdeset godina; pokazujući tako nepobitno da je Onaj koji ih je vodio bio autor Šabata, a samim tim i Tvorac neba i zemlje. Da Šabat koji je stvoren za čoveka treba da bude tako dat Jevrejima, svakako nije značajnije od toga da je Bog cele zemlje dao svoja proročanstva i sebe tom narodu. Svevišnji i njegov zakon i Šabat nisu postali jevrejski; ali Jevreji su postali počasni čuvari božanske istine; i poznanje Boga i njegovih zapovesti je bilo sačuvano na zemlji.

¹ Pogledati treće poglavlje.

Razlog na kome se zasniva ovaj znak, nepogrešivo ukazuje na pravo poreklo Šabata. On nije nastao od padanja mane šest dana i njenog prestanka sedmog—jer mana je tako bila data zato što je Šabat postojao—već zato što je “za šest dana stvorio Gospod nebo i zemlju, i sedmog dana se odmorio i okrepio”. Tako se pokazuje da je Šabat proistekao iz odmora i okrepljenja Stvoritelja, a ne iz padanja mane. Kao USTANOVA, Šabat objavljuje svog Autora kao Stvoritelja neba i zemlje; kao *znak¹ između Boga i Izraela*, objavljuje da je onaj koji ih je izdvojio zaista Jehova.

¹ Kao znak, time nije postao senka i obred, jer je sam Gospodar Šabata bio znak. “Gle, ja i deca koju mi je Gospod dao jesmo za znake i čuda u Izraelu od Gospoda nad vojskama, koji prebiva na gori Sion.” Isa. 8:18. U Jev. 2:13, ovaj iskaz se odnosi na Hrista. “A Simeon ih blagoslovi i reče Mariji, majci njegovoj, Gle, ovo dete je postavljeno za pad i uzdizanje mnogih u Izraelu; i za znak protiv koga će se govoriti.” Lk. 2:34. Da to što je Šabat bio znak između Boga i Izraela kroz njihove generacije, to jest, za vreme kada su oni bili njegov posebni narod, ne dokazuje da je sada ukinut, ko što ni činjenica da je Isus sada znak protiv kojeg se govori ne dokazuje da će on prestati da postoji kada više ne bude takav znak. Niti ovaj govor tvrdi da je Šabat stvoren za njih, ili da je obaveza svetkovanja Šabata prestala kada su oni prestali da budu narod Božiji. Jer zabrana da se jede krv bila je trajni zakon za njihove naraštaje; a ipak dat je Noju kada je Bog prvi put dozvolio upotrebu životinjske hrane, i još uvek je bio obavezan za neznabošce kada su im apostoli propovedali. Lev. 3:17; Post. 9:1–4; Dap. 15.

Za kršenje Šabata propisana je smrtna kazna od strane građanskog sudije. Ista kazna je bila predviđena za kršenje većine propisa moralnog zakona. Lev. 20:9,10; 24:15–17; Pnz. 13:6–18; 17:2–7. Treba zapamtiti da je moralni zakon koji obuhvata Šabat činio deo GRAĐANSKOG kodeksa jevrejskog naroda. Kao takav, veliki Zakonodavac je priložio kazne koje je trebalo da izrekne sudija, čime se nesumnjivo prikazivala konačna odmazda bezbožnika. Takve kazne su poništavane onom izvanrednom Spasiteljevom odlukom da oni koji su bez greha treba da bace kamen prvi. Ali takvo Biće će ustati da kazni ljude, kada će grad njegovog gneva opustošiti zemlju. Naš Gospod, međutim, nije odbacio pravu kaznu zakona, platu za greh, niti je ublažio pravilo koje je bilo prekršeno. Jv. 8:1–9; Jov 38:22,23; Isa. 28:17; Otk. 16:17–21; Rim. 6:23.

Poslednji postupak Zakonodavca u ovom nezaboravnom govoru bio je da stavi u ruke Mojsijeve “dve ploče svedočanstva, ploče kamene, ispisane prstom Božijim”. Zatim je otkrio Mojsiju žalosno otpadništvo izraelskog naroda i požurio ga da siđe k njima.

“I Mojsije se okrenu i siđe s gore, a dve ploče svedočanstva bile su u njegovoj ruci: ploče su bile ispisane sa obe strane: na jednoj i na drugoj strani bile su ispisane. I ploče su bile delo Božije, a pisanje je bilo pisanje Božije, uklesano na pločama... I dogodi se, da čim se približio logoru, video je tele i igranje, i Mojsijev gnev se usijao, i on je bacio ploče iz svojih ruku, i razbio ih pod gorom.”

Tada je Mojsije sproveo odmazdu nad idolopoklonicima, “i palo je iz naroda tog dana oko tri hiljade ljudi”. I Mojsije se vratio Bogu i zauzeo se za narod. Tada je Bog obećao da će njegov anđeo poći s njima, ali da on sam neće ići među njih da ih ne uništi.¹ Tada je Mojsije uputio usrdnu molbu Svevišnjem da vidi njegovu slavu. Ova molba je uslišena, s tim da lice Božije nije trebalo da vidi.²

Ali pre nego što je Mojsije uzašao da bi mogao da vidi veličanstvo beskonačnog Zakonodavca, Gospod mu je rekao:—

“Iskleši sebi dve kamene ploče kao one prve; i na ovim pločama ispisaću reči koje su bile na prvim pločama koje si razbio... I isklesашe on dve kamene ploče kao prve; i Mojsije ustade ujutru rano, i pope se na goru Sinaj, kako mu je Gospod zapovedio, i uze u ruke dve kamene ploče. I Gospod siđe u oblaku, i stade s njim tamo, i objavi ime Gospodnje. I Gospod prođe pred njim.”

¹ Ova činjenica će rasvetliti one tekstove koji uvode delovanje anđela u davanju zakona. Dap. 7:38,53; Gal. 8:19; Jev. 2:2.

² Izl. 32:33.

Tada Mojsije ugleda slavu Gospodnju i “požuri i pognu glavu svoju prema zemlji i pokloni se”. Ovaj razgovor je trajao četrdeset dana i četrdeset noći, kao i prvi, i čini se da ga je Mojsije proveo u posredovanju da Bog ne uništi ljude zbog njihovog greha.¹ Zapis o ovom periodu je vrlo kratak, ali u ovom zapisu se pominje Šabat. “Šest dana radi, a sedmog dana odmaraj se: u vreme oranja i žetve, ti odmori.”² Opominjući ih na taj način da ne zaborave Gospodnji Šabat ni u periodu sa najviše posla.

Ovaj drugi period od četrdeset dana završio se kao i prvi, Božijim činom stavljanja kamenih ploča u ruke Mojsiju. “I beše tamo sa Gospodom četrdeset dana i četrdeset noći; hleba nije jeo, ni vode pio. I on³ je ispisao na pločama reči zaveta,

¹ Izl. 34; Pnz. 9.

² Izl. 34:21.

³ Neki su ovaj stih razumeli tako, kao da je Mojsije, a ne Bog, ispisao druge ploče. Smatra se da je ovo gledište podržano prethodnim stihom: “Napiši ove reči: jer sam po smislu ovih reči sklopio zavet s tobom i sa Izraelom.” Ali treba primetiti da su reči na kamenim pločama bile deset zapovesti; dok su reči koje se ovde pominju bile one koje je Bog govorio Mojsiju tokom ovog četrdesetodnevno razgovora, počevši od 10. stiha i proširujući se do 27. stiha. Da se zamenica on u 28. stihu odnosi na Mojsija, osim ako pozitivno svedočanstvo ne zabranjuje tako nešto, je lako priznati. Da je potrebno voditi računa u odlučivanju o zamenicama kada postoje prethodne, upadljivo je opisano u 2. Sam. 24:1, gde bi se zamenica *on* prirodno odnosila na Gospoda, čineći tako Boga onim koji je pokrenuo Davida da izbroji Izrael. Ipak, povezanost pokazuje da to nije bio slučaj; jer se gnev Gospodnji rasplamsao tim činom; i 1. Dan. 21:1, jasno potvrđuje da je *onaj* koji je tako pokrenuo Davida bio Sotona. Za očigledno svedočanstvo da je Bog, a ne Mojsije pisao na drugim pločama, videti Izl. 34:1; Pnz. 10:1–5. Ovi tekstovi pažljivo razdvajaju Mojsijevo delo i delo Božije, dodeljujući pripremanje ploča, njihovo nošenje na goru i njihovo spuštanje sa gore, Mojsiju, ali izričito dodeljujući pisanje na pločama samom Bogu.

deset zapovesti.” Tako se pokazuje da su ploče svedočanstva bile dve kamene ploče sa deset zapovesti ispisanih na njima Božjim prstom. Iz toga sledi da je svedočanstvo Božje isto što i deset zapovesti. Pisanje na drugim pločama bilo je identična kopija onog na prvim. “Iskleši sebi dve kamene ploče kao one prve; i na ovim pločama ispisaću reči koje su bile na prvim pločama koje si razbio”, kaže Bog. A o prvim pločama Mojsije kaže: “Objavio vam je svoj zavet, za koji vam je zapovedio da ga izvršavate, deset zapovesti; i ispisao ih je na dve kamene ploče.”¹

Tako je Bog predao svom narodu deset zapovesti. Bez ljudskog ili anđeoskog posredovanja on im je sebe objavio; i ne poveravajući svom najpočastvovanijem sluzi Mojsiju, pa čak ni anđelu iz svog prisustva, on sam ih je ispisao svojim prstom. “Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim”, jedna je od deset reči tako počastvovanih od strane Svevišnjeg. Niti su ove dve visoke počasti jedine koje su bile dodeljene ovom propisu. Iako ih deli zajedno sa ostalih devet zapovesti, ona stoji ispred njih po tome što je ustanovljena PRIMEROM samog Zakonodavca. Ovi propisi su bili dati na dve ploče sa očiglednim upućivanjem na dvostruku podelu Božijeg zakona; najvišu ljubav prema Bogu, i ljubav prema bližnjemu svome kao prema samome sebi. Zapovest o Šabatu, koja se nalazila na kraju prve ploče, čini zlatnu sponu koja povezuje oba dela moralnog zakona. Ona čuva i podstiče taj dan koji Bog smatra svojim; prati čoveka kroz šest dana koje mu je Bog

¹ Izl. 34:1,28; Pnz. 4:12,13; 5:22.

dao da se pravilno upotrebe u različitim životnim sferama, protežući se tako na ceo ljudski život, i obuhvatajući sa ostalih šest dana datih čoveku sve dužnosti koje su bile zapisane na drugoj ploči, dok sama pripada prvoj.

Da ovih deset zapovesti čine potpuni kodeks moralnog zakona dokazuje jezik Zakonodavca kada je pozvao Mojsija k sebi da ih primi. “Popni se k meni na goru i budi tamo; i daću ti ploče kamene, i zakon i zapovesti koje sam napisao.”¹ Ovaj zakon i zapovesti bili su svedočanstvo Boga urezano na kamenu. Istu veliku činjenicu predstavlja Mojsije u svom blagoslovu izrečenom Izraelu: “I reče: Gospod dođe sa Sinaja, i ustade za njih sa Seira: zablista sa gore Parana, i dođe sa deset hiljada svetih: *iz njegove desne ruke* izašao im je ognjeni zakon.”² Ne može biti sporno da je ovim rečima Svevišnji bio predstavljen kao lično prisutan sa deset hiljada njegovih svetih anđela. A ono što je napisao svojom desnom rukom Mojsije je nazvao “ognjenim zakonom”, ili kako kažu neke beleške, “oganj zakona”. I sada čovek Božiji usavršava svoje sveto poverenje. On tako ponavlja šta je Bog učinio u poveravanju svog zakona njemu, i šta je on sam učinio u njegovom završnom uređenju: “I on je ispisao na pločama, prema prvom pisanju, deset zapovesti, koje vam je Gospod izgovorio na gori usred ognja u dan zбора, i predao ih je Gospod meni. I okrenuh se i sidoh s gore, i stavih ploče u kovčeg koji načinih; i eto ih, kako mi je Gospod zapovedio.” Tako

¹ Izl. 24:12.

² Pnz. 33:2. Da se anđeli ponekad nazivaju svecima ili svetima, vidi Dan. 8:13–16. Da su anđeli bili prisutni sa Bogom na Sinaju, vidi Ps. 68:17.

je Božji zakon bio položen u kovčeg ispod prestola milosti.¹ Niti bi ovo poglavlje trebalo zatvoriti bez ukazivanja na važnu povezanost između četvrte zapovesti i iskupljenja.

Poklopac kovčega je nazvan presto milosti jer su svi oni koji su prekršili zakon koji se nalazio u kovčegu ispod prestola milosti mogli naći oprostjenje kroz prskanje krvi pomirenja po poklopcu.

Zakon u kovčegu je zapravo zahtevao pomirenje; ceremonijalni zakon koji je sprovodilo levitsko sveštenstvo i žrtve za greh su učili ljude kako je obavljeno pomirenje. Prekršeni zakon se nalazio ispod prestola milosti; krv žrtve za greh bila je pošćropljena po njegovom vrhu i pokajanom grešniku bilo je dato oprostjenje. Postojao je stvarni greh, i otuda pravi zakon koji je ćovek prekršio; ali nije bilo pravog iskupljenja, a otuda i potreba za velikim antitipom levitskih žrtava. Pravo iskupljenje kada se učini mora se odnositi na taj zakon i biti u skladu sa onim što je bilo senka iskupljenja. Drugim rećima, senka iskupljenja se odnosila na taj zakon koji je bio zatvoren u kovčegu, što ukazuje na to da je taj zakon zahtevao pravo iskupljenje. Neophodno je da zakon koji zahteva iskupljenje, kako bi prestupnik tog zakona bio pošćećen, sam po sebi bude savršen, inaće bi greška delimićno počivala na Zakonodavca, a ne u potpunosti na grešniku. Dakle, kada se obavi iskupljenje ne uklanja se prekršeni zakon, jer je on savršen, već je posebno osmišljeno da se ukloni krivica prestupnika.² Neka se dakle zapamti da je ćetvrta zapovest jedna od deset

¹ Pnz. 10:4,5; Izl. 25:10–22.

² 1. Jov. 3:4,5.

propisa narušenog Božijeg zakona; jedan od nepromenljivih svetih načela koji je učinio da smrt Božijeg jedinog Sina bude neophodna pre nego što se pomilovanje može dati čoveku koji je kriv. Imajući na umu ove činjenice, neće se smatrati čudnim da Zakonodavac zadrži objavljivanje takvog zakona za sebe; i da nijednom stvorenom biću ne treba da poveri pisanje tog zakona koji bi trebalo za iskupljenje da zahteva smrt Sina Božijeg.

POGLAVLJE VI

ŠABAT ZA VREME DANA ISKUŠENJA

Opšta istorija Šabata u pustinji—Kršenje Šabata jedan od uzroka isključenja te generacije iz obećane zemlje—Kršenje Šabata od strane njihove dece u pustinji jedan od uzroka njihovog konačnog rasejanja iz sopstvene zemlje—Zakon u pogledu vatre na Šabat—Različiti propisi u vezi sa Šabatom—Šabat nije jevrejski praznik—Čovek koji je sakupljao drva na Šabat—Mojsijeva molba u pogledu dekaloga—Šabat nije proizašao iz saveza na Horivu—Poslednji apel Mojsija u korist Šabata—Prvobitna četvrta zapovest—Šabat nije spomen na izlazak iz Egipta—Koje su reči bile uklesane na kamenu—Opšti sažetak iz Mojsijevih knjiga.

Istorija Šabata tokom izazova u danu iskušenja u pustinji kada je Bog tugovao četrdeset godina sa svojim narodom može se izreći u nekoliko reči. Čak i pod Mojsijevim nadzorom, i sa zapanjujućim čudesima u svom sećanju i pred njihovim očima, oni su bili idolopoklonici,¹ zanemarivši žrtve i obrezanje,² gundali su protiv Boga, zanemarili njegov zakon³ i kršili njegove Šabate. O njihovom odnosu prema Šabatu dok su bili u pustinji, Jezekilj nam daje sledeći slikovit opis:—

“Ali se dom Izraelov pobunio protiv mene u pustinji: nisu hodili po mojim uredbama, i prezreli su moje sudove, koje ako čovek izvrši, živeće u njima; i moje Šabate su veoma oskvrnili: tada sam rekao, Izlio bih gnev svoj na njih u pustinji, da ih uništim. Ali sam delovao radi imena svog, da se ne oskvrni pred neznabošcima, pred čijim sam ih očima izveo.”⁴

¹ Izl. 32; INav. 24:2,14,23; Jez. 20:7,8,16,18,24.

² Am. 5:25–27; Dap. 7:41–43; INav. 5:2–8.

³ Br. 14; Ps. 95; Jez. 20:13.

⁴ Jez. 20:13–24.

Ovaj pasus pokazuje opšte kršenje Šabata i očigledno se odnosi na otpadništvo Izraela tokom prvih četrdeset dana kada je Mojsije bio odsutan od njih. Bog je tada odredio njihovo uništenje; ali zahvaljujući Mojsijevom zastupništvu, poštedeo ih je upravo iz razloga koji je prorok izneo.¹ Pošto im je odobrena dodatna proba, oni su očigledno pali i drugi put, tako da je Bog podigao svoju ruku na njih da ne uđu u obećanu zemlju. Ovako prorok nastavlja:—

“Pa ipak podigoh ruku svoju na njih u pustinji, da ih ne uvedem u zemlju koju sam im dao, u kojoj teče mleko i med, koja je slava svih zemalja; Jer prezreše moje sudove, i ne hodiše po mojim uredbama, nego oskvrniše Šabate moje, jer srce njihovo pođe za idolima njihovim. Ipak ih je oko moje poštedelo da ih ne uništım, niti sam im učinio kraj u pustinji.”

Ovaj pasus se nesumnjivo odnosi na Božji čin kojim je onemogućio svima starijim od dvadeset godina da uđu u obećanu zemlju.² Treba primetiti da se kršenje Šabata jasno navodi kao jedan od razloga zbog kojih je toj generaciji bilo onemogućeno da uđu u obećanu zemlju. Bog je poštedeo ljude da narod ne bi bio potpuno istrebljen; jer je mlađem naraštaju produžio vreme probe. Ovako prorok nastavlja:—

“Ali rekoh deci njihovoj u pustinji: Ne idite po zakonima očeva svojih, i ne držite se zakona njihovih, niti se skrnivate idolima njihovim: Ja sam Gospod Bog vaš, idite po uredbama mojim, i čuvajte moje zakone, i izvršavajte ih; i svetkujte Šabate moje; i oni će biti znak između mene i vas, da znate da sam ja Gospod Bog vaš. Uprkos tome deca su se pobunila protiv mene: nisu hodili po mojim uredbama, niti su držali moje sudove da ih čine, koje ako čovek čini, on će i živeti u njima; oni su oskvrnili moje

¹ Izl. 32.

² Br. 14.

Šabate: tada rekoh, izliću svoju jarost na njih, i izliću svoj gnev na njih u pustinji. Ipak, odvratio sam ruku svoju, i učinih radi imena svog, da se ne oskvrni pred neznabošcima, pred čijim sam ih očima izveo. Podigao sam ruku svoju na njih i u pustinji, da bi ih rasejao među neznabošcima, i rasuo ih po zemljama; jer nisu izvršili moje sudove, nego su prezreli moje uredbe, i oskvrnili Šabate moje, i oči njihove išle su za idolima njihovih očeva.”

Tako se vidi da su mlađi naraštaji, koje je Bog poštedeo kada je isključio njihove očeve iz obećane zemlje, kao i njihovi očevi, prekršili Božiji zakon, okaljali njegov Šabat i priklonili se idolopoklonstvu. Bog nije smatrao prikladnim da ih isključi iz zemlje hananske, ali je podigao svoju ruku na njih u pustinji, da bi ih rasejao među njihove neprijatelje nakon što uđu u obećanu zemlju. Tako se vidi da su Jevreji, dok su bili u pustinji, postavili temelje za njihovo kasnije rasejanje iz svoje zemlje: i da je jedno od dela koje je dovelo do njihove konačne propasti kao naroda bilo kršenje Šabata pre nego što su ušli u obećanu zemlju. Dobro im je Mojsije rekao u poslednjem mesecu svog života: “Bili ste buntovni protiv Gospoda od dana kada sam vas poznao.”¹ U Halevu i Isusu Navinu je bio drugi duh, jer su u potpunosti sledili Gospoda.²

Takva je bila opšta istorija svetkovanja Šabata u pustinji. Čak je i čudo sa manom, koje je svake sedmice tokom četrdeset godina javno svedočilo o Šabatu,³ postalo za telo Jevreja samo običan događaj, tako da su se usudili da gundaju protiv tako poslatog hleba s neba;⁴ i mi možemo pouzdano verovati da su

¹ Pnz. 9:24.

² Br. 14; Jev. 3:16.

³ Izl. 16; INav. 5:12.

⁴ Br. 11; 21.

se oni koji su na taj način bili otvrdnuti kroz obmanjivanje greha, malo obazirali na svedočanstvo mane u korist Šabata.¹ U Mojsijevom zapisu čitamo o Šabatu na sledeći način:—

“I sakupi Mojsije svu zajednicu sinova Izraelovih i reče im: Ovo su reči koje je Gospod zapovedio, da ih izvršite. Šest dana će se obavljati posao, a sedmog dana biće vama sveti dan, Šabat odmora Gospodu: ko god bude radio tog dana neka se pogubi.² Ne palite oganj u svim prebivalištima svojim na Šabatni dan.”³

Glavna odlika ovog teksta je bila zabrana paljenja vatre na Šabat. Pošto je ovo jedina zabrana te vrste u Bibliji, i pošto se često koristi kao razlog zašto Šabat ne treba svetkovati, kratko ispitivanje ove poteškoće neće biti na odmet. Treba primetiti, 1. Da ovaj iskaz ne čini deo četvrte zapovesti, velikog zakona Šabata. 2. Da su postojali zakoni koji se odnose na Šabat i koji nisu bili deo institucije Šabata, ali su proizašli iz toga što su bili povereni Jevrejima, kao što je zakon koji se odnosi na predstavljanje hlebova na Šabat; i zakon koji se tiče žrtve paljenice na Šabat:⁴ tako da je u najmanju ruku moguće da je ovo bio propis koji se odnosio samo na taj narod, i da nije deo prvobitne ustanove. 3. Da kao što su postojali zakoni koji su se odnosili samo na Jevreje, tako je bilo mnogo onih koji su se odnosili na njih samo dok su bili u pustinji. Takvi su bili svi oni propisi koji su se odnosili na manu, podizanje šatora i njegovo postavljanje, način postavljanja logora oko njega

¹ Poređenje Izl. 19; 20:18–21; 24:3–8, sa 32. poglavljem, pokazaće zapanjujući prelaz Jevreja sa vere i poslušnosti na pobunu i idolopoklonstvo. Videti opštu istoriju ovih dela u Ps. 78; 106.

² Za zapažanje o ovoj kazni videti poglavlje 5.

³ Izl. 35:1–3.

⁴ Lev. 24:5–9; Br. 28:9,10.

itd. 4. Da su u ovoj grupi bile sve uredbe date od vremena kada je Mojsije spustio druge kamene ploče do završetka knjige Izlaska, osim ako reči koje se razmatraju ne formiraju izuzetak. 5. Da je zabrana paljenja vatre bila zakon ove grupe, tj., zakon osmišljen samo za boravak u pustinji, vidljivo je iz nekoliko presudnih činjenica.

1. Da je zemlja Palestina tokom jednog dela godine bila toliko hladna da su vatre bile neophodne da bi se sprečila patnja.¹

2. Da Šabat nije bio zamišljen da bude uzrok nevolje i patnje, već okrepljenja, radosti i blagoslova.²

¹ Biblija obiluje činjenicama koje potvrđuju ovu tvrdnju. Tako se psalmista, u obraćanju Jerusalmu, izražava na sledeći način: "On daje sneg kao vunu, raspršuje inje kao pepeo. On izbacuje led svoj kao komadiće, ko može da stoji pred njegovom hladnoćom? On šalje svoju reč i topi ih, on čini da duva njegov vetar, i vode teku. On pokazuje reč svoju Jakovu, svoje uredbe i svoje sudove Izraelu." Ps. 147:16–19. Dr Clarke ima sledeću belešku o ovom tekstu: "U određenim periodima hladnoća na istoku je toliko jaka da ubija i ljude i životinje. *Žak od Vitrija*, jedan od pisaca u *Gesta Dei per Francos*, kaže da je u ekspediciji u kojoj je on bio angažovan na gori Tabor, 24. decembra, hladnoća bila toliko jaka da su mnogi od siromašnih ljudi i životinja od nje umrli. I *Albert iz Ahena*, drugi od ovih pisaca, govoreći o hladnoći u Judeji, kaže da je *tridesetoro* ljudi koji su brinuli o Baldvinu I., u planinskim oblastima blizu Mrtvog mora, umrlo od nje; i da su se u toj ekspediciji morali boriti sa užasnim gradom i ledom; sa nečuvanim snegom i kišom. Iz ovoga nalazimo da su zime u Judeji često veoma oštre; i da se u ovakvim slučajevima kao što su gore navedeni možemo pozvati na: Ko može da stoji pred njegovom hladnoćom!" Videti njegov komentar na Ps. 147. Videti takođe Jer. 36:22; Jn. 18:18; Mt. 24:20; Mk. 13:18. I. Makabejcima 13:22, pominje veoma veliku snežnu oluju u Palestini, tako da konjanici nisu mogli marširati.

² Svedočanstvo Biblije u pogledu ovoga je veoma jasno. Tako čitamo; "Šest dana obavljaj svoj posao, a sedmog dana odmori se: da se vo tvoj i magarac tvoj mogu odmoriti, i da se sin sluškinje tvoje i stranac mogu okrepti." Izl. 23:12. Biti bez vatre u žestini zime učinilo bi da Šabat bude

3. Da u pustinji Sinaj, gde je bio dat ovaj propis u pogledu vatre na Šabat, on nije predstavljao uzrok patnje, pošto su se nalazili na 200 milja južno od Jerusalima, u toploj klimi Arabije.

4. Da je ovo pravilo bilo privremenog karaktera, je dalje obuhvaćeno u tome što se za druge zakone kaže da su trajne uredbe i propisi koje treba držati nakon što uđu u obećanu zemlju,¹ a za ovaj propis se ne pojavljuje nikakav nagoveštaj ove vrste. Naprotiv, čini se da je ovaj propis po karakteru sličan propisu u pogledu mane,² i da je koegzistentan sa njim i prilagođen njemu.

5. Da se zabrana u pogledu paljenja vatre zaista odnosila na obećanu zemlju, a ne samo na pustinju, svakih nekoliko godina bi bila u direktnom sukobu sa zakonom o Pashi. Jer Pashu je trebalo da peče svaka porodica sinova Izraelovih uveče posle četrnaestog dana prvog meseca,³ koji bi povremeno padao na Šabat. Zabrana paljenja vatre na Šabat ne bi bila u suprotnosti sa Pashom dok su Jevreji bili u pustinji; jer Pasha

prokletstvo a ne okrepljenje. To bi upropastilo zdravlje onih koji bi se na taj način tome izložili, a Šabat bi učinilo sve samo ne izvorom osveženja. Prorok koristi sledeće reči: “Ako odvratiš nogu svoju od Šabata, da ne činiš što je tebi drago na moj sveti dan, i prozoveš Šabat milinom, svetinjom Gospodnjom, časnom”, itd. Šabat je tada bio osmišljen od Boga da bude izvor zadovoljstva svom narodu, a ne uzrok patnje. Milostivi i dobrotvorni karakter Šabata se vidi u sledećim tekstovima: Mt. 12:10–13; Mk. 2:27, 28; Lk. 14:3–6. Iz njih saznajemo da Bog gleda na patnje životinja i želi da ih ublaži na Šabat; Koliko želi više da ublaži nevolje i potrebe njegovog naroda, za čije je okrepljenje i radost stvoren Šabat.

¹ Izl. 29:9; 31:16; Lev. 3:17; 24:9; Br. 19:21; Pnz. 5:31; 6:1; 7. Broj i raznovrsnost ovih nagoveštaja iznenadiće ispitivača.

² Izl. 16:23.

³ Izl. 12; Pnz. 16.

nije trebalo da se praznuje sve dok oni ne stignu u obećanu zemlju.¹ Ali ako bi se ta zabrana odnosila i na obećanu zemlju, gde je Pasha trebalo da se redovno praznuje, ove dve odredbe bi često dolazile u direktan sukob. Ovo je svakako snažna potvrda gledišta da je zabrana paljenja vatre na Šabat bila privremena odredba, koja se odnosila samo na pustinju.²

Iz ovih činjenica sledi da omiljeni argument izvučen iz zabrane paljenja vatre, da je Šabat bio lokalna ustanova, prilagođena samo zemlji Hananskoj, mora biti odbačen; jer je očigledno da je ta zabrana bila privremena uredba koja nije ni bila prilagođena zemlji obećanja, i nije za tu zemlju bila namenjena. Zatim čitamo o Šabatu na sledeći način:—

¹ Zakon o Pashi je svakako čekao dolazak Jevreja u obećanu zemlju pre njegovog redovnog svetkovanja. Izl. 12: 25. Zaista, samo jednom je svetkovan u pustinji; naime, u godini nakon njihovog odlaska iz Egipta; a posle toga je izostavljen sve dok nisu ušli u zemlju hanansku. Br. 9; INav. 5. To se dokazuje, ne samo iz činjenice da nisu zabeleženi drugi slučajevi, već jer je obrezanje izostavljeno tokom celog perioda njihovog boravka u pustinji; a bez ove uredbe deca bi bila isključena iz Pashe. Izl. 12; INav. 5.

² Dr Gil, koji je smatrao da je sedmi dan Šabat jevrejska institucija, počevši od Mojsija, a završavajući sa Hristom, i da se ona ne tiče neznabožaca, dao je svoj sud u vezi sa ovim pitanjem paljenja vatre na Šabat. On svakako nije imao motiva da u ovom slučaju na ovu popularnu zamerku odgovori drugačije osim iznošenjem istine. On kaže:

“Izgleda da je ovaj zakon privremen i da se ne nastavlja, niti se kaže da će trajati kroz njihove generacije, kao drugde, kao kad se zakon za Šabat daje ili ponavlja; treba ga ograničiti na izgradnju skinije, i dok nije došlo ono čemu je prethodio; i osmišljen je da spreči svaki javni ili privatni rad na Šabat u bilo čemu što se tiče toga;” itd.—*Commentary on Ex.* 35:3.

Dr Baund nam prenosi stav svetog Avgustina o ovom pitanju: “On ih ne opominje na to bez razloga; jer to govori o pravljenju šatora i svega što mu pripada, i pokazuje da, uprkos tome, oni moraju počivati na Šabatni dan, a ne pod plaštom toga (kao što se kaže u tekstu) da moraju zapaliti vatru.”—*True Doctrine of the Sabbath*, str. 140.

“I reče Gospod Mojsiju govoreći: Govori svoj zajednici sinova Izraelovih i reci im: Budite sveti, jer sam ja, Gospod Bog vaš, svet. Bojte se svaki svoje majke i svog oca, i držite moje Šabate: ja sam Gospod Bog vaš... Držite moje Šabate, i poštujte svetinju moju: ja sam Gospod.”¹

Ova stalna spominjanja Šabata upadljivo su u suprotnosti sa opštim neposlušnošću ljudi. I ovako Bog ponovo govori:—

“Šest dana neka se posao obavlja; a sedmi dan je Šabat odmora, sveti sabor; u njemu nemojte raditi nikakav posao: to je Šabat Gospodnji u svim vašim mestima za stanovanje.”²

Tako Bog svečano određuje njegov dan od odmora kao vreme svetog bogoslužjenja i kao dan sedmičnih verskih okupljanja. Opet veliki Zakonodavac veliča svoj Šabat:—

“Ne pravite sebi ni idole ni rezane kipove, niti postavljajte sebi uspravne kipove, niti postavljajte ijedan lik od kamena u svojoj zemlji da mu se klanjate; jer sam ja Gospod Bog tvoj. Držite moje Šabate i poštujte svetinju moju: ja sam Gospod.”³

Srećan bi bio narod Božiji da se tako uzdržavao od idolopoklonstva i sveto poštovao Stvoriteljev dan od odmora. Ipak, idolopoklonstvo i kršenje Šabata bili su toliko uobičajeni

¹ Lev. 19:1–3, 30.

² Lev. 23:3. Tvrdi se na osnovu 2. stiha da je Šabat bio jedan od praznika Gospodnjih. Ali poređenje stihova 2, 4, pokazuje da postoji prekid u pričanju, u cilju uvođenja Šabata kao svetog sabora; i taj 4. stih započinje temu iznova na samom jeziku 2. stiha; i treba primetiti da ostatak poglavlja iznosi stvarne jevrejske praznike; odnosno, beskvasnih hlebova, Pedesetnice i praznika senica. Ono što dodatno oslobađa ovu tačku od svake nejasnoće je činjenica da stihovi 37, 38 pažljivo razlikuju praznike Gospodnje i Šabate Gospodnje. Ali Izl. 23:14, rešava stvar: “Tri puta u godini držaćete mi praznik.” A zatim stihovi 15–17 nabrajaju ove praznike kao u Lev. 23:4–44. Vidi takođe 2. Dan. 8:13.

³ Lev. 26:1,2.

u pustinji da je generacija koja je izašla iz Egipta bila isključena iz obećane zemlje.¹ Nakon što je Bog tako oduzeo nasljedstvo obećane zemlje ljudima koji su se pobunili protiv njega,² čitamo dalje o Šabatu sledeće:—

“I dok su sinovi Izraelovi bili u pustinji, našli su čoveka koji je sakupljao drva na Šabat. I oni koji su ga našli kako sakuplja drva doveli su ga Mojsiju i Aronu i celoj zajednici. I stavili su ga pod prismotru, jer još nije bilo odlučeno šta bi trebalo uraditi sa njim. I reče Gospod Mojsiju, Čovek neka bude pogubljen; sva zajednica neka ga kamenuje izvan logora. I sva zajednica ga je izvela izvan logora, i kamenovala ga kamenjem, i on je umro; kao što je Gospod zapovedio Mojsiju.”³

Prilikom objašnjavanja ovog stiha treba uzeti u obzir sledeće činjenice: 1. Da se radilo o posebnoj krivici; jer je cela zajednica pred kojom je ovaj čovek stajao da mu sudi, i od strane koje je bio pogubljen, i sama bila kriva za kršenje Šabata, i upravo je bila isključena iz obećane zemlje zbog ovog i drugih grehova.⁴ 2. Da ovo nije bio slučaj koji je obuhvatala postojeća smrtna kazna za rad na Šabat; jer je čovek bio stavljen u pritvor kako bi se mogla saznati Božja volja u pogledu njegove krivice. O posebnosti njegovog prestupa može se naučiti iz konteksta. Stihovi koji prethode ovom slučaju glase ovako:—

“Ali duša koja učini bilo šta drsko, bilo da je rođena u zemlji, ili stranac, ista ukorava Gospoda; i ta duša će biti istrebljena iz svog naroda. Pošto je prezrela reč Gospodnju i prekršila zapovest njegovu, ta duša će biti potpuno istrebljena; bezakonje njeno biće na njoj.”⁵

¹ Jez. 20:15,16.

² Br. 13; 14.

³ Br. 15:32,36.

⁴ Jez. 20:15,16 uporediti sa Br. 14:35.

⁵ Br. 15:30.

Ove reči koje su prethodile ovom neobičnom slučaju su očigledno bile osmišljene sa namerom da se ovaj slučaj pomoću njih slikovito opiše. Očigledno je, dakle, da je ovo bio primer drskog greha, u kojem je prestupnik istrajavao namerno uprkos Duhu blagodati i odredbama Svevišnjeg. Stoga se ovaj slučaj ne može navesti kao dokaz izuzetne strogosti Jevreja u svetovanju Šabata; jer imamo direktne dokaze da su ga u velikoj meri skrnavili tokom čitavih četrdeset godina svog boravka u pustinji.¹ Zbog toga, ovaj slučaj stoji kao primer prestupa u kome je grešnik nameravao da pokaže svoj prezir prema Zakonodavcu, i u tome se sastojala njegova posebna krivica.²

U poslednjem mesecu svog dugog i bogatog života Mojsije je ponovio sva velika dela Božija u korist svog naroda, sa uredbama i zapovestima koje im je dao. Ovo ponavljanje je sadržano u knjizi Ponovljenih zakona, nazivu koji označava drugi zakon, i koji se primenjuje na tu knjigu, jer je to drugi zapis zakona. To je Mojsijev oproštaj od neposlušnog i

¹ Jez. 20.

² Henhstenberg, istaknuti nemački antisabatarijanac, ovako iskreno tumači ovaj tekst: "Čovek koji je skupljao drva na Šabat bio je izveden na Gospodnju zapovest, i kamenovala ga je cela zajednica pred logorom. Kalvin s pravom kaže, 'krivac nije pao zbog zablude, nego zbog grubog prezira zakona, tako da se prema tome ponašao olako da bi zbacio i uništio sve što je sveto'. Očigledno je iz načina njegovog uvoda da izveštaj nije dat ni u kakvom odnosu sa njegovim hronološkim položajem; on glasi, 'I dok su sinovi Izraelovi bili u pustinji, našli su čoveka koji je sakupljao drva na Šabat'. To jednostavno stoji kao primer drskog kršenja zakona, o čemu govore prethodni stihovi. On je bio onaj koji je prezreo reč Gospodnju i prekršio zapovesti njegove [stih 31]; onaj koji je visokom rukom sagrešio i ukorio Gospoda. Stih 30."—*The Lord's Day*, str. 31, 32.

buntovnog naroda; i on je nastojao da im utisne naj snažniji mogući osećaj lične obaveze da budu poslušni. Stoga, kada je trebalo da ponovi deset zapovesti, on je koristio jezik koji je očigledno bio osmišljen da utisne u um Jevreja osećaj njihove individualne obaveze da urade ono što je Bog zapovedio. Ovako on kaže:—

“Čuj, Izraelce, uredbe i sudove koje ti danas govorim na tvoje uši, da ih naučiš, da ih držiš i izvršavaš. Gospod Bog naš sklopi zavet sa nama na Horivu. Gospod nije učinio ovaj zavet sa našim očevima, već sa nama, čak i sa nama koji smo svi mi ovde živi danas.”¹

Nije delo vaših očeva stavilo ovu odgovornost na vas, već vaša lična dela koja su vas dovela pod obaveznost ovog saveza. Vi ste se lično zakleli Svevišnjem da ćete držati ove odredbe.² Takav je očigledan značaj ovog govora; ipak se ozbiljno navodi kao dokaz da je Šabat Gospodnji stvoren za Jevreje i da nije bio obavezan za patrijarhe. Posebnost ovog izvedenog zaključka je u tome što se iznosi samo protiv četvrte zapovesti; dok bi, ako je to pravedan i logičan argument, to pokazalo da drevni patrijarsi nisu bili pod obavezom u pogledu bilo kakvog propisa moralnog zakona. Ali sigurno je da je zavet na Horivu bio jednostavno otelotvorenje propisa moralnog zakona, uz uzajamne zaloge poštovanja između Boga i naroda, i da taj zavet nije uzrokovao postojanje nijedne od deset zapovesti. U svakom slučaju, nalazimo da je Šabat bio uspostavljen od strane Boga na kraju stvaranja³ i bio je

¹ Pnz. 5:1–3.

² Vidite zakletve ovog naroda u Izl. 19; 24.

³ Pogledati drugo poglavlje ovog dela.

obavezan za Jevreje u pustinji pre nego što im je Bog dao novo pravilo u pogledu toga.¹ Pošto je to bilo pre saveza na Horivu, to je neosporan dokaz da Šabat ništa više nije poticao iz tog zaveta nego zabrana idolopoklonstva, krađe ili ubistva.

Čovek Božiji zatim ponavlja deset zapovesti. I ovako daje četvrtu:—

“Drži dan Šabatni, da ga svetkuješ, kao što ti je zapovedio Gospod Bog tvoj. Šest dana radi i obavljaš sve svoje poslove; a sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvoga: toga dana ne obavljaš nikakav posao, ni ti, ni sin tvoj, ni kći tvoja, ni sluga tvoj, ni sluškinja tvoja, ni vo tvoj, ni magarac tvoj, ni bilo koja stoka tvoja, ni stranac tvoj koji je na vratima tvojim; da se sluga tvoj i sluškinja tvoja mogu odmoriti kao i ti. I sećaj se da si bio sluga u zemlji egipatskoj, i da te je Gospod Bog tvoj izveo odande rukom moćnom i mišicom ispruženom: zato ti je Gospod Bog tvoj zapovedio da držiš Šabat.”²

Jedinstvena je činjenica da se ovo pismo podjednako citira od strane onih koji pišu protiv Šabata, kao prvobitne četvrte zapovesti; dok je sam izvorni propis pažljivo izostavljen. Ipak, postoji najsnažniji dokaz da ovo nije originalni propis; jer Mojsije ponavlja ove reči na kraju četrdesetogodišnjeg boračka, dok je prvobitna zapovest bila data u trećem mesecu po izlasku iz Egipta.³ Sama zapovest, kao što je ovde bila data, sadrži direktan dokaz o tome. Ovako piše: “Drži dan Šabatni, da ga svetkuješ, KAO što ti je ZAPOVEDIO Gospod Bog tvoj;” tako se na drugom mestu poziva na originalnu uredbu. Štaviše, propis kao što je ovde dat je očigledno nepotpun. Ne sadrži nikakav trag o poreklu Šabata Gospodnjeg,

¹ Pogledati treće poglavlje.

² Pnz. 5:12–15.

³ Uporediti Izl. 19; 20 i Pnz...I.

niti pokazuje dela kojim je Šabat došao u postojanje. Zato oni koji predstavljaju Šabat kao da je nastao u pustinji, a ne pri stvaranju, navode ovo kao četvrtu zapovest, a izostavljaju prvobitnu zapovest, koju je sam Bog objavio, gde su sve ove činjenice jasno navedene.¹

Ali dok Mojsije u ovom ponavljanju izostavlja veliki deo četvrte zapovesti, on ukazuje na prvobitni propis za celu stvar, a zatim ovom ponavljanju dodaje snažnu molbu o obavezi Jevreja da svetkuju Šabat. Treba imati na umu da su mnogi ljudi uporno istrajavali u kršenju Šabata i da je ovo poslednji put da Mojsije govori u korist Šabata. Tako on kaže:—

“I sećaj se da si bio sluga u zemlji egipatskoj, i da te je Gospod Bog tvoj izveo odande rukom moćnom i mišicom ispruženom: zato ti je Gospod Bog tvoj zapovedio da držiš Šabat.”

Ove reči se često navode kao dokaz da je Šabat nastao odlaskom Izraela iz Egipta i da je u to vreme ustanovljen kao spomen na njihovo oslobođenje. Ali primetiće se: 1. Da ovaj tekst ne kaže ni jednu reč u pogledu porekla Šabata ili dana od odmora Gospodnjeg. 2. Da su sve činjenice o ovoj tački date u originalnoj četvrtoj zapovesti i da su se odnosile na stvaranje. 3. Da nema razloga da verujemo da je Bog odmorio sedmog dana u vreme ovog bekstva iz Egipta; niti je tada blagoslovio i posvetio dan. 4. Da Šabat u sebi nema ništa nalik na sećanje na izbavljenje iz Egipta, jer je to bilo bekstvo, a ovo je odmor; i to bekstvo je bilo petnaestog dana prvog meseca, a ovaj odmor, sedmog dana svake sedmice.

¹ Izl. 20:8–11.

Tako da se jedan dešavao godišnje; drugi, sedmično. 5. Da je Bog odredio prikladan spomen tog izbavljenja koje će Jevreji svetkovati: Pashu, četrnaestog dana prvog meseca, u znak sećanja na prolazak Boga preko njih kada je pobio Egipćane; i praznik beskvasnih hlebova, u znak sećanja na to što su jeli ovaj hleb kada su pobjegli iz Egipta.¹

Ali šta onda ove reči nagoveštavaju? Možda se njihovo značenje može lakše uočiti ako ih uporedimo sa tačnom paralelom koja se nalazi u istoj knjizi i iz pera istog pisca:—

“Nemoj izvrtati sud strancu, ni siročadi, niti uzimaj u zalog odeću udovice; već se sećaj da si bio rob u Egiptu, i da te je Gospod Bog tvoj otuda otkupio; zato ti zapovedam da to činiš.”²

Na prvi pogled će se videti da ovaj propis nije bio dat da bude uspomena na izbavljenje Izraela iz egipatskog ropstva; niti bi to oslobođenje moglo uzrokovati obavezu izraženu u njemu. Ako reči u jednom slučaju dokazuju da ljudi nisu bili u obavezi da svetkuju Šabat pre izbavljenja Izraela iz Egipta, one sa jednakom ubedljivošću dokazuju u drugom slučaju da pre tog oslobođenja nisu bili u obavezi da postupaju pravедno i milosrdno sa strancem, siročadi i udovicom. I ako je Šabat u jednom slučaju prikazan kao jevrejski, uredba velikog Zakonodavca u korist potrebitih i bespomoćnih morala je imati istu sudbinu u drugom. Očigledno je da je ovaj govor u svakom slučaju apel na njihov osećaj zahvalnosti. Bili ste robovi u Egiptu, i Bog vas je izbavio; zato se seti drugih koji su u nevolji i ne tlači ih. Vi ste bili robovi u Egiptu, i Bog vas

¹ Izl. 12:13.

² Pnz. 24:17,18.

je otkupio; zato držite svetim Gospodu dan koji je on sačuvao za sebe; najснаžniji poziv onima koji su ga do sada uporno kršili. Oslobođenje od krajnjeg ropstva bilo je neophodno, zaista, u svakom slučaju, kako bi se naložene stvari mogle u potpunosti svetkovati; ali to oslobođenje nije uzrokovalo postojanje nijedne od ovih dužnosti. To je zaista bilo jedno od dela kojim je Šabat Gospodnji dat tom narodu, ali to nije bilo jedno od dela kojim je Bog stvorio Šabat, niti je to učinilo Gospodnji dan od odmora jevrejskom ustanovom.

Očigledno je da su reči uklesane na kamenu jednostavno deset zapovesti.

1. Za prve ploče je rečeno:—

“I progovorio vam je Gospod usred ognja: čuli ste glas reči, ali niste videli lik; samo ste čuli glas. I on vam je objavio svoj zavet, koji vam je zapovedio da izvršavate, čak i deset zapovesti; i ispisao ih je na dve kamene ploče.”¹

2. Tako su prve kamene ploče sadržavale samo deset zapovesti. Da su druge ploče bile tačna kopija onoga što je bilo napisano na prvim, jasno se navodi:—

“I reče Gospod Mojsiju: Iskleši sebi dve kamene ploče kao one prve; i na ovim pločama ispisaću reči koje su bile na prvim pločama koje si razbio. I ispisaću na pločama reči koje su bile na prvim pločama koje si razbio, i stavićeš ih u kovčeg.”²

3. Ovo je potvrđeno sledećim uverljivim svedočanstvom:—

“Ton je ispisao na pločama reči zaveta, deset zapovesti”, hebrejski ‘deset reči’. “I on je ispisao na pločama, prema prvom pisanju, deset zapovesti,

¹ Pnz. 4:12,13.

² Izl. 34:1; Pnz. 10:2.

koje vam je Gospod izgovorio na gori usred ognja u dan zбора, i predao ih je Gospod meni.”¹

Ovi tekstovi će objasniti sledeće reči: “I dade mi Gospod dve kamene ploče ispisane prstom Božijim; i na njima beše ispisano prema svim rečima koje vam je Gospod izgovorio na gori usred ognja u dan zбора.”² Prema tome kaže se da je Bog ispisao na pločama prema svim rečima koje je izgovorio na dan zбора; a za ove reči koje je tako ispisao, kaže se da su bile DESET REČI. Ali predgovor dekalogu nije bio jedna od ovih deset reči, pa stoga nije bio napisan prstom Božijim na kamenu. Da se ovo razlikovanje mora uzeti u obzir, videće se ispitivanjem sledećeg teksta i njegove veze:—

“OVE REČI Gospod je izgovorio celom zboru tvome na gori, usred ognja, oblaka i guste tame, snažnim glasom: i ništa više nije dodavao. I ispisao ih je na dve kamene ploče i predao ih je meni.”³

OVE REČI koje su ovde predstavljene kao ispisane Božijim prstom nakon što ih je izgovorio pred svim ljudima, moraju se shvatiti kao jedna od dve stvari. 1. To su jednostavno deset reči Božijeg zakona; ili, 2. To su sve reči koje je Mojsije upotrebio u ovom ponavljanju dekaloga. Ali one se ne mogu odnositi na reči korišćene u ovom ponavljanju; jer, 1. Mojsije izostavlja važan deo četvrte zapovesti koju je Bog dao u njegovoj objavi sa gore. 2. U ovom ponavljanju tog propisa on se poziva na original za ono što je izostavljeno.⁴

¹ Izl. 34:28; Pnz. 10:4.

² Pnz. 9:10.

³ Pnz. 5:22.

⁴ Pnz. 5:12–15, uporediti sa Izl. 20:8–11.

3. On ovom propisu pridodaje apel za njihovu zahvalnost koji Bog nije uputio kada ga je dao. 4. Ovaj govor ima za smisao samo da bude ponavljanje, a ne i sam original; a to dodatno potvrđuju mnoga verbalna odstupanja od prvobitnog dekaloga.¹ Ove činjenice su presudne o tome šta je stavljeno na kamene ploče. To nije bila nepotpuna kopija, citirajući na drugom mestu original, već sam originalni zakon. I otuda, kada Mojsije govori o OVIM REČIMA urezanim na pločama, on ne misli na reči koje je on sam upotrebio u ovom ponavljanju, već na DESET REČI iz zakona Božijeg, i isključuje sve ostalo.

Tako smo dakle pratili Šabat kroz Mojsijeve knjige. Našli smo njegovo poreklo u raj u kada je čovek bio u svojoj pravедnosti; videli smo Jevreje izdvojene od celog čovečanstva kao čuvare božanske istine; videli smo kako je Šabat i ceo moralni zakon bio predat njima kao nešto sveto; videli smo Šabat koji je Bog objavio kao jednu od deset zapovesti; videli smo ga da je ispisan prstom Božijim na kamenu u sredini moralnog zakona; videli smo da zakon ne poseduje jevrejske, već samo moralne i božanske karakteristike, stavljen ispod prestola milosti u kovčegu Božijeg zaveta; videli smo da su razni propisi koji se odnose na Šabat bili dati Jevrejima i bili namenjeni samo za njih; videli smo da su Jevreji veoma oskrnavili Šabat tokom svog boravka u pustinji; i čuli smo poslednji poziv koji je Mojsije uputio tom pobunjenom narodu u pogledu Šabata.

¹ Pnz. 5, uporediti sa Izl. 20.

Naš temelj za Šabatnu ustanovu počiva na njegovom posvećenju pre pada čoveka; četvrta zapovest je njegova velika odbrambena tvrđava; njegovo mesto usred moralnog zakona ispod prestola milosti prikazuje njegovu povezanost sa otkupljenjem i njegovu nepromenjivu obaveznost.

POGLAVLJE VII

JEVREJSKI PRAZNICI, MLADI MESECI

I ŠABATI

Nabranjanje jevrejskih praznika—Pasha—Pedesetnica—Praznik senica—Mladi meseci—Prvi i drugi godišnji šabat—Treći—Četvrti—Peti—Šesti i sedmi—Šabat zemlje—Jubilej—Nijedan od ovih praznika nije bio na snazi sve dok Jevreji nisu ušli u svoju zemlju—Suprotnost između Šabata Gospodnjeg i šabata Jevreja—Svedočanstvo Isaije—Osije—Jeremije—Konačno ukidanje ovih praznika.

Pratili smo Šabat Gospodnji kroz Mojsijeve knjige. Kratak pregled jevrejskih praznika je neophodan da bismo stekli potpuniju sliku o temi koja je pred nama. Bila su tri praznika: Pasha, Pedesetnica i praznik Senica; svaki mladi mesec, odnosno prvi dan svakog meseca tokom cele godine; zatim je bilo sedam godišnjih šabata, naime, 1. Prvi dan beskvasnih hlebova. 2. Sedmi dan tog praznika. 3. Dan Pedesetnice. 4. Prvi dan sedmog meseca. 5. Deseti dan tog meseca. 6. Petnaesti dan tog meseca. 7. Dvadeset drugi dan istog. Pored svega ovoga, svaka sedma godina je trebalo da bude šabat zemlje, a svaka pedeseta godina, jubilarna godina.

Pasha je dobila ime po tome što je anđeo Gospodnji prošao preko jevrejskih kuća te značajne noći kada je u svakoj egipatskoj porodici usmrćeno prvorođeno dete. Ovaj praznik je bio ustanovljen u znak sećanja na izbavljenje tog naroda iz egipatskog ropstva. Počelo je klanjem pashalnog jagnjeta četrnaestog dana prvog meseca i produžilo se kroz period od

sedam dana, u kome se nije smelo jesti ništa osim beskvasnog hleba. Veliki antitip ovog praznika se dogodio kada je za nas žrtvovan Hrist, naša Pasha.¹

Pedesetnica je bila drugi od jevrejskih praznika i trajala je samo jedan dan. Praznovao se pedesetog dana nakon što su prvi plodovi (prvine) žetve ječma bili obrtani pred Gospodom. Za vreme trajanja ovog praznika prvi plodovi žetve pšenice prinošeni su Bogu. Antitip ovog praznika dogodio se pedesetog dana po vaskrsenju Hristovom, kada se dogodilo veliko izlivanje Svetoga Duha.²

Praznik senica je bio poslednji od jevrejskih praznika. Praznovao se u sedmom mesecu nakon što su sakupljeni plodove zemlje, i trajao je od petnaestog do dvadeset prvog dana tog meseca. Uređen je bio kao praznik radosti pred Gospodom; i tokom ovog perioda sinovi Izraelovi su stanovali u senicama u znak sećanja na svoje prebivalište tokom svog boravka u pustinji. Sve ovo je verovatno ukazivalo na veliko veselje posle konačnog okupljanja celog Božijeg naroda u njegovom kraljevstvu.³

U vezi sa ovim praznicima bilo je određeno da se svaki mlad mesec, to jest prvi dan svakog meseca, praznuje sa nekim posebnim prinosima i sa simbolima radosti.⁴ Godišnji šabati Jevreja su već nabrojani. Prva dva od ovih šabata bili su prvog i sedmog dana praznika beskvasnih hlebova, odnosno petnaestog i dvadeset prvog dana prvog meseca. Ovako ih je Bog uredio:—

¹ Izl. 12; 1. Kor. 5:7,8.

² Lev. 23:10–21; Br. 28:26–31; Pnz. 16:9–12; Dap. 2:1–18.

³ Lev. 23:34–43; Pnz. 16:13–15; Nem. 8; Otk. 7:9–14.

⁴ Br. 10:10; 28:11–15; 1. Sam.. 20:5,24,27; Ps. 81:3.

“Sedam dana jedite beskvasni hleb; čak od prvog dana izbacite kvasac iz kuća svojih... I prvog dana neka bude sveti sabor, i sedmog dana neka vam bude sveti sabor; u njima se ne obavljajte nikakav posao, osim onoga što svaki čovek mora da jede, samo to možete raditi.”¹

Treći po redu godišnji šabat bio je dan Pedesetnice. Ovaj praznik je bio uređen kao dan od odmora sledećim rečima:—

“I objavite istoga dana, da vam to može biti sveti sabor: ne radite u njemu nikakvog ropskog posla; to će biti uredba zauvek u svim vašim prebivalištima kroz vaše generacije.”²

Prvi dan sedmog meseca bio je četvrti godišnji šabat kod Jevreja. Ovako je bio uređen:—

“Govori sinovima Izraelovim i reci im, U sedmom mesecu, prvog dana u mesecu, biće šabat, spomen trubljenja u trube, sveti sabor. Ne radite tada nikakve teške poslove; nego ognjem prinesite žrtvu Gospodu.”³

Veliki dan pomirenja bio je peti od ovih šabata. Ovako reče Gospod Mojsiju:—

“Takode desetog dana ovog sedmog meseca biće dan pomirenja (očišćenja); to će vam biti sveti sabor... Ne radite nikakve poslove; to će biti uredba dovek kroz vaše generacije u svim vašim prebivalištima. Neka vam bude šabat odmora, i mučite svoje duše: devetog dana u mesecu uveče, od večeri do večeri, praznujte svoj šabat.”⁴

Šesti i sedmi od ovih godišnjih šabata bili su petnaestog i dvadeset drugog dana sedmog meseca, to jest, prvi dan praznika Senica, i dan po njegovom završetku. Ovako im je Bog zapovedio:—

¹ Izl. 12:15,16; Lev. 23:7,8; Br. 28:17,18,25.

² Lev. 23:21; Br. 28:26.

³ Lev. 23:24,25; Br. 29:1–6.

⁴ Lev. 23:27–32; 16:29–31; Br. 29 :7.

“Takođe petnaestog dana sedmog meseca, kada sakupite plodove zemlje, držite praznik Gospodu sedam dana; prvog dana neka vam bude šabat, i osmog dana neka bude šabat.”¹

Pored svega ovoga, svaka sedma godina bila je šabat odmora za zemlju. Ljudi su mogli raditi kao i obično u drugim poslovima, ali im je bilo zabranjeno da obrađuju zemlju, da bi sama zemlja mogla da se odmori.² Posle sedam ovakvih šabata, sledeća ili pedeseta godina je trebalo da bude godina jubileja, u kojoj je svaki čovek trebalo da bude vraćen na svoje nasledstvo.³ Ne postoje dokazi da je jubilej ikada bio obeležen, a izvesno je da je šabatna godina bila skoro u potpunosti zanemarena.⁴

Takvi su bili jevrejski praznici, mladi meseci i šabati. Nekoliko reči će biti dovoljno da se ukaže na veliku razliku između njih i Gospodnjeg Šabata. Prvi od tri praznika bio je ustanovljen u znak sećanja na njihovo izbavljenje iz egipatskog ropstva i trebalo je da se svetkuje kada budu ušli u svoju zemlju.⁵ Drugi praznik, kao što smo videli, nije se mogao svetkovati sve dok se Jevreji nisu naselili u Hananu; jer je trebalo da se svetkuje kada se budu prinostili prvi plodovi žetve pšenice pred Gospodom. Treći praznik je bio ustanovljen u znak sećanja na njihov boravak u pustinji, i trebalo je da se praznuje svake godine nakon sakupljanja cele žetve. Naravno, ovaj praznik, kao i ostali, nije se mogao

¹ Lev. 23:39.

² Izl. 23:10,11; Lev. 25:2-7.

³ Lev. 25:8-54.

⁴ Lev. 26:34,35,43; 2. Dan. 36:21.

⁵ Izl. 12:25.

praznovati sve do naseljavanja naroda u svoju zemlju. Mladi meseci, kao što je već viđeno, nisu bili određeni sve dok ovi praznici nisu bili ustanovljeni. Godišnji šabati su bili sastavni deo ovih praznika i nisu mogli postojati sve dok se nisu ustanovili praznici kojima su pripadali. Tako su prvi i drugi od ovih šabata bili prvi i sedmi dan pashalnog praznika. Treći godišnji šabat se poklapao sa praznikom Pedesetnice. Četvrti od ovih šabata bio je u isto vreme kada i mlad mesec u sedmom mesecu. Peti je bio veliki dan pomirenja. Šesti i sedmi od ovih godišnjih šabata bili su petnaesti i dvadeset drugi dan sedmog meseca, to jest, prvi dan praznika Senica, i naredni dan po završetku tog praznika. Pošto se ovi praznici nisu trebali praznovati sve dok Jevreji ne budu u posedu svoje zemlje, godišnji šabati nisu mogli postojati pre tog vremena. Tako i šabati zemlje. Oni nisu mogli postojati sve dok Jevreji nisu došli u posed obećane zemlje i počeli da obrađuju svoju zemlju; posle šest godina obrađivanja, zemlja je trebalo da miruje sedme godine i da ostane neobrađivana. Nakon sedam ovih šabata zemlje dolazila je godina jubileja.

Razlika između Gospodnjeg Šabata i jevrejskih šabata¹ je snažno izražena. I. Gospodnji Šabat je bio ustanovljen na

¹ O ovom pitanju g. Miler kaže sledeće: "Samo jedna vrsta šabata je data Adamu, i samo jedna ostaje za nas. Videti Os. 2:11. 'Takođe ću učiniti da prestane sve njeno veselje, njeni praznici, njeni mladi meseci i njeni šabati i sve njene svećane gozbe.' Svi jevrejski šabati su prestali kada ih je Hrist prikovao na svoj krst. Kol. 2:14-17. Oni su se pravilno zvali jevrejski šabati. Osija kaže, 'njeni šabati'. Ali Šabat o kojem mi govorimo, Bog naziva 'moj Šabat'. Ovde je jasna razlika između Šabata stvaranja i ceremonijalnih šabata. Jedan je večan; drugi su bili samo senke dobrih stvari koje dolaze."—*Life and Views*, str. 161,162).

kraju prve sedmice u vremenu; dok su jevrejski šabati bili određeni da budu povezani sa jevrejskim praznicima. 2. Jedan je Bog blagoslovio i posvetio, jer je odmorio u njemu od dela stvaranja; a za ostale ne postoje takve tvrdnje u odnosu na nas. 3. Kada su sinovi Izraelovi došli u pustinju, Gospodnji Šabat je bio postojeća ustanova, obavezna za njih; ali godišnji šabati su tada tek došli u postojanje. Lako je ukazati na sam Božji čin, dok je predvodio taj narod, kojim je uspostavio ove šabate; dok svako pominjanje Gospodnjeg Šabata pokazuje da je on bio ustanovljen pre nego što je Bog izabrao taj narod. 4. Sinovi Izraelovi bili su isključeni iz obećane zemlje zbog kršenja Gospodnjeg Šabata u pustinji; ali godišnji šabati nisu se trebali svetkovati sve dok nisu ušli u tu zemlju. Ova suprotnost bi zaista bila čudna da je bilo tačno da Gospodnji Šabat nije bio ustanovljen sve dok sinovi Izraelovi nisu došli u pustinju Sin; jer je sigurno da su dva godišnja šabata bila ustanovljena pre nego što su napustili egipatsku zemlju.¹ 5. Šabat Gospodnji je stvoren radi čoveka; a godišnji šabati su bili predviđeni samo za stanovnike palestinske zemlje. 6. Jedan je bio sedmični, spomen na Stvoriteljev odmor; ostali su bili godišnji i odnosili su se na spomen na izbavljenje Jevreja iz Egipta. 7. Jedan se naziva "Gospodnji Šabat", "moji Šabati", "moj sveti dan" i slično; dok se drugi označavaju kao "vaši šabati", "njeni šabati" i slični izrazi.² 8. Jedan je Bog proglasio za jednu od deset zapovesti, i napisana je njegovim prstom

¹ Izl. 12:16.

² Izl. 20:10; 31:13; Isa. 58:13; uporediti sa Lev. 23:24,32,39; Plač. 1:7; Os. 2:11.

usred moralnog zakona na kamenim pločama, i položena u kovčeg ispod prestola milosti; drugi se nisu odnosili na moralni zakon, već su bili zapisani u tom zapisu uredbi koji je bio senka dobrih stvari koje dolaze. 9. Bog je pažljivo obeležio razliku između ovih praznika i Šabata Gospodnjih kada je ustanovio praznike i sa njima povezane šabate. Ovako je rekao:

“Ovo su praznici Gospodnji, koje ćete proglasiti za svete sabore, ... PORED Šabata Gospodnjih.”¹

Godišnje šabate Isaija predstavlja u sasvim drugačijem svetlu od onog u kome predstavlja Šabat Gospodnji. O jednom kaže:—

“Ne donosite više isprazne prinose; kad mi je postao odvratn; mlade mesece i šabate, sazivanje skupština, ne podnosim; to je bezakonje, čak i svečani skupovi. Vaše mlade mesece i vaše praznike moja duša mrzi; oni su mi breme; umoran sam da bi ih nosio.”²

U upadljivoj suprotnosti u odnosu na ovo, isti prorok govori o Gospodnjem Šabatu:—

“Ovako govori Gospod: Držite se suda i činite pravdu, jer je blizu spasenje moje, i pravednost moja da se otkrije. Blago čoveku koji to čini, i sinu čovečjem koji se toga drži, koji čuva Šabat da ga ne oskvrni, i čuva ruku svoju da ne učini nikakvo zlo. Niti neka ne govori sin stranca, koji se pridružio Gospodu, Gospod me potpuno odvoji od naroda svoga; niti neka kaže evnuh, Gle, ja sam suvo drvo. Jer ovako govori Gospod evnusima koji drže Šabate moje, i biraju što mi je drago, i drže se zaveta moga; čak i njima daću u kući svojoj i među zidovima svojim mesto i ime koje je bolje od sinova i kćeri; Daću im večno ime, koje se neće istrebiti.

¹ Lev. 23:37,38.

² Isa. 1:13,14.

Takođe i sinovi stranaca, koji se pridruže Gospodu, da mu služe i da vole ime Gospodnje, da mu budu sluge, svaki koji čuva Šabat da ga ne oskvrni, i drži se zaveta moga; čak njih ću dovesti na svetu goru svoju, i učiniti ih radosnima u svom domu molitve; njihove paljenice i njihove žrtve biće prihvaćene na mom oltaru; jer će se moj dom zvati domom molitve za sve ljude.”¹

Osija pažljivo označava godišnje šabate u sledećem proročanstvu:—

“Takođe ću učiniti da prestane sve njeno veselje, njeni praznici, njeni mladi meseci i NJENI šabati i sve njene svećane gozbe.”²

Ovo proročanstvo je izgovoreno oko 785. A. D.. Delimično se ispunilo oko dve stotine godina posle ovoga, kada je Navuhodonosor razorio Jerusalim. O ovom događaju, Jeremija, oko 588. A. D. govori ovako:—

“Njen narod pade u ruke neprijatelju, i niko joj nije pomogao: protivnici su je videli, i rugali su se NJENIM šabatima... Gospod je bio kao neprijatelj; progutao je Izrael, progutao je sve njene palate; razorio je tvrđave njegove, i umnožio u kćeri Judinoj tugu i jadikovanje. I silovito je oteo šator njegov, kao da je od vrta; razorio je njegova mesta sabora, Gospod je učinio da se na Sionu zaborave svećani praznici i šabati, i prezreo je u gnevu svom kralja i sveštenika. Gospod je odbacio oltar njegov, omrznuo je svetinju njegovu, predao je u ruke neprijatelju zidove njenih palata; oni su podigli buku u domu Gospodnjem, kao u dan svečanog praznika.”³

Praznici Gospodnji je trebalo da se održavaju na mestu koje je Gospod izabrao, naime, u Jerusalimu;⁴ i kada je taj grad, mesto njihovih svećanih sabora, bio razoren i sam

¹ Isa. 56:1–7; 58:13,14.

² Os. 2:11.

³ Plač. 1:7; 2:5,7.

⁴ Pnz. 16:16; 2 Dan. 7:12; Ps. 122.

narod odveden u ropstvo, potpuni prestanak praznovanja njihovih praznika i, kao posledica toga, godišnjih šabata, koji su bili određeni dani u tim praznicima, morao je da se dogodi. Protivnici su se rugali njenim šabatima, praveći “buku u domu Gospodnjem kao u dan svečanog praznika”. Ali svetkovanje Gospodnjeg Šabata nije prestalo sa raseljavanjem Jevreja iz njihove sopstvene zemlje; jer to nije bila lokalna ustanova, kao godišnji šabati. Njegovo kršenje bio je jedan od glavnih uzroka vavilonskog ropstva;¹ i njihovo konačno vraćanje u svoju zemlju bilo je uslovljeno njihovim svetkovanjem Šabata u svom rasejanju.² Praznici, mladi meseci i godišnji šabati su bili obnovljeni kada su se Jevreji vratili iz zatočeništva, i uz izvesne prekide, praznovani su do konačnog uništenja njihovog grada i naroda od strane Rimljana. Ali pre nego što je promisao Božija tako ukinula ove jevrejske praznike, ceo tipski sistem je bio ukinut, dostigavši početak svog antitipa, kada je Gospod naš Isus Hrist izdahnuo na krstu. Pošto su ti zapisani obredi na taj način ukinuti, niko se ne može osuđivati u pogledu njegovih jela, ili pića, ili svetih dana, ili mladina, ili šabata, “koji su senka stvari koje dolaze; a telo je Hristovo”. Ali Šabat Gospodnji nije bio deo ovog spisa obreda; jer je ustanovljen pre nego što je greh ušao u svet, i prema tome, pre nego što je postojala bilo kakva senka iskupljenja; napisan je bio prstom Božijim, ne usred tipova i senki, nego u središtu moralnog zakona; a dan posle onog kada su tipski šabati bili prikovani na krst, Šabatna zapovest

¹ Jer. 17:19–27; Nem. 13:15–18.

² Isa. 56; Videti osmo poglavlje ovog dela.

moralnog zakona je bila izričito priznata. Štaviše, kada su jevrejski praznici potpuno prestali da postoje sa konačnim uništenjem Jerusalima, čak i tada je Gospodnji Šabat donesen umovima njegovog naroda.¹ Tako smo pratili godišnje šabate do njihovog konačnog prestanka postojanja, kako je predvideo Osija. Ostaje da pratimo Gospodnji Šabat sve dok ne dosegneмо beskrajne vekove nove zemlje, kada ćemo naći čitavo mnoštvo otkupljenih koji se okupljaju pred Bogom radi obožavanja svakog narednog Šabata.

¹ Videti deseto poglavlje.

POGLAVLJE VIII

ŠABAT OD DAVIDA DO NEHEMIJE

Ćutanje šest uzastopnih knjiga Biblije u pogledu Šabata—Ovo ćutanje u poređenju sa onim iz knjige Postanja—Opsada Jerihona—Zaustavljanje sunca—Davidovo jedenje hlebova prisustva—Šabat Gospodnji, kako je povezan sa, i kako se razlikuje od godišnjih šabata—Najranije spominjanje Šabata posle Mojsijevih dana—Sekundarne aluzije na Šabat—Amosovo svedočanstvo—Isajjino svedočanstvo—Šabat, blagoslov za ČOVEČANSTVO—Uslov okupljanja u svetoj zemlji—Nije lokalna ustanova—Komentar na četvrtu zapovest—Jeremijino svedočanstvo—Jerusalim bi bio spasen da su njegovi stanovnici svetkovali Šabat—Ova milostiva ponuda prezrena—Šabat izdvojen od ostalih dana u sedmici—Šabat posle vavilonskog ropstva—Vreme za početak Šabata—Kršenje Šabata je izazvalo uništenje Jerusalisa.

Kada pređemo Mojsijeve knjige, dolazi do dugotrajne pauze u istoriji Šabata. Šabat se ne pominje ni u knjizi Isusa Navina, ni u onoj o Sudijama, ni u knjizi o Ruti, ni u prvoj Samuilovoj, ni u drugoj Samuilovoj, niti u prvoj knjizi Carevima. Tek kada dođemo do druge knjige Careva,¹ Šabat se pominje. Međutim, u prvoj knjizi Dnevnika, koja je kao narativ paralelna sa dve knjige Samuilove, Šabat se pominje² u vezi sa događajima iz Davidovog života. Ipak, ovo ostavlja period od pet stotina godina, tokom kojih Biblija ćuti u pogledu Šabata.

¹ 2. Car. 4:23.

² 1. Dan. 9:32. Istina je da se ovaj tekst odnosi na poredak stvari nakon povratka iz Vavilona; ipak vidimo iz stiha 22 da su ovaj poredak izvorno uspostavili David i Samuilo. Videti stihove 1–32.

Tokom ovog perioda imamo detaljnu istoriju jevrejskog naroda od njihovog ulaska u obećanu zemlju pa do postavljanja Davida kao njihovog kralja, koja obuhvata mnoge pojedinosti iz života Isusa Navina, starešina i sudija Izraela, Gedeona, Varaka, Jeftaja, Samsona, Ilije, Naomine i Rute, Hane i Samuila, Saula, Jonatana i Davida. Ipak, u celom ovom detaljnom zapisu nemamo nijedno direktno spominjanje Šabata.

Omiljeni argument antisabatarijancima kao dokaz potpunog zanemarivanja Šabata u dobu patrijarha je da knjiga Postanja, koja daje jasan uvid u poreklo Šabata u raj, na kraju prve sedmice vremena, u beleženju života patrijarha, ne govori ništa u vezi sa njegovim svetkovanjem: Ipak, u toj jednoj knjizi su prikazani događaji iz perioda od dve hiljade trista sedamdeset godina.

Šta bi onda trebalo da kažu o činjenici da šest uzastopnih knjiga Biblije, koje se bave sa uporednom preciznošću događajima od pet stotina godina, i koje bi zbog obuhvatanja mnogih okolnosti trebalo da pomenu Šabat, uopšte ga ne pominju? Da li ćutanje jedne knjige, koja uprkos tome opisuje instituciju Šabata na samom njenom početku, i koja svojim zapisom obuhvata skoro dve hiljade četiri stotine godina, dokazuje da pre Mojsija nije bilo svetkovatelja Šabata? Šta onda dokazuje činjenica da šest uzastopnih knjiga Biblije, koje obuhvataju samo događaje u trajanju od pet stotina godina, u proseku manje od sto godina, pri čemu je ceo period koji je obuhvaćen njima oko jedne petine onog koji obuhvata knjiga Postanja, potpuno ćute u pogledu Šabata?

Niko neće navesti ovo ćutanje kao dokaz potpunog zanemarivanja Šabata tokom ovog perioda; a zašto ne bi? Da li je to zato što kada se posle ovog dugog ćutanja ponovo spomene Šabat, to se čini slučajno, a ne kao nova ustanova? Upravo takav je slučaj sa drugim pominjanjem Šabata u Mojsijevom zapisu, tj. njegovu pominjanje posle tišine u Postanju.¹ Da li je to zato što je četvrta zapovest bila data Jevrejima, dok takva zapovest ranije nije prethodno bila data čovečanstvu? Ovaj odgovor se ne može prihvatiti, jer smo videli da je suština četvrte zapovesti bila data glavi ljudske porodice; a izvesno je da su Jevreji, kada su izašli iz Egipta, bili u obavezi da svetkuju Šabat zbog postojećeg zakona.² Stoga je svakako ubedljiviji argument da nije bilo svetkovatelja Šabata od Mojsija do Davida, nego da ga nije bilo od Adama do Mojsija; ipak niko neće poverovati u prvobitni stav, dok će mnogi poverovati u drugi.

Tokom istorije ovog perioda od pet vekova zapisano je nekoliko činjenica čije tvrdnje privlače našu pažnju. Prva od njih nalazi se u zapisu o opsadi Jerihona.³ Po zapovesti Božijoj, Jevreji su obilazili grad tokom svakog dan od sedam dana; sedmog dana oni su ga obilazili sedam puta, kada su božanskim posredovanjem zidovi bili srušeni pred njima i grad zauzet jurišom. Jedan dan od ovih sedam mora da je bio Šabat Gospodnji. Nije li stoga Božji narod prekršio Šabat svojim postupkom? Neka odgovor daju sledeće činjenice:

¹ Uporediti ova dva slučaja: Izl. 16:23; 1. Dan. 9:32.

² Videti poglavlja ii. i iii.

³ INav. 6.

1. Ono što su oni uradili u ovom slučaju bilo je po direktnoj zapovesti Božijoj. 2. Ono što je zabranjeno u četvrtoj zapovesti je NAŠ SOPSTVENI posao: “Šest dana radi i obavljaš SVE SVOJE POSLOVE; a sedmi dan je Šabat Gospodu Bogu tvome.” Onaj koji je sedmi dan zadržao za sebe, imao je pravo da zahteva njegovo odvajanje za svoju službu kako je smatrao za shodno. 3. Čin obilaženja grada bio je striktno *religiozna* povorka. Kovčeg zaveta Gospodnjeg nosio se pred narodom; a pred kovčegom je išlo sedam sveštenika koji su trubili u ovnovske rogove. 4. Niti je grad mogao da bude prevelikog obima, inače bi bilo nemoguće obići ga sedam puta poslednjeg dana i da im preostane vremena za potpuno uništenje. 5. Ne može se verovati ni da su Jevreji, po Božjoj zapovesti noseći kovčeg pred sobom, koji je sadržao samo deset reči Svevišnjeg, prekršili četvrtu od tih reči: “Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim.” Sigurno je da je jedan od onih sedam dana u kojima su obilazili Jerihon bio Šabat; ali nema potrebe da se pretpostavlja da je to bio dan kada je grad bio zauzet. Niti je ovo razumna pretpostavka kada se uzmu u obzir sve činjenice u predmetu. O ovom slučaju dr Klark primećuje sledeće:—

“Ne izgleda da bi moglo doći do bilo kakvog kršenja Šabata tako što bi ljudi jednostavno obilazili grad, noseći kovčeg, i sveštenicima koji su trubili u svete trube. Ovo je bila obična religiozna povorka, sprovedena po zapovesti Božijoj, u kojoj se nije obavljao nikakav naporan fizički rad.”¹

Na reč Isusa Navina, Bogu je bilo ugodno da zaustavi zemlju u njenom obrtanju, i da tako učini da sunce miruje

¹ Videti komentar dr A. Klarka na INav. 6:15.

jedno vreme, da bi Hananci bili poraženi pred Izraelom.¹ Nije li ovo veliko čudo poremetilo Šabat? Nimalo; jer produženje jednog od šest dana Božijom intervencijom zapravo nije moglo sprečiti dolazak sedmog dana, iako bi ga odložilo; niti je moglo uništiti njegov identitet. Slučaj predstavlja teškoću za one koji se drže teorije da je Bog posvetio sedmi deo vremena, a ne sedmi dan; jer u ovom slučaju sedmi deo vremena nije bio dodeljen Šabatu; ali nema poteškoća za one koji veruju da je Bog odvojio sedmi dan da se svetkuje onda kada pristize, u znak sećanja na njegov sopstveni odmor. Jedan od šest dana bio je duži nego ikada pre ili posle; ali ovo nije bilo ni u najmanjoj meri u sukobu sa sedmim danom, koji je i pored toga došao. Štaviše, sve se to dešavalo dok su nadahnuti ljudi bili na delu u svoje vreme; i to po direktnom promislu Božijem; i što je takođe posebno za pamćenje, da je to bilo u vreme kada niko neće poreći da je četvrta zapovest bila u punoj snazi.

Slučaj Davidovog jedenja hlebova prisustva je vredan pažnje, jer se verovatno dogodio na Šabat, i zato što ga je naš Gospod naveo u jednom nezaboravnom razgovoru sa farisejima.² Zakon o hlebovima prisustva nalagao je postavljanje dvanaest hlebova u svetinji na čist sto pred Gospodom SVAKOG Šabata.³ Kada se tako svakog Šabata stavljao novi hleb pred Gospoda, sveštenici su uzimali stari da ga jedu.⁴ Izgleda da je

¹ INav. 10:12–14.

² I. Sam.. 21:1–6; Mt. 12:3,4; Mk. 2:25,26; Lk. 6:3,4.

³ Lev. 24:5–9; I. Dan. 9:32.

⁴ I. Sam.. 21:5,6; Mt. 12:4.

hleb koji je dat Davidu tog dana bio uzet od Gospoda da bi se na njegovo mesto stavio vruć hleb, i prema tome, taj dan je bio Šabat. Tako da, kada je David pitao za hleb, sveštenik je rekao: "Nema običnog hleba pod mojom rukom, ali ima hleba posvećenog." A David reče: "Hleb je na neki način običan, posebno kada OVOG DANA ima drugih posvećenih u posudi." I tako sveti pisac dodaje: "Sveštenik mu je dao posvećeni hleb; jer tamo nije bilo hleba osim hleba prisustva, koji je uzet od Gospoda, da bi se stavio vruć hleb u dan kada je uzet." Sve okolnosti ovog slučaja idu u prilog gledištu da se to dogodilo na Šabat. 1. Ovde NIJE bilo OBIČNOG hleba kod sveštenika. To i nije čudno kada se setimo da je pred Gospodom svakog Šabata trebalo uzimati hleb prisustva da ga sveštenici pojedu. 2. To što sveštenik nije ponudio da *pripremi* drugi hleb nije neobično ako se razume da je ovo bio Šabat. 3. Iznenađenje sveštenika u susretu sa Davidom možda je delimično bilo i zbog činjenice da je bio Šabat. 4. Ovo takođe može objasniti zadržavanje Doega tog dana pred Gospodom. 5. Kada je naš Gospod bio pozvan da se izjasni o ponašanju svojih učenika koji su brali i jeli klasove na Šabat da bi utolili svoju glad, naveo je ovaj Davidov slučaj i slučaj sveštenika koji prinose žrtve u hramu na Šabat kao opravdanje učenika. Postoji divna istinitost i prikladnost u ovom citatu, ako se razume da se ovaj Davidov postupak dogodio na Šabat. Ustanoviće se da prikazuje stvar u veoma drugačijem svetlu od onog u kojem ga predstavljaju¹ antisabatarijanci.

¹ Pogledati deseto poglavlje ovog dela.

Ovde se može ukazati na razliku, koju nikada ne treba gubiti iz vida. Postavljanje hlebova i prinošenje žrtava paljenica na Šabat, kao što je propisano ceremonijalnim zakonom, nije činilo deo prvobitne Šabatne ustanove. Jer Šabat je bio stvoren pre pada čoveka; dok su žrtve paljenice i obredni rituali u svetinji uvedeni kao posledica pada. Dok su ovi obredi bili na snazi, oni su nužno, u izvesnoj meri, povezivali Šabat sa jevrejskim praznicima u kojima su se prinosile slične žrtve. Ovo se vidi samo u onim spisima koji beleže odredbe koje su propisane za ove žrtve.¹ Kada je obredni zakon bio prikovan na krst, svi jevrejski praznici su prestali da postoje; jer su po njemu bili određeni;² tako da je ukidanje tog zakona moglo da ukine samo one obrede koje je on pridodao Šabatu, ostavljajući prvobitnu ustanovu upravo onakvu kakva je isprva potekla od svog autora.

Najranije spominjanje Šabata posle Mojsijevih dana nalazi se u onome što su David i Samuilo odredili za službe sveštenika i Levita u domu Božjem. To je sledeće:—

“A druga njihova braća, od sinova Katovih, bili su nadležni za hleb prisustva, da ga pripremaju svakog Šabata.”³

Primitiće se da je ovo samo uzgredno pominjanje Šabata. Ovakav nagoveštaj, koji se javlja posle toliko dugog ćutanja, odlučujući je dokaz da Šabat nije bio zaboravljen ili izgubljen tokom pet vekova u kojima ga nisu pominjali sveti istoričari. Posle ovoga nema direktnog pomena Šabata od Davidovih

¹ 1. Dan. 23:31; 2. Dan. 2:4; 8:13; 31:3; Nem. 10:31,33; Jez. 45:17.

² Videti vii. poglavlje ovog dela.

³ 1. Dan. 9:32.

dana do proroka Jelisija, period od oko sto pedeset godina. Možda je devedeset drugi psalm izuzetak, jer njegov naslov, i na hebrejskom i na engleskom, objavljuje da je napisan za Šabatni dan;¹ i nije nemoguće da ga je sastavio David, slatki pevač Izraela.

Pošto je sin Sunamke bio mrtav, potražila je proroka Jelisija. Njen muž ne znajući da je dete mrtvo rekao joj je:—

“Zašto ćeš ići k njemu danas? Nije ni mlad mesec, ni Šabat. A ona reče: Biće dobro.”²

Verovatno se na Gospodnji Šabat ovde mislilo, jer se tri puta koristi u sličnoj vezi.³ Ako je ovo tačno, to pokazuje da su Jevreji bili navikli da tog dana posećuju Božje proroke radi božanske pouke; veoma dobar komentar na ove reči u vezi sa prikupljanjem mane: “Neka niko ne izlazi sa svog mesta na sedmi dan.”⁴ Uzgredan nagoveštaj zapisan je o Šabatu kada je Joas stupio na presto Jude,⁵ oko 778. A. D.. U vreme vladavine Ozije, unuka Joasovog, prorok Amos, 787. A. D., koristio je sledeće reči:—

¹ Koton Mader kaže: “Postoji psalm u Bibliji čiji je naslov, ‘Psalom ili pesma za Šabatni dan’. U tom psalmu ima rečenica: ‘O Gospode, kako su velika dela tvoja! misli su tvoje veoma duboke.’ Ps. 92:5. Ta rečenica ukazuje na ono što treba da učinimo predmetom naših razmišljanja na Šabatni dan. Naše misli treba da budu na Božjim delima.”—*Discourse on the Lord’s Day*, str. 30, 1703. godine. I Henhstenberg kaže: “Ovaj psalm potpuno odgovara naslovu, ‘Pesma za Šabatni dan’. Pravilno pozitivno korišćenje Šabata ovde se ispostavlja kao zahvalno razmišljanje o delima Božijim, posvećeno udublivanje u njih koje je moglo postojati samo kada su uobičajene svakodnevne dužnosti odložene sa strane.”—*The Lord’s Day* str. 36, 37.

² 2. Car. 4:23.

³ Isa. 66:23; Jez. 46:1; Am. 8:5.

⁴ Izl. 16:29.

⁵ 2. Car. 11:5–9; 2. Dan. 23:4–8.

“Čujte ovo, vi koji proždirete uboge, čak činite i siromašni u zemlji da propadnu govoreći: ‘Kad će proći mladi mesec da prodajemo kukuruz? i Šabat, da iznesemo pšenicu, smanjujući efu, a povećavajući šekel, i da varamo lažnim merilima? da bismo mogli kupiti uboge za srebro, a siromašne za par cipela; da, i onda prodamo ostatak pšenice?’”¹

Ove reči su upućene više ka deset plemena i ukazuju na tužno stanje otpadništva koje je ubrzo rezultiralo njihovim nestankom kao naroda. Otprilike pedeset godina nakon toga, na kraju Ahazove vladavine, pronađen je još jedan nagoveštaj za Šabat.² U Jezekijinim danima, oko 712. A. D., prorok Isaija je koristi sledeće reči u podsticanju Šabata:—

“Ovako govori Gospod: Držite se suda i činite pravdu, jer je blizu spasenje moje, i pravednost moja da se otkrije. Blago čoveku koji to čini, i sinu čovečjem koji se toga drži, koji čuva Šabat da ga ne oskvrni, i čuva ruku svoju da ne učini nikakvo zlo. Niti neka govori sin stranca, koji se pridružio Gospodu, Gospod me potpuno odvoji od naroda svoga; niti neka kaže evnuh, Gle, ja sam suvo drvo. Jer ovako govori Gospod evnusima koji drže Šabate moje, i biraju što mi je drago, i drže se zaveta moga; čak i njima daću u kući svojoj i među zidovima svojim mesto i ime koje je bolje od sinova i kćeri; Daću im večno ime, koje se neće istrebiti. Takođe i sinovi stranca, koji se pridruže Gospodu, da mu služe i da vole ime Gospodnje, da mu budu sluge, svaki koji čuva Šabat da ga ne oskvrni, i drži se zaveta moga; čak njih ću dovesti na svetu goru svoju, i učiniti ih radosnima u svom domu molitve; njihove paljenice i njihove žrtve biće prihvaćene na mom oltaru; jer će se moj dom zvati domom molitve za sve ljude. Gospod Bog koji sabire prognane Izraelove kaže: Ja ću mu sabrati i druge, osim onih koji su k njemu sabrani.”³

Ovo proročanstvo predstavlja nekoliko karakteristika od posebnog interesa. I. Odnosi se na vreme kada je spasenje

¹ Am. 8:4–6.

² 2. Car. 16:18.

³ Isa. 56:1–8.

Božije blizu.¹ 2. Najjasnije pokazuje da Šabat nije jevrejska ustanova; jer izriče blagoslov onom čoveku, bez obzira na narodnost, koji će držati Šabat; a zatim izdvaja sina stranca, tj. neznabošca,² i daje mu posebno obećanje ako bude držao Šabat. 3. I ovo proročanstvo se odnosilo na Izrael dok su bili u progonstvu, to jest, kada su bili u rasejanju, obećavajući da će okupiti njih, i *druge*, to jest, neznabošce, sa njima. Naravno mora se ispuniti uslov za okupljanje na Svetoj Gori Božijoj, a to je da se voli ime Gospodnje, da se bude Njegov sluga, i da se čuva Šabat da se ne oskrvni. 4. I otuda proizilazi da Šabat nije lokalna ustanova, određena da se svetkuje samo u obećanoj zemlji, kao godišnji šabati,³ već ona koja je stvorena za čovečanstvo i koju mogu da svetkuju izgnanici Izraelovi dok su rasejani u svakoj zemlji pod nebom.⁴

Isaija ponovo predstavlja Šabat; i to on čini govorom koji ga najizrazitije razlikuje od svih ceremonijalnih ustanova. Ovako on kaže:—

“Ako odvратиš nogu svoju od Šabata, da ne činiš što je tebi drago na moj sveti dan, i prozoveš Šabat milinom, svetinjom Gospodnjom, časnom; i budeš ga poštovao, ne čineći svoje puteve, niti nalazeći svoje zadovoljstvo, niti govoreći vlastitih reči: tada ćeš se radovati u Gospodu; i ja ću učiniti da ideš po uzvišicama zemaljskim i nahraniću te nasleđstvom Jakova, oca tvoga; jer usta Gospodnja rekoše.”⁵

¹ Za dolazak ovog spasenja videti Jev. 9:28; 1. Pet. 1:9.

² Izl. 12:48,49; Isa. 14:1; Ēf. 2:12.

³ Videti poglavlje vii.

⁴ Pnz. 28:64; Lk. 21:24.

⁵ Isa. 58:13,14.

Ovaj govor je jevanđeoski komentar četvrte zapovesti. On joj pridodaje izuzetno veliko i dragoceno obećanje koje se odnosi na zemlju obećanu Jakovu, tj. na novu zemlju.¹

Godine 601. A. D., trinaest godina pre nego što je Navuhodonosor razorio Jerusolim, Bog je preko Jeremije dao jevrejskom narodu milosrdnu ponudu da, ako budu svetkovali njegov Šabat, njihov grad će stajati zauvek. Istovremeno im je posvedočio da ako to ne urade, njihov grad će biti potpuno uništen. Ovako je govorio prorok:—

“Čujte reč Gospodnju, kraljevi Jude, i celi Juda, i svi stanovnici Jerusolima, koji ulazite na ova vrata: Ovako govori Gospod: Čuvajte se i ne nosite nikakav teret na Šabatni dan, niti ga unosite na vrata jerusalimska;² niti iznosite teret³ iz svojih kuća na Šabatni dan, niti radite bilo kakav posao, nego svetkujte Šabat, kao što sam zapovedio očevima vašim. Ali oni nisu poslušali, niti su svoje uši prignuli, nego su vratove ukrutili, da ne čuju, niti prime pouku.⁴ I dogodiće se, ako me usrdno poslušate, govori Gospod, da ne unosite teret kroz kapije ovog grada na Šabat, nego da svetkujete Šabat, da u njemu ne radite nikakav posao; da će tada ući na kapije ovoga grada kraljevi i prinčevi koji će sedeti na prestolu Davidovu, jašući u kolima i na konjima, oni i njihovi prinčevi, ljudi Jude i stanovnici Jerusolima; i ovaj grad će OSTATI ZAUVEK. I doći će iz gradova Judinih, i iz mesta oko Jerusolima, i iz zemlje Venijaminove, i iz ravnice, i sa gora i sa juga, donoseći žrtve paljenice i druge žrtve i prinose od hrane i tamjan i žrtve hvale u dom Gospodnji. Ali ako me ne budete poslušali da svetite

¹ Mt. 8:11; Jev. 11:8–16; Otk. 21.

² Ovaj tekst dr A. Klark ovako komentariše: “Iz ovog i sledećih stihova nalazimo da se propast Jevreja pripisuje kršenju Šabata: pošto je to dovelo do zanemarivanja žrtvovanja, religioznih obreda i svih javnih bogoslužjenja; tako je to nužno donelo sa sobom sav nemoral. Kršenje Šabata je bilo ono što je na njih pustilo sve vode Božijeg gneva.”

³ Za nadahnuti komentar o ovim rečima, pogledati Nem. 13:15–18.

⁴ Ovaj iskaz snažno ukazuje da je kršenje Šabata oduvek bilo opšte rasprostranjeno kod Jevreja. Vidi Jer. 7:23–28.

Šabatni dan i da ne nosite teret, čak ni da ulazi na kapije Jerusalima na Šabatni dan; tada ću zapaliti oganj na kapijama njegovim, i proždreće palate jerusalimske, i neće se ugasiti.”¹

Ovu milostivu ponudu Svevišnjeg svom pobunjenom narodu oni nisu uopšte cenili; osam godina posle ovoga Jezekilj svedoči ovako:—

“U tebi su prezirali oca i majku; usred tebe su ugnjetavali stranca; u tebi su zlostavljali siročice i udovicu. Ti si prezreo moje svete stvari i oskrnavio moje Šabate... Njeni sveštenici su prekršili zakon moj, i oskrnavili moje svete stvari: nisu pravili razliku između svetih i nesvetih, niti su pokazali razliku između nečistih i čistih, i sakrili su oči svoje od Šabata mojih, i ja sam oskrnavljen među njima... Štaviše, ovo su mi učinili: u isti dan oskrnavili su svetinju moju i Šabate moje. Jer kada žrtvovaše svoju decu svojim idolima, tada dođoše istog dana u svetinju moju da je oskrnave; i gle, tako su uradili usred kuće moje.”²

Idolopoklonstvo i kršenje Šabata, koji su bili opterećujućim gresima Jevreja u pustinji, i koji su tamo postavili temelj njihovom rasejanju iz sopstvene zemlje,³ uvek su bili uz njih. A sada, kada im je predstojalo uništenje od silne moći vavilonskog kralja, bili su tako duboko vezani za ove i slične grehe, da nisu hteli obraćati pažnju na glas upozorenja. Pre nego što su ušli u svetinju Božiju na njegov Šabat, oni su prvo pobili svoju decu kao žrtvu svojim idolima!⁴ Tako je bezakonje došlo do svoje najviše tačke, i gnev je došao na njih u potpunosti.

“Rugali su se Božijim glasnici, i prezirali njegove reči, i zlostavljali njegove proroke, sve dok se gnev Gospodnji nije podigao na njegov narod,

¹ Jer. 17:20–27.

² Jez. 22:7,8,26; 23:38,39.

³ Jez. 20:23,24; Pnz. 32:16–35.

⁴ Jez. 23:38,39.

dok nije bilo leka. Zato je doveo na njih kralja Haldejskog, koji je pobio njihove mlade ljude mačem u kući njihove svetinje, i nije imao samilosti prema mladiću ili devojci, starcu ili onome koji je povijen zbog starosti: sve ih je predao u njegove ruke. I sve posude doma Božijeg, velike i male, i blago doma Gospodnjeg, i blago kralja i knezova njegovih; sve je to on doneo u Vavilon, i spalio je dom Božiji, i srušio zidove Jerusalima, i sve njegove palate spalio ognjem, i uništio sve njegove lepe posude. A one koji su pobegli od mača on je odveo u Vavilon; gde su bili sluge njemu i njegovim sinovima sve do vladavine kralja Persije.”¹

Dok su Jevreji bili u ropstvu u Vavilonu, Bog im je ponudio da ih vrati u njihovu zemlju i da im ponovo da grad i hram pod divnim i slavnim okolnostima.² Pošto je uslov te ponude odbačen,³ ponuđenu slavu nikada nisu nasledili. U ovoj ponudi bilo je nekoliko spominjanja Gospodnjeg Šabata, a takođe i jevrejskih praznika.⁴ Jedno od ovih navođenja zaslužuje posebnu pažnju zbog jasnoće sa kojom pravi razliku između Šabata i drugih dana u sedmici:—

“Ovako govori Gospod Bog: Kapija unutrašnjeg dvorišta koja gleda na istok biće zatvorena tokom ŠEST RADNIH DANA; ali na Šabat će biti otvorena, i u dan mladog meseca će biti otvorena.”⁵

Šest dana u sedmici su po božanskom nadahnuću nazvani “šest radnih dana”; sedmi je nazvan Šabat Gospodnji. Ko će se usuditi da ukloni ovu izraženu razliku?

Nakon što su se Jevreji vratili iz ropstva u Vavilonu i obnovili svoj hram i grad, na svečanom saboru celog naroda oni

¹ 2. Dan. 36:16–20.

² Jez. poglavlja 40–48.

³ Jez. 43:7–11.

⁴ Jez. 44:24; 45:17; 46:1,8,4,12.

⁵ Jez. 46:1.

su u obraćanju Svevišnjem prepričavali sve velike događaje Božije promisli u svojoj istoriji. Ovako su govorili po pitanju Šabata:—

“Takođe si sišao na goru Sinaj, i govorio im s neba, i dao im prave sudove i istinite zakone, dobre uredbe i zapovesti; i obznanio im sveti Šabat tvoj, i zapovedio im propise, uredbe i zakone rukom Mojsija, sluge tvoga.”¹

Tako su se svi ljudi podsetili velikih događaja na gori Sinaj—davanje deset reči zakona Božijeg i objavljivanje njegovog svetog Šabata. Čitava zajednica je bila tako pod dubokim utiskom zbog posledica njihove ranije neposlušnosti, da su sklopili svečani zavet da će biti poslušni Bogu.² Ovako su se obavezali jedni drugima:—

“I ako ljudi iz ovih krajeva donesu na Šabat robe ili neke namirnice da ih prodaju, mi to nećemo kupovati od njih na Šabat, ili na sveti dan; i da ćemo ostaviti sedme godine zemlju u miru i iznuđivanje svakog duga.”³

Dok je Nehemija bio na persijskom dvoru, odsutan iz Jerusalima, ovaj zavet je, barem delimično bio zaboravljen. Nakon što je prošlo jedanaest godina, Nehemija je ovako svedočio o stvarima kada se vratio oko 434. A. D.:—

“U one dane video sam u Judi neke kako gaze vinske prese na Šabat, i unose snopove, i natovaruju magarce; kao i vino, grožđe i smokve, i sve vrste tereta koje su donosili u Jerusalem na Šabat; i svedočio sam protiv njih onog dana kada su prodavali namirnice. U njemu su živeli i ljudi iz Tira, koji su donosili ribu i svaku vrstu robe, i prodavali na Šabat sinovima Judinim i u Jerusalimu. Tada sam se prepirao sa velikašima Judinim, i

¹ Nem. 9:13,14.

² Nem. 9:38; 10:1–31.

³ Nem. 10:31.

rekoh im: Kakvo je ovo zlo što činite i skrnavite Šabat? Nisu li tako očevi vaši radili i nije li Bog naš doveo sve ovo zlo na nas i na ovaj grad? Ipak vi nanosite još veći gnev na Izrael skrnavljenjem Šabata. I dogodi se da, kada je počelo da se smrkava pred Šabat,¹ ja sam zapovedio da se vrata zatvore i zapovedio da se ne otvaraju do posle Šabata: i neke od mojih slugu postavio sam na vrata, da se ne unosi teret na Šabat. Tako su trgovci i prodavci svake vrste robe boravili izvan Jerusalima jednom ili dvaput. Tada sam svedočio protiv njih, i rekao im: Zašto boravite oko zida? Ako to ponovo učinite, ja ću staviti ruke na vas. Od tog vremena više nisu dolazili na Šabat. I zapovedio sam Levitima da se očiste, i da dođu i čuvaju

¹ Ovde se zahteva nekoliko reči o vremenu početka Šabata. 1. Računanje prve sedmice vremena nužno određuje računanje svih narednih sedmica. Prvi deo prvog dana bila je noć; i svaki dan prve sedmice počinjao je uveče; veče i jutro, izraz ekvivalentan noći i danu, sačinjavali su dan od dvadeset četiri sata. Post. 1. Dakle, prvi Šabat je počeo i završio se uveče. 2. Da se noć u Svetom Pismu smatra delom dana od dvadeset i četiri sata, dokazuju mnogi tekstovi. Izl. 12:41,42; 1. Sam.. 26:7,8; Lk. 2:8-11; Mk. 14:30; Lk. 22:34 i mnoga druga svedočanstva. 3. Svaki od 2300 dana, koji simbolizuje 2300 godina, sačinjen je kao i dani prve sedmice vremena. Dan. 8:14. Doslovni prevod hebrejskog, svaki od ovih dana naziva "veče i jutro". 4. Uredba koja definiše veliki dan pomirenja je apsolutno presudna u tome da dan počinje uveče, a da je noć deo dana. Lev. 23:32. "To će vam biti Šabat odmora, i mučite svoje duše: devetog dana u mesecu uveče, od večeri do večeri, slavite svoj Šabat." 5. Da veče počinje pri zalasku sunca obilato dokazuju sledeći zapisi: Pnz..16:6; Lev. 22:6,7; Pnz. 23:2; 24:13,15; INav. 8:29; 10:26,27; Sud. 14:18; 2. Sam. 3:35; 2. Dn.18:34; Mt. 8:16; Mk. 1:82; Lk. 4:40. Ali zar je Nem. 13:19, u suprotnosti sa ovim svedočanstvom i ukazuje na to da Šabat nije počeo sve do posle mraka? Mislim da ne. Tekst ne kaže, "Kad je u Jerusalmu počeo da pada mrak pre Šabata", već piše: "Kad su *kapije* Jerusalima počele da se mračē." Ako se prisetimo da su kapije Jerusalima bile postavljene ispod širokih i visokih zidova; neće biti teško uskladiti ovaj tekst sa mnogima ovde navedenim, koji dokazuju da dan počinje zalaskom sunca.

Kalmet, u svom članku iz Bible Dictionary, Šabat, ovako navodi drevni jevrejski metod računanja početka Šabata: "Oko pola sata pre zalaska sunca prekida se sav posao i trebalo bi da počne Šabat." On ovako govori o završetku Šabata: "Kada dođe noć i oni mogu da razaznaju na nebu tri zvezde umerene veličine, tada se Šabat završio i oni se mogu vratiti svojim uobičajenim poslovima."

vrata, da svete Šabatni dan. Seti me se, O Bože moj, i u pogledu ovoga, i poštedi me po veličanstvenosti svoje milosti.”¹

Ovo pismo predstavlja jasno svedočanstvo da su uništenje Jerusalima i ropstvo Jevreja u Vavilonu bili posledica njihovog skrnavljenja Šabata. To je upečatljiva potvrda Jeremijinog govora, koji je već zabeležen, u kojem je on svedočio Jevrejima da ako žele da svetkuju Šabat, njihov grad će stajati zauvek; ali da će biti potpuno uništen ako budu istrajavali u njegovom skrnavljenju. Nehemija svedoči o ispunjenju Jeremijinog proricanja u vezi sa kršenjem Šabata; i sa njegovom uzvišenom molbom, završava istoriju Šabata u Starom Zavetu.

¹ Nem. 13:15–22.

POGLAVLJE IX

ŠABAT OD NEHEMIJE DO HRISTA

Velika promena u jevrejskom narodu po pitanju idolatrije i kršenja Šabata nakon njihovog povratka iz Vavilona—Dekret Antioha Epifana protiv Šabata—Masakr hiljadu svetkovatelja Šabata u pustinji—Sličan masakr u Jerusalimu—Dekret jevrejskih starešina u vezi sa otporom napada na Šabat—Druga mučeništva—Pobede Jude Makabejca—Kako je Pompej zauzeo Jerusalim—Učenje jevrejskih učitelja u pogledu Šabata—Stanje Šabatne ustanove pri prvom dolasku Spasitelja.

Period od skoro pet vekova nalazi se između Nehemijinog vremena i početka službe Otkupitelja. Za to vreme došlo je do izuzetne promene u jevrejskom narodu. Ranije su bili u alarmantnoj meri idolopoklonici i otvoreni prekršioci Šabata. Ali nakon povratka iz Vavilona oni nikada nisu bili krivi za idolatriju u bilo kojoj meri, kažnjavanje tim ropstvom je delovalo kao lek za to zlo.¹ Na sličan način su promenili svoje ponašanje u odnosu na Šabat; i tokom ovog perioda natovarili su Šabatnu ustanovu najopterećenijim i najstrožim uredbama. Kratak pregled ovog perioda će biti dovoljan. Pod vladavinom Antioha Epifana, kralja Sirije, 170. A. D., Jevreji su bili veoma potlačeni.

“Kralj Antioh je pisao celom svom kraljevstvu da svi treba da budu jedan narod i da svi napuste svoje zakone: tako su se svi neznabošci složili

¹ Govoreći o vavilonskom ropstvu, u svojoj belešci o Jezekilju 23:48, dr Klark kaže: “Od tog vremena do danas Jevreji nikada nisu ponovo upali u idolopoklonstvo.”

sa zapovesti kralja. Da, i mnogi Izraelci su pristali na njegovu religiju, i žrtvovali idolima, i oskrnavili Šabat.”¹

Veći deo Jevreja je ostao veran Bogu, i kao posledica toga, morali su da beže da bi spasili svoje živote. Ovako istoričar nastavlja:—

“Tada su mnogi koji su tražili pravdu i sud otišli u divljinu, da tamo žive: i oni, i deca njihova, i žene njihove, i stoka njihova, jer su se nevolje veoma uvećale. A kada je javljeno kraljevim slugama, i vojsci koja je bila u Jerusalimu, u Davidovom gradu, da su neki ljudi, koji su prekršili kraljevu zapovest, otišli na tajna mesta u divljinu, gonili su ih u velikom broju, i sustigavši ih, oni su se ulogorili i zaratili protiv njih na Šabat. I rekli su im, Neka bude dosta sa tim što ste do sada činili; izađite i učinite po zapovesti kraljevoj i živećete. Ali oni rekoše: Nećemo izaći, niti ćemo izvršiti kraljevu zapovest, da oskrnavimo Šabat. Tako su oni krenuli na njih punom snagom. Ali oni im ne odgovoriše, niti baciše kamen na njih, niti braniše mesta na kojima su se sakrili. Već su rekli: Neka svi pomremo u svojoj nevinosti: nebo i zemlja će nam svedočiti, da ste nas nepravedno pogubili. Tako su ustali protiv njih u bitku na Šabat, i pobili su ih, sa njihovim ženama i decom, i njihovom stokom, do broja od hiljadu ljudi.”²

U samom Jerusalimu se dogodio sličan masakr. Kralj Antioh je poslao Apolonija sa vojskom od dvadeset dve hiljade,

“Koji je, došavši u Jerusalim i pretvarajući se da je u miru, uzdržavajući se do svetog dana Šabata, kada je uzevši Jevreje koji svetkuju dan, zapovedio svojim ljudima da se naoružaju. I tako je pobio sve one koji su odlazili na proslavu Šabata, i trčeći kroz grad s oružjem, pobili su veliko mnoštvo.”³

Imajući u vidu ova strašna dela klanja, Matatija, “častan i veliki čovek”, otac Jude Makabejca, sa svojim prijateljima je ovako odredio:—

¹ 1. Makabejcima 1:41–43.

² 1. Makabejcima 2:20–38; Joscphus’ Antiquities, b. xii. pogl. vi.

³ 2. Makabejcima 5:25,26.

“Ko god dođe da se bori s nama na Šabat, mi ćemo se boriti protiv njega; niti ćemo svi pomreti kao naša braća koja su ubijena u skrivenim mestima.”¹

Ipak, neki su posle ovoga stradali zbog svetkovanja Šabata. Ovako čitamo:—

“A drugi, koji su zajedno otrčali u obližnje pećine, da bi tajno držali Šabatni dan, budući otkriveni Filipu, svi su zajedno spaljeni, jer su svoju savest usmerili da pomognu sebi za čast najsvetijeg dana.”²

Posle ovoga, Juda Makabejac je učinio velike podvige u odbrani Jevreja i u odupiranju strašnom ugnjetavanju sirijske vlasti. O jednoj od ovih bitaka čitamo:—

“Kada im je dao ovu parolu, *pomoć Božija*, sam predvođeci prvu četu, stupio je u boj s Nikanorom. I uz pomoć Svemogućeg pobiše više od devet hiljada svojih neprijatelja, i raniše i osakatiše većinu Nikanorove vojske, i tako sve nagnaše da pobjegnu; i uzeše njihov novac kojim je došao da ih kupi, i poteraše ih daleko; ali u nedostatku vremena, vratiše se: jer je to bio dan pre Šabata, i zato više nisu hteli da ih gone. Dakle, kada su sakupili svoje oklope i oplenili svoje neprijatelje, oni su se bavili Šabatom, uznoseći veliku hvalu i zahvalnost Gospodu, koji ih je sačuvao do toga dana, što je bio početak milosti koja je bila nad njima. A posle Šabata, kada su deo plena dali osakaćenima, udovicama i siročadi, ostatak su podelili među sobom i svojim slugama.”³

Nakon toga, Jevreji su napadnuti na Šabat od strane svojih neprijatelja, i bili su poraženi uz veliki pokolj.⁴

Oko 63. A. D., Jerusalim je opsedao i zauzeo Pompej, rimski general. Da bi se to uradilo, bilo je potrebno popuniti ogroman

¹ 1. Makabejcima 2:41.

² 2. Makabejcima 6:11.

³ 2. Makabejcima 8:23–28.

⁴ 1. Makabejcima 9:43–49; Joscpheus' Antiquities, b. xiii. pogl. i.; 2. Makabejcima 15.

rov i podići naspram grada nasip na koji bi se postavile sprave za napad. Ovako Josif Flavije opisuje događaj:—

“I da nije bila naša praksa, od dana naših predaka, da počivamo u sedmi dan, ovaj nasip nikada ne bi mogao biti završen, zbog protivljenja koje bi Jevreji činili; jer iako nam naš zakon dozvoljava da se tada branimo od onih koji počnu da se bore sa nama i da jurišaju na nas, ipak nam ne dozvoljava da se mešamo sa našim neprijateljima dok oni rade bilo šta drugo. Što kada su Rimljani shvatili, u one dane koje nazivamo Šabati, nisu bacali ništa na Jevreje, niti su dolazili u bilo kakvu borbu s njima, već su podizali svoje zemljane nasipe i dovodili svoje sprave u takvu spremnost, da bi mogli izvršiti napad odmah narednih dana.”¹

Iz ovoga se vidi da se Pompej pažljivo uzdržavao od bilo kakvog napada na Jevreje svakog Šabata tokom opsade, ali je taj dan provodio u popunjavanju rova i podizanju nasipa, da bi mogao da ih napadne sledećeg dana posle svakog Šabata, tj. u nedelju. Josif dalje navodi da sveštenici uopšte nisu bili ometeni u njihovoj svetoj službi zbog kamenja bačenog među njih iz Pompejevih sprava, čak i “ako bi se desila neka tragična nezgoda”; i da kada je grad bio zauzet i neprijatelji pali na njih i prerezali grkljane onima koji su bili u hramu, sveštenici nisu pobjegli niti odustali od prinošenja uobičajenih žrtava.

¹ Antiquities of the Jews, b. xiv. pogl. iv. Ovde skrećemo pažnju na jednu od onih istorijskih prevara kojima je nedelja prikazana kao Šabat. Dr Džastin Edvards ovako navodi ovaj slučaj: “Pompej, rimski general, znajući za to, kada je opsedao Jerusalem, neće ih napasti na Šabat, već će provesti dan u izgradnji svojih dela i pripremajući se da ih napadne u ponedeljak, i na način na koji ne mogu da izdrže, i tako je on zauzeo grad.”—*Sabbath Manual*, str. 216. To znači da je sledeći dan posle Šabata bio ponedeljak, a naravno nedelja je bila Šabat! Ipak, dr E. je dobro znao da je u Pompejevo vreme, 63. A. D., subota bila jedini sedmični Šabat, i da je nedelja, a ne ponedeljak, bila dan napada.

Ovi citati iz jevrejske istorije dovoljni su da ukažu na izuzetnu promenu koja je zadesila taj narod u vezi sa Šabatom, nakon vavilonskog ropstva. Kratak pregled učenja jevrejskih učitelja u pogledu Šabata u vreme kada je naš Gospod započeo svoju službu zaključice ovo poglavlje:—

“Nabrojali su četrdesetak primarnih poslova za koje su rekli da im je zabranjeno da se rade na Šabat. Pod svakim od njih bili su brojni sporedni poslovi, za koje su rekli da su takođe zabranjeni... Među primarnim poslovima koji su bili zabranjeni bili su oranje, setva, žetva, vejanje, čišćenje, mlevenje itd. Pod mlevenjem je spadalo lomljenje ili deljenje stvari koje su ranije bile spojene... Druga njihova tradicija je bila da, kako je na Šabat vršenje bilo zabranjeno, bilo je zabranjeno i brušenje stvari, što je bila vrsta vršidbe. Naravno, bilo je kršenje Šabata hodati po zelenoj travi, jer bi je to nagnječilo ili smlatilo. Dakle, kao što čovek ne lovi na Šabat, tako neće uhvatiti ni buvu; jer je to bila vrsta lova. Kao što čovek ne bi nosio teret na Šabat, tako ne bi nosio ni vodu žednoj životinji, jer je to bila vrsta tereta; ali bi mogao sipati vodu u korito i dovesti životinju do njega... Ipak, ako bi ovca pala u jamu, oni bi je spremno izvukli i odneli na sigurno mesto... Rekli su da čovek može služiti bolesnima da bi ublažio njihovu nevolju, ali ne i da bi izlečili njihove bolesti. Mogla bi da se stavi obloga na bolesno oko ili da se namaže melemom za oči da bi se ublažio bol, ali ne i da se izleči oko.”¹

Takva je bila izuzetna promena u ponašanju jevrejskog naroda prema Šabatu; a takvo je bilo učenje njihovih učitelja u pogledu njega. Najmilosrdnija Božija ustanova za čovečanstvo postala je izvor nevolje; ono što je Bog odredio kao užitak i izvor okrepljenja postalo je jaram ropstva; Šabat, stvoren za čoveka u raju, sada je postao veoma ugnjetavajuća i opterećujuća ustanova. Došlo je vreme da se Bog umeša. Sledeći na sceni pojavljuje se Gospodar Šabata.

¹ Sabbath Manual of the American Tract Society, str. 214, 215.

POGLAVLJE X

ŠABAT TOKOM TRAJANJA POSLEDNJE OD SEDAMDESET SEMMICA

Spasiteljeva misija—Njegove kvalifikacije kao sudije u pogledu svetkovanja Šabata—Stanje u pogledu Šabata prilikom njegovog dolaska—Spasitelj u Nazaretu—U Kapernaumu—Njegova beseda u kukuruznom polju—Slučaj čoveka sa usahlom rukom—Spasitelj među svojim rođacima—Slučaj nemoćnog čoveka—Čoveka koji je rođen slep—Žene koju je zarobio Sotona—Čoveka koji je imao vodenu bolest—Predmet učenja našeg Gospoda i čuda povezana sa Šabatom—Nepravičnost mnogih antisabatarijanaca—Pregled Mt. 24:20—Šabat nije bio ukinut prilikom raspeća—Četvrta zapovest posle tog događaja—Šabat nije promenjen pri vaskrsenju Hristovom—Pregled Jn. 20:26—Dela 2:1,2—Otkupljenje ne daje nikakav argument za promenu Šabata—Pregled Ps. 118:22–24—Šabat nije ni ukinut ni promenjen sa završetkom sedamdeset sedmica.

Kada se ispunilo vreme, Bog je poslao svog Sina da bude Spasitelj sveta. Onaj koji je ispunio ovu misiju beskrajnog dobročinstva bio je i Sin Božiji i Sin čovečiji. On je bio sa Ocem pre nego što je svet postao, i kroz njega je Bog sve stvorio.¹ Pošto je Šabat bio uspostavljen na kraju tog velikog posla, kao spomen koji treba trajno držati i sećati ga se, Sin Božiji, kroz koga je sve bilo stvoreno, nije mogao biti ništa drugo nego savršeni prosuditelj razloga njegovog postojanja i njegovog ispravnog svetkovanja. Nakon što se šezdeset i devet

¹ Gal. 4:4,5; Jn. 1:1–10; 17:5,24; Jev. 1.

sedmica Danilovog proročanstvo ispunilo, Otkupitelj je počeo da propoveda govoreći, "Ispunilo se vreme".¹ Spasiteljeva služba se događala u vreme kada je Gospodnji Šabat postao potpuno izopačen u odnosu na svoju milostivu zamisao, kao posledica učenja jevrejskih učitelja. Kao što smo videli u prethodnom poglavlju, ljudima to više nije bio izvor okrepljenja i zadovoljstva, već uzrok patnje i nevolje. Učitelji zakona su ga pretrpavali tradicijama sve dok njegova milosrdna i blagotvorna zamisao nije bila potpuno sakrivena ispod smeća ljudskih izuma. Pošto je bilo neizvodljivo za Sotonu, posle vavilonskog ropstva, da natera jevrejski narod, čak i krvavim dekretima, da se odrekne Šabata i da ga otvoreno skrnavi kao pre tog vremena, on je tako uticao na njihove učitelje da ga izopače, da njegov pravi karakter bude potpuno izmenjen i njegovo svetkovanje potpuno drugačije od onoga što bi bilo ugodno Bogu. Otkrićemo da Spasitelj nikada nije propustio priliku da ispravi njihove lažne predstave o Šabatu; i da je odabrao, sa očiglednom svrhom, Šabat kao dan na koji će izvršiti mnoga svoja milosrdna dela. Otkriće se da je ne mali deo njegovog učenja kroz čitavu njegovu službu bio posvećen određivanju toga šta je zakonito činiti na Šabat, što je izuzetna činjenica koju treba da objasne oni koji misle da je Isus smislio ukidanje Šabata. Na početku službe našeg Gospoda, čitamo ovako:—

"I vrati se Isus u sili Duha u Galileju; i pronese se glas o njemu po svoj okolini. I naučavao je po njihovim sinagogama, slavljem od svih. I dođe u Nazaret, gde je odrastao; i, po svom običaju, uđe u sinagogu na Šabat, i ustade da čita."²

¹ Dan. 9:25; Mk. 1:14,15.

² Lk. 4:14–16.

Takvo je bilo ponašanje Spasitelja u odnosu na Šabat. Očigledno je da je time naumio da pokaže svoje poštovanje prema tom danu; jer to nije bilo neophodno učiniti da bi pridobio veliki broj ljudi, pošto je već ogromno mnoštvo uvek bilo spremno da ide za njim. Budući da je njegovo sve-dočanstvo bilo odbačeno, naš Gospod je otišao iz Nazareta u Kapernaum. Ovako kaže sveti istoričar:—

“A on, prošavši posred njih, ode svojim putem, i siđe u Kapernaum, grad galilejski, gde ih je poučavao na Šabate. I oni se začudiše učenju njegovom; jer je njegova reč imala moć. A u sinagogi bio je čovek koji je imao u sebi nečistog duha; i povika iz svega glasa govoreći: Pusti nas; šta mi imamo s tobom, Isuse Nazarećanine; jesi li došao da nas uništiš? Znam te ko si; Sveti od Boga. A Isus ga ukori govoreći, Čuti i izadi iz njega. I kad ga je đavo bacio usred njih, izade iz njega i ne povredi ga. I svi se začudiše, i govoriše među sobom, Kakve li reči! jer vlašću i silom zapoveda nečistim duhovima, i oni izlaze. I glas o njemu pronese se po svim mestima u okolini. I ustade iz sinagoge, i uđe u Simonovu kuću. A majku Simonove žene zahvatila je velika groznica; i molili su ga za nju. I stade nad njom, i prekori groznicu; i pusti je groznica; i odmah je ustala i posluživala ih.”¹

Ovo su čuda koja su bila prva zabeležena, a koja je Spasitelj učinio na Šabat. Ali strogost jevrejskih gledišta u pogledu Šabata se vidi u tome što su čekali zalazak sunca, odnosno završetak Šabata,² pre nego što bi doveli bolesne da se leče. Ovako se nastavlja:—

“A kad je sunce zašlo, dovedoše k njemu sve bolesne i opsednute đavolima. I sav grad se skupio na vratima. I iscelio je mnoge bolesne od raznih bolesti, i izagnao je mnoge đavole; i nije dao đavolima da govore, jer su ga poznavali.”³

¹ Lk. 4:30–39; Mk. 1:21–31; Mt. 8:5–15.

² Videti, po ovom pitanju, zaključak poglavlja viii.

³ Mk. 1:32–34; Lk. 4:40.

Sledeće pominjanje Šabata je od posebnog značaja:—

“U ono vreme Isus je prolazio na Šabatni dan kroz žito; i učenici njegovi su ogladneli, i počeli da čupaju klasove i da jedu. A kad to videše fariseji, rekoše mu: Evo, učenici tvoji čine što nije dozvoljeno činiti na Šabat. Ali on im reče: zar niste čitali šta je David učinio kad je bio gladan i oni koji su bili s njim; kako je ušao u dom Božiji i jeo hlebove koje nisu smeli da jedu ni on, ni oni koji su bili s njim, nego samo sveštenici? Ili niste li čitali u zakonu, kako na Šabat sveštenici u hramu krše Šabat, i nevine su? A ja vam kažem da je ovde jedan veći od hrama. Ali kada biste znali šta ovo znači, Milosrđe hoću, a ne žrtvu, ne biste osudili nevine. Jer je Sin čovečji Gospodar čak i od Šabata.”¹

Paralelni tekst u Jevanđelju po Marku ima važan dodatak zaključku koji je naveo Matej:—

“I on im reče, Šabat je stvoren radi čoveka, a ne čovek radi Šabata; stoga je Sin čovečiji takođe Gospodar i Šabata.”²

Pri ispitivanju ovog stiha treba zapaziti sledeće tačke:—

1. Da se sporan prolazak kroz žito odigrao na Šabat; jer su i sami fariseji bili u tom društvu; i otuda se može zaključiti da su Spasitelj i oni sa njim ili odlazili u sinagogu ili se vraćali iz nje.

2. Da je pitanje koje su fariseji postavili bilo sledeće: Zar učenici, zadovoljavajući svoju glad žitom kroz koje su prolazili, nisu kršili zakon o Šabatu.

3. Da je onaj kome je ovo pitanje postavljeno, u najvećoj meri bio kompetentan da na njega odgovori; jer je on bio sa Ocem kada je Šabat stvoren.³

¹ Mt. 12:1–8; Mk. 2:23–28; Lk. 6:1–5.

² Mk. 2:27,28.

³ Uporediti Jn. 1:1–3; Post. 1:1,26; 2:1–3.

4. Da je Spasitelju bilo ugodno da se pozove na biblijske presedane za odluku o ovom pitanju, radije nego da iznese svoj nezavisni sud.

5. Da je prvi slučaj koji je naveo Spasitelj bio posebno prikladan. David je, bežeći da spase svoj život, ušao u dom Božji na Šabat,¹ i jeo je hleb da bi utolio svoju glad. Učenici su, da bi utolili glad, jednostavno jeli žito kroz koje su prolazili na Šabat. Ako je David postupio ispravno, iako je u svojoj potrebi jeo ono što je pripadalo samo sveštenicima, koliko bi malo krivice moglo biti pripisano učenicima koji čak ni nisu prekršili pravilo ni jednog ceremonijalnog zakona? Toliko o tome kako su učenici utoljavali svoju glad na Šabat. Sledeći primer našeg Gospoda je bio osmišljen da pokaže kakav rad na Šabat ne predstavlja kršenje njegove svetosti.

6. I zato se navodi slučaj sveštenika. Isti Bog koji je rekao u četvrtoj zapovesti, “Šest dana radi i obavlja sve SVOJE poslove”, zapovedio je da sveštenici na Šabat prinose određene žrtve u njegovom hramu.²

Ovde nema kontradikcije; jer je posao koji su sveštenici obavljali na Šabat bio jednostavno održavanje određene službe Bogu u njegovom hramu, a ne vršenje onoga što zapovest naziva “SVOJE POSLOVE”. Rad ove vrste, dakle, pošto je Spasitelj sudija, nije predstavljao tada, niti ikada pre toga, kršenje Šabata.

7. Ali vrlo je verovatno da je Spasitelj, u ovom pominjanju sveštenika, imao na umu ne samo žrtve koje su oni prinosili

¹ Videti poglavlje viii.

² Br. 28:9,10.

na Šabat, već i činjenicu da su morali da pripremaju nove hlebove svakog Šabata; kada je stari trebalo da se skloni sa stola pred Gospodom i bude pojedan od strane njih.¹ Ovakav pogled na stvar bi povezoao slučaj sveštenika sa Davidovim, i oba bi se sa divnom jasnoćom odnosila na delo apostola. Onda se argument našeg Gospoda može ceniti kada on dodaje: “A ja vam kažem da je ovde jedan veći od hrama.” Dakle, ako je trebalo da se hlebovi za postavljanje pripremaju svakog Šabata za upotrebu onih koji su služili u hramu, a oni koji su to činili bili su nevini, koliko moraju biti slobodni od krivice i učenici koji su, idući za Njim koji je bio veći od hrama, ali koji nije imao gde da zakloni glavu, jeli od žita u polju na Šabat da utole svoju glad?

8. Ali naš Gospod zatim postavlja načelo dostojno najozbiljnije pažnje. Ovako on dodaje: “Ali kada biste znali šta ovo znači, Milosrđe hoću, a ne žrtvu, ne biste osudili nevine.” Svevišnji je zapovedio da se određeni poslovi obavljaju na Šabat, kako bi se njemu prinele žrtve. Ali Hrist potvrđuje autoritet Svetog Pisma,² da postoji nešto mnogo prihvatljivije Bogu od žrtava, i da su to dela milosrđa. Ako bi Bog smatrao nevinima one koji su prinosili žrtve na Šabat, koliko manje bi osudio one koji ukazuju milost i pomoć onima koji su u nevolji i patnji, tog dana.

9. Niti Spasitelj ovde čak završava sa tom temom; jer dodaje: “Šabat je stvoren radi čoveka, a ne čovek radi Šabata; stoga je Sin čovečiji takođe Gospodar i Šabata.” Ako je Šabat bio

¹ Lev. 24:5–9; 1. Dan. 9: 32.

² Os. 6:6.

stvoren, bila su neophodna određena dela da bi mu se dalo postojanje. Koja su to bila dela? (1) Bog se odmorio sedmog dana. Ovo je sedmi dan učinilo danom od odmora ili Šabatom Gospodnjim. (2) On je blagoslovio dan; te je tako postao njegov sveti dan. (3) On ga je posvetio ili odvojio za svetu upotrebu; tako je njegovo svetkovanje postalo deo čovekove dužnosti prema Bogu. Mora postojati vreme kada su ova dela izvršena. I po ovom pitanju zaista nema mesta neslaganju. Ona nisu učinjena na Sinaju, niti u pustinji Sin, već u raju. A to je snažno potvrđeno rečima koje je ovde koristio Spasitelj: “Šabat je stvoren radi ČOVEKA, a ne ČOVEK radi Šabata;”¹ usmeravajući tako naše umove na čoveka Adama koji je stvoren od praha zemaljskog, i potvrđujući da je Šabat stvoren radi njega; zaključno svedočanstvo da je Šabat nastao u raju. Ovu činjenicu radosno opisuje izjava apostola Pavla: “Niti je čovek stvoren radi žene, nego žena radi čoveka.”² Neće se poreći da se ovo direktno odnosi na stvaranje Adama i Eve. Ako se onda vratimo na početak, naći ćemo Adama napravljenog od praha zemaljskog, Evu uzetu sa njegove jedne strane, i Šabat načinjen od sedmog dana.³ Tako se Spasitelj, da bi upotpunio odgovor na pitanje koje su mu postavili fariseji, vratio na Šabat nazad sa početka, kao što je učinio i sa ustanovom braka kada ga je ista grupa ljudi pitala o zakonitosti razvoda.⁴ Njegova pažljiva izjava o smislu Šabata i braka, vraćajući se za

¹ Grčki Novi Zavet: Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.

² 1. Kor. II:9.

³ Post. 2:1–3,7, 21–23.

⁴ Mt. 19:3–9.

svaku na početak, opovrgavajući njihovo izopačenje Šabata u jednom slučaju, a u drugom braka, je najmoćnije svedočanstvo u korist svetosti obe te ustanove. Argument u slučaju braka je sledeći: U početku je Bog stvorio *jednog* muškarca i *jednu* ženu, planirajući da njih DVOJE budu jedno telo. Bračni odnos je stoga osmišljen tako da ujedini samo dve osobe, a ova zajednica *treba* da bude sveta i neraskidiva. Takav je bio njegov argument po pitanju razvoda. U vezi sa Šabatom, njegov argument je sledeći: Bog je stvorio Šabat za čoveka koga je načinio od praha zemaljskog; i budući da je tako stvoren za nepalu rasu, on može biti samo milosrdna i dobrotvorna ustanova. Onaj koji je stvorio Šabat za čoveka pre pada video je šta je čoveku potrebno i znao je kako da ispuni tu potrebu. Dato mu je za odmor, okrepljenje i radost; odliku koju je zadržao i nakon pada,¹ ali koju su Jevreji potpuno izgubili iz vida.² I tako je naš Gospod otvorio celo svoje srce u vezi sa Šabatom. On je pažljivo odredio koja dela ne predstavljaju kršenje Šabata; a to je činio starozavetnim primerima, da bi moglo biti očigledno da on ne uvodi nikakvu promenu u ustanovi; on ostavlja po strani njihove rigorozne i opterećujuće tradicije u vezi sa Šabatom, vraćajući se do njegovog milostivog porekla u raj; i pošto je na taj način oslobodio Šabat farisejske strogosti, on ga ostavlja na njegovom rajskom temelju, zapoveden svim autoritetom i svetošću tog zakona koji nije došao da uništi, već da ga uveliča i učini čestitim.³

¹ Izl. 16:23; 23:12; Isa. 58:13,14.

² Videti zaključak poglavlja ix.

³ Mt. 5:17-19; Isa. 42:21.

10. Pošto je tako oslobodio Šabat od svih farisejskih dodataka, naš Gospod zaključuje ovom izuzetnom izjavom: “Zato je Sin čovečiji takođe Gospodar i Šabata.” (1) Nije to bilo omalovažavanje Šabata, već ukazivanje časti, što je Božiji jednorodni Sin tvrdio da je njegov Gospodar. (2) Niti je bilo pogrdno za karakter Otkupitelja da bude Gospodar Šabata; uz sve visoke počasti koje se odnose na njegovo mesijanstvo, on je TAKOĐE Gospodar Šabata. Ili, ako uzmemo izraz u Mateju, on je “Gospodar ČAK i Šabatnog dana”, to ukazuje da nije mala čast posedovati takvu titulu. (3) Ova titula ukazuje da Mesija treba da bude *zaštitnik*, a ne *uništavač* Šabata. I stoga je on bio legitimno biće koje je odlučivalo o pravoj prirodi svetkovanja Šabata. Ovim nezaboravnim rečima završava se prva beseda našeg Gospoda o Šabatu.

Od tog vremena fariseji su stalno pratili i posmatrali Spasitelja da bi pronašli kod njega nešto čime bi ga mogli optužiti za kršenje Šabata. Sledeći primer će pokazati zloćudnost njihovih srca, njihovo potpuno izopačenje Šabata, hitnu potrebu za autoritativnim ispravljanjem njihovih lažnih učenja u pogledu njega, i Spasiteljevu besprekornu odbranu:—

“A kad je otišao odande, ušao je u njihovu sinagogu; i gle, tamo je bio čovek kome se osušila ruka. I upitaše ga govoreći, Da li je dozvoljeno lečiti na Šabat? Da bi ga mogli optužiti. A on im reče, Koji od vas ne bi svoju jednu ovcu, i ako na Šabat padne u jamu, uhvatio i izvadio odatle? Koliko je onda čovek vredniji nego ovca? Stoga je dozvoljeno činiti dobro na Šabat. Zatim reče čoveku, Pruži ruku svoju. I on je ispruži; i ozdravi kao i druga. Tada fariseji iziđoše i sazvaše savet protiv njega, kako da ga unište.”¹

¹ Mt. 12:9–14; Mk. 3:1–6; Lk. 6:6–11.

Koji je postupak izazvao ovo ludilo fariseja? Od strane Spasitelja, to je bila reč; od strane čoveka, to je bilo ispružanje ruke. Da li je zakon o Šabatu zabranjivao bilo koju od ovih stvari? Tako nešto niko ne može da potvrdi. Ali Spasitelj je javno prekršio onu tradiciju fariseja koja je zabranjivala da se učini bilo šta za isceljenje bolesnika na Šabat. I koliko je samo neophodno da se takva opaka tradicija odbaci, kako bi se za čoveka sačuvao sam Šabat. Ali fariseji su bili ispunjeni takvim ludilom da su izašli iz sinagoge i savetovali se kako da unište Spasitelja. Pa ipak, Isus je samo delovao u korist Šabata, ostavljajući po strani one tradicije kojima su ga oni izopačili.

Posle ovoga Gospod se vratio u svoj zavičaj, i ovako čitamo o njemu:—

“A kad dođe Šabat, on je počeo poučavati u sinagogi; i mnogi koji su ga slušali zaprepastiše se govoreći: Odakle ovome ovo? I kakva je ovo mudrost koja mu se daje da su i takva moćna dela učinjena njegovim rukama?”¹

Nedugo zatim nalazimo Spasitelja u Jerusalimu, i na Šabat je bilo izvršeno sledeće čudo:—

“I neki čovek je bio tamo koji je bolovao trideset i osam godina. Kada ga je Isus video kako leži, znajući da je već dugo tamo u tom stanju, reče mu, Želiš li ozdraviti? Nemoćni čovek mu odgovori, Gospodine, nemam čoveka, kad se voda uzburka, da me ubaci u jezerce; jer dok ja dođem, drugi uđe preda mnom. Reče mu Isus, Ustani, uzmi postelju svoju i hodaj. I odmah je čovek ozdravio, uzeo postelju svoju i prohodao; a taj dan bio je Šabat. Zato Jevreji rekoše izlečenom, Šabat je: Nije ti dozvoljeno da nosiš svoj krevet. On im odgovori, Onaj koji me je izlečio, on mi reče, Uzmi postelju svoju i hodaj. Tada ga upitaše, Ko je taj čovek što ti reče,

¹ Mk. 6:1–6.

Uzmi postelju svoju i hodaj? ... Čovek je otišao i rekao Jevrejima da ga je Isus izlečio. I zato su Jevreji progonili Isusa, i tražili da ga ubiju, jer je to učinio na Šabat. Ali Isus im odgovori, Otac moj radi do sada, i ja radim. Zato su Jevreji još više tražili da ga ubiju, jer on ne samo da je prekršio Šabat, nego je rekao i da je Bog njegov Otac, čineći sebe jednakim Bogu.”¹

Naš Gospod je ovde optužen za dva zločina: 1. Da je prekršio Šabat. 2. Da je sebe učinio jednakim Bogu. Prva optužba se zasniva na ovim pojedinostima: (1) Svojom rečju je izlečio nemoćnog čoveka. Ali ovo delo nije prekršilo nikakav Božiji zakon; samo je poništilo onu tradiciju koja je zabranjivala da se bilo šta učini za lečenje bolesti na Šabat. (2) On je naredio čoveku da ponese svoj krevet. Ali ovo kao teret je bila obična sitnica,² poput ogrtača ili prostirke, i bilo je osmišljeno da pokaže stvarnost njegovog izlečenja, i da onda čovek oda počast Gospodu Šabata koji ga je izlečio. Štaviše, to nije bio takav teret kakav Sveto Pismo zabranjuje na Šabat.³ (3) Isus je opravdao ono što je učinio upoređujući svoje sadašnje delo isceljenja sa onim delom koje je njegov Otac DOSAD činio i čini *tj.*, od početka stvaranja. Otkako je Šabat bio posvećen u raj, Otac je, po svom promislu, nastavio da prema čovečanstvu, čak i na Šabat, čini sva milosrdna dela kojima je ljudski rod sačuvan. Ovo Očevo delo bilo je potpuno iste prirode kao ono koje je Isus sada učinio. Ova dela ne tvrde da je Otac *dosada* olako cenio Šabat, jer je najsvečanije

¹ Jn. 5:1–18.

² Dr. Bloomfield's Greek Testament na ovaj tekst; porodični Zavet Američkog traktatskog društva o istom; Nevins' Biblical Antiquities, str. 62,63.

³ Uporediti Jer. 17:21–27 sa Nem. 13:15–20.

zapovedio njegovo svetkovanje u zakonu i prorocima;¹ i kako je naš Gospod najizričitiije priznao njihov autoritet,² nije bilo osnova da se optuži za zanemarivanje Šabata, kada je samo sledio primer Oca od početka. Spasiteljev odgovor na ove dve optužbe otkloniće sve poteškoće:—

“Tada odgovori Isus i reče im, Zaista, zaista vam kažem, Sin ništa ne može činiti sam od sebe, osim što vidi da Otac čini; jer što god on čini, to čini i Sin.”³

Ovaj odgovor uključuje dve stvari: 1. Da je sledio savršeni primer svog Oca, koji mu je oduvek otvoreno pokazivao sva svoja dela; i stoga, pošto je činio samo ono što je Ocu uvek bilo zadovoljstvo da čini, on nije skrnatio Šabat. 2. I krotkom poniznošću ovog odgovora—“Sin ništa ne može činiti sam od sebe, osim što vidi da Otac čini”—pokazao je neosnovanost njihove optužbe za samouzdizanje. Tako ni u čemu nije preostala prilika da mu se ponovo odgovori.

Nekoliko meseci nakon ovoga, raspravljalo se o istom slučaju izlečenja:

“Isus odgovori i reče im, Učinio sam jedno delo, i svi se čudite. Mojsije vam je, dakle, dao obrezanje (ne zato što je od Mojsija, nego od otaca), i vi na Šabat obrezujete čoveka. Ako se čovek na Šabatni dan obreže, da se ne prekrši Mojsijev zakon; ljutite li se na mene, zato što sam na Šabatni dan izlečio čoveka?”⁴

Ovo Pismo sadrži drugi odgovor našeg Gospoda u vezi sa isceljenjem nemoćnog čoveka na Šabat. U svom prvom

¹ Post. 2:1–3; Izl. 20:8–11; Isa. 56; 58:13,14; Jez. 20.

² Gal. 4:4; Mt. 5:17–19; 7:12; 19:17; Lk. 16:17.

³ Jn. 5:19.

⁴ Jn. 7:21–28.

odgovoru on je svoju odbranu oslonio na činjenicu da je ono što je učinio bilo isto kao i ono što je njegov Otac činio do sada, odnosno od postanka sveta; što ukazuje da je Šabat postojao od iste tačke, inače primer Oca tokom ovog vremena ne bi bio merodavan. U ovom, njegovom drugom odgovoru, uključen je sličan smisao u odnosu na poreklo Šabata. Njegova odbrana ovoga puta je počivala na činjenici da njegovo delo isceljenja nije više prekršilo Šabat nego delo obrezivanja na Šabat. Ali da je obrezanje, koje je zapovedeno u Avramovo vreme, bilo starije od Šabata—kao što bi svakako bilo da je Šabat nastao u pustinji Sin—bilo bi netačnosti u odgovoru; jer bi obrezanje imalo pravo na prioritet kao starija ustanova. Bilo bi strogo ispravno govoriti da novija ustanova ne uključuje kršenje starije; ali bilo bi drugačije govoriti o drevnoj ustanovi koja ne uključuje kršenje neke novije. Govor stoga ukazuje na to da je Šabat bio stariji od obrezanja; drugim rečima, stariji od Avramovih dana. Ova dva Spasiteljeva odgovora su svakako u skladu sa jednoglasnim svedočanstvom svetih pisaca, da je Šabat nastao posvećenjem Gospodnjeg dana od odmora u Edenu.

Šta je Spasitelj učinio da opravda mržnju jevrejskog naroda prema njemu? Iscelio je na Šabat, jednom rečju, čoveka koji je bio bespomoćan trideset osam godina. Nije li ovo delo bilo u strogoj skladu sa Šabatnom ustanovom? Naš Gospod je ovu tačku pozitivno rešio ubedljivim i besprekornim argumentima,¹ ne samo u ovom slučaju, već i u drugim zabeleženim, a

¹ Grocije dobro kaže: "Ako je nekoga iscelio na Šabat, pokazao je, ne samo iz zakona, već i iz njihovih mišljenja, da takva dela nisu zabranjena

takođe i u onima koji tek treba da se zabeleže. Da je ostavio čoveka u njegovoj bedi jer je bio Šabat, kada bi ga reč izlečila, osramotio bi Šabat i unizio njegovog Autora. Zateći ćemo Gospodara Šabata kako i dalje deluje u njegovu korist spašavajući ga iz ruku onih koji su tako potpuno izopačili njegov smisao; sasvim nepotreban posao, ako je osmislio da tu ustanovu pribije na svoj krst.

Sledeći slučaj koji treba primetiti je slučaj čoveka koji je rođen slep. Isus ga videvši reče:—

“Ja moram činiti dela Onoga koji me je poslao dok je dan; dolazi noć kada niko ne može raditi. Dok sam ja u svetu, ja sam svetlost svetu. Kada je to rekao, pljunuo je na zemlju, i načinio blato od pljuvačke, i blatom premazao oči slepcu, i rekao mu, Idi umij se u jezero Siloam (što je po tumačenju, Poslan). On ode i umi se, i dođe da vide... I bio je Šabat kada je Isus načinio blato i otvorio njegove oči.”¹

Evo zapisa o još jednom milosrdnom delu našeg Gospoda na Šabat. Video je čoveka slepog od rođenja; pokrenut saosećanjem prema njemu, navlažio je zemlju i namazao mu oči, i poslao ga u jezero da se umije; a kad se umio progledao je. To delo je bilo podjednako dostojno Šabata i njegovog Gospodara: i odnosi se samo na protivnike Šabata *sada*, kao što se odnosilo samo na neprijatelje njegovog Gospodara *tada*, da u tome vide i najmanje kršenje Šabata.

Posle ovoga čitamo sledeće:—

“I poučavao je u jednoj od sinagoga na Šabat. I gle beše žena koja je osamnaest godina imala duha slabosti, i bila je pognuta, i nikako se nije

na Šabat.”— *The Truth of the Christian Religion*, b. v. odeljak 7.

¹ Jn. 9:1–16.

mogla podići. I kad ju je Isus video, on je pozva k sebi i reče joj, Ženo, ti si oslobođena svoje slabosti. I položi ruke na nju; i ona se odmah ispravi i proslavi Boga. A starešina sinagoge je odgovorio s ogorčenjem, jer je Isus iscelio na Šabat, i rekao je ljudima, Postoji šest dana u kojima ljudi treba da rade: u njima, dakle, dođite i budite izlečeni, a ne na Šabat. Tada mu Gospod odgovori i reče, Licemeru, zar svako od vas na Šabat ne odvezuje svog vola ili magarca iz staja, i ne vodi ga na pojenje? I ne bi li ova žena, koja je kći Avramova, koju je Sotona zarobio, gle, ovih osamnaest godina, trebalo da bude oslobođena ovih okova na Šabat? I kad on to reče, posramiše se svi protivnici njegovi, i sav se narod obradovao zbog svih slavnih stvari koje on učini.¹

Ovoga puta ćerka Avramova, to jest pobožna žena,² koju je Sotona bio zarobio osamnaest godina, bila je oslobođena tih okova na Šabat. Isus je utišao galamu svojih neprijatelja pozivajući se na njihov sopstveni način delovanja u puštanju vola i odvođenju na vodu na Šabat. Ovim odgovorom naš Gospod je posramio sve svoje protivnike, i sav narod se obradovao zbog svih slavnih stvari koje je učinio. Poslednje od ovih slavnih dela kojima je Isus počastvovao Šabat ovako je ispričano:—

“I dogodi se da kada je ušao u kuću jednog od glavara fariseja da jede hleb na Šabat, oni su ga posmatrali. I gle, pred njim je bio neki čovek koji je imao vodenu bolest. A Isus upita poznavaoce zakona i fariseje govoreći: Da li je dozvoljeno isceliti na Šabat. A oni ćutaše. I uze ga, isceli ga, i pusti ga, i odgovori im govoreći, Ko od vas ako ima magarca ili vola koji je pao u jamu, neće ga odmah izvući na Šabat? I nisu mu mogli opet odgovoriti na ovo.”³

Očigledno je da fariseji i poznavaoци zakona nisu smeli da odgovore na pitanje: Da li je dozvoljeno izlečiti na Šabat? Da

¹ Lk. 13:10–17.

² 1. Pt. 3:6.

³ Lk. 14:1–6.

su rekli “Da”, osudili bi svoju tradiciju. Da su rekli “Ne”, ne bi bili u stanju da svoj odgovor potkrepe poštenim argumentima. Zato su ćutali. A kada je Isus izlečio čoveka, postavio je i drugo pitanje, jednako neprijatno: Ko od vas ako ima magarca ili vola koji je pao u jamu, neće ga odmah izvući na Šabat? Opet mu ni na ove stvari nisu mogli odgovoriti. Očigledno je da su rasprave s vremena na vreme našeg Gospoda sa farisejima u vezi sa Šabatom konačno uverile njih da je ćutanje o njihovim tradicijama mudrije od govora. U svom javnom učenju Spasitelj je izjavio da su najvažnije stvari zakona sud, MILOST i vera;¹ i njegov dugotrajni i snažni napor u korist Šabata, služio je da ga potvrdi kao MILOSTIVU ustanovu i da ga oslobodi od farisejskih tradicija, kojima je izopačen od svoje prvobitne svrhe. Oni koji se protive Šabatu su ovde krivi za nepravедnost u dve stvari: 1. Oni predstavljaju ove farisejske strogosti kao da zapravo pripadaju Šabatnoj ustanovi. Na taj način oni okreću umove ljudi protiv Šabata. 2. I pošto su to učinili, oni predstavljaju napor Spasitelja da ostavi po strani te tradicije, kao da je usmeren na rušenje samog Šabata.

I sada dolazimo do Spasiteljevog nezaboravnog govora na Maslinskoj gori, uoči njegovog raspeća, u kojem poslednji put pominje Šabat:—

“Kad dakle vidite da gnusoba pustošna, o kojoj je govorio prorok Danilo, stoji na svetom mestu (ko čita neka razume), onda oni koji su u Judeji neka beže u gore: ko je na krovu neka ne silazi da iznese nešto iz svoje kuće; ni onaj koji je u polju neka se ne vraća da uzme svoju odeću.

¹ Mt. 23:23.

I teško trudnicama i onima koji doje u one dane! Nego molite se da vaše bežanje ne bude zimi, ni na Šabat; jer će tada biti velika nevolja, kakve nije bilo od postanka sveta do ovoga vremena, niti će je ikada biti.”¹

Ovim govorom naš Gospod prikazuje strašne nesreće jevrejskog naroda i uništenje njihovog grada i hrama kao što je prorečeno od proroka Danilo;² i njegovu budnu brigu o svom narodu dok ih njihov Gospod vodi da im ukaže na način kako da pobegnu.

1. On im daje znak po kome bi trebalo da znaju kada se sprema ovo strašno rušenje. Bila je to “gnusoba pustošna” koja je stajala “na svetom mestu”; ili, kako je to rekao Luka, znak je bio “Jerusalim opkoljen vojskama”.³ Ispunjenje ovog znaka beleži istoričar Josif Flavije. Nakon što je naveo da je Cestije, rimski komandant, na početku borbe Jevreja i Rimljana, sa vojskom opkolio grad Jerusalem, on dodaje:—

“Koji bi, da je nastavio opsadu još malo, sigurno zauzeo grad; ali je, pretpostavljam, zbog odbojnosti koju je Bog već imao prema gradu i svetinji, bio sprečen da okonča rat istog dana. Tada se dogodilo da Cestije nije bio svestan ni koliko su opkoljeni očajavali, ni koliko su njegovi ljudi bili hrabri; i tako je opozvao svoje vojnike iz mesta, i ne imajući nikakvo očekivanje da će ga zauzeti, a da nije doživeo sramotu, povukao se iz grada, bez ikakvog razloga na svetu.”⁴

2. Videvši ovaj znak, učenici su trebali znati da je pustošenje Jerusalima blizu. “Tada”, kaže Hrist, “neka oni koji su u Judeji beže u gore”. Josif beleži ispunjenje ove naredbe:—

¹ Mt. 24:15–21.

² Dan. 9:26,27.

³ Lk. 21:20.

⁴ Jewish Wars, b. ii. pogl. xix.

“Pošto je ova nesreća zadesila Cestija, mnogi od najuglednijih Jevreja izašli su iz grada, kao sa broda koji treba potonuti.”¹

Jevsevije takođe govori o njegovom ispunjenju:—

“Međutim, čitavo telo crkve u Jerusalimu, pošto mu je bilo zapovedeno božanskim otkrivenjem, datim tamošnjim ljudima dokazane pobožnosti pre rata, otišlo je iz grada i nastanilo se u jednom mestu preko Jordana, zvanom Pela. Evo, oni koji su verovali u Hrista, udaljivši se iz Jerusalima, kao da su sveti ljudi sasvim napustili sam kraljevski grad i celu zemlju Judeju; božanska pravda za njihove zločine protiv Hrista i njegovih apostola, konačno ih je sustigla, potpuno uklonivši ceo naraštaj ovih zlikovaca sa lica zemlje.”²

3. Opasnost je bila toliko neposredna kada je trebalo videti ovaj znak da se ni trenutak nije mogao izgubiti. Onaj ko je bio na krovu nije mogao ni da siđe da uzme jedan predmet iz svoje kuće. Čoveku koji je bio u polju zabranjeno je bilo da se vrati u kuću po svoju odeću. Nije trebalo izgubiti nijedan trenutak; morali su da beže takvi kakvi su, i da beže za život. I zaista je bio za žaljenje slučaj onih koji nisu mogli da pobjegnu.

4. S obzirom na činjenicu da su učenici morali da beže u trenutku kada se obećani znak pojavi, naš Gospod ih je uputio da se mole za dve stvari: 1. Da njihov bekstvo ne bude zimi. 2. Da ne bude na Šabat. Ukoliko budu primorani da pobjegnu u planine tokom duboke zime, bez vremena čak ni da uzmu odeću, njihova žalosna situacija dovoljno svedoči o važnosti prve od ovih molitvi i nežnoj brizi Isusa kao Gospoda svog naroda. Videće se da i druga od ovih molitvi podjednako govori o njegovoj brizi kao Gospodaruru Šabata.

¹ Id. b. ii. pogl. xx.

² Eccl. Hist. b. iii. pogl. v.

5. Ali odgovor na ovo je da se ova poslednja molitva odnosi samo na činjenicu da su Jevreji ti koji su tada strogo svetkovali Šabat, i kao posledica toga gradske kapije bi tog dana bile zatvorene, a oni koji bi pokušali da pobegnu bili bi kažnjeni smrću; i stoga ova molitva ne ukazuje na ništa kao dokaz Hristovog poštovanja Šabata. Tvrdnja koja se tako često i tako pouzdano izgovara treba da bude dobro utemeljena u istini; ipak će kratko ispitivanje pokazati da to nije slučaj. 1. Spasiteljev govor se odnosi na celu zemlju Judeju, a ne samo na Jerusalem: "Koji su u Judeji neka beže u gore." Stoga je zatvaranje gradskih kapija moglo uticati na bekstvo samo jednog dela učenika. 2. Josif Flavije navodi izuzetnu činjenicu da kada je Cestije marširao ka Jerusalimu u ispunjenju Spasiteljevog znaka, i stigao do Lide, nedaleko od Jerusalima, "zatekao je grad bez ljudi; jer je čitavo mnoštvo otišlo u Jerusalem na praznik senica".¹ Mojsijev zakon je zahtevao prisustvo svakog muškarca u Izraelu za vreme ovog praznika u Jerusalimu;² i tako, po Božjoj promisli, učenici nisu imali više jevrejskih neprijatelja u zemlji koji bi sprečili njihovo bekstvo. 3. Jevrejski narod koji se tako okupio u Jerusalimu je najotvorenije prekršio Šabat nekoliko dana pre bekstva učenika; jedinstven komentar njihove navodne strogosti u njegovom držanju u to vreme.³ Ovako Josif Flavije

¹ Jewish Wars, b. ii. pogl. xix.

² Pnz. 16:16.

³ Ovako zapaža gospodin Krozje u *Advent Harbingeru* za 6. decembar 1851: "Pominjanje Šabata u Mt. 24:20 samo pokazuje da su Jevreji koji su odbacili Hrista držali Šabat prilikom razaranja Jerusalima, i da bi, kao posledica toga, kažnjavali smrću učenike koji bi bežali tog dana."

kaže o Cestijevom pohodu na Jerusalem,

“On je postavio svoj logor na jednom mestu zvanom Gabao, udaljenom pedeset stadija od Jerusalima. Ali što se tiče Jevreja, kada su videli da se rat približava njihovom glavnom gradu, napustili su gozbu i uzeli svoja oružja; i hrabreći se zbog svog mnoštva, iznenada i neorganizovano krenuli su u borbu, uz veliku buku, i ne obazirući se na ostatak sedmog dana, iako je Šabat bio dan na koji su najviše obraćali pažnju; ali taj gnev koji ih je naterao da zaborave na versko svetkovanje [Šabata] učinio ih je previše teškim za njihove neprijatelje u borbi; s takvim nasiljem su se stoga obrušili na Rimljane, da su se probili u njihove redove i marširali kroz njih, čineći veliko klanje dok su išli”,¹ itd.

Tako se vidi da je uoči bekstva učenika gnev Jevreja prema njihovim neprijateljima naterao njih da potpuno ne poštuju Šabat! 4. Ali nakon što je Cestije sa svojom vojskom opkolio grad, dajući tako Spasiteljev znak, on se iznenada povukao, kako kaže Josif Flavije, “bez ikakvog razloga”. Ovo je bio

A gospodin Marš, zaboravljajući da je Hrist zabranio svojim učenicima da bilo šta ponesu sa sobom prilikom bežanja, koristi se sledećim rečima: “Ako bi učenici tog dana pokušali da pobegnu iz Jerusalima i ponesu svoje stvari, Jevreji bi sprečili njihovo bekstvo i možda ih ubili. Jevreji bi svetkovali Šabat, jer su odbacili Hrista i njegovo jevanđelje.”—*Advent Harbinger*, 24. januar 1852. Ovi citati odaju gorčinu njihovih autora. U časnom razlikovanju u odnosu na ove antisabatarijance, citira se sledeće od gospodina Vilijama Milera, koji je i sam svetkovatelj prvog dana u sedmici: “Ni na Šabat.” Zato što je trebalo da se drži kao dan odmora, i da se toga dana ne rade nikakvi teški poslovi, niti bi bilo ispravno da putuju tog dana. Hrist je na ovom mestu odobrio Šabat i jasno nam pokazuje našu dužnost da ne dozvolimo da nas ikakva trivijalna okolnost navede da prekršimo zakon Šabata. Ipak, koliko onih koji tvrde da veruju u Hrista, u današnje vreme, tog dana idu u posetu, na putovanje i gozbu? Kakvo lažno ispovedanje vere mora da ima onaj čovek koji na taj način može da se odnosi sa prezirom prema moralnom zakonu Božijem i da prezire zapovesti Gospoda Isusa! Ovde možemo naučiti svoju obavezu da se sećamo Šabatnog dana, da ga svetkujemo.”—*Exposition of Matt.* 24, str. 18.

¹ Jewish Wars, b. ii. pogl. xix.

trenutak za bekstvo učenika, i zapazite kako je promisao Božija otvorila put za one u Jerusalimu:—

“Međutim kada su razbojnici primetili ovo njegovo neočekivano povlačenje, ponovo su se ohrabрили i potrčali ka zadnjim delovima njegove vojske, i uništili znatan broj njegovih konjanika i pešaka; i sada je Cestije ležao celu noć u logoru koji je bio u Skopusu, i kada je idućeg dana otišao dalje, time je pozvao neprijatelja da ga prati, koji je ipak iznenada napao otpozadi i uništio ih.”¹

Ovaj izliv besa uzbuđenog mnoštva u poteri za Rimljanima dogodio se u trenutku kada je učenicima bilo naredeno da beže, a to im je priuštilo potreban prostor za bekstvo. Da se Cestijevo bekstvo dogodilo na Šabat, nesumnjivo bi ga Jevreji jurili tog dana, jer su pod manje uzbudljivim okolnostima nekoliko dana pre toga prešli nekoliko milja da bi ga napali na Šabat. Vidi se, dakle, da, bilo u gradu ili na selu, učenicima nije pretila opasnost da budu napadnuti od strane svojih neprijatelja, čak i da su bežali na Šabat.

6. Prema tome, postoji samo jedno gledište koje se može zauzeti u odnosu na značenje ovih reči našeg Gospoda, a to je da je on tako govorio, iz svetog poštovanja prema Šabatu. Jer u svojoj nežnoj brizi za svoj narod, on im je dao pravilo koje bi od njih zahtevalo da krše Šabat, ako bi se trenutak bekstva desio tog dana. Naredba za bekstvo je bila imperativ onog trenutka kada je obećani znak trebalo da se vidi, a udaljenost do Pele, gde su našli utočište, bila je najmanje šezdeset milja. Ova molitva koju je Spasitelj ostavio učenicima prouzrokovala bi da se sete Šabata kad god bi trebalo da dođu pred Boga. Stoga

¹ Id. b. ii. pogl. xix.

je bilo nemoguće da apostolska crkva zaboravi dan svetog odmora. Takva molitva, da ubuduće ne bi bili primorani da krše Šabat, bila je sigurno i izvesno sredstvo za održavanje tog svetog bogoslužjenja u narednih četrdeset godina, do konačnog uništenja Jerusalima, i nikada nije zaboravljena od strane rane crkve, kao što ćemo kasnije videti.¹ Spasitelj, koji se neumorno trudio tokom čitave svoje službe da pokaže da je Šabat milosrdna ustanova i da odbaci ona predanja kojima je bila izopačena u odnosu na svoj pravi smisao, u ovom svom poslednjem govoru, najnežnije je predao Šabat svom narodu, ujedinjujući u istoj molitvi njihovu sopstvenu bezbednost i svetost Gospodnjeg dana od odmora.²

Nekoliko dana nakon ovog govora, Gospodar Šabata je bio prikovan na krst kao velika žrtva za grehe ljudi.³ Mesija je tako bio pogubljen usred sedamdesete sedmice; i svojom smrću učinio je da prestanu da važe žrtve i prinosi.⁴

Pavle ovako opisuje ukidanje tipskog sistema obreda pri raspeću Gospoda Isusa:—

¹ Videti poglavlje xvi.

² Predsednik Edwards kaže: “Još jedan argument za večitost Šabata imamo u Mt. 24:20: ‘Molite se da vaše bežanje ne bude zimi, *ni na Šabat.*’ Hrist ovde govori o bekstvu apostola i drugih hrišćana iz Jerusalima i Judeje, neposredno pre njihovog konačnog uništenja, što se vidi iz čitavog konteksta, a posebno iz 16. stiha: ‘Tada oni koji su u Judeji neka beže u gore.’ Ali ovo konačno uništenje Jerusalima dogodilo se nakon raspuštanja jevrejskog ustava, i nakon što je hrišćanska dispencijacija u potpunosti uspostavljena. Ipak, jasno se podrazumeva u ovim rečima našeg Gospoda, da su čak i tada hrišćani bili u obavezi da svetkuju Šabat.” — *Works of President Edwards*, tom iv. str. 621, 622, Njujork, 1849.

³ Mt. 27; Isa. 53.

⁴ Dan. 9:24–27.

“Izbrisavši rukopis propisa koji je bio protiv nas, koji je bio suprotan nama, i skinuo ga s puta, prikovavši ga na svoj krst... Neka vam niko zato ne sudi ni za jelo, ni za piće, ili u pogledu svetog dana, ili mladog meseca, ili šabatnih dana; koji su senka stvari koje dolaze; ali telo je Hristovo.”¹

Predmetom ovog čina označava se rukopis propisa. Način njegovog ukidanja je ovako opisan: 1. Izbrisan; 2. Prikovan na krst; 3. Sklonjen s puta. Njegova priroda je prikazana ovim rečima: “protiv nas” i “protivan nama”. Ono što je on sadržavao bili su jelo, piće, sveti dani [grč. *έορτής*, praznik], mladi meseci i šabati.² Sve to je proglašeno senkom dobrih stvari koje dolaze; a telo koje baca ovu senku je Hristovo. Onaj zakon koji je objavljen Božijim glasom i ispisan njegovim sopstvenim prstom na kamenim pločama, i položen ispod prestola milosti, bio je sasvim drugačiji od tog sistema telesnih obreda koje je Mojsije napisao u knjigu, i stavio je pored kovčega.³ Bilo bi apsurdno govoriti o kamenim pločama prikovanim na krst; ili da govorimo o BRISANJU onoga što je ISKLESANO u KAMENU. Bilo bi bogohulno predstavljati Sina Božijeg kako izliva svoju krv da bi izbrisao ono što je prst njegovog Oca napisao. Ako bi se deset zapovesti predstavile kao “suprotstavljene” čovekovej moralnoj prirodi, to bi bilo odbacivanje svih nepromenljivih principa morala. Ako bi

¹ Kol. 2:14–17.

² Za opširniji pogled na ove jevrejske praznike pogledati poglavlje vii.

³ Pnz. 10:4,5 uporediti sa 31:24–26. Ovako Morer upoređuje frazu “u kovčegu”, koja se koristi za dve ploče, sa izrazom “pored kovčega”, koji se koristi za knjigu zakona, i kaže o drugom izrazu: “Pored kovčega, ili još preciznije, sa spoljašnje strane kovčega; ili u jednu kutiju sa desne strane kovčega, kaže Targum of Jonathan.”—*Morer’s Dialogues on the Lord’s Day*, str. 211, London, 1701.

bio predstavljen da umire kako bi potpuno uništio moralni zakon, Hrist bi bio učinjen slugom greha. Niti taj čovek ima istinu na svojoj strani, koji stavlja deset zapovesti među onim stvarima sadržanim u Pavlovom nabranju onoga što je ukinuto. Niti postoji opravdanje za one koji bi ovom Pavlovom izjavom ukinuli deset zapovesti; jer on pokazuje, na kraju, da je ono što je na taj način ukinuto bilo senka dobrih stvari koje dolaze—besmislenost ako se primeni na moralni zakon. Praznici, mladi meseci i šabati ceremonijalnog zakona, za koje je Pavle rekao da su ukinuti kao posledica ukidanja tog zakona, već su naročito zabeleženi.¹ Da Šabat Gospodnji nije uključen u njihov broj, svedoče sledeće činjenice:—

1. Gospodnji Šabat je bio stvoren pre nego što je greh ušao u naš svet. Dakle, to nije jedna od onih stvari koje predstavljaju senku iskupljenja od greha.²

2. Budući stvoren za čoveka pre pada to nije jedna od onih stvari koje su PROTIV njega i SUPROTNE njemu.³

3. Kada su obredni šabati bili uređeni, oni su bili pažljivo odvojeni od Gospodnjeg Šabata.⁴

4. Gospodnji Šabat ne duguje svoje postojanje rukopisu propisa, već se nalazi u samom srcu tog zakona koji Isus nije došao da uništi. Ukidanje ceremonijalnog zakona stoga nije moglo ukinuti Šabat četvrte zapovesti.⁵

5. Napor našeg Gospoda kroz čitavu njegovu službu da izbavi Šabat iz ropstva jevrejskih učitelja i da ga dokaže kao

¹ Videti poglavlje vii.

² Videti poglavlje ii.

³ Mk. 2:27.

⁴ Lev. 23:37,38.

⁵ Post. 2:1–3; Izl. 20; Mt. 5:17,19.

milosrdnu ustanovu, potpuno je nesaglasan sa idejom da ga je prikovao na svoj krst, kao jednu od onih stvari koje su bile protiv čoveka i suprotstavljene njemu.

6. Nalog našeg Gospoda u pogledu bekstva učenika iz Judeje priznaje svetost Šabata mnogo godina posle raspeća Spasitelja.

7. Neprekidnost Šabata na novoj zemlji ne može se lako pomiriti sa idejom da je on ukinut i prikovan na krst našeg Gospoda kao jedna od onih stvari koje su bile suprotstavljene čoveku.¹

8. Zato što je autoritet četvrte zapovesti bio naročito priznat posle Spasiteljevog raspeća.²

9. I konačno, zato što kraljevski zakon koji nije ukinut oličava deset zapovesti, i shodno tome obuhvata i zapoveda Šabat Gospodnji.³

Kada je Spasitelj umro na krstu, sa njim je nestao i ceo tipski sistem koji je ukazivao na taj događaj kao na početak njegovog antitipa. Pošto je Spasitelj bio mrtav, Josif iz Arimateje je ušao kod Pilata i izmolio telo Isusovo, i uz pomoć Nikodima, sahranio ga u svom novom grobu.⁴

“I toga dana beše priprema, i Šabat se približavao. A i žene, koje su došle s njim iz Galileje, pođoše za njima i videše grob i kako je telo njegovo položeno. I vratile su se i spremile mirise i meleme; i odmarale su na Šabatni dan prema zapovesti. A prvog dana u sedmici, vrlo rano ujutru, došle su na grob, donoseći mirise koje su pripremile, i još neki sa njima.”⁵

¹ Isa. 66:22,23. Videti takođe završetak poglavlja xix ovog dela.

² Lk. 23:54–56.

³ Jak. 2:8–12; Mt. 5:17–19; Rim. 8:19,31.

⁴ Jev. 9; 10; Lk. 23:46–53; Jn. 19:38–42.

⁵ Lk. 23:54–56.

Ovaj tekst je vredan posebne pažnje. 1. Zato što je to izričito priznanje četvrte zapovesti posle raspeća Gospoda Isusa. 2. Zato što je to najupečatljiviji slučaj svetkovanja Šabata u celoj Bibliji. Gospodar Šabata je bio mrtav; priprema za njegovo balzamovanje, kada se Šabat približavao bila je prekinuta, a one su, kaže sveti istoričar, po zapovesti odmarale. 3. Jer pokazuje da je Šabatni dan po zapovesti dan pre prvog dana u sedmici; poistovećujući tako sedmi dan u zapovesti sa sedmim danom novozavetne sedmice. 4. Zato što je direktno svedočanstvo da je znanje o istinitom sedmom danu sačuvano sve do raspeća; jer su držali dan propisan u zapovesti; i to je bio dan u koji se Svevišnji odmorio od dela stvaranja.

U toku dana nakon ovog Šabata, odnosno prvog dana u sedmici, konstatovano je da je Isus vaskrsao iz mrtvih. Čini se da se ovaj događaj morao desiti tog dana, iako se to ne navodi direktno. Mnogi smatraju da je u ovom momentu Šabat promenjen sa sedmog na prvi dan u sedmici; i da je svetost sedmog dana zatim preneti na prvi dan u sedmici, koji je od tada bio hrišćanski Šabat, zapoveden punim autoritetom četvrte zapovesti. Da bismo procenili istinitost ovih stavova, pročitajmo pažljivo svako pominjanje prvog dana koje se nalazi kod četiri evanđelista. Ovako piše Matej:—

“Na kraju Šabata, kada je počelo da sviće ka prvom danu sedmice, dođoše Marija Magdalena i druga Marija da vide grob.”

Ovako Marko piše:—

“A kad je Šabat prošao, Marija Magdalena i Marija majka Jakovljeva i Salomija kupiše miomirise, da dođu i pomažu ga. I vrlo rano ujutro, prvog dana u sedmici, dođoše ka grobu pri izlasku sunca... Sada kada je Isus

podignut rano prvog dana u sedmici, on se prvo javio Mariji Magdaleni.”

Luka koristi sledeće reči:—

“I vratile su se i spremile mirise i meleme; i odmarale su na Šabatni dan prema zapovesti. A prvog dana u sedmici, vrlo rano ujutru, došle su na grob, donoseći mirise koje su pripremile, i još neki sa njima.”

Jovan daje sledeće svedočanstvo:—

“Rano prvog dana u sedmici došla je Marija Magdalena, kada je još bio mrak, na grob, i vidi da je kamen sklonjen sa groba... Zatim istoga dana uveče, budući da je prvi dan u sedmici, dok su vrata bila zatvorena gde su se okupili učenici iz straha od Jevreja, došao je Isus, stao posred njih i rekao im, Mir vama.”¹

U ovim tekstovima se mora tražiti temelj “hrišćanskog Šabata”—ako takva ustanova zaista postoji—jer ne postoje drugi zapisi o prvom danu koji se odnose na vreme za koje se pretpostavlja da je tada postalo sveto. Ovi tekstovi treba da dokažu da je pri vaskrsenju Spasiteljevom prvi dan preuzeo svetost sedmog, uzdigavši se sa nivoa svetovnog na nivo svetog dana, i snizivši Šabat Gospodnji na nivo “šest radnih dana”.² Ipak, sledeće činjenice se moraju smatrati zaista neobičnim ako se ova navodna promena Šabata dogodila:

1. Da se u ovim stihovima ne pominje promena Šabata.
2. Da jasno prave razliku između Šabata četvrte zapovesti i prvog dana u sedmici.
3. Da ne daju nikakav sveti naziv tom danu; naročito izostavljajući naziv Hrišćanski Šabat.
4. Da ne pominju činjenicu da je Hrist odmarao tog dana; nešto

¹ Mt. 28:1; Mk. 16:1,2,9; Lk. 23:56; 24:1; Jn. 20:1,19.

² Jez. 46:1.

od suštinskog značaja kako bi postao njegov Šabat.¹ 5. Da oni ne pominju uzimanje blagoslova Božijeg sa sedmog dana, i postavljanja na prvi; i zaista ne pominju bilo kakvo blagoslovljenje i posvećenje dotičnog dana. 6. Da ne spominju bilo šta što je Hrist učinio ZA prvi dan; i da čak zanemaruju da nas obaveste da je Hrist makar uzeo prvi dan u sedmici u svoja usta! 7. Da ne daju nikakvo pravilo u prilog svetkovanja prvog dana, niti sadrže nagoveštaj o načinu na koji se prvi dan u sedmici može zapovediti autoritetom četvrte zapovesti.

Treba li, međutim, tvrditi iz Jovanovih reči da su učenici ovom prilikom sazvani radi proslavljanja dana vaskrsenja i da je Isus odobrio ovo sastavši se sa njima, čime je izvršena promena Šabata, dovoljno je kao odgovor navesti Markove reči u kojima se govori o istom razgovoru:—

“Potom se pojavi jedanaestorici dok su sedeli za trpezom, i prekori ih zbog njihovog neverovanja i tvrdoće srca, jer nisu verovali onima koji su ga videli nakon što je vaskrsnuo.”²

Ovo Markovo svedočanstvo pokazuje da je zaključak koji se tako često izvodi iz Jovanovih reči potpuno neosnovan. 1. Učenici su se okupili da bi večerali. 2. Isus je došao među njih i ukorio ih zbog njihovog neverovanja u pogledu njegovog vaskrsenja.

Sveto Pismo objavljuje da je “sve moguće sa Bogom”; ipak, ova izjava je ograničena izjavom da Bog ne može lagati.³ Da

¹ Videti poreklo drevnog Šabata u Post. 2:1–3.

² Mk. 16:14. Da je ovaj razgovor svakako bio isti kao onaj u Jn. 20:19, videće se iz pažljivog ispitivanja Lk. 24.

³ Mt. 19:26; Tit 1:2.

li se promena Šabata odnosi na one stvari koje su moguće kod Boga, ili je onemogućena tim važnim ograničenjem, *Bog ne može lagati?* Zakonodavac je Bog istine, i njegov zakon je istina.¹ Da li bi ona i dalje ostala istina ako se promeni u nešto drugo i da li bi Zakonodavac i dalje ostao Bog istine nakon što ju je tako promenio, ostaje da se vidi. Četvrta zapovest, za koju se tvrdi da je promenjena, ovako je izražena:—

“Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim... Sedmi dan je Šabat Gospodu Bogu tvome... Jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmoga dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”

Ako sada ubacimo “prvi dan” umesto sedmog, stvar ćemo staviti na test:—

“Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim... Prvi dan je Šabat Gospodu Bogu tvome... Jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a prvog dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”

Ovo pretvara istinu Božiju u laž;² jer je laž da je Bog odmorio prvog dana u sedmici i blagoslovio ga i posvetio. Niti je moguće promeniti dan od odmora Stvoritelja sa onog dana u koji je odmorio na jedan od šest dana u kojima se nije odmorio.³ Promeniti deo zapovesti, a ostatak ostaviti nepromenjenim, neće dakle odgovarati, jer je istina koja je

¹ Isa. 65 :16; Ps. 119:142,151.

² Rim. 1:25.

³ Jednako je lako promeniti dan raspeća sa onog dana u sedmici u koji je Hrist bio razapet na jedan od šest dana u koje nije bio, kao i promeniti dan od odmora Stvoritelja sa tog dana u sedmici u koji se odmarao, na jedan od šest dana u kojima je radio na delu stvaranja.

ostavljena ipak dovoljna da razotkrije laž koja je umetnuta. Potrebna je radikalnija promena, kao što je sledeća:—

“Sećaj se Hrišćanskog Šabata, da ga držiš svetim. Prvi dan je Šabat Gospoda Isusa Hrista. Jer je u taj dan ustao iz mrtvih; zato je blagoslovio prvi dan u sedmici i posvetio ga.”

Nakon takve promene, nijedan deo prvobitne Šabatne ustanove ne ostaje. Ne samo da je Gospodnji dan od odmora izostavljen, već su čak i razlozi na kojima je zasnovana četvrta zapovest nužno izostavljeni. Ali postoji li takvo objavljivanje četvrte zapovesti kao što je ovo? Ne u Bibliji, svakako. Da li je tačno da se takvi nazivi primenjuju na prvi dan? Nikada, u Svetom Pismu. Da li je Zakonodavac blagoslovio i posvetio taj dan? Zasigurno ne. Nije čak ni ime njegovo uzeo u svoje usne. Takva promena četvrte zapovesti od strane Boga istine je nemoguća; jer ne samo da potvrđuje ono što je lažno i poriče ono što je istinito, već pretvara samu istinu o Bogu u laž. To je jednostavno postavljanje suparnika Šabatu Gospodnjem, koji je, nemajući svoju svetost ni autoritet, naumio da to preuzme od samog biblijskog Šabata. Takav je TEMELJ Šabata prvog dana. Stihovi koji se koriste u podupiranju ove ustanove na ovoj osnovi biće zabeleženi po svom redosledu i mestu. Nekoliko od ovih stihova se prikladno odnosi na ovo poglavlje:—

“I posle osam dana opet su bili učenici njegovi unutra, i Toma s njima; tada dođe Isus, dok su vrata bila zatvorena, stade na sredinu i reče: Mir vama.”¹

Ne kaže se da je ovom prilikom naš Gospod posvetio prvi dan u sedmici; jer se tvrdi da to datira od samog vaskrsenja

¹ Jn. 20:26.

prema autoritetu već citiranih tekstova. Međutim pošto se svetost prvog dana prisvaja kao temelj, ovaj tekst pruža prvi kamen za nadogradnju; prvi stub u hramu prvog dana. Argument koji je izvučen iz toga može se ovako izneti: Isus je izabrao ovaj dan kao dan u kojem će se pokazati svojim učenicima; i ovim činom snažno potvrdio svoje poštovanje prema tom danu. Međutim nije mala mana ovom argumentu da je njegov sledeći susret sa njima bio prilikom hvatanja ribe,¹ a njegov poslednji i najvažniji događaj, kada je uzašao na nebo, bio je u četvrtak.² Postupak Spasitelja u susretu sa svojim učenicima stoga se mora smatrati nedovoljnim da bi pokazao da je bilo koji dan svet; jer bi to inače dokazalo svetost nekoliko radnih dana. Ali još ozbiljniji nedostatak u ovom argumentu nalazi se u činjenici da ovaj susret Isusa sa njegovim učenicima nije izgleda bio prvog dana u sedmici. Bilo je to “posle osam dana” od prethodnog susreta Isusa i učenika, koji se, došavši na sam kraj dana vaskrsenja, sigurno produžio na drugi dan u sedmici.³ “Posle osam dana” od ovog sastanka, ako se uzme da označava samo jednu sedmicu, nužno nas vodi do drugog dana u

¹ Jn. 21.

² Dap. 1:3. Četrdeset dana nakon vaskrsenja pada u četvrtak.

³ Kada je dan vaskrsenja već bio “daleko poodmakao”, Spasitelj i dvojica učenika su se približili Emausu, selu sedam i po milja od Jerusalima. Primorali su ga da uđe s njima da prenoći. Dok su večerali, otkrili su da je to Isus, kada im je nestao iz vida. Zatim su ustali i vratili se u Jerusalem; a po njihovom dolasku dogodio se prvi susret Isusa sa jedanaesticom. Stoga nije moglo ostati puno od zalaska sunca, koje je zatvaralo dan, ako nije bio već i drugi dan, kada je Isus došao među njih. Lk. 24. U drugom slučaju, izraz, “Zatim istoga dana uveče, budući da je prvi dan u sedmici”, našao bi identičnu paralelu po značenju, u izrazu “devetog dana u mesecu uveče”, što zapravo označava veče kojim počinje deseti dan sedmog meseca. Lev. 23:32.

sedmici. Međutim, drugačiji izraz koristi Duh nadahnuća kada se govori o samo jednoj sedmici.¹ “Posle sedam dana” je izabrani izraz Svetog Duha kada označava samo jednu sedmicu. “Posle osam dana” najprirodnije podrazumeva deveti ili deseti dan;² ali ako se uzme da znači osmi dan, to ne uspeva da dokaže da je ovo pojavljivanje Spasitelja bilo prvog dana u sedmici. Da sumiramo argument: Prvi susret Isusa sa svojim učenicima uveče na kraju prvog dana u sedmici bio je uglavnom ako ne i u potpunosti drugog dana u sedmici;³ drugi sastanak nije mogao biti ranije u sedmici od drugog ili trećeg dana, a čini se da je taj dan izabran samo zato što je Toma bio prisutan; treći sastanak je bio tokom ribolova; a četvrti, je bio u četvrtak, kada je uzašao na Nebo. Argument za svetost prvog dana izvučen iz ovog teksta u velikoj je meri uklopljen u temelj te svetosti koja je već ispitana; a sama ustanova Šabata prvog dana, osim ako nije sačinjena od suštinskih okvira od onih što ulaze u njen temelj, u najboljem slučaju je samo tvrđava u vazduhu.

Sledeći tekst koji ulazi u sastav svetosti prvog dana je:—

“I kada je došao dan Pedesetnice, svi su bili jednodušno na jednom mestu. I odjednom se začuo zvuk s neba kao od snažnog vetra, i ispunio je svu kuću u kojoj su sedeli.”⁴

Ovaj tekst bi trebalo da čini važan stub u hramu prvog dana. Na ovaj način se tumači: Učenici su bili sazvani ovom

¹ Za one koji su trebali doći pred Boga od Šabata do Šabata da služe u njegovom hramu, rečeno je da će doći “posle sedam dana”. 1. Dan. 9:25; 2. Čar. 11:5.

² “Posle šest dana”, umesto šestog dana, bilo je oko osam dana kasnije. Mt. 17:1; Mk. 9:2; Lk. 9:28.

³ Da zalazak sunca označava kraj dana pogledati poglavlje viii.

⁴ Dap. 2:1,2.

prilikom da proslave Šabat prvog dana, i u to vreme je bio izliven Duh Sveti u čast tog dana. Ovom zaključku postoje, međutim, najozbiljniji prigovori. 1. Da nema dokaza da je tada postojao Šabat prvog dana. 2. Da nema nagoveštaja da su se učenici okupili ovom prilikom zbog njegove proslave. 3. Niti da se tada izlio Sveti Duh u čast prvog dana u sedmici. 4. Da su učenici od vaznesenja Isusovog do dana izlivanja Duha nastavili u molitvi i moljenju, tako da njihovo okupljanje na ovaj dan nije bilo ništa suštinski drugačije od onoga što je bio slučaj u proteklih deset ili više dana.¹ 5. Da je sveti pisac osmislio da pokaže da je određeni dan u sedmici počastvovan događajima o kojima se priča, on bi nesumnjivo tu činjenicu naveo i imenovao taj dan. 6. Da je Luka bio toliko daleko od imenovanja tog dana u sedmici da je to—čak i sada sporna tačka; ugledni autori² prvog dana čak tvrde da je dan Pedesetnice te godine pado na *sedmi* dan. 7. Da je jedan veliki događaj koji je Sveti Duh označio bio antitip praznika Pedesetnice; dan u sedmici u koji bi to trebalo da se desi je potpuno nebitan. Koliko, dakle, puno greše oni koji preokreću ovaj redosled, smatrajući pod pretpostavkom za taj dan u sedmici, koji Sveti Duh nije ni imenovao, da je prvi dan, stvar od najveće važnosti, i čuteći prelaze preko činjenice koju je Sveti Duh tako pažljivo zabeležio, da se ovaj događaj odigrao na dan Pedesetnice. Zaključak do koga vode

¹ Lk. 24: 49–53; Dap. 1.

² Horacio B. Haket, D. D., profesor biblijske književnosti, u Njuton Teološkom Institutu, ovako beleži: “Uopšteno se pretpostavlja da je ova Pedesetnica, istaknuta izlivanjem Duha, pala na jevrejski Šabat, našu subotu”—*Commentary on the Original Text of the Acts*, str. 50, 51.

ove činjenice je neizbežan; naime, da je stub načinjen od ovog teksta za hram prvog dana kao i temelj te građevine, jednostavno stvar mašte, i sasvim dostojan mesta pored stuba načinjenog od zapisa o drugom pojavljivanju našeg Gospoda njegovim učenicima.

Treći stub za građevinu prvog dana je sledeći: Otkupljenje je veće od stvaranja; stoga treba slaviti dan vaskrsenja Hristovog umesto dana Tvorčevog odmora. Ali ovoj tvrdnji se može dati fatalni prigovor da Biblija ne kaže ništa slično tome.¹ Ko onda zna da je to istina? Kada je Stvoritelj stvarao naš svet, zar nije predvideo pad čoveka? I, predviđajući taj pad, zar nije imao nameru da otkupi čoveka? I zar iz toga ne sledi da je namera otkupljenja bila ostvarena u stvaranju? Ko onda može da potvrdi da je otkupljenje veće od stvaranja?

Ali pošto Sveto Pismo nije dalo sud o ovom pitanju, neka se pretpostavi da je otkupljenje veće. Ko zna da za obeležavanje toga treba odvojiti dan? Biblija ne kaže ništa o tome. Ali ako dan treba da bude odvojen za tu svrhu, koji dan bi trebalo da ima prednost? Da li je rečeno: Onaj

¹ Godine 1633, Vilijam Prin, zatvorenik u Londonskoj kuli, sastavio je delo u odbranu svetkovanja prvog dana, pod naslovom "Dissertation on the Lord's Day Sabbath". On stoga priznaje uzaludnost argumenta koji se razmatra: "Nijedan zapis ... ne daje prednost delu otkupljenja ... u odnosu na delo stvaranja; oba su ova dela veoma velika i slavna sama po sebi; zato ne mogu da poverujem da delo otkupljenja, ili samo Hristovo vaskrsenje, može da bude veće i slavnije od dela stvaranja, bez dovoljno tekstova i temelja Pisma da to dokažu; ali mogu to poricati kao drsku maštariju ili neispravnu tvrdnju, sve dok se ne dokaže na zadovoljavajući način, kao što mogu odlučno tvrditi to bez dokaza."—Strana 59. Ovo je sud iskrenog zagovornika prvog dana kao hrišćanskog praznika. O Dap. 20:7, biće mu dozvoljeno da ponovo svedoči.

dan u koji se otkupljenje završilo? Nije tačno da je otkupljenje završeno; vaskrsenje svetih i izbavljenje naše zemlje od prokletstva uključeni su u to delo.¹ Ali darovanje tog otkupljenja treba da bude obeleženo pre nego što se završi, odvajanjem dana u njegovu čast, ponovo se postavlja pitanje: koji će to dan biti? Biblija ćuti o tome. Ako treba izabrati najupečatljiviji dan u istoriji otkupljenja, nesumnjivo, prednost mora imati dan raspeća, u kojem je plaćena cena ljudskog otkupljenja. Koji je dan više za pamćenje, onaj kada je beskonačni Zakonodavac dao svog jedinog i ljubljenog Sina da umre sramotnom smrću za rasu pobunjenika koji su prekršili njegov zakon, ili onaj dan kada je vratio u život tog ljubljenog Sina? Ovaj drugi događaj, iako izaziva uzbudljivo interesovanje, najprirodnija je stvar na svetu; raspeće Sina Božijeg za grešne ljude može se sa sigurnošću proglasiti najdivnijim događajem u analima večnosti. Dan raspeća je stoga neuporedivo nezaboravniji dan. I da je samo otkupljenje potvrđeno raspećem pre nego vaskrsenjem je nesumnjiva činjenica. Ovako je napisano:—

“U kome imamo otkupljenje krvlju njegovom;” “Hrist nas je otkupio od prokletstva zakona, postavši prokletstvo za nas, jer je pisano: Proklet je svaki koji visi na drvetu;” “Jer si bio zaklan i krvlju svojom si nas otkupio Bogu.”²

Ako, dakle, treba da se obeležava bilo koji dan u znak sećanja na otkupljenje, nesumnjivo bi prednost trebalo da

¹ Lk. 21:28; Rim. 8:23; Ef. 1:13,14; 4:30.

² Ef. 1:7; Gal. 3:13; Otk. 5:9.

ima dan raspeća. Tako da je nepotrebno dalje nastaviti sa ovom temom. Da li treba dati prednost danu raspeća ili danu vaskrsenja, sasvim je nebitno. Duh Sveti nije rekao ništa ni u ime jednog od ovih dana, ali se pobrinuo da oba događaja imaju svoj odgovarajući spomen. Da li biste obeležili raspeće Otkupitelja? Ne morate da menjate Šabat za dan raspeća. Bio bi drski greh u vama da ovo uradite. Evo božanski postavljenog spomena raspeća:—

“Gospod Isus, iste noći u kojoj je bio predan, uze hleb, i zahvalivši, prelomi ga i reče, Uzmite, jedite; ovo je telo moje koje se za vas lomi; ovo činite u sećanje na mene. Na isti način je uzeo i čašu kad večeraše govoreći, Ova čaša je novi zavet u krvi mojoj; ovo činite kad god je pijete u sećanje na mene. Jer kad god jedete ovaj hleb i pijete ovu čašu, javljate smrt Gospodnju dok on ne dođe.”¹

Dakle, smrt Otkupitelja, a ne dan njegove smrti je Sveti Duh smatrao dostojnim spomena. Da li biste takođe obeležili vaskrsenje Spasitelja? Ne morate da menjate Šabat u Bibliji za tu svrhu. Veliki Zakonodavac nikada nije dozvolio takav postupak. Ali je određen prikladan spomen tog događaja:—

“Zar ne znate da koji god od nas smo kršteni u Isusa Hrista, kršteni smo u njegovu smrt? Zato smo sa njim sahranjeni krštenjem za smrt; da kao što je Hrist vaskrsao iz mrtvih slavom Očevom, tako i mi treba da hodimo u novini života. Jer ako smo zasađeni s njime u obličju smrti njegove, bićemo takođe i u obličju vaskrsenja Njegovog.”²

Biti sahranjen u vodenom grobu kao što je Gospod naš sahranjen u grobnici, i biti podignut iz vode da se hodi u novom životu, kao što je Gospod naš podignut iz mrtvih

¹ 1. Kor. 11:23–26.

² Rim. 6:3–5; Kol. 2:12.

slavom Očevom, je božanski odobren spomen vaskrsenja Gospoda Isusa. I neka se zapazi, nije dan vaskrsenja, već samo vaskrsenje, koje se smatralo dostojnim pomena. Događaji koji leže u temelju otkupljenja su smrt, sahrana i vaskrsenje Otkupitelja. Svaki od njih ima svoj odgovarajući spomen; dok dani u kojima su se posebice dešavali nemaju nikakvu važnost. Bila je to smrt Otkupitelja, a ne dan njegove smrti, koji je bio dostojan pomena; i stoga je Gospodnja večera određena u tu svrhu. Vaskrsenje Spasitelja, a ne dan vaskrsenja, bilo je dostojno pomena; pa je otuda i sahranjivanje u krštenju određeno kao spomen na to. Promena ovog spomena u škropljenje vodom je dala tako prihvatljiv izgovor za obeležavanje prvog dana u znak sećanja na vaskrsenje.

Da bismo proslavili delo otkupljenja odmaranjem prvog dana u sedmici posle šest dana rada, trebalo bi da bude tačno da je naš Gospod izvršio delo ljudskog otkupljenja za šest dana pre svog vaskrsenja i da je odmorio tog dana od posla, blagoslovivši ga i zbog toga ga odvojivši. Ipak, nijedan od ovih detalja nije istinit. Ceo život našeg Gospoda bio je posvećen ovom delu. Od toga se, zaista, privremeno odmarao tokom Šabata posle svog raspeća, ali je nastavio sa radom ujutru prvog dana u sedmici, kojeg se nikada nije odrekao, i nikada neće, sve do njegovog potpunog izvršenja pri vaskrsenju svetih i otkupljenju zadobijenog poseda. Otkupljenje, prema tome, ne predstavlja izgovor za promenu Šabata; njegovi sopstveni spomeni su sasvim dovoljni, a da se pri tom ne uništi spomen velikog Stvoritelja. I stoga je treći stub u hramu svetosti prvog dana, kao i drugi delovi te strukture koji su već ispitani, samo stvar mašte.

Četvrti stub u ovom hramu je uzet iz drevnog proročanstva u kojem se tvrdi da je hrišćanski Šabat prorečen:—

“Kamen koji su graditelji odbacili, postao je ugaoni kamen. Ovo je delo Gospodnje; divno je u očima našim. Ovo je dan koji je stvorio Gospod; radoaćemo se i veselićemo se u njemu.”¹

Ovaj tekst se smatra jednim od najjačih svedočanstava u prilog hrišćanskom Šabatu. Ipak, neophodna je pretpostavka upravo za ono što ovaj tekst navodno treba da dokaže. 1. Pretpostavlja se da je Spasitelj svojim vaskrsenjem postao glava od ugla. 2. Da je dan njegovog vaskrsenja proglašen hrišćanskim Šabatom u spomen na taj događaj. 3. I da se ovaj ovako određen dan slavi uzdržavanjem od rada i prisustvom bogoslužju.

Na ove čudne pretpostavke umesno je odgovoriti: 1. Nema dokaza da je Isus postao glava od ugla na dan svog vaskrsenja. Sveto Pismo ne obeležava dan kada se ovaj događaj zbio. Njegovo postavljanje glave od ugla se odnosi na to da je postao glavni ugaoni kamen tog duhovnog hrama sastavljenog od njegovog naroda; drugim rečima, to se odnosi na to da je postao glava tog živog tela, svetih Svevišnjega. Ne izgleda da je zauzima taj položaj do svog vaznesenja, gde je postao glavni ugaoni kamen u gornjem Sionu, izabran i dragocen.² Otuda nema dokaza da se prvi dan u sedmici uopšte pominje u ovom stihu. 2. Ne postoji ni najmanji dokaz da je taj dan ili bilo koji drugi dan odvojen kao hrišćanski Šabat u znak sećanja na Hristovo vaskrsenje. 3. Niti se može naći čudnija pretpostavka od toga da ovaj tekst nalaže Šabatno svetkovanje prvog dana u sedmici!

¹ Ps. 118:22–24.

² Ef. 1:20–23; 2:20,21; 1. Pt 2:4–7.

Pismo jasno ukazuje na Spasiteljevo delo kada je postao poglavar novozavetne crkve; i shodno tome se odnosi na otvaranje jevanđeoske dispensacije. Dan u koji se narod Božiji raduje, s obzirom na ovaj odnos prema Otkupitelju, stoga se ne može razumeti da se odnosi ni na jedan dan u sedmici; jer im je zapovedeno da se “raduju DOVEKA”;¹ nego u čitavom perioda jevanđeoske dispensacije. Naš Gospod koristi reč dan na isti način kada kaže:—

“Vaš otac Avram želeo je da vidi moj dan; i vide ga i obradova se.”²

Tvrditi postojanje onoga što se naziva hrišćanski Šabat na osnovu toga da je ovaj tekst proricanje takve ustanove, znači učiniti četvrti stub za hram prvog dana prilično stvarnim kao što su oni već testirani.

Sedamdeseta sedmica Danilovog proročanstva proteže se tri i po godine nakon smrti Otkupitelja, do početka velikog dela za neznabošce. Ovaj period od sedam godina kroz koji prolazimo je najzanimljiviji period u istoriji Šabata. On obuhvata celu istoriju Gospodara Šabata kao povezanu sa tom ustanovom: Njegova čuda i učenje, kojima se tvrdi da je oslabio njegov autoritet; njegovu smrt, kojom mnogi tvrde da ga je ukinuo; i njegovo vaskrsenje, prilikom kojeg još veći broj izjavljuje da ga je promenio na prvi dan sedmice. Međutim, imali smo najbrojnije dokaze da je svaka od ovih pozicija lažna; i da je otvaranje velikog dela za neznabošce posvedočilo da Šabat četvrte zapovesti nije oslabljen, ukinut, niti promenjen.

¹ 1. Sol. 5:16.

² Jn. 8:56.

POGLAVLJE XI

ŠABAT ZA VREME SLUŽBE APOSTOLA

Znanje o Bogu sačuvano u porodici Avramovoj—Pozivanje neznabožaca—Novi zavet stavlja Božiji zakon u srce svakog hrišćanina—Novi zavet ima hram na Nebu; i kovčeg koji sadrži veliki original tog zakona koji je bio u kovčegu na zemlji—A ispred tog kovčega sveštenika čiji prinos može da ukloni greh—Stari i Novi zavet upoređeni—Ljudska porodica u svim vremenima podložna zakonu Božijem—Dobro maslinovo drvo pokazuje prisan odnos između crkve Novog zaveta i jevrejske crkve—Apostolska crkva je svetkovala Šabat—Ispitivanje Dap. 13—Okupljanje apostola u Jerusalimu—Šabatno poreklo crkve u Filipima—Crkve u Solunu—Crkve u Korintu—Crkve u Judeji i u mnogim slučajevima među neznabošcima počele su sa svetkovanjem Šabata—Ispitivanje 1. Kor. 16:1,2—Samokontradikcija dr Edvardsa—Pavle u Troadi—Ispitivanje Rim. 14:1–6—Bekstvo učenika iz Judeje—Šabat Biblije na kraju prvog veka.

Sada smo pratili Šabat kroz period njegove posebne povezanosti sa Avramovom porodicom. Završetak sedamdeset sedmica dovodi nas do pozivanja neznabožaca i njihovog priznavanja jednakih privilegija koje ima jevrejska nacija. Videli smo da kod Boga nije bilo nepravde u davanju posebnih blagoslova Jevrejima, a u isto vreme nije bilo nepravde ni u prepuštanju neznabožaca njihovim sopstvenim izabranim putevima.¹ Dvaput je dao ljudskoj porodici, kao celini, najobilnija sredstva milosti koja su mogli da prime u svoje vreme, i svaki put je to rezultiralo skoro potpunim otpadništvom

¹ Videti poglavlje iii.

čovečanstva. Tada je Bog izabrao kao svoje nasleđe Avramovu porodicu, svog prijatelja; i pomoću te porodice sačuvao na zemlji znanje o svom zakonu, svom Šabatu i sebi, do dolaska velikog Mesije. Tokom svoje službe, Mesija je svečano potvrdio večnost zakona svog Oca, nalažući poslušnost, čak i u najmanjoj zapovesti;¹ svojom smrću je srušio taj središnji zid razdvajanja² kojim su Jevreji tako dugo čuvani kao poseban narod na zemlji; i kad se spremao da se uznesu na Nebo, zapovedio je svojim učenicima da idu po celom svetu i propovedaju jevanđelje svakom stvorenju; ućeci ih da drže sve što im je zapovedio.³ Sa istekom sedamdesete sedmice, apostoli su započeli svoje veliko delo poučavanja neznabožaca.⁴ Ovde bi trebalo primetiti nekoliko činjenica od velikog značaja:

1. Novi zavet datira od smrti Otkupitelja. U skladu sa Jeremijinim proročanstvom, počelo je samo sa Jevrejima i bilo je ograničeno isključivo na njih do isteka sedamdesete sedmice. Tada su neznabošci bili primljeni u punopravno učešće sa Jevrejima u njegovim blagoslovima, budući da nisu više bili tuđinci i stranci, već sugrađani svetih.⁵ Bog je ovoga puta sklopio savez sa svojim narodom kao pojedincima, a ne kao nacijom. Obećanja ovog zaveta obuhvataju dve stvari od velikog značaja: (1) Da će Bog staviti svoj zakon u srca svog naroda. (2) Da će im oprostiti grehe. Pošto su ova obećanja data šest stotina godina pre Hristovog rođenja, ne

¹ Mt. 5:17–19.

² Ef. 2:13–16; Kol. 2:14–17.

³ Mt. 28:19,20; Mk. 16:15.

⁴ Dan. 9:24–27; Dap. 9; 10; 11; 26:12–17; Rim. 11:13.

⁵ 1. Kor. 11:25; Jer. 31:31–34; Jev. 8:8–12; Dan. 9:27; Ef. 2:11–22.

može se dovoditi u pitanje šta se podrazumevalo pod Božjim zakonom. U srce svakog novozavetnog svetitelja trebalo je staviti Božji zakon koji je tada postojao. Novi zavet je, dakle, zasnovan na večnosti Božijeg zakona; on ne ukida taj zakon, nego uklanja greh, prestup zakona, iz srca, i postavlja zakon Božiji na njegovo mesto.¹ Neprekidnost svakog propisa moralnog zakona leži, dakle, u samom temelju novog zaveta.

2. Kao što je prvi zavet imao svetinju, a unutar te svetinje kovčeg koji je sadržavao zakon Božiji u deset zapovesti,² i imao je i sveštenstvo koje je služilo pred tim kovčegom, da obavlja pomirenje za grehe ljudi,³ tako je i sa novim zavetom. Umesto šatora koji je Mojsije podigao kao model istinitog, novi zavet ima veći i savršeniji šator, koji je podigao Gospod, a ne čovek—hram Božiji na nebu.⁴ Kako je velika centralna tačka u zemaljskoj svetinji bio kovčeg u kome je bio taj zakon koji je čovek prekršio, tako je i sa nebeskom svetinjom. “Hram Božiji se otvori na Nebu, i vide se u hramu njegovom kovčeg zaveta njegovog.”⁵ Gospod naš Isus Hrist kao veliki Prvosveštenik prinosi svoju krv pred kovčeg Božijeg zaveta u hramu na Nebu. U pogledu ovog predmeta pred kojim on služi, treba napomenuti sledeće:

1. Kovčeg u nebeskom hramu nije prazan; sadrži zavet Božiji; i stoga je to veliki centar gornje svetinje, kao što je kovčeg Božijeg zaveta bio centar svetinje na zemlji.⁶

¹ Mt. 5:17–19; 1. Jn. 3:4, 5; Rim. 4:15.

² Jev. 9 :1–7; Izl. 25:1–21; Pnz. 10:4,5; 1. Car. 8:9.

³ Jev. pogl. 7–10; Lev. 16.

⁴ Jev. 8:1–5; 9:23,24.

⁵ Otk. 11:19.

⁶ Izl. 25:21,22.

2. Smrt Otkupitelja za grehe ljudi, i njegov rad kao Prvosveštenika pred kovčegom na Nebu, direktno upućuju na činjenicu da se u tom kovčegu nalazi zakon koji je čovečanstvo prekršilo.

3. Pošto se pomirenje i sveštenstvo Hristovo odnose na zakon unutar tog kovčega pred kojim on služi, sledi da je ovaj zakon postojao i da je prekršen pre nego što je Spasitelj sišao da umre za ljude.

4. I stoga, zakon sadržan u gornjem kovčegu nije zakon koji je potekao iz Novog Zaveta; jer je nužno postojao dugo pre njega.

5. Ako je, dakle, Bog otkrio ovaj zakon čovečanstvu, to otkrivenje se mora tražiti u Starom Zavetu. Jer, dok Novi Zavet u više navrata pominje taj zakon koji je prouzrokovao da Spasitelj položi svoj život za grešne ljude, pa ga čak i citira, on nikada ne objavljuje nešto suprotno, već nas upućuje ka Starom Zavetu za izvorni zakon.¹

6. Iz toga sledi da je ovaj zakon obelodanjen, i da se ovo otkrivenje nalazi u Starom Zavetu.

7. U toj knjizi naći će se: (1) Silazak Svetoga na goru Sinaj; (2) Objavljivanje njegovog zakona u deset zapovesti; (3) Deset zapovesti ispisane prstom Božijim na dve kamene ploče; (4) Ove ploče stavljene ispod prestola milosti u kovčeg zemaljske svetinje.²

8. Da je ovaj izuzetan starozavetni zakon koji je bio zatvoren u kovčegu zemaljske svetinje bio identičan onom u kovčegu

¹ Rim. 3:19-31; 5:8-21; 8:3,4; 13:8-10; Gal. 3:13,14; Ef. 6:2,3; Jak. 2:8-12; 1. Jn. 3:4,5.

² Izl. 19; 20; 24:12; 31:18; Pnz. 10.

na Nebu, može se ovako pokazati: (1) Presto milosti koji je bio postavljen nad deset zapovesti bio je mesto sa kojeg se očekivalo pomilovanje, glavna stvar u delu pomirenja;¹ (2) Zakon ispod prestola milosti bio je onaj koji je činio delo pomirenja neophodnim; (3) Tu nije bilo otkupljenja koje bi moglo ukloniti grehe; to je bilo samo senka ili pomirenje u tipu; (4) Ali postojao je stvarni greh, i otuda pravi zakon koji je čovek prekršio; (5) Stoga mora postojati pomirenje koje može ukloniti grehe; i to pravo pomirenje mora se odnositi na taj zakon koji je prekršen, i u vezi sa kojim je pomirenje bilo u senci.² (6) Deset zapovesti su tako predstavljene u Starom Zavetu kao zakon koji je zahtevao pomirenje; dok je činjenica da te žrtve koje su tamo prinošene nisu mogle pomoći da se uklone gresi, uvek držana pred očima.³ (7) Ali Isusova smrt, kao antitip tih žrtava, bila je osmišljena da postigne upravo ono čega su one bile senka, ali na šta one nisu mogle da utiču, tj. da izvrše otkupljenje za prestup tog zakona koji je stavljen u kovčeg ispod prestola milosti.⁴

Na taj način dolazimo do zaključka da je Božiji zakon koji se nalazi u kovčegu na Nebu identičan onom zakonu koji se nalazi u kovčegu na zemlji; i da su oba identična sa onim zakonom koji novi zavet stavlja u srce svakog vernika.⁵ Stari Zavet nam, dakle, daje zakon Božiji i proglašava ga savršenim; on takođe pruža pomirenje u tipu, ali ga proglašava

¹ Lev. 16.

² Rim. 3:19–31; 1. Jn. 3:4, 5.

³ Ps. 40:6–8; Jev. 10.

⁴ Jev. 9:10.

⁵ Jer. 31: 33; Rim. 8:3, 4; 2. Kor. 3:3.

neadekvatnim za uklanjanje greha.¹ Stoga ono što je bilo potrebno nije bilo novo izdanje zakona Božijeg; jer ono što je već dato bilo je savršeno; već pravo pomirenje za uklanjanje krivice prestupnika. Dakle, Novi Zavet odgovara upravo na ovu potrebu, pružajući stvarno pomirenje u smrti i posredovanju Otkupitelja, ali ne dajući novo izdanje zakona Božijeg,² iako ne propušta da nas usmeri na savršeni zakon dat mnogo ranije. Ali iako Novi Zavet ne daje novo izdanje zakona Božijeg, on pokazuje da hrišćanska dispencijacija ima veliki original tog zakona u svetinji na Nebu.

9. Videli smo da novi zavet stavlja zakon Božiji u srce svakog vernika i da se original tog zakona čuva u hramu na Nebu. Da je čitavo čovečanstvo podložno zakonu Božijem, a da je oduvek i bilo, jasno pokazuje Pavlova poslanica Rimljanima. U prvom poglavlju on prati nastanak idolopoklonstva do samovoljnog otpadništva neznabožaca, koje se dogodilo ubrzo nakon potopa. U drugom poglavlju, on pokazuje da, iako ih je Bog predao njihovim putevima, i kao posledicu toga ostavio ih bez svog pisanog zakona, oni ipak nisu bili ostavljeni u potpunoj tami; jer su po prirodi imali delo zakona zapisano u svojim srcima; i koliko god bila prigušena ova svetlost, njihovo spasenje bi bilo obezbeđeno tako što bi živeli u skladu sa njom, ili bi njihova propast bila ostvarena grešeci protiv nje. U trećem poglavlju on pokazuje kakvu je prednost Avramova porodica imala u tome što je uzeta za Božje nasleđe, dok su svi ostali narodi bili prepušteni sami sebi. Njima su Božja

¹ Ps. 19:7; Jak. 1:25; Ps. 40.

² Rim. 5.

proročanstva, pisani zakon, bili dati dodatno uz ono delo zakona napisano u srcu, koje su po prirodi imali zajedničko sa neznabošcima. Zatim pokazuje da oni nisu bili ništa bolji od neznabožaca, jer su i jedan i drugi bili prestupnici zakona. To dokazuje citatima iz Starog Zaveta. Zatim pokazuje da Božji zakon ima nadležnost nad čitavim čovečanstvom:—

“Sada znamo da sve što zakon kaže, kaže onima koji su pod zakonom, da se zatvore svaka usta, i da ceo svet postane kriv pred Bogom.”¹

On zatim pokazuje da zakon ne može spasiti krivce, već ih mora osuditi, i to pravedno. Zatim, on otkriva veliku činjenicu da je iskupljenje kroz Isusovu smrt jedino sredstvo pomoću kojeg Bog može opravdati one koji traže pomilovanje, a da u isto vreme ostane pravedan. I na kraju uzvikuje:—

“Da li onda poništavamo zakon verom? Ne daj Bože; naprotiv, mi utvrđujemo zakon.”²

Iz toga sledi da zakon Božiji nije ukinut; da je osuda koju izriče krivcima isto toliko opsežna kao i ponuda pomilovanja kroz jevanđelje; da njegovo delo po prirodi postoji u srcima ljudi; iz čega možemo zaključiti da ga je čovek u svojoj čestitosti posedovao u savršenstvu, što dalje dokazuje činjenica da novi zavet, pošto je izbavio ljude od osude zakona Božijeg, taj zakon savršeno stavlja u njihova srca. Iz svega toga sledi da je Božiji zakon veliko merilo po kome se pokazuje greh,³ a otuda i pravilo života, po kome bi trebalo da hodi celo čovečanstvo, i Jevreji i neznabošci.

¹ Rim. 3:19.

² Rim. 3:31.

³ Rim. 3:20 ; 1. Jn. 3:4,5; 2:1,2.

Da je crkva u sadašnjoj dispencijaciji zaista nastavak drevne jevrejske crkve, pokazuje ilustracija dobrog drveta masline. Ta drevna crkva bila je Božija maslina, a ta maslina nikada nije uništena.¹ Zbog neverovanja su joj *neke* grane bile odlomljene; ali objava jevanđelja neznabošcima ne stvara novo drvo masline; ono samo kalemi na dobru maslinu one neznabožce koji veruju; dajući im mesto među prvobitnim granama, da sa njima mogu da učestvuju u njegovom korenu i izobilju. Ovo drvo masline mora da potiče iz Avramovog poziva posle otpadništva neznabožaca; njegovo deblo predstavlja patrijarhe, počevši od oca vernih;² njegove grane, jevrejski narod. Kalemljenje divlje masline na mesto odstranjenih grančica predstavlja priznavanje nejevrejima jednake privilegije sa Jevrejima nakon isteka sedamdeset sedmica. Starozavetna crkva, prvobitna maslina, bila je kraljevstvo sveštenika i sveti narod; novozavetna crkva, maslinovo drvo posle kalemljenja neznabožaca, opisana je istim terminima.³

Kada je Bog predao neznabožce otpadništvu pre pozivanja Avrama, pomešao je njihove jezike, da ne razumeju jedni druge, i tako ih je rasejao po čitavoj zemlji. Nasuprot tome stoji dar jezika na dan Pedesetnice, priprema za poziv neznabožaca, i njihovo kalemljenje na dobro drvo masline.⁴

Pratili smo Šabat do pozivanja neznabožaca i početnih događaja jevanđeoske dispencijacije. Smatramo da je Božiji zakon, čiji je deo Šabat, ono što je učinilo smrt našeg Gospoda kao neophodnu žrtvu pomirenja; i da je veliki original tog

¹ Jer. 11:16 ; Rim. 11:17–24.

² Rim. 4:16–18; Gal. 3:7–9.

³ Izl. 19:5,6; 1. Pt. 2:9,10.

⁴ Post. 11:1–9 ; Dap. 2:1–11.

zakona u gornjem kovčegu, pred kojim služi naš Gospod kao prvosveštenik; dok je prepis tog zakona novim zavetom ispisan u srcu svakog vernika. Vidi se, dakle, da je Božiji zakon intimnije povezan sa Božijim narodom od Otkupiteljeve smrti nego pre tog događaja.

Nema sumnje da je apostolska crkva revno svetkovala Šabat, kao i sve druge propise moralnog zakona. Činjenica je dokazana, ne samo zato što rani hrišćani nisu bili optuženi za njegovo kršenje od svojih najzakletijih neprijatelja; niti u potpunosti činjenicom da su greh smatrali prestupom zakona, i da je zakon bio veliko merilo po kome se greh pokazuje i kojim greh postaje izuzetno grešan.¹ Ove stavke su svakako odlučujuć dokaz da je apostolska crkva držala četvrtu zapovest. Jakovljevo svedočanstvo o deset zapovesti, da onaj ko prekrši jednu od njih postaje kriv za sve, još je jedan snažan dokaz da je rana crkva revno držala ceo Božiji zakon.² Ali, pored ovih činjenica, imamo posebnu garanciju da Gospodnji Šabat nije zaboravljen od apostolske crkve. Molitva koju je naš Gospod naučio svoje učenike, da njihov beg iz Judeje ne bude na Šabat, bila je, kao što smo videli, osmišljena da duboko utisne svetost Šabata u njihove umove, i nije mogla da ne obezbedi taj rezultat.³ U istoriji rane crkve imamo nekoliko važnih napomena o Šabatu. Prva od njih je sledeća:—

“Ali otišavši iz Perge, došli su u Antiohiju u Pisidiji, i ušli u sinagogu na Šabat, i seli.”⁴

¹ Rim. 7:12,13.

² Jak. 2:8–12.

³ Videti poglavlje x.

⁴ Dap. 13:14.

Na poziv starešina sinagoge, Pavle je održao opširno obraćanje, dokazujući da je Isus, Hrist. Učinio je to sledećim rečima:—

“Jer oni koji žive u Jerusalimu i njihovi vladari, pošto ga nisu poznavali, niti glasove proročke koji se čitaju svakog Šabata, ispunili su ih osudivši ga.”¹

Kada je Pavlov govor bio završen, čitamo:—

“A kada su Jevreji izašli iz sinagoge, neznabošci su molili da im se ove reči propovedaju sledećeg Šabata.”² A kada se zajednica razišla, mnogi Jevreji i verni prozeliti pošli su za Pavlom i Varnavom: koji su govoreći im, ubeđivali ih da nastave u milosti Božijoj. I sledećeg Šabata skupio se skoro ceo grad da čuje reč Božiju.”

Ovi tekstovi pokazuju, 1. Da se pod terminom Šabat u knjizi Dela apostolskih podrazumeva onaj dan kada se jevrejski narod okupljao u sinagogi da sluša propovedanje proroka. 2. Kako je ovaj govor bio četrnaest godina posle vaskrsenja Hristovog, a Lukin zapis o njemu tridesetak godina posle tog događaja, sledi da navodna promena Šabata prilikom vaskrsenja Hristovog nije, čak ni posle mnogo godina, bila poznata ni Luki ni Pavlu. 3. Da je ovde bila izuzetna prilika da se pomene promena Šabata, ako je istina da je Šabat promenjen u čast Hristovog vaskrsenja. Jer kada je Pavle zamoljen da

¹ Stih 27.

² Dr Blumfeld iznosi sledeću belešku o ovom tekstu: “Reči, *εις τὸ μετὰ τὸ σάββατον*, prema mnogim komentatorima navodno bi trebalo da znače ‘neki središnji dan u sedmici’. Ali to je opovrgnuto stihom 44, a smisao izražen u našoj zajedničkoj verziji je, bez sumnje, istinit. To su usvojili najbolji savremeni komentatori, a potvrđeno je drevnim verzijama.” *Greek Testament with English notes*, tom i. str. 521. I prof. Heket ima sličnu belešku.— *Commentary on Acts*, str. 233.

propoveda iste reči sledećeg Šabata, on je mogao odgovoriti da je sledeći dan sada pravi dan za bogoslužjenje. I Luka, beležeći ovaj događaj, nije mogao da izbegne pominjanje ovog novog dana, da je tačno da je drugi dan postao Šabat Gospodnji. 4. Da pošto se ovaj drugi sastanak skoro u potpunosti odnosio na neznabošce, ne može se reći u ovom slučaju da je Pavle propovedao na Šabat zbog Jevreja. Naprotiv, narativ snažno ukazuje na Pavlovo poštovanje Šabata kao pravog dana za bogoslužjenje. 5. Niti se može poreći da su neznabošci u ovom gradu dobro razumeli Šabat, i da su u izvesnoj meri imali poštovanja prema njemu, činjenica koja će biti potvrđena drugim tekstovima.

Nekoliko godina nakon ovih dešavanja, apostoli su se okupili u Jerusalimu da razmotre pitanje obrezanja.¹ “Pojedini ljudi koji su došli iz Judeje”, našavši neznabošce neobrezane, “poučili su braću i rekli, Ako se ne obrežete prema Mojsijevom načinu ne možete se spasiti”. Da su zatekli neznabošce kako zanemaruju Šabat, nesumnjivo bi ovo prvo izazvalo njihov ukor. Zaista je vredno pažnje da u to vreme u crkvi nije postojao nikakav spor u vezi sa poštovanjem Šabata; jer nijedan nije izveden pred ovaj apostolski sabor. Ipak, da je bilo tačno da se tada zagovarala promena Šabata, ili da je Pavle poučio neznabošce da zanemare Šabat, bez sumnje bi oni koji su postavljali pitanje obrezanja urgirali za Šabat sa još većom ozbiljnošću. Da Mojsijev zakon, o čijem svetkovanju se raspravljalo na ovom skupu, nije deset zapovesti, vidi se iz nekoliko presudnih činjenica. 1. Zato što Petar razmatrani zakon

¹ Dap. 15.

naziva jarmom koji nisu mogli da nose ni njihovi očevi ni oni sami. Ali Jakov izričito naziva taj kraljevski zakon, koji, kako je sam pokazao, predstavlja deset zapovesti, zakonom slobode. 2. Zato što je na ovom skupu odlučeno protiv autoriteta Mojsijevog zakona; pa ipak, Jakov, koji je bio član ovog tela, nekoliko godina kasnije je svečano zapovedio poslušnost zapovestima, potvrđujući da onaj ko je prekršio jednu, kriv je za sve.¹ 3. Zato što je glavna karakteristika Mojsijevog zakona kako je ovde predstavljeno bilo obrezanje.² Ali obrezanje nije bilo u deset zapovesti; ali i da je tačno da Mojsijev zakon uključuje ove zapovesti, obrezanje u tom slučaju ne bi bilo glavna odlika tog zakona. 4. Konačno, zato što propisi koji su proglašeni obavezni još uvek nisu u potpunosti nijedna od deset zapovesti. To su, prvo, zabrana mesa koje se prinosi idolima; drugo, o krvi; treće, o udavljenom; i četvrto, o bludu.³ Svaka od ovih zapovesti se često može naći u Mojsijevim knjigama,⁴ a prva i poslednja spadaju pod drugu i sedmu zapovest; ali svaka od ovih pokriva samo deo onoga što je zabranjeno bilo kojom zapovesti. Evidentno je, dakle, da se na ovom skupu nije razmatrao autoritet deset zapovesti i da odluka tog skupa nije imala nikakve veze sa tim propisima. Jer u suprotnom apostoli bi oslobodili neznabošce svake obaveze prema osam od deset zapovesti, i od dodatnih zabrana sadržanih u preostale dve.

¹ Dap. 15:10, 28, 29; Jak. 2:8–12.

² Stihovi 1,5.

³ Stih 29; 21:25.

⁴ Izl. 34:15,16; Br. 25:2; Lev. 17:13,14; Post. 9:4; Lev. 3:17; Post. 34; Lev. 19; 29.

Očigledno je da u velikoj meri greše oni koji predstavljaju nejevreje kao oslobođene obaveze prema Šabatu ovim skupom. Ovo pitanje nije došlo pred apostole ovom prilikom; snažan dokaz da neznabošci nisu bili naučeni da zanemaruju Šabat, kao što su trebali da izostave obrezanje, što je bio povod da se to iznese pred apostole u Jerusalimu. Ipak, o Šabatu se na ovom okupljanju govorilo kao o postojećoj ustanovi, a takođe i u vezi sa hrišćanima iz neznaboštva. Tako da, kada je Jakov izrekao presudu na dato pitanje, upotrebio je sledeće reči:—

“Zato je moja presuda da ne uznemiravamo one, koji su se među neznabošcima okrenuli Bogu; nego da im napišemo, da se uzdržavaju od oskvrnjenja idolima, od bluda, od udavljenih životinja i od krvi. Jer Mojsije od davnina ima u svakom gradu one koji ga propovedaju, budući da se čita u sinagogama svakog Šabata.”¹

Ovu poslednju činjenicu Jakov navodi kao razlog za predloženi smer prema braći među neznabošcima. “Jer Mojsije od davnina ima u svakom gradu one koji ga propovedaju, budući da se čita u sinagogama svakog Šabata.” Iz ovoga je očigledno da drevni običaj bogoslužjenja na Šabat nije bio samo sačuvan od strane jevrejskog naroda i nošen sa njima u svaki neznabožački grad, već da su neznabožački hrišćani zaista prisustvovali ovim sastancima. U suprotnom, razlog koji je Jakov naveo izgubio bi svu svoju snagu, jer nije primenljiv na ovaj slučaj. To što su prisustvovali snažno svedoči da je Šabat bio dan bogoslužjenja kod paganskih crkava.

Da drevni Šabat Gospodnji nije bio ukinut niti izmenjen pre ovog sastanka apostola, potvrđuje priroda spora koji je

¹ Dap. 15:19–21.

ovde razrešen. I na kraju njihovog okupljanja, biblijski Šabat je još uvek bio sveto ustoličen u tvrđavi četvrte zapovesti. Posle ovoga, u noćnoj viziji, Pavle je bio pozvan da poseti Makedoniju. U poslušnosti ovom pozivu, došao je u Filipu, koji je glavni grad tog dela Makedonije. Ovako Luka beleži posetu:—

“I bili smo u tom gradu ostavši nekoliko dana. A na Šabat izašli smo iz grada pored reke, gde se obično održavala molitva; i seli smo i govorili onde okupljenim ženama. Čula nas je neka žena po imenu Lidija, prodavačica purpura, iz grada Tijatire, koja se klanjala Bogu; čije je srce otvorio Gospod, te je prisustvovala onome što je Pavle govorio.”¹

Čini se da ovo nije bio skup Jevreja, već neznabožaca, koji su, poput Kornelija, bili poštovaoci pravog Boga. Dakle, vidi se da je crkva Filijpljana nastala od pobožnog skupa neznabožaca koji su držali Šabat. I verovatno je da su Lidija i oni koje je ona zapošljavala u poslu, a koji su očigledno bili svetkovatelji Šabata, bili sredstvo za predstavljanje jevanđelja u njihovom gradu Tijatiri.

“Kad prodoše kroz Amfipolj i Apoloniju, dodoše u Solun, gde je bila judejska sinagoga. I Pavle, kao što je bio njegov običaj,² uđe k njima, i tri Šabata je rasuđivao s njima iz Pisma... I neki od njih poverovaše, i pristadoše sa Pavlom i Silom; i od pobožnih Grka veliko mnoštvo, i od uglednih žena ne malo.”³

Takvo je poreklo Solunske crkve. Nema sumnje da je na svom početku to bila skupština svetkovatelja Šabata. Jer pored malobrojnih Jevreja koji su primili jevanđelje kroz

¹ Dap. 16:12–14.

² Pavlov način je prikazan sledećim tekstovima, i u svima se vidi da su sastanci o kojima je reč bili na Šabat. Dap. 13:1; 14:1; 17:10, 17; 18:19; 19:8.

³ Dap. 17:1–4.

Pavlov rad, bilo je veliko mnoštvo pobožnih Grka; odnosno neznabožaca koji su se ujedinili sa Jevrejima u bogoslužnju na Šabat. Imamo snažan dokaz, da su oni nastavili da svetkuju Šabat nakon što su primili jevanđelje, u sledećim Pavlovim rečima upućenim njima kao crkvi Hristovoj:—

“Jer vi, braćo, postali ste sledbenici crkava Božijih koje su u Judeji u Hristu Isusu.”¹

Crkve u Judeji, kao što smo videli, su svetkovatelj Šabata Gospodnjeg. Prvi obraćenici u Solunu, pre nego što su primili jevanđelje, svetkovali su Šabat, a kada su postali hrišćanska crkva, prihvatili su crkve u Judeji kao pravi primer. I ova crkva je usvojena za primer od crkava u Makedoniji i Ahaji. U ovaj broj su bile uključene crkve u Filipi i Korintu. Ovako piše Pavle:—

“I postadoste sledbenici nama i Gospodu, primivši reč u velikoj nevolji, sa radošću Duha Svetoga, tako da ste bili uzor svima koji veruju u Makedoniji i Ahaji. Jer od vas se proču reč Gospodnja, ne samo u Makedoniji i Ahaji, nego se i svuda raširila vera vaša u Boga.”²

Posle ovih stvari, Pavle je došao u Korint. Ovde je prvo pronašao Akvilu i Priskilu.

“I pošto je bio istog zanata, on je boravio s njima i radio; jer po svom zanimanju oni su bili izrađivači šatora. I govorio je u sinagogi svakog Šabata, i ubeđivao Jevreje i Grke.”³

Na ovom mestu je Pavle takođe zatekao neznabošce kao i Jevreje koji su prisustvovali bogoslužnju na Šabat. Prvi

¹ 1. Sol. 2:14.

² 1. Sol. 1:7,8.

³ Dap. 18:3,4.

članovi crkve u Korintu su stoga bili svetkovatelji Šabata u vreme kada su primili jevanđelje; i, kao što smo videli, usvojili su kao svoj obrazac solunsku crkvu koja drži Šabat, a koja je delovala po uzoru na crkve u Judeji.

Prve crkve su osnovane u Judeji. Svi njihovi članovi su od detinjstva bili upoznati sa Božijim zakonom i dobro su razumeli zapovest: "Sećaj se Šabatnog dana, da ga držiš svetim." Pored ovog propisa, sve ove crkve su imale poseban spomen na Šabat. Znali su od samog našeg Gospoda da dolazi vreme kada će svi odjednom morati da beže iz te zemlje. I s obzirom na ovu činjenicu, trebalo je da se mole da trenutak njihovog iznenadnog bekstva ne bude na Šabat; molitvu koja je osmišljena, kao što smo videli, da sačuva svetost Šabata. Stoga nema sumnje da su crkve u Judeji bile sastavljene od članova koji su se pridržavali Šabata.

Od crkava osnovanih van Judeje, čije je poreklo dato u Delima apostolskim, skoro sve su počele sa jevrejskim obraćenicima. Oni su svetkovali Šabat kada su primili jevanđelje. Među njih su nakalemljeni obraćenici iz neznaboštva. I vredi primetiti da se u velikom broju slučajeva ti neznabošci nazivaju "pobožnim Grcima", "religioznim prozelitima", osobama koje su "obožavale Boga", koje su se bojale Boga i koje su se "uvek molile Bogu".¹ Ovi neznabošci, u vreme svog obraćenja jevanđelju, bili su, kao što smo videli, obožavaoci Boga na Šabat sa jevrejskim narodom. Kada je Jakov predložio kakvo pismo apostoli treba da pošalju

¹ Dap. 10:2, 4, 7, 22, 30-35; 13:43; 14:1; 16:13-15; 17:4, 10-12.

obraćenicima iz neznaboštva, on je naznačio i razlog za njegovo usvajanje, silu koju sada možemo ceniti: “Jer Mojsije”, rekao je on, “od davnina ima u SVAKOM GRADU one koji ga propovedaju, budući da se čita u sinagogama svakog Šabata”. Tako se jasno pokazuje Šabatni karakter apostolskih crkava.

U pismu upućenom Korinćanima, otprilike pet godina nakon što su primili jevanđelje, Pavle je trebalo da uspostavi peti stub u hramu prvog dana. Ovako im je napisao:—

“A što se tiče sakupljanja za svete, činite i vi kao što sam odredio crkvama u Galatiji. U prvi dan sedmice neka svaki od vas odvoji kod sebe u spremištu, koliko mu je Bog dao da uspe, da ne bude sakupljanja kad ja dođem.”¹

Iz ovih tekstova je proistekla tvrdnja u korist Šabata prvog dana, 1. Da je ovo bilo javno sakupljanje. 2. Da je otuda prvi dan u sedmici bio dan javnog bogoslužjenja u crkvama u Korintu i Galatiji. 3. I da je stoga Šabat promenjen na taj dan. Tako se izmena Šabata izvodi na osnovu javnih okupljanja radi bogoslužjenja prvog dana u Korintu i Galatiji; a postojanje ovih skupova tog dana zaključuje se iz Pavlovihi reči: “U prvi dan sedmice neka svaki od vas odvoji *kod sebe* u spremištu.”

Šta onda ove reči zapovedaju? Postoji samo jedan odgovor: One zapovedaju upravo *suprotno* javnom okupljanju. Svako treba da odvoji kod sebe svakog prvog dana u sedmici, koliko mu je Bog dao da uspe, da bi, kada Pavle dođe, mogli da budu spremni. G. J. V. Morton, pokojni prezbiterijanski misionar na Haitiju, svedoči sledeće:—

¹ 1. Kor. 16:1,2.

“Celo pitanje se vrti oko značenja izraza, ‘kod sebe’; i veoma se čudim kako možete da zamislite da to znači ‘u sakupljačku kutiju zajednice’. Grinfild, u svom Leksikonu, prevodi grčki izraz, ‘*Sa sobom, tj. kod kuće*’. Dve latinske verzije, Vulgata i Kastelija, prevode, ‘*apud se*’, sa sobom; kod kuće. Tri francuska prevoda, Martina, Ostervalda i De Sasija, ‘*chez soi*’, u svojoj kući; kod kuće. Nemački od Lutera, ‘*bei sich selbst*’, kod sebe; kod kuće. Holandski, ‘*by hemserven*’, isto kao i nemački. Italijanski od Diodatija, ‘*appresso di se*’, u svom prisustvu; kod kuće. Španski od Felipe Esio, ‘*en su casa*’, u sopstvenoj kući. Portugalski od Fereire, ‘*para isso*’, sa sobom. Švedski, ‘*noer sig self*’, blizu sebe.”¹

Dr Blumfild ovako komentariše original: “*παρ ἑαυτῶ*, ‘kod sebe’. Francuski *chez lui*, ‘kod kuće’.”²

Douai Biblija glasi: “Neka svako od vas odvoji kod sebe.” G. Sojer ovako prevodi: “Neka svako od vas odvoji po strani kod sebe.” Latinska verzija Teodora Beze ima: “*Apud se*”, tj., kod kuće. Sirijska ovako glasi: “Svako od vas neka odvoji po strani i čuva kod kuće.”

Istina je da poznati pisac prvog dana, Džastin Edwards, D., u upornom nastojanju da dokaže promenu Šabata, iznosi ovaj tekst kako bi pokazao da je nedelja bila dan verskog bogoslužjenja u ranoj crkvi. Ovako on kaže:—

“Ovo odvajanje u spremišta NIJE odvajanje KOD KUĆE; jer to ne bi sprečilo okupljanja kada on bude došao.”³

Takav je bio njegov govor kao teologa na koga je pao težak zadatak da dokaže promenu Šabata autoritetom Svetog Pisma. Ali u svojim Beleškama o Novom Zavetu, u kojima se oseća slobodnim da govori istinu, on se na sledeći način

¹ Vindication of the True Sabbath, Battle Creek ed., str. 51, 52.

² Greek Testament with English Notes, tom ii. str. 173.

³ Sabbath Manual of the American Tract Society str. 116.

direktno suproti svojim već citiranim rečima. Ovako on komentariše ovaj stih:—

“Odvoji po strani u spremišta; KOD KUĆE. Da ne bude sakupljanja; da njihovi darovi budu spremni kada apostol dođe.”¹

Tako čak i dr Edwards priznaje da se ideja o javnom sakupljanju ne nalazi u ovom zapisu. Naprotiv, čini se da bi se svaki pojedinac, u poslušnosti ovom propisu, na početku svake nove sedmice, našao KOD KUĆE kako odvaja nešto za Božiju stvar, koliko mu njegovi svetovni poslovi dozvoljavaju. Promena Šabata, kao što dokazuje ovaj tekst, u potpunosti počiva na ideji za koju dr Edwards priznaje da se u njoj ne nalazi. Videli smo da je crkva u Korintu bila crkva koja se pridržavala Šabata. Očigledno je da im ovaj stih nikada nije mogao sugerisati promenu Šabata.

Ovo je jedini stih u kojem Pavle čak pominje prvi dan u sedmici. Napisan je skoro trideset godina nakon navodne promene Šabata. Ipak, Pavle izostavlja sve nazive svetosti, jednostavno ga označavajući kao prvi dan u sedmici; naziv na koji je imao pravo kao jedan od “šest radnih dana”.² Takođe je vredno pažnje da je ovo jedini propis u Bibliji u kome je prvi dan čak i imenovan; i da ovaj propis ne govori ništa u vezi sa svetošću dana na koji se odnosi; čak i čast koju mu ukazuje prikladnija je svetovnom nego svetom danu.

Ubrzo nakon što je napisao svoju prvu poslanicu Korinćanima, Pavle je posetio Troadu. U zapisu o ovoj poseti poslednji put se pominje prvi dan u sedmici u Novom Zavetu:—

¹ Family Testament of the American Tract Society, str. 286.

² Jez. 46:1.

“I otplovismo iz Filipe posle dana beskvasnih hlebova, i za pet dana dodosmo k njima u Troadu;¹ gde ostadosmo sedam dana. A prvog dana u sedmici, kada su se učenici okupili da lome hleb, Pavle im je propovedao, spreman da sutradan krene; i nastavio svoj govor do ponoći. I bilo je mnogo svetla u gornjoj odaji, gde su bili okupljeni. A na prozoru je sedeo neki mladić po imenu Evtih, koji je pao u dubok san; i pošto je Pavle dugo propovedao, utonuo je u san, i pao sa trećeg sprata, i ostao na mestu mrtav. A Pavle siđe, pade na njega, i zagrlivši ga reče: Ne uznemiravajte se; jer je život njegov u njemu. Kad se dakle opet popeo gore, i razlomio hleb, i jeo, pričao je dugo, čak do svanuća, i otišao je. I dovedoše mladića živog, i nemalo se utešise. A mi smo prešli na lađu, i otplovili u Asos, tamo nameravajući da primimo Pavla; jer je tako odredio, rešeći da ide peške.”²

Ovo pismo trebalo bi da obezbedi šesti stub za hram prvog dana. Argument se može sažeto izložiti ovako: Ovo svedočanstvo pokazuje da je prvi dan u sedmici apostolska crkva odredila za sastanke za lomljenje hleba u čast Hristovog vaskrsenja; iz čega je razumno zaključiti da je ovaj dan postao Hrišćanski Šabat.

Ako bi se ovaj predlog mogao utvrditi kao nesumnjiva istina, promena Šabata ne bi bila neophodan zaključak; to bi čak i tada predstavljalo samo uverljivu pretpostavku. Sledeće činjenice će nam pomoći da procenimo istinitost ovog argumenta za promenu Šabata. 1. Da je ovo jedini slučaj verskog sastanka prvog dana u sedmici zabeležen u Novom Zvetu.

¹ Profesor Heket komentariše dužinu ovog putovanja: “Trajanje prvog apostolovog putovanju ka Evropi bilo je samo dva dana; videti poglavlje 16:11. Nepovoljni vetrovi ili zatišja mogli bi, u bilo koje godišnje doba, da izazovu ove varijacije.”—*Commentary on, Acts*, str. 329. Ovo pokazuje koliko je malo osnova da se tvrdi da je Pavle prekršio Šabat na ovom putovanju. Bilo je dovoljno vremena da stigne do Troade pre Šabata kada je krenuo iz Filipe, da to nisu ometali drugi uzroci.

² Dap. 20:6–13.

2. Da se ne može staviti naglasak na izraz “kada su se učenici okupili”, kao dokaz da su se sastanci radi lomljenja hleba održavali svakog prvog dana u sedmici; jer u originalu nema ničega što odgovora reči “kada”; budući da je cela fraza prevedena iz tri reči, svršenog pasiva participa *συνηγμένων*, “biti okupljen” i *των μαθητων*, “učenici”; sveti pisac prosto navodi okupljanje učenika ovom prilikom.¹ 3. Da obred lomljenja hleba nije uspostavljen da bi se slavilo vaskrsenje Hristovo, nego da bi se održala uspomena na njegovu smrt na krstu.² Čin lomljenja hleba prvog dana u sedmici, dakle, nije sećanje na Hristovo vaskrsenje. 4. Kako je lomljenje hleba znak sećanja na raspeće našeg Gospoda, a ustanovljeno je one večeri kojom je počeo dan raspeća, kada su bili prisutni sam Isus i svi apostoli,³ očigledno je da dan raspeća ima više razloga za proslavljanje ovog obreda nego dan vaskrsenja. 5. Ali kako naš Gospod nije odredio nijedan dan za ovaj obred, i kako je zabeleženo da ga je apostolska crkva u Jerusalimu slavila svakodnevno,⁴ očigledno je drskost argumentovati promenu Šabata jednim jedinim primerom njegovog praznovanja prvog dana u sedmici. 6. Da se ovaj slučaj lomljenja hleba prvog dana očigledno odnosio na skori i poslednji Pavlov odlazak. 7. Jer je izuzetna činjenica da je ovaj, jedini verski sastanak prvog dana zabeleženog u Novom Zavetu, bio noćni sastanak. To dokazuje činjenica da su na tom skupu gorele mnoge sveće i da je Pavle propovedao

¹ Ovako prof. Whiting prevodi frazu: “Budući da su učenici okupljeni”. A Sojer kaže: “Budući da smo mi okupljeni.”

² 1. Kor. 11:23–26.

³ Mt. 26.

⁴ Dap. 2:42–46.

do ponoći. 8. I iz ove činjenice proizilazi važna posledica da je ovaj sastanak prvog dana bio u subotu uveče.¹ Jer pošto se dani u sedmici računaju od večeri do večeri, i pošto je veče pri

¹ Ovu činjenicu su priznali mnogi komentatori prvog dana. Ovako prof. Heket komentariše ovaj tekst: "Jevreji su računali dan od večeri do jutra, i po tom principu bi veče prvog dana u sedmici bilo naše subotnje veče. Ako je Luka tako računao ovde, kao što mnogi komentatori pretpostavljaju, apostol je tada sačekao da istekne jevrejski Šabat i održao svoju poslednju versku službu sa braćom u Troadi, na početku hrišćanskog Šabata, tj. u subotu uveče, i stoga je nastavio svoje putovanje u nedelju ujutru"—*Commentary on Acts*, str. 329, 330. Međutim on nastoji da zaštiti Šabat prvog dana od ovog fatalnog priznanja sugerišući da je Luka verovatno računao vreme prema paganskom metodu, a ne prema onome što je propisano u Svetom Pismu!

Kito, primećujući činjenicu da je ovo bio večernji sastanak, ovako govori: "Iz ove poslednje okolnosti se zaključuje da je sastanak počeo posle zalaska sunca na Šabat, u koje vreme je počeo prvi dan u sedmici, prema Jevrejskom računanju [Jahn's *Bibl. Antiq.*, odeljak 398], što bi se teško uklopilo sa idejom o uspomeni na vaskrsenje."—*Clyclopedia of Biblical Literature*, članak, Gospodnji dan.

A Prin, čije je svedočanstvo u vezi sa otkupljenjem kao argumentom za promenu Šabata već citirano, ovako komentariše ovu stvar: "Zato što tekst kaže da je bilo mnogo svetla u gornjoj sobi gde su bili okupljeni i da je Pavle propovedao od njihovog okupljanja do ponoći, ... ovaj sastanak učenika u Troadi i Pavlova propoved njima, počeli su uveče. Jedina nedoumica jeste koje je ovo veče bilo... Što se mene tiče, jasno shvatam da je to bilo u subotu uveče, kako mi to lažno nazivamo, a ne u nadolazeće nedeljno veče... Iz razloga što sveti Luka beleži da je sastanak bio prvog dana u sedmici ... zato je morao biti u subotu, a ne u našu nedelju uveče, pošto nedelja uveče u Lukinom i biblijskom računanju nije bila deo prvog, već drugog dana; dan koji uvek počinje i završava se uveče."

Prin uočava prigovor izvučen iz fraze "spreman da sutradan krene", koji ukazuje da ovaj odlazak nije bio istog dana u sedmici kao i njegov noćni sastanak. Suština njegovog odgovora je sledeća: Ako se ima u vidu da se dani u sedmici računaju od večeri do večeri, sledeći tekstovi, u kojima se za vreme noći, o jutru govori kao o sutrašnjici, odmah će pokazati da naredni dan u sedmici nije nužno najavljen frazom koju ispitujemo, 1. Sam.. 19:11; Jest. 2:14; Sof. 8:3; Dap. 23:31,32. *Diss. on Lord's Day Sab.*, str. 36-41, 1633.

zalasku sunca,¹ vidi se da prvi dan u sedmici počinje u subotu uveče pri zalasku sunca, a završava se u nedelju zalaskom sunca. Noćni sastanak, dakle, prvog dana u sedmici mogao bi biti jedino u subotu uveče. 9. Pavle je dakle propovedao do ponoći u subotu uveče—jer su učenici održali noćni sastanak na kraju Šabata, jer je trebalo da ode ujutru—a zatim pošto je prekinut padom mladića, sišao je dole i iscelio ga, a potom je otišao gore i prisustvovao lomljenju hleba; a u svitanje dana, u nedelju ujutru, on je otišao. 10. Tako smo dobili nedvosmislene dokaze da su Pavle i njegovi saputnici nastavili svoje putovanje prema Jerusalimu ujutru prvog dana u sedmici; oni su se odvezli brodom u Asos, a on je izabrao da ide peške. Ova činjenica je uzgredan dokaz Pavlovog poštovanja prema Šabatu, jer je čekao da on prođe pre nego što je nastavio svoje putovanje; i to je pozitivan dokaz da on nije znao ništa o onome što se u modernim vremenima naziva Hrišćanski Šabat. 11. Ove reči Luka je napisao najmanje trideset godina nakon navodne promene Šabata. Vredi napomenuti da Luka izostavlja sve nazive svetosti, jednostavno označavajući dan o kome je reč kao prvi dan u sedmici. Ovo je zadivljujuće u skladu sa činjenicom da u njegovom jevanđelju, kada beleži sam događaj za koji se kaže da je promenio Šabat, on ne samo da izostavlja i najmanji nagoveštaj te činjenice, već sam dan označava njegovim svetovnim nazivom prvi dan u sedmici, a istovremeno označava prethodni dan kao Šabat prema zapovesti.²

¹ Videti zaključak poglavlja viii.

² Lk. 23:56; 24:1.

Iste godine kada je Pavle posetio Troadu, pisao je crkvi u Rimu:—

“Onoga koji je slab u veri prihvatajte, ali ne na rđave rasprave. Jer jedan veruje da sve može jesti, drugi, koji je slab, jede bilje. Ko jede neka ne prezire onoga koji ne jede, i neka onaj koji ne jede, ne sudi onome koji jede; jer ga je Bog primio. Ko si ti da sudiš tuđem sluzi? Svom gospodaru on stoji ili pada. Da, on će stajati, jer Bog može da učini da on stoji. Jedan čovek vrednuje jedan dan iznad drugog: drugi vrednuje svaki dan podjednako. Neka svaki čovek bude potpuno uveren u svom umu. Ko pridaje važnost danu, čini to Gospodu, i onaj ko ne pridaje važnost danu, Gospoda radi to čini. Ko jede, jede Gospodu, jer Bogu zahvaljuje; a ko ne jede, Gospodu ne jede, i Bogu zahvaljuje.”¹

Ove reči su često citirane da pokažu da je poštovanje četvrte zapovesti sada stvar ravnodušnosti; svaki pojedinac ima slobodu da postupa po svom nahođenju. Takva neobična doktrina treba da bude temeljno proverena pre nego što bude usvojena. Jer je Bogu bilo po volji da ustanovi Šabat pre pada čoveka, i da mu da mesto u svom zakonu od deset zapovesti, čineći ga tako delom tog zakona na koji se odnosi veliko pomirenje; i kao što je Gospod Isus, tokom svoje službe, proveo mnogo vremena objašnjavajući njegov milosrdni smisao, i pobrinuo se da spreči njegovo skrnavljenje prilikom bekstva svog naroda iz Judeje, što je bilo deset godina nakon što su ove reči napisane od strane Pavla; i kao što je sama četvrta zapovest izričito priznata posle Hristovog raspeća; ako bismo, pod ovim okolnostima, mogli pretpostaviti da je u skladu sa istinom da Svevišnji treba da ukine Šabat, svakako bismo trebali očekivati da se to ukidanje izrazi direktnim jezikom.

¹ Rim. 14:1–6.

Ipak, ni Šabat ni četvrta zapovest nisu ovde imenovane. Da se oni ne pominju u ovom Pavlovom govoru, pokazaće sledeći razlozi:

1. Takvo gledište učinilo bi poštovanje jedne od deset zapovesti pitanjem ravnodušnosti; dok Jakov ukazuje da prekršiti jednu od njih znači prekršiti ceo zakon.¹ 2. To je direktno u suprotnosti sa onim što je Pavle prethodno napisao u ovoj poslanici; jer govoreći o zakonu deset zapovesti, on ga naziva svetim, duhovnim, pravednim i dobrim; i kaže da greh—prestup zakona—preko zapovesti postaje “VEOMA GREŠAN”.² 3. Zato što Pavle u istoj poslanici potvrđuje večnost tog zakona koji je uzrokovao da naš Gospod položi svoj život za grešne ljude;³ što smo ranije videli da su deset zapovesti. 4. Zato što Pavle u ovom slučaju ne samo da nije imenovao Šabat i četvrtu zapovest, nego svakako nije govorio o moralnom zakonu. 5. Zato što je tema koja je pod razmatranjem, koja ga je navela da govori o danima o kojima je reč, bila o jedenju svake vrste hrane, ili uzdržavanje od određenih stvari. 6. Zato što četvrta zapovest nije povezana sa propisima takve vrste, već isključivo sa moralnim zakonima.⁴ 7. Zato što je u ceremonijalnom zakonu, povezanom sa propisima o jelima, bio veliki broj praznika, potpuno različitih od Gospodnjeg Šabata.⁵ 8. Zato što je

¹ Jak 2:8–12.

² Rim. 7:12,13; I. Jn. 3:4,5.

³ Rim. 3.

⁴ Izl. 20.

⁵ Lev. 23. Oni su posebno nabrojani u Kol. 2, kao što smo već приметili u poglavlju vii, i u završnom delu poglavlja x.

crkva u Rimu, koja je počela verovatno sa onim Jevrejima koji su bili prisutni iz Rima na dan Pedesetnice, imala mnogo jevrejskih članova u svojoj zajednici, što se može zaključiti iz same poslanice;¹ i stoga je bila duboko zainteresovana za odluku ovog pitanja u vezi sa ceremonijalnim zakonom; jevrejski članovi osećajući se savesno u svetkovanju tih razlika, a nejevrejski članovi nemajući takvo osećanje dužnosti: otuda divan Pavlov savet tačno odgovara slučaju obe klase. 9. Niti se može za izraz, “svaki dan”, tvrditi kao odlučujući dokaz da je Šabat Gospodnji uključen. Upravo u vreme kada je Šabat bio formalno predat Jevrejima, korišćeni su upravo takvi izrazi, iako se mislilo na samo šest radnih dana. Ovako je rečeno: “Narod će izaći i *svaki* dan sakupljati određenu meru;” a priča kaže: “Skupljali su je *svakog* jutra.” Ipak, kada su neki od njih izašli da sakupljaju na Šabat, Bog kaže: “Dokle ćete odbijati da držite moje zapovesti i moje zakone?”² Budući da je Šabat velika istina, jasno izrečena i mnogo puta ponovljena, očigledno je da Pavle, u izrazu “svaki dan”, govori o šest radnih dana, među kojima je postojala razlika upravo onakva kakva je među jelima; i da on očigledno izuzima onaj dan koji je Bog od početka zadržao za sebe. Baš kao što kada Pavle citira i primenjuje na Isusa Davidove reči: “Sve mu je podređeno”, on dodaje: “Očigledno je da je izuzet onaj koji mu je sve podredio.”³ 10. I na kraju, u Jovanovim rečima, “Bio sam u Duhu na dan Gospodnji”,⁴ napisanim mnogo

¹ Dap. 2:1–11; Rim 2:17; 4:1; 7:1.

² Izl. 16:4, 21, 27, 28.

³ 1. Kor. 15:27; Ps. 8.

⁴ Otk. 1:10.

godina posle ove Pavlove poslanice, imamo apsolutni dokaz da u jevandeoskoj dispencaciji za jedan dan Svevišnji tvrdi da je njegov.¹

Desetak godina nakon što je ova poslanica bila napisana, dogodilo se nezaboravno bekstvo svih Božijih ljudi koji su bili u Judeji. Nije bilo u zimu; jer se to dogodilo neposredno posle praznika senica, negde u oktobru. I nije bilo na Šabat; jer Josif, koji govori o iznenadnom povlačenju rimske vojske koja je, time što je opkolila grad, dala onaj znak za bekstvo koji je naš Gospod obećao svom narodu, nam govori da su Jevreji izjurili iz grada u poteru za Rimljanima koji su se povlačili, što je bilo u vreme kada je nalog našeg Gospoda o trenutnom bekstvu postalo imperativ za učenike. Istoričar ne nagoveštava da su Jevreji progonili Rimljane na Šabat, iako pažljivo primećuje činjenicu da su nekoliko dana pre ovog događaja oni, u svom besu, potpuno zaboravili Šabat i pohrlili da se bore protiv Rimljana na taj dan. Budući da su ove povoljne okolnosti pri bekstvu učenika zavisile od njihovog traženja od Boga da se umeša na takav način, očigledno je da učenici nisu zaboravili molitvu koju ih je

¹ Da bi se pokazalo da Pavle smatra da je svetkovanje Šabata *opasno*, često se citira Gal. 4:10; bez obzira na to što isti pojedinci tvrde da Rim. 14 dokazuje da je reč o *savršenoj ravnodušnosti*; ne videvši da bi to značilo da Pavle protivreči sam sebi. Ali ako se ta povezanost pročita od 8. do 11. stiha, videće se da Galati pre svog obraćenja nisu bili Jevreji, već neznabošci: i da ovi dani, meseci, vremena i godine nisu bili oni iz Levitskog zakona, već oni koje su sujeverno svetkovali dok su bili pagani. Obratite pažnju na naglasak koji Pavle stavlja na reč “ponovo”, u stihu 9. I koliko onih koji ispovedaju Hristovu religiju u današnje vreme sujeverno smatraju određene dane “srećnim” ili “nesrećnim danima”; iako su takvi pojmovi izvedeni samo iz paganskih verovanja.

Spasitelj naučio u vezi sa ovim događajem; i da, kao posledica toga, Gospodnji Šabat nije zaboravljen od strane njih. I tako je Gospod Isus u svojoj nežnoj brizi za svoj narod i u svojoj budnoj brizi za Šabat, pokazao da je jednako Gospod svog naroda i Gospodar Šabata.¹

Dvadeset šest godina nakon uništenja Jerusalima, knjiga Otkrivenja je bila predata voljenom učeniku. Sadrži veoma interesantan datum u pogledu mesta i vremena:—

“Ja Jovan, koji sam i vaš brat, i saputnik u našoj nevolji, i u kraljevstvu i trpljenju Isusa Hrista, bio sam na OSTRVU koje se zove PATMOS, zarad reči Božije i zarad svedočanstava Isusa Hrista. Bio sam u Duhu NA DAN GOSPODNJI, i čuo iza sebe snažan glas, kao od trube, govoreći, Ja sam Alfa i Omega, prvi i poslednji; i šta vidiš, zapiši u knjigu.”²

Ova knjiga potiče sa ostrva Patmos, I od dana Gospodnjeg. Mesto, dan i pojedinac imaju svaki svoje stvarno postojanje, a ne samo simbolično ili mistično. Tako Jovan, skoro na završetku prvog veka, i dugo nakon što su napisani oni stihovi koji se sada navode da bi se dokazalo da ne postoji razlika u danima, pokazuje da dan Gospodnji ima isto toliko stvarno postojanje kao i ostrvo Patmos, ili kao što je imao sam voljeni učenik.

Na koji se dan, dakle, misli ovom oznakom? Na ovo pitanje postoji nekoliko odgovora. 1. To je jevanđeoska dispencacija. 2. To je dan Suda. 3. To je prvi dan u sedmici. 4. To je Gospodnji Šabat. Prvi odgovor ne može biti istinit; jer to ne samo da čini taj dan mističnim terminom, već uključuje i apsurdnost koja predstavlja Jovana kako piše hrišćanima

¹ Videti poglavlje x.

² Otk. 1:9–11.

šezdeset pet godina nakon Hristove smrti, da je viziju koju je upravo imao on video u jevanđeoskoj dispencaciji; kao da je moguće da oni ne znaju činjenicu da, ako je uopšte imao viziju, mora da je ima u postojećoj dispencaciji.

Niti se drugi odgovor može priznati kao istina. Jer, iako je tačno da bi Jovan mogao imati viziju U POGLEDU dana Suda, nemoguće je da on ima viziju NA taj dan kada je on još uvek u budućnosti. Ako nije ništa više od besmislenosti predstavljati Jovana kako svoju viziju na ostrvu Patmos, postavlja u jevanđeosku dispencaciju, postaje očigledna neistina, ako se za njega kaže da govori da je bio u viziji na Patmosu na dan Suda.

Treći odgovor, da je dan Gospodnji prvi dan u sedmici, sada je skoro opšte prihvaćen kao istina. Tekst koji se ispituje predstavljen je sa trijumfom kao dovršavanje hrama svetosti prvog dana i dokazom van svake sumnje da je taj dan zaista Hrišćanski Šabat. Ipak, kako smo ispitivali ovaj hram sa posebnom pažnjom, otkrili smo da je temelj na kome počiva samo stvar mašte; i da stubovi na kojima se on oslanja postoje samo u svesti onih koji se klanjaju pred njegovim oltarom. Ostaje da se vidi da li je kupola koju treba da obezbede ovi stihovi stvarnija od stubova na kojima počiva.

Da prvi dan u sedmici nema pravo na naziv Gospodnji dan, pokazaće sledeće činjenice: 1. Da, pošto ovaj tekst ne definiše termin Gospodnji dan, moramo potražiti negde drugde u Bibliji dokaze koji pokazuju da je prvi dan imenovan na taj način. 2. Da Matej, Marko, Luka i Pavle, drugi sveti pisci koji pominju taj dan, za njega ne koriste nikakvo drugo ime do prvi dan u sedmici, ime koje je dobio kao jedan od šest radnih dana.

Ipak, trojica od ovih pisaca ga pominju upravo u vremenu za koje se kaže da je tada postao dan Gospodnji; a dvojica od njih pominju ga takođe tridesetak godina posle tog događaja. 3. Da iako se tvrdi da je Duh nadahnuća, jednostavno navodeći Jovana da koristi izraz Gospodnji dan, iako on ni na koji način nije povezoao prvi dan sedmice sa tim, osmislio da odredi ovo kao ispravan naziv prvom danu sedmice, značajna je činjenica da je Jovan nakon što se vratio sa ostrva Patmos napisao ovo jevanđelje;¹ i u tom jevanđelju dva puta je pomenuo prvi dan u sedmici; ipak, u svakom od ovih slučajeva gde je izvesno da se misli na prvi dan, ne koristi se nikakvo drugo ime osim uobičajenog prvi dan u sedmici. Ovo je najubedljiviji dokaz da Jovan nije smatrao da prvi dan u sedmici ima pravo na taj naziv, ili bilo koji drugi izraz svetosti. 4. Ono što dalje odlučuje o pitanju prvog dana u sedmici jeste činjenica da ni Otac ni Sin nikada nisu tvrdili za prvi dan da je u bilo kom smislu

¹ Dr Blumfild, iako je i sam drugačijeg mišljenja, ovako govori o stavovima drugih u vezi sa datumom Jovanovog jevanđelja: “Opšte je mišljenje, kako drevnih tako i savremenih istraživača, da je objavljeno pri kraju prvog veka.”—*Greek Testament with English Notes*, tom i. str. 328.

Morer kaže da je Jovan “napisao svoje jevanđelje dve godine posle pisanja Otkrivenja, a nakon povratka sa Patmosa, kao što potvrđuju sveti Avgustin, sveti Jeronim i Jevsevije.”—*Dialogues on the Lord’s Day*, str. 53, 54.

Paragraph Bible iz Londonskog Religijskog Traktatskog Društva, u svom predgovoru Jovanovoj knjizi, ovako govori: “Prema opštem svedočanstvu drevnih pisaca, Jovan je napisao svoje jevanđelje u Efesu, oko 97. godine.”

U prilog istom gledištu, videti Religious Encyclopedia, Barnes’ Notes (gospels), Bible Dictionary., Cottage Bible, Domestic Bible, Mine Explored, Union Bible Dictionary, Comprehensive Bible, dr Hejls, Horn, Nevins, Olshauzen, itd.

uzvišeniji od onoga što je prvobitno određeno za svih šest dana datih čoveku za rad. 5. A ono što upotpunjuje lanac dokaza protiv dodeljivanja ovog naziva prvom danu je činjenica da svedočanstvo koje su dali zagovornici prvog dana da bi dokazali da ga je Svevišnji usvojio na mesto onog dana za koji je on svojevremeno rekao da je njegov, nakon što je ispitano, utvrđeno da nema takvo značenje ili nameru. Uklanjajući i treći odgovor, takođe, pošto nije u skladu sa istinom, prvi dan sedmice se može pošteno odbaciti s njim, jer prema nama nema osnova da se smatra biblijskom ustanovom.¹

Da je dan Gospodnji biblijski Šabat, odobrava jasan i siguran dokaz. Argument je sledeći: Kada je Bog dao čoveku šest dana u sedmici za rad, on je izričito zadržao za sebe sedmi, na koji je položio svoj blagoslov u znak sećanja na sopstveni čin odmora tog dana, i od tada, kroz Bibliju, uvek ga je smatrao svojim svetim danom. Pošto nikada nije odbacio ovaj sveti

¹ Encyclopedia Britannica, u svom članku koji se tiče Šabata, obavezuje se da dokaže da je "religijsko svetkovanje prvog dana u sedmici apostolski nalog". Nakon što su ispitani i komentarisani svi odlomci koji bi mogli da se iskoriste kao dokaz te tvrdnje, ona daje sledeće iskreno priznanje: "Ipak se, međutim, mora priznati da ovi odlomci nisu dovoljni da dokažu apostolsko ustanovljavanje dana Gospodnjeg, niti njegovo svetkovanje."

Odsustvo svih biblijskih svedočanstava u vezi sa promenom Šabata, objašnjavaju određeni zagovornici te teorije, neiskrenim priznanjem da Gospod nikada to nije promenio, već citiranjem Jn. 21:25, pretpostavljajući da je promena Šabata nesumnjiva istina, ali da je izostavljena iz Biblije da ne bi učinila tu knjigu prevelikom! Oni misle, dakle, da treba da se obratimo crkvenoj istoriji kako bi naučili ovaj deo naše dužnosti; ne uviđajući da, pošto četvrta zapovest još uvek stoji u Bibliji neponištena i nepromenjena, priznati da ta promena mora biti u potpunosti podržana izvan Biblije, znači priznati da je svetkovanje prvog dana tradicija koja čini ništavnom Božiju zapovest. U narednim poglavljima ćemo, međutim, strpljivo ispitati argumente za svetkovanje prvog dana iz crkvene istorije.

dan i izabrao drugi, Šabat Gospodnji je i dalje njegov sveti dan. Ove činjenice se mogu naći u sledećim zapisima. Na završetku Stvoriteljevog odmora, kaže se:—

“I Bog je blagoslovio sedmi dan i posvetio ga, jer se u njemu odmorio od svih dela svojih koje je Bog stvorio i učinio.”¹

Nakon što su sinovi Izraelovi stigli u pustinju Sin, Mojsije im reče šestog dana:—

“Sutra je dan odmora, sveti Šabat Gospodu.”²

Dajući deset zapovesti, Zakonodavac je ovako izneo svoju tvrdnju koja stoji do danas:—

“Sedmi dan je Šabat Gospodu Bogu tvome... Jer je za šest dana Gospod stvorio nebo i zemlju, more i sve što je u njima, a sedmoga dana je odmorio; zato je Gospod blagoslovio Šabatni dan i posvetio ga.”³

On daje čoveku šest dana u kojima je on sam radio; zadržava kao svoj onaj dan u koji se odmarao od svih svojih poslova. Otrprike osam stotina godina nakon ovoga, Bog je govorio preko Isaije ovako:—

“Ako odvratiš nogu svoju od ŠABATA, da ne činiš što je tebi drago na MOJ SVETI DAN, ... tada ćeš se radovati u Gospodu; i ja ću učiniti da ideš po uzvišicama zemaljskim .”⁴

Ovo svedočanstvo je savršeno jasno; dan Gospodnji je drevni Šabat Biblije. Gospod Isus iznosi sledeću tvrdnju:—

“Sin čovečji je takođe Gospodar i Šabata.”⁵

¹ Post. 2:3.

² Izl. 16:23.

³ Izl. 20:8–11.

⁴ Isa. 58:13,14.

⁵ Mk. 2:27,28.

Dakle, bilo da se radi o nazivu koji koriste Otac ili Sin, jedini dan koji se može nazvati “Gospodnjim Danom” je Šabat velikog Stvoritelja.¹ I ovde, na kraju biblijske istorije Šabata, predstavljene su dve činjenice od dubokog interesa: 1. Da Jovan izričito priznaje postojanje dana Gospodnjeg na samom kraju prvog veka. 2. Da je Gospodaru Šabata prijalo da stavi jedinstvenu čast na svoj dan tako što ga je izabrao kao onaj u kome će dati otkrivenje Jovanu, koje je i sam bio dostojan da primi od Oca.

¹ Vešt protivnik svetkovanja Šabata ovako govori o izrazu dan Gospodnji iz Otk. 1:10: “Ako se mislilo na tekući dan, jedini dan koji nosi ovu definiciju, bilo u Starom ili Novom Zavetu, je Šabat, sedmi dan u sedmici.”—*W. B. Taylor, in the Obligation of the Sabbath*, str. 296.

ISTORIJA ŠABATA

DEO II—SEKULARNA ISTORIJA

POGLAVLJE XII

RANO OTPADNIŠTVO U CRKVI

Opšta čistota apostolskih crkava—Rano opadanje njihove pobožnosti—Lažni učitelji su se pojavili u crkvi odmah nakon apostola—Veliko otpadništvo Rimljana je otpočelo pre Pavlove smrti—Zla stvar koja se ne smatra dobrom jer potiče iz apostolskog doba—Kako birati između istine i zablude—Vreme ne može da promeni ljudske bajke u Božiju istinu—Istorijsko svedočanstvo o ranom razvoju velikog otpadništva—Takvo razdoblje nije standard kojim bi se ispravila Biblija—Svedočanstvo Bovera o tradicijama ovog doba—Svedočanstvo Daulinga—Mišljenje dr Kaminga o autoritetu otaca—Svedočanstvo Adama Klarka—Rimska crkva je izopačila spise otaca—Priroda tradicije opisana—Dva pravila vere koja prave podelu u hrišćanstvu—Šabat prvog dana može se jedino održati ako se usvoji autoritet Rimokatolika.

Knjiga Dela apostolska predstavlja nadahnutu istoriju crkve. Tokom perioda koji je obuhvaćen njenim zapisima, apostoli i njihovi saradnici bili su na pozornici, i pod njihovom brigom su Hristove crkve u velikoj meri sačuvale svoju čistotu života i učenja. Ove apostolske crkve su stoga navedene kao pravi primeri za sva vremena koja dolaze. Ova knjiga na prikladan način povezuje kazivanje četvorice jevanđelista sa apostolskim poslanicama i tako spaja u celinu ceo Novi Zavet. Ali kada napustimo period obuhvaćen ovom

nadahnutom istorijom, i crkve koje su osnovali i kojima su upravljali nadahnuti ljudi; ulazimo u sasvim druga vremena. Postoji, nažalost, velika istina u strogim Gibonovim rečima:—

“Teolog se može prepustiti prijatnom zadatku u opisivanju religije dok je silazila sa Neba, obučena u svoju prirodnu čistotu. Jedna tužnija dužnost je stavljena pred istoričara. On mora otkriti neizbežnu mešavinu greške i iskvarenosti, koju je ona zadobila tokom dugog vremena prebivanja na zemlji, među slabom i degenerisanom rasom bića.”¹

Šta kaže knjiga Dela apostolska o vremenu koje sledi neposredno posle Pavlovih napora? Obraćajući se starešina-ma Efeske crkve, Pavle je rekao:—

“Jer ovo znam, da će po mom odlasku ući među vas vuci okrutni, ne štedeći stado. I od vas samih će ustati ljudi koji će govoriti iskvarene stvari, da odvuku učenike za sobom.”²

Iz ovog svedočanstva sledi da nismo ovlašćeni da primimo učenje bilo kog čoveka samo zato što je živio neposredno posle apostolskog doba, pa čak i u danima samih apostola. Strašni vukovi su trebali ući usred Božijeg naroda, a među njima samima trebali su se pojaviti ljudi koji će govoriti izopačene stvari. Ako se postavi pitanje kako ih razlikovati od pravih Božjih slugu, ovo je pravi odgovor: Oni koji su govorili i delovali u skladu sa učenjima apostola bili su ljudi Božiji; oni koji drugačije poučavaju pripadali su toj grupi koja je trebalo da govori izopačene stvari kako bi odvukli učenike za sobom.

Šta govore apostolske poslanice o ovom otpadništvu? Solunjanima je napisano:—

¹ Decline and Fall of the Roman Empire, pogl. xv.

² Dap. 20:29,30.

“Niko da vas ni na koji način ne zavarava, jer taj dan neće doći, dok ne dođe prvo otpad i ne otkrije se čovek greha, sin pogibli, koji se protivi i uzdiže iznad svega što se naziva Bogom ili što se obožava; tako da on kao Bog sedne u hram Božiji, pokazujući sebe da je Bog... Jer tajna bezakonja već deluje; samo dok ne pusti onaj koji treba da pusti, dok se ne ukloni s puta. I tada će se otkriti bezakonik, kojega će Gospod pogubiti duhom usta svojih, i uništiti sjajem dolaska svoga.”¹

Timoteju je, na sličan način, rečeno:—

“Propovedaj reč; budi uporan u vreme i nevreme; prekori, zapreti, opomeni, sa svom strpljivošću i poukom. Jer će doći vreme kada ljudi neće podnositi zdravo učenje, nego će po vlastitim požudama sebi gomilati učitelje, jer će ih svrbeti uši; i odvrtiće uši svoje od istine, i okrenuće se bajkama. A ti budi trezan u svemu, podnesi nevolje, izvrši delo jevanđeliste, službu svoju ispuni.”²

Ovi tekstovi su najjasniji u predviđanju velikog otpadništva u crkvi i u konstataciji činjenice da je to otpadništvo već počelo. Rimaska crkva, najstarija u otpadništvu, ponosi se svojim apostolskim karakterom. U govoru Pavla Solunjanima, koji je već citiran, to veliko Antihrišćansko telo može zaista smatrati da je dokazana njegova tvrdnja o poreklu iz apostolskih vremena, ali je njegov apostolski karakter najizrazitije opovrgnut. I ovde se nalazi upečatljiva ilustracija činjenice da se zla stvar ne smatra dobrom jer je slučajnom okolnošću nastala u danima apostola. Svaka stvar, na svom početku, je ili ispravna ili pogrešna. Ako je ispravna, može biti poznata po svom slaganju sa božanskim merilom. Ako je pogrešna na svom početku, ona nikada ne može prestati

¹ 2. Sol. 2:3,4,7,8.

² 2. Tim. 4:2-4; 2. Pt. 2; Jud. 4; 1. Jn. 2:18.

da bude takva. Velika Sotonina laž koja je uvukla našu rasu u propast još nije postala istina, iako je prošlo šest hiljada godina od kada je izgovorena. Razmislite o ovome, vi koji se klanjate pred oltarom velečasne greške. Kada su ljudske bajke zauzele mesto Božije istine, on je time bio obeščašćen. Kako, onda, on može prihvatiti poslušnost prema njoj kao bilo koji deo te čiste odanosti koju on zahteva iz naših ruku? Oni koji se klanjaju Bogu, moraju mu se klanjati u Duhu i istini. Koliko vremena mora proći preko ljudskih bajki pre nego što se one preobrazu u božansku istinu? Da su se ova predviđanja Novog Zaveta o velikom otpadništvu u crkvi u potpunosti ostvarila, stranice crkvene istorije daju obiman dokaz. Gospodin Dauling, u svojoj *History of Romanism*, daje sledeće svedočanstvo:—

“Teško da postoji nešto što bi um pažljivog proučavaoca drevne crkvene istorije pogodilo sa većim iznenađenjem od relativno ranog perioda u kojem su se mnoge iskvarenosti hrišćanstva, koje su oličene u rimokatoličkom sistemu, podigle; ipak ne treba pretpostaviti da su, kada su prvi začetnici mnogih od ovih ne biblijskih pojmova i praksi podmetnuli te klice pokvarenosti, očekivali ili čak zamišljali da će ikada izrasti u tako ogroman i odvratn sistem sujeverja i grešaka, kao što je papstvo... Svaka od velikih pokvarenosti kasnijih vremena rasla je na način za koji bi bilo grubo reći da zaslužuje snažno prekoravanje... Obožavanje slika, prizivanje svetih i sujeverje prema relikvijama bili su samo ekspanzija prirodnih osećaja dubokog poštovanja i naklonosti negovanih prema sećanju na one koji su stradali i umrli za istinu.”¹

Robinson, autor knjige “*History of Baptism*”, svedoči sledeće:—

¹ Knjiga ii. poglavlje. i. odelj. 1.

“Pri kraju drugog veka većina crkava je poprimila novi oblik, prva jednostavnost je nestala; i neosetno, kako su se stari učenici povlačili u svoje grobove, njihova deca zajedno sa novo obraćenicima, Jevrejima i nezabošcima, su istupila i preoblikovala delo.”¹

Delovanje tajne bezakonja u prvim vekovima hrišćanske crkve ovako opisuje jedan noviji pisac:—

“Tokom ovih vekova glavne iskvarenosti papstva su uvedene ili preko načela, ili je njihovo seme tako efikasno posejano kao prirodno da proizvede one pogubne plodove koji su se pojavili u takvom izobilju u kasnijem periodu. U vreme Justina Mučenika, u roku od pedeset godina od apostolskog doba, čaša je pomešana sa vodom, a deo stvari je poslat odsutnima. Hleb, koji se isprva slao samo bolesnima, narod je, u vreme Tertulijana i Kiprijana, nosio kući i zaključavao kao božansko blago za njihovu privatnu upotrebu. U ovo vreme je, takođe, obred večere davan dojenčadima najnežnijeg uzrasta i nazivan je žrtvom tela Hristovog. Običaj molitve za mrtve, navodi Tertulijan, bio je uobičajen u drugom veku i postao je opšta praksa narednih vekova, tako da se u četvrtom veku smatrao nekom vrstom jeresi poricanja njegove efikasnosti. Do ovog vremena, prizivanje svetaca, sujeverna upotreba slika, znaka krsta i posvećenog ulja, postali su ustaljena praksa, a lažna čuda su pouzdano navedena kao dokaz njihove navodne efikasnosti. Tako je ta tajna bezakonja, koja je delovala već u vreme apostola, brzo po njihovom odlasku proširila svoju pokvarenost među učiteljima hrišćanstva.”²

Neander ovako govori o ranom uvođenju obožavanja slika:—

“Pa ipak, možda su religiozne slike iz domaćeg našle put do crkava, već krajem trećeg veka; i zidovi crkava su bili oslikani na isti način.”³

Rano otpadništvo deklarirane crkve je činjenica koja počiva na autoritetu nadahnuća, ništa manje nego na autoritetu

¹ Eccl. Researches, poglavlje, vi. str. 51, izdanje 1792. godine.

² The Modern Sabbath Examined, str. 123, 124.

³ Rose's Neander, str. 184.

crkvene istorije. “Tajna bezakonja”, rekao je Pavle, “već deluje”. Prinudeni smo da se čudimo da je tako veliki deo Božijeg naroda *tako brzo* sklonjen od Božje milosti prema drugom jevanđelju.

Šta reći o onima koji idu ka ovom periodu crkvene istorije, pa čak i u kasnija vremena, kako bi ispravljali svoje Biblije? Pavle je rekao da će ustati ljudi među samim starešinama apostolske crkve, koji će govoriti izopačene stvari, i da će ljudi odvratiti svoje uši od istine, i da će se okrenuti bajkama. Da li su tradicije ovog perioda dovoljno važne da ponište Božiju reč? Učeni istoričar papa, Arčibald Bauer, koristi sledeće nedvosmislene reči:—

“Da bismo izbegli nametanje, trebalo bi da se prema tradiciji ponašamo kao prema ozloglašenom i poznatom lažovu, kome ne pridajemo značaj, osim ako nam ono što govori ne potvrdi osoba nesumnjivog istinoljublja... Netačne i lažljive tradicije su od ranog vremena, a najveći ljudi su, iz pobožne lakovernosti, dopustili da im se to nameće.”¹

G. Dauling daje slično svedočanstvo:—

“Biblija, ja kažem, samo Biblija, je religija protestanata!” Niti je važno u proceni pravog protestanta *koliko je rano* nastala doktrina, ako se ne nalazi u Bibliji. On saznaje iz samog Novog Zaveta da je bilo grešaka u vreme apostola i da su njihova pera često bila korišćena u borbi protiv tih grešaka. Stoga, ako se predloži učenje za njegovo prihvatanje, on pita, Da li se ono nalazi u nadahnutoj reči? Da li su ga poučavali Gospod Isus Hrist i njegovi apostoli? ... Više od toga, dodaćemo, da iako se za Kiprijana, ili Jeronima, ili Avgustina, ili čak za očeve ranijeg doba, Tertulijana, Ignjatija ili Iraneusa, može jasno pokazati da poučavaju ne biblijske doktrine i dogme Papstva, što, međutim, nipošto nije priznato, ipak bi dosledni protestant jednostavno pitao, Da li se doktrina može naći u Bibliji? Da li

¹ History of the Popes, knjiga 1. str. 1, Phila. izd. 1847.

su to poučavali Hrist i njegovi apostoli? ... Onaj ko primi i jednu doktrinu na osnovu pukog autoriteta tradicije, neka se naziva kojim god imenom hoće, na taj način silazi sa protestantske stene, prelazi liniju koja odvaja Protestantizam od Papstva, i ne može dati nikakav valjan razlog zašto on ne bi primio sve ranije doktrine i ceremonije rimokatoličanstva na osnovu istog autoriteta.”¹

Dr Kaming iz Londona ovako govori o autoritetu očeva rane crkve:—

“Neki od njih su se odlikovali svojom genijalnošću, neki elokvencijom, neki pobožnošću, a previše njih fanatizmom i prazneverjem. Dr Delaoge (koji je bio profesor na Rimokatoličkom koledžu u Mejnutu) je zabeležio, po Jevsevijevom autoritetu, da su očevi koji su zaista bili najpogodniji da budu svetlila doba u kojem su živeli, bili previše zauzeti pripremanjem svojih stada za mučeništvo kako bi bilo koliko vremena posvetili pisanju; i, stoga, po priznanju ovog Rimokatoličkog teologa, mi nemamo kompletnog i poštenog izlagača stavova svih očeva ranijih vekova, već samo onih koji su bili najambiciozniji u pogledu književnih razlika, a najmanje obazrivi prema optužbama protiv njih... Najodaniji i najpobožniji od očeva bili su zauzeti poučavanjem svojih stada; sujetniji i ambiciozniji su zaokupljali svoje vreme u pripremanju rasprava. Da su svi očevi koji su obeležili to doba posvetili svoju naklonost pisanju, možda bismo imali pošteno predstavljanje teologije crkve otaca; ali pošto je samo nekolicina to učinila (od mnogih su spisi osakaćeni ili izgubljeni), a ovi nisu najposvećeniji i duhovno nastrojani, tvrdim da je jednako nepravedno suditi o teologiji ranih vekova prema spisima nekoliko otaca koji su njeni jedini preživeli predstavnici, kao što bi bilo da se sudi o teologiji devetnaestog veka po propovedima g. Njumana, govorima dr Kendliša ili različitim delima pokojnog Edvarda Irvinga.”²

Dr Adam Klark daje sledeće odlučno svedočanstvo o istoj temi:—

¹ History of Romanism, knjiga ii. pogl. i. odelj. 3,4.

² Lectures on Romanism, str. 203.

“Ali za njih možemo sigurno izjaviti da nema *istine* u najortodoksnijem verovanju koje se ne može dokazati njihovim autoritetom; niti *jesesi* koja je osramotila Rimsku crkvu, koja ne može dovesti u pitanje njih kao njene pomagače. U tačkama oko *doktrine*, njihov autoritet je, *kod mene*, ništa. Samo Božija REČ sadrži moju veroispovest. Radi nekih tačaka mogu da odem do grčkih i latinskih otaca crkve da znam u šta su *oni verovali*; i u šta su ljudi njihove zajednice verovali: ali posle svega ovoga, moram se vratiti Božjoj reči da bih znao u šta bi on hteo da *ja* verujem.”¹

U svom životu, on koristi sledeće snažne reči:—

“Trebalo bi da pazimo kako citiramo očeve kao dokaz za jevanđeoske doktrine; jer onaj ko ih najbolje poznaje, zna da na mnoge od tih tema oni duvaju toplo i hladno.”²

Sledeća svedočanstva će delimično objasniti nepouzdanu prirodu otaca. Ovako Efraim Pagit svedoči:—

“Svesna svojih grešaka i pokvarenosti, kako u veri tako i u manirima, rimska crkva je mnogo puta glumila reformacije; ipak je njihov veliki ponos i beskonačni profit, koji proizilazi iz čistilišta, opraštanja i slično, sprečio sve takve reformacije. Stoga, da bi zadržala svoju veličinu, greške i nove stavke vere, 1. Falsifikovali su mnoge drevne očeve, i preštampanjući ih, učinili su da izgleda kao da govore kako bi oni želeli... 2. Oni su napisali mnoge knjige u ime ovih drevnih pisaca, i krivotvorili mnoge ukaze, kanone i sabore, da bi lažno svedočili o njima.”³

I Vm. Rivs svedoči o istoj činjenici:—

“Rimska crkva je imala sve pogodnosti vremena, lokacije i moći da uspostavi kraljevstvo tame; i da izmišljanje, seckanje i pranje prvobitnih zapisa po sopstvenom ukusu, nisu zadržali samo za sebe, veoma je očigledno.”⁴

¹ Comentary on Proverbs 8.

² Autobiography of Adam Clarke, LL. D., str. 184.

³ Christianography, deo ii. str. 69, London, 1636.

⁴ Translation of Apologies of Justin Martyr, Tertulijan and others,

Tradicije rane crkve mnogi smatraju jednako pouzdanim kao i reči Svetog Pisma. Jedan primer uzet iz Biblije će opisati karakter tradicije i pokazati koliko se može pouzdati u nju:—

“Tada Petar, okrenuvši se, ugleda učenika kojeg je Isus voleo, kako ide za njima (koji se i na večeri naslonio na njegove grudi i rekao, Gospode, koji je taj koji te izdaje?); Petar videvši ga, reče Isusu, Gospode, Šta će ovaj čovek raditi? Reče mu Isus, Ako hoću da ostane dok ne dođem, šta je tebi do toga? Ti sledi mene. Onda se među braćom oglasila ova reč, da taj učenik neće umreti; ipak Isus mu nije rekao, On neće umreti; nego, ako hoću da ostane dok ja ne dođem, šta je tebi do toga?”¹

Evo izveštaja o predanju koje je zapravo nastalo u samim nedrima apostolske crkve, koja je ipak prenela narednim generacijama potpunu grešku. Posmatrajte kako pažljivo Božija reč ispravlja ovu grešku.

Dva pravila vere zaista obuhvataju ceo hrišćanski svet. Jedno od njih je samo Božija reč; drugo je reč Božija i predanja crkve. Evo ih:—

I. PRAVILO BOŽIJEG ČOVEKA, SAMO BIBLIJA

“Sve Pismo je nadahnuto od Boga i korisno je za doktrinu, za ukor, za ispravljanje, za pouku u pravednosti; da čovek Božiji bude savršen, potpuno opremljen za svako dobro delo.”²

II. PRAVILO RIMOKATOLIKA, BIBLIJA I TRADICIJA

“Ako želimo da imamo celokupno pravilo hrišćanske vere i prakse, ne smemo se zadovoljiti onim spisima koje je Timotej poznavao od svog detinjstva, to jest, samo sa Starim Zavetom; niti sa Novim Zavetom, a

tom ii. str. 375.

¹ Jn. 21:20–23.

² 2. Tim. 3:16,17.

da ne uzimamo zajedno sa njima predanja apostola, i tumačenje crkve, kojoj su apostoli predali i knjigu i njen pravi smisao.”¹

Sigurno je da Šabat prvog dana ne može biti podržan prvim od ovih pravila; jer reč Božija ne govori ništa u pogledu takve ustanove. Drugo od ovih pravila obavezno usvajaju svi oni koji se zalažu za svetost prvog dana u sedmici. Jer spisi otaca i predanja crkve pružaju sva svedočanstva koja se mogu navesti u prilog tom danu. Usvojiti prvo pravilo znači osuditi Šabat prvog dana kao ljudsku ustanovu. Usvojiti drugo znači praktično priznati da su rimokatolici u pravu; jer su ovim pravilom u stanju da održe svoje ne biblijske dogme. G. V. B. Tejlor, obdaren pisac koji se bori protiv Šabata, iznosi ovu stvar sa velikom jasnoćom:—

“Trijumf doslednog rimokatolika nad svim svetkovateljima nedelje, koji sebe nazivaju protestantima, zaista je potpun i neodgovorljiv... Trebalo bi da predstavlja predmet veoma ozbiljnog razmišljanja hrišćanima reformisanih i evangeličkih denominacija, kada bi otkrili da se nijedan argument ili predlog ne može ponuditi u korist svetkovanja nedelje, koji se neće primeniti sa jednakom snagom i u svojoj najvećoj meri u podržavanju raznih drugih ‘svetih dana’ određenih od strane crkve.”²

Poslušajte argument rimokatolika:—

“Reč Božija zapoveda da sedmi dan bude Šabat našeg Gospoda i da se svetkuje: vi [Protestanti] bez ikakvih propisa Svetog Pisma, promenili ste ga na prvi dan u sedmici, što je dozvoljeno samo našim tradicijama. Razni engleski Puritanci se protive ovom stavu, da je svetkovanje prvog dana dokazano izvan Svetog Pisma, gde se kaže ‘prvi dan u sedmici’.³ Zar

¹ Beležka u Douay Bibliji o 2. Tim. 3:16,17.

² Obligation of the Sabbath, str. 254, 255.

³ Dap. 27:7; 1. Kor. 16:2; Otk. 1:10.

nisu ispleli poštenu nit citirajući ova mesta? Ako ne možemo dati ništa bolje za čistilište i molitve za mrtve, prizivanje svetaca i slično, oni bi zaista mogli imati dobar razlog da nas ismevaju; jer gde piše da su to bili Šabatni dani u kojima su se održavali ti sastanci? Ili gde je propisano da se uvek svetkuju? Ili, što je suma svega, gde je određeno da svetkovanje prvog dana ukida svetkovanje sedmog dana, za koji je Bog zapovedio da se večno drži svetim? Ništa od ovoga nije izraženo u pisanoj reči Božijoj.”¹

Svako ko uđe na listu zagovornika Šabata prvog dana—iako možda nije svestan te činjenice—učiniće to pod zastavom Rimske crkve.

¹ A Treatise of Thirty Controversies.

POGLAVLJE XIII

NEDELJA GOSPODNI DAN NIJE SE NALAZILA MEĐU APOSTOLIMA

Opšta izjava u vezi sa prenikejskim očevima—Promenu Šabata nikada nije pomenuo niti jedan od ovih otaca—Ispitivanje istorijskog argumenta za nedelju kao dana Gospodnjeg—Ovaj argument upoređen sa sličnim argumentom za katolički praznik Pashe.

¹Prenikejski očevi su bili oni hrišćanski pisci čiji je broj narastao posle apostolskog vremena, a pre Sabora u Nikeji, 325. A. D.. Oni koji svoje živote upravljaju prema knjizi Nadahnuća ne priznaju nikakav autoritet u ovim očevima da menjaju bilo koji propis te knjige, niti vide bilo kakav autoritet u njima da joj dodaju bilo kakve nove propise. Ali oni čije je Biblijsko pravilo života izmenjeno tradicijom, smatraju da su prvi očevi crkve skoro ili sasvim jednaki po autoritetu sa nadahnutim piscima. Oni izjavljuju da su očevi razgovarali sa apostolima; ili ako to nisu činili, razgovarali su sa nekima koji su videli neke od apostola; ili su barem

¹ Pisac je pripremio malo delo pod naslovom “The Complete Testimony of the Fathers of the first Three Centuries concerning the Sabbath and First Day”, u kojem, sa izuzetkom Origena, čija dela u to vreme nisu bila dostupna, predstavljajući svaki odeljak očeva koji nam daju uvid u njihov pogled na Šabat i prvi dan. Ovaj pamflet se može dobiti od izdavača ovog dela za petnaest centi. Da bi se sačuvalo prostor u ovoj Istoriji, ovde je data u načelu izjava o učenju očeva sa kratkim citatima njihovih reči. Ali u “The Complete Testimony at the Fathers” svaki odlomak je naveden u izvornim rečima, a čitalac je upućen na ovo malo delo.

živeli u prvih nekoliko generacija od smrti apostola, i tako naučili preko tradicije, koja je podrazumevala samo nekoliko prenošenja sa oca na sina, šta je bilo pravo učenje apostola.

Tako sa savršenom sigurnošću oni nedostatak nadahnuto svedočanstva u korist takozvanog Hrišćanskog Šabata dopunjuju obiljem citata ranih očeva. Šta ako se u Novom Zavetu ne pominje promena Šabata? I šta ako nema zapovesti za odmaranje od rada prvog dana u sedmici? Ili, šta ako ne postoji metod otkriven u Bibliji pomoću kojeg bi se prvi dan u sedmici mogao zapovediti četvrtom zapovesti? Oni potkrepljuju ove ozbiljne propuste u odnosu na Sveto Pismo svedočanstvima za koja kažu da su ih napisali ljudi koji su živeli tokom prvih tri stotine godina posle apostola.

Na osnovu ovakvog autoriteta, mnogi se usuđuju da promene Šabat četvrte zapovesti. Ali pored obmane pod koju ljudi potpadaju kada ih navedu da veruju da Biblija može biti ispravljana od strane očeva, postoji i obmana u pogledu toga šta očevi zapravo uče. Tvrdi se da očevi izričito svedoče o promeni Šabata od strane Hrista kao istorijskoj činjenici, i da su znali da je to tako jer su razgovarali sa apostolima, ili sa nekima koji su razgovarali sa njima. Takođe se tvrdi da su očevi prvi dan u sedmici nazivali Hrišćanskim Šabatom i da su se tog dana uzdržavali od rada kao čin poslušnosti četvrtoj zapovesti.

Neverovatna je činjenica da je svaka od ovih tvrdnji lažna. Ljudi koji se uzdaju u očeve kao svoj autoritet za odstupanje od Božije zapovesti, grdno se varaju u pogledu onoga šta očevi naučavaju.

1. Očevi su toliko daleko od svedočenja da su im apostoli rekli da je Hrist promenio Šabat, da nijedan od njih nikada ne ukazuje na ideju takve promene.

2. Niko od njih nikada prvi dan ne naziva Hrišćanskim Šabatom, niti ga naziva bilo kakvim Šabatom.

3. Oni ga nikada ne predstavljaju kao dan kada je svakodnevni rad nešto grešno; niti predstavljaju svetkovanje nedelje kao čin poslušnosti četvrtoj zapovesti.

4. Moderno učenje o promeni Šabata bilo je stoga apsolutno nepoznato u prvim vekovima hrišćanske crkve.¹

Ali iako se iz spisa očeva u prvih tri stotine godina ne može pronaći nikakva izjava koja potvrđuje promenu Šabata, tvrdi se da njihovo svedočanstvo predstavlja odlučujući dokaz da je prvi dan u sedmici Gospodnji dan u Otk. 1:10. Biblijski argument da je Gospodnji dan sedmi dan i nijedan drugi, jer samo za taj dan u Svetom Pismu Otac i Sin su tvrdili da pripada u posebnom smislu njima, dat je u jedanaestom poglavlju, i potpuno je ubedljiv. Ali ovo je ostavljeno po strani bez odgovora, a pozivanje prvog dana na ovo časno mesto je potkrepljeno od strane očeva na sledeći način:

Termin Gospodnji dan kao naziv za prvi dan u sedmici može se pratiti unazad kroz prva tri veka, od očeva koji su živeli prema njihovom završetku, do onih koji pominju prvi dan, i tako unazad uzastopnim koracima dok ne dođemo do

¹ Oni koji osporavaju ove izjave su pozvani da iznesu reči očeva koje ih preinačavaju ili opovrgavaju. Čitalac koji možda nema pristup spisima očeva upućuje se na već pomenutu brošuru u kojoj je dato njihovo potpuno svedočanstvo.

onog koji je živeo u Jovanovo vreme i bio njegov učenik; a ovaj Jovanov učenik prvi dan u sedmici naziva Gospodnjim danom. Otuda sledi da je Jovan pod pojmom Gospodnji dan morao misliti na prvi dan u sedmici, ali nije definisao njegovo značenje jer je u njegovo vreme bio poznat pod tim imenom. Tako kroz istoriju dokazujemo da je prvi dan u sedmici Gospodnji dan iz Otk. 1:10; a zatim preko Otk. 1:10 dokazujemo da je prvi dan u sedmici sveti dan ove dispencije; jer duh nadahnuća kojim je Jovan pisao ne bi prvi dan nazvao ovim imenom da je to samo ljudska ustanova, i da je sedmi dan još uvek po božanskoj odredbi Gospodnji sveti dan.

Ovo je sažeta izjava najjačeg argumenta za svetost prvog dana koji se može izvući iz crkvene istorije. To je argument kojim pisci prvog dana dokazuju da je nedelja dan koji Jovan naziva Gospodnjim danom. Ovaj argument počiva na tvrdnji da se Gospodnji dan kao naziv za nedelju može pratiti još od Jovanovih učenika, i da je to ime po kojem je taj dan bio poznat u Jovanovo vreme.

Ali cela ova izjava je lažna. Istina je, da nijedan pisac iz prvog veka, i nijedan iz drugog, pre 194. A. D., za koga se zna da govori o prvom danu u sedmici, nikada nije nazvao taj dan Gospodnjim danom! Ipak, prvi dan pominju sveti pisci sedam puta *pre* Jovanove vizije na Patmosu na dan Gospodnji, dva puta ga pominje Jovan u svom jevandelju koje je napisao *posle* povratka sa tog ostrva, a crkveni pisci drugog veka pre 194. A. D., ga pominju šesnaest puta, i nikada se ni u jednom slučaju ne naziva Gospodnjim danom! Mi dajemo sve primere njegovog pominjanja u Bibliji. Mojsije je u početku, po

božanskom nadahnuću, dao ime danu, i iako se kaže da ga je vaskrsenje Hristovo učinilo danom Gospodnjim, ipak se svaki sveti pisac koji pominje dan posle tog događaja i dalje drži njegovog običnog imena prvi dan u sedmici. Evo svih primera u kojima nadahnuti pisci pominju taj dan:

Mojsije, 1490. A. D.. "I bi večer i bi jutro, dan prvi". Post. 1:5.

Matej, 41. A. D.. "Na kraju Šabata, kada je počelo da sviće ka prvom danu sedmice." Mt. 28:1.

Pavle, 57. A. D.. "Prvog dana u sedmici." 1. Kor. 16:2.

Luka, 60. A. D.. "A prvog dana u sedmici." Lk. 24:1.

Luka, 63. A. D.. "I prvog dana u sedmici." Dap. 20:7.

Marko, 64. A. D.. "I vrlo rano ujutru, prvog dana u sedmici." Mk. 16:2.

"Sada kada je Isus podignut rano prvog dana u sedmici."
Stih 9.

Posle Hristovog vaskrsenja, a pre Jovanove vizije, 96. A. D., nadahnuti ljudi pominjali su taj dan šest puta, i svaki put kao očigledan prvi dan u sedmici. To svakako nije bilo poznato kao Gospodnji dan pre Jovanove vizije. Govoreći potpuno istinito, on uopšte nije nazvan tim imenom, niti bilo kojim drugim imenom jednakim tome, niti postoji bilo kakav zapis o tome da ga je božanski autoritet izdvojio kao takav.

Međutim, 96. godine Jovan kaže, "Bio sam u Duhu na dan Gospodnji". Otk. 1:10. Sada je očigledno da ovo mora biti dan koji je Gospod sebi odvojio i koji je on smatrao svojim. Sve je to tačno u slučaju sedmog dana, ali ni u kom pogledu nije tačno u slučaju prvog dana. Stoga nije mogao prvi dan nazvati ovim imenom, jer to nije bilo tako. Ali ako je Duh

Božiji u ovom trenutku osmislio da stvori novu ustanovu i da određeni dan nazove Gospodnjim danom koji on ranije nikada nije smatrao takvim, neophodno je da on odredi taj novi dan. Nije definisao pojam, što dokazuje da nije davao sveto ime nekoj novoj ustanovi, već je govorio o dobro poznatom, božanski ustanovljenom danu. Ali *posle* Jovanovog povratka sa Patmosa, on je napisao svoje jevanđelje,¹ i u tom jevanđelju je dva puta imao priliku da pomene prvi dan u sedmici. Da vidimo da li se on pridržava načina drugih svetih pisaca ili mu, kada znamo da misli na prvi dan, daje sveto ime.

Jovan, 97. n. e. “Rano prvog dana u sedmici dolazi Marija Magdalena.” Jn. 20:1. “Zatim istoga dana uveče, budući da je prvi dan u sedmici.” Stih 19.

Ovi tekstovi upotpunjuju biblijski zapis o prvom danu u sedmici. Oni daju ubedljive dokaze u prilog tome da Jovan nije dobio novo svetlo u viziji na Patmosu, obavezujući ga da prvi dan u sedmici nazove danom Gospodnjim, a kada se uzmu u obzir sa svim prethodnim primerima, predstavljaju potpuni dokaz da prvi dan nije bio opšte poznat kao dan Gospodnji u Jovanovo vreme, niti je od tada uopšte poznat pod tim imenom. Pogledajmo sada da li se Gospodnji dan kao naziv za prvi dan može pratiti nazad do Jovana pomoću spisa očeva.

Sledi sažeta izjava o svedočanstvu kojima se preko očeva dokazuje da je Jovan koristio termin Gospodnji dan kao naziv za prvi dan u sedmici. Niz od sedam uzastopnih svedoka, koji počinje sa jednim koji je bio Jovanov učenik, i koji se

¹ Videti svedočanstvo na strani 189 ovog dela.

proteže kroz nekoliko generacija, napravljen je da poveže i poistoveti Jovanov Gospodnji dan sa nedeljnim Gospodnjim danom kasnijeg doba. Tako je za Ignjatija, Jovanovog učenika, bilo rečeno da potvrdno govori o prvom danu kao o danu Gospodnjem. Ovo direktno povezuje očeve i apostole. Zatim se Plinijeva poslanica iz 104. A. D., u vezi sa Delima Mučenika, navodi da dokaže da su mučenici u njegovo vreme bili testirani u pogledu njihovog svetkovanja nedelje, a pitanje je bilo, "Da li ste držali dan Gospodnji"? Sledeće, Justin Mučenik, 140. A. D., govori o nedelji danu Gospodnjem. Posle ovoga, Za Teofila Antiohijskog, 168. A. D., se kaže kako je iznosio snažno svedočanstvo o nedelji danu Gospodnjem. Zatim za Dionisija iz Korinta, 170. A. D., se kaže da je govorio na isti način. Sledeći je Melito iz Sarda, 177. A. D., za koga se smatra da je potvrdio ono što su drugi rekli. I na kraju, za Irineja, 178. A. D., koji je bio učenik Polikarpa, koji je bio učenik Jovana apostola, se kaže da je dao odlučno svedočanstvo u pogledu nedelje dana Gospodnjeg i Hrišćanskog Šabata.

Ovo je prvih sedam svedoka koji se citiraju u prilog dokazivanja nedelje kao dana Gospodnjeg. Oni nas dovode skoro do kraja drugog veka. Oni čine lanac svedočanstava kojim se Gospodnji dan apostola Jovana poistovećuje sa nedeljom danom Gospodnjim iz kasnijih vremena. Spisatelji zagovornici prvog dana predstavljaju ove svedoke kao dokaz da je nedelja Gospodnji dan Svetog Pisma, a hrišćanska crkva prihvata ovo svedočanstvo u nedostatku svedočanstava nadahnutih pisaca. Međutim ludost ljudi, i zloba onih koji ih vode, mogu se pokazati u jednoj rečenici:—

Prvo, drugo, treće, četvrto i sedmo, svedočanstvo su neoprostive prevare, dok peto i šesto nemaju odlučujućeg značaja u pogledu ovog slučaja.

1. Ignjatije, prvi od ovih svedoka, navodno je znao da je nedelja dan Gospodnji, jer ga on tako naziva, i razgovarao je sa apostolom Jovanom. Ali u čitavim spisima ovog oca naziv Gospodnji dan se ne pojavljuje niti jednom, niti se u njima makar jednom pominje prvi dan u sedmici! Čitalac će pronaći kritički pregled Ignjatijevih poslanica u četrnaestom poglavlju ove istorije.

2. Čista je izmišljotina da su mučenici u Plinijevo vreme, oko 104. A. D., pa nadalje, bili testirani pitanjem da li su držali nedelju Gospodnji dan. U rečima mučenika ne može se naći nikakvo pitanje koje liči na ovo sve dok ne dođemo do četvrtog veka, a onda se uopšte ne pominje prvi dan u sedmici. Ovo je u potpunosti prikazano u petnaestom poglavlju.

3. Biblijski Rečnik Američkog Traktatskog Društva, strana 379, donosi trećeg od ovih svedoka nedelje Gospodnjeg dana u liku Justina Mučenika, 140. A. D.. Smatra se da nedelju naziva danom Gospodnjim na osnovu sledećih citata:—

“Justin Mučenik primećuje da se na dan Gospodnji sastaju svi hrišćani u gradu ili zemlji, jer je to dan vaskrsenja našeg Gospoda.”

Međutim, Justin nikada nije dao nedelji naziv Dan Gospodnji, niti bilo koji drugi sveti naziv. Evo njegovih reči ispravno citiranih:—

“A na dan koji se zove nedelja, svi koji žive u gradovima ili na selu

okupljaju se na jednom mestu, i čitaju se memoari apostola, ili spisi proroka, dokle god vreme dozvoljava”, itd.¹

Justin govori o danu koji se zove nedelja. Ali da bi on mogao biti od pomoći u dodeljivanju tom danu imena Gospodnji dan, njegove reči su bile namerno promenjene. Tako je treće svedočanstvo o nedelji danu Gospodnjem, kao i prvo i drugo, lažno. Ali četvrta prevara je još gora od tri koje su prethodile.

4. Četvrto svedočanstvo o nedelji Gospodnjem danu dato je u dr Justin Edwards' Sabbath Manual, str. 114:—

“Teofil, episkop antiohijski, oko 162. A. D., kaže: ‘I običaj i razum traže od nas da poštujemo *dan Gospodnji*, jer je tog dana Gospod naš Isus vaskrsao iz mrtvih.’”

Dr Edwards se ne usuđuje da navede tačno mesto gde Teofil navodi ove reči. Pošto sam nekoliko puta pažljivo i detaljno ispitao svaki odlomak Teofilovih spisa, izričito tvrdim da se ništa slično ne nalazi kod tog pisca. On nikada ne koristi termin Gospodnji dan, a ne govori ni o prvom danu u sedmici. Ove reči koje su tako dobro prilagođene da stvore utisak da je nedelja Gospodnji dan apostolska ustanova, je nečija laž stavljena u njegova usta.

Evo četiri prevare, koje predstavljaju prva četiri slučaja navodne upotrebe dana Gospodnjeg kao imena za nedelju. Ipak, upravo ovim obmanama se nedelja dan Gospodnji poistovećuje sa danom Gospodnjim u Bibliji. Neko je izmislio ove prevare. Upotrebe zbog kojih su i izmišljene

¹ Justin Martyr's First Apology, pogl. lxvii.

jasno ukazuju na nameru. Apostolskim autoritetom se mora dokazati da se naziv Gospodnji dan odnosi na nedelju. Za tu svrhu ove prevare su bile neophodne. Slučaj nedelje dana Gospodnjeg može biti prikladno opisan velikim nizom papa. Njihov apostolski autoritet kao poglavara katoličke crkve zavisi od toga da li su u stanju da dokažu da je apostol Petar prvi iz njihove loze i da dokažu da je njegov autoritet bio prenet na njih. Nema poteškoća u praćenju njihove loze do ranog doba, iako su najraniji rimski biskupi bili umereni, skromni ljudi, potpuno drugačiji od papa kasnijih vremena. Ali kada treba da postave Petra za poglavara svoje loze i da dokažu njegov i njihov autoritet, to mogu učiniti samo lažnim svedočenjima. A takav je i slučaj sa svetkovanjem prvog dana. Može se pratiti nazad do vremena Justina Mučenika, 140. A. D., kao praznik, ali taj dan tada nije imao sveto ime, niti je u to vreme zahtevao apostolski autoritet. Ali on mora biti obezbeđen po svaku cenu, i tako nas je njegov naziv Gospodnji dan nizom lažnih svedočanstava odveo do apostola Jovana, kao što je na sličan način autoritet papa povezan sa apostolom Petrom.

5. Peti svedok ovog niza je Dionisije iz Korinta, 170. A. D.. Za razliku od četiri koja su već ispitana, Dionisije zapravo koristi izraz Gospodnji dan, iako ne kaže ništa o poistovećivanju sa prvim danom u sedmici. Njegove reči su sledeće:—

“Danas smo ispratili Gospodnji sveti dan, u koji smo čitali vašu poslanicu; u čitanju koje ćemo uvek imati na umu kao opomenu, kao što ćemo i, takođe, ono što nam je ranije napisao Kliment.”¹

¹ Eusebius's *Eccl. Hist.*, knjiga iv. pogl. xxiii.

Poslanica Dionisija Soteru, episkopu Rima, iz koje je preuzeta ova rečenica, je nestala. Jevsevije, koji je pisao u četvrtom veku, sačuvao nam je ovu rečenicu, ali nemamo saznanja o njenoj povezanosti. Spisatelji zagovornici prvog dana citiraju Dionisija kao petog od svojih svedoka u pogledu toga da je nedelja Gospodnji dan. Kažu da je nedelja bila toliko poznata kao Gospodnji dan u Dionisijevo vreme, da je on naziva tim imenom, čak i ne zastajući da kaže na koji dan misli.

Ali nije pošteno predstavljati Dionisija kao svedoka da je nedelja dan Gospodnji, jer on ne primenjuje taj izraz. Ali kaže se da je svakako mislio na nedelju, jer je to bio poznati naziv dana u njegovo vreme, na šta ukazuje i činjenica da on nije definisao pojam. A kako se zna da je dan Gospodnji bio poznati naziv za nedelju u vreme Dionisija? Četiri svedoka koja su već ispitana pružaju sve dokaze za ovo, jer ne postoji pisac sa ove strane Dionisija koji nedelju naziva danom Gospodnjim sve dok ne prođe skoro ceo period jedne generacije. Dakle, Dionisije predstavlja petog svedoka u nizu na osnovu činjenice da prva četiri svedoka dokazuju da je u njegovo vreme, dan Gospodnji bio uobičajen naziv za prvi dan u sedmici. Međutim, prva četiri ne svedoče ništa o tome dok im se reči na prevaru ne stave u usta! Dionisije je svedok nedelje Gospodnjeg dana jer su ta četiri lažna svedočanstva od generacija koje su mu prethodile odredila to kao značenje njegovih reči! A naziv Gospodnji dan mora da je bio veoma uobičajen za prvi dan u sedmici jer Dionisije ne definiše taj pojam! Pa ipak, oni koji to govore znaju da je ova *jedina*

rečenica njegove poslanice ostala, dok je povezanost, koja nesumnjivo određuje značenje, nestala.

Ali Dionisije ne koristi samo termin Gospodnji dan. On koristi jači izraz od ovog—“Gospodnji *sveti dan*”. Čak i tokom dugog perioda posle Dionisija, nijedan pisac ne daje nedelji takav sveti naziv kao “Gospodnji sveti dan”. Ipak, ovo je sam naziv Šabata dat u Svetom Pismu, a dobro je utvrđena činjenica da se on u to vreme naširoko svetkovao, posebno u Grčkoj, Dionisijevoj zemlji, i to kao čin poslušnosti četvrtoj zapovesti.¹

6. Šesti svedok u ovom naročitom nizu je Melito iz Sarda, 177. A. D.. Za prvu četvoricu, koji nikada ne koriste termin Gospodnji dan, direktnom prevarom je napravljeno da nedelju nazivaju tim imenom; za petog, koji govori o Gospodnjem svetom danu, se tvrdi zbog snage ovih prevara da je pod tim podrazumevao nedelju; dok za šestog nije zasigurno dokazano da je govorio o bilo kom danu! Melito je napisao nekoliko knjiga koje su sada izgubljene, čije nam je naslove sačuvao Jevsevije.² Jedna od njih, kako je data u engleskoj verziji Jevsevija, je “Na dan Gospodnji”. Naravno, pisci prvog dana tvrde da je ovo bila studija o nedelji, iako do tog momenta nijedan pisac ne zove nedelju ovim imenom. Ali važna je činjenica da reč *dan* nije bila deo naslova Melitove knjige. U njoj se govori o nečemu što se odnosi na Gospoda—*ὁ περὶ τῆς κυριακῆς λόγος*—ali suštinska reč *ἡμερας*, dan, nedostaje. Možda je to bila studija o Hristovom životu,

¹ Videti xviii poglavlje ove Istorije.

² Videti njegovu Ecclesiastical History, knjiga iv. pogl. xxvi.

jer Ignjatije ove reči upotrebljava u vezi: *κυριακὴν ζῶην, Gospodnjeg života*. Poput Dionisijeve rečenice, ne bi ni blizu pomogla tvrdnjama da naziv Gospodnji dan pripada nedelji da nije bilo niza prevara pomoću kojih se održava ta tvrdnja.

7. Sedmi svedok pozvan da dokaže da je Gospodnji dan bio apostolski naziv za nedelju, je bio Irinej. Dr Justin Edwards tvrdi da ga citira na sledeći način:—¹

“Otuda Irinej, episkop Liona, učenik Polikarpa, koji je bio saputnik apostola, 167. A. D. [trebalo bi da bude 178. A. D.], kaže da je dan Gospodnji bio Hrišćanski Šabat. Njegove reči su, ‘Na dan Gospodnji svako od nas Hrišćana drži Šabat, razmišljajući o zakonu, i radujući se delima Božijim.’”

Ovaj svedok je predstavljen na takav način da se njegovim rečima da najveća težina i autoritet. Bio je učenik tog uglednog hrišćanskog mučenika, Polikarpa, a Polikarp je bio saputnik apostola. Ono što Irinej kaže je, prema tome, prema proceni mnogih, jednako vredno našeg poverenja kao kad bismo to mogli da pročitamo u spisima apostola. Ne naziva li Irinej nedelju Hrišćanskim Šabatom i danom Gospodnjim? Nije li on ove stvari naučio od Polikarpa? A zar ih Polikarp nije dobio sa izvora? Šta nam je potrebno dalje svedočenje da je dan Gospodnji apostolsko ime za nedelju? Šta ako nas šest ranijih svedoka izneveri? Evo jednog koji kaže sve što se može pitati, a on je svoje učenje primio od čoveka koji je svoje primio od apostola!

Zašto onda ovo ne utvrdi autoritet nedelje kao dana Gospodnjeg? Prvi razlog je taj što ni Irinej ni bilo koji drugi čovek ne može da doda ili promeni jednu zapovest reči Božije,

¹ Sabbath Manual, str. 114.

ni pod kojim izgovorom. Nikada nismo ovlašćeni da odstupimo od reči nadahnutih pisaca na osnovu svedočanstva ljudi koji su razgovarali sa apostolima, odnosno koji su razgovarali sa nekima koji su razgovarali sa njima. A drugi razlog je što je svaka reč ovog lažnog Irinejevog svedočanstva prevara! Niti postoji i jedan primer u kojem se termin Gospodnji dan može naći u bilo kom njegovom delu, niti u bilo kom fragmentu njegovih dela sačuvanih kod drugih autora!¹ I ovim se upotpunjuje sedam svedoka pomoću kojih se Gospodnji dan Katoličke crkve prati do i poistovećuje sa danom Gospodnjim u Bibliji! Tek 194. A. D., šesnaest godina nakon poslednjeg od ovih svedoka, srećemo prvi slučaj u kome se nedelja naziva Gospodnjim danom. Drugim rečima, nedelja se ne naziva danom Gospodnjim sve do devedeset osam godina nakon što je Jovan bio na Patmosu i sto šezdeset i tri godine posle vaskrsenja Hristovog!

Međutim, nije li to zbog činjenice da su zapisi o tom periodu nestali? Nikako; jer nadahnuti pisci pominju taj dan šest puta između Hristovog vaskrsenja, 31. A. D., i Jovanove vizije na Patmosu, 96. A. D.; naime, Matej, 41. A. D.; Pavle, 57. A. D.; Luka, 60. A. D., i 63. A. D.; i Marko, 64. A. D.; i uvek kao prvi dan u sedmici. Jovan, po povratku sa Patmosa, 97. A. D., dva puta pominje taj dan, i dalje ga nazivajući prvim danom u sedmici.

Posle Jovanovog vremena, taj dan se sledeći put pominje u takozvanoj Varnavinoj poslanici, napisanoj verovatno već 140.

¹ Videti pogl. xvi. ovog dela; i takođe Testimony of the Fathers, str. 44-52.

A. D., i tamo se naziva “osmi dan”. Zatim ga Justin Mučenik pominje u svojoj Apology, 140. A. D., jednom kao “dan na koji svi održavamo naše zajedničko okupljanje”; jednom kao “prvi dan u koji je Bog... stvorio svet”; jednom kao “isti dan [u koji je Hrist] vaskrsao iz mrtvih”; jednom kao “Saturnov dan”; i tri puta kao “nedelja” ili “dan sunca”. Sledeći put se pominje od Justina Mučenika u njegovom Dialogue with Trypho, 155. A. D., u kome ga dva puta naziva “osmi dan”; jednom “prvi od svih dana”; jednom kao “prvi” “od svih dana [sedmičnog] ciklusa”; i dva puta kao “prvi dan posle Šabata”. Zatim ga jednom pominje Irinej, 178 A. D., koji ga naziva jednostavno “prvi dan u sedmici”. A sledeći put ga jednom pominje Bardesan, koji ga naziva jednostavno “prvim u sedmici”. Raznolikost imena kojima se taj dan pominje tokom ovog vremena je izuzetna; ali se *nikada* ne naziva Gospodnjim danom, niti se ikad naziva *nekim svetim* imenom.

Iako se nedelja pominje na toliko različitih načina tokom drugog veka, tek kada smo došli skoro do kraja tog veka, nailazimo na prvi slučaj u kome se ona naziva Gospodnjim danom. Klement iz Aleksandrije, 194. A. D., koristi ovaj naziv za “osmi dan”. Ako govori o prirodnom danu, on bez sumnje misli na nedelju. Međutim, nije sigurno da on govori o prirodnom danu, jer njegovo objašnjenje daje tom pojmu sasvim drugačiji smisao. Evo njegovih reči:—

“A o Gospodnjem danu Platon proročki govori u desetoj knjizi *Republike*, ovim rečima: ‘I kada prođe sedam dana svakom od njih na livadi, osmog treba da krenu i stignu za četiri dana.’ Pod livadom treba razumeti fiksnu sferu (nebesko telo), kao blago i ljubavno mesto, gde se nalaze pobožni; a pod sedam dana, svako kretanje sedam planeta, i čitavu

praktičnu umetnost koja ubrzava do kraja prema odmoru. Ali posle lutajućih nebeskih tela, putovanje vodi u Nebo, odnosno, do osmog kretanja i dana. I kaže da su duše nestale četvrtog dana, ukazujući na prolazak kroz četiri elementa. Ali sedmi dan je priznat kao nešto sveto, ne samo od Jevreja, već i od Grka; prema kome se okreće ceo svet svih životinja i biljaka.”¹

Klement je prvobitno bio paganski filozof, a ovi čudni misticismi koje on ovde iznosi za Platonove reči samo su modifikacije njegovih ranijih paganskih shvatanja. Iako Klement kaže da Platon govori o Gospodnjem danu, sigurno je da ne misli da govori o doslovnim danima niti o doslovnoj livadi. Naprotiv, on tumači livadu da predstavlja “fiksnu sferu, kao blago i ljubazno mesto, gde se nalaze pobožni”; koja mora da se odnosi na njihovo buduće nasleđe. Sedam dana nisu toliko bukvalni dani, već predstavljaju “svako kretanje sedam planeta i čitavu praktičnu umetnost koja ubrzava do kraja prema odmoru”. Čini se da ovo predstavlja sadašnji period rada koji će se završiti u odmaranju svetih. Jer on dodaje: “Ali posle lutajućih nebeskih tela [predstavljenih Platonovim sedam dana] putovanje vodi u *Nebo*, odnosno, do *osmog* kretanja i *dana*.” Sedam dana, dakle, ovde predstavljaju period hrišćanskog hodočašća, a osmi dan o kome Klement ovde govori nije nedelja, već samo Nebo! Evo prvog slučaja da je Gospodnji dan ime za osmi dan, ali ovaj osmi dan je mističan i znači Nebo!

Međutim, Klement još jednom koristi termin Gospodnji dan, i ovoga puta jasno, kao da predstavlja, ne doslovan dan,

¹ The Miscellanies of Klement v. pogl. xiv.

već čitav period našeg preobraženog života. Jer on govori o tome razmatrajući post, i predstavlja post da se sastoji od uzdržavanja od grešnih užitaka, ne samo u delima, da koristimo njegovo razlikovanje, kao što je zabranjeno zakonom, nego i u mislima, kao što je zabranjeno jevanđeljem. Takav post se odnosi na ceo život hrišćanina. A ovako Klement iznosi šta je uključeno u ispunjavanje ove dužnosti u jevanđeoskom smislu:—

“On, ispunjavajući propis, po jevanđelju, drži dan Gospodnji, kada napusti zlu sklonost, i prisvoji gnostičku, veličajući u sebi vaskrsenje Gospodnje.”¹

Iz ove izjave saznajemo ne samo njegovu ideju o postu, već i onu o proslavljanju dana Gospodnjeg i proslavljanju vaskrsenja Hristovog. Ovo se, prema Klementu, ne sastoji u odavanju posebnih počasti nedelji, već u napuštanju zle sklonosti i preuzimanju sklonosti Gnostika, hrišćanske sekte kojoj je on pripadao. Sada je jasno da se ova vrsta svetkovanja Gospodnjeg dana ne odnosi ni na jedan dan u sedmici, već obuhvata čitav život Hrišćanina. Klementov Gospodnji dan nije bio doslovan, već mističan dan, koji je, prema ovoj njegovoj drugoj upotrebi izraza, obuhvatao čitav preobraženi život Hrišćanina; i prema njegovoj prvoj upotrebi tog izraza, obuhvatajući i budući život na Nebu. A ovo gledište je potvrđeno Klementovom izjavom o suprotnosti između gnostičke sekte kojoj je pripadao i drugih Hrišćana. Za njihovo bogoslužjenje kaže da “NIJE NA POSEBNE DANE,

¹ The Miscellanies of Klement vii. pogl. xii.; Testimony of the Fathers, str. 61.

kao kod nekih drugih, već da *to činimo neprestano* tokom celog našeg života”. I on dalje govori o bogoslužjenju Gnostika da to “*nije* bilo na određenom mestu, ili u odabranom hramu, ili na određene praznike, i u određene dane, *već tokom celog njegovog života*”.¹

Svakako je izuzetna činjenica da prvi pisac koji govori o Gospodnjem danu kao o osmom danu koristi taj izraz, ne u odnosu na doslovan, već mistični dan. Nije nedelja, već Hrišćaninov život, ili samo Nebo! Ovu doktrinu o večnom Gospodnjem danu naći ćemo da se pominje kod Tertulijana i izričito izraženu kod Origena, koji su sledeća dva pisca koji koriste termin Gospodnji dan. Ali Klementov mistični ili večni Gospodnji dan pokazuje da on nije imao pojma da Jovan, pod Gospodnjim danom, misli na nedelju; jer u tom slučaju, on bi to sigurno priznao kao istinski Gospodnji dan i poseban dan bogoslužjenja Gnostika.

Tertulijan, 200. A. D., je sledeći pisac koji koristi termin Gospodnji dan. On definiše njegovo značenje i vezuje ime za dan Hristovog vaskrsenja. Kito² kaže da je ovo “najraniji autentični primer” u kojem se ovo ime primenjuje na taj način, a mi smo dokazali da je to tačno sadašnjim ispitivanjem svakog pisca, osim ako čitalac može da otkrije neko upućivanje na nedelju u Klementovom mističnom osmom danu. Tertulijanove reči su sledeće:—

¹ The Miscellanies of Klement vii. pogl. vii.; Testimony of the Fathers, str. 62.

² Kitto's Cyclopedia of Biblical Literature, originalno izdanje, članak Lord's Day.

“Mi, međutim (baš kao što smo prihvatili), samo na dan Gospodnjeg vaskrsenja [*solo die dominico resurrectionis*] treba da se čuvamo, ne samo od klečanja, već i od svakog položaja i brižne dužnosti; odlažući čak i naše poslove, kako ne bi dali nikakav prostor đavolu. Slično, takođe, i u periodu Pedesetnice; koji razlikujemo po istom svečanom veličanju.”¹

Tertulijan još dva puta koristi termin Gospodnji dan, i još jednom ga definiše, ovog puta nazivajući ga “osmi dan”. I u svakom od ova dva slučaja stavlja dan koji naziva Gospodnjim danom u isti rang sa katoličkim praznikom Pedesetnice, kao što to već čini u citiranom primeru. Kao drugi primer Tertulijanove upotrebe Gospodnjeg dana, citiramo deo ukora koji je uputio svojoj braći zbog mešanja sa neznabošcima tokom njihovih praznika. On kaže:—

“Oh! bolje je nacijama da budu odane svojim sopstvenim sektama koje ne prisvajaju za sebe svečani obred Hrišćana! Ni dan Gospodnji, ni Pedestnicu, *čak i kada bi znali za njih*, zar bi to podelili sa nama; jer bi se plašili da ne izgledaju kao Hrišćani. *Mi* se ne plašimo da izgledamo kao *neznabošci*! Ako treba dati bilo kakvu popustljivost telu, vi to radite. Neću dati mišljenje o vašim sopstvenim danima, već još više od toga; jer se za *neznabošce* svaki praznični dan dešava samo jednom godišnje; *vi* imate praznični dan svakog osmog dana.”²

Praznik za koji Tertulijan ovde kaže da dolazi svakog osmog dana je bez sumnje bio onaj koji je upravo nazvao Gospodnjim danom. Iako on na drugim mestima³ govori o prazniku nedelje koji svetkuje određeni deo neznabožaca, on ovde govori o danu Gospodnjem kao nepoznatom onim neznabošcima o kojima sada piše. Ovo snažno ukazuje na

¹ Tertulijan on Prayer, pogl. xxiii; Testimony of the Fathers, str. 67.

² On Idolatry, pogl. xiv; Testimony of the Fathers, str. 66.

³ *Ad Nationes*, knjiga i. pogl. xiii; Testimony of the Fathers, str. 70.

to da je praznik nedelje tek nedavno počeo da se naziva imenom Gospodnjeg dana. Međutim, on još jednom govori o Gospodnjem danu:—

“Često kada dođe godišnjica, mi donosimo darove mrtvima kao rođendanske počasti. Mi smatramo post ili klečanje u bogoslužjenju na dan Gospodnji nezakonitim. Radujemo se istoj privilegiji od Uskrsa do nedelje Duhova [Pedesetnice]. Boli nas ako se vino ili hleb, čak iako su naši sopstveni, bace na zemlju. Na svakom koraku napred i pokretu, pri svakom ulasku i izlasku, kada oblačimo svoju odeću i cipele, kada se kupamo, kada sedimo za stolom, kada palimo lampe, na kauču, na stolici, u svim uobičajenim radnjama svakodnevnog života, na čelu crtamo znak [krsta].”

“Ako, za ova i druga slična pravila, insistirate na tome da imate nalog Svetog Pisma, nećete ga naći. Tradicija će biti za vas njihov *začetnik*, običaj njihov podupirač, a vera njihov podržavalac. Da razum podržava tradiciju, i običaje i veru, ili ćete sami spoznati, ili ćete naučiti od nekoga ko je spoznao.”¹

Ovim se završavaju primeri u kojima Tertulijan koristi termin Gospodnji dan, osim puke naznake u svom govoru o Postu. Veoma je zapanjujuće da ga u svakom od tri slučaja, on stavlja na nivo praznika Duhovi, ili Pedesetnice. On to takođe direktno povezuje sa “darovima za mrtve” i sa upotrebom “znaka krsta”. Kada su ga pitali za autoritet iz Biblije, za ove stvari, on ne odgovara, “Mi imamo autoritet Jovana za dan Gospodnji, iako nemamo ništa osim tradicije za znak krsta i darova za mrtve”. Naprotiv, rekao je da ni za jedno od toga ne postoji nalog u Svetom Pismu. Ako se postavi pitanje, kako se nedelji može dati naziv Gospodnji dan osim preko tradicije koja potiče od apostola? Na odgovor će biti

¹ *De Corona*, odeljci 3 i 4; *Testimony of the Fathers*, str. 68, 69.

prikladno uzvraćeno, Koje je poreklo darova za mrtve? I kako je znak krsta počeo da se upotrebljava među hrišćanima? Naziv Gospodnji dan kao ime za nedelju nije ništa više apostolski od znaka krsta i darova za mrtve; jer nije ništa bliži apostolskim vremenima nego što su ove najočiglednije greške velikog otpadništva.

Klement je poučavao o večnom danu Gospodnjem; Tertulijan je imao sličan stav, tvrdeći da Hrišćani treba da slave večni Šabat, ne uzdržavanjem od rada, već od greha.¹ Tertulijanov način svetkovanja nedelje biće zabeležen u nastavku.

Origen, 231. A. D., treći je od antičkih pisaca koji "osmi dan" nazivaju Gospodnjim danom. Bio je učenik Klementa, prvog pisca koji je tako učinio. Nije čudno, dakle, što on poučava Klementovu doktrinu o večnom Gospodnjem danu, niti da je izlaže još jasnije nego što je to činio sam Klement. Origen, pošto je predstavio Pavla kako poučava da su svi dani slični, nastavlja ovako:—

"Ako nam se po ovom pitanju zameri da smo i sami navikli da svetujemo određene dane, kao što su na primer Gospodnji dan, Priprema, Pasha ili Pedesetnica, moram da odgovorim, da su savršenom Hrišćaninu, koji uvek svojim mislima, rečima i delima, služi svom prirodnom Gospodu, Bogu Reči, svi njegovi dani su Gospodnji, i on uvek drži dan Gospodnji."²

Ovo je napisano četrdesetak godina nakon što je Klement izneo svoju doktrinu o Gospodnjem danu. Nesavršeni hrišćanin će poštovati Gospodnji dan koji je u istom rangju sa Pripremom, Pashom i Pedesetnicom. Ali savršeni Hrišćanin

¹ An Answer to the Jews, pogl. iv; Testimony of the Fathers, str. 73.

² Against Celsus, knjiga 8. pogl. xxii; Testimony of the Fathers, str. 87.

svetkuje istinski Gospodnji dan, koji obuhvata sve dane njegovog preobraženog života. Origen koristi izraz Gospodnji dan za dva različita dana. 1. Za prirodni dan, koji po njegovom mišljenju stoji u istom rangu sa danom Pripreme, Pashom i Pedeseticom. 2. Za mistični dan, kao i Klement, koji predstavlja čitav period hrišćanskog života. Mistični dan, prema njegovoj proceni, bio je istinski Gospodnji dan. Iz toga sledi da on nije verovao da je nedelja Gospodnji dan prema apostolskom ustanovljavanju. Međutim, posle Origenovog vremena, Gospodnji dan postaje uobičajen naziv za takozvani osmi dan. Ipak, ova tri čoveka, Klement, Tertulijan i Origen, koji su prvi primenili taj naziv, ne samo da ne tvrde da su apostoli dali ovo ime tom danu, već jasno pokazuju da nisu imali ni takvu ideju. Darovi za mrtve i upotreba znaka krsta nalaze se blizu apostolskih vremena koliko i upotreba Gospodnjeg dana kao imena za nedelju. Ove tri stvari imaju zajedničko poreklo, kao što prikazuju Tertulijanove reči. Origenovo gledište o Šabatu i prazniku nedelje, biće zabeleženo u nastavku.

Takav je slučaj sa tvrdnjom o nazivu Gospodnji dan u vezi sa nedeljom. Prvi primer njegove upotrebe, ako se pretpostavi da je Klement ukazivao na nedelju, dogodio se skoro jedan vek nakon što je Jovan bio u viziji na Patmosu. Oni koji ga prvi put nazivaju tim imenom nisu imali pojma da je to tako po božanskom ili apostolskom ustanovljenju, kao što i jasno prikazuju. U izrazitoj suprotnosti sa ovim je katolički praznik Pashe. Iako nikada nije zapoveden u Novom Zavetu, njegov trag može se pratiti sve do ljudi koji kažu da su to dobili od apostola!

Tako su crkve u Maloj Aziji imale praznik od Polikarpa koji ga je, kako Jevsevije navodi Polikarpovu tvrdnju, “svetkovao sa Jovanom, učenikom našeg Gospoda, i ostalim apostolima sa kojima je bio povezan”.¹ Sokrat kaže za njih da oni tvrde da im je ovo svetkovanje “preneo apostol Jovan”.² Anatolije kaže za ove azijske hrišćane da su primili “pravilo od neospornog autoriteta, odnosno, od jevanđeliste Jovana”.³

Niti je ovo bilo sve. Zapadne crkve su takođe, sa Rimskom crkvom na čelu, bile neumorni svetkovatelji praznika Pashe. Oni su takođe pratili praznik do apostola. Tako Sokrat za njih kaže: “Rimljani i oni u zapadnim krajevima nas uveravaju da njihova upotreba potiče od apostola Petra i Pavla.”⁴ Ali on kaže da ove strane to ne mogu dokazati pisanim svedočanstvom. Sozomen kaže za Rimljane, u vezi sa praznikom Pashe, da oni “nikada nisu odstupili od njihove prvobitne upotrebe u ovom konkretnom slučaju; običaja koji su im preneli sveti apostoli Petar i Pavle”.⁵

Ako bi se nedelja Gospodnji dan mogao pratiti do čoveka koji je tvrdio da ga je slavio sa Jovanom i drugim apostolima, koliko bi pouzdano to bilo citirano kao dokaz da je to apostolska institucija! Ali to se ipak može učiniti u slučaju praznika Pashe! Uprkos svemu, samo jedna činjenica u slučaju ovog praznika dovoljna je da nas nauči ludosti u oslanjanju

¹ Eusebius's Eccl. Hist, knjiga v. pogl. xxiv.

² Socrates Eccl. Hist, knjiga v. pogl. xxii.

³ Anatolius, Tenth Fragment.

⁴ Socrates Eccl. Hist, knjiga v. pogl. xxii.

⁵ Syemones Eccl. Hist, knjiga vii. pogl. xviii; videti takođe i Moshajm, knjiga i. vek 2, deo ii. pogl. iv. odeljak 9.

na tradiciju. Polikarp je tvrdio da su ga Jovan i drugi apostoli naučili da svetkuje praznik četrnaestog dana prvog meseca, koji god dan u sedmici to bio; dok starešine Rimske crkve tvrde da su ih Petar i Pavle učili da se to mora svetkovati u nedelju posle Velikog petka!¹

Dan Gospodnji Katoličke crkve ne može se pratiti bliže Jovanu od 194. A, D, ili možda striktnije do 200. A, D, a oni koji su tada koristili to ime jasno pokazuju da nisu verovali da je to dan Gospodnji uspostavljen od strane apostola. Da bi se sakrile ove fatalne činjenice tako što naizgled taj naziv vodi nazad do Ignjatija, Jovanovog učenika, i da se tako nedelja poistoveti sa Gospodnjim danom apostola, počinjen je niz izuzetnih prevara koje smo imali prilike da ispitamo. Ali čak i kada bi se nedelja Gospodnji dan mogao povezati sa Ignjati-jem, Jovanovim učenikom, ne bi ni onda bila bliža tome da postane apostolska ustanova nego što je Pasha katolički praznik, koji se može pratiti do Polikarpa, drugog Jovanovog učenika, koji je tvrdio da ga je primio od samog Jovana!

¹ Socrates's *Eccl. Hist.*, knjiga v. pogl. xxii; McClintock and Strong's *Cyclopedia*, tom iii. str.13; Bingham's *Antiquities*, str. 1149.

POGLAVLJE XIV

PRVI SVEDOCI ZA NEDELJU

Poreklo svetkovanja nedelje predmet ovog istraživanja—Protivrečne izjave Moshajma i Neandera—Navedeno pitanje između njih dvojice i istiniti podaci za odlučivanje o tom pitanju—Novi zavet ne pruža nikakvu podršku za Moshajmovu izjavu—Barnabina poslanica je falsifikat—Plinijevo svedočanstvo ništa ne određuje u ovom slučaju—Poslanica Ignjatija verovatno podmetnuta, i sigurno doterana kako bi mogla da podrži nedelju—Odluka o pitanju.

Prvi dan u sedmici se sada skoro bez izuzetka svetkuje kao Hrišćanski Šabat. Poreklo ove ustanove je još uvek pred nama kao predmet istraživanja. Ovo iznose dva ugledna crkvena istoričara; ali tako direktno protivreče jedan drugom, da je pitanje radoznalog interesovanja utvrditi ko od njih iznosi istinu. Ovako Mošheim piše o prvom veku:—

“Svi hrišćani su bili jednodušni u odvajanju prvog dana u sedmici, u koji je slavni Spasitelj vaskrsao iz mrtvih, za svečano proslavljanje pri javnom bogoslužjenju. Ovaj pobožni običaj, koji je proizašao iz primera jerusalimske crkve, bio je zasnovan na izričitom ustanovljenju apostola, koji su taj dan posvetili istoj svetoj svrsi, i svetkovan je u svim hrišćanskim crkvama, kao što se vidi iz ujedinjenih svedočanstava najverodostojnijih pisaca.”¹

¹ Maclaine's Mosheim, vek. 1, deo ii. pogl. iv. odelj. 4. Dao sam Makleinov prevod, ne zato što je ispravna verzija Mošaima, već zato što se toliko koristi kao podrška Šabatu prvog dana. Maklein u svom predgovoru Mosheimu kaže: “Ponekad sam davao sebi velike autorske slobode.” I on nam kaže koje su te slobode bile govoreći da je “često dodavao nekoliko rečenica, kako bi zapažanje bilo upečatljivije, činjenica jasnija, a slika potpunija”. Ovaj citat je primer ovih sloboda. Dr Merdok iz Nju

Pročitajmo sada šta Neander, najugledniji crkveni historičar,

Hejvena koji je dao “preciznu, doslovnu verziju” Moshajma, prevodi odlomak ovako:

“Hrišćani ovog veka, okupljeni radi slavljenja Boga i svog napredovanja u pobožnosti, prvog dana u sedmici, dana kada je Hrist povratio svoj život: jer da je ovaj bio odvojen za versko bogoslužjenje, od strane samih apostola, i da je, po ugledu na Jerusalimsku crkvu, svuda svetkovan, imamo savršeno svedočanstvo.”—*Murdok's Mosheim*, vek 1, deo ii. pogl. iv. odelj. 4.

Neander's Church History, prevedena od H. J. Rouza, str. 186. Da bi se oslabila ova snažna Neanderova izjava da je “Praznik nedelje, kao i svi drugi praznici, uvek bio samo ljudska uredba, i bio je daleko od namere apostola da u tom pogledu uspostave božansku zapovest, daleko od njih, i od rane apostolske crkve, da prenesu zakone sa Šabata na nedelju”, izrečene su dve stvari:

1. Taj Neander je u kasnijem izdanju svog rada povukao ovu izjavu. Istina je da je u prepravljanju svog dela izostavio ovu rečenicu. Ali on nije uneo ništa suprotnog karaktera, a opšti smisao prepravljenog izdanja je na ovo mestu potpuno isti kao i u onom odakle je ova iskrena izjava uklonjena. Kao dokaz za ovo, citiramo iz kasnijeg izdanja Neandera njegovu izjavu upravo sa ovog mesta o tome šta je činilo svetkovanje nedelje u ranoj crkvi. On kaže:

“Nedelja se odlikovala kao dan radosti, po oslobođenju od postova, i po tome što se molitva na taj dan obavljala stojeći, a ne klečeći, pošto je Hrist svojim vaskrsenjem podigao palog čoveka ponovo do Neba.”—*Torrey'a Neander*, tom i. str. 295, izdanje 1852.

Ovo je precizan izveštaj o ranom svetkovanju nedelje, kao što ćemo u nastavku pokazati; a da je takvo svetkovanje bilo samo ljudska uredba, čija nijedna karakteristika nikada nije bila zapovedena od strane apostola, biće veoma jasno svakom čoveku koji pokuša da pronade bilo kakav propis za bilo koju pojedinost vezano za nju u Novom Zavetu.

2. Ali drugi način da se ovo Neanderovo svedočanstvo odbaci po strani jeste da se tvrdi da on nije hteo da porekne da su apostoli uspostavili božansku zapovest za nedelju kao Hrišćanski Šabat, već da je tvrdio da nisu uspostavili božansku zapovest za nedelju kao Katolički praznik! Oni koji daju ovu izjavu moraju znati da je ona lažna. Neander izričito poriče da su apostoli ili ustanovili ili priznali nedelju kao Šabat, i on predstavlja nedelju kao puki praznik od samog početka njenog svetkovanja, ustanovljenu samo ljudskim autoritetom.

kaže o ovom apostolskom autoritetu za svetkovanje nedelje:—

“Praznik nedelje, kao i svi drugi praznici, uvek je bio samo ljudska uredba, i bio je daleko od namere apostola da u tom pogledu uspostave božansku zapovest, daleko od njih, i od rane apostolske crkve, da prenesu zakone sa Šabata na nedelju. Moguće da je krajem drugog veka počela da se dešava lažna primena ove vrste; jer izgleda da su ljudi od tog vremena počeli da smatraju da je greh raditi nedeljom.”

Kako da utvrdimo ko je od ovih istoričara u pravu? Ni jedan ni drugi nisu živeli u apostolskom dobu crkve. Moshajm je bio pisac iz osamnaestog veka, a Neander iz devetnaestog. Stoga oni nužno moraju doznati činjenice o ovom predmetu iz spisa tog perioda koji su do nas došli. Oni sadrže sve iskaze za koje se može tvrditi da će biti prihvaćeni prilikom odlučivanja u ovom predmetu. Ovo su, prvo, nadahnuti spisi Novog zaveta; drugo, navodni radovi pisaca tog doba za koje se pretpostavlja da pominju prvi dan, tj., Barnabina poslanica; pismo Plinija, namesnika Bitinije, caru Trajanu; i poslanica Ignjatija. Svi ovi spisi su pre sredine drugog veka—a ovo doseže dovoljno daleko da u potpunosti pokrije Moshajmovu izjavu—za koju se može reći da se čak odnosi na prvi dan u sedmici.

Ovim svedočanstvom će se odlučiti o sledećim pitanjima: Da li su apostoli odvojili nedelju za bogoslužjenje (kao što Moshajm tvrdi)? ili dokazi u predmetu pokazuju da je praznik nedelje, kao i svi drugi praznici, uvek bio samo ljudska uredba (kao što tvrdi Neander)?

Izvesno je da Novi Zavet ne sadrži ustanovljenje nedelje za svečano proslavljanje pri javnom bogoslužjenju. I jednako je istinito da ne postoji primer jerusalimske crkve na kojem bi

se moglo zasnivati takvo svetkovanje. Novi Zavet stoga ne pruža nikakvu podršku¹ Moshajmovoј izjavi.

Tri poslanice koje su došle do nas, navodno su bile napisane u apostolsko doba, ili neposredno posle tog doba, sledeće se ispituju. To je sve što nam je ostalo od perioda dužeg od onog obuhvaćenog Moshajmovom izjavom. On govori samo o prvom veku; ali mi se pozivamo na sve pisce tog veka, i narednog veka, do vremena Justina Mučenika, 140. A. D., koji treba da pominju prvi dan u sedmici. Tako se čitaocu obezbeđuju svi podaci u predmetu. Barnabina poslanica govori sledeće u prilog svetkovanja prvog dana:—

“Na kraju im kaže, Vaše mlade mesece i šabate ne mogu da podnesem. Razmotrite šta on pod tim misli; šabati, kaže on, koje sada svetkujete, nisu mi prihvatljivi, nego oni koje sam ja stvorio; kada se odmorim od svega, počecu osmi dan, to jest početak drugog sveta; zbog toga sa radošću svetkujemo osmi dan, u koji je Isus ustao iz mrtvih, i javivši se svojim učenicima, uzneo se na Nebo.”²

Moglo bi se razumno zaključiti da bi se Moshajm u velikoj meri oslanjao na ovo svedočanstvo kao da dolazi od apostola, i budući da je nešto prikladnije za podupiranje svetosti nedelje od bilo čega što smo prethodno ispitali. Ipak, on iskreno priznaje da je ova poslanica lažna. Ovako on kaže:—

“Barnabinu poslanicu je napravio neki Jevrej in, koji je, najverovatnije, živeo u ovom veku, i čije podle sposobnosti i sujeverna vezanost za jevrejske bajke pokazuju, bez obzira na ispravnost njegovih namera, da

¹ Videti poglavlja x. i xi. u kojima je Novi Zavet pažljivo ispitan po ovom pitanju.

² Epistle of Barnabas 13:9,10; ili, prema drugim deljenjem poslanice, 15. poglavlje.

je on zasigurno bio sasvim druga osoba od pravog Barnabe, koji je bio saputnik svetog Pavla.”¹

U drugom radu, Moshajm kaže o ovoj poslanici:—

“Što se tiče onoga što neki sugerišu, da je to napisao Barnaba, koji je bio prijatelj i pratilac svetog Pavla, netačnost takvog zapažanja lako se može pokazati iz samog pisma; nekoliko mišljenja i tumačenja Pisma koje ono sadrži, ima u sebi tako malo istine, dostojanstva ili sile, da je nemoguće da su ikada mogli izaći iz pera božanski nadahnutog čoveka.”²

Neander ovako govori o ovoj poslanici:—

“Nemoguće je da priznamo da ova poslanica pripada onom Barnabi koji je bio dostojan da bude saradnik svetog Pavla.”³

Prof. Stjuart iznosi slično svedočanstvo:—

“Ne sumnjam da je čovek po imenu Barnaba napisao ovu poslanicu; da ju je napisao izabrani Pavlov saradnik, ja sa mnogim drugima moram da sumnjam.”⁴

Dr Kilen, profesor Crkvene Istorije, za Generalnu skupštinu Prezbiterijanske crkve Irske, koristi sledeće reči:—

“Traktat poznat kao Barnabina poslanica je verovatno nastao 135. A. D.. To je očigledno delo preobraćenika iz judaizma koji je nalazio posebno zadovoljstvo u alegorijskom tumačenju Svetog Pisma.”⁵

Prof. Haket iznosi sledeće svedočanstvo:—

“Još uvek postojeće pismo, koje je bilo poznato kao Barnabino čak i u drugom veku, ne može se braniti kao istinsko.”⁶

¹ Ecel. Hist., vek 1, deo ii. pogl. ii. odeljak 21.

² Historical Commentaries, vek 1, odeljak 53.

³ Rose's Neander, str. 407.

⁴ Beleška priložena Gurnijevoj “History, Authority, and Use, of the Sabbath”, str. 86.

⁵ Ancient Church, str. 367, 368.

⁶ Commentary on Acts, str. 251.

G. Milner ovako govori o čuvenoj Barnabinoj poslanici:—

“Velika se šteta nanosi njemu smatranjem da je poslanica, koja nosi njegovo ime, njegova.”¹

Kito govori o ovom delu na sledeći način,

“Takozvana Barnabina poslanica, verovatno je falsifikat iz drugog veka.”²

Encyclopedia of Religious Knowledge, govoreći o Barnabi iz Novog Zaveta, kaže:—

“On nije mogao da bude autor dela tako punog usiljenih alegorija, ekstravagantnih i neopravdanih objašnjenja Svetog Pisma, zajedno sa pričama o zverima i sličnim uobraženostima, koje čine prvi deo ove poslanice.”³

Jevsevije, najraniji crkveni istoričar, stavlja ovu poslanicu među lažne knjige. Ovako on kaže:—

“Među lažnim moraju se ubrojati i knjige koje se zovu ‘The Acts of Paul’, i ona koja se zove ‘Pastor’, i ‘The Revelation of Peter’. Pored ovih, knjige koje se zovu ‘Epistle of Barnabas’ i ‘The Institutions of the Apostles’.”⁴

Sir Vm. Domvil govori ovako:—

“Međutim poslanica nije napisana od strane Barnabe; ona nije bila samo nedostojna njega,—bila bi sramota za njega, i što je mnogo važnije, bila bi sramota za hrišćansku religiju, da to bude proizvod jednog od ovlašćenih učitelja te religije u vreme apostola, čije okolnosti bi ozbiljno narušile dokaze o njenom božanskom poreklu. Pošto nije Barnabina poslanica, dokument je, što se tiče pitanja Šabata, ništa drugo do

¹ History of the Church, vek 1, pogl. xv.

² Cyc. Bib. Lit., art. Lord’s day, deseto izdanje. 1858.

³ Encyc. of Rel. Knowl, art. Barnabas’ Epistle.

⁴ Eccl. Hist., Knowl, knjiga iii. pogl. xxv.

svedočanstvo nekog nepoznatog pisca o praksi svetkovanja nedelje od strane nekih hrišćana neke nepoznate zajednice, u nekom nepoznatom periodu hrišćanske ere, bez dovoljno osnova da se veruje da je taj period bio prvi vek.¹

Koulman iznosi sledeće svedočanstvo:—

“Barnabina poslanica, koja nosi časno ime Pavlovog saputnika u njegovom misionarskom radu, očigledno je lažna. Ona obiluje izmišljenim pričama, mističnim, alegorijskim tumačenjima Starog Zaveta i nestvarnim uobraziljama, i učeni ljudi se u globalu slažu da nema autoritet.”²

Kao primer nerazumnih i besmislenih stvari sadržanih u ovoj poslanici, citiran je sledeći odlomak:—

“Niti treba da jedeš hijenu: tj., ne budi preljubnik, niti onaj koji druge kvari, niti budi sličan tome. A zbog čega tako? Jer to stvorenje svake godine menja svoj rod, i ponekad je muško, a ponekad žensko.”³

Tako da dozvoljavajući istoričarima prvog dana da razreše slučaj, ovlašćeni smo da ovu poslanicu tretiramo kao falsifikat. I ko bude pročitao njeno deveto poglavlje—jer ono neće snositi citiranje—priznaće pravednost ovog zaključka. Ova poslanica je jedini spis za koji se tvrdi da potiče iz prvog veka pored Novog Zaveta, u kome se još pominje prvi dan. Čak i Moshajm priznaje da ovo ne pruža nikakvu podršku svetkovanju nedelje.

Sledeći dokument koji privlači našu pažnju je pismo Plinija, rimskog upravitelja Bitinije, caru Trajanu. Pisano je oko 104. A. D.. On kaže za hrišćane iz svoje pokrajine:—

¹ The Sabbath, or an Examination of the Six Texts commonly adduced from the New Testament in proof of a Christian Sabbath, str. 233.

² Ancient Christianity, pogl. i. odeljak 2.

³ Epistle of Barnabas, 9:8. U nekim izdanjima je pogl. 10.

“Oni su izjavili da je cela njihova krivica ili greška u tome što su se sastali u određeni dan, pre nego što je svanulo, i obratili se u vidu molitve Hristu, kao nekom bogu, obavezujući se svečanom zakletvom, ne radi bilo kakvog zlog plana, već da nikada ne počine prevaru, krađu ili preljubu; da nikada ne krivotvore svoju reč, niti da uskrate poverenje kada su pozvani da ga ukažu; nakon čega je bio njihov običaj da se razdvoje, a zatim ponovo sastanu da zajedno jedu bezazlen obrok.”¹

Ova Plinijeva poslanica svakako ne pruža nikakvu podršku svetkovanju nedelje. Koulman je na iskren način prikazao slučaj. On kaže za ovaj odlomak:—

“Ova izjava je dokaz da su ovi Hrišćani držali dan kao sveto vreme, ali da li je to bio poslednji ili prvi dan u sedmici, ne navodi se.”²

Čarls Bak, istaknuti pisac prvog dana, nije video nikakve dokaze u ovoj poslanici u korist svetkovanja prvog dana, kao što se vidi iz neodređenog prevoda koji je uradio. Ovako on citira poslanicu:—

“Ove osobe izjavljuju da se ceo njihov zločin, ako su krivi, sastoji u ovome: da se u određenim danima okupljaju pre izlaska sunca da povremeno pevaju hvalu Hristu kao Bogu.”³

Tertulijan, koji je pisao 200. A. D., ovako govori o ovoj Plinijevoj izjavi:—

“U njihovim verskim službama nije našao ništa osim okupljanja *u ranim jutarnjim satima* radi pevanja himni Hristu i Bogu i pečačenja njihovog načina života ujedinenom zakletvom da će biti verni svojoj religiji, zabranjujući ubistvo, preljubu, nepoštenje i druge zločine.”⁴

¹ Coleman's Ancient Christianity, str. 35, 36.

² Ancient Christianity Exemplified, pogl. 26, odeljak. 2.

³ Buck's Theological Dictionary, članak Hrišćani.

⁴ Tertulijan's Apology odeljak 2.

Tertulijan u ovome svakako nije našao nikakvo upućivanje na praznik nedelje.

G. V. B. Tejlor govori o ovom navedenom danu na sledeći način:—

“Kao što deluje da se Šabat u tom vremenu prilično često svetkovao kao i dan sunca (ako ne čak i više), jednako je verovatno da je ovaj” navedeni dan “koji Plinije pominje bio ili sedmi dan ili prvi dan; iako se ovaj drugi uglavnom *ne ceni toliko*”.¹

Ne ceniti toliko samu stvar koju treba dokazati, nije nova osobina u dokazima koji su do sada bili ispitani u prilog svetkovanja prvog dana. Iako se Moshajm oslanja na ovaj Plinijev izraz kao glavnu potporu nedelje, ipak on ovako govori o mišljenju drugog učenog čoveka:—

“B. Just. Hen. Bomer, zaista bi želeo da razumemo da je ovaj dan bio jevrejski Šabat.”²

Ovo Plinijevo svedočanstvo napisano je nekoliko godina posle vremena apostola. Odnosi se na crkvu koju je verovatno osnovao apostol Petar.³ Svakako je mnogo verovatnije da je ova crkva, samo četrdeset godina posle Petrove smrti, držala četvrtu zapovest, nego da je svetkovala dan koji nikada nije bio naložen božanskim autoritetom. Mora se priznati da ovo Plinijevo svedočanstvo ne dokazuje ništa u prilog svetkovanju nedelje; jer ne imenuje koji dan u sedmici se tako svetkovao.

Poslanice Ignjatija iz Antiohije koje se tako često citiraju u

¹ Obligation of the Sabbath, str. 300.

² Historical Commentaries, vek 1, odeljak 47.

³ I. Pt. 1:1. Videti Klarkov Komentar, predgovor Petrovim poslanicama.

korist svetkovanja prvog dana, sledeće privlače našu pažnju. On kaže:—

“Zato ako su oni koji su vaspitani prema ovim drevnim zakonima ipak došli do novine nade; ne svetkujući više Šabate, već držeći dan Gospodnji, u kojem je i naš život nastao preko Njega, i kroz njegovu smrt, koju ipak neki poriču (preko koje smo tajne dovedeni da verujemo, i stoga čekamo da se nađemo kao učenici Isusa Hrista, našeg jedinog učitelja): kako možemo da živimo drugačije od njega; čiji su učenici iako su bili i sami proroci, preko Duha očekivali njega kao svog gospodara.”¹

Dve važne činjenice u vezi sa ovim citatom zaslužuju posebnu pažnju: 1. Da su Ignjatijeve poslanice bile priznate od strane pisaca velikog autoriteta kao lažne a među one poslanice koje neki od njih uzimaju kao moguće originalne, ne uključuju poslanicu Magnezijancima iz koje potiče gore navedeni citat, niti govore bilo šta u vezi sa svetkovanjem prvog dana. 2. Da poslanica Magnezijancima ne bi govorila ništa ni o jednom danu, da nije reč dan bila lažno umetnuta od strane prevodioca! U prilogu prvoj od ovih stavki navodi se sledeće svedočanstvo. Dr Kilen kaže sledeće:—

“U šesnaestom veku, petnaest pisama je izvučeno ispod pokrivača starog antikviteta i ponuđeno svetlu kao delo pastora Antiohije. Naučnici su odbili da ih prime pod traženim uslovima i odmah je osam njih priznato kao falsifikat. U sedamnaestom veku, sedam preostalnih pisama, u donekle izmenjenom obliku, ponovo je izašlo iz mraka i tvrdilo se da su Ignjatijeva dela. Ponovo su pronicljivi kritičari odbili da priznaju njihove pretenzije; ali radoznalost se podigla pri ovom drugom pojavljivanju, i mnogi su izrazili iskrenu želju da vide prave poslanice. Grčka, Sirija, Palestina i Egipat su pretrešeni u potrazi za njima i posle dužeg vremena su

¹ Ignjatius to the Magnesians, 3:3–5; ili, prema drugim podelama poslanice, pogl. 9.

pronađena tri pisma. Otkriće proizvodi opšte zadovoljstvo; priznaje se da su četiri poslanice za koje se nedavno tvrdilo da su originalne, apokrifne; i smelo se kaže da su tri koje sada predstoje iznad osporavanja. Međutim istina i dalje odbija da bude kompromitovana, i odlučno se odriče tih zahtevalaca za njeno odobravanje. Dokazi iz ove tri poslanice više nego očigledno svedoče da su, kao i poslednje tri knjige Sibila, samo poslednja varka teške prevare.”¹

Isti pisac ovako iznosi mišljenje Kalvina:—

“Nije loš dokaz mudrosti velikog Kalvina da je, pre više od tri stotine godina, izrekao oštru osudu ovih Ignjatijevih poslanica.”²

Od tri Ignjatijeve poslanice za koje se još uvek tvrdi da su istinite, prof. C. F. Hadson govori sledeće:—

“Ignjatije Antiohijski je verovatno bio pogubljen 115. A. D.. Od osam poslanica koje su mu pripisane, tri su istinite; to jest, one upućene Polikarpu, Efescima i Rimljanima.”³

Primetiće se da tri poslanice koje se ovde pominju kao istinite ne uključuju onu poslanicu iz koje je preuzet citat u korist nedelje, a činjenica je i da ne sadrže nagoveštaj o nedelji. G. Vm. Domvil, pisac antisabatarijanac, koristi sledeće reči:—

“Svako ko je uopšte upućen u takve stvari, svestan je da su Ignjatijeva dela više menjana i falsifikovana od dela bilo kog drugog od drevnih očeva; i da su mu takođe pripisani neki spisi koji su potpuno lažni.”⁴

Robinson, istaknuti engleski baptistički pisac prošlog veka, iznosi sledeće mišljenje o poslanicama koje se pripisuju Ignjatiju, Barnabi i drugima:—

¹ Ancient Church, str. 413, 414.

² Id. p. 427.

³ Future life, str. 290.

⁴ Examination of the Six Texts, str. 237

“Ako se neki spisi koji se pripisuju onima koji se nazivaju apostolskim očevima, kao što su Ignjatije, učitelj u Antiohiji, Polikarp u Smirni, Barnaba, koji je bio pola Jevrejina, i Hermas, koji je bio brat Pijusu, učitelj u Rimu, ako su neki od njih istiniti, za šta postoji veliki razlog za sumnju, oni samo dokazuju pobožnost i nepismenost dobrih ljudi. Neki su lošiji, a najbolji nisu bolji od bogougodnih poslanica nižeg kvaliteta Baptista i Kvekeru u vreme građanskog rata u Engleskoj. I Barnaba i Hermas pominju krštenje; ali obe ove knjige predstavljaju sramno maštanje neobuzdanih i izopačenih genija.”¹

Sumnjiv karakter ovih Ignjatijevih poslanica je prema tome bio dovoljno posvedočen. Citat u korist nedelje nije bio uzet niti iz jedne od tri poslanice za koje se još uvek tvrdi da su istinite; i ono što još treba primetiti, to ne bi govorilo ništa u korist bilo kog dana da nije bilo neuobičajene slobode, da ne kažem prevare, koju je prevodilac upotrebio kada je ubacio reč *dan*. Ovu činjenicu sa kritičkom preciznošću pokazuje Kito, čija se Cyclopedia visoko ceni među učenjacima prvog dana. Na sledeći način on predstavlja Ignjatijev original sa komentarima i prevodom:—

“Ovde moramo primetiti još jedan odlomak... koji se odnosi na temu Gospodnjeg dana, iako ga svakako ne pominje. Pojavljuje se u Ignjatijevoj poslanici Magnezijancima (oko 100. A. D.). Priznato je da je ceo odlomak nejasan, a tekst možda falsifikovan... Odlomak je sledeći:

*Εἰ οὖν οἱ ἐν παλαιοῖς πράγμασιν ἀναστραφέντες, εἰς καινότητα ἐλπίδος ἦλθον—μηκέτι σαββατίζοντες, ἀλλὰ κατὰ κυριακὴν ζωὴν ζῶντες—(ἐν ἡ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν δι' αὐτοῦ, etc.)*²

“Mnogi komentatori pretpostavljaju (na osnovu čega se ne vidi) da posle *κυριακὴν* [Gospodnji] treba razumeti da ide reč *ἡμέραν* [dan]...

¹ Ecclesiastical Researches, pogl. vi. str. 50, 51, izd. 1792. godine.

² Ignjatius ad Magnesios, odeljak 9.

Pogledajmo sada odlomak jednostavno kako stoji. Mana rečenice je nedostatak imenice na koju se *αυτού* može odnositi. Ova mana, koja je tako daleko od otklanjanja, postaje još očiglednija uvođenjem reči *ἡμερά*. Sada ako uzmemo da *κυριακή ζωή* jednostavno znači ‘život Gospodnji’, imajući više lično značenje, to je svakako bliže pružanju imenice za reč *αυτού*... Prema tome, što se tiče celine, značenje bi moglo biti sledeće:

“Ako su oni koji su živeli pod starom dispencijom došli do novine nade, ne držeći više šabate, nego živeći saglasno sa životom našeg Gospoda (u kojem je, takoreći, naš život ponovo podignut kroz njega, itd.)...

“Prema ovom gledištu, odlomak se uopšte ne odnosi na Gospodnji dan; međutim čak i da ste suprotnog gledišta ne može se smatrati da pruža bilo kakav dokaz ranoj upotrebi termina ‘Gospodnji dan’ (za koje se često citira), pošto je glavna reč *ἡμερά* [dan] čisto nagađanje.”¹

Učeni Morer, sveštenik Engleske crkve, potvrđuje ovu Kitovu izjavu. On Ignjatija prevodi ovako:—

“Ako bi, dakle, oni koji su bili dobro upućeni u dela iz drevnih dana došli do novine nade, ne sabatirajući, već živeći prema dominikalnom životu, itd... Mediceanska kopija, najbolja i najsličnija Jevsevijevoj, ne ostavlja mesta neodlučnosti, jer je reč *ζωήν* tako izražena i usmerava reč dominical ka Hristovoj ličnosti, a ne danu njegovog vaskrsenja.”²

G. Vm. Domvil govori o ovome na sledeći način:—

“Sudeći, dakle, prema smislu same poslanice, doslovni prevod odlomka, ‘ne svetkujući više šabate, već živeći u skladu sa Gospodnjim životom’, čini se da daje svoje istinsko i pravo značenje; i ako je to tako, Ignjatije, koga g. Gurnei³ navodi kao glavnog svedoka da dokaže svetkovanje Gospodnjeg dana na početku drugog veka, ne uspeva da dokaže nijednu takvu činjenicu, a vidi se na osnovu temeljnog

¹ Cyc. Bib. Lit., članak Gospodnji dan.

² Dialogs on Lord's Day, str. 206, 207.

³ Pisac prvog dana, autor knjige “History, Authority, and Use, of the Sabbath”.

ispitivanja njegovog svedočanstva da on čak ni ne pominje Gospodnji dan, niti na bilo koji način ukazuje na njegovo versko obeležavanje, bilo pod tim imenom, ili nekim drugim.¹

Očigledno je, dakle, da se ovaj čuveni citat uopšte ne odnosi na prvi dan u sedmici, i da ne pruža nikakav dokaz o tome da je taj dan bio poznat u vreme Ignjatija pod nazivom Gospodnji dan.² Pred čitaocem je sada dokaz koji mora odrediti da li su Moshajm ili Neander govorili u skladu sa činjenicama u predmetu. I tako se čini da u Novom Zavetu i u ne nadahnutim piscima tog perioda ne postoji apsolutno ništa što bi podržalo snažnu izjavu Moshajma o nedelji. Kada dođemo do četvrtog veka, pronaći ćemo njegovu izjavu koja suštinski preinačava ono što je ovde rekao. Od poslanica koje se pripisuju Barnabi, Pliniju i Ignjatiju, otkrili smo da je prva falsifikat; da druga govori o danu bez preciziranja o kojem; i da treća, koja je verovatno lažan dokument, ne bi govorila ništa u nedelji, da zagovornici svetosti prvog dana nisu umetnuli reč dan u dokument! Teško da možemo izbeći zaključak da je Moshajm o ovoj temi govorio kao vrsni teolog, a ne kao istoričar; a sa najčvršćim uverenjem da govorimo istinu, sa Neanderom kažemo, “Praznik nedelje uvek je predstavljao samo ljudsku uredbu”.

¹ Examination of Six Texts, str. 250, 251.

² Za potpuniji izveštaj o Ignjatiju, pogledajte “Testimony of the Fathers”, str. 26–80. Ignjatijev citat koji se ispitivao u ovom poglavlju je tamo prikazan da se ne odnosi na novozavetne Hrišćane, već na drevne proroke.

POGLAVLJE XV

ISPITIVANJE ČUVENE OBMANE

Da li su mučenici u Plinijevo vreme i kasnije bili testirani pitanjem jesu li držali nedelju ili ne?—Potvrđan argument citiran od strane Edvardsa—Njegovo poreklo—Nema činjenica koje bi potkrepile takav argument pre četvrtog veka—Jedan slučaj sa početka tog veka predstavlja jedinu potvrdu koja postoji u prilog tvrdnji—na nedelju se čak ni ne ukazuje u tom slučaju—Svedočanstvo Moshajma vezano za delo u kojem je ovo pronađeno.

Pojedini vrsni teolozi su se posebno potrudili da pokažu da je “navedeni dan” Plinijeve poslanice prvi dan u sedmici. U tu svrhu oni navode neverovatnu priču koju pouzdaniiji istoričari crkve nisu smatrali vrednom zapisa. Kao argument iznose sledeće: da su u Plinijevo vreme i kasnije, to jest od kraja prvog veka pa nadalje, hrišćani kad god su bili izvođeni pred svoje progonitelje na ispitivanje, pitani da li su držali Gospodnji dan, a ovaj termin korišćen je za označavanje prvog dana u sedmici. I otuda se tvrdi da su ustanovljene dve činjenice: 1. Kada Plini kaže da su hrišćani koje je on ispitivao imali običaj da se sastaju na navedeni dan, to se nesumnjivo odnosilo na prvi dan u sedmici. 2. Da je svetkovanje prvog dana u sedmici bio veliki test po kome su hrišćani bili poznati svojim paganskim progoniteljima. 3. Da je Gospodnji dan bio naziv po kome je bio poznat prvi dan u sedmici u Plinijevo vreme, nekoliko godina posle Jovanove smrti. Da bi dokazao sve ovo, dr Edwards daje sledeću izjavu:

“Otuda činjenica da su njihovi progonitelji, kada su želeli da saznaju da li su ljudi hrišćani, navikli da im postavljaju ovo pitanje, tj. ‘*Dominicum servasti?*’—‘Jesi li držao dan Gospodnji?’ Ako jesu, bili su Hrišćani. Ovo je bilo obeležje njihovog Hrišćanstva, za razliku od Jevreja i neznabožaca. A ako bi rekli da jesu, i ne odreknu se, morali su biti pogubljeni. I šta je bio odgovor onih koji su ostali nepokolebljivi? ‘*Christianus sum; intermittere non possum;*’—‘Ja sam hrišćanin; Ne mogu to napustiti.’ To je simbol moje religije, i čovek koji to prisvoji mora naravno da drži dan Gospodnji, jer je to volja njegovog Gospoda; i ako ga odbaci, on bi bio otpadnik od svoje religije.”¹

G. Gurni, poznati engleski pisac prvog dana, koristi se istim argumentom i u istu svrhu.² Značaj koji se ovoj izjavi pridaje, i isticanje koje joj pridaju zagovornici svetosti prvog dana, čine je podesnom da se njene vrednosti ispituju. Dr Edwards ne navodi nikakav izvor za svoju izjavu; ali g. Gurni prati izjavu do dr Endrusa, biskupa Vinčestera, koji je tvrdio da ju je preuzeo iz *Acta Martyrum*, drevne zbirke Dela Mučenika. Početkom sedamnaestog veka biskup Endrus je to prvi put izneo u svom govoru na sudu Zvezdana palata, protiv Traskea, koji je pred tim proizvoljnim sudom optužen za jeretičko mišljenje da su hrišćani dužni da drže sedmi dan kao Šabat Gospodnji. Izjava je, dakle, prvo nastala sa ciljem da zbuni svetkovatelja Šabata kada su mu neprijatelji sudili zato što je držao taj dan. G. Vm. Domvil, obdareni antisabatarijanski pisac, ovako se izjašnjava:—

“Biskup se, kao što smo videli, poziva na *Actu* mučenika kao opravdanje svoje tvrdnje u vezi sa pitanjem, *Dominicum servasti?* ali on ne

¹ Sabbath Manual str. 120.

² Vidite njegovu knjigu “History, Authority, and Use, of the Sabbath”, pogl. iv. str. 87, 88.

navodi niti jedan njihov primer u kojem je to pitanje bilo postavljeno. Stoga nam ostaje da sami tražimo primere, gde god, ako se bilo gde, mogu naći. Najkompletnija zbirka memoara i legendi koje još uvek postoje, u vezi sa životima i stradanjima hrišćanskih mučenika, je ona od Ruinara, pod naslovom, ‘*Acta primorum Mart irum Sincera et selecta*’. Pažljivo sam pregledao to delo, i preuzimam na sebe odgovornost da potvrdim da se među pitanjima koja su tamo navedena da su postavljana mučenicima u Plinijevo vreme i pre njega, i skoro dve stotine godina nakon toga, pitanje *Dominicum servasti?* ne pojavljuje niti jednom; niti bilo kakvo slično pitanje.”¹

Ovo odmah pokazuje da se iz ovog odlomka ne može dobiti nikakav dokaz, bilo da je “navedeni dan” Plinija bio prvi dan u sedmici, niti da su mučenici rane crkve bili proveravani pitanjem da li su ga svetkovali ili ne. Takođe pokazuje da je lažna izjava da su mučenici iz Plinijevog vremena nedelju nazivali Gospodnjim danom i držali je kao takvu. Nakon što je citirao sva pitanja postavljena mučenicima u Plinijevo vreme i pre njega, i time dokazao da im nije postavljeno takvo pitanje kao što se navodi, Domvil kaže:—

“Ovo bi moglo biti dovoljno da pokaže da *Dominicum servasti?* nije bilo pitanje u Plinijevo vreme, kao što gospodin Gurney ima nameru da verujemo da jeste. Imam, međutim, još jedan dokaz da se gospodin Gurney nepavično bavio ovom temom, ali za sada odlažem to navesti, da bih mogao nastaviti sa istragom, na koji se izvor mogao oslanjati biskup Endrus kada je izjavio da je *Dominicum servasti?* uvek bilo uobičajeno pitanje koje su postavljali neznabožački progonitelji? Sa ovim gledištem ću preći preko mučeništva koja su se dogodila između Plinijevog vremena i četvrtog veka, jer ne sadrže ništa vezano za temu, i odmah ću doći do tog mučeništva čija je priča, nema sumnje, bila izvor iz kojeg je biskup Endrus pribavio svoje pitanje, *Dominicum servasti?* ‘Da li držite dan

¹ Examination of the Six Texts, str. 258, 261.

Gospodnji?’ Ovo mučeništvo se dogodilo 304. A. D..¹ Stradalnici su bili Saturninus i njegova četiri sina, i još nekoliko osoba. Odvedeni su u Kartaginu i izvedeni pred prokonzula Amulina. U izveštaju o njihovim ispitivanjima koje je dao, često se javljaju fraze, ‘*CELEBRARE Dominicum*’, i ‘*AGERE Dominicum*’, ali ni u kom slučaju glagol ‘*servare*’ se ne koristi u odnosu na *Dominicum*. Ovo pominjem uglavnom da bih pokazao da kada biskup Endrus, ukazuje, kao što nema sumnje da to radi, na priču o ovom mučeništvu, kaže da je pitanje bilo, *Dominicum servasti?*, vrlo je jasno da nije imao svog autora pri ruci, i da je verujući svom sećanju, skovao sopstvenu frazu.²

Domvil opširno citira razgovor između prokonzula i mučenika, koji je u većini segmenata prilično sličan Gurnijevom i Edvardovom citatu iz Endrusa. Zatim dodaje:—

“Pošto je priča o mučeništvu Saturninusa jedina koja izgleda kao da podržava tvrdnju biskupa Endrusa da je, ‘Držite li Gospodnji dan?’ bilo uobičajeno pitanje mučenicima, šta ako ću dokazati da čak ni ova priča ne pruža nikakvu podršku ovoj tvrdnji ipak ništa nije lakše od ovog dokaza; jer je biskup Endrus prilično pogrešno razumeo značenje reči *Dominicum* prevodeći je ‘Gospodnji dan’. To nije imalo takvo značenje. To je bila varvarska reč koja se koristila među nekim crkvenim piscima u četvrtom veku i posle njega, da bi se ponekad označila crkva, a ponekad Gospodnja večera, ali NIKAD dan Gospodnji.³ Moji izvori po ovom pitanju su:

¹ Datum kod Baronija je 303. A. D..

² Examination of Six Texts, str. 263–265.

³ Beleška Domvila. “*Dominicum* nije, kao što se na početku može pretpostaviti, pridev, gde je diem [dan] shvaćen kao imenica. To je samo po sebi imenica, srednjeg roda kao što se vidi iz odlomka, ‘*Quia non potent intermitti Dominicum*’, u tekstu o Saturninusu. Latinski pridev *Dominicus*, kada je namenjen da se odnosi na Gospodnji dan, nikada se, ja verujem, ne koristi a da nije prisutna njegova imenica *dies* [dan]. U svim tekstovima sadržanim u Ruinarovom *Acta Martyrum*, našao sam samo dva primera pominjanja Gospodnjeg dana, i u oba ova slučaja prisutna je imenica *dies* [dan].”

1. Ruinar, koji na reč *Dominicum*, u tekstu o Saturninusovom mučeništvu, ima belešku u kojoj kaže da ta reč označava Gospodnju večeru¹ (*‘Dominicum vero desinat sacra mysteria’*), i citira Tertulijana i Kiprijana u prilog ovakvom tumačenju.

2. Urednici benediktinskog izdanja dela Svetog Avgustina. Oni navode da reč *Dominicum* ima dva značenja, crkva i Gospodnja večera. Za prvo značenje citiraju između ostalih izvora, kanon sabora Neo Cesarea. Za drugo značenje oni citiraju Kiprijana, a pozivaju se i na izveštaj Svetog Avgustina o njegovom skupu sa Donatistima, u kojem se ukazuje na tekst o Saturninusovom mučeništvu.²

3. Gesner, koji u svom delu Latin Thesaurus objavljenom 1749. daje oba značenja reči *Dominicum*. Za Gospodnju večeru on citira Kiprijana; za crkvu on citira Kiprijana i takođe Hilari.³

Domvil navodi druge činjenice od interesa za ovu temu, a zatim odaje poštovanje gospodinu Gurniju na sledeći način:—

Tako izgleda da upućivanje učinjeno od biskupa Endrusa na ‘Acts of Martyrs’ potpuno ne uspeva utvrditi njegovu tvrdnju vezano za pitanje za koje se tvrdi da je postavljeno mučenicima, a pošto se takođe čini da su tu postojali snažni i očigledni razlozi za neimanje bezuslovnog

¹ Ovo svedočanstvo je svakako presudno. To je tumačenje samog sastavljača *Acta Martyrum*, i dato je sa direktnim osvrtnom na konkretnu instancu o kojoj se raspravlja. Nezavisna potvrda Domvilovih izvora može se naći u Lucius’s Eccl. Hist. vek 4, pogl. VI: “Fit mentio aliquoties locorum istorum in quibus convenerint Christiani, in historia persecutionis sub Diocletiano & Maximino. Et apparet, ante Constantinum etiam, locos eos fuisse mediocriter exstructos atque exornatos : quos seu Temple appellarunt seu Dominica; ut apud Eusebium (li. 9, c. 10) & Ruffinum (li. 1, c. 8).”

Sigurno je da se *Dominicum* ovde koristi kao označavanje mesta bogoslužjenja. Dr Twise u svom delu “Morality of the Fourth Commandment”, str. 122, kaže: “Drevni očevi, i grčki i latinski, nazivali su hramove imenom Dominica i *κνωίακα*.”

² Domvil citira Dela Svetog Avgustina, tom v. str. 116, 117, Antwerp Edition izdanje 1700 A. D..

³ Examination of Six Texts, str. 267, 268.

pouzdanja u tu tvrdnju, šta trebamo misliti o poštovanju istine g. Gurnija, kada pronalazimo da se on ne ustručava da kaže svojim čitateljima da je dokazano samim pitanjem koje je bilo uobičajeno za Rimske progonitelje da ga upute mučenicima *Dominicum servasti*—‘Da li si držao Gospodnji dan?’, da je ‘navedeni dan’ spomenut u Plinijevom pismu kao onaj na koji su Hrišćani održavali svoje religijske skupove, bio ‘očito prvi dan tjedna’. Za ovu nekvalifikovanu tvrdnju, sa prefiksom kao što je ‘očigledno’, kako bi bila još impresivnija, gospodin Gurni je bez ikakvog izgovora.”¹

Pravednost Domvilovih reči se ne može dovesti u pitanje kada ovaj omiljeni argument prvog dana karakteriše na sledeći način:—

“Neki od onih smelih netačnih iskaza činjenica koji su tako česti u teološkim spisima, i koji se, zbog samouverenog tona koji pisci tako uopšteno koriste u takvim prilikama, obično primaju bez ispitivanja, i dozvoljeno im je, posledično, da prođu kao istina.”²

Istraga kojoj je ova izjava bila podvrgnuta pokazuje: 1. Da pitanje kao što je, Da li si držao Gospodnji dan? nije zabeleženo da je postavljano mučenicima u vreme Plinija. 2. Da takvo pitanje nije postavljeno nijednom mučeniku pre početka četvrtog veka. 3. Da se može tvrditi samo jedan slučaj mučeništva u kojem je postavljeno bilo koje pitanje te vrste. 4. Da u ovom jednom slučaju, koji jedini sadrži i najmanjeg izgleda da podržava priču koja je pod ispitivanjem, ispravan prevod originalnog latinskog pokazuje da to pitanje nije imalo nikakve veze sa svetkovanjem nedelje! Sve je to bilo pod pretpostavkom da je *Acta Martyrum*, u kojoj se ova priča nalazi, autentično delo. Neka Moshajm svedoči o karakteru ovog dela radi istinitosti:—

¹ Id. str. 270, 271.

² Id. str. 272, 273.

“Što se tiče onih tekstova koji su do nas došli pod naslovom *Acta Martyrum*, ili Dela Mučenika, njihov izvor je svakako najvećim delom veoma upitne prirode; zaista, uopšteno govoreći, možda bismo bili bliže istini, kada bismo rekli da nemaju pravo ni na kakve zasluge.”¹

Takav je izvor dela iz kojeg je preuzeta ova izjava. Nije čudno da istoričari prvog dana prepuste teolozima da to ponavljaju.

Takve su činjenice u vezi sa ovom izuzetnom obmanom. One tako u potpunosti razotkrivaju ovaj čuveni istorijski argument za nedelju, da izazivaju pravedan prezir svih poštenih ljudi. Međutim ovo je previše vredan argument da bi se tako olako odustalo od njega, a pored toga istinit je kao i neki drugi istorijski argumenti za nedelju. Ne valja odustati od ovog argumenta zbog njegove nepoštenosti; jer će i drugi morati da odu sa njim zbog posedovanja istog karaktera.

Od objavljivanja Domvilovog detaljnog rada, Džejms Gilfilan iz Škotske je napisao veliku knjigu pod naslovom “The Sabbath”, koja je naširoko kružila Evropom i Amerikom, i smatrana je standardnim delom od strane Američkog Traktatskog Društva i od strane denominacija prvog dana uopšte. Gilfilan je pročitao Domvila kao što se vidi iz njegovih izjava na stranicama 10, 142, 143, 616, njegove knjige. Stoga je bio upoznat sa Domvilovim razotkrivanjem prevare u vezi sa “*Dominicum servasti*”? Ali iako je bio upoznat sa ovim razotkrivanjem, ne nudi ni jednu reč kao odgovor. Naprotiv, on ponavlja priču sa takvom sigurnošću kao da nije dokazano da je obmana. Ali pošto je Domvile to

¹ Historical Commentaries, vek 1, odeljak xxxii.

dokazao iz *Acta Martyrum*, bilo je neophodno da Gilfilan nađe neki drugi izvor, pa je to pripisao kardinalu Baroniju. Evo Gilfilanovih reči:—

“Od apostolskih dana pa na ovamo, dugi niz godina, Hristovi sledbenici nisu imali vatrenije i neumoljivije neprijatelje od tog naroda [Jevreja], koji su ih proklinjali u sinagogi, slali izaslanike u sve zemlje da kleveću njihovog Učitelja i njih, i bili su podstrekivači mučeništva ljudi, gde god su bili u mogućnosti, kao što je Polikarp, koga svet nije bio dostojan. Među razlozima ovog smrtonosnog neprijateljstva bila je promena Šabatnog dana. Rimljani, iako nisu imali ništa protiv ovog postupka, kažnjavali su Hrišćane za verno svetkovanje njihovog dana odmora, a jedno od probnih pitanja postavljenih mučenicima bilo je, *Dominicum servasti?*—Da li ste držali dan Gospodnji?—*Baronije. An. Eccles.*, 303, god. n. e. br. 35 itd.”¹

Pošto je Gilfilan dao ovu izjavu i za svoj izvor dodao letopisca Baronija, noviji pisci prvog dana su se ohrabрили i ponavljali priču za njim. Sada svi oni misle kako su u redu. Šta ako ih *Acta Martyrum* izneveri? Domvile je trebalo da pročita Baronija, koji je, po njihovom mišljenju, pravi izvor informacija o ovoj stvari. Da je to uradio, kažu, bio bi spašen od obmanjivanja svojih čitalaca. Ali hajde da utvrdimo kakvo je zlo Domvile počinio u ovom slučaju. Sve se sastoji od dve tvrdnje iz *Acta Martyrum*.²

¹ The Sabbath, Džeјms Gilfillan, p. vii.

² Da bi se razbila sila Domvilove izjave u kojoj on razotkriva priču koju je prvobitno ispričao biskup Endrus kao da potiče iz *Acta Martyrum*, kaže se da je Domvil koristio Ruinarov *Acta Martyrum*, i da je Ruinar rođen tek trideset i jednu godinu nakon smrti biskupa Endrusa, tako da Domvil nije koristio istu knjigu koju je koristio biskup, pa stoga nije uspeo da pronađe ono što je on pronašao. Oni koji se pozivaju na ovo odaju svoje neznanje ili razotkrivaju svoje nepoštenje. The *Acta Martyrum* je zbirka memoara mučenika, koju su pisali njihovi prijatelji od veka do veka. Ruinar nije

1. Da nijedno pitanje kao što je “*Dominicum servasti*”? nije bilo upućeno bilo kom mučeniku do početka četvrtog veka, oko dve stotine godina posle Plinijevog vremena.

2. Da se pitanje ni tada nije odnosilo na ono što se zove Gospodnji dan, nego na Gospodnju večeru.

Izvanredna je činjenica da je Gilfilan praktično priznao istinitost prve od ovih tvrdnji, jer najraniji primer koji je mogao da pronađe kod Baronija je 303. A. D., kao što to jasno pokazuje njegova referenca. Razlikuje se samo za jednu godinu od datuma koji se nalazi u Ruinarovom *Acta Martyrum*, a odnosi se na isti slučaj koji je Domvil citirao iz tog dela! Domvilovu prvu i najvažniju izjavu je stoga potvrdio sam Gilfilan, iako on nema dovoljno iskrenosti da to kaže među toliko reči.

Domvilova druga tačka je da *Dominicum*, kada se koristi kao imenica, kao u ovom slučaju, označava ili crkvu ili Gospodnju večeru, ali nikada ne označava Gospodnji dan. On tu činjenicu potvrđuje neospornim dokazima. Gilfilan je bio upoznat sa svim ovim. Nije mogao odgovoriti Domvilu, a ipak nije bio voljan da napusti obmanu koju je Domvile razotkrio. Tako da, on se okreće od *Acta Martyrum* u kojoj kompilator izričito definiše reč da znači upravo ono što Domvil tvrdi, i navodi velikog rimskog letopisca, kardinala Baronija. Sada, kažu naši prijatelji prvog dana, imamo istinu iz pouzdanog izvora. Gilfilan je kod Baronija pronašao

napisao novo delo, već je jednostavno uredio “najcenjeniju zbirku” ovih memoara koja se ikada pojavila. Videti Meklintokovu i Strongovu Ciklopediju, tom i. str. 56, 57. Domvil je koristio Ruinarovo izdanje, jer je to, kako on to kaže, “najpotpunija zbirka memoara i legendi koja još uvek postoji, u vezi sa životima i stradanjima hrišćanskih mučenika”. Domvilova upotreba Ruinara bila je, dakle, pravedna i ispravna u najvišem stepenu.

direktnu izjavu da su mučenici bili testirani pitanjem, “Da li ste držali dan Gospodnji”? Ne treba se obazirati na *Acta Martyrum* iz koje je biskup Endrus prvi izveo ovu priču. To nas je, zaista, izneverilo, ali umesto toga imamo snažno svedočanstvo velikog Baronija. Da bi bio siguran, on vezuje ovaj test za period ne raniji od četvrtog veka, što ga čini beskorisnim kao dokazom da je Plinijev navedeni dan bila nedelja; ali mnogo вреди imati Baronija kako svedoči da su neki mučenici u četvrtom veku bili pogubljeni zato što su svetkovali nedelju Gospodnji dan.

Ali ove likujuće misli su isprazne. Moram jasno reći jednu tešku činjenicu: Gilfilan je namerno falsifikovao svedočanstvo Baronija! Taj istoričar opširno beleži mučeništvo Saturninusa i njegove družine u severnoj Africi 303. A. D.. To je upravo priča koju je Domvil citirao iz *Acta Martyrum*, a Baronije više puta ukazuje na to da ju je on sam prepisao iz tog dela. On iznosi razna pitanja koja je postavio prokonzul i nekoliko odgovora koje je svaki od mučenika dao. Prepisujem od Baronija najvažnije od ovih. Uhapšeni su dok su po običaju obeležavali svetu tajnu Gospodnju.¹ Sledi optužba po kojoj su bili uhapšeni: Proslavljali su *Collectam Dominicam*, protiv naredbe cara.² Prokonzul je pitao prvog da li je slavio *Collectam*, a on je odgovorio da je Hrišćanin, i da je to učinio.³ Drugi je rekao, “Ne samo da sam

¹ *Ibique celebrantes ex more Dominica Sacramenta—Baronije, Tom 3, str. 348, 303 A. D., br. xxxvi. Lucae, 1738 A. D..*

² *Qui contra edictum Imperatorum, & Caesarum Collectam Dominicam celebrassent.—Baronije, Tom 3, str. 348, 303 A. D., br. xxxix.*

³ *Utrum Collectam fecisset. Qui cum se Christianum, & in Collecta fuisse profiteretur.—Id. lb.*

bio u *Collecta*, nego sam i slavio *Dominicum* sa braćom jer ja sam Hrišćanin”.¹ Drugi opet kaže, “Mi smo slavili *Dominicum*, jer se *Dominicum* ne može zanemariti”.² Drugi je rekao da je *Collecta* napravljena (ili svetkovana) u njegovoj kući.³ Prokonzul ispitujući ponovo jednog od već ispitanih, dobio je ovaj odgovor, “*Dominicum* se ne može zanemariti, tako nalaže zakon”.⁴ Kada je jedan upitan da li je *Collecta* držana (ili svetkovana) u njegovoj kući, on je odgovorio, “U mojoj kući slavili smo *Dominicum*”. Dodao je, “Bez *Dominicum* mi ne možemo postojati”, ili živeti.⁵ Drugom je prokonzul rekao da ne želi da zna da li je Hrišćanin, već da li je učestvovao u svetkovanju *Collecta*. Njegov odgovor je bio, “Kao da se može biti Hrišćanin bez *Dominicum*, ili kao da se *Dominicum* može slaviti bez Hrišćanina”.⁶ I pored toga rekao je prokonzulu, “Mi smo najsvetije svetkovali *Collecta*; uvek smo se sastajali na *Dominicum* da čitamo Gospodnju reč”.⁷ Drugi je rekao, “Bio sam u [bukvalno, napravio] *Collecta*

¹ Nam & in *Collecta* fui, & *Dominicum* cum fratribus celebravi, quia Christiana sum.—*Id.* br. xliii. str. 344. Ovo je rečeno od strane ženskog mučenika.

² *Dominicum* celebravimus. Proconsul ait: Quare? Respondit: Quia non potest intermitti *Dominicum*.—*Id.* br. xivi. str. 350.

³ In cujus dome *Collecta* facta fuit.—*Id.* br. xlvii. str. 350.

⁴ Intermitti *Dominicum* non potest ait. Lex sic jubet.—*Id.* br. xlvii. str. 350.

⁵ In tua, inquit proconsul, domo *Collectae* factae sunt, contra praecepta Imperatorum? Cui Emeritus sancto Spiritu inundatus: In domo mea, inquit, egimus *Dominicum* ... Quoniam sine *Dominico* ease non possumus.—*Id.* br. xlix. str. 350, 351.

⁶ Non quaero an Christianus sis sed an *Collectam* feceris ... Quasi Christianus sine *Dominico* ease possit.—*Id.* br. li. str. 351.

⁷ *Collectam*, inquit, religiosissime celebravimus; ad scripturas *Dominic*cas legendas *Dominicum* convenimus semper.—*Id.* *Ib.* str. 351.

sa svojom braćom, proslavio sam *Dominicum*”.¹ Posle njega je drugi objavio *Dominicum* za nadu i sigurnost Hrišćanina, i kada je bio mučen kao i ostali, uzviknuo je, “Proslavio sam *Dominicum* sa predanim srcem, a sa svojom braćom napravio sam *Collecta* jer sam Hrišćanin”.² Kada je prokonzul ponovo upitao jednog od ovih da li je svetkovao *Dominicum*, on je odgovorio da jeste, jer je Hrist njegov Spasitelj.³

Na ovaj način sam izneo suštinu ovog čuvenog ispitivanja i izneo pred čitaoca reference koje se u njemu navode vezano za *Dominicum*. Treba primetiti da se *Collecta* koristi kao drugo ime za *Dominicum*. Da li onda Baronije koristi bilo koju od ovih reči da označi Gospodnji dan? Slučajno se zadesilo da je on ove reči definisao sa direktnom referencom na ovaj slučaj ne manje od sedam puta. Hajde sada da pročitamo ovih sedam definicija:—

Kada Baronije beleži prvo pitanje upućeno ovim mučenicima, on tamo definiše ove reči na sledeći način, “Pod rečima *Collectam*, *Collectionem* i *Dominicum*, autor uvek podrazumeva žrtvu Mise”.⁴ Nakon što je zabeležio reči tog mučenika koji je rekao da zakon nalaže svetkovanje *Dominicuma*,

¹ Cum fratribus feci Collectam, Dominicum celebravi.—*Id.* br. lii. Str. 351.

² Post quem junior Felix, spem salutemque Christianorum Dominicum ease proclamans ... Ego, inquit, devota meats celebravi Dominicum; collectam cum fratribus feci, quia Christianus sum.—*Id.* liii.

³ Utrum egeris Dominicum. Cui respondit Saturninus: Egi Dominicum, quia Salvator est Christus.—*Id.* lb. str. 352.

⁴ Per Collectam namque, and Collectionem, and Dominicum, intellegit semper auctor sacrificium Misae.—*Baronije, Tom 3, 303 A. D., br. xxxix. str. 348.*

Baronije njegovu izjavu definiše ovako: “Očigledno hrišćanski zakon o *Dominicimu*, nema sumnje o proslavljanju žrtve.”¹ Baronije, pod rimskim rečima žrtva i Misa podrazumeva proslavljanje Gospodnje večere od strane ovih mučenika. Na kraju ispitivanja, on ponovo definiše proslavu *Dominicuma*. On kaže: “Gore je pokazano u vezi sa ovim stvarima da su Hrišćani, čak i u vreme teškog progona, bili podstaknuti da slave *Dominicum*. Očigledno, kao što smo na mnogim drugim mestima izjavili, to je bila žrtva bez prolivanja krvi, i božanskog ustanovljenja.”² On sada ponovo definiše *Dominicum*, govoreći, “Iako je činjenica da se isti izraz ponekad upotrebljavao u odnosu na *hram* Božiji, ipak pošto su se sve crkve na zemlji ujedinile po ovom pitanju, kao i iz drugih gore navedenih razloga, dovoljno je pokazano u vezi sa proslavljanjem *Dominicuma*, da se samo žrtva Mise pod tim može podrazumevati.”³ Obratite pažnju na ovu poslednju izjavu. On kaže da iako je reč upotrebljena da označi hram Gospodnji, ipak u stvarima o kojima se ovde govori ona može da označava samo žrtvu Mise. Ova svedočanstva su izuzetno jasna. Ali Baronije još nije završio. U indeksu 3. Toma on ponovo objašnjava ove reči direktnim osvrtom na

¹ Scilicet lex Christiana de Dominico, nempe sacrificio celebrando.—*Id.* br. xlvii. str. 350.

² De celebratione Dominici; Quod autem superius in recitatis actis sit demonstratum, flagrantis persecutionis etiam tempore sollicitos fuisse Christianos celebrare Dominicum, nempe (ut alias pluribus declararimus) ipsum sacrosanctum sacrificium ineruentum.—*Id.* br. lxxxiii. str. 358.

³ Quod etsi sciamus eadem vocem pro Dei templo interdum accipi solitam; tamen quod ecclesite omnes solo æquatæ fuissent; ex aliis superius recitatis de celebratione Dominici, nonisi sacrificium missæ posse iutelligo, satis est declaratum.—*Id.* lxxxiv. p. 359.

upravo ovo mučeništvo. Tako pod *Collecta* stoji ova izjava: “The *Collecta, Dominicum*, Misa, isto je, 303 A. D., XXXIX.”¹ Pod Misa: “Misa je isto što i *Collecta*, ili *Dominicum*, 303 A. D., XXXIX.”² Pod *Dominicum*: “Proslavljati *Dominicum* je isto što i voditi Misu, 303 god. n. e., XXXIX; XLIX; LI.”³

Nije moguće pogrešno razumeti značenje Baronija. Kaže da *Dominicum* označava Misu! Proslavljanje večere od strane ovih mučenika bilo je nesumnjivo mnogo drugačije od pompezne ceremonije koju crkva u Rimu sada održava pod imenom Misa. Ali to je bila sveta tajna Gospodnje večere, u vezi sa kojom su bili ispitivani, i zarad svetkovanja koje su bili osuđeni na okrutnu smrt. Reč *Dominicum* označava “svete tajne”, kako je Ruinar definiše; a Baronije, *sedam* puta potvrđujući *ovu* definiciju, iako priznaje da se ponekad koristila za označavanje hrama Božijeg, jasno izjavljuje da u ovom zapisu ona *ne* može imati *drugo značenje* osim one službe koju Rimokatolici nazivaju žrtva Mise. Gilfilan je sve ovo pročitao, ali se ipak usuđuje da citira Baronija koji je rekao da su ovi mučenici bili proveravani pitanjem, “Da li ste držali Gospodnji dan”? Nije mogao a da ne zna da piše direktnu obmanu; ali mislio je da su Božija čast i napredak dela istine, zahtevali od njega ovakav čin.

Pre nego što je Gilfilan napisao svoje delo, Domvil je skrenuo pažnju na činjenicu da se rečenica, “*Dominicum*

¹ *Collecta, Dominicum, Missa, idem, 303, xxxix. str. 677.*

² *Missa idem quod Collecta, sive Dominicum, 303, xxxix. str. 702.*

³ *Dominicum celebrare idem quod Missas agere, 303, xxxix; xlix; li. str. 684.*

servasti”? ne pojavljuje u *Acta Martyrum*, koristeći se svaki put drugačiji glagol. Ali ovo je popularna forma ovog pitanja, i ne sme se odustati od nje. Tako da Gilfilan izjavljuje da je Baronije koristi u svom zapisu o mučeništvima u 303. A. D.. Ali mi smo citirali različite oblike pitanja koje je Baronije zabeležio i nalazimo da su potpuno isti sa onima iz *Acta Martyrum*. “*Dominicum servasti?*” se ne pojavljuje u tom istoričaru, a Gilfilan je, izjavljujući da se pojavljuje, kriv za neistinu. Ovo je, međutim, relativno nevažno. Ali zbog tvrdnje da Baronije govori o Gospodnjem danu pod imenom *Dominicum*, Gilfilan je osuđen za neoprostivu obmanu u pogledu stvari od ozbiljne važnosti.

POGLAVLJE XVI

POREKLO SVETKOVANJA PRVOG DANA

Nedelja neznabožački praznik od davnina—Poreklo imena—Razlozi koji su naveli crkvene vođe da usvoje ovaj praznik—Bio je to dan koji su neznabošci generalno svetkovali u prvim vekovima hrišćanske ere—Da su uzeli drugi dan bi bilo krajnje nepogodno—Nadali su se da će podstaći obraćenje neznabožaca tako što će držati isti dan koji su oni svetkovali—Tri svojevoljna sedmična praznika u crkvi u znak sećanja na Otkupitelja—Nedelja je ubrzo izdignuta iznad druga dva—Justin Mučenik—Svetkovanje nedelje prvi put pronađeno u Rimskoj crkvi—Irinej—Prvi čin papske uzurpacije bio je u vezi nedelje—Tertulijan—Najraniji trag uzdržavanja od rada nedeljom—Opšta izjava o činjenicama—Rimska crkva je izvršila svoj prvi veliki napad na Šabat tako što ga je pretvorila u post.

Praznik nedelje je stariji od hrišćanske religije, a njegovo poreklo datira od davnina. On, međutim, nije proizašao iz bilo kakve božanske zapovesti niti iz pobožnosti prema Bogu: naprotiv, neznabožački svet ga je izdvojio kao sveti dan u čast svog glavnog boga, sunca. Zbog toga je prvi dan u sedmici dobio ime nedelja, pod kojim je poznat u mnogim jezicima. Vebster ovako definiše reč:—

“Nedelja; nazvana je tako zato što je ovaj dan od davnina bio posvećen suncu ili njegovom obožavanju. Prvi dan u sedmici; Hrišćanski Šabat; dan posvećen odmoru od svetovnih poslova i verskom bogosluženju; dan Gospodnji.”

I Vuster, u svom velikom rečniku, koristi slične reči:—

“Nedelja; tako nazvana jer je od davnina bila posvećena suncu ili

njegovom obožavanju. Prvi dan u sedmici; Hrišćanski Šabat, posvećen odmoru od rada i verskom bogoslužjenju; dan Gospodnji.”

Ovi leksikografi nedelju nazivaju Hrišćanskim Šabatom itd., jer je u opštoj teološkoj literaturi našeg jezika tako označena, ali nikada tako u Bibliji. Leksikografi se ne obavezuju da rešavaju teološka pitanja, već jednostavno definišu termine koji se trenutno koriste u određenom jeziku. Iako svi ostali dani u sedmici imaju neznabožačka imena, sama nedelja je bila upadljiv neznabožački praznik u danima rane crkve. *North British Review*, u napornom pokušaju da opravda svetkovanje nedelje od strane hrišćanskog sveta, naziva taj dan, “DIVLJI PRAZNIK SUNCA [tj., festival u čast Sunca] SVIH PAGANSKIH VREMENA”.¹

Verstegan kaže:—

“Najdrevniji Nemci su bili pagani, i koji su svoj prvi dan u sedmici posvetili naročitom obožavanju sunca, čiji je naziv u našem engleskom jeziku još uvek Sunday, i izdvojili su sledeći dan za posebno obožavanje meseca, čije ime je još uvek sa nama, ime Monday; oni su sledeći dan odredili prema ovim nebeskim planetama na posebno obožavanje svog velikog uglednog boga Tuiska, čije ime još uvek u našem jeziku čuvamo kao Tuesday.”²

Isti autor ovako govori o idolima naših predaka Saksonaca:—

“Od ovih, iako su ih imali mnogo, su ipak sedam posebno odredili za sedam dana u sedmici... Danu koji je posvećen posebnom obožavanju idola sunca, dali su ime Sunday, mada se može reći sunčev dan ili dan sunca. Ovaj idol je stavljen u hram, i tamo mu se klanjalo i žrtvovalo, jer su verovali da sunce na nebeskom svodu komunicira ili sarađuje sa ovim idolom ili u ovom idolu.”³

¹ Tom xviii. str. 409.

² Verstegan's *Antiquities*, str. 10, London, 1628.

³ *Antiquities*, str. 68.

Dženings ovo obožavanje sunca predstavlja još starijim od izbavljenja Izraela iz Egipta. Jer, govoreći o vremenu tog oslobođenja, on govori o neznabošcima kao,

“Idolopokloničkim narodima koji su u čast svog glavnog boga, sunca, započinjali svoj dan pri njegovom izlasku.”¹

On ih takođe predstavlja kako odvajaju Sunday u čast istog predmeta obožavanja:—

“Dan koji su neznabošci uopšteno posvetili obožavanju i poštovanju svog glavnog boga, sunca, koji je, prema našem računanju, bio prvi dan u sedmici.”²

North British Review ovako brani uvođenje ovog drevnog neznabožačkog praznika u Hrišćansku crkvu:—

“Baš taj dan je bio Sunday njihovih paganskih suseda i njihovih sunarodnika; i patriotizam se rado ujedinio sa korisnošću u tome da on istovremeno bude njihov Gospodnji dan i njihov Šabat... Ako Protestanti potpuno ignorišu autoritet crkve, nije važno; jer mogućnost i zajednička korist su sigurno dovoljni argumenti za tu ceremonijalnu promenu običnog dana u sedmici za svetkovanje odmora i svetog okupljanja jevrejskog Šabata. Ta rana crkva je, u stvari, bila zatvorena za usvajanja nedelje, sve dok nije postala utvrđena i vrhovna, kada je bilo prekasno da se napravi još jedna izmena; i nije bilo ništa strašno niti neprijatno usvojiti ga, pošto je prvi dan u sedmici bio njihov sopstveni značajan dan u svakom slučaju; tako da su njihova pokornost i uljudnost bili nagrađeni udvostručenom svetošću njihovog mirnog praznika.”³

¹ Jewish Antiquities, knjiga iii. pogl. i. Videti takođe McClintock and Strong's Cyclopeda, 4, 472, članak Idolopoklonstvo; dr A. Klark o Jov. 31:26; i dr Gil o istom; Vebster pod rečju Sabianism, a Vuster pod rečju Sabian.

² Id. knjiga iii. pogl. iii.

³ Tom xviii. str. 409.

Čini se da bi nešto moćnije od “patriotizma” i “korisnosti” bilo neophodno da se ovaj neznabožački praznik preobrazi u Hrišćanski Šabat, ili da se čak opravda njegovo uvođenje u hrišćansku crkvu. Dalje izjave o razlozima koji su podstakli njegovo uvođenje, i kratka napomena o ranijim koracima ka njegovoj transformaciji u hrišćansku ustanovu, prevladavaće u ostatku ovog poglavlja. Čafi, sveštenik Engleske crkve, 1652. je objavio delo u prilog svetkovanja prvog dana, pod naslovom “The Seventh—Day Sabbath”. Nakon što je prikazao opšte svetkovanje nedelje od strane neznabožačkog sveta u ranom dobu crkve, Čafi ovako navodi razloge koji zabranjuju Hrišćanima da pokušavaju da drže bilo koji drugi dan:—

“1. Zbog podsmeha, nipodaštavanja i prezira oni su trebali da se sjedine sa svim neznabošcima među kojima su živeli... Koliko bi žalosni bili njihovi podsmesi i prekori na račun siromašnih Hrišćana koji žive s njima i pod njihovom vlašću zarad njihovog novog svetog dana, da su Hrišćani izabrali bilo koji drugi umesto nedelje... 2. Većina Hrišćana su tada bili ili sluge ili siromašniji sloj ljudi; a neznabošci, najverovatnije, ne bi dali slobodu svojim slugama da stalno prestaju da rade bilo kog drugog određenog dana, osim u nedelju... 3. Jer da su pokušali takvu promenu, to bi bio samo uzaludan trud; ... oni to nikada ne bi mogli da ostvare.”¹

Tako se, dakle, vidi da je u vreme kada je rana crkva počela da otpada od Boga i da neguje u svojim nedrima ljudske uredbe, neznabožački svet je—kao što su to dugo činili—generalno svetkovao prvi dan u sedmici u čast sunca. Mnogi rani očevi crkve su bili neznabožački filozofi. Nažalost, oni su sa sobom u crkvu doneli mnoge svoje stare pojmove i principe. Naročito im je bilo na pameti da će ujedinjenjem

¹ Str. 61, 62.

sa neznabošcima po pitanju dana sedmične proslave umnogome olakšati njihovo obraćenje. Razlozi koji su podstakli crkvu da prihvati drevni praznik neznabožaca kao nešto što je spremno za prihvatiti, Morer navodi:—

“To nije za poricanje, ali naziv ovog dana pozajmljujemo od starih Grka i Rimljana, i dozvolili smo da se starom Egipatskom obožavanju sunca, kao stalni *spomen* njihovog poštovanja, posveti ovaj dan. I mi pronalazimo takođe i *druge* narode, a među njima i same Jevreje, koji mu preko uticaja njihovih primera, odaju počast;¹ ipak ove zloupotrebe nisu omele očeve hrišćanske crkve da jednostavno ukinu, ili stave po strani, taj dan ili njegovo ime, već samo da posvete i poboljšaju i jedno i drugo, kao što su činili sa paganskim hramovima koji su ranije bili uprljani idolopokloničkim službama, i u drugim slučajevima u kojima su ti dobri ljudi uvek bili pažljivi da ne sprovedu bilo koju promenu osim one koja je očigledno bila neophodna, i to u stvarima koje su bile očigledno u suprotnosti sa hrišćanskom religijom; tako da pošto nedelja predstavlja dan kada su neznabošci svečano obožavali tu planetu i nazvali je Sunday, delom zbog njenog naročitog uticaja tog dana, a delom u pogledu njenog božanskog tela (kako su to zamišljali), Hrišćani su smatrali prikladnim da se drže istog dana i istog imena, da ne bi izgledali bezrazložno zlovoljni, i na taj način ometali obraćenje neznabožaca i stvorili veće predrasude od onih koje bi se inače mogle javiti protiv jevanđelja.”²

U vreme Justina Mučenika, nedelja je bila sedmični praznik, koji su neznabošci naširoko slavili u čast svog boga, sunca. I tako, iznoseći neznabožačkom caru Rima “izvinjenje” za svoju braću, Justin se postarao da mu tri puta kaže da su Hrišćani održavali svoja okupljanja na ovaj dan koji se uopšteno svetkovao.³ Stoga se nedelja prvi put pojavljuje u hrišćanskoj crkvi

¹ 2. Car. 23:5; Jer. 43:13.

² Dialogs on the Lord's Day, str. 22, 23.

³ Apology, pogl. lxvii; Testimony of the Fathers, str. 34, 35.

kao ustanova koja je prema vremenu obeležavanja istovetna sa sedmičnim praznikom neznabožaca, a Justin, koji prvi pominje ovaj praznik, je bio neznabožački filozof. Šezdeset godina kasnije, Tertulijan priznaje da ljudi nisu bez svetlosti istine proglasili sunce bogom Hrišćana. Međutim on je odgovorio da iako su se klanjali ka istoku kao i neznabošci, i odvojili nedelju za slavlje, to je bilo iz razloga koji je daleko drugačiji od obožavanja sunca.¹ I jednom drugom prilikom, braneći svoju braću od optužbi za obožavanje sunca, on priznaje da su ti postupci, molitva prema istoku i pravljenje od nedelje dan praznika, dali ljudima priliku da pomisle da je sunce Bog Hrišćana.² Tertulijan je, dakle, svedok činjenice da je nedelja bila neznabožački praznik kada je dobila uporište u hrišćanskoj crkvi, i da su Hrišćani, usled toga što su je svetkovali, ismevani kao obožavaoci sunca. Zapanjujuće je da u svojim odgovorima on nikada ne tvrdi da je za to svetkovanje postojao bilo kakav božanski propis ili apostolski primer. Njegova glavna svrha je bila da su oni imali isto toliko pravo da to čine kao i neznabošci. Sto dvadeset i jednu godinu posle Tertulijana, Konstantin je, dok je još bio neznabožac, izdao svoj čuveni edikt u korist neznabožačkog praznika sunca, a taj je dan proglasio "svetim". I ovaj neznabožački zakon je učinio da se taj dan svetkuje svuda širom Rimskog carstva, i čvrsto ga je uspostavio i u Crkvi i u Državi. Izvesno je, dakle, da je nedelja u vreme svog ulaska u hrišćansku crkvu bila drevni sedmični praznik neznabožačkog sveta.

¹ Apology, odelj. 16; Testimony of the Fathers, str. 64, 65.

² Ad Nationes, knjiga i. pogl. xiii; Testimony of the Fathers, str. 70.

To što je ovaj neznabožački praznik padao na dan Hristovog vaskrsenja nesumnjivo je snažno doprinelo “patriotizmu” i “korisnosti” u njegovoj promeni u Gospodnji dan ili Hrišćanski Šabat. Jer je, iz pobožnih motiva, kao što možemo razumno zaključiti, deklarisani narod Božiji rano svojevolutno počeo poštovati nekoliko dana, koji su bili zapamćeni u istoriji Otkupitelja. Moshajm, čije je svedočanstvo u korist nedelje već bilo predstavljeno, koristi sledeće reči u vezi sa danom raspeća:—

“Takođe je verovatno da je petak, dan Hristovog raspeća, rano bio izdvojen posebnim počastima u odnosu na ostale dane u sedmici.”¹

A o drugom veku on kaže:—

“Mnogi su takođe svetkovali četvrti dan u sedmici, kada je Hrist bio izdan; i šesti, koji je bio dan njegovog raspeća.”²

Dr Piter Heilin kaže o onima koji su izabrali nedelju:—

“Zato što je Spasitelj naš vaskrsao tog dana iz mrtvih, oni su izabrali petak za još jedan, zbog samrtnih stradanja našeg Spasitelja; i sredu u kojoj je bio izdan: subota, ili drevni Šabat, je u međuvremenu bio zadržan u istočnim crkvama.”³

O uporednoj svetosti ova tri svojevolutna praznika svedoči isti pisac:—

“Ako uzmemo u obzir ili propovedanje reči, ili službu sakramenata, ili javne molitve: nedelja u istočnim crkvama nije imala veliku prednost u odnosu na druge dane, posebno ne iznad srede i petka, osim što su sastanci bili svečaniji, a okupljanje ljudi veće nego u drugim prilikama, kao što je najverovatnije.”⁴

¹ Eccl. Hist., vek 1, deo ii. pogl. iv. beleška prema odeljku 4.

² Eccl. Hist., vek 2, deo ii. pogl. i. odeljak 12.

³ History of the Sabbath, deo ii. pogl. i. odeljak 12.

⁴ Id. deo ii. pogl. iii. odeljak 4.

Pored ova tri sedmična praznika, postojala su i dva godišnja praznika velike svetosti. To su bile Pasha i Pedesetnica. I вреди posebno primetiti da iako se praznik nedelje može pratiti u crkvi samo do Justina Mučenika, 140. A. D., Pasha se može pratiti do čoveka koji je tvrdio da ju je primio od apostola. Videti trinaesto poglavlje. Među ovim praznicima, koji se smatraju samo svojevolumnim spomenima Otkupitelja, nedelja je imala vrlo malo prednosti. Jer, Heilin je dobro rekao:—

“Uzmite šta vam je volja, bilo očeve ili moderniste, i nećemo pronaći nikakav Gospodnji dan uspostavljen bilo kojim apostolskim nalogom; nikakav Šabat koju su oni postavili u prvi dan sedmice.”¹

Domvil iznosi sledeće svedočanstvo, koje je vredno trajnog sećanja:—

“Nijedan crkveni pisac iz prva tri veka nije pripisivao poreklo svetkovanja nedelje ni Hristu ni njegovim apostolima.”²

“Patriotizam” i “korisnost” su, međutim, ubrzo uzdigli daleko ispred ostalih jedan od ovih svojevolumnih praznika koji se podudara sa “divljim solarnim praznikom” neznabožačkog sveta, čineći taj dan konačno “Gospodnjim danom” Hrišćanske crkve. Najranije svedočanstvo o svetkovanju prvog dana za koje se *svakako* može tvrditi da se smatra istinskim je od Justina Mučenika, napisano oko 140. A. D.. Pre svog obraćenja, bio je neznabožački filozof. Vreme, mesto i povod njegove prve Apologije ili Odbrane Hrišćana, upućene rimskom caru, je na sledeći način navedena od strane uglednog rimokatoličkog istoričara. Kaže da je Justin Mučenik

¹ History of the Sabbath, deo ii. pogl. i. odeljak 10.

² Examination of the Six Texts, Supplement, str. 6, 7.

“Bio u Rimu kada je počelo progonstvo koje je pokrenuto za vreme vladavine Antonija Pija naslednika Adriana, gde je sastavio odličnu Apologiju u korist Hrišćana.”¹

O delima pripisanim Justinu Mučeniku, Milner kaže:—

“Kao i mnogi drevni očevi, on dolazi pred nas sa velikim nedostacima. Dela koja su zaista njegova su izgubljena; a druga su mu pripisana, od kojih deo nije njegov; a ostatak je, u najmanju ruku, iz nejasnog izvora.”²

Ako su spisi koji mu se pripisuju istiniti, onda ima malo ispravnosti u upotrebi njegovog imena od strane zagovornika Šabata prvog dana. Podučavao je ukidanje Šabatne ustanove; i u njegovim rečima nema nagoveštaja da je praznik nedelje koji on pominje bio drugo do svojevuljno svetkovanje. Ovako se on obraća Rimskom caru:—

“A u dan koji se zove nedelja, svi koji žive u gradu ili selu sastaju se na istom mestu, gde se čitaju spisi apostola i proroka, koliko vreme dopusti; kada čitalac završi, biskup drži propoved, u kojoj poučava ljude i podstiče ih na praktikovanje tako ljupkih propisa: na kraju ovog govora, svi zajedno ustajemo i molimo se; a molitve kada se završe, kao što sam sada rekao, prinosi se hleb i vino i voda, a biskup, kao i ranije, upućuje molitve i zahvale, sa svom mogućom usrdnošću, a narod završava sve sa radosnim uzvikivanjem Amin. Zatim se ti posvećeni elementi razdeljuju i svi prisutni ih uzimaju, a odsutnima se šalju rukama đakona. Međutim bogati i voljni, jer svako ima slobodu, prilažu koliko misle da priliči; i ovo što je nakupljeno se polaže kod biskupa, i od toga on pomaže siročice i udovice, i one koji su bolešću ili bilo kojim drugim uzrokom dovedeni u nevolju, i one koji su u okovima, i strance koji dolaze iz daleka; i, jednom rečju, on je čuvar i delitelj svima siromašnima. U nedelju se svi okupljamo, to je prvi dan u kojem je Bog počeo da radi nad mračnom prazninom, da bi stvorio svet, i u koji je Isus Hrist naš Spasitelj vaskrsao iz mrtvih; jer

¹ Du Pin's Eccl. Hist. tom i. str. 50.

² Hist. Church, vek 2, pogl. iii.

je dan pre Šabata bio razapet, a dan posle, a to je nedelja, javio se svojim apostolima i učenicima i poučio ih onome što sam vam sada ponudio na razmatranje.²¹

Ovaj odlomak, ako je istinit, pruža najranije spominjanje obeležavanja nedelje kao verskog praznika u Hrišćanskoj crkvi. Treba zapamtiti da su ove reči bile napisane u Rimu, i upućene direktno caru. To dakle pokazuje, kakva je bila praksa crkve u tom gradu i okolini, ali ne utvrđuje koliko je ovo svetkovanje bilo obimno. Sadrži snažan slučajan dokaz da je otpadništvo napredovalo u Rimu; Gospodnja večera je delimično već promenjena u ljudski obred; voda je sada podjednako neophodna za Gospodnju večeru kao vino ili hleb. I što je još opasnije od izopačenja Hristove ustanove, posvećeni elementi su slani odsutnima, korak koji je brzo rezultirao time da su ti elementi postali predmeti sujevernog poštovanja, a na kraju i obožavanja. Justin kaže caru da je Hrist to tako naredio; ali takva izjava je ozbiljno odstupanje od istine Novog Zaveta.

Ova izjava o razlozima za svetkovanje nedelje je posebno vredna pažnje. On kaže caru da su se okupili na dan koji se zove nedelja. To je bilo isto kao da mu je rekao, Mi svetkujemo dan u koji naši sugrađani vrše svoje obožavanje sunca. Ovde se i "patriotizam" i "korisnost" razotkrivaju u Justinovim rečima, koje su bile upućene caru progonitelju u korist Hrišćana. Ali kao da je bio svestan da svetkovanje neznabožackog praznika kao dana hrišćanskog bogoslužjenja nije u skladu sa njihovim izjašnjavanjem da su sledbenici Svevišnjega, Justin se podsetio

¹ Justin Martyr's First Apology, prevod Wm. Riv, str. 127, odeljci 87, 88, 89.

razloga za odbranu ovog svetkovanja. On za ovaj praznik ne daje nikakav božanski propis niti apostolski primer. To što je Hrist učio njegove učenike, po njemu se, kako se vidi iz konteksta, odnosilo na opšti sistem hrišćanske religije, a ne na svetkovanje nedelje. Ako bi se reklo da je Justin naučio iz tradicije, ono što se ne može naći u Novom Zavetu o svetkovanje nedelje, i da posle svega nedelja može biti božansko ustanovljen praznik, dovoljno je odgovoriti, 1. Da bi takvo obrazloženje pokazalo da samo tradicija stoji u korist praznika nedelje. 2. Da je Justin Mučenik veoma nesiguran vodič; njegovo svedočanstvo o Gospodnjoj večeri razlikuje se od onog iz Novog Zaveta. 3. Da Američko Traktatsko Društvo, u delu koje objavljuje protiv rimokatolicizma, daje sledeće svedočanstvo o temi koja je pred nama:—

“Justin Mučenik izgleda zaista nedorastao tome da bude autoritet. Opštepoznato je da je on pretpostavio da je na ostrvu Tiber bio podignut stub Sank Semon, starom sabinskom božanstvu, spomenik koji je podigao rimski narod u čast varalice Simona Maga. Da je moderni pisac napravio toliko veliku grešku u vezi jedne istorijske činjenice, odmah bi došlo do razotkrivanja i od tada bi se sumnjalo u njegovo svedočanstvo. I svakako bi isti kriterijum trebalo primeniti i na Justina Mučenika, koji je tako grubo pogrešio u pogledu činjenice na koju je ukazivao istoričar Livi.”¹

Justin navodi sledeće razloge u prilog obeležavanju nedelje: “To je prvi dan u kojem je Bog počeo da radi nad mračnom prazninom, da bi stvorio svet, i u koji je Isus Hrist naš Spasitelj vaskrsao iz mrtvih.” Biskup Džeremi Tejlor najprikladnije odgovara na ovo:—

¹ The Spirit of Popery, str. 44,45.

“Prvi od ovih više liči na izgovor nego na pravedan razlog; jer ako je bilo šta od stvaranja učinjeno uzrokom Šabata, to bi trebalo da bude kraj, a ne početak; trebalo bi da bude odmor, a ne prvi deo posla; to bi trebalo da bude ono što je Bog odredio, a ne [ono] što bi čovek uzeo usput posle opravdanja.”¹

Stoga treba primetiti da se prvi trag nedelje kao Hrišćanskog praznika nalazi u Rimskoj crkvi. Ubrzo nakon ovog vremena, a od tada pa nadalje, naći ćemo “biskupa” te crkve kako se snažno trudi da potisne Šabat Gospodnji i da na njegovo mesto uzdigne nedelju.

Podesno je primetiti i činjenicu da je Justin bio odlučni protivnik drevnog Šabata. U svom “Dialogue with Trypho the Jew” on mu se ovako obraća:—

“Ovaj novi zakon vas uči da svetkujete večni Šabat; a vi, kada ste jedan dan proveli u besposlenosti, mislite da ste izvršili verske dužnosti... Ako je neko kriv za preljubu, neka se pokaje, onda je držao istiniti i ugodan Šabat Bogu... Jer mi bismo zaista trebali da se pridržavamo tog obrezanja koje je na telu, i Šabata, i svih praznika, kada ne bismo znali razlog zašto su vam zapovedeni, naime, zbog vaših bezakonja... Zbog vaših bezakonja, i bezakonja vaših otaca, Bog vam je odredio da svetkujete Šabat... Vidite da nebesa ne miruju, niti svetkuju Šabat. Nastavite kako ste rođeni. Jer ako pre Avrama nije bilo potrebe za obrezanjem, ni za Šabatom, ni za praznicima, ni za prinosima pred Mojsijem; tako i sada, na sličan način, nema potrebe za njima, jer je Isus Hrist, Sin Božiji, po odlučnoj nameri Božijoj, rođen od device od semena Avramovog bez greha.”²

Ovo Justinovo rezonovanje ne zaslužuje nikakav odgovor. To, međutim, pokazuje nepravednost dr Edvardsa, koji citira Justina Mučenika kao svedoka promene Šabata;³ dok je

¹ Ductor Dubitantium, deo i. knjiga ii. pogl. ii. pravilo 6, odeljak 45.

² Brown's Translation, str. 43, 44, 52, 59, 63, 64.

³ Sabbath Manual, str. 121.

Justin smatrao da je Bog stvorio Šabat zbog zloće Jevreja, i da ga je potpuno ukinuo kao posledicu prvog Hristovog dolaska; nedelju kao praznik neznabožaca očigledno je prihvatila crkva u Rimu iz “koristoljublja”, a možda i zbog “patriotizma”. Justinovo svedočanstvo, ako je istinito, je posebno vredno u jednom pogledu. Ono pokazuje da sve do 140. A. D. prvi dan u sedmici nije stekao titulu svetosti; jer Justin nekoliko puta pominje dan: triput kao “dan koji se zove nedelja”; i dvaput kao “osmi dan”; a takođe i drugim nazivima, ali nikada nikakvim svetim imenom.¹

Sledeći važan svedok u korist svetosti prvog dana je ovako predstavljen od dr Edvardsa:—

“Otuda Irinej, biskup Liona, učenik Polikarpa, koji je bio saradnik apostola, 167. A. D., kaže da je Gospodnji dan bio Hrišćanski Šabat. Njegove reči su, ‘Na dan Gospodnji svako od nas Hrišćana drži Šabat, razmišljajući o zakonu i radujući se delima Božijim’.”²

Ovo svedočanstvo je bilo visoko cenjeno od strane pisaca prvog dana, i često je i istaknuto izloženo u njihovim publikacijama. Gospodin Vm. Domvil, čija je detaljna studija o Šabatu nekoliko puta bila citirana, navodi sledeću važnu činjenicu u vezi sa ovim citatom:—

“Pažljivo sam pretražio sva postojeća Irinejeva dela i mogu sa sigurnošću da tvrdim da se takav odlomak, ili bilo koji nalik njemu, uopšte ne može naći. Izdanje koje sam pregledao bilo je Masueovo (Pariz, 1710); ali da bih se još više uverio, od tada sam gledao izdanja Erazma (Pariz, 1563) i Grabea (Oksford, 1702), i ni u jednom od njih ne nalazim dotični odlomak.”³

¹ Dialogue with Trypho, str. 65.

² Sabbath Manual, str. 114.

³ Examination of the Six Texts, str. 131, 132.

Neverovatna je činjenica da oni koji ovo citiraju kao da su Irinejeve reči, ako uopšte daju bilo kakvu referencu, navode svoje čitaoce na Dvajtovu Teologiju umesto da ih upućuju na mesto u Irinejevim delima gde se to može naći. Dr Dvajt je prvi obogatio teološki svet ovim neprocenjivim citatom. Odakle je, dakle, dr Dvajt stekao ovo svedočanstvo koje je toliko puta bilo citirano kao Irinejevo? O ovom pitanju Domvil kaže:—

“Imao je tu nesreću da ga od rane dvadeset treće godine zahvati bolest u očima, nesreća, (kaže njegov biograf) kojom je bio lišen sposobnosti čitanja i učenja... Znanje koje je dobio iz knjiga nakon gore pomenutog perioda [pod kojim urednik mora da podrazumeva njegovu starost od dvadeset tri godine], bilo je skoro isključivo iz druge ruke, uz pomoć drugih.”¹

Domvil navodi još jednu činjenicu koja nam nesumnjivo daje poreklo ovog citata:—

“Ali iako se ne može naći kod Irineja, u spisima koji se pripisuju drugom ocu, naime, u interpoliranoj Ignjatijevoj poslanici Magnezijancima, i u jednom od njenih interpoliranih odlomaka, postoje izrazi koji tako jasno podsećaju na one iz citata dr Dvajta da ne ostavlja sumnju o izvoru iz kojeg je on citirao.”²

Takav je, dakle, kraj ovog čuvenog Irinejevog svedočenja, koji ga je primio od Polikarpa, koji ga je primio od apostola! Svetu je to dostavio čovek čiji je vid bio oštećen; koji je zbog ove nemoći uzeo iz druge ruke interpolirani odlomak iz poslanice koja je bila lažno pripisana Ignjatiju i objavio ga svetu kao pravo Ignjatijevo svedočanstvo. Gubitak vida, kao što možemo verovati, odveo je dr Dvajta u ozbiljnu grešku

¹ Id. str. 128.

² Id. str. 130.

koju je počinio; ali objavljivanjem ovog lažnog svedočanstva, za koje se činilo da direktno dolazi od apostola, on je učinio mnoštvo ljudi nesposobnim da ispravno pročita četvrtu zapovest, kao što je on, gubitkom prirodnog vida, učinjen nesposobnim da sam čita Irineja. Ovaj slučaj odlično prikazuje tradiciju kao verskog vodiča; to je slepac koji vodi slepca dok obojica ne padnu u jarak.

Niti je ovo sve što bi trebalo reći u slučaju Irineja. U svim njegovim spisima *nema primera* u kome on nedelju naziva danom Gospodnjim! I što je takođe veoma zapanjujuće, ne postoji nijedna rečenica koju je on napisao u kojoj čak pominje prvi dan u sedmici!¹ Međutim, iz nekoliko izjava drevnih pisaca proizilazi da je pominjao taj dan, iako ne postoji nijedna *njegova* rečenica u kojoj se pominje. Smatrao je da je Šabat ustanova tipa, koja ukazuje na sedmu hiljaditu godinu kao na veliki dan odmora za crkvu;² rekao je da je Avram bio “bez svetkovanja Šabata”;³ a ipak on navodi da je poreklo Šabata iz posvećenja sedmog dana.⁴ Međutim on izričito potvrđuje trajnost i autoritet deset zapovesti, izjavljujući da su one identične zakonu prirode koji je od početka bio usađen u čovečanstvo, da ostaju trajno sa nama, i da ako ih neko ne poštuje, on nema spasenje.⁵

¹ Videti njegovo potpuno svedočanstvo u *Testimony of the fathers*, str. 44–52.

² *Against Heresies*, knjiga iv. pogl. xvi. odeljci 1,2; Id. knjiga v. pogl. xxviii. odeljak 3.

³ Id. knjiga iv. pogl. xvi. odeljci 1, 2.

⁴ Id. knjiga v. pogl. xxxiii. odeljak 2.

⁵ *Against Heresies*, knjiga iv. poglavlje xv. odeljak 1, poglavlje xiii. deo 4;

Naročita je činjenica da je prva zabeležena instanca u kojoj je Rimski biskup pokušao da vlada Hrišćanskom crkvom bio EDIKT U IME NEDELJE. U svim crkvama je bio običaj da slave Pashu, ali sa ovom razlikom: istočne crkve su je slavile četrnaestog dana prvog meseca, bez obzira na to koji bi dan u sedmici bio, dok su zapadne crkve slavile u nedelju koja je posle tog dana; ili radije u nedelju posle Velikog Petka. Viktor, biskup Rima, 196. godine¹ je preuzeo na sebe da nametne Rimski običaj svim crkvama; odnosno da ih primora da svetkuju Pashu u nedelju. "Ovaj smeo pokušaj", kaže Bauer, "možemo nazvati prvim ogledom papske uzurpacije".² A Douling to naziva "najranijim primerom Rimskog preuzimanja".³ Crkve Male Azije su obavestile Viktora da ne mogu da se povinuju njegovom gospodarskom zahtevu. Zatim, kaže Bover:—

"Po prijemu ovog pisma, Viktor, prepuštajući se vođstvu neobuzdane strasti, objavio je gorke kritike protiv svih azijskih crkava, proglasio ih odsećenim od opštenja sa njim, poslao pisma ekskomunikacije njihovim biskupima; i u isto vreme, da bi ih odvojio od opštenja sa celom crkvom, pisao je ostalim biskupima, podstičući ih da slede njegov primer, i da se uzdrže od komuniciranja sa svojom neposlušnom braćom iz Azije."⁴

Istoričar nas obaveštava da "niko nije sledio njegov primer ili savet; niko nije obraćao pažnju na njegova pisma, niti je pokazao najmanje sklonosti da ga podrži u tako brzopletom i nemilosrdnom pokušaju". On dalje kaže:—

¹ Bower's History of the Popes, tom i. str. 18,19; Rose's Neander, str. 188–190; Dowling's History of Romanism, knjiga i. pogl ii. odeljak 9.

² History of the Popes tom i. str. 18.

³ History of Romanism, naslov stranice 32.

⁴ History of the Popes, tom i. str. 18.

“Budući da je Viktor bio osujećen u svom pokušaju, njegovi naslednici su se pobrinuli da ne ožive neslaganje; tako da su Azijati mirno sledili svoju drevnu praksu sve do Sabora u Nikeji, na kojem je, iz popustljivosti prema Konstantinu Velikom, bilo naređeno da se svetkovanje Uskršnjeg praznika drži svuda istog dana, prema običaju Rima.”¹

Pobeda nije izvojevana u korist nedelje u ovoj borbi, kao što svedoči Heilin,

“Sve dok veliki Sabor u Nikeji [325. A. D.], podržan autoritetom isto tako velikog cara [Konstantina], nije to rešio bolje nego ranije; niko osim nekih rasejanih otpadnika, koji se s vremena na vreme pojavljuju, koji se usuđuju da se suprotstave odluci tog čuvenog sinoda.”²

Konstantin, pod čijim je moćnim uticajem Sabor u Nikeji bio podstaknut da ovo pitanje reši u korist Rimskog biskupa, odnosno da ustanovi da je Pasha u nedelju, naveo je sledeći jak razlog za tu meru:—

“Hajde da nemamo ništa zajedničko sa najneprijateljskijom ruljom, Jevrejima.”³

Ova rečenica je vredna pažnje. Odlučnost da nemamo ništa zajedničko sa Jevrejima imala je mnogo veze sa potiskivanjem Šabata u Hrišćanskoj crkvi. Oni koji su odbacili Šabat Gospodnji i izabrali umesto njega popularniji i pogodniji neznabožački praznik nedelje, bili su toliko zaneseni idejom da nemaju ništa zajedničko sa Jevrejima, da nikada nisu ni doveli u pitanje ispravnost zajedničkog praznika sa neznabošcima.

Ovaj praznik nije bio sedmični, već godišnji; ali njegovo premeštanje sa četrnaestog dana u prvom mesecu na nedelju

¹ Id. str. 18,19; Giessler's Eccl. Hist. tom i. odeljak 57.

² History of the Sabbath, deo ii. pogl. ii. odeljci 4, 5.

³ Boyle's Historical View of the Council of Nice, str. 52, izdanje. 1842.

koja sledi posle Velikog Petka bio je prvi zakonodavni pokušaj u čast nedelje kao Hrišćanskog praznika; i kako Heilin neobično kaže, “Dan Gospodnji nije smatrao da je mala stvar zadobiti pobjedu”.¹ Ubrzo posle Sabora u Nikeji, po Teodosijevim zakonima, smrtna kazna bi bila izrečena onima koji bi slavili praznik Pashe bilo kog drugog dana osim u nedelju.² Britanci iz Velsa su dugo bili u stanju da se održe protiv ovog omiljenog projekta Rimske crkve, i sve do šestog veka “uporno su se opirali imperatorskim nalogima Rimskih pontifa”.³

Četiri godine nakon početka borbe o kojoj je upravo govoreno, dovode nas do svedočanstva Tertulijana, najstarijeg od latinskih očeva, koji je pisao oko 200 A. D. Dr Klark nam kaže da očevi “duvaju toplo i hladno”. Tertulijan je pravi primer za to. On smatra da je Šabat nastao pri stvaranju, ali na drugom mestu kaže da ga patrijarsi nisu svetkovali. On kaže da je Isus Navin prekršio Šabat kod Jerihona, a posle kaže da ga nije prekršio. Kaže da je Hrist prekršio Šabat, a na drugom mestu dokazuje da nije. On predstavlja osmi dan kao cenjeniji od sedmog, a na drugim mestima navodi obrnuto. On navodi da je zakon ukinut, a na drugim mestima uči njegovoj večnosti i autoritetu. On izjavljuje da je Šabat ukinuo Hrist, a zatim tvrdi da “Hrist uopšte nije ukinuo Šabat”, već je dao “dodatnu svetost” “samom Šabatnom danu, koji je od početka bio posvećen blagoslovom Očevim”. I dalje kaže da je Hrist “ovom danu obezbedio božanske zaštite—pravac

¹ History of the Sabbath, deo ii. pogl. ii. odeljak 5.

² Decline and Fall of the Roman Empire, pogl. xxvii.

³ Id. pogl. xxxviii.

kojim bi njegov protivnik išao radi nekih drugih dana, da bi izbegao poštovanje Stvoriteljevog Šabata”.

Ova poslednja izjava je izuzetna. Spasitelj je obezbedio dodatnu zaštitu Stvoriteljevom Šabatu. Ali “njegov protivnik” bi to uradio radi nekih drugih dana. Sada je jasno, prvo, da Tertulijan nije verovao da je Hrist posvetio neki drugi dan koji bi zauzeo mesto Šabata; i drugo, da je verovao da je posvećenje drugog dana delo protivnika Božijeg! Kada je pisao ove reči, on sigurno nije verovao u Hristovo posvećenje nedelje. Međutim, Tertulijan i njegova braća zatekli su sebe kako svetkuju kao praznik onaj dan u koji se obožavalo sunce, pa su im se, kao posledica toga, rugali da su obožavaoci sunca. Tertulijan odbacuje optužbu, iako priznaje da je u tome bilo nešto istine. On kaže:—

“Drugi, opet, svakako sa više informacija i sa većom verodostojnošću, veruju da je sunce naš Bog. Možda će nas smatrati Persijancima, iako ne obožavamo nebesko telo naslikano na komadu platna, imajući ga svuda u njegovom sopstvenom obliku. Ideja, bez sumnje, potiče od toga što se zna da se okrećemo ka istoku u molitvi. Ali i vi, mnogi od vas, pretvarajući se da se ponekad klanjate nebeskim telima, pomerate svoje usne u pravcu izlaska sunca. Na isti način, ako mi nedelju posvetimo radosti, iz sasvim drugačijeg razloga nego što je obožavanje sunca, imamo neku sličnost sa onima od vas koji dan Saturna posvećuju opuštanju i luksuzu, iako su i oni daleko od jevrejskih puteva, u pogledu kojih su u neznanju.”¹

Tertulijan ne navodi nikakvu božansku zapovest niti apostolski primer za ovu praksu. U stvari, on ne nudi nikakav razlog za ovu praksu, iako nagoveštava da je imao jedan da

¹ Tertulijan's Apology, odeljak 16.

ponudi. Ali je smatrao neophodnim u jednom drugom delu da odbije ovu istu optužbu za obožavanje sunca, zbog svetkovanja nedelje. U ovom drugom odgovoru na ovu optužbu on jasnije iznosi osnov odbrane i ovde ćemo pronaći njegov najbolji razlog. Ovo su njegove reči:—

“Drugi, s većim poštovanjem prema lepom ponašanju, mora se priznati, pretpostavljaju da je sunce bog Hrišćana, jer je opšte poznata činjenica da se molimo okrenuti prema istoku, ili zato što nedelju smatramo prazničnim danom. Šta onda? Da li vi činite manje od ovoga? Zar mnogi među vama, sa pretvaranjem da ponekad takođe obožavaju nebeska tela, ne pomeraju svoje usne u pravcu izlaska sunca? Vi ste, u svakom slučaju, čak i sunce uneli u kalendar sedmice; i izabrali ste njegov dan [nedelju], umesto prethodnog dana, kao najpogodnijeg u sedmici ili za potpuno uzdržavanje od kupanja, ili za njegovo odlaganje do večeri, ili za odmor, i za gozbu. Pribegavajući ovim običajima, vi namerno odstupate od sopstvenih verskih obreda ka obredima stranaca.”¹

Tertulijan se u ovom govoru obraća narodima koji su još uvek u idolopoklonstvu. Za neke od njih, nedelja je bila drevni praznik; za ostale, bila je relativno novijeg datuma. Ali neki od ovih neznabožaca su prigovarali Hrišćanima koji svetkuju nedelju da su obožavaoci sunca. A sada pazite na odgovor. On ne kaže: “Nama hrišćanima je zapovedeno da slavimo prvi dan u sedmici u čast Hristovog vaskrsenja.” Njegov odgovor je nesumnjivo najbolje što je znao da ponudi. To je puki oštar odgovor i sastoji se od tvrdnji, prvo, da hrišćani nisu učinili ništa više od svojih optužitelja, neznabožaca; i drugo, da su imali isto toliko prava da od nedelje učine praznik kao i neznabošci!

¹ Tertulijan's *Ad Nationes*, knjiga i. pogl. xiii.

Poreklo svetkovanja prvog dana bilo je predmet istraživanja u ovom poglavlju. Otkrili smo da je nedelja od davnina predstavljala neznabožački praznik u čast sunca, i da je u prvim vekovima Hrišćanske ere ovaj drevni praznik bio opšte rasprostranjen u neznabožačkom svetu. Saznali smo da su patriotizam i korisnost, kao i nežna briga za obraćenje neznabožačkog sveta, prouzrokovali da crkvene vođe usvoje kao svoj verski praznik dan koji svetkuju neznabošci, i da zadrže isto ime koje su mu neznabošci dali. Videli smo da je najraniji primer stvarnog svetkovanja nedelje u hrišćanskoj crkvi zabeležen u Rimskoj crkvi oko 140. A. D.. Prvi veliki napor u njeno ime, 196. A. D. naročitom koincidencijom predstavlja prvi čin papske uzurpacije. Prvi primer primene svetog naziva za ovaj praznik i najraniji trag uzdržavanja od rada tog dana nalazi se u Tertulijanovim spisima sa kraja drugog veka. Poreklo praznika nedelje sada je pred čitaocem; stepenice kojima se uzdigao do vrhovne vlasti biće pokazane odgovarajućim redom i na odgovarajućem mestu.

Jedna činjenica od dubokog značaja će zaključiti ovo poglavlje. Prvi veliki napor koji je uložena da se Šabat unizi bio je čin Rimske crkve da ga pretvori u post, dok je nedelja učinjena radosnim praznikom. Dok su istočne crkve zadržale Šabat, deo zapadnih crkava, sa Rimskom crkvom na čelu, pretvorio ga je u post. Pošto je deo zapadnih crkava odbio da se pridržava ove uredbe, usledila je duga borba, čiji rezultat ovako navodi Heilin:—

“U ovom razlikovanju stajali su dugo zajedno, sve dok na kraju Rimska crkva nije dobila slučaj, i Šabat postao post u skoro svim krajevima zapadnog sveta. Kažem zapadni svet, i samo su: istočne crkve bile toliko daleko

od promene svog drevnog običaja da su na šestom Carigradskom saboru, 692. A. D., upozorile one u Rimu da odustanu od posta tog dana kako bi izbegli osudu.”¹

Vm. Džejms, u propovedi pred univerzitetom u Oksfordu, ovako navodi vreme kada je ovaj post nastao:—

“Zapadna crkva je počela da posti Subotom početkom trećeg veka.”²

Tako se vidi da je ova borba počela u trećem veku, odnosno odmah posle 200. A. D. Neander ovako navodi motiv Rimske crkve:—

“U zapadnim crkvama, posebno u Rimskoj, gde je protivljenje Judaizmu bila preovlađujuća tendencija, upravo ovo protivljenje proizvelo je običaj da se Subota posebno svetkuje kao dan posta.”³

Pod Judaizmom, Neander je podrazumevao svetkovanje sedmog dana kao Šabata. Dr Karl Haze, iz Nemačke, veoma jasno iznosi nameru Rimske crkve:—

“Rimska crkva smatrala je Subotu danom posta u direktnoj suprotnosti onima koji su je smatrali Šabatom. Nedelja je ostala radosni praznik u kome su se izbegavali svaki post i svetovni poslovi koliko god je to bilo moguće, ali prvobitna zapovest dekaloga o Šabatu, tada se nije primenjivala na taj dan.”⁴

Lord King potvrđuje ovu činjenicu sledećim rečima:—

“Neke od zapadnih crkava, da ne bi delovale judaizirano, postile su u Subotu, kao što piše Viktorin Petavski: Mi obično postimo sedmog dana. I naš je običaj da tada postimo, da ne bi izgledalo, da sa Jevrejima, svetkujemo Šabat.”⁵

¹ History of the Sabbath, deo 2, pogl. ii. odeljak 3.

² Sermons on the Sacraments and Sabbath, str. 166.

³ Neander, str. 186.

⁴ Ancient Church History, deo i. div. 2, 100–312 A. D., odeljak 69.

⁵ Enquiry into the Constitution of the Primitive Church, deo ii. pogl.

Tako je Šabat Gospodnji bio pretvoren u post da bi se učinio dostojnim prezira pred ljudima. Tako je izgledao prvi veliki napor Rimske crkve ka potiskivanju drevnog biblijskog Šabata.

vii. odeljak II. Videti takođe Schaff's "History of the Christian Church", tom i. str. 373.

POGLAVLJE XVII

PRIRODA RANOG SVETKOVANJA PRVOG DANA

Istorija svetkovanja prvog dana upoređena sa onom od strane papa—Svetkovanje prvog dana definisano samim rečima svakog od ranih očeva koji ga pominju—Razlozi koje je svaki imao za njegovo svetkovanje navedeni su njihovim sopstvenim rečima—Nedelja prema njihovom rasuđivanju nema veću svetost od Uskrsa ili Pedesetnice, ili čak od bilo kog od pedeset dana između tih praznika—Nedelja nije dan uzdržavanja od rada—Razlozi koje nude oni koji su odbacili Šabat izneti njihovim sopstvenim rečima.

Istorija svetkovanja prvog dana u Hrišćanskoj crkvi može se tako prikladno ilustrovati od Rimskih biskupa. Rimski biskup sada tvrdi da ima pravo na vrhovnu vlast nad svim Hristovim crkvama. On tvrdi da je ova vlast bila data Petru i da je preko njega prenet na Rimske biskupe; ili bolje rečeno, da je Petar bio prvi Rimski biskup, i da je niz takvih biskupa od njegovog vremena do danas obavljalo ovu apostolsku vlast u crkvi. Oni su bili u stanju da prate svoju liniju do apostolskih vremena, i izjavljuju da su vlast na koju se sada poziva papa imali i vršili prvi pastori rimske crkve. Oni koji sada priznaju papinu supremaciju veruju u ovu tvrdnju, i njima je to konačan dokaz da papa po božanskom pravu poseduje vrhovnu moć. Ali tvrdnja je apsolutno netačna. Rani pastori, ili biskupi, ili starešine, rimske crkve bili su jednostavni, skromni Hristovi sledbenici, potpuno različiti

od arogantnog biskupa Rima, koji sada uzurpira Hristovo mesto kao poglavara Hrišćanske crkve.

Za prvi dan u sedmici se sada tvrdi da je Hrišćanski Šabat koji nameće svoj autoritet pomoću četvrte zapovesti, zanemarujući sedmi dan, koji ta zapovest nalaže, i pri tome uzurpira njegovo mesto. Njegovi zagovornici tvrde da mu je ovu poziciju i ovu vlast darovao Hrist. Kako se u Svetom Pismu ne nalazi nikakav zapis o takvom daru, glavni argument za njegovu podršku je dat praćenjem svetkovanja prvog dana sve do ranih Hrišćana, za koje se kaže, da ne bi svetkovali taj dan da im nije bilo naloženo od strane apostola da to urade; a apostoli ih ne bi tome učili da Hrist u njihovom prisustvu nije promenio Šabat.

Ali svetkovanje prvog dana ne može se pratiti bliže apostolskim vremenima od 140. A. D., dok rimski biskupi mogu pratiti svoju liniju do samih apostolskih vremena. Ovde je papska tvrdnja o apostolskom autoritetu bolja od one vezane za Šabat prvog dana. Ali sa ovim izuzetkom, istorijski argument u korist svakog od njih je isti. Oba su počeli sa veoma umerenim pretenzijama, i postepeno dobijajući na moći i svetosti, zajedno su rasli u snazi.

Hajdemo sada do onih koji su prvi svetkovali nedelju i naučimo od njih nešto o prirodi tog svetkovanja na njenom početku. Otkrićemo, prvo, da niko ne tvrdi da svetkovanje prvog dana ima božanski autoritet; drugo, da niko od njih nikada nije čuo za promenu Šabata, i niko nije verovao da je praznik prvog dana nastavak Šabatne ustanove; treće, da se rad tog dana nikada ne navodi kao nešto grešno, i da se

uzdržavanje od rada nikada ne pominje kao odlika njegovog svetkovanja, niti se čak podrazumeva, samo onoliko koliko je neophodno da bi se deo dana proveo u bogoslužnju; četvrto, da ako saberemo sve nagoveštaje koji se tiču svetkovanja nedelje, koji su bili rasuti među očevima u prva tri veka, jer niko od njih ne daje više od dva, i generalno samo jedan nagoveštaj je sve što se nalazi kod jednog pisca, naći ćemo samo četiri stavke: (1) okupljanje tog dana tokom kojeg se čitala i izlagala Biblija, slavila večera i prikupljao novac; (2) da taj dan mora biti dan radosti; (3) da to ne sme biti dan posta; (4) da se toga dana ne sme savijati koleno u molitvi.

Slede svi nagoveštaji koji se odnose na prirodu svetkovanja prvog dana tokom prva tri veka. Poslanica koja se lažno pripisuje Barnabi jednostavno kaže: "S radošću držimo osmi dan."¹ Justin Mučenik, u već citiranim rečima u punoj dužini, opisuje vrstu okupljanja koji su tog dana održavali u Rimu i u toj okolini, i to je sve što on povezuje sa tim svetkovanjem.² Irinej je učio da se u znak sećanja na vaskrsenje koleno nije smelo savijati na taj dan, i ne pominje ništa drugo kao suštinsko za njegovo svetkovanje. Ovaj čin stajanja prilikom molitve bio je simbol vaskrsenja, koje je trebalo da se slavi samo tog dana, kao što je on radio.³ Bardesan Gnostik predstavlja Hrišćane kao one koji se svuda okupljaju radi bogoslužnja tog dana, ali on ne opisuje to bogoslužjenje, i ne daje nikakvu drugu počast tom danu.⁴ Tertulijan opisuje

¹ Epistle of Barnabas, pogl. xv.

² Justin Martyr's First Apology, pogl. lxvii.

³ Lost Writings of Irineus, fragmenti 7 i 30.

⁴ Book of the Laws of Countries.

svetkovanje nedelje na sledeći način, “nedelju posvećujemo radosti”, i dodaje, “imamo neke sličnosti sa onima među vama koji posvećuju dan Saturna *lagodnosti i luksuzu*”.¹ U drugom delu on nam daje dodatnu predstavu prazničnog karaktera nedelje. Ovako on kaže svojoj braći, “Ako treba *praktikovati popustljivost telu, vi to činite*. Neću dati mišljenje o vašim sopstvenim danima, već još više od toga; jer se za nezabošce svaki praznični dan dešava samo jednom godišnje; vi imate *praznični dan svakog osmog dana*”.² Dr Heilin je govorio istinu kada je rekao:—

“Tertulijan nam kaže da su oni nedelju posvećivali delimično veselju i rasonodi, a ne pobožnosti u potpunosti; kada sto godina posle Tertulijanovog vremena nije postojao zakon ili ustav koji bi sprečavao ljude da rade tog dana u Hrišćanskoj crkvi.”³

Praznik nedelje u Tertulijanovo vreme nije bio poput modernog Šabata prvog dana, već je u suštini bio nemački praznik nedelje, dan za bogosluženje i rasonodu, i dan tokom kojeg se rad nije smatrao grešnim. Međutim, Tertulijan govori dalje o svetkovanju nedelje, a reči koje će se sada citirati su korišćene kao dokaz da se rad tog dana smatrao grešnim. Ovo je jedina izjava koja se može naći pre Konstantinovog nedeljnog zakona koja tako zvuči, a dokaz je ubedljiv da to nije bilo njeno značenje. Evo njegovih reči:—

“Mi, međutim (baš kao što smo prihvatili), samo na dan Gospodnjeg vaskrsenja moramo da se čuvamo, ne samo od klečanja, već i od svakog položaja i brižne dužnosti; odlažući čak i naše poslove, kako ne bi dali

¹ Tertulijan's Apology, odlejak 16.

² On Idolatry, pogl. xiv.

³ History of the Sabbath, deo 2, pogl. viii. odeljak 13.

nikakav prostor đavolu. Slično, takođe, i u periodu Pedesetnice; koji razlikujemo po istom svečanom ushićenju.”¹

On govori o “odlaganju čak i naših poslova”; ali to ne znači nužno više od njegovog odlaganja tokom sati posvećenih verskim službama. Veoma je daleko od toga da se kaže da je rad nedeljom bio greh. Međutim, citiraćemo Tertulijanovo sledeće pominjanje svetkovanja nedelje pre nego što usmerimo pažnju na poslednje citirane reči. Ovako on kaže:—

“Mi smatramo post ili klečanje u bogoslužjenju na dan Gospodnji, nezakonitim. Radujemo se istoj privilegiji od Uskrsa do Duhova.”²

Ove dve stvari, post i klečanje, jedine su radnje koje su očevi nedeljom proglasili nedozvoljenim, osim ako zaista neki ne uvrste tugovanje na listu. Sigurno je da se rad nikada ne pominje. I primetite da Tertulijan ponavlja važnu izjavu iz prethodnog citata da se čast prema nedelji odnosi i na “period Pedesetnice”, to jest, na pedeset dana između Uskrsa ili Pashe i Duhova ili Pedesetnice. Ako je, dakle, rad nedeljom po Tertulijanovoj proceni bio grešan, isto je važno i za period Pedesetnice, u trajanju od pedeset dana! Ali ovo nije moguće. Možemo zamisliti odlaganje poslova za jedno versko okupljanje svakog dana u trajanju od pedeset dana, a takođe i da ljudi za to vreme ne smeju ni postiti ni klečati, što je upravo bila verska proslava nedelje. Ali smatrati da Tertulijan tvrdi da je rad nedeljom predstavljao greh, znači smatrati da je izjavio da je tako bilo svih pedeset dana, za šta se niko neće usuditi da kaže da je bila Tertulijanova doktrina.

¹ On Prayer, pogl. xxiii.

² De Corona, odeljak 3.

U jednom drugom delu Tertulijan nam daje još jednu izjavu o prirodi svetkovanja nedelje: “Mi nedelju smatramo prazničnim danom. Šta onda? Da li vi činite manje od ovoga?”¹ Njegove reči su veoma neobične kada se uzme u obzir da se obraćao neznabošcima. Čini se da je nedelja kao Hrišćanski praznik bila toliko slična prazniku koji su ovi neznabošci svetkovali da je on mogao da ih izazove da pokažu u čemu su Hrišćani otišli dalje od ovih neznabožaca kojima se on ovde obratio.

Sledeći otac koji nam opisuje prirodu ranog svetkovanja nedelje je Petar Aleksandrijski. On kaže: “Međutim dan Gospodnji mi slavimo kao dan radosti, jer je tog dana on ponovo ustao, i za taj dan nismo primili nalog da se kleči.”² On označava dve suštinske stvari. To mora biti dan radosti, a Hrišćani ne smeju da kleče na taj dan. Zonaras, drevni komentator ovih Petrovih reči, objašnjava dan radosti govoreći, “Ne treba da postimo; jer je to dan radosti zbog Gospodnjeg vaskrsenja”.³ Sledeće po redu citiramo takozvane Apostolske konstitucije. Oni nalažu Hrišćanima da se okupljaju na bogoslužjenju svakog dana, “ali pre svega na Šabat”. A na dan vaskrsenja našeg Gospoda, koji je dan Gospodnji, sastajte se revnosnije, slaveći Boga”, itd. Cilj okupljanja je bio “da se čuje spasonosna reč o vaskrsenju”, da se “moli tri puta stojeći”, da se čitaju proroci, da se propoveda, a takođe i da se obavi večera.⁴ Ovi “Ustavi” ne

¹ Ad Nationes, knjiga i. pogl. xiii.

² Canon 15.

³ Ante-Nicene Library, tom xiv. str. 322.

⁴ Apostolical Constitutions, knjiga ii. odeljak 7, paragraf 59.

samo da opisuju prirodu bogoslužnja nedeljom kao što je upravo navedeno, već nam daju i predstavu o nedelji kao prazničnom danu:—

“Sada vas molimo, braćo i saslužitelji, da se klonite ispraznih govora i nepristojnih beseda, i šala, pijanstva, raskalašnosti, raskoši, neobuzdanih strasti, bezumnih razgovora, *jer vam ne dozvoljavamo ni u dane Gospodnje*, koji su dani radosti, govoriti ili činiti bilo šta neprikladno.”¹

Ovo jasno ukazuje na to da je takozvani Gospodnji dan bio dan veće radosti od ostalih dana u sedmici. Čak ni na dan Gospodnji ne smeju da govore ili postupaju nedolično, iako je očigledno da je njihova sloboda tog dana bila veća nego drugih dana. Još jednom, ovi “Ustavi” nam pokazuju prirodu svetkovanja nedelje: “Svakog Šabata osim jednog, i svakog Gospodnjeg dana održavajte svoja svečana okupljanja i radujte se; jer će biti kriv za greh onaj koji bude postio na Gospodnji dan.”² Ali niko ne može nigde pročitati da je “kriv za greh onaj ko radi tokom ovog dana”.

Zatim citiramo poslanicu Magnezijancima u njenom dužem obliku, koju, iako nije napisao Ignjatije, zapravo je napisana u vreme kada su Apostolske konstitucije bile predate da se napišu. Evo reči ove poslanice:—

“A posle svetkovanja Šabata, neka svaki prijatelj Hristov drži Gospodnji dan kao praznik, dan vaskrsenja, kraljicu i poglavara svih dana.”³

Pisac sirijskih spisa koji se tiču Edese dolazi poslednji, i on definiše nedeljne službe na sledeći način: “Prvog [dana] u

¹ Id. knjiga v. odeljak ii. paragraf 10.

² Id. knjiga v. odeljak iii. paragraf 20.

³ Epistle to the Magnesians (duži oblik), pogl. ix.

sedmici, neka bude služba, i čitanje Svetog Pisma i prinos.”¹ Ovo su sve odlomci u spisima iz prva tri veka koji opisuju rano svetkovanje prvog dana. Neka čitalac proceni da li smo tačno naveli prirodu tog svetkovanja. Zatim skrećemo pažnju na nekoliko razloga koje su ovi očevi ponudili za svetkovanje praznika nedelje.

Navodna Barnabina poslanica potkrepljuje praznik nedelje govoreći da je to bio dan “u koji je Isus ustao iz mrtvih”, i ukazuje na to da predstavlja osmu hiljaditu godinu, kada će Bog iznova stvoriti svet.² Justin Mučenik ima četiri razloga:—

1. “To je prvi dan kada je Bog, izvršivši promenu u tami i materiji, stvorio svet.”³

2. “Isus Hrist, naš Spasitelj, je istog dana vaskrsao iz mrtvih.”⁴

3. “Moguće nam je da pokažemo kako je osmi dan imao izvesnu tajanstvenu važnost, koju sedmi dan nije imao, a koju je Bog objavio kroz ove obrede”,⁵ *tj.*, kroz obrezivanje.

4. “Zapovest o obrezivanju, opet, zapovedajući [im] da uvek obrezuju decu osmog dana, bila je tip istinskog obrezanja, kojim se obrezujemo od prevare i bezakonja kroz Onoga koji je vaskrsao iz mrtvih prvog dana posle Šabata.”⁶

Čini se da Klement iz Aleksandrije govori samo o mističnom osmom danu ili Gospodnjem danu. Možda je

¹ Sirijski spisi, str. 38.

² Epistle of Barnabas, pogl. 15.

³ Justin’s First Apology, pogl. lxvii.

⁴ Id. Ib.

⁵ Dialogue with Trypho, pogl. xxiv.

⁶ Id. pogl. xli.

moguće da on ima neku referencu ka nedelji. Stoga citiramo ono što on kaže o ovom danu, skrećući pažnju na činjenicu da svoje svedočanstvo ne daje iz Biblije, već uzima od paganskog filozofa. Ovako on kaže:—

“A o danu Gospodnjem Platon proročki govori u desetoj knjizi *Republic*, ovim rečima: ‘I kada prođe sedam dana svakom od njih na livadi, osmog treba da krenu i stignu za četiri dana.’”¹

Klementovi razlozi za nedelju nalaze se van Svetog Pisma. Sledeći otac će nam dati dobar razlog za Klementov postupak u ovom slučaju.

Tertulijan je sledeći pisac koji daje razloge za svetkovanje nedelje. On govori o “prinosima za mrtve”, načinu svetkovanja nedelje i upotrebi znaka krsta na čelu. Evo temelja na kojoj počivaju ova pravila:—

“Ako, za ova i druga slična pravila, insistirate na tome da imate nalog Svetog Pisma, nećete ga naći. Tradicija će biti za vas njihov začetnik, običaj njihov podupirač, a vera njihov držatelj. Da razum podržava tradiciju, i običaje i veru, ili ćete sami spoznati, ili ćete naučiti od nekoga ko je spoznao.”²

Za svaku je pohvalu Tertulijanova iskrenost. On nije imao Sveto Pismo da ponudi, i priznaje tu činjenicu. Zavisio je od tradicije, i nije se stideo da to prizna. Sledeći od očeva koji daje biblijske dokaze u prilog praznika nedelje je Origen. Evo njegovih reči:—

“Mana je pala na Gospodnji dan, a ne na Šabat da pokaže Jevrejima da je čak i tada Gospodnji dan bio prioriterniji.”³

¹ Klement's *Miscellanies*, knjiga v. pogl. xiv.

² *De Corona*, odeljak 4.

³ *Origens Opera*, Tom ii. str. 153, Pariz, 1733. A. D., “Quod si ex

Čini se da se Origen slagao sa Tertulijanovom procenom u pogledu neuverljivosti argumenata koje su izneli njegovi prethodnici. Stoga je skovao originalan argument koji je, čini se, bio veoma ubedljiv prema njegovoj proceni jer on sam to nudi. Međutim, mora da je zaboravio da je mana padala svih šest radnih dana, jer bi primetio da dok njegov argument ne uzdiže nedelju iznad ostalih pet radnih dana, Šabat čini najmanje cenjenim danom od sedam! Pa ipak, čudo sa manom je izričito osmišljeno da istakne svetost Šabata i da utvrdi njegov autoritet pred ljudima. Kiprijan je sledeći otac koji daje argument za praznik nedelje. On se zadovoljava sa jednim od Justinovih starih argumenata, tj. onim izvučenim iz obrezivanja. Ovako on kaže:—

“Jer što se tiče svetkovanja osmog dana pri jevrejskom obrezivanju tela, sakrament je prethodno bio dat u senci i običaju; ali kada je Hrist došao, ispunio se u istini. Zbog toga što je osmog dana, tj. prvog dana posle Šabata, trebalo da vaskrsne Gospod, i da nas oživi, i da nam da obrezanje Duhom, osmog dana, tj. prvog dana posle Šabata, a Gospodnji dan, je prikazan ranije u slici; a slika je prestala kada je istina došla, i duhovno obrezanje predato nama.”¹

To je jedini argument koji je Kiprijan naveo u korist praznika prvog dana. Obrezivanje odojčadi sa osam navršenih dana bilo je, prema njegovom mišljenju, vrsta krštenja odojčadi. Ali obrezivanje na osmi dan detetovog života, po njegovoj proceni, nije značilo da krštenje treba da se odloži dok dete ne napuni osam dana, već je, kao što je ovde navedeno, značilo

Divinis Scripturis hoc constat, quod die Dominica Deus pluit manna de caelo et in Sabbato non pluit, intelligant Judaei jam tune praelatam esse Dominicam nostram Judaico Sabbato.”

¹ Cyprian's Epistle, br. lviii. odeljak 4.

da će osmi dan biti dan Gospodnji! Ali osmi dan, u koji se obavljalo obrezanje, nije bio prvi dan u sedmici, već osmi dan života svakog deteta, ma koji dan u sedmici to bio.

Sledeći otac koji daje razlog da se nedelja proslavlja kao dan radosti, a da se uzdržava od klečanja, jeste Petar Aleksandrijski, koji jednostavno kaže: “Jer je na taj dan vaskrsao.”¹

Sledeće na red dolaze Apostolske konstitucije, koje ističu da praznik nedelje predstavlja uspomenu na vaskrsenje:

“Ali držite Šabat i praznik Gospodnjeg dana; jer je prvi uspomena na stvaranje, a drugi na vaskrsenje.”²

Pisac, međutim, ne nudi nikakav dokaz da je nedelja božanskim autoritetom bila izdvojena da bude znak sećanja na vaskrsenje. Međutim, sledeća osoba koja navodi svoje razloge za držanje nedelje “kao praznika” je pisac dužeg oblika čuvene Ignjatijeve poslanice Magnezijancima. On smatra da je osmi dan proročki istaknut u naslovu šestog i dvanaestog psalma! U fusnoti, reč Sheminith je prevedena kao “osmi”. Evo argumenta ovog pisca u pogledu nedelje:

“Gledajući napred ka ovome, prorok je objavio, ‘Do kraja za osmi dan’, u kojem je naš život ponovo iznikao, i pobjeda nad smrću zadobijena u Hristu.”³

Postoji još jedan od očeva iz prva tri veka koji navodi razloge koji su tada korišćeni u prilog praznika nedelje. Ovo je pisac Sirijskih spisa koji se tiču Edese. On dolazi sledeći po redu i zatvara ovo nabranje. Evo četiri razloga:—

¹ Peter’s Canons, br. xv.

² Apostolical Constitutions, knjiga vii. odeljak ii. paragraf 23.

³ Epistle to the Magnesians, pogl. ix.

1. "Jer je prvog dana sedmice naš Gospod vaskrsao iz mesta mrtvih."¹
2. "Prvog dana u sedmici je ustao u svet", tj., rođen je u nedelju.²
3. "Prvog dana u sedmici uzneo se na Nebo."³
4. "Prvog dana u sedmici će se konačno pojaviti sa anđelima nebeskim."⁴

Prvi od ovih razloga je onoliko dobar koliko čovek može da smisli u sopstvenom srcu za činjenje onoga što Bog nikada nije zapovedio; drugi i četvrti su puke tvrdnje o kojima čovečanstvo ne zna ništa; dok je treći neistina, jer se vaznešenje dogodilo u četvrtak.

Sada smo izneli svaki razlog u prilog praznika nedelje koji se može naći u svim spisima iz prva tri veka. Iako su generalno veoma trivijalni, a ponekad i gori od trivijalnih, oni su ipak vredni pažljivog proučavanja. Oni predstavljaju presudno svedočanstvo da je promena Šabata od strane Hrista ili njegovih apostola sa sedmog na prvi dan u sedmici bila apsolutno nepoznata tokom čitavog tog perioda. Međutim da je tačno da je do takve promene došlo, oni bi to morali znati. Da su verovali da je Hrist promenio Šabat u znak sećanja na njegovo vaskrsenje, kako bi nedvosmisleno izneli tu činjenicu umesto da nude razloge za praznik nedelje koji su toliko bezvredni da bi ih, sa jednim ili dva izuzetka, u potpunosti odbacili savremeni pisci prvog dana. Ili da su verovali da su apostoli poštovali nedelju kao Šabat ili Gospodnji dan, kako bi trijumfalno izneli ove činjenice! Međutim, Tertulijan je rekao da nemaju nalog Svetog Pisma za praznik nedelje, a ostali su,

¹ Sirijski spisi, str. 38.

² Id. Ib.

³ Id. Ib.

⁴ Id. Ib.

nudeći razloge koji su bili izmišljeni samo u njihovim srcima, potkrepili njegovo svedočanstvo, i svi oni zajedno potvrđuju činjenicu da je čak i po njihovoj sopstvenoj proceni dan nedelja podržan samo autoritetom crkve. Oni uopšte nisu bili upoznati sa savremenom doktrinom da sedmi dan u zapovesti znači jednostavno jedan dan od sedam i da je Spasitelj, u znak sećanja na svoje vaskrsenje, odredio da prvi dan u sedmici bude onaj od sedam na koji treba primeniti zapovest!

Dali smo svaki iskaz očeva iz prva tri veka u kojima je bio izložen način proslavljanja praznika nedelje. Takođe smo dali sve razloge za to svetkovanje koji se mogu naći kod bilo koga od njih. Ove dve vrste svedočanstava jasno pokazuju da običan rad nije bio jedna od stvari koje su tog dana bile zabranjene. Sada nudimo direktan dokaz da se drugi dani izričito proglašeni od očeva, koji se od strane svih računaju samo kao crkveni praznici, smatraju jednakim ako ne i superiornijim u svetosti od praznika nedelje.

“Izgubljeni Irinejevi spisi” nam prikazuju njegovo razmišljanje o relativnoj svetosti praznika nedelje kao i o Uskrsu ili Pedesetnici. Ovo je izjava:—

“Na koji [praznik] ne savijamo kolena, zato što je *jednakog značaja* kao i Gospodnji dan, iz razloga koji je već naveden u vezi sa tim.”¹

Tertulijan je u već citiranom odlomku, koji je izostavljanjem rečenice koju ćemo upravo citirati, korišćen kao najsnažnije svedočanstvo u korist Šabata prvog dana kod očeva, izričito izjednačavajući po svetosti period Pedesetnice—period od

¹ Fragment 7.

pedeset dana—sa praznikom koji on naziva Gospodnjim danom. Ovako on kaže:—

“Slično, takođe, i u periodu Pedesetnice; koji razlikujemo po *istom svečanom veličanju*.”¹

On navodi istu činjenicu u drugom delu:—

“Smatramo da su post ili klečanje u bogoslužjenju na Gospodnji dan nezakoniti. Radujemo se takođe *istoj privilegiji* od Uskrsa do Pedesetnice.”²

Origen stavlja takozvani Gospodnji dan u istu grupu sa još tri crkvena praznika:—

“Ako nam se po ovom pitanju zameri da smo i sami navikli da svetkujemo određene dane, kao što su na primer Gospodnji dan, Priprema, Pasha ili Pedesetnica, moram da odgovorim, da su savršenom Hrišćaninu, koji uvek svojim mislima, rečima i delima, služi svom prirodnom Gospodu, Bogu Reči, svi njegovi dani Gospodovi, i on uvek drži dan Gospodnji.”³

Irinej i Tertulijan smatraju nedelju Gospodnjim danom jednakim po svetosti sa danima u periodu od Pashe do Pedesetnice; ali Origen, nakon što je ovaj dan stavio u ravan sa nekoliko crkvenih praznika, praktično priznaje da on nema nikakvu prednost nad ostalim danima.

Komodijan, koji je nekad upotrebljavao termin Gospodnji dan, govori o Katoličkom prazniku Pashe kao o “Uskrsu, tom našem *najblagoslovenijem* danu”.⁴ To svakako ukazuje na to da po njegovoj proceni nijedan drugi sveti dan nije bio superiorniji po svetosti od Uskrsa.

¹ Tertulijan on Prayer, pogl. xxiii.

² *De Corona*, odeljak 3.

³ Origen against Celsus, knjiga viii. pogl. xxii.

⁴ Instructions of Commodianus, odeljak 75.

“Apostolske konstitucije” tretiraju praznik nedelje na isti način na koji ga tretiraju Irinej i Tertulijan. Oni ga smatraju jednakim po svetosti sa danima u periodu od Uskrsa do Pedesetnice. Ovako kažu:—

“Biće kriv za greh onaj ko posti na Gospodnji dan, budući da je dan vaskrsenja, ili tokom Pedesetnice, ili uopšte, ko bude tužan na dan Gospodnjeg praznika.”¹

Ova svedočanstva nedvosmisleno dokazuju da je praznik nedelje, po sudu ljudi kao što su Irinej, Tertulijan i drugi, bio u istom rangu sa praznikom Uskrsa ili Pedesetnice. Nisu imali pojma da je jedan zapovedio Bog, dok je druge crkva uspostavila. Zaista, Tertulijan, kao što smo videli, izričito izjavljuje da ne postoji propis za svetkovanje nedelje.²

Pored ovih važnih činjenica, imamo presudne dokaze da nedelja nije bila dan uzdržavanja od rada, a naš prvi svedok je Justin, najraniji svedok praznika nedelje u Hrišćanskoj crkvi. Trifo Jevrejin je rekao Justinu kao vid ukora: “Ti ne svetkuješ praznike ni Šabate.”³ Ovo je bilo tačno prilagođeno da izvuče iz Justina izjavu da, iako nije svetkovao sedmi dan kao Šabat, on jeste odmarao prvog dana u sedmici, ako je tačno da je taj dan za njega bio dan uzdržavanje od rada. Ali on ne daje takav odgovor.

On se podsmeva na samu ideju uzdržavanja od rada, izjavljujući da “Bog ne uživa u takvim svetkovanjima”. Niti smatra da je to tako zato što se Jevreji nisu odmarali na pravi

¹ Apostolical Constitutions, knjiga v. odeljak 3, paragraf 20.

² *De Corona*, odeljci 3 i 4.

³ Dialogue with Trypho, pogl. x.

dan, već osuđuje samu ideju da se uzdržava od rada jedan dan, navodeći da “novi zakon”, koji je zauzeo mesto zapovesti datih na Sinaju,¹ zahteva večni Šabat, a on se drži pokajanjem za greh i uzdržavanjem od njegovog izvršavanja. Evo njegovih reči:—

“Novi zakon zahteva od vas da držite večni Šabat, a vi, *pošto ste jedan dan besposleni*, pretpostavite da ste pobožni, ne shvatajući zašto vam je to naređeno; i ako jedete beskvasni hleb, kažete da je volja Božija ispunjena. Gospod Bog naš ne uživa u takvim svetkovanjima: ako među vama ima ko se lažno zaklinje ili lopov, neka prestane da bude to; ako je ko preljubnik neka se pokaje; onda će držati sladak i pravi Šabat Božiji.”²

Ove reči jasno ukazuju da Justin nije verovao da bilo koji dan treba držati kao Šabat uzdržavanjem od rada, već da se svi dani drže kao Šabati uzdržavanjem od greha. Ovo svedočanstvo je presudno i potpuno je u skladu sa činjenicama koje smo već izneli od očeva, i sa drugima koje tek treba da se iznesu. Štaviše, to je potvrđeno izričitim svedočanstvom Tertulijana. On kaže:—

“Kod nas (kojima su *Šabati strani*, mladi meseci i praznici koje je Bog nekada voleo) učestali praznici su Saturnalije i novogodišnji praznici i sredinom zime i Matronalije.”³

I dodaje u istom pasusu, već citiranim rečima:—

“Ako *treba na bilo koji način popuštati telu*, vi to radite. Neću dati mišljenje o *vašim sopstvenim danima*, već još više od toga; jer se za *neznabošce* svaki praznični dan dešava samo jednom godišnje; vi imate *praznični dan svakog osmog dana*.”⁴

¹ Dialogue with Trypho, pogl. xi.

² Id. pogl. xii.

³ Tertulijan on Idolatry, pogl. xiv.

⁴ Id. Ib.

Tertulijan govori svojoj braći jednostavnim jezikom da nisu držali Šabate, već da su držali mnoge neznabožačke praznike. Kada bi praznik nedelje, koji je bio dan “popuštanja” telu, i koji on ovde pominje kao “osmi dan”, oni držali kao Hrišćanski Šabat umesto drevnog sedmog dana, onda on ne bi izjavio da su za nas “Šabati strani”. Međutim Tertulijan ima potpuno isti Šabat kao Justin Mučenik. On ne drži prvi dan umesto sedmog, već drži “večni Šabat”, za koji izjavljuje da se svakog dana uzdržava od greha, a zapravo se ne uzdržava od rada ni u jednom. Tako, nakon što je rekao da Jevreji naučavaju da je “od početka Bog posvetio sedmi dan” i da zato svetkuju taj dan, on kaže:—

“Otuda mi [hrišćani] razumemo da još više treba da svetkujemo Šabat od svih ‘ropskih poslova’, ne samo svakog sedmog dana, već kroz sva vremena.”¹

Tertulijan sigurno nije shvatao da je nedelja predstavljala Šabat u svakom smislu kao što su bili svih sedam dana u sedmici. Do potvrde ovoga doći ćemo kada budemo citirali Tertulijana u pogledu porekla Šabata. Takođe ćemo prikazati da Klement jasno smatra nedelju radnim danom.

Nekoliko ranih očeva pisalo je protiv svetkovanja sedmog dana. Sada dajemo razloge koje je svaki od njih naveo za to protivljenje. Pisac zvani Barnaba nije držao sedmi dan, ne zato što je to bila ceremonijalna uredba nedostojna svetkovanja od strane Hrišćanina, već zato što je to bila toliko čista ustanova da čak ni Hrišćani ne mogu da je istinski svetkuju sve dok ne postanu besmrtni. Evo njegovih reči:—

¹ Tertulijan *Against the Jews*, pogl. iv.

“Pripravite, deco moja, na značenje ovog izraza, ‘On je završio za šest dana’. To znači da će Gospod sve završiti za šest hiljada godina, jer je dan kod njega hiljadu godina. I on sam svedoči govoreći: ‘Evo, danas će biti kao hiljadu godina.’ Dakle, deco moja, za šest dana, to jest za šest hiljada godina, sve će se završiti. ‘A sedmog dana je odmorio.’ To znači: Kada će njegov Sin, dolazeći [ponovo], uništiti vreme zlog čoveka, i suditi bezbožnicima, i promeniti sunce, mesec i zvezde, tada će se zaista odmoriti sedmog dana. Štaviše, kaže on, ‘Svetičeš ga čistim rukama i čistim srcem’. Ako, dakle, neko misli da sada može svetiti dan koji je Bog posvetio, osim ako je u svemu čist u srcu, vara se. Gle, dakle: onda ga onaj koji se propisno odmara svetkuje, kada ćemo mi sami, primivši obećanje, i kada zlobe više ne bude, i od Gospod sve bude učinjeno novim, moći da činimo pravdu. Tada ćemo biti u stanju da ga svetujemo, pošto smo prvo sami bili posvećeni. Dalje im kaže, ‘Vaše mlade mesece i vaše šabate ne mogu da podnesem’. Vidite kako on govori: Vaši sadašnji šabati nisu mi prihvatljivi, ali to je ono što sam učinio [inaime ovo], kada ću, dajući odmor svim stvarima, učiniti početak osmog dana, to jest, početak drugog sveta, zbog čega sa radošću držimo i osmi dan, dan, u koji je Isus vaskrsao iz mrtvih.’¹

Obratite pažnju na tačke koje su sadržane u ovoj izjavi o doktrini: 1. On tvrdi da šest dana stvaranja predskazuju šest hiljada godina koje će naš svet izdržati u svom sadašnjem stanju zla. 2. On uči da će na kraju tog perioda Hrist ponovo doći i učiniti kraj zlobi, i “tada će se zaista odmoriti sedmog dana”. 3. Da niko “sada ne može svetkovati dan koji je Bog posvetio, osim ako je čist u svemu u srcu”. 4. Međutim to ne može biti slučaj dok sadašnji svet ne prođe, “kada ćemo mi sami, primivši obećanje, i kada zlobe više ne bude, i od Gospod sve bude učinjeno novim, moći da činimo pravdu. Tada ćemo biti u stanju da ga svetujemo, pošto smo prvo

¹ Epistle of Barnabas, pogl. xv.

sami bili posvećeni”. Ljudi, dakle, ne mogu da drže Šabat dok traje ovaj zli svet. 5. Stoga, on kaže, “Vaše sadašnji šabati nisu mi prihvatljivi”, ne zato što nisu čisti, već zato što sada niste u stanju da ih držite tako čistim kako to zahteva njihova priroda. 6. Što će reći, držanje dana koji je Bog posvetio nije moguće u tako zlom svetu kao što je ovaj. 7. Međutim iako se sedmi dan sada ne može držati, osmi dan može i trebalo bi da bude, jer kada prođe sedam hiljada godina, biće na početku osme hiljade, novo stvaranje. 8. Zbog toga, on nije pokušao da drži sedmi dan, koji je Bog posvetio; jer to je previše čisto da bi se držalo u sadašnjem zlom svetu, i može se držati samo nakon što Spasitelj dođe na početku sedme hiljadite godine; ali je osmi dan držao s radošću na koji je Isus ustao iz mrtvih. 9. Stoga izgleda da je osmi dan, koji Bog nikada nije posvetio, upravo pogodan za svetkovanje u našem svetu tokom njegovog sadašnjeg stanja zla. 10. Ali kada sve bude novo, i kada budemo sposobni činiti pravdu, a zlobe više ne bude, tada ćemo moći svetkovati sedmi dan, pošto smo prvo i sami bili posvećeni.

Barnabin razlog za ne svetkovanje Gospodnjeg Šabata nije se nalazio u tome što je zapovest koja to nalaže ukinuta, već u tome što je ustanova toliko čista da ljudi u svom sadašnjem nesavršenom stanju ne mogu da je prihvatljivo svetkuju. Oni će je, međutim, držati u novoj tvorevini, ali će u međuvremenu sa radošću držati osmi dan, koji pošto nikada nije bio posvećen od Boga nije teško držati u sadašnjem stanju izopačenosti.

Razlozi Justina Mučenika za ne svetkovanje Šabata uopšte nisu slični onima takozvanog Barnabe, jer izgleda da je Justin

iz srca prezirao Šabatnu ustanovu. On poriče da je svetkovanje Šabata bilo obavezno pre Mojsijevog vremena, i tvrdi da je bilo ukinuto prvim Hristovim dolaskom. On uči da je to dato Jevrejima zbog njihove zloće, i izričito potvrđuje ukidanje i Šabata i zakona. On je toliko daleko od učenja o promeni Šabata sa sedmog na prvi dan u sedmici, ili od činjenja praznika nedelje nastavkom drevnog Šabata, da se podsmeva samoj ideji o danima uzdržavanja od rada, ili danima besposlice, i iako Bog navodi kao razlog za svetkovanje Šabata, da je to bio dan u koji se on odmarao od svih svojih poslova, Justin kao svoj prvi razlog u prilog praznika nedelje navodi da je to bio dan kada je Bog je započeo svoje delo! O uzdržavanju od rada kao činu poslušnosti Šabatu, Justin kaže:—

“Gospod, Bog naš, ne uživa u takvim svetkovanjima.”¹

Drugi razlog za ne svetkovanje Šabata je ovako naveo:—

“Jer i mi bismo držali obrezanje tela, i Šabata, i ukratko, sve praznike, da ne znamo zbog čega su vam zapovedeni—naime, zbog vaših prestupa i tvrdoće vaših srca.”²

Pošto Justin nikada ne pravi razliku između Gospodnjeg Šabata i godišnjih šabata, on nesumnjivo ovde misli da ga uključi sa njima. Međutim kakva je obmana tvrditi da je Šabat bio dat Jevrejima zbog njihove zloće! Istina je, da je to dato Jevrejima zbog sveopšteg otpadništva neznabožaca.³ U sledećem odlomku Justin navodi još tri razloga za ne držanje Šabata:—

¹ Dialogue with Trypho, pogl. xii.

² Id. pogl. xviii.

³ Videti treće poglavlje ove Istorije.

“Vidiš li da elementi ne miruju i ne drže Šabate? Ostani kao što si rođen. Jer ako nije bilo potrebe za obrezanjem pre Avrama, ili za svetkovanjem Šabata, za praznicima i žrtvama, pre Mojsija; nema ni sada potrebe za njima, na kraju krajeva, prema volji Božjoj, Isus Hrist, Sin Božji je bio rođen od device koja je vodila poreklo od Avrama”¹

Evo tri razloga: 1. “Da elementi ne miruju i ne drže Šabate.” Iako je ovaj razlog prosto bezvredan kao argument protiv sedmog dana, on predstavlja presudnu potvrdu već dokazane činjenice da Justin nedelju nije smatrao danom uzdržavanja od rada. 2. Njegov drugi razlog koji je ovde naveden je bio taj što nije bilo svetkovanja Šabata pre Mojsija, a ipak znamo da je Bog na početku izdvojio Šabat za svetu upotrebu, što je činjenica za koju, kao što ćemo videti, priličan broj očeva svedoči, a takođe znamo da su u to doba živeli ljudi koji su držali sve zapovesti Božije. 3. Nema potrebe za svetkovanjem Šabata od vremena Hrista. Iako je ovo puka pretpostavka nikako nije lako onima, koji predstavljaju Justina kao nekoga ko čuva Hrišćanski Šabat, da se pošteno suoče sa njom.

Još jedan Justinov argument protiv obaveze svetkovanja Šabata je da Bog “upravlja svemirom na ovaj dan jednako kao i na sve druge”² kao da to nije u skladu sa sadašnjom svetošću Šabata, kada je takođe tačno da je Bog tako upravljao svetom u periodu kada Justin priznaje da je Šabat bio obavezan. Iako je ovaj razlog beznačajan kao argument protiv Šabata, on pokazuje da Justin nije dodelio Šabatni karakter nedelji. Međutim on ima još jedan argument protiv Šabata.

¹ Dialogue with Trypho, pogl. xxiii.

² Id. pogl. xxix.

Drevni zakon je bio ukinut novim i konačnim zakonom, a stari zavet je zamenjen novim.¹ Ali on zaboravlja da cilj novog zaveta nije bio da se ukine Božiji zakon, već da se taj zakon stavi u srce svakog Hrišćanina. I mnogi očevi, kao što ćemo videti, izričito odbacuju ovu doktrinu ukidanja Dekaloga.

Takvi su bili Justinovi razlozi za odbacivanje drevnog Šabata. Ali iako je on bio odlučan pobornik ukidanja zakona, i same Šabatne ustanove, i iako je držao nedelju samo kao praznik, savremeni pisci zagovornici prvog dana navode ga kao svedoka u prilog doktrini da prvi dan u sedmici treba poštovati kao Hrišćanski Šabat na osnovu autoriteta četvrtе zapovesti.

Hajde sada da naučimo šta je stajalo na putu Irinejevom svetkovanju Šabata. Nije to da su zapovesti bile ukinute, jer ćemo sada saznati da je on poučavao njihovu večnost. Niti je to da je verovao u promenu Šabata, jer on ne daje ni nagoveštaj takve ideje. Čini se da je praznik nedelje po njegovoj proceni bio jednostavno “jednakog značaja” sa Pedeseticom.² Niti to da je Hrist prekršio Šabat, jer Irinej kaže da nije.³ Već zato što se Šabat naziva znakom, on ga je smatrao značajnim za buduće kraljevstvo, i izgleda da je smatrao da više nije obavezan, iako to izričito ne kaže. Ovako on iznosi svoje viđenje značenja Šabata:—

“Štaviše, Šabati Božiji, *to jest, kraljevstvo*, je, takoreći, nagovešteno stvorenim stvarima”, itd.⁴

¹ Id. pogl. xi.

² Lost Writings of Ireneus, fregment 7.

³ Against Heresies, knjiga iv. pogl. viii. odeljak 2.

⁴ Id. knjiga iv. pogl. xvi. odeljak 1.

“Ova [obećanja pravednicima] treba [da se dese] u *vremenima kraljevstva*, to jest sedmog dana koji je posvećen, u koji se Bog odmorio od svih dela koja je stvorio, što je pravi Šabat pravednika”, itd.¹

“Jer je dan Gospodnji kao hiljadu godina: i za šest dana stvaranje je završeno: očigledno je, dakle, da će im doći kraj nakon šest hiljada godina.”²

Međutim Irinej nije primetio da Šabat kao znak ne ukazuje unapred na obnovljenje, već unazad na stvaranje, da može ukazati da je pravi Bog Stvoritelj.³ Niti je primetio činjenicu da će, kada se pod celim nebom uspostavi kraljevstvo Božije, svako telo svetkovati Šabat.⁴

Međutim on kaže da su oni koji su živeli pre Mojsija bili opravdani “bez svetkovanja Šabata”, i nudi kao dokaz to da zavet na Horivu nije bio sklopljen sa očevima. Naravno, ako ovo dokazuje da su patrijarsi bili oslobođeni obaveze prema četvrtoj zapovesti, to je jednako dobar dokaz da su mogli prekršiti bilo koju od preostalih devet. Ove stvari ukazuju na to da se Irinej protivio svetkovanju Šabata, iako nije direktnim rečima tvrdio da je ukinut, ali jeste najjasnijim izrazima tvrdio neprestanu obavezu prema deset zapovesti.

Tertulijan nudi brojne razloge za ne svetkovanje Šabata, ali jedva da postoji i jedan od njih kojem na nekom drugom mestu izričito ne protivreči. Tako on tvrdi da patrijarsi pre Mojsija nisu svetkovali Šabat.⁵ Međutim on ne nudi nika-

¹ Ireneus against Heresies, knjiga v. pogl. xxxiii. odeljak 2.

² Id. knjiga v. pogl. xxviii. odeljak 3.

³ Izl. 31:17; Jez. 20:12,20.

⁴ Isa. 66:22,23; Dan. 7:18,27.

⁵ Answer to the Jews, pogl. ii.

kav dokaz, a na drugom mestu navodi da poreklo Šabata datira od stvaranja,¹ kao što ćemo pokazati u nastavku. Na nekoliko mesta on poučava ukidanje zakona, i čini se da ostavlja po strani moralni zakon kao i ceremonijalni. Ali na drugim mestima, kao što ćemo pokazati, on jasno svedoči da su deset zapovesti još uvek obavezujuće kao pravilo Hrišćanskog života.² On citira reči Isaije u kojima je Bog predstavljen kako mrzi praznike, mlade mesece i šabate koje su Jevreji svetkovali,³ kao dokaz da je Šabat sedmog dana bila privremena ustanova koju je Hrist ukinuo. Međutim na drugom mestu kaže: “*Hrist uopšte nije ukinuo Šabat*: on je dakle držao zakon.”⁴ I takođe objašnjava upravo ovaj tekst izjavom da je Božija odbojnost prema Šabatima koje su svetkovali Jevreji postojala “zato što su svetkovali bez straha Božijeg od strane naroda punog bezakonja”, i dodaje da prorok, u kasnijem odlomku govoreći o Šabatima koji su se slavili prema zapovesti Božijoj, “proglašava ih istinitim, divnim i neprikosnovenim”.⁵ Druga izjava je da je Isus Navin prekršio Šabat u opsadi Jerihona.⁶ Ipak, on na drugom mestu objašnjava upravo ovaj slučaj, ukazujući na to da zapovest zabranjuje naše sopstveno delo, a ne Božije. Oni koji su delovali kod Jerihona “nisu radili svoj posao, već Božiji, koji su izvršili, i

¹ Tertulijan against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

² Uporedite njegova dela prema sledećem redosledu: Answer to the Jews, pogl. ii. iii. iv. vi; Against Marcion, knjiga i. pogl. xx; knjiga v. pogl. iv. xix; sa De Anima, pogl. xxxviii; i, On Modesty, pogl. v.

³ Isa. 1:13,14.

⁴ Answer to the Jews, pogl. iv; Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

⁵ Isa. 56:2; 58:13.

⁶ Answer to the Jews, pogl. iv; Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

to, takođe, iz njegove izričite zapovesti”.¹ On istovremeno i tvrdi i poriče da je Hrist prekršio Šabat.² Tertulijan je bio kolebljiv čovek. Pisao je mnogo protiv zakona i Šabata, ali je takođe protivrećio i razotkrio svoje sopstvene greške.

Origen pokušava da dokaže da drevni Šabat treba shvatiti mistično ili duhovno, a ne doslovno. Evo njegovog argumenta:—

“Sedite svi u svojim stanovima: niko neka se ne pomera sa svog mesta na Šabat.’ To je pravilo koje je nemoguće bukvalno poštovati; jer niko ne može sedeti ceo dan a da se ne pomeri sa mesta gde je seo.”³

Veliki ljudi nisu uvek mudri. Ne postoji takvo pravilo u Bibliji. Origen se osvrnuo na to što je bilo zabranjivano narodu da izlazi po manu na Šabat, ali što nije bilo u suprotnosti sa onim kad zapoveda svete sazive ili okupljanja za bogoslužjenje na Šabat.⁴

Viktorin je bio poslednji od očeva pre Konstantina koji nudi razloge protiv svetkovanja Šabata. Njegov prvi razlog je bio taj, što je Hrist rekao preko Isaije da je njegova duša mrzela Šabat; i taj Šabat je on u svom telu ukinuo; a na ove tvrdnje smo videli da je Tertulijan odgovorio.⁵ Njegov drugi razlog je bio taj što je “Isus [Jošua], sin Navinov [Nunov], Mojsijev naslednik, sam prekršio Šabat”,⁶ što je laž. Njegov treći razlog je taj što je “Matatija [Makabejac] takođe, knez

¹ Against Marcion, knjiga ii. pogl. xxi.

² Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

³ De Principiis, knjiga iv. pogl. i. odeljak 17.

⁴ Izl. 16:29; Lev. 23:3.

⁵ Creation of the World, odeljak 4.

⁶ Id. odeljak 5.

Jude, prekršio Šabat”,¹ što je nesumnjivo lažno, ali nema nikakvog značaja kao autoritet. Njegov četvrti argument je originalan i mogao bi da zatvori listu razloga koje su prvi očevi dali za ne svetkovanje Šabata. Dato je u celosti bez odgovora:—

“A u Mateju čitamo, da je pisano da su Isaija i ostale njegove kolege prekršili Šabat.”²

¹ Id. Ib.

² Creation of the World, odeljak 5.

POGLAVLJE XVIII

ŠABAT U ZAPISIMA RANIH OČEVA

Prvi razlozi za zanemarivanje Šabata su sada uglavnom zastareli—Određen broj ranih očeva je poučavao o večnosti dekaloga i učinio ga standardom moralnog karaktera—Ono što oni kažu o poreklu Šabata prilikom Stvaranja—Njihovo svedočanstvo o večnosti drevnog Šabata, i u vezi sa njegovim svetkovanjem—Nabrajanje stvari koje su izazvale potiskivanje Šabata i uzdizanje nedelje.

Razlozi koje su rani očevi izneli za zanemarivanje svetkovanja Šabata jasno pokazuju da oni nisu imali posebno svetlo po tom pitanju zbog života u prvim vekovima, što mi u ovom kasnijem dobu nemamo. Činjenica je, da su mnogi razlozi koje su oni ponudili očigledno lažni i da oni koji danas odbacuju Šabat, takođe odbacuju i većinu razloga koje su ovi očevi ponudili na ovu temu. Takođe smo saznali od onih ranih očeva koji pominju svetkovanje prvog dana, tačnu prirodu praznika nedelje i sve razloge koji su u prvim vekovima bili ponuđeni u prilog tome. Zaista vrlo malo ovih razloga nude savremeni pisci zagovornici prvog dana.

Međutim neki od očeva snažno svedoče o večnosti deset zapovesti, i njihovo držanje smatraju uslovom večnog života. Neki od njih takođe jasno potvrđuju poreklo Šabata prilikom stvaranja. Štaviše, nekoliko njih ili svedoči o postojanju svetkovatelja Šabata, ili daju jasno svedočanstvo o večnosti i obaveznosti svetkovanja Šabata, ili definišu prirodu

pravilnog svetkovanja Šabata, ili povezuju svetkovanje Šabata i prvog dana. Čujmo sada svedočanstvo onih koji potvrđuju autoritet deset zapovesti. Irinej potvrđuje njihovu večitost i smatra ih testom Hrišćanskog karaktera. Ovako on kaže:—

“Jer Bog ih je u početku, zaista, opominjao [Jevreje] *prirodnim propisima*, koje je *od početka usadio u čovečanstvo*, to jest DEKALOGOM (*koje, ako neko ne drži, nema spasenja*), i nije tada od njih tražio ništa više.”¹

Ovo je veoma snažna izjava. On smatra da su deset zapovesti, zakoni prirode, bili usađeni u čovekovo biće na početku; i na taj način nasleđeni od strane celog čovečanstva. Ovo je bez sumnje tačno. Prisustvo telesnog uma ili zakona greha i smrti, usađenog u čoveka padom, je ono što je delimično izbrisalo ovaj zakon, i učinilo da delo novog zaveta bude neophodno.² On ponovo potvrđuje večitost i autoritet deset zapovesti:—

“Pripremajući čoveka za ovaj život, sam Gospod je lično svima podjednako izgovarao reči Dekaloga: i stoga, na sličan način, one ostaju trajno sa nama, primajući, putem njegovog dolaska u telu, nadogradnju i unapređenje, ali ne ukidanje.”³

Pod “unapređenjem” dekaloga, Irinej nesumnjivo podrazumeva objašnjenje koje je Spasitelj dao o značenju zapovesti u svojoj besedi na gori.⁴ Teofil na sličan način govori o dekalogu:—

“Jer nam je Bog dao zakon i svete zapovesti; i *svako* ko ih *drži može biti spašen*, i zadobivši vaskrsenje, može naslediti nepropadljivost.”⁵

¹ Irenaeus Against Heresies, knjiga iv. pogl. xv. odeljak 1.

² Jer. 31:33; Rim. 7:21–25; 8:1–7.

³ Irenaeus Against Heresies, knjiga iv. pogl. xvi. odeljak 4.

⁴ Mt. poglavlja 5,6,7.

⁵ Theophilus to Autolycus, knjiga ii. pogl. xxvii.

“Naučili smo svet zakon; ali imamo za zakonodavca onoga koji je zaista Bog, koji nas uči da postupamo pravedno, da budemo pobožni i da činimo dobro.”¹

“Od ovog velikog i divnog zakona koji teži svakoj pravednosti, DESET GLAVA su takve pošto smo ih već isprobali.”²

Tertulijan naziva deset zapovesti “pravilima našeg preporođenog života”, odnosno pravilima koja upravljaju životom obraćenog čoveka:—

“Oni koji se bave teorijom brojeva, poštuju broj deset kao roditelja svih ostalih i kao onoga koji daje savršenstvo ljudskom rođenju. Što se mene tiče, više volim da ovaj deo vremena posmatram u odnosu na Boga, kao da pre znači da deset meseci uvodi čoveka u *deset zapovesti*; tako da numerička procena vremena potrebnog da se završi naše prirodno rođenje treba da odgovara numeričkoj klasifikaciji svih *pravila našeg preporođenog života*.”³

Ističući duboku krivicu za kršenje sedme zapovesti, Tertulijan govori o svetosti zapovesti koje joj prethode, navodeći naročito nekoliko njih, a među njima i četvrtu, a zatim kaže o zapovesti protiv preljube da

Ona stoji “na samom čelu *presvetog zakona*, među *glavnim tačkama nebeskog edikta*”.⁴

Klement iz Rima, ili pre autor čija su dela bila pripisana ovom ocu, ovako govori o dekalogu kao testu:—

“Zbog onih, koji, zanemarujući svoje spasenje, ugađaju Zlom, i onih koji, proučavajući na svoju korist, traže da ugođe Dobrom, propisano

¹ Id. knjiga iii. pogl. ix.

² Id. Ib.

³ *De Anima*, pogl. xxxvii.

⁴ On Modesty, pogl. v.

je deset stvari kao ispit za ovo sadašnje doba, prema broju deset zala koje su donete na Egipat.”¹

Novatijan, koji je pisao oko 250. A. D., smatra se osnivačem sekte zvane *Katari* ili Puritanci. Napisao je traktat o Šabatu, koji nije bio sačuvan. Nedelja se ne spominje ni u jednom njegovom spisu. On daje sledeća izvanredna zapažanja u vezi sa moralnim zakonom:—

“Zakon je bio dat sinovima Izraelovim u tu svrhu, da od njega imaju koristi i da bi se VRATILI *onim čestitim manirima* koje su, *iako su ih primili od svojih očeva*, iskvarili u Egiptu zbog svoje bliske povezanosti sa varvarskim narodom. Na kraju, takođe, tih *deset zapovesti* na pločama ne uče ničemu *novom*, već *ih podsećaju na ono što je bilo izbrisano*—da bi pravednost u njima, ponovo oživela kao što je bila božanski nadahnuta zakonom, po ugledu na vatru [skoro ugašenu].”²

Očigledno je da po Novatijanovom rasuđivanju deset zapovesti ne nalažu ništa što patrijarsi nisu smatrali za sveto pre nego što je Jakov otišao u Egipat. Iz toga proizilazi da je, po njegovom mišljenju, Šabat nastao, ne u vreme padanja mane, nego kada je Bog posvetio sedmi dan, i da su ga sveti ljudi svetkovali od najranijeg doba.

Apostolske konstitucije, napisani u periodu oko trećeg veka, razjašnjavaju nam ono što se u trećem veku naširoko smatralo apostolskom doktrinom. Ovako govore o deset zapovesti:—

“Imaj pred očima strah Božiji, i uvek se sećaj deset zapovesti Božijih, da ljubiš jednog jedinog Gospoda Boga svom snagom svojom; da ne obraćaš pažnju na idole, niti na druga bića, pošto su beživotni bogovi, ili nerazumna bića ili demoni.”³

¹ Recognitions of Klement, knjiga iii. pogl. iv.

² Novatian on the Jewish Meats, pogl. iii.

³ Apostolical Constitutions, knjiga ii. odeljak 4, paragraf 36.

“On je dao jasni zakon da pomogne zakonu prirode, onom koji je čist, spasonosan i svet, u kojem je upisano njegovo sopstveno ime, savršen, koji nikada ne prestaje, potpun u deset zapovesti, neokaljan, za obraćenje duša.”¹

Ovaj pisac je, poput Irineja, verovao u identičnost dekaloga sa zakonom prirode. Ova svedočanstva pokazuju da se u spisima ranih očeva nalaze neke od najsnažnijih izjava u ime neprekidnosti i autoriteta deset zapovesti. Sada da čujemo šta oni kažu o poreklu Šabata prilikom stvaranja. Poslanica koja se pripisuje Barnabi kaže:—

“I on kaže na drugom mestu, ‘Ako moji sinovi budu držali Šabat, onda ću učiniti da milost moja počiva na njima’. Na početku stvaranja, Šabat se spominje [ovako]: ‘I dovršio je Bog za šest dana dela ruku svojih, i završio sedmog dana, i odmorio na njega, i posvetio ga.’”²

Čini se da Irinej jasno povezuje poreklo Šabata sa posvećenjem sedmog dana:—

“Ove [obećane stvari] će se [dogoditi] u vremenu kraljevstva, to jest sedmog dana, koji je posvećen, u koji se Bog odmorio od svih dela svojih koja je stvorio, što je pravi Šabat, za vreme kojeg se neće baviti nikakvim zemaljskim zanimanjem.”³

Tertulijan, takođe, upućuje na poreklo Šabata kao na “blagoslov od Oca”:—

“Ali pošto se i rođenje završava sa sedmim mesecom, ja radije prepoznajem u ovom broju nego u osmom poštovanje numeričkog slaganja sa Šabatnim periodom; tako da mesec u kojem se ponekad Božiji lik utiskuje pri ljudskom rođenju, biće po svom rednom broju u skladu sa danom kada je Božija tvorevina završena i *posvećena*.”⁴

¹ Id. knjiga vi. odeljak 4, paragraf 19.

² Epistle of Barnabas, pogl. xv.

³ Irenaeus Against Heresies, knjiga v. pogl. xxxiii. odeljak 2.

⁴ *De Anima*, pogl. xxxvii.

“Jer čak i u slučaju pred nama, on [Hrist] je ispunio zakon, dok je tumačio njegovo stanje; [štaviše] on izlaže u jasnom svetlu različite vrste dela, dok je činio ono što zakon izuzima od svetosti Šabata, [i] dok je davao samom Šabatu, ono što je od početka bilo posvećeno blagoslovom Očevim, i dodatnu svetost svojim sopstvenim dobrotvornim delovanjem.”¹

Origen, koji je, kao što smo videli, verovao u mistični Šabat, ipak je postavio njegovo poreklo pri posvećenju sedmog dana:—

“Jer on [Kelsus] ne zna ništa o Šabatnom danu i Božijem odmoru, koji sledi nakon završetka stvaranja sveta, i koji traje za vreme trajanja sveta, i u kojem će svi oni koji su obavili sve svoje poslove za svojih šest dana, držati praznik sa Bogom.”²

Svedočanstvo Novatijana koje je bilo dato u vezi sa svetošću i autoritetom dekaloga jasno ukazuje na postojanje Šabata u vremenima patrijaraha i njegovo svetkovanje od strane tih starih ljudi. Izraelu je bilo dato da bi se “VRATILI onim čestitim manirima koje su, iako su ih primili od svojih očeva, iskarirali u Egiptu”.

I dodaje, “Onih deset zapovesti na pločama ne uče ničemu novom, već ih podsećaju na ono što je izbrisano”.³ On, dakle, nije verovao da je Šabat nastao pri padanju mane, već ga je smatrao jednom od onih stvari koje su praktikovali njihovi očevi pre nego što je Jakov otišao u Egipat.

Laktancije smešta poreklo Šabata u period stvaranja:—

“Bog je dovršio svet i ovo divno delo prirode za šest dana (kako je sadržano u tajnama Svetog Pisma) i POSVETIO sedmi dan u koji je

¹ Tertulijan Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

² Origen Against Celsus, knjiga vi. pogl. lxi.

³ Novatian on the Jewish Meats, pogl. iii.

odmorio od svojih dela. Ali ovo je Šabat, koji je, na jeziku Jevreja, dobio svoje ime prema broju, odakle je sedmi legitiman i potpun broj.”¹

U pesmi o Postanju pisanoj u Laktancijevom vremenu, ali nepoznatog autora, imamo direktno svedočanstvo o božanskom određivanju sedmog dana za svetu upotrebu dok je čovek još uvek bio u Edenu, Božijem vrtu:—

“Došao je sedmi, kada se Bog
na kraju svog posla odmarao, ODREDIVŠI GA
SVETIM ZA RADOSTI NADOLAZEĆIH DOBA.”²

Apostolske konstitucije, dok uče o sadašnjoj obavezi prema Šabatu, jasno ukazuju na to da vodi poreklo od stvaranja:—

“Gospode Svedržitelju, stvorio si svet kroz Hrista, i *odredio si Šabat kao spomen na to*, jer si nas u taj dan odmorio od dela naših, za razmišljanje o zakonima Tvojim.”³

Takva su svedočanstva ranih očeva o prvobitnom poreklu Šabata i o svetosti i večnoj obavezi držanja deset zapovesti. Sada skrećemo pažnju na ono što oni govore u vezi sa večnošću Šabata i njegovim svetkovanjem u vekovima tokom kojih su živeli. Tertulijan definiše Hristov odnos prema Šabatu:—

“Nazvan je Gospodarom Šabata jer je održao Šabat kao svoju ustanovu.”⁴

On potvrđuje da Hrist nije ukinuo Šabat:—

“Hrist uopšte nije ukinuo Šabat: on je držao taj zakon, i u oba slučaja, učinivši delo koje je bilo korisno za život njegovih učenika (jer im je dao hranu kada su bili gladni), i u sadašnjem slučaju izlečivši osušenu ruku;

¹ Divine Institutes of Lactantius, knjiga vii. pogl. xiv.

² Poem on Genesis, redovi 51–53.

³ Apostolical Constitutions, knjiga vii. odeljak 2, paragraf 36.

⁴ Tertulijan Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

u oba slučaja nagoveštavajući činjenicama, Ja nisam došao da uništim zakon, već da ga ispunim.”¹

Ne može se reći ni da je Tertulijan, iako je poricao da je Hrist ukinuo Šabat, verovao da je preneo njegovu svetost sa sedmog dana na prvi dan u sedmici, jer nastavlja ovako:—

“On [Hrist] izlaže u jasnom svetlu različite vrste dela, dok je činio ono što zakon izuzima od svetosti Šabata, [i] dok je davao samom Šabatu, ono što je od početka bilo posvećeno blagoslovom Očevim, i dodatnu svetost svojim sopstvenim dobrotvornim delovanjem. Jer je on *ovom danu* obezbedio BOŽANSKE ZAŠTITE—*pravac kojim bi njegov protivnik išao radi nekih drugih dana*, kako bi izbegao poštovanje Stvoriteljevog Šabata, i vraćanje Šabatu onih dela koja su prikladna za njega.”²

Ovo je izuzetna izjava. Savremena doktrina o promeni Šabata bila je nepoznata u Tertulijanovo vreme. Da je tada postojala, ne bi moglo biti sumnje da bi joj sa poslednje citiranim rečima naneo težak udarac; jer upravo ono što on tvrdi da bi Hristov protivnik, Sotona, zahtevao od njega da uradi, to savremeni pisci zagovornici prvog dana tvrde da je on učinio posvetivši drugi dan umesto što je doprineo svetosti Šabata svog Oca.

Arhelaj iz Kaskara u Mesopotamiji odlučno poriče ukidanje Šabata:—

“Opet, što se tiče tvrdnje da je Šabat ukinut, mi jasno poričemo da ga je on ukinuo; jer je i sam bio Gospodar Šabata.”³

Justin Mučenik, kao što smo videli, bio je otvoreni protivnik svetkovanja Šabata i autoriteta zakona Božijeg. On nije uvek bio iskren u onome što je govorio. U nekim situacijama

¹ Id. Ib.

² Tertulijan Against Marcion, knjiga iv. pogl. xii.

³ Disputation with Manes, odeljak 42.

spominjao je one koji su svetkovali sedmi dan, i to je činio s prezirom. Ovako on govori:—

“Međutim ako neki, zbog slaboumnosti, žele da svetkuju ustanove koje su date preko Mojsija (od kojih očekuju neku vrlinu, ali za koje verujemo da su date zbog tvrdoće srca ljudi), zajedno sa njihovom nadom u ovog Hrista, i [žele da vrše] večna i prirodna dela pravednosti i pobožnosti, a ipak biraju da žive sa Hrišćanima i vernima, kao što sam rekao ranije, ako ih ne podstiču niti da budu obrezani kao što su oni, niti da svetkuju Šabat, niti da svetkuju bilo koje druge slične ceremonije, onda smatram da se trebamo pridružiti takvima i družiti se s njima u svemu kao rođaci i braća.”¹

Ove reči govore o Hrišćanima koji drže Šabat. Oni od njih koji su bili jevrejskog porekla bez sumnje su uglavnom zadržali obrezanje. Ali bilo je mnogo Hrišćana neznabožaca koji su svetkovali Šabat, kao što ćemo videti, i nije tačno da su oni sprovodili obrezivanje. Justin govori o ovoj grupi kao da deluje iz “slaboumnosti”, ali on nehotice ukazuje na držanje zapovesti kao na činjenje “VEČNIH I PRIRODNIH DELA PRAVEDNOSTI”, što zaista jeste najprikladnije opisano. Justin bi se družio sa onima koji tako postupaju, ako bi se oni družili s njim takvim kakav jeste. Međutim iako bi Justin, pod ovim uslovom, mogao da se družu sa ovom “slaboumnom” braćom, on kaže da ima onih koji se “*ne usuđuju da imaju bilo kakav odnos sa takvim osobama, niti da im pruže gostoprimstvo*”; ali ja se ne slažem sa njima”.² Ovo pokazuje gorčinu duha koji je prevladavao u nekim krajevima prema Šabatu, čak i u Justinovo vreme. Justin nema ni reči osude

¹ Dialogue with Trypho, pogl. xlvii.

² Id. Ib.

za ove netolerantne ljude; on samo brine da osobe koje vrše “večna i prirodna dela pravednosti i pobožnosti” ne osude one koji ih ne čine.

Klement Aleksandrijski, iako mistični pisac, iznosi važno svedočanstvo o večnosti drevnog Šabata i o današnjoj potrebi čoveka za njom. On ovako komentariše četvrtu zapovest:—

“A četvrta zapovest je ona koja stavlja do znanja da je svet stvorio Bog, i da *nam je dao sedmi dan za odmor*, zbog nevolje koja postoji u životu. Jer Bogu nije moguće da bude umoran, da pati, i da bude u potrebi. *Međutim nama koji smo u telu potreban je odmor*. Sedmi dan je, dakle, proglašen odmorom—odvajanjem od bolesti—pripremajući se za izvorni dan, naš istinski odmor.”¹

Klement je priznao autoritet moralnog zakona; jer on obrađuje deset zapovesti, jednu po jednu, i pokazuje šta svaka nalaže. On jasno uči da je Šabat stvoren za čoveka i da mu je sada potreban kao dan odmora, a njegove reči ukazuju na to da je ustanovljen pri stvaranju. Međutim u sledećem paragrafu on daje neke neobične predloge, koji zaslužuju pažnju:—

“Došavši do ove tačke, moramo uzgred pomenuti ove stvari; pošto se razgovor okrenuo sedmom i osmom danu. Jer, osmi bi se možda mogao ispostaviti da je sedmi, a sedmi očigledno šesti, a ovaj kasniji Šabat, a sedmi dan rada. Jer je za šest dana završeno stvaranje sveta.”²

Ove reči su navedene da pokažu da je Klement osmi dan, ili nedelju, nazivao Šabatom. Međutim, pisci prvog dana uopšteno nisu se usudili da se vežu za takvu interpretaciju, a

¹ Klement’s Miscellanies, knjiga vi. pogl. xvi.

² Id. Ib.

neki od njih su je izričito odbacili. Obratimo pažnju na ovu izjavu. On govori o rednim brojevima sedam i osam apstraktno, ali verovatno misleći na dane u sedmici. Zapazite onda,

1. Da on ne kaže da je osmi dan *postao* Šabat umesto sedmog koji je nekada bio *jednom* to, već kaže da bi osmi dan možda mogao ispasti da je pravi sedmi.

2. Da u Klementovo vreme, 194. A. D., nije bilo nikakve nedoumice u glavama ljudi oko toga koji je dan drevni Šabat, a koji je prvi dan u sedmici, ili osmi dan, kako je često nazivan, niti on nagoveštava da je bilo.

3. Međutim Klement iz nekog razloga kaže da bi možda osmi dan trebalo računati kao sedmi, a sedmi dan kao šesti. Dakle, ako bi se to uradilo, promenilo bi se brojanje dana, ne samo do vaskrsenja Hristovog, već sve do stvaranja.

4. Ako je, dakle, Klement, na ovom mestu, zamislio da poučava da je nedelja Šabat, on je takođe morao smatrati da je to tako uvek bilo.

5. Ali obratite pažnju da, dok on menja numeraciju danima u sedmici, on ne menja Šabat iz jednog dana u drugi. On kaže da bi osmi možda mogao biti sedmi, a sedmi, šesti, a kasniji, ili ovaj [grčki, *ἡ μὲν κυριεῖς εἶναι σαββατον*], Šabat, a sedmi dan rada.

6. Pod poslednjim se mora razumeti poslednji pomenuti dan, za koji on kaže da treba da se zove, ne sedmi, već šesti; a pod sedmim se svakako mora razumeti onaj dan za koji on kaže da nije osmi, već sedmi, što će reći, nedelja.

Ostaje samo jedna poteškoća koju treba rešiti, a to je, zašto bi on predlagao da se promeni numeracija danima u sedmici tako što će sve pomeriti za jedan, čime bi Šabat bio šesti dan u

brojanju umesto sedmi; i da nedelja bude sedmi dan u brojanju umesto osmi. Čini se da je odgovor izbegao zapažanju pisaca zagovornika prvog dana i antisabatarijanskim piscima koji su nastojali da ga shvate. Međutim postoji činjenica koja rešava poteškoću. Klementov komentar četvrte zapovesti, iz kojeg su bili uzeti ovi citati, uglavnom se sastoji od neobičnih zapažanja o “savršenom broju šest”, “broju sedam bez majke i dece” i broju osam, koji je “kocka”, i sličnih stvari, i preuzeto je sa izvesnom promenom rasporeda skoro od reči do reči od Filona Judejca, učitelja koji je napredovao u Aleksandriji oko jednog veka pre Klementa. Ko se god potruđi da uporedi ova dva pisca, naći će kod Filona skoro sve ideje i opise koje je Klement koristio, kao i same reči kojima ih je izrazio.¹ Filon je bio mistični učitelj u koga je Klement gledao kao lidera. Izjava koju nalazimo kod Filona, u neposrednoj vezi sa nekoliko neobičnih ideja, koje Klement citira od njega, daje, van svake sumnje, ključ Klementov predlog da se eventualno osmi dan naziva sedmim, a sedmi dan da se naziva šestim. Filon je rekao da, prema Božijoj nameri, prvi dan vremena ne treba da se broji sa ostalim danima sedmice. Ovako on kaže:—

“I on je svaki od šest dana dodelio jednom od delova celine, VADEĆI PRVI DAN, koji ni ne naziva prvim danom, *da se ne bi brojao sa ostalima*, već nazivajući ga JEDAN, ispravno ga imenujući, sagledavajući u njemu i pripisujući mu prirodu i naziv ograničenja.”²

¹ Uporedi Klement of Alexandria, tom ii. str. 386–390, Ante-Nicene library edition, ili Miscellanies of Klement, knjiga vi. pogl. xvi. sa Bohn’s edition of Philo, tom i. str. 3, 4, 29, 30, 31, 32, 54, 55; tom iii. str. 159; tom iv. str. 452.

² Bohn’s edition of Philo Judaeus, tom i. str. 4.

Ovo bi jednostavno promenilo numerisanje dana, kako ih je brojao Filon, a potom delimično usvojio Klement, i učinilo da Šabat ne bude sedmi dan, već šesti, a nedelja ne osmi, već sedmi dan; ali bi i dalje ostavio Šabat i nedelju identičnim danima kao i ranije. To bi, međutim, dalo Šabatu naziv šesti dan, jer se prvi od šest dana stvaranja nije računao; i to bi dovelo do toga da se osmi dan, tako nazvan u ranoj crkvi jer je dolazio posle Šabata, naziva sedmi dan. Tako bi Šabat bio šesti dan, a sedmi dan bio bi dan rada, a ipak bi Šabat bio onaj isti dan koji je oduvek i bio, a nedelja, iako se zvala sedmi dan, i dalje bi, kao i oduvek, ostala dan na koji je uobičajen rad bio zakonit. Naravno, Filonova ideja da ne treba računati prvi dan vremena je potpuno pogrešna; jer ne postoji niti jedna činjenica u Bibliji koja bi to potkrepila, već mnoge koje joj izričito protivreče, pa čak i Klement, uz sve poštovanje prema Filonu, to samo stidljivo sugeriše. Ali kada se stvar otvori, pokazuje se da Klement nije imao na umu da nedelju nazove Šabatom, i da on izričito potvrđuje ono što smo u potpunosti dokazali uz pomoć drugih očeva, da je nedelja bila dan tokom kojeg, po njihovoj proceni, rad nije bio greh.

Tertulijan je, u različitim periodima svog života, imao različite stavove o Šabatu, i sve ih je napisao. Poslednji put smo citirali od njega jasno svedočanstvo o večnosti Šabata, zajedno sa jednako jasnim svedočanstvom protiv posvećenja prvog dana u sedmici. U drugom delu, iz kojeg smo već citirali njegovu izjavu da Hrišćani ne treba da kleče nedeljom, nalazimo još jednu izjavu da se “nekoliko” uzdržavalo od

klečanja na Šabat. Ovo se verovatno odnosi na Kartaginu, gde je živeo Tertulijan. On ovako kaže:—

“Što se tiče *klečanja* takođe, molitva se različito upražnjava, što se vidi kroz postupak nekolicine onih koji se uzdržavaju od klečanja na Šabat; a pošto se pojavila ova nesloga na svom suđenju pred crkvama, Gospod će dati svoju milost da neistomišljenici mogu ili popustiti, ili u suprotnom sprovoditi svoje mišljenje a da ne budu napadni od strane drugih.”¹

Čin stajanja tokom molitve bio je jedna od glavnih počasti koja se ukazivala nedelji. Oni koji su se uzdržavali od klečanja sedmog dana, bez sumnje su to činili jer su želeli da ukažu čast tom danu. Ovaj konkretan čin nema nikakve posledice; jer je usvojen po ugledu na one koji su, po predanju i običaju, tako poštovali nedelju; ali ovo se nesumnjivo odnosi na Hrišćane koji su držali Šabat. Tertulijan, međutim, govori o njima na način koji je sasvim drugačiji od Justinovog u kojem spominje one koji drže zapovesti u njegovom vremenu.

Origen je, kao i mnogi drugi očevi, bio daleko od toga da je bio dosledan samom sebi. Iako je govorio protiv svetkovanja Šabata i poštovao je takozvani Gospodnji dan kao nešto, bolje od drevnog Šabata, on je ipak održao govor koji je izričito bio osmišljen da pouči Hrišćane pravilnom svetkovanju Šabata. Evo dela ove propovedi:—

“Ali šta je praznik Šabat osim onog o kojem apostol govori, ‘Ostaje, dakle, Šabatizam’, to jest svetkovanje Šabata od strane naroda Božijeg? Ostavljajući jevrejsko svetkovanje Šabata, hajde da vidimo kako Hrišćanin treba da svetkuje Šabat. Na Šabat se treba uzdržavati od svih svetovnih

¹ Tertulijan on Prayer, pogl. xxiii.

poslova. Ako, dakle, prestanete sa svim svetovnim poslovima, i ne izvršite ništa svetovno, nego se prepustite duhovnim vežbama, posećujući crkvu, prisustvujući svetom čitanju i poučavanju, razmišljajući o nebeskim stvarima, moleći se za budućnost, zamišljajući Sud pred vašim očima, ne gledajući na stvari sadašnje i vidljive, nego na buduće i nevidljive, onda je to držanje Hrišćanskog Šabata.¹

Ovo nikako nije loš prikaz pravilnog svetkovanja Šabata. Takav govor upućen Hrišćanima je bio snažan dokaz da su mnogi tada svetkovali taj dan. Neki su, zaista, tvrdili da su ove reči bile izgovorene u vezi sa nedeljom. Oni bi želeli da on upoređuje svetkovanje prvog dana sa svetkovanjem sedmog. Međutim upoređivanje nije između različitih metoda držanja dva dana, već između dve metode svetkovanja jednog dana. Jevreji su u Origenovo vreme provodili dan uglavnom u pukom uzdržavanju od rada, a često su dodavali senzualnost besposlici. Međutim Hrišćani su ga trebali svetkovati u bogoslužju, kao i u svetom odmoru. Na koji dan on misli ne može se sumnjati. To je *DIES SABBATI*, termin koji može da označava samo sedmi dan. Ovo je prvi primer izraza Hrišćanski Šabat, *Sabbati Christiani*, i on se izričito primenjuje na sedmi dan koji Hrišćani svetkuju.

¹ *Origen's Opera*, Tom 2, str. 358, Pariz, 1733, "Quae est autem festivitas Sabbati nisi illa de qua Apostolus dicit, 'relinqueretur ergo Sabbatismus', hoc est, Sabbati observatio, 'populo Dei'? Relinquentes ergo Judaicas Sabbati observationes, qualis debeat esse Christiano Sabbati observatio, videamus. Die Sabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet operari. Si ergo desinas ab omnibus saecularibus operibus, et nihil mundanum geras, sed spiritalibus operibus vaces, ad ecclesiam convenias, lectionibus divinis et tractatibus aurem praebeas, et de coelestibus cogites, de futura spe sollicitudinem geras, venturum ludicium prae oculis habeas, non respicias ad prae sentia et visibilia, sed ad invisibilia et futura, haec est observatio Sabbati Christiani."—*Origenis in Numeras llo milia* 23.

Duži oblik čuvene Ignjatijeve poslanice Magnezijancima bio je napisan tek posle Origenovog vremena, ali, iako je nije napisao Ignjatije, vredna je zbog svetlosti koju baca na postojeće stanje stvari u vreme njenog sastavljanja, i za obeležavanje napretka koji je otpadništvo učinilo u pogledu Šabata. Evo njenog pominjanja Šabata i prvog dana:—

“Dakle, nemojmo više da svetkujemo Šabat prema jevrejskom načinu, i da se radujemo danima dokonosti; jer ‘ko ne radi, neka i ne jede’. Jer kažu [sveta] proročanstva, ‘U znoju lica svoga ješćeš hleb svoj’. Nego neka svako od vas duhovno svetkuje Šabat, radujući se razmišljanju o zakonu, a ne u opuštanju tela, diveći se delima Božijim, i ne jedući stvari pripremljene dan ranije, niti uzimajući mlake napitke, i hodajući u propisanom prostoru, niti uživajući u igranju i aplaudiranju koji nemaju smisla. A posle svetkovanja Šabata, neka svaki Hristov prijatelj drži Gospodnji dan kao praznik, dan vaskrsenja, kraljicu i poglavara svih dana [u sedmici]. Gledajući napred ka tome, prorok je izjavio, ‘Do kraja, za dan osmi’, u kojem je naš život ponovo iznikao, i pobjeda nad smrću je zadobijena u Hristu.”¹

Ovaj pisac navodi različite stvari koje su činile jevrejsko svetkovanje Šabata. One se mogu sažeti pod dve stavke. 1. Strogo uzdržavanje od rada. 2. Igranje i bančenje. Sada, u svetlu onoga što je Origen rekao, možemo razumeti razliku koju ovaj pisac povlači između Jevrejskog i Hrišćanskog svetkovanja Šabata. Greška Jevreja u prvom delu ovoga bila je u tome što su se zadovoljili pukim telesnim odmaranjem, ne uzdižući svoje misli ka Bogu, Stvoritelju, i ta puka dokolica ubrzo je ustupila mesto čulnoj izopačenosti.

Hrišćanin, kako Origen pravi razliku, uzdržava se od rada na Šabat da bi mogao da podigne svoje srce u zahvalnom

¹ Epistle to the Magnesians (duži oblik) pogl. ix.

bogoslužnju. Ili, kako to ovaj pisac kaže, Hrišćanin drži Šabat na duhovni način, radujući se razmišljanju o zakonu; ali da bi to uradio, on mora da ga koristi na način na koji taj zakon nalaže, to jest, u poštovanju svetog odmora koji obeležava uspomenu na odmor Stvoritelja. Pisac je očigledno verovala u svetkovanje Šabata kao čin poslušnosti tom zakonu o kome su tog dana trebali da razmišljaju. A priroda poslanice ukazuje na to da on jeste svetkovan, u svakom slučaju, u zemlji u kojoj je napisana. Međutim zabeležite delo otpadništva. Takozvani Gospodnji dan, za koji pisac nije mogao ponuditi ništa bolje od argumenta izvučenog iz imena šestog psalma (videti marginu), uzdignut je iznad svetog Gospodnjeg dana, i učinjen je kraljicom svih dana!

Apostolske konstitucije, iako nisu bile napisane u apostolsko doba, postojale su već u trećem veku, i tada se uopšteno verovalo da izražavaju učenje apostola. One stoga pružaju važno istorijsko svedočanstvo o praksi crkve u to vreme, a takođe ukazuju na veliki napredak koji je otpadništvo učinilo. Gerike ovako govori o njima:—

“Ovo je zbirka crkvenih uredbi za koje se tvrdi da su delo apostolskog doba, ali su se u stvari formirale postepeno u drugom, trećem i četvrtom veku, i od velike su vrednosti u pogledu istorije organizovanosti i Hrišćanske arheologije uopšte.”¹

Moshajm kaže o njima:—

“Predmet ovog dela je nesumnjivo drevan; pošto su običaji i učenja na koje oni ukazuju ono što je preovladavalo među Hrišćanima drugog i trećeg veka, posebno među onima koji su živeli u Grčkoj i istočnim regionima.”²

¹ Ancient Church, str. 212.

² Historical Commentaries, vek I, odeljak 51.

Ove konstitucije ukazuju na to da se Šabat uveliko svetkovao u trećem veku. One takođe pokazuju položaj praznika nedelje u tom veku. Nakon što su svečano zapovedile sveto držanje deset zapovesti, oni ovako nalažu Šabat:—

“Razmatrajte mnogostruko delo Božije koje je dobilo svoj početak kroz Hrista. Čuvajte Šabat, zarad Onoga koji je prestao sa svojim delom stvaranja, ali nije prestao sa svojim delom providenja: to je odmor za razmišljanje o zakonu, a ne za besposlenost ruku.”¹

Ovo je ispravna Šabatna doktrina. Da bismo pokazali koliko jasno ove konstitucije prepoznaju dekalog kao temelj za autoritet Šabata, citiramo reči koje prethode gore navedenom, iako smo ih već citirali na drugom mestu:—

“Imaj pred očima strah Božiji, i uvek se sećaj deset zapovesti Božijih, da ljubiš jednog jedinog Gospoda Boga svom snagom svojom; da ne obraćaš pažnju na idole, niti na druga bića, pošto su beživotni bogovi, ili iracionalna bića ili demoni.”²

Međutim iako ove konstitucije na taj način priznaju autoritet dekaloga i svetu obavezu sedmog dana, one uzdižu praznik nedelje u nekim aspektima iznad Šabata, iako tvrde da za njega nema propisa u Svetom Pismu. Ovako one kažu:—

“Međutim držite Šabat i praznik Gospodnji dan; jer je prvi uspomena na stvaranje, a drugi na vaskrsenje.”³

“Jer Šabat je prestanak stvaranja, dovršenje sveta, traganja za zakonom i zahvalna slava Bogu za blagoslove koje je dao ljudima. Sve ono što Gospodnji dan ističe, i pokazuje samog Posrednika, Snabdevača, Zakonodavca, Uzročnika vaskrsenja, Prvorođenog cele tvorevine.”⁴

¹ Apostolical Constitutions, knjiga ii. odeljak 4, paragraf 36.

² Id. Ib.

³ Id. knjiga vii. odlejak 2, paragraf 23.

⁴ Id. knjiga vii. odeljak 2, paragraf 36.

“Tako da nam Gospodnji dan zapoveda da tebi prinesemo, O Gospode, zahvalnost za sve. Jer ovo je milost koju si dao, koja je, zbog svoje veličine, zaklonila sve druge blagoslove.”¹

Testiran svojim sopstvenim principima, pisac ovih konstitucija je bio daleko uznapredovao u otpadništvu; jer je držao praznik za koji nije imao nikakav božanski autoritet, časnije od onog za koji je priznao da ga je Bog odredio. Mogao bi se napraviti još samo jedan korak u ovom pravcu, a to je da se zapovest Božija ostavi po strani zarad zapovesti ljudske, a ovaj korak je zaista i preduzet nedugo zatim. Treba primetiti još jednu stvar. Rečeno je:—

“Neka robovi rade pet dana; ali na Šabat i na Gospodnji dan neka imaju slobodnog vremena da idu u crkvu radi učenja o pobožnosti.”²

Pitanje grešnosti rada na bilo koji od ovih dana se ovde ne uzima u obzir; jer je naznačen razlog da robovi mogu imati slobodnog vremena da prisustvuju javnom bogoslužju. Međutim dok ove konstitucije na drugim mestima zabranjuju rad na Šabat na osnovu dekaloga, one ga ne zabranjuju prvog dana u sedmici. Pogledajte sledeće kao primer:—

“Gospode Svedržitelju, stvorio si svet kroz Hrista, i odredio si Šabat kao spomen na to, jer si nas *u taj dan odmorio od dela naših*, za razmišljanje o zakonima Tvojim.”³

Apostolske konstitucije su za nas dragocene, ne kao izvor toga šta su naučavali apostoli, već zbog znanja o pogledima i praksi koji su preovladavali u trećem veku. Pošto su ove

¹ Apostolical Constitutions, knjiga ii. odeljak 4, paragraf 36.

² Id. knjiga viii. odeljak 4, paragraf 33.

³ Id. knjiga vii. odeljak 2, paragraf 36.

konstitucije u velikoj meri smatrane oličenjem učenja apostola, one pružaju ubedljive dokaze da su, u vreme kada su pisane, deset zapovesti bile veoma poštovane kao nepromenljivo pravilo pravde, i da je Šabat Gospodnji bio svetkovan od strane mnogih kao čin poslušnosti četvrtoj zapovesti i kao božanski spomen na stvaranje. One takođe pokazuju da je praznik prvog dana, u trećem veku, dostigao takvu snagu i uticaj da je jasno ukazivao da će se ubrzo proširiti čitavom zemljom. Međutim obratite pažnju da su Šabat i takozvani Gospodnji dan tada bili smatrani različitim ustanovama, i da se čak niti jednom ne daje nikakav nagoveštaj o promeni Šabata sa sedmog na prvi dan.

Toliko od očeva u vezi sa autoritetom dekaloga, i u vezi sa večnošću i svetkovanjem drevnog Šabata. Potiskivanje biblijskog Šabata i uzdizanje nedelje na njegovo mesto, pokazalo se da ni u kom smislu nije delo Spasitelja. Međutim tako veliko delo zahtevalo je ujedinjenu akciju moćnih uzročnika, a ove uzročnike ćemo sada nabrojati.

1. *Mržnja prema Jevrejima*. Ovaj narod, koji je zadržao drevni Šabat, ubio je Hrista. Ljudima je bilo lako da zaborave da je Hrist, kao Gospodar Šabata, tvrdio da je to njegova sopstvena ustanova, i da nazivaju Šabat Jevrejskom ustanovom koju Hrišćani ne bi trebalo da svetkuju.¹

2. *Mržnja Rimske crkve prema Šabatu i njena odlučnost da nedelju uzdigne na najviše mesto*. Ova crkva, kao glavna

¹ Viktorius kaže, "Neka šesti dan postane strogi post, da ne bi izgledalo kao da svetkujemo Šabat sa Jevrejima."—*On the creation, of the World*, odeljak 4. I Konstantin kaže, "Ostaje nam da nemamo ništa zajedničko sa perfidnim Jevrejima."—*Socrates' Ecl. Hist.* knjiga v. pogl. xxii.

u delu otpadništva, preuzela je vođstvo u najranijim nastojanjima da potisne Šabat pretvarajući ga u post. A prvi čin papske agresije bio je edikt u korist nedelje. Od tada, u svakom mogućem obliku, ova crkva je nastavila ovaj posao sve dok papa nije objavio da je primio božanski mandat za svetkovanje nedelje [upravo ono što nedostaje] u svitku koji je pao sa Neba.

3. *Svojevoljno obeležavanje znamenitih dana.* U Hrišćanskoj crkvi, skoro od početka, ljudi su svojevoljno poštovali četvrti, šesti i prvi dan u sedmici, a takođe i jubilej Pashe i Pedesetnice, u sećanje na izdaju, smrt i vaskrsenje Hrista, i silazak Svetoga Duha, koji se sami po sebi, ne bi mogli ubrojati u grešne.

4. *Izjednačavanje tradicije po autoritetu sa Svetim Pismom.* Ovo je bila velika greška rane crkve, i ona kojoj je ta crkva bila posebno izložena, jer je imala u sebi one koji su videli apostole, ili koji su videli one koji su njih videli. Upravo to je činilo svojevoljno svetkovanje znamenitih dana opasnom stvari. Jer ono što je bilo započeto kao svojevoljno svetkovanje postalo je, nakon nekoliko godina, ustaljeni običaj, ustanovljen tradicijom, koji se morao poštovati jer je dolazio od onih koji su videli apostole, ili od onih koji su videli druge koji su videli njih. Ovo je izvor raznih grešaka velikog otpadništva.

5. *Ulazak jeresi bez zakona.* To se vidi kod Justina Mučenika, najranijeg svedoka za praznik nedelje, i u Rimskoj crkvi čiji je on tada bio član.

6. *Naširoko svetkovanje nedelje kao neznabožackog praznika.* Prvi dan u sedmici odgovarao je naširoko svetkovanom neznabožackom prazniku sunca. Stoga je bilo lako ujediniti

poštovanje Hrista u obeležavanju dana njegovog vaskrsenja sa ugodnošću i svetovnom prednošću njegovog naroda u tome što ima isti praznik kao njegovi susedi neznabošci, i učiniti to posebnim činom pobožnosti tako što je na taj način olakšano obraćenje neznabožaca, dok je zanemarivanje drevnog Šabata opravdano žigosanjem tog božanskog spomena kao Jevrejske ustanove za koju Hrišćani ne bi trebalo da se brinu.

POGLAVLJE XIX

ŠABAT I PRVI DAN TOKOM PRVIH PET VEKOVA

Poreklo Šabata i praznika u čast sunca u suprotnosti—Ulazak tog praznika u crkvu—Savremeni sa Drevnima—Šabat koju su držali rani Hrišćani—Svedočanstvo Morera—Twisea—Gislera—Moshajma—Koulmana—Biskupa Tejlora—Šabat gubi tlo pred praznikom nedelje—Nekoliko odlučnih Sabatarijanaca—Svedočanstvo od Brirvuda—Konstantinov nedeljni zakon—Nedelja kao radni dan u ranoj crkvi—Konstantinov edikt je paganski zakon, a on je sam u to vreme bio neznabožac—Rimski biskup autoritativno naziva nedelju Gospodnjim danom—Heilin navodi korake pomoću kojih se nedelja uzdigla do moći—Upečatljiva promena u istoriji te ustanove—Paganizam unet u crkvu—Šabat oslabljen Konstantinovim uticajem—Zapanjujuće činjenice u vezi sa Jevsevijem—Šabat se ponovo oporavlja—Sabor u Laodikeji izriče prokletstvo nad svetkovateljima Šabata—Zabeležen napredak otpadništva—Razmatranje autoriteta crkvenih sabora—Hrizostom—Jeronim—Avgust—Nedeljni edikti—Svedočanstvo Sokrata u vezi sa Šabatom oko sredine petog veka—Od Sozomena—Uspešno potiskivanje Šabata pred kraj petog veka.

Poreklo Šabata i praznika nedelje sada je jasno shvaćeno. Kada je Bog stvorio svet, dao je čoveku Šabat da ne zaboravi Stvoritelja svega. Kada su ljudi odstupili od Boga, Sotona ih je okrenuo obožavanju sunca i, kao trajni spomen njihovog dubokog poštovanja prema tom svetlećem telu, naveo ih je da prvi dan u sedmici posvete njemu u čast. Kada su elementi otpadništva bili dovoljno sazreli u Hrišćanskoj crkvi, ovaj drevni praznik se pojavio kao suparnik Gospodnjem Šabatu.

Već je bio prikazan način na koji je on dobio uporište u Hrišćanskoj crkvi; a takođe su bile date i mnoge činjenice sa važnim saznanjima o borbi između ove dve rivalske ustanove. U prethodnim poglavljima dali smo izjave najstarijih Hrišćanskih pisaca o Šabatu i prvom danu u ranoj crkvi. Dok sada pratimo istoriju ova dva dana tokom prvih pet vekova Hrišćanske ere, navešćemo izjave savremenih crkvenih istoričara, pokrivajući isti period sa ranim očevima, a takođe ćemo citirati u nastavku drevnih pisaca svedočanstva najranijih crkvenih istoričara. Čitalac tako može otkriti koliko se slažu drevni i savremeni. O svetkovanju Šabata u ranoj crkvi, Morer ovako govori:—

“Rani Hrišćani su imali veliko poštovanje prema Šabatu, i provodili su dan u pobožnosti i propovedima. I ne treba sumnjati, ovu su praksu preuzeli od samih apostola, kao što se vidi iz nekoliko zapisa; koji su, držeći i taj dan i prvi u sedmici, dali povoda narednim generacijama da ih spoje i učine da to bude jedan praznik, iako nije postojao razlog za nastavak običaja kao što ga nije bilo ni da se započne.”¹

Učeni engleski pisac prvog dana sedamnaestog veka, Vilijam Tvis, D. D., ovako govori o ranoj istoriji ova dva dana:—

“Pa ipak, tokom nekih sto godina u ranoj crkvi, ne samo Gospodnji dan, već i sedmi dan, su svetkovani, ne samo od strane Ebiona i Kerinta, već i pobožnih Hrišćana, kako piše Baronije, a Gomarus priznaje, i Rivet takođe, da smo pod jevanđeljem obavezani savešću da posvetimo Božijoj službi veći deo vremena, nego što su Jevreji to činili pod zakonom.”²

Da svetkovanje Šabata nije bilo ograničeno na jevrejske obraćenike, učeni Gisler jasno svedoči:—

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 189.

² Morality of the Fourth Commandment, str. 9, London, 1641.

“Dok su Jevrejski Hrišćani u Palestini držali ceo Mojsijev zakon, a samim tim i jevrejske praznike, neznabožački Hrišćani su svetkovali *Šabat* i Pashu,¹ s napomenom na poslednje momente Isusovog života, ali bez jevrejskog sujeverja. Pored njih, nedelja, kao dan Hristovog vaskrsenja, bila je posvećena bogosluženju.”²

Može se smatrati da je izjava Moshajma u suprotnosti sa Gislerovom. Ovako on kaže:—

“Sedmi dan u sedmici je takođe bio obeležavan kao praznik, ne od strane Hrišćana, već samo od strane onih crkava koje su uglavnom bile sastavljene od jevrejskih obraćenika, niti su drugi Hrišćani osuđivali ovaj običaj kao zločinački i nezakonit.”³

Primitiće se da Moshajm ne poriče da su Jevrejski obraćenici svetkovali *Šabat*. On poriče da su to radili neznabožački Hrišćani. Dokaz na kome počiva ovo poricanje je ovako naveo:—

“Crkve u Vitiniji, o kojima Plini govori u svom pismu Trajanu, imale su samo jedan dan za javno bogosluženje; a to je nesumnjivo bio prvi dan u sedmici, ili ono što mi nazivamo Gospodnjim danom.”⁴

Tvrdnja koju treba dokazati je sledeća: Neznabožački Hrišćani nisu svetkovali *Šabat*. Dokaz se nalazi u sledećoj činjenici: Crkve u Vitiniji su se okupljale na navedeni dan radi proslavljanja bogosluženja. Dakle, vidi se da je zaključak

¹ 1. Kor. 5:6–8.

² Eccl. Hist, tom i. pogl. ii. odeljak 30.

³ Eccl. Hist, knjiga i. vek 1, deo ii. pogl. iv. odeljak 4. Prevod dr Murdoka je tačniji od Mekleinovog koji je iznad. Ovako on prevodi: “Štaviše, one zajednice, koje su ili živele između sa Jevrejima, ili su bile sastavljene u velikoj meri od Jevreja, takođe su bile naviknute da svetkuju *sedmi dan*, kao SVETI dan: radi toga, drugi Hrišćani su ih opterećivali iako nisu učinili nikakav prestup.”

⁴ Id.

neopravdan i potpuno nepotvrđen svedočanstvom.¹ Međutim ovaj primer pokazuje spretnost Moshajma u izvođenju zaključaka i daje nam izvestan uvid u vrstu dokaza koji podržavaju neke od ovih sveobuhvatnih izjava u ime nedelje. Ko može reći da ovaj “navedeni dan” nije bio baš onaj dan koji je propisan četvrtom zapovesti? O Šabatu i prvom danu u ranom dobu crkve, Koulman govori ovako:—

“Poslednji dan u sedmici se strogo držao zajedno sa prvim danom, dugo vremena nakon rušenja hrama i njegovog bogoslužjenja. Sve do petog veka svetkovanje Jevrejskog Šabata je bilo nastavljeno u Hrišćanskim crkvama, ali su se strogost i svečanost postepeno smanjivale sve dok nije potpuno ukinut.”²

Ovo je najdirektnije priznanje da je Hrišćanska crkva dugo svetkovala biblijski Šabat. Koulman je pisac zagovornik prvog dana, i stoga nije verovatno da će biti preterano na strani sedmog dana. On je savremeni pisac, ali smo već iz drevnih pisaca dokazali da su njegove izjave istinite. Istina je da Koulman takođe govori o prvom danu u sedmici, ipak njegov kasniji govor pokazuje da je prošlo mnogo vremena pre nego što je ovaj dan postao sveti dan. Ovako on kaže:—

“Tokom ranog doba crkve on se nikada nije nazivao ‘Šabatom’, ova reč je bila ograničena na sedmi dan u sedmici, Jevrejski Šabat, koji se, kao što smo već rekli, nastavio svetkovati još nekoliko vekova od strane obraćenika u Hrišćanstvo.”³

Ova činjenica je još jasnija u sledećim rečima, kojima ovaj istoričar priznaje da nedelja nije ništa drugo do ljudska uredba:—

¹ Videti xiv. poglavlje od ove Istorije.

² Ancient Christianity Exemplified, pogl. xxvi. odeljak 2.

³ Ancient Christianity Exemplified, pogl. xxvi. odeljak 2.

“Očigledno je da Hrist ili apostoli nisu dali nijedan zakon ili propis, bilo za ukidanje Jevrejskog Šabata, ili za uspostavljanje Gospodnjeg dana, ili za zamenu prvog za sedmi dan.”¹

Čini se da Koulman nije shvatao da je dajući ovu istinitu izjavu direktno priznao da je drevni Šabat još uvek na punoj snazi kao božanska ustanova i da je svetkovanje prvog dana dozvoljeno samo ljudskim tradicijama. On dalje govori o načinu na koji je ovaj praznik nedelje, koji se hranio u krilu crkve, uzurpirao mesto Gospodnjeg Šabata; upozorenje svim Hrišćanima o sklonosti ljudskih ustanova, ako ih narod Božiji neguje, da unište one koje su božanske. Neka se pažljivo razmisli o ovim važnim rečima. Ovako kaže:—

“Svetkovanje Gospodnjeg dana bilo je zapovedeno dok je još Šabat Jevreja bio praktikovan; niti je ovaj drugi bio zamenjen sve dok prvi nije poprimio istu svečanost i važnost, koji su u početku pripadali tom velikom danu koji je Bog prvobitno odredio i blagoslovio... Međutim vremenom, nakon što je Gospodnji dan bio potpuno uspostavljen, svetkovanje Šabata Jevreja je postepeno prekinuto, i konačno je proglašeno jeretičkim.”²

Tako se vidi rezultat negovanja ovog bezazlenog praznika nedelje u crkvi. U početku je tražio samo toleranciju; međutim malo po malo dobijajući na snazi, postepeno je potkopavao Šabat Gospodnji i na kraju proglasio njegovo svetkovanje kao jeretičko.

Džeremi Tejlor, ugledni biskup Engleske crkve i čovek velikog znanja, ali odlučni protivnik Šabata, potvrđuje Koulmanovo svedočanstvo. On tvrdi da su Hrišćani prvih

¹ Id. Ib.

² Id. Ib.

tri stotine godina svetkovali Šabat, ali poriče da su to činili iz poštovanja prema autoritetu zakona Božijeg. Međutim mi smo preko očeva pokazali da su oni koji su svetkovali Šabat činili to iz poslušnosti četvrtoj zapovesti, i da je dekalog bio priznat kao večna obaveza i kao savršeno pravilo dobrote. Kako biskup T. negira da je to bila njihova osnova za svetkovanje, trebalo je da pokaže neku drugu, što on nije učinio. Ovako on kaže:—

“Gospodnji dan nije nasledio mesto Šabata, međutim Šabat je u potpunosti ukinut, a Gospodnji dan je samo crkvena ustanova. Nije uveden na osnovu četvrte zapovesti, jer su skoro tri stotine godina zajedno držali taj dan koji je bio u toj zapovesti; ali su to činili i bez ikakvog mišljenja da je to primarna obaveza, pa stoga nisu smatrali da je to moralno.”¹

Da se takvo razmišljanje u vezi sa obavezom četvrte zapovesti uveliko učvrstilo među poglavarima crkve, već u četvrtom veku, a verovatno i u trećem, dovoljno svedoči postupak Laodikejskog sabora, 364. A. D., koji je anatemisao one koji svetkuju Šabat, kao što će biti navedeno. Da su se mnogi opirali ovom labavom pogledu o moralnosti četvrte zapovesti, pokazuje postojanje raznih tela nepokolebljivih Sabatarijanaca u tom dobu, čija uspomena je došlo do nas; a takođe i to što je taj sabor uložio tako snažan napor da obori Šabat. Koulman je jasno prikazao postepeno odbijanje Šabata, kako je praznik prvog dana rastao u snazi, sve dok svetkovanje Šabata nije postalo jeretičko, kada je, crkvenim autoritetom, Šabat potisnut, a praznik nedelje potpuno

¹ *Ductor Dubitantium*, deo i. knjiga ii. pogl. ii. pravilo 6, odeljak 51.

uspostavljen kao nova i različita ustanova. Prirodna posledica ovoga se vidi u usponu različitih sekti, ili tela, koja su se odlikovala svojim svetkovanjem sedmog dana. Nije iznenađujuće što ih treba osuditi kao jeretike i lažno optužiti za mnoge greške, ako uzmemo u obzir da su nam sećanje na njih predali njihovi protivnici, i da se prema svetkovateljima Šabata u naše vreme neretko postupa na ovaj način. Prvi od ovih drevnih Sabatarijanskih tela bili su Nazareni. Za njih, Morer svedoči da,

Su oni “zadržali Šabat; i iako su se pretvarali da veruju kao Hrišćani, ipak su imali praksu kao Jevreji, i tako u stvarnosti nisu bili ni jedno ni drugo.”¹

Dr Fransijs Vajt, lord biskup Elija, pominje Nazarene kao jedne od drevnih svetkovatelja Šabata koje su crkvene vođe osudile zbog te jeresi; i on ih svrstava u jeretike kao što je to učinio Morer.² Ipak, Nazarećani su imali neobičnu tvrdnju interesantnu za nas, jer su u stvari apostolska crkva u Jerusalimu i njeni direktni naslednici. Ovako Gibon svedoči:—

“Jevrejski obraćenici, ili, kako su ih kasnije nazivali, Nazareni, koji su postavili temelje crkve, ubrzo su se našli preplavljeni sve većim mnoštvom, koje su se iz svih različitih religija politeizma prijavili pod Hristovu zastavu... Nazareni su se povukli iz ruševina Jerusalima u gradić Pela iza Jordana, gde je ta drevna crkva venula preko šezdeset godina u samoći i tami.”³

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 66.

² Treatise of the Sabbath Day, koji sadrži “Defense of the Orthodoxal Doctrine of the Church of England against Sabbatarian Novelty”, str. 8. Napisana je 1635. godine po kraljevoj zapovesti kao odgovor Brabourneu, ministru postojeće crkve, čiji je rad pod naslovom “A Defense of that most Ancient and Sacred Ordinance of God's, the Sabbath Day”, bio posvećen kralju sa molbom da obnovi biblijski Šabat! Videti predgovor Traktatu dr Vajta.

³ Dec. and Fall, pogl. xv.

Nije čudno što je crkva koja je pobjegla iz Judeje po Hristovoj reči¹ dugo zadržala Šabat, kao što je očigledno da jeste, čak i do četvrtog veka. Morer pominje još jednu grupu svetkovatelja Šabata sledećim rečima:—

“U približno isto vreme su postojali Hipsistari koji su zadržali Šabat, ali nikako nisu prihvatili obrezanje kao isuviše jasno svedočanstvo drevnog ropstva. Sve su to bili jeretici, pa ih je Katolička crkva takvima i smatrala. Ipak, njihovo licemerje i marljivost su bili takvi da su stekli značajan položaj u Hrišćanskom svetu.”²

Biskup Elija ih takođe naziva grupom svetkovatelja Šabata čiju je jeres crkva osudila.³ Učeni Džozef Bingem, M. A., daje sledeći izveštaj o njima:—

“Postojala je još jedna sekta koja je sebe nazivala Hipsistarijancima, odnosno obožavateljima Svevišnjega Boga, koga su obožavali isto kao i Jevreji samo u jednoj osobi. I oni su svetkovali svoje Šabate i razlikovali su jela, čista i nečista, iako nisu prihvatili obrezivanje, kao Gregori Nazianzen, čiji je otac nekada bio pripadnik ove sekte, a sada daje iskaz o njima.”⁴

Uvek se mora imati na umu da ovi ljudi, koje je Katolička crkva proglasila jereticima, ne govore sami za sebe: njihovi neprijatelji koji su ih osudili preneli su potomstvu sve što se zna o njihovoj istoriji. Bilo bi dobro kada bi jeretici, koji nalaze malo milosti u rukama crkvenih pisaca, mogli barem da obezbede nepristrasnu pravdu istinitog zapisa.

Koks je ovako opisao drugu grupu u svom detaljnom delu pod naslovom “Sabbath Laws and Sabbath Duties”:—

¹ Videti poglavlje x.

² Dialogues on the Lord's Day, str. 67.

³ Treatise of the Sabbath Day, str. 8.

⁴ Antiquities of the Christian Church, knjiga xvi. pogl. vi. odeljak 2.

“Na ovaj način [to jest, predstavljanjem svedočanstva Biblije o ovoj temi] su nastali drevni Sabatarijanci, grupa za koju je dobro poznato da je od veoma velikog značaja u pogledu i broja i uticaja, tokom većeg dela trećeg i početkom sledećeg veka.”¹

Kraj trećeg veka je svedočio velikom slabljenju uporišta Šabata u crkvi uopšte, a praznik nedelje, iako nije posedovao božanski autoritet, postepeno je dobijao na snazi i svetosti. Sledeće istorijsko svedočanstvo pripadnika Engleske crkve, Edvarda Brirvuda, profesora na Grešam koledžu u Londonu, iznosi dobar opšti pogled na stvar, iako su autorova antisabatarijanska gledišta pomešana sa tim. On kaže:—

“Drevni Šabat jeste ostao i svetkovan je zajedno sa Gospodnjim danom od strane Hrišćana istočne crkve više od tri stotine godina posle smrti našeg Spasitelja; a osim toga, nijedan drugi dan više stotina godina pre nego što sam ja govorio, nije bio poznat u crkvi pod imenom Šabat, osim njega; neka zbir i zaključak svega bude sledeći: Šabat sedmog dana je što se tiče Božijih svečanih bogoslužjenja vezanih za vreme bio ceremonijalan; da se Šabat verski svetkovao u istočnoj crkvi tri stotine i više godina nakon stradanja našeg Spasitelja. Ta crkva, budući da predstavlja veliki deo Hrišćanskog sveta, i imajući apostolsku doktrinu i primer, sprečila bi ga da je bio smrtonosan.”²

Takvo je bilo stanje u istočnim crkvama krajem trećeg veka; ali u onim zapadnim crkvama koje su simpatisale Rimsku crkvu, Šabat je bio tretiran kao post od početka tog veka, kako bi izrazili svoje protivljenje prema onima koji su ga držali u skladu sa zapovesti.

U prvom delu četvrtog veka desio se događaj koji se nije mogao predvideti, ali koji je bacio ogromnu težinu na vagu

¹ Strana 280. Cox ovde citira delo pod naslovom “The Modern Sabbath Examined”.

² Learned Treatise of the Sabbath, str. 77, Oksford, 1631.

u korist nedelje koja je već treperila između suparničkih ustanova, Gospodnjeg Šabata i praznika sunca. Ovo je bio ni manje ni više nego edikt sa trona Rimskog Carstva u ime “časnog dana sunca”. Izdao ga je car Konstantin 321. A. D., i izražava se sledećim rečima:—

“Neka svi sudije i ljudi iz grada i poslovi svih zanata odmaraju na časni dan sunca; ali neka se oni koji se nalaze na selu, neometano i sa svom slobodom bave zemljoradnjom; zato što se često dešava da nijedan drugi dan nije tako prikladan za setvu kukuruza i sadnju vinove loze; da ne bi, propustivši kritičan trenutak, ljudi izgubili hranu darovanu s Neba. Izdato sedmog dana marta; Krisp i Konstantin budući konzuli, svaki od njih po drugi put.”¹

O ovom zakonu veliki autoritet ovako govori:—

“Konstantin Veliki je bio taj koji je prvi doneo zakon o pravilnom svetkovanju nedelje; i koji je, prema Jevseviju, odredio da se ona redovno svetkuje u celom Rimskom Carstvu. Pre njega, pa čak i u njegovo vreme, oni su svetkovali Jevrejski Šabat, kao i nedelju; kako bi se zadovoljio Mojsijev zakon, i kako bi se ugledali na apostole koji su se sastajali prvog dana. Konstantinovim zakonom, objavljenim 321. A. D., određeno je da se nedelja ubuduće drži kao dan odmora u svim gradovima i mestima; ali je dozvolio seljacima da rade svoj posao.”²

¹ Ovaj edikt je originalni izvor autoriteta prvog dana i u mnogim aspektima odgovara prazniku nedelje, ono što je četvrta zapovest Šabatu Gospodnjem. Original ovog edikta se može videti u biblioteci Harvard koledža, i glasi:—

IMP. CONSTANT. A. ELPIDIO

Omnes Judices, urbanaeque plebes, et cunctarum artium officia venerabili die solis quiescant. Ruri tamen positi agrorum culturae libere licenterque inserviant: quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineae scrobibus mandentur, ne occasione momenti pereat commoditas coelesti provislone concessa. Dat. Nonis Mart. Crispo. 2 & Constantino 2. Coss. 321. Corpus Juris Civilis Codicis lib. iii tit. 12. 3.

² Encyc. Brit. art. Sunday, članak Nedelja, sedmo izdanje, 1842.

Drugi ugledni autoritet ovako navodi smisao ovog zakona:

“Konstantin Veliki je doneo zakon za celo carstvo (321. A. D.) da se nedelja drži kao dan odmora u svim gradovima i mestima; ali je dozvolio seljacima da rade svoj posao tog dana.”¹

Tako je van svake rasprave bila istaknuta činjenica da je ovaj dekret dao potpuno dopuštenje svim vrstama poljoprivrednog rada. Sledeće Moshajmovo svedočanstvo je stoga vredno pažnje:—

“Prvi dan u sedmici, koji je bio uobičajeno i određeno vreme za javne skupove Hrišćana, bio je posledica posebnog zakona koji je doneo Konstantin, koji je bio svetkovan sa većom svečanošću nego što je to bio slučaj ranije.”²

Šta će na ovo reći zagovornici svetosti prvog dana? Oni citiraju Moshajma o svetkovanju nedelje u prvom veku—čije je svedočanstvo pažljivo ispitano u ovom delu³—i izgleda da misle da su njegove reči u podržavanju svetosti prvog dana skoro jednake po autoritetu rečima Novog Zaveta; u stvari, oni to smatraju važnim propustom u toj knjizi. Ipak, Moshajm, u pogledu Konstantinovog zakona o nedelji, objavljenom u četvrtom veku, koji je ograničavao trgovce i zanatlije, ali dozvoljavao sve vrste poljoprivrednog rada tog dana, navodi da je to dovelo do toga da se taj dan “proslavlja sa većom svečanošću nego što je to bilo ranije”. Iz toga sledi, prema Moshajmovom sopstvenom prikazu, da nedelja, tokom prva tri veka, nije predstavljala dan uzdržavanja od rada u Hrišćanskoj crkvi. Po ovom pitanju, biskup Tejlor ovako svedoči:—

¹ Encyc. Am, članak Šabat.

² Eccl. Hist, vek iv. deo ii. pogl. iv. odeljak 5.

³ Poglavlje xiv.

“Prvi Hrišćani su radili svakakve poslove na Gospodnji dan, čak i u vreme progonstva, kada su se najstrože pridržavali svih božanskih zapovesti; međutim znali su da u tome nema nijednog; i zato kada je car Konstantin izdao edikt protiv rada na Gospodnji dan, on je ipak izuzimao i dalje i dozvoljavao sve poljoprivredne poslove ili bilo kakve poslove poljoprivrednika.”¹

Morer nam kaže o prva tri veka, odnosno o periodu pre Konstantina, da

“Za Gospodnji dan nije postojala zapovest da ga treba svetiti, ali je bio ostavljen narodu Božijem da se tog ili onog dana održi javno bogoslužjenje. I budući da je izabran i proglašen danom okupljanja radi verskih službi, ipak tri stotine godina nije postojao zakon koji bi ljude obavezao na to, a zbog nedostatka takvog zakona, dan nije bio u potpunosti svetkovan uzdržavanjem od uobičajenih poslova; niti su se više odmarali od svojih običnih poslova (takva je bila neophodnost onih vremena) nego za vreme bogoslužjenja.”²

A Gospodin Vm. Domvil kaže:—

“Vekovi Hrišćanske ere prošli su pre nego što je Hrišćanska crkva počela da svetkuje nedelju kao Šabat. Istorija nam ne pruža nijedan dokaz ili naznaku da je u bilo koje vreme na taj način svetkovana pre Konstantinovog Šabatnog edikta 321. A. D..”³

Ono što su ovi sposobni savremeni pisci izneli o radu nedeljom pre nego što je Konstantinov edikt bio objavljen, mi smo u potpunosti dokazali u prethodnim poglavljima najstarijim crkvenim piscima. Ne može se sumnjati da takav edikt nije mogao da ne ojača već snažno postavljenu struju u korist nedelje i da u velikoj meri oslabi uticaj Šabata. O ovoj činjenici, vešt pisac svedoči:—

¹ Duct. Dubitant. deo i. knjiga ii. pogl. ii. pravilo 6, odeljak 59.

² Dialogues on the Lord's Day, str. 233.

³ Examination of the Six Texts, str. 291.

“Vrlo brzo nakon perioda od kada je Konstantin izdao svoj edikt kojim je naređivao opšte svetkovanje nedelje u celom Rimskom Carstvu, strana koja se borila za svetkovanje sedmog dana postala je beznačajna. Svetkovanje nedelje kao javnog praznika, tokom kojeg su svi poslovi, sa izuzetkom seoskih poslova, bili prekinuti, postajalo je svuda sve više i više ustanovljeno od tada, kako u Grčkoj tako i u Latinskoj crkvi. Međutim, nema dokaza da se ni u ovom, ni u periodu mnogo kasnije, smatralo da svetkovanje proizilazi iz neke obaveze četvrtе zapovesti; izgleda da se nedelja smatrala ustanovom koja po prirodi odgovara Božiću, Velikom Petku i drugim crkvenim praznicima; i da stoji rame uz rame sa njima na temelju crkvenog autoriteta i tradicije.”¹

Ovaj besprimerni Konstantinov edikt učinio je da se nedelja obeležava sa većom svečanošću nego što je to bio slučaj ranije. Ipak, imamo najnesumnjiviji dokaz da je ovaj zakon bio paganski zakon; da je bio donet u korist nedelje kao paganske ustanove, a ne kao Hrišćanskog praznika; i da sam Konstantin ne samo da nije posedovao karakter Hrišćanina, već je u to vreme u zaista bio neznabožac. Treba primetiti da Konstantin nije odredio taj dan koji je ljudima zapovedio da drže, kao Gospodnji dan, Hrišćanski Šabat ili dan Hristovog vaskrsenja; niti navodi bilo kakav razlog za njegovo svetkovanje koji bi ukazivao na to da je to Hrišćanski praznik. Naprotiv, on uspostavlja drevni paganski praznik sunca rečima koje se ne mogu pogrešno razumeti. Dr Hesi na sledeći način podržava ovu tvrdnju:—

“Drugi su na ovaj čin gledali u potpuno drugačijem svetlu, i odbijali su da pronadu u spisima, ili da pretpostave u umu objavljivača, bilo kakvo priznanje, Gospodnjeg dana kao božanske obaveze. Oni

¹ Cox's Sabbath Laws, itd. str. 280, 281. On citira iz “The Modern Sabbath Examined”.

primećuju, i *veoma iskreno*, da ga Konstantin naziva njegovim *astrološkim* ili *neznabožačkim* imenom, Dies Solis, i insistira na tome da se epitet *venerabilis* sa kojim je iznet odnosi na obrede obavljene tog dana u čast *Herkulesa, Apolona, i Mitre*.¹

O ovoj važnoj stvari, Milman, učeni Gibonov urednik, ovako svedoči:—

“Ukaz koji zapoveda slavljenje Hrišćanskog Šabata, ne sadrži naznake o njegovoj naročitoj svetosti kao Hrišćanskoj instituciji. To je dan sunca koji treba biti sveopšte svetkovan; sudovi trebaju biti zatvoreni, a buka i metež javnih poslova i sudskih parnica više nisu trebali narušavati odmor svetog dana. Međutim vernik u novi paganizam, čija je odlika bila obožavanje sunca, mogao bi bez ustručavanja pristati na svetost prvog dana u sedmici.”²

I dodaje u sledećem poglavlju:—

“U stvari, kao što smo ranije primetili, dan sunca bi rado svetkovao gotovo sav neznabožački svet, posebno onaj deo koji je priznao bilo kakvu sklonost ka istočnjačkoj teologiji.”³

Sedmog marta, Konstantin je objavio svoj edikt kojim je zapovedio da se svetkuje taj drevni praznik neznabožaca, časni dan sunca. Sledećeg dana, osmog Marta,⁴ izdao je drugi dekret u svakom pogledu dostojan svog neznabožačkog prethodnika.⁵ Njegov smisao je bio sledeći: Da ako u bilo koju carsku

¹ Hesse's Hampton Lectures, str. 60.

² History of Christianity, knjiga iii. pogl. i.

³ Id. knjiga iii. pogl. iv.

⁴ Ovi datumi su vredni pažnje. Videti Blair's Chronological Tables, str. 193, izdanje 1856; Rosse's Index of Dates, str. 830.

⁵ *Imp. Constantinus A. Ad Maximum*. Si quid de Palatio Nostro, aut ceteris operibus publicis, degustatum fulgore esse constiterit, retento more veteris observantiae. Quid portendat, ob Haruspibus requiratur, et diligentissime scriptura collecta ad Nostram Scientiam referatur.

građevinu udari grom, treba da se praktikuju drevne ceremonije umilostivljavanja božanstva i da se konsultuju *haruspi* da bi saznali značenje strašnog predznaka.¹ *Haruspi* su bili gatari koji su predviđali buduće događaje ispitujući iznutrice zveri zaklanih kao žrtvu bogovima!² Uredba od sedmog marta koja je nalagala svetkovanje časnog dana sunca i osmog istog meseca koja je nalagala konsultacije sa *haruspima*, čine plemeniti par neznabožackih ukaza koji se dobro slažu. Da je i sam Konstantin bio neznabožac u vreme kada su ovi edikti izdati, pokazuje ne samo priroda samih edikata, već i činjenica da je njegovo nominalno obraćenje u Hrišćanstvo Moshajm smestio dve godine posle objavljivanja nedeljnog zakona. Ovako on kaže:—

“Nakon što sam dobro razmotrio ovu temu, došao sam do zaključka, da je *nakon Licinijeve smrti 323. A. D.*, kada je *Konstantin* postao jedini car, *postao je i apsolutni Hrišćanin*, ili onaj koji veruje da nijedna religija osim Hrišćanska nije prihvatljiva za Boga. Ranije je smatrao da je religija jednog Boga bolja od drugih religija i verovao je da Hrista posebno treba obožavati: ipak pretpostavljao je da postoje i niža božanstva i da se njima može odati neko obožavanje, kao prema očevima, bez krivice i greha. A ko ne zna, da su u to vreme i mnogi drugi spajali obožavanje Hrista sa onim drevnim bogovima, koje su smatrali služiteljima vrhovnog Boga u upravljanju ljudskim i zemaljskim poslovima.”³

Ceteris etiam usurpandae huius consuetudinis licentia tribuenda: dummodo sacrificiis domesticis abstineant, quae specialiter prohibita sunt. Eam autem denunciationem adque interpretationem, quae de tactu Amphitheatri scribe est, de qua ad Heraclianum Tribunum, et Magistrum Officiorum scripseras, ad nos scias ease perlatum. Dat. xvi. Kal. Jan. Serdicae Acc. viii. Id. Mart. Crispo ii. & Constantino ii. C. C. Coss. 321. Cod. Theodos. xvi. 10, 1.—*Library of Harvard College.*

¹ Videti Jortin's *Eccl. Hist.*, tom i. odeljak 31; Milman's *Hist.*

Christianity, knjiga iii. pogl. i.

² Videti Webster; za drevni zapis o tom činu, videti Jez. xxi. 19—22.

³ *Historical Commentaries*, vek iv. odeljak 7.

Kao neznabožac, Konstantin je bio obožavalac Apolona ili sunca, što je činjenica koja baca mnogo svetla na njegov edikt koji je nalagao ljudima da poštuju časni dan sunca. Ovako Gibon svedoči:—

“Konstantinova privrženost bila je posebno usmerena ka geniju sunca, Apolona iz grčke i rimske mitologije; i bio je zadovoljan što bio je predstavljen simbolima boga svetlosti i poezije... Apolonovi oltari su bili krunisani zavetnim prinosima Konstantina; a lakoverno mnoštvo je bilo naučeno da veruje da je caru dozvoljeno da gleda smrtnim očima vidljivo veličanstvo njihovog božanskog čuvara... Sunce se univerzalno slavilo kao nepobedivi vodič i zaštitnik Konstantina.”¹

Njegov karakter kao deklarisanog Hrišćanina ovako je opisan:—

“Iskrenost čoveka, koji je za kratko vreme izvršio tako neverovatne promene u religioznom svetu, najbolje je poznata Onome koji istražuje srce. Sigurno je da njegov kasniji život nije pružio nikakve dokaze o obraćenju Bogu. On je gazio bez kajanja kroz mora krvi, i bio je najdespotskiji princ.”²

Nekoliko reči o njegovom karakteru kao čoveku upotpuniće naše viđenje njegove sposobnosti da donosi zakone za crkvu. Ovaj čovek, kada je uzdignut na najviše mesto zemaljske moći, učinio je da njegov najstariji sin, Krisp, bude tajno ubijen, da slava sina ne pomrači slavu oca. U istu propast je bio odnesen i njegov nećak Licinije, “čiji je rang bio njegov jedini zločin”, a nakon toga je usledilo pogubljenje “možda krive supruge”.³

¹ Dec. and Fall of the Roman Empire, pogl. xx.

² Marsh's Eccl. Hist., period iii. pogl. v.

³ Dec. and Fall of the Roman Empire, pogl. xviii.

Takav je bio čovek koji je uzdigao nedelju na presto Rimskog carstva; a takva priroda ustanove koju je na taj način uzdigao. Skorašnji engleski pisac kaže o Konstantinovom nedeljnom zakonu da bi se “pre činilo da promoviše neznabožačko nego Hrišćansko bogosluženje”. I on pokazuje kako je ovaj neznabožački car postao Hrišćanin, i kako je ovaj neznabožački zakon postao Hrišćanski zakon. Ovako on kaže:—

“U KASNIJEM PERIODU, ponesen strujom mišljenja, on se proglasio obraćenikom. Hrišćanstvo je tada, ili ono što je on rado nazvao tim imenom, postalo zakon zemlje, a edikt iz 321. A. D. je, budući neopoziv, zapoveden kao Hrišćanska uredba.”¹

Tako se vidi da je zakon, donet kao podrška neznabožačkoj ustanovi, posle nekoliko godina počeo da se smatra Hrišćanskom uredbom; a sam Konstantin je, četiri godine nakon donošenja svog nedeljnog edikta, mogao da kontroliše crkvu, kao što se moglo videti na saboru u Nikeji, utičući tako da članovi tog saveta uspostave svoj godišnji praznik Pashu u nedelju.² Neznaboštvo je pripremalo tu ustanovu od davnina, a sada ju je uzdiglo do vrhovne moći; taj posao je bio završen.

Dokazali smo da praznik nedelje u Hrišćanskoj crkvi nije imao karakter Šabata pre Konstantina. Takođe smo pokazali da je neznaboštvo, u ličnosti Konstantina, najpre dalo nedelji karakter Šabata, i samim tim činom, označilo ga kao neznabožačkim, a ne Hrišćanskim praznikom, uspostavljajući na taj način neznabožački Šabat. Sada je bila uloga papstva

¹ Sunday and the Mosaic Sabbath, str. 4, u izdanju R. Groombridge & Sons, London.

² Videti poglavlje xviii.

da autoritativno izvrši njenu transformaciju u Hrišćansku ustanovu; delo koje nije bilo sporo izvedeno. Silvester je bio biskup Rima dok je Konstantin bio car. Koliko je ver-
no izvršio svoju ulogu u preobražavanju praznika sunca u Hrišćansku ustanovu vidi se po tome što je svojim apostol-
skim autoritetom promenio naziv dana, dajući mu impozant-
nu titulu GOSPODNJI DAN.¹ Konstantinu i Silvesteru su,
dakle, zagovornici svetkovanja prvog dana veoma dužni.
Jedan ga je uzdigao kao neznabožački praznik na tron carst-
va, čineći ga danom odmora od većine poslova; drugi ga je
promenio u Hrišćansku ustanovu, dajući mu dostojanstveni
naziv Gospodnjeg dana. Nije dovoljan razlog za priču to što
je papa Silvester, nedaleko od 325. A. D., autoritativno dodelio
nedelji ime Gospodnji dana, da se kaže da je jedan od očeva,
već 200. A. D., nazivao taj dan tim imenom, i da se može nav-
esti nekih sedam različitih pisaca, između 200. A. D. i 325. A.
D., naime Tertulijan, Origen, Kiprijan, Anatolije, Komodijan,
Viktor i Petar Aleksandrijski, koji daju ovo ime nedelji.

Niko od ovih očeva nikada nije tvrdio da ovaj naziv ima
bilo kakav apostolski autoritet; a već se pokazalo da oni nisu
verovali da je taj dan bio Gospodnji dan po božanskom
uspostavljanju. Dakle, do sada je upotreba ovog izraza od

¹ Omnium vero dierum per septimanam appellationes (ut Solis, Lunae, Martis, etc.), mutasse in ferias: ut Polydorus (li. 6, c. 5) indicat. Metaphrastes vero, nomina dierum Hebraeis usitata retinuisse eum, tradit; SOLIUS PRIMI DIEI APPELLATIONE MUTATA, QUEM DOMINICUM DIXIT. *Historia Ecclesiastica per M. Ludovicum Lucium*, vek iv. pogl. x. str. 739, 740, Ed. Basilea, 1624. *Library of Andover Theological Seminary*. The Ecclesiastical History of Lucije je jednostavno drugo izdanje čuvenih "Magdeburg Centuries", koje je objavljeno pod njegovim nadzorom.

strane ovih lica bila u suprotnosti sa tvrdnjom da je Silvester svojim apostolskim autoritetom utvrdio ovo ime kao pravi naziv tog dana, i da to pokazuje da je postupak Silvestera bio tačno prilagođen okolnostima slučaja. Zaista, Nikifor je tvrdio da je Konstantin, koji je sebe smatrao poglavarom crkve koliko i papa, “uredio da dan koji su Jevreji smatrali prvim danom u sedmici, a koji su Grci posvetili suncu, bude nazvan Gospodnjim danom”.¹ Okolnosti slučaja čine izjave Lucija i Nikifora u najvećoj meri verovatnim. Oni svakako ne ukazuju na to da bi papa takav čin s njegove strane smatrao nepotrebnim. Uzmite nedavni događaj u papskoj istoriji kao opis ovog slučaja. Samo pre nekoliko godina papa Pije IX je proglasio da je devica Marija bila rođena bez greha. Ovo su dugo tvrdili mnogi istaknuti pisci u papskoj crkvi, ali je nedostajao autoritet kao dogme te crkve sve dok joj papa, 1854. A. D., nije dao svoju zvaničnu dozvolu.² Delo Konstantina i Silvestera bilo je da sa početka četvrtog veka uspostave praznik sunca, da bude dan odmora, autoritetom carstva, i da ga učine Hrišćanskom ustanovom autoritetom Svetog Petra.

Sledeće od dr Heilina, istaknutog člana Engleske crkve, vredno je posebne pažnje. Najenergičnijim rečima, on je pratio korake kojima je praznik nedelje došao do moći, upoređujući ga u ovom pogledu sa drevnim Šabatom Gospodnjim; a zatim, sa jednakom istinom i iskrenošću, priznaje da, pošto su praznik nedelje postavili car i crkva, ista vlast je mogla da ga obori kad god joj je to odgovaralo. Ovako on kaže:—

¹ Citirano u Elliott's *Horae Apocalypticæ*, peto izdanje, tom iv. str. 603.

² McClintock and Strong's *Cyclopedia*, tom iv. str. 506.

“Tako vidimo na kojem temelju stoji Gospodnji dan; PRVO NA OBIČAJU, i SVOJEVOLJNOM posvećenju istog verskim sastancima; taj običaj podržan je autoritetom crkve Božije, koja ga je PREĆUTNO odobrila; i KONAČNO POTVRDILA I RATIFICIRALA OD STRANE HRIŠĆANSKIH PRINČEVA širom njihovih carstava. I kao dan odmora od rada i uzdržavanja od poslova tog dana, [on] je dobijao najveću snagu od vrhovnog magistrata sve dok on ima tu vlast koja mu pripada; kao što je posle iz kanona i dekreta sabora, dekreta papa i naloga pojedinih prelata, kada im je bilo povereno potpuno upravljanje crkvenim poslovima.

Nadam se da nije bilo tako sa drevnim Šabatom, koji niti je potekao od običaja, budući da ljudi nisu bili tako samopouzdana da odvoje za Boga dan; niti je zahtevano bilo kakvo odobrenje ili ovlašćenje od kraljeva Izraela da bi ga potvrdili i ratifikovali. Gospod je izgovorio reč, da će imati jedan dan od sedam, preciznije rečeno sedmi dan od stvaranja sveta, da bude dan odmora celom njegovom narodu; što će reći, nije preostalo ništa drugo da se uradi nego da se rado potčini i pokori njegovom zadovoljstvu... Međutim tako nije urađeno u našem sadašnjem slučaju. Gospodnji dan nije imao zapovest da bi ga trebalo posvetiti, već je bilo jasno prepušteno Božijem narodu da ga uspostavi na ovaj, *ili bilo koji drugi dan*, za javnu upotrebu. I budući da je uzeta (nedelja) od strane njih i učinjena danom sastanka u zajednici za verske službe; ipak tri stotine godina nije postojao zakon koji bi ih obavezao na to, niti je zahtevan na taj dan bilo kakav odmor od rada ili ovozemaljskih poslova.

I kada se Hrišćanskim prinčevima, očevima koji su negovali Božiju crkvu, učinilo dobro da stave ograničenja na svoj narod, u početku ipak nisu bila opšta; već samo takva da pojedini ljudi na pojedinim mestima ostave po strani svoje uobičajene i svakodnevne poslove, kako bi prisustvovali Božijoj službi u crkvi; oni čiji su poslovi bili najmukotrpniji i najprotivrečniji pravoj prirodi Šabata, bilo je dozvoljeno da slede i obavljaju svoje poslove jer su bili najneophodniji opštem dobru.

A u narednim vremenima, kada su prinčevi i prelati, na nekoliko svojih mesta nastojali da ih uzdrže i od toga, što su ranije dozvoljavali, i zabranjivali skoro sve vrste telesnog rada toga dana; ni to se nije dogodilo bez mnogo borbe i protivljenja naroda; prošlo je više od hiljadu godina,

posle Hristovog vaznesenja, pre nego što je Gospodnji dan dostigao ono stanje u kome se sada nalazi... I doveden u to stanje, u kojem sada stoji, ne stoji tako čvrsto i na tako sigurnim osnovama, već one sile koje su ga podigle mogu da ga spuste niže ako žele, da, i sasvim da ga uklone, i postave ga na bilo koji drugi dan koji im se čini da je najbolji.”¹

Konstantinov edikt označava veliku promenu u istoriji praznika nedelje. Dr Heilin ovako svedoči:—

“Do sada smo govorili o tome da je Gospodnji dan izabran zajedničkim pristankom crkve; nije ustanovljen ili uspostavljen nikakvim tekstom Svetog Pisma, ili carevim ediktom, ili dekretom sabora... U onome što sledi, videćemo da i carevi i sabori vrlo često zapovedaju stvari o ovom danu i njegovoj službi.”²

Posle svog deklarativnog obraćenja u Hrišćanstvo, Konstantin je i dalje sprovodio svoju moć u korist časnog dana sunca, sada srećno pretvorenog u Gospodnji dan, apostolskim autoritetom Rimskog biskupa. Heilin ovako svedoči:—

“Toliko je prirodna moć u Hrišćanskog princa da zapoveda stvari u vezi sa religijom, da ne samo da je preuzeo na sebe da zapoveda u vezi sa danom, već i da propisuje službu.”³

Konstantinov uticaj je snažno doprineo onim crkvenim vođama koji su nameravali da unesu oblike neznabožačkog bogoslužjenja u Hrišćansku crkvu. Gibon ovako beleži motive ovih ljudi, i rezultat njihovog delovanja:—

“Najugledniji biskupi su sami sebe ubedili da će se neuki seljaci spremnije odreći sujeverja neznaboštva, ako bi našli neku sličnost, neku kompenzaciju, u nedrima Hrišćanstva. Konstantinova religija je za manje

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. iii. odeljak 12.

² Hist. Sab., deo ii. pogl. iii. odeljak 1.

³ Id. Ib.

od jednog veka potpuno osvojila Rimsko carstvo: ali sami pobednici su bili neprimetno potčinjeni većtinama svojih pobedenih rivala.”¹

Telo samozvanih Hrišćana, koje je proizašlo iz ovog čudnog spoja neznabožačkih obreda i hrišćanskog bogoslužjenja, prisvojilo je sebi naziv Katolička crkva, dok je istinski narod Božiji, koji se odupirao ovim opasnim novotarijama, bio žigosan kao jeretici i izbačen iz crkve. Nije čudno što je Šabat izgubio uporište u takvom telu, u svojoj borbi sa svojim rivalom, praznikom sunca. Zaista, posle kratkog perioda, istorija Šabata će se naći samo u gotovo izbrisanim zapisima onih koje je Katolička crkva proterala i žigosala kao jeretike. O Šabatu u Konstantinovo vreme, Heilin kaže:—

“Što se tiče Šabata, on je zadržao svoje uobičajeno odobravanje u istočnim crkvama, malo inferiorniji od Gospodnjeg dana, ako ne i potpuno jednak; ne kao Šabat, ne mislite tako; već kao dan namenjen za sveta okupljanja.”²

Nema sumnje da je, posle velike poplave svetovnosti koja je ušla u crkvu u vreme Konstantinovog tobožnjeg obraćenja, i posle svega što su on i Silvester učinili u ime nedelje, svetkovanje Šabata postalo, kod mnogih, samo nominalna stvar. Međutim delovanje sabora u Laodikeji, do kojeg ćemo sada doći, nedvosmisleno dokazuje da se Šabat i dalje svetkovao, ne samo kao praznik, kako bi to Heilin želeo, već kao dan uzdržavanja od rada, kako je bilo zapovedeno u zapovesti. Međutim, Konstantinovo delo obeležava jednu epohu u istoriji Šabata i nedelje. Konstantin je bio neprijateljski nastrojen prema

¹ Dec. and Fall, pogl. xviii.

² Hist. Sab, deo ii. pogl. iii. odeljak 5.

Šabatu, i njegov uticaj je snažno govorio protiv Šabata sa svima onima koji su težili svetovnom napretku. Istoričar Jevsevije je bio Konstantinov naročit prijatelj i laskavac. Ovu činjenicu ne treba zanemariti prilikom odmeravanja njegovog svedočanstva o Šabatu. On o tome govori ovako:—

“Oni [patrijarsi], dakle, se nisu obazirali na obrezivanje, niti su svetkovali Šabat, niti mi to radimo; niti se mi uzdržavamo od određenih jela, niti se obaziremo na druge naredbe, koje je Mojsije naknadno dao da se poštuju u tipovima i simbolima, zato što takve stvari ne pripadaju Hrišćanima.”¹

Ovo svedočanstvo pokazuje upravo stavove Konstantina i carske strane u odnosu na Šabat. Međutim ne prikazuje stavove Hrišćana kao celine; jer smo videli da je Šabat do ovog momenta bio u velikoj meri zadržan, i uskoro ćemo imati prilike da citiramo druge istoričare, savremenike i naslednike Jevsevija, koji beleže njegovo neprekidno svetkovanje. Konstantin je sprovodio vlastodržački uticaj u crkvi i bio je odlučan da “nema ništa zajedničko sa tom najneprijateljskijom ruljom Jevrejima”. Bilo bi bolje da je njegova odbojnost bila usmerena prema neznabožačkim praznicima, a ne prema Gospodnjem Šabatu.

Pre Konstantinovog vremena nije bilo ni traga o učenju o promeni Šabata. Naprotiv, imamo jasne dokaze da je nedelja bila dan kada se običan rad smatrao zakonitim i ispravnim. Međutim, Konstantin, dok je još bio neznabožac, zapovedio je da se toga dana napusti svaki posao osim poljoprivrede. Njegov zakon je taj dan odredio kao neznabožački praznik,

¹ Eccl. Hist., knjiga i. pogl. iv

što je zapravo i bio. Ali u roku od četiri godine nakon njegovog donošenja, Konstantin je postao, ne samo navodni obraćenik u Hrišćansku religiju, već, u mnogim aspektima, praktično poglavar crkve, kao što je tok stvari na saboru u Nikeji jasno pokazao. Njegov neznabožački zakon o nedelji, pošto je bio neopoziv, od tada je bio primenjivan u ime tog dana kao Hrišćanski praznik. Ovaj zakon je prazniku nedelje, po prvi put, dao nešto od karaktera Šabata. Sada je to bio dan odmora od većine poslova po zakonu Rimskog Carstva. Božiji dan odmora je od tada bio na putu više nego ikada ranije.

Međutim, sada dolazimo do činjenice od izuzetnog značaja. Pošto je put bio pripremljen, kao što smo upravo videli, za doktrinu o promeni Šabata, a okolnosti zahtevale njeno sprovođenje, ona je upravo u ovom trenutku po *prvi put* izneta. Jevsevije, naročito Konstantinov prijatelj i laskavac, bio je čovek koji je prvi izneo ovu doktrinu. U svom "Komentararu na Psalme on daje sledeću izjavu o Psalmu 112, vezano za promenu Šabata:—

"Zato kao što su oni [Judejci] odbacili [zakon o Šabatu], Reč [Hrist] je Novim Zavetom PREMESTILA i PRENELA praznik Šabata na jutarnju svetlost, i dala nam simbol pravog odmora, tj., spasonosni Gospodnji dan, prvi [dan] svetlosti, u koji je Spasitelj sveta, posle svih svojih napora među ljudima, izvojevao pobedu nad smrću, i prošao vrata Neba, ostvarivši veće delo od šestodnevno stvaranja."¹

"Na današnji dan, koji je prvi [dan] svetlosti i pravog Sunca, okupljamo se, posle razmaka od šest dana, i slavimo svete i duhovne Šabate, čak i svi

¹ Eusebius' Commentary on the Psalms, citiran u Cox's Sabbath Literature, tom i. str. 361; takođe u Justin Edward's Sabbath Manual, str. 125-127.

narodi koje je on otkupio širom sveta, i činimo one stvari prema duhovnom zakonu, koje su određene da sveštenici rade na Šabat.”¹

“I sve što je bilo dužno činiti na Šabat, mi smo to preneli na Gospodnji dan, pošto mu to više pripada, jer ima prvenstvo i prvi je po rangu, i časniji je od Jevrejskog Šabata.”²

Jevsevije je bio pod najjačim iskušenjem da ugodi, pa čak i da laska Konstantinu; jer je živeo na suncu carske naklonosti. Jednom prilikom je otišao toliko daleko da je rekao da bi grad Jerusalem, koji je Konstantin ponovo izgradio, mogao biti Novi Jerusalem predviđen u proročanstvima!³ Međutim, možda nije postojao Jevsevijev čin koji bi Konstantinu mogao pružiti veće zadovoljstvo od njegovog objavljivanja takve doktrine kao što je ova koja se tiče promene Šabata. Car je, preko građanskog zakona, dodelio nedelji karakter Šabata. Iako je to učinio dok je još bio neznabožac, smatrao je da mu je u interesu da zadrži ovaj zakon nakon što je zadobio vodeću poziciju u Katoličkoj crkvi. Kada je, dakle, Jevsevije izašao i izjavio da je Hrist preneo Šabat na nedelju, doktrinu za koju se nikada ranije nije čulo, a u prilog čije podrške nije mogao da citira Sveto Pismo, Konstantin nije mogao a da se ne oseti u najvećoj meri polaskano što se njegov sopstveni Šabatni edikt odnosio na sam dan koji je Hrist odredio da bude Šabat umesto sedmog. Bio je to ubedljiv dokaz da je Konstantin bio božanski pozvan na svoju visoku poziciju u Katoličkoj crkvi, jer bi tako potpuno poistovetio svoje delo

¹ Id. Ib.

² Id. Ib.

³ Eusebius' *Life of Constantine*, 3, 33, citirano u Elliott's *Horae Apocalypticae*, tom i. str. 256.

sa Hristovim, iako tada nije imao znanje o tome da li je Hrist učinio bilo kakvo delo te vrste.

Kao što nijedan pisac pre Jevsevija nikada nije nagovestio doktrinu o promeni Šabata, i kako postoji najubedljiviji dokaz, kao što smo pokazali, da pre njegovog vremena nedelja nije imala nikakav karakter Šabata, i pošto Jevsevije nije tvrdio da se ova doktrina nalazi u Svetom Pismu, niti kod bilo kog prethodnog crkvenog pisca, izvesno je da je on bio otac doktrine. Ova nova doktrina nije bila izneta bez nekog motiva. Taj motiv nije mogao biti iznošenje nekih zaneđenih odlomaka iz Svetog Pisma; jer on ne citira ni jedan tekst u prilog tome. Međutim okolnosti slučaja jasno otkrivaju motiv. Nova doktrina je bila tačno prilagođena novom poretku stvari koji je uveo Konstantin. Štaviše, to je posebno odgovaralo svrsi da se laska tom carevom ponosu, upravo ono u čemu je Jevsevije bio pod najvećim iskušenjem da učini.

Zanimljivo je, međutim, da Jevsevije, u samoj povezanosti u kojoj objavljuje ovu novu doktrinu, nesvesno razotkriva njenu neistinitost. On prvo tvrdi da je Hrist promenio Šabat, a zatim praktično protivreći tome ukazujući na stvarne autore promene. Ovako on kaže:—

“Sve što je bilo dužno činiti na Šabat, mi smo to preneli na Gospodnji dan.”

¹Osobe koje se ovde pominju kao autori ovog dela su car Konstantin, i biskupi kao što su Jevsevije, koji je voleo naklonost prinčeva, i Silvester, tobožnji naslednik Svetog

¹ Cox's Sabbath Literature, tom i. str. 361.

Petra. Dve činjenice pobijaju Jevsejjevu tvrdnju da je Hrist promenio Šabat: 1. Da je Jevsejije, koji je živeo tri stotine godina posle navodne promene, prvi čovek koji pominje takvu promenu; 2. Da Jevsejije svedoči da su on i drugi izvršili ovu promenu, koju ne bi mogli učiniti da ju je Hristos učinio na početku. Međutim, iako je doktrinu o promeni Šabata Jevsejije objavio na taj način, nije ga podržao nijedan pisac tog doba. Za ovu doktrinu se nikada ranije nije čulo, a Jevsejije je jednostavno imao sopstvenu tvrdnju, ali nije imao nijedan odlomak iz Svetog Pisma koji bi mogao da ponudi u prilog podrške toj tvrdnji.

Međutim, posle Konstantina, Šabat je počeo da vraća snagu, barem u istočnim crkvama. Prof. Stuart, govoreći o periodu od Konstantina do sabora u Laodikeji, 364. A. D., kaže:—

“Praktikovanje toga [držanja Šabata] nastavili su Hrišćani koji su bili ljubomorni čuvari časti Mojsijevog zakona, i konačno su postali, kao što smo videli, preovlađujući u celom Hrišćanskom svetu. Na kraju se smatralo da je četvrta zapovest zaista zahtevala držanje Šabata sedmog dana (a ne samo sedmog dela vremena), i razmišljalo kao što su Hrišćani današnjice obično navikli, tj. da je *sve* što je pripadalo deset zapovesti nepromenljivo i večno, crkve su generalno postepeno došle do toga da smatraju sedmi dan Šabat potpuno svetim.”¹

Prof. Stuart, međutim, sa ovim povezuje izjavu da su nedelju poštovale sve strane. Međutim sabor u Laodikeji zadao je težak udarac svetkovanju Šabata u istočnoj crkvi. Ovako g. Džejms, obraćajući se univerzitetu u Oksfordu, svedoči:—

¹ Appendix to Gurney's History, itd., str. 115, 116.

“Kada je praksa svetkovanja Šabata u Subotu, koja je postala veoma rasprostranjena na kraju ovog veka, očigledno uzela maha u istočnoj crkvi, na saboru održanom u Laodikeji [364. A. D.] doneta je uredba da članovi crkve ne treba da odmaraju od rada na Šabat kao Jevreji, nego treba da rade tog dana, i da daju prednost u poštovanju Gospodnjeg dana, i onda ako je to u njihovoj moći treba da se odmire od rada kao Hrišćani.”¹

Ovo nedvosmisleno pokazuje da je u tom periodu svetkovanje Šabata prema zapovesti bilo masovno u istočnim crkvama. Međutim, Laodikejski sabor, ne samo da je zabranio svetkovanje Šabata, već je čak i izrekao prokletstvo za one koji se povinuju četvrtoj zapovesti! Ovako svedoči Prin:—

“Sigurno je da su sam Hrist, njegovi apostoli i prvi Hrišćani tokom jednog prilično dugog vremenskog perioda neprestano svetkovali sedmi dan Šabat; ... jevandelisti i Sveti Luka u Delima apostolskim uvek su ga nazivali Šabatom, ... i spominjali njegovo ... svetkovanje od strane apostola i drugih Hrišćana, ... još uvek je bio slavljen od strane mnogih Hrišćana posle apostolskog vremena, čak i do sabora u Laodikeji [364. A. D.], kako crkveni pisci i dvadeset deveti kanon toga sabora svedoče, koji ovako glasi:² ‘Zato što Hrišćani ne treba da Judaiziraju i da se odmaraju na Šabat, nego da rade tog dana (što su mnogi u to vreme odbijali da čine). A radije treba da svetkuju Gospodnji dan (tada je postojala velika polemika među Hrišćanima koji od ova dva dana ... treba da ima prednost) ako žele da se odmire, to treba da urade kao Hrišćani. Zato, ako se ispostavi da Judaiziraju, neka budu prokleti od strane Hrista...’ Sedmi dan Šabat je bio ... držan od strane Hrista, apostola i prvih Hrišćana, sve dok Laodikejski sabor nije na neki način sasvim ukinuo njegovo svetkovanje... Laodikejski sabor [364. A. D.] ... prvo je uspostavio svetkovanje

¹ Sermon’s on the Sacraments and Sabbath, str. 122, 123.

² Quod non oportet Christianos Judaizare et otiare in Sabbato, sed operari in eodem die. Preferentes autem in veneratione Dominicum diem si vacare voluerint, ut Christiani hoc faciat; quod si reperti fuerint Judaizare Anathema sint a Christo.

Gospodnjeg dana i zabranio ... svetkovanje Jevrejskog Šabata pod pretnjom anateme.”¹

Odluka ovog sabora nije iskorenila Šabat iz istočnih crkava, iako je značajno oslabila njegov uticaj i učinila da njegovo svetkovanje kod mnogih postane samo nominalna stvar, dok je vrlo efikasno uvećala svetost i autoritet nedelje. Da to nije u potpunosti ugasilo držanje Šabata, na sledeći način potvrđuje stari engleski pisac Džon Lej:—

“Od apostolskog vremena do sabora u Laodikeji, koji je bio oko 364. A. D., sveto držanje Jevrejskog Šabata se nastavilo, što se može dokazati kod mnogih autora; svakako, bez obzira na dekret tog sabora protiv njega.”²

A Grigorije, biskup iz Nise, oko 372. A. D., iznosi ovo izlaganje:—

“Na koji način možete gledati na Gospodnji dan, kada prezirete Šabat? Zar ne vidite da su sestriški, i da, omalovažavajući jedan, vredate drugi?”³

Ovo svedočanstvo je dragoceno po tome što pokazuje napredak otpadništva u vezi sa Šabatom. Praznik nedelje je ušao u crkvu, ne kao božanska ustanova, već kao svojevoljno svetkovanje. Čak i 200. godine A. D., Tertulijan je rekao da za svoju podršku ima samo tradiciju i običaje.⁴

Međutim 372. A. D., ovaj ljudski praznik postao je sestriški i jednak onom danu koji je Bog posvetio na početku i svečano zapovedio u moralnom zakonu. Koliko je praznik

¹ Dissertation on the Lord's day Sabbath, str. 33,34,44. 1633.

² Sunday a Sabbath, str. 163. 1640.

³ Dialogues on the Lord's Day, str. 188; Hesse's Hampton Lectures, str. 72,304,305.

⁴ Tertulijan's De Corona, odeljci 3 i 4.

nedelje bio dostojan da se zove sestra Šabata, može se oceniti iz onoga što je usledilo. Kada je ova samozvana sestra stekla priznati položaj u porodici, drugu je proterala i zgazila u prašini. U našim danima, za nedelju se tvrdi da je upravo onaj dan koji je određen u četvrtoj zapovesti.

Sledeća svedočanstva pokazuju autoritet crkvenih sabora u njegovom pravom svetlu. Jortina citira Koks kad kaže:—

“U takvim zajednicama, najbolji i najumereniji ljudi retko dolaze do izražaja, a često ih vode ili gone drugi koji su po kvalitetima daleko inferiorniji od njih.”¹

Isti pisac nam daje Baksterovo mišljenje o čuvenoj Vestminsterskoj skupštini. Bakster kaže:—

„Doživeo sam da vidim zbor propovednika, gde su tri od četiri vodeća čoveka bili toliko preovlađujući da su oblikovali veroispovest u ime cele grupe, koja je imala u sebi ono čega su se pojedini članovi odrekli. I kada me je u vezi jedne sporne odredbe, jedan čovek jako optužio da dovodim u pitanje reči crkve, drugi, koji su kod oblikovanja te odredbe bili prisutni, položili su sve na tog istog čoveka, ostali nisu bili voljni da se mnogo bore protiv njega; i tako je to bilo, on sam je bio crkva čiji autoritet je toliko mnogo podsticao.“²

Takva je bila priroda sabora u svim vremenima; pa ipak, oni su oduvek tvrdili da su nepogrešivi, i uglavnom su tu nepogrešivost koristili u potiskivanju Šabata i uspostavljanju praznika nedelje. O svetosti prvog dana, pre i sve do, Hrizostomovog vremena, Kito ovako svedoči:—

“Iako u kasnijim vremenima nalazimo značajan broj neke vrste *svetkovanja dana*, čini se da ni u jednom periodu drevna crkva nije poprimila

¹ Sabbath Laws, itd., str. 138.

² Sabbath Laws, itd., str. 138.

takav oblik svetkovanja za koji su se zalagale neke savremene verske zajednice. Niti ovi pisci u bilo kojoj prilici navode *bilo kakvu božansku zapovest, ili čak apostolsku praksu*, u prilog tome... Hrizostom (360. A. D.) zaključuje jednu od svojih beseda otpuštajući svoju publiku njihovim uobičajenim zanimanjima.”¹

Bilo je rezervisano za savremene teologe da otkriju božanski ili apostolski autoritet za svetkovanje nedelje. Drevni učenjaci crkve nisu bili svesni postojanja takvog autoriteta; i stoga su smatrali da je zakonito i ispravno da se bave uobičajenim svetovnim poslovima onog dana kada je njihovo versko bogoslužjenje završeno. Zbog toga, Heilin svedoči o Sv. Hrizostomu da je on

“Priznao da je dozvoljeno čoveku da se bavi svojim svetovnim poslovima na Gospodnji dan, nakon raspuštanja skupa.”²

Sv. Jeronim, nekoliko godina posle ovoga, na početku petog veka, u svojoj pohvali gospođe Paule, iznosi svoje mišljenje o radu nedeljom. Ovako on kaže:—

“Paula je, sa ženama, čim su se vratile kući na Gospodnji dan, sela nekoliko puta za svoj posao, i šila odeću za sebe i druge.”³

Morer ovaj rad nedeljom opravdava na sledeći način:—

“Ako čitamo da su radili bilo kakav posao na Gospodnji dan, treba imati na umu da ovo obavljanje njihovih svakodnevnih zadataka nije radilo sve dok se njihovo bogoslužjenje nije sasvim završilo, kada su mogli sa dovoljno nevinosti da ih nastave, jer dužina vremena ili broj časova koji su se odvajali za pobožnost tada nije bila tako dobro objašnjen kao u kasnijim vekovima.

¹ Cyc. Bib. Lit., članak Lord’s Day; Heylyn’s Hist. Sab, deo ii. pogl. ii. odeljak 7.

² Hist. Sab., deo ii. pogl. iii. odeljak 9.

³ Dialogues on the Lord’s Day, str. 234; Hist. Sab, deo ii. pogl. iii. odeljak 7.

Stanje crkve je uveliko bilo drugačije od onoga što je bilo u tim ranim danima. Hrišćani su tada nekoliko vekova bili pod progonstvom i siromaštvom; a pored njihovih sopstvenih potreba, mnogi su imali stroge gospodare koji su ih primoravali na rad i terali ih da posvete manje vremena duhovnim stvarima nego što bi inače. U doba Svetog Jeronima njihovo stanje je bilo bolje, jer je Hrišćanstvo ušlo na presto kao i u carstvo. Ipak, zbog svega ovoga, celokupno posvećenje Gospodnjeg dana teklo je sporo: a da je bilo delo vremena da se ono dovede do savršenstva, vidi se iz nekoliko koraka koje je crkva učinila u svojim ustavima, i iz dekreta careva i drugih knezova, pri čemu su zabrane ropskog i građanskog posla postepeno napredovale od jedne vrste do druge, sve dok dan nije postao nešto značajno u svetu. Sada, dakle, pošto je situacija toliko izmenjena, najprikladnija upotreba citiranja tih starih primera je samo, u smislu doktrine, da se pokaže da običan rad, kao usklađenost sa providenjem za podršku prirodnom životu, nije grešan, čak i na Gospodnji dan, kada je nužda velika, i zakoni te crkve i naroda gde živimo nisu protiv toga. To je ono što su prvi Hrišćani morali da kažu za sebe, u delima koja su činili toga dana. A da su ta dela tada bila ocenjena kao kršenje praznika, usuđujem se da verujem, da bi oni pre trpeli mučeništvo nego bili krivi.”¹

Biskup od Elija ovako svedoči:—

“U danima Svetog Jeronima, i u samom mestu gde je on boravio, najpobožniji Hrišćani su obično radili na Gospodnji dan, kada bi se završila služba u crkvi.”²

Sveti Avgustin, savremenik Jeronima, daje sinopsis argumentata u tom dobu za svetkovanje nedelje, sledećim rečima:—

“Iz Svetog Pisma proizilazi da je ovaj dan bio svečan; to je bio prvi dan veka, to jest postojanja našeg sveta; u njemu su nastali elementi sveta; tog dana su bili stvoreni anđeli; tog dana je i Hrist vaskrsao iz mrtvih; tog dana je Duh Sveti sišao sa Neba na apostole kao što je mana u pustinji. Zbog ovih i drugih ovakvih okolnosti se razlikuje Gospodnji dan; i zbog

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 236, 237.

² Treatise of the Sabbath, str. 219.

toga su sveti učenjaci crkve odredili da se sva slava Jevrejskog Šabata prenese na njega. Držimo, dakle, Gospodnji dan kao što je starima bilo zapovედeno za Šabat.”¹

Treba primetiti da Avgustin među svojim razlozima za svetkovanje prvog dana ne navodi promenu Šabata od strane Hrista ili njegovih apostola, ili da su apostoli svetkovali taj dan, ili da mu je Jovan dao ime Gospodnji dan. Ovi novopečeni argumenti u korist prvog dana bili su nepoznati Avgustinu. On je dao zasluge za delo, ne Hristu ili njegovim nadahnutim apostolima, već svetim učenjacima crkve, koji su, svojom voljom, preneli slavu drevnog Šabata na časni dan sunca. Prvi dan u sedmici smatran je u petom veku najprikladnijim danom za sakrament rukopoloženja, to jest, za ređenje, a otprilike sredinom ovog veka, Heilin kaže da je,

“Zakon [je bio] sastavio Lav tadašnji Rimski Papa, i generalno je od tada bio prihvaćen u zapadnoj crkvi, da se oni ne smeju dodeljivati ni na jedan drugi dan.”²

Prema dr Justinu Edwardsu, ovaj isti papa je doneo i ovaj dekret u korist nedelje:—

“MI NALAŽEMO, prema pravom značenju od strane Svetog Duha i apostola, kako im je naredeno, da se na sveti dan kada je naš sopstveni integritet povraćen, svi odmore i prestanu sa radom.”³

Ubrzo nakon ovog papinog edikta, car Leo, 469. A. D., izdao je sledeći dekret:—

¹ Sabbath Laws, itd. str. 284.

² Hist. Sab., deo ii. pogl. iv. odeljak 8.

³ Sabbath Manual, str. 123.

“Naša je volja i zadovoljstvo, da se sveti dani posvećeni Svevišnjem Bogu ne provode u čulnim razonodama, ili na drugi način krše prema regulativama zakona, posebno Gospodnji dan, kojeg proglašavamo da bude časni dan, i stoga ga oslobađamo od svih davanja priznanja, izvršenja, molbi i sličnih zanimanja. Neka se na taj dan ne otvaraju cirkus ili pozorište, niti da se gledaju borbe sa divljim zverima... Ako se neko usudi da ga prekrši u poslovnim prostorijama, ako je vojnik, neka izgubi svoj vojnički čin; ili ako je neko drugi, neka mu se oduzme imovina ili njegova dobra.”¹

I ovaj car je odlučio da popravi kršenje u Konstantinovom zakonu, i tako zabrani bavljenje poljoprivredom u nedelju. Pa tako dodaje:—

“Mi stoga zapovedamo svima, kako zemljoradnicima tako i ostalima, da se uzdrže od rada na ovaj dan našeg obnavljanja.”²

Sveti crkveni učenjaci su do tog vremena veoma efikasno lišili Šabat njegove slave, prenevši je na Gospodnji dan pape Silvestera; kako svedoči Avgustin; ipak, svetkovanje Šabata nije u potpunosti bilo ugašeno čak ni u Katoličkoj crkvi. Istoričar Sokrat, koji je pisao sredinom petog veka, ovako svedoči:—

“Jer iako skoro sve crkve širom sveta slave svete tajne na Šabat svake sedmice, ipak Hrišćani Aleksandrije i Rima, zbog neke drevne tradicije, odbijaju da to čine. Egipćani u susedstvu Aleksandrije, i stanovnici Tebe održavaju svoja verska okupljanja na Šabat, ali ne učestvuju u tajnama na način koji je generalno uobičajen među Hrišćanima—jer nakon što su jeli i nasitili se hranom svake vrste, uveče, dajući svoje prinose, oni učestvuju u tajnama.”³

Kako je Rimaska crkva dvesta godina pre ovoga pretvorila Šabat u post, da bi se suprotstavila njegovom svetkovanju,

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 259.

² Id. str. 268.

³ Socrates, knjiga v. pogl. xxii.

verovatno je da je ovo bila drevna tradicija na koju se pozivao Sokrat. I Sozomen, Sokratov savremenik, govori o istoj stvari na sledeći način:—

“Narod Konstantinopolja i nekoliko drugih gradova okuplja se na Šabat, kao i sledećeg dana; taj običaj se nikada ne poštuje ni u Rimu, ni u Aleksandriji. U Egiptu postoji nekoliko gradova i sela u kojima se, suprotno uspostavljenim praksama na drugim mestima, ljudi sastaju Šabatom uveče; i premda su ranije večerali, učestvuju u tajnama.”¹

Na izjavu ovih istoričara, Koks kaže:—

“Njihova praksa je bila da drže Šabat u subotu, a da nedelju proslavljaju kao dan radosti i veselja. Iako se, međutim, na nekim mestima odavalo poštovanje i jednom i drugom danu, Jevrejski običaj svetkovanja subote bio je od strane vodećih crkava izričito osuđen, a sve doktrine povezane s tim su uporno bile odbijane”—*Sabbath Laws*, str. 280.

Došlo je vreme kada je, kako je naveo Koulman, držanje Šabata smatrano jerećkim; i kraj petog veka svedočio je njegovom uspešnom potiskivanju među velikim telom Katoličke crkve.

¹ Sozomeu, knjiga vii. pogl. 19; Lardner, tom iv. pogl. lxxxv. str. 217.

POGLAVLJE XX

NEDELJA ZA VREME MRAČNOG DOBA

Papa postaje poglavar svih crkava—Božiji narod se povlači u pustinju—Praćenje nedelje kroz mračno doba u istoriji Katoličke crkve—Položaj tog praznika u šestom veku—Nije stekao naziv Šabat tokom mnogih vekova—Vreme kada je na istoku postao dan uzdržavanja od rada—Kada na zapadu—Nedeljni kanon Prvog Orleanskog sabora—Aragonskog sabora—Trećeg sabora u Orleanu—Sabora u Maskonu—U Narbonu—U Okseru—Čuda koja uspostavljaju svetost nedelje—Papa savetuje ljudima da se pobožnim svetkovanjem nedelje iskupe za grehe prethodne sedmice—Šabat i nedelja striktno držane od strane grupe u Rimu koju je papa uklonio—Prema Tvisiu, to su bile dve različite grupe—Šabat je, kao i njegov Gospod, razapet između dva razbojnika—Sabor u Šalonu—U Toledu, gde je Jevrejima bilo zabranjeno da drže Šabat i zapovedeno da drže nedelju—Prvi Engleski zakon za nedelju—Sabor u Konstantinopolju—U Engleskoj—U Bavariji—Kanon nadbiskupa Jorka—Statuti Karla Velikog i kanoni sabora koje je on sazvao—Papa pomaže u radu—Čuveni argument prvog dana koji potiče iz Sabora u Parizu—Sabori ne uspevaju da uspostave svetost nedelje—Carevi su molili da se pošalje još strašniji edikt kako bi prisilili svetkovanje tog dana—Papa ozbiljno uzima stvar u ruke i obezbeđuje nedelji uspešno uspostavljanje—Drugi statuti i kanoni—Nedeljna pobožnost norveškog kralja—Nedelja posvećena misi—Zanimljivi, ali zastareli argumenti za prvi dan—Jedenje mesa zabranjeno od strane pape na Šabat—Papa Urban II određuje Šabat Gospodnji da bude praznik za obožavanje Device Marije—Pojavljivanje Svetog Petra—Papa šalje Eustacea u Englesku sa svitkom koji je pao sa Neba i zapoveda svetkovanje nedelje pod pretnjom strašnih kazni—Čuda koja su usledila—Nedelja uspostavljena u Škotskoj—Drugi nedeljni zakoni sve do Reformacije—Nedelja je uvek samo ljudska uredba.

Početak šestog veka bio je svedok razvoja velikog otpadništva do te mere da se čovek greha mogao jasno videti kako sedi u hramu Božijem.¹ Zapadno Rimsko Carstvo je bilo razbijeno na deset kraljevstava i sada je bio pripremljen put za delo malog roga.² Početkom ovog veka, biskup Rima je bio postavljen za poglavara nad celom crkvom od strane cara istoka, Justinijana.³ Aždaja je dala zveri svoju moć, svoj presto i veliku vlast. Od ovog stupanja na vrhovnu vlast od strane Rimskog pontifa, računajte “vreme, vremena i pola vremena”, ili hiljadu dvesta šezdeset godina proročanstva Danila i Jovana.⁴

Pravi narod Božiji se sada povukao radi bezbednosti u zavučena i izolovana mesta, kao što je predstavljeno proročanstvom: “Žena je pobegla u pustinju, gde joj je pripremljeno mesto od Boga, da bude hranjena hiljadu dvesta i šezdeset dana.”⁵ Ostavljajući njihovu istoriju za sada, hajde da pratimo istoriju Katoličke crkve i u njenom zapisu sledimo istoriju praznika nedelje kroz period mračnog veka. O petom i šestom veku, Heilin daje sledeće svedočanstvo:—

“Pošto su se vernici ujedinili bolje nego ranije, postali su jednoobrazniji u pitanjima pobožnosti; i u toj jednoobraznosti su se zajedno složili da daju Gospodnjem danu sve počasti svetog praznika. Ipak, to nije učinjeno odjednom, već postepeno; peti i šesti vek su bili skoro na isteku pre nego što je došao do visine koja se od tada nastavlja. Carevi i prelati

¹ 2. Sol. 2.

² Dan. 7.

³ Shimeall's Bible Chronology, ii deo, pogl. ix. odeljak 5, str. 175, 176; Croly on the Apocalypse, str. 167–173.

⁴ Dan. 7:8,24,25; Otk. 13:1–5.

⁵ Otk. 12.

u ovim vremenima imali su iste naklonosti; obe strane [su] bile revne da ovaj dan unaprede iznad svih ostalih; i ediktima sa jedne i crkvenim zakonima sa druge strane, on stoji zadužen za mnoge od onih privilegija i izuzimanja koje još uvek uživa.”¹

Međutim nedelja još nije dobila naziv Šabat. Ovako Brivud svedoči:—

“Ime Šabat ostalo je vezano za stari Šabat; i nikada se nije pripisivalo Gospodnjem danu, niti mnogo stotina godina posle vremena našeg Spasitelja.”²

A Heilin kaže sledeće o nazivu Šabat u drevnoj crkvi:—

“Subota se među njima ne naziva drugim imenom osim onim što je ranije imala, *Šabat*. Tako da kad god se tokom hiljadu godina i više, sretnemo sa rečju *Sabatum* kod bilo kog pisca bilo kog imena, to se ne treba razumeti kao ni jedan drugi dan osim, *Subote*.”³

Dr Fransis Vajt, biskup Elija, takođe svedoči:—

“Kada drevni očevi prave razliku i daju prava imena određenim danima u sedmici, oni uvek nazivaju Subotu, *Sabatum*, Šabat, a nedelju, ili prvi dan u sedmici, *Dominicum*, Gospodnji dan.”⁴

Treba, međutim, zapaziti da se nedelja kao Gospodnji dan najranije pominje u spisima Tertulijana; Justin Mučenik, nekih šezdesetak godina ranije, rekao je “dan koji se zove nedelja”; dok je autoritativnu primenu tog termina na nedelju imao Silvester, biskup Rima, više od sto godina posle Tertulijanovog vremena. Najranije pominjanje nedelje kao Hrišćanskog Šabata ovako beleži Heilin:—

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. iv. odeljak 1.

² Learned Treatise of the Sabbath, str. 73, izdanje 1631.

³ Hist. Sab., deo ii. pogl. ii. odeljak 12.

⁴ Treatise of the Sabbath Day, str. 202.

“Prvi koji ga je ikada upotrebio za označavanje Gospodnjeg dana (prvi koga sam sreo u celoj ovoj potrazi) je neki Petar Alfons—živeo je otprilike kad i Rupertus—[što je bio početak dvanaestog veka] koji Gospodnji dan naziva imenom Hrišćanski Šabat.”¹

O radu nedeljom u istočnoj crkvi, Heilin kaže:—

“Prošlo je skoro devet stotina godina od rođenja našeg Spasitelja, možda ne baš toliko, pre nego što se na istoku prvi put pomišljalo na ograničenje poljoprivrednih radova na ovaj dan; i verovatno da zbog toga što su tamo tako uzdržani nisu našli više poslušnosti nego što je to bilo ranije u zapadnim krajevima.”²

O radu nedeljom u zapadnoj crkvi ovako svedoči dr Francis Vajt:—

“Katolička crkva više od šest stotina godina posle Hrista, dozvolila je rad i dala dozvolu mnogim ljudima Hrišćanima da obavljaju poslove na Gospodnji dan, u onom momentu kada im prema crkvenom propisu nije bilo zapovedeno da budu prisutni u javnoj službi.”³

Međutim, hajde da sledimo nekoliko koraka kojima je praznik nedelje jačao dok nije dostigao svoj potpuni razvitak. Oni će se trenutno naći uglavnom u carskim ediktima i dekretima sabora. Morer nam kaže da,

“Pod Klovisom, francuski kralj se sastao sa biskupima na prvom saboru u Orleanu [507. A. D.], gde su oni sebe i svoje naslednike obavezali da uvek budu u crkvi na Gospodnji dan, osim u slučaju bolesti ili neke velike nemoći. I pošto su oni, sa još nekima od sveštenstva tih dana, uzimali u obzir sudske stvari, stoga je saborom u Aragonu, oko 518. godine, u vreme vladavine Teodorika, kralja Gota, odlučio da ‘Nijedan biskup ili neko drugo lice u svetim redovima ne treba da ispituje ili donosi presudu u bilo kojem građanskom sporu na Gospodnji dan’.”⁴

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 13.

² Id. deo ii. pogl. v. odeljak 6.

³ Treatise of the Sabbath Day, str. 217, 218.

⁴ Dialogues on the Lord's Day, str. 263,264.

To pokazuje da su biskupi tih dana ponekad održavali građanske sporove u nedelju; inače takva zabrana ne bi bila postavljena. Henhstenberg nam, u svojoj belešci o trećem saboru u Orleanu, daje uvid u tada postojeće stanje praznika nedelje:—

“Treći sabor u Orleanu, 538 A. D., kaže u svom dvadeset devetom kanonu: Među ljudima se širi mišljenje da je pogrešno jahati, ili voziti, ili kuvati hranu, ili bilo šta činiti na kući, ili nekoj osobi u nedelju. Ali pošto su takva mišljenja više Jevrejska nego Hrišćanska, to će biti zakonito i ubuduće, što je bilo i do sada. S druge strane, poljoprivredni rad treba ostaviti po strani, *da narod ne bi bio sprečen da ide u crkvu.*”¹

Obratite pažnju na razlog. Ne radi se o tome da ne bi prekršili zakon Šabata, već da ne bi bili sprečeni da idu u crkvu. Drugi autoritet ovako navodi:—

“Rad u zemlji [nedeljom] nije bio zabranjen sve do sabora u Orleanu, 538. A. D.. Dakle, to je bila ustanova crkve, kako je primetio dr Pejli. Rani Hrišćani su se tog dana ujutru sastajali na molitvi i pevali himne u znak sećanja na Hristovo vaskrsenje, a zatim obavljali svoje uobičajene dužnosti.”²

588. A. D. održan je još jedan sabor, čiji se povod ovako navodi:—

“I pošto, bez obzira na svu ovu brigu, dan nije bio propisno svetkovan, biskupe je ponovo okupio u Maskonu, gradu u Burgundiji, kralj Gutrum, i tamo su sačinili ovaj kanon: ‘Primećeno je da Hrišćanski narod, veoma zanemaruje i omalovažava Gospodnji dan, predajući se kao i drugim danima uobičajenom radu, da bi ispravili to nepoštovanje, za ubuduće, upozoravamo svakog Hrišćanina koji ne nosi uzalud to ime, da poslušate naše savete, znajući da smo zabrinuti za vaše dobro i da imamo moć da vas sprečimo da činite zlo. Držite, dakle, Gospodnji dan, dan našeg novog rođenja.’”³

¹ The Lord's Day, str. 58.

² Dictionary of Chronology, str. 813, članak Nedelja.

³ Dialogues on the Lord's Day, str. 265.

Budući da su bili neophodni dodatni zakoni, rečeno nam je:—

“Oko godinu dana kasnije, bio je sabor u Narbonu, koji je zabranio svim ljudima bilo koje zemlje ili staleža da rade bilo kakav servilan posao na Gospodnji dan. Međutim ako bi se neko usudio da se ogлуši o ovaj kanon, trebalo je da bude novčano kažnjen ako je bio slobodan čovek, a ako je bio sluga, žestoko bičevan. Ili kao što Surije predstavlja kaznu u ediktu kralja Rekaeda, koji je on objavio, skoro u isto vreme, da bi ojačao dekrete sabora, ‘Bogati ljudi trebaju biti kažnjeni gubitkom dela svog imanja’, a siromašniji sa trajnim progonstvom, 590. godine milosti... Još jedan sabor je održan u Okseru, gradu u Champainu, u vreme vladavine francuskog kralja Klotara, gde je odlučeno... ‘da nikome ne bude dozvoljeno da ore, vozi kola, ili da radi bilo šta slično na Gospodnji dan’.”¹

Takvi su bili neki od napora učinjenih u šestom veku da se unapredi svetost praznika nedelje. A Morer nam kaže da,

“Iz straha da doktrina neće moći da prođe bez čuda koja bi je podržala, Grgur iz Tursa [oko 590. godine A. D.] nam obezbeđuje nekoliko u tu svrhu.”²

Gospodin Francis Vest, engleski pisac prvog dana, ozbiljno se poziva na jedno od ovih čuda u prilog svetosti prvog dana:—

“Grgur iz Tursa kaže, ‘da je poljoprivrednik, koji je na Gospodnji dan otišao da ore svoju njivu, dok je čistio svoj plug gvožđem, gvožđe se tako brzo zabilo u njegovu ruku da se dve godine nije mogao rešiti toga, i neprestano ga je nosio, uz njegov izuzetno veliki bol i sramotu’.”³

Na kraju šestog veka, papa Grigorije je podsticao narod Rima da “na dan vaskrsenja našeg Gospoda iskupe ono što je nemarno učinjeno u prethodnih šest dana”.⁴ U istoj

¹ Id. str. 265,266; Hist. Sab., deo ii. pogl. iv. odeljak 7.

² Dialogues on the Lord's Day, str. 68.

³ Historical and Practical Discourse on the Lord's Day, str. 174.

⁴ Dialogues on the Lord's Day, str. 282.

poslanici, ovaj papa je osudio grupu ljudi u Rimu koji su se zalagali za striktno svetkovanje i Šabata i nedelje, nazivajući ih propovednicima Antihrista.¹ Ovo pokazuje netolerantno osećanje papstva prema Šabatu, čak i kada je spojeno sa striktnim svetkovanjem nedelje. To takođe pokazuje da su postojali svetkovatelji Šabata čak i u samom Rimu sve do sedmog veka; mada toliko zbunjeni preovlađujućim mrakom da su uz njegovo svetkovanje pridružili strogo uzdržavanje od rada na nedelju.

Početkom sedmog veka pojavio se još jedan neprijatelj biblijskog Šabata u liku Muhameda. Da bi razlikovao svoje sledbenike od onih koji su svetkovali Šabat i onih koji su svetkovali nedelju, izabrao je petak, šesti dan u sedmici, kao njihov verski praznik. I tako su “Muhamedanci i Rimokatolici razapeli Šabat, kao što su Jevreji i Rimljani učinili Gospodar Šabata, između dva razbojnika, šestog i prvog dana u sedmici”.² Jer i Muhamedinci i Rimokatolici su potisnuli

¹ Fleury, Hist. Eccl, Tom viii. Livre xxxvi. odeljak 22; Heylyn's Hist. Sab. deo ii. pogl. v. odeljak 1. Dr Tvisse, međutim, tvrdi da papa govori o dve grupe. On navodi Grigorijeve reči na sledeći način: “Meni je javljeno da su neki ljudi izopačenog duha posejali među vama neke pokvarene doktrine protivne našoj svetoj veri; tako da zabranjuju bilo kakav posao na Šabat: ove ljude možemo nazvati propovednicima Antihrista... Donet mi je još jedan izveštaj; i o čemu je reč? Da neke izopačene osobe propovedaju među vama da se na Gospodnji dan niko ne kupa. Ovo je očigledno još jedna tvrdnja koju zastupaju osobe, koja se ne razlikuje od prethodnih.”—*Mbrality of the Fourth Commandment*, str. 19, 20. Ako je dr Tvisse u pravu, svetkovatelji Šabata u Rimu oko 600. godine nisu bili optuženi za gore pomenuto svetkovanje nedelje.

² Ideju predlaže anonimni pisac prvog dana sedamnaestog veka, Irinej Filalet, u delu pod naslovom “Sabato–Dominica”, pref. str. II, London, 1643.

Šabat sa velike teritorije. Oko sredine sedmog veka imamo sledeće crkvene kanone u korist nedelje:—

“U Šalonu, gradu u Burgundiji, oko 654. godine, održao se pokrajinski sabor koji je potvrdio ono što je doneo treći sabor u Orleansu, o svetkovanju Gospodnjeg dana, naime da ‘niko ne treba da ore ili žanje, ili čini bilo šta drugo što spada u poljoprivredne radove, pod pretnjom osude od strane crkve; što je bilo promišljenije, jer je potpomognuto svetovnom vlašću, i ediktom koji preti onima koji su ovde napadnuti; koji ako su robovi, treba da budu žestoko prebijeni, međutim ako su slobodni, imali su pravo na tri opomene, a onda ako bi i dalje grešili, izgubili bi treći deo svoje baštine, a ako bi i dalje bili tvrdoglavi, postali bi robovi. A prve godine Eringiusa, otprilike u vreme pape Agatona, zasedao je dvanaesti sabor u Toledu u Španiji, 681. godine, gde je Jevrejima bilo zabranjeno da drže svoje praznike, ali da svetkuju Gospodnji dan tako da nikakav posao ne obavljaju tog dana, čime bi mogli izraziti svoj prezir prema Hristu ili poštovanje prema njemu’.”¹

To su zaista bili važni razlozi za svetkovanje nedelje. Niti se može smatrati čudnim da je u Mračnom Dobu stalno insistiranje na takvim stvarima rezultirao opštim svetkovanjem tog dana. Čak su i Jevreji morali biti primorani da odustanu od svetkovanja Šabata i da poštuju nedelju tako što će se tog dana odmarati od svog rada. Čini se da je najranije pominjanje nedelje u engleskim zakonima sledeće:—

692. A. D.. “Ina, kralj zapadnih Saksonaca, po savetu svog oca Senreda, i njegovih biskupa Hedisa i Erkonvalda, sa svim njegovim starešinama i mudracima, na velikom skupu slugu Božijih, za zdravlje duša njihovih i zajedničkog očuvanja kraljevstva, doneo je nekoliko zakona, od kojih je ovaj bio treći: ‘Ukoliko sluga nedeljom bude obavljao bilo kakav posao po nalogu svog gospodara, biće slobodan, a gospodar će platiti trideset šilinga; ali ako bude otišao da radi po svojoj odluci, ili će biti bičevan ili

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 267

će se otkupiti sa cenom. Slobodan čovek, ako bude radio na ovaj dan, izgubiće slobodu ili će platiti šezdeset šilinga; ako je sveštenik, duplo.”¹

Iste godine kada je ovaj zakon donesen u Engleskoj, šesti generalni sabor sastao se u Konstantinopolju, koji je odredio da,

“Ako je neki biskup ili drugo svešteno lice, ili neko od laika, tri nedelje zaredom odsustvovao iz crkve, osim u slučajevima veoma velike nužde, ako je svešteno lice, trebalo je da bude raščinjen; ako je laik, lišen svetog pričešća.”²

Godine 747. sazvan je bio sabor engleskog sveštenstva pod Kabertom, nadbiskupom od Kenterberija, u vreme vladavine Egberta, kralja Kenta, i ovaj ustav je donet:—

“Naređeno je da se Gospodnji dan proslavlja sa dužnim poštovanjem i potpuno posvećen bogoslužjenju. I da svi opati i sveštenici, na ovaj presveti dan, ostanu u svojim manastirima i crkvama, i tamo vrše svoju dužnost prema svojim mestima.”³

Drugi crkveni ustav iz osmog veka donesen je u Dingosolinumu u Bavarskoj, gde je oko 772. održan sabor koji je odredio da,

“Ako bilo koji čovek ovoga dana bude radio sa svojim kolima ili obavljao bilo koji takav posao, njegova zaprega će momentalno biti oduzeta za javnu upotrebu, a ako osoba istraje u svojoj ludosti, neka se proda za roba.”⁴

Englezi nisu zaostajali za svojim susedima u dobrom delu uspostavljanja svetosti nedelje. Ovako čitamo:—

784. A. D.. “Egbert, nadbiskup Jorka, da bi pokazao šta treba da se radi nedeljom i šta je zamišljeno zakonima koji zabranjuju običan rad takvim danima, sačinio je ovaj kanon: ‘Neka se ništa drugo, kaže on, ne

¹ Id. str. 283.

² Dialogues, itd. str. 268.

³ Id. str. 283, 284.

⁴ Id. str. 268.

čini na Gospodnji dan, već neka se pristupi Bogu u himnama i psalmima i duhovnim pesmama. Ko se god bude venčavao u nedelju, neka čini epitimiju sedam dana.”¹

Na kraju osmog veka uloženi su bili dalji napori u korist ovog omiljenog dana:—

“Karlo Veliki je sazvao biskupe u Friuli, u Italiji, gde su ... odlučili [791. A. D.] da svi ljudi, sa dužnim poštovanjem i odanošću, poštuju Gospodnji dan... Pod istim knezom drugi sabor je bio sazvan tri godine kasnije u Frankfurtu u Nemačkoj, i tamo su određeni okviri Gospodnjem danu, od subote uveče do nedelje uveče.”²

Pet sabora u Mencu, Remsu, Tursu, Šalonu i Arlu, sazvao je Karlo Veliki 813. godine. Čitaocu bi bilo previše dosadno da se zadržava na nekoliko akata ovih sabora u korist nedelje. Oni su istog karaktera kao i oni koji su već citirani. Sabor u Šalonu je, međutim, vredan pažnje, zbog toga što prema Moreru,

“Su molili za pomoć sekularne vlasti i tražili od cara [Karla Velikog] da obezbedi strožije poštovanje nje [nedelje]. Što je on u skladu s tim i učinio, i nije ostavio nijedan kamen neprevrnut kako bi obezbedio poštovanje dana. Njegovo zalaganje je uspelo; i tokom njegove vladavine, Gospodnji dan je zauzimao značajno mesto. Međutim posle njegove smrti, dobilo je drugo lice.”³

Papa je pružio ruku pomoći u kontrolisanju sknavljenja nedelje:—

“I tada je papa Evgenije, na saboru održanom u Rimu oko 826, ... dao uputstva da parohijski sveštenik opominje takve prestupnike i da im savetuje da idu u crkvu i mole se, da u suprotnom ne bi navukli neku veliku nesreću na sebe i komšije.”⁴

¹ Id. str. 284.

² Dialogues, itd. str. 269.

³ Id. str. 270.

⁴ Id. str. 271.

Sve to, međutim, nije bilo dovoljno, pa je sazvan drugi sabor. Na ovom saboru je iznet—možda po prvi put—čuveni argument u korist prvog dana koji je danas toliko poznat svima, kojim se tvrdilo da je nedelja pravi Šabat, zato što su oni ljudi koji su bili pogođeni gromom radili tog dana. Ovako čitamo:—

“Međutim ove očinske opomene nisu imale mnogo uticaja, pokrajinski sabor je održan u Parizu tri godine posle ... 829, na kome su se sveštenici žalili da ‘Gospodnji dan nije bio svetkovan sa poštovanjem pošto je postao religija ... što je bio razlog da im je Bog poslao nekoliko osuda i na veoma neobičan način kaznio neke ljude što su ga skrnavili i zloupotrebljavali. Jer, kažu oni, mnogi od nas po sopstvenom saznanju, a neki po glasinama znaju, da je nekoliko sunarodnika koji su se bavili zemljoradnjom na današnji dan stradalo od munje, drugi su, obuzeti grčevima u zglobovima, nesrećno stradali. Pri čemu je bilo očigledno koliko je veliko negodovanje Boga bilo zbog njihovog zanemarivanja ovog dana’. I na kraju su zaključili da ‘prvenstveno sveštenici i služitelji, zatim kraljevi i knezovi, i sav verni narod treba maksimalno da se potruđi i da se stara da se dan vrati svome poštovanju i da se zarad Hrišćanstva revnije svetkuje u vremenu koje dolazi’.”¹

Dodatni zakoni su bili neophodni:—

“Okolo sedam godina nakon toga na saboru u Akenu, pod Luisom Godlijem, odlučeno je da se na Gospodnji dan ne smeju dozvoliti ni sudske parnice ni sklapanje brakova.”²

Međutim zakon Karla Velikog, iako podržan autoritetom crkve, kao što je izraženo u kanonima sabora koji su već citirani, Luisovom nemarnošću; njegov naslednik je postao veoma slab. Očigledno je da kanoni i dekreti sabora; iako ojačani

¹ Dialogues, itd. str. 271; Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 7.

² Dialogues, itd. str. 272.

pominjanjem strašnih presuda koje bi zadesile prestupnike, još uvek nisu bili dovoljni da nametnu sveti dan. Jedan drugi još strašniji zakon od bilo kog do sada izdatog, zatražen je od strane cara. Ovako glasi:—

“Odmah zatim je upućeno obraćanje imperatorima, Luisu i Lotariju, da bi im odgovaralo da se pobrinu za to i da pošalju neki propis ili naredbu strožu od one što je do sada postojala, da zastraše svoje podanike i prisile ih da odustanu od svog oranja, parnica i prodaje, stvari koje su ponovo počele da se čine; što je učinjeno oko 853. godine; i u tom cilju je sazvan sabor u Rimu pod papom Lavom IV.”¹

Zagovornici Šabata prvog dana su u svim vremenima zahtevali zakon koji bi mogao da unese strah u one koji ne svetkuju taj dan. Oni i dalje nastavljaju sa sujetnim poduhvatom. Međutim, ako bi poštovali dan koji je Bog odredio da bude Šabat, oni bi u tom ognjenom zakonu koji je proizašao iz njegove desne ruke pronašli zakon koji čini sav ljudski zakon potpuno nepotrebnim.²

Na ovom saboru papa je ozbiljno uzeo stvar u svoje ruke. Ovako Heilin svedoči da je pod carevima, Luisom i Lotarijem, održan sabor u Rimu 853. godine, pod papom Lavom IV.,

“Gde je preciznije nego u ranijim vremenima bilo zapovedeno da se nijedan čovek od tada ne usuđuje da sprovodi bilo kakvu prodaju na Gospodnji dan, ne, niti onoga što je za jelo: niti da radi bilo kakav posao koji je pripadao poljoprivredi. Taj kanon je bio sačinjen u Rimu, potvrđen u Kompenjeiju a nakon toga uključen u telo kanonskog prava, postajući prihvaćen, bez daljeg pitanja, u većem delu Hrišćanskog sveta; posebno kada su pape dostigle svoj vrhunac i privolele sve Hrišćanske knezove da budu njima odani. Jer onda je narod, koji se ranije najviše protivio

¹ Dialogues, itd. str. 261.

² Izl. 20:8–11; Pnz. 33:2.

tome, mogao s pravom reći, ‘Evo dva kralja su popustila pred njim, kako ćemo onda mi stajati?’ Iz tog su zaprepašćenja svi ljudi odmah poslušali, trgovci svih vrsta su odložili svoje poslove; a među njima, i mlinar, iako je njegov posao bio najlakši, i najmanje je zahtevao njegovo prisustvo.”¹

Ovo je bilo najefikasnije uspostavljanje svetosti prvog dana. Pet godina nakon ovoga čitamo sledeće:—

858. A. D.. “Bugari su poslali neka pitanja papi Nikoli, na koja su želeli odgovore. A onaj [odgovor] koji se ticao Gospodnjeg dana bio je da se odreknu svakog svetovnog posla, itd”.²

Morer nas obaveštava u vezi sa građanskom vlašću, da,

“U ovom veku je car [Konstantinopolja] Leo, po zvanju filozof, obuzdao radove u poljoprivredi, koji su, prema Konstantinovoj toleranciji, bili dozvoljeni na istoku. Istu stvar uredio je i na zapadu Teodor, kralj Bavara, koji je izdao naredbu, da ako bi neko na Gospodnji dan upregao svoje volove ili vozio svoja kola, vola sa njegove desne strane bi mu trebalo odmah oduzeti; ili ako bi napravio seno i uneo ga, trebalo bi da bude dvaput opomenut da prestane, a ako to ne učini, trebalo bi da dobije ne manje od pedeset udaraca.”³

O nedeljnim zakonima u Engleskoj u ovom veku čitamo:—

876. A. D.. “Alfred Veliki bio je prvi koji je ujedinio Saksonsku heptarhiju, i nije mu bilo nevažno da donese zakon da bi se, među ostalim praznicima, ovaj dan mogao posebno svečano držati, jer je to bio dan kada je Hrist naš Spasitelj pobedio đavola; što znači nedelja, koja predstavlja sedmični spomen na vaskrsenje našeg Gospoda, čime je pobedio smrt, i onoga koji je imao vlast smrti, to jest đavola. I dok je pre kazna za svetogrđe počinjeno bilo kog drugog dana, bila vraćanje vrednosti ukradene stvari, a uz to i gubitak jedne ruke, on je dodao da ako neko bude proglašen krivim za ovaj zločin počinjen na Gospodnji dan, trebalo bi da bude dvostruko kažnjen”.⁴

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 7; Morer, str. 272.

² Hist. hab, deo ii. pogl. v. odeljak 7; Morer, str. 272.

³ Dialogues, itd. str. 261,262.

⁴ Id. str. 284,285.

Devetnaest godina kasnije, papa i njegov sabor su još više učvrstili sveti dan. Sabor u Frajburgu u Nemačkoj, 895. A. D., pod papom Formozom, odredio je da ljudi Gospodnji dan “treba da provedu u molitvama i da se u potpunosti posvete službi Bogu, koji bi u suprotnom mogao biti isprovociran na gnev”.¹ Rad na uspostavljanju svetosti nedelje u Engleskoj je sigurno napredovao:—

“Kralj Etelston je ... 928. godine doneo zakon da na Gospodnji dan ne bi trebalo da bude prodaje ili građanskih parnica, pod pretnjom kazne oduzimanja robe, pored kazne od trideset šilinga za svaki prekršaj.”²

Na jednom sazivu engleskog sveštenstva, otprilike u ovo vreme, odlučeno je da se u nedelju obustavi svaki saobraćaj i rad sudova itd. “I ko god prestupi u bilo kom od ovih slučajeva, ako je slobodan, treba da plati dvanaest penija, a ako je sluga, da bude jako bičevan.” Takođe smo obavešteni da,

“Otprilike 943. godine, Oto, nadbiskup od Kenterburija, naredio je da se pre svega dan Gospodnji svetkuje sa svim zamislivim oprezom, u skladu sa kanonom i drevnom praksom.”³

967. A. D.. Kralj Edgar je “zapovedio da se praznik održava od tri sata posle podne u subotu, do svitanja u ponedeljak”.⁴

“Kralj Etelred mlađi, sin Edgara, koji je došao do krune oko 1009. godine, sazvaio je opšti sabor celog engleskog sveštenstva, pod vođstvom Elfeagusa, nadbiskupa Kenterburija, i Volstana, nadbiskupa Jorka. I tamo je bilo zapovedeno da svi ljudi treba revnije da svetkuju nedelju i ono što joj je pripadalo.”⁵

¹ Dialogues, itd. str. 274.

² Id. str. 285.

³ Id. str. 286.

⁴ Id. Ib.

⁵ Id. str. 286,287.

Praznik nedelje propustio da stekne uporište ni u Norveškoj. Heilin nam govori o pobožnosti Norveškog kralja po imenu Olaus, 1028. A. D..

“Pošto je jedne nedelje bio zaokupljen ozbiljnim razmišljanjima, a u ruci je imao mali štap, uzeo je svoj nož i isekao ga kao što to ljudi ponekad učine, kada su im umovi uznemireni ili usmereni na posao. I kada mu je rečeno onako iz šale kako je time prekršio Šabat, sakupio je sitne komade, stavio ih na ruku i zapalio ih, kako bi, kaže Kranc, osvetio na sebi ono što je nesvesno počinio protiv Božije zapovesti.”¹

U Španiji je takođe posao napredovao. Sabor je održan u mestu Koj, u Španiji, 1050. A. D., pod Ferdinandom, kraljem Kastilje, u vreme Lava IX, gde je odlučeno da se Gospodnji dan “u potpunosti posveti slušanju mise”.²

Crkveni učenjaci su želeli da učvrste svetost ovog časnog dana u svesti naroda. Heilin daje sledeću izjavu:—

Rečeno je za duše u čistilištu od strane Petra Damiana, koji je živio 1056. A. D., da su svakog Gospodnjeg dana bile oslobođene od svojih bolova i lepršale gore dole na jezeru Avernus, u obliku ptica.³

U isto vreme, iznet je bio još jedan sličan argument kako bi se svetkovanje učinilo još strožim. Morer nas obaveštava o grupi koja je u ovom dobu bila najrevniji zagovornik svetkovanja nedelje:—

“Pa ipak, ostali su otišli dalje svojim putem; i da bi naveli svoje prozelite da provedu dan sa većom tačnošću i pažnjom, uveli su stari argument saosećanja i milosrđa za one koji su prokleti u paklu, koji tokom dana imaju malo predaha od svojih muka, a olakšanje i sloboda koju imaju je

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 2.

² Dialogues, itd. str. 274.

³ Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 2.

manje više zavisili su od revnosti i stepena pravilnog svetkovanja dana od strane živih.¹

Ako bi, dakle, striktno svetkovali ovaj sveti praznik, njihovi prijatelji u paklu bi požnjeli korist, kao predah od njihovih muka na taj dan! Na saboru u Rimu, 1078. A. D., papa Grigorije VII je odredio da, pošto se Šabat dugo smatrao danom posta, oni koji su želeli da budu Hrišćani trebalo je da se tog dana uzdrže od jedenja mesa.² U istočnom delu Katoličke crkve, u jedanaestom veku, Šabat se još uvek smatrao praznikom, jednak po svetosti sa nedeljom. Heilin sa ovim upoređuje delovanje zapadnog dela te crkve:—

“Međutim, to je bilo drugačije od davnina u Rimskoj crkvi, gde su radili i postili... I ovo je, uz malo protivljenja ili prekida, sačuvalo ono što je bilo učinjeno u gradu Rimu početkom sedmog veka, i ubrzo je bilo zgaženo od strane tamošnjeg biskupa Grigorija kao što smo ranije приметили. I kako god Urban drugi ga je posvetio sedmičnoj službu Presvetoj Bogorodici i ustanovio na saboru održanom u Klemonu 1095. A. D., kako bi to bio dan naše gospe, i da toga dana svi Hrišćani treba da je obožavaju sa svojom potpunom posvećenošću.”³

Čini se da je ovo bilo krunsko ponižavanje Svevišnjeg. Spomen na velikog Tvorca je bio odvojen kao praznik kada se slavi Marija, pod titulom majke Božije! Sredinom dvanaestog veka, kralj Engleske je bio opomenut da ne dozvoljava ljudima da rade nedeljom. Henri II je stupio na vlast oko 1155. godine.

“Za njega je navedeno da je imao viziju u Kardifu (... u Južnom Velsu), u kojem mu je bilo naređeno od strane Sv. Petra da nedeljom na celoj

¹ Dialogues, itd. str. 68.

² Binius, tom iii. str. 1285, izdanje 1606.

³ Hist. Sab., deo ii. pogl. v. odeljak 13.

oblasti kojom upravlja ne sme da se kupuje ili prodaje, i da se ne obavlja ropski rad.”¹

Svetost nedelje još nije bila u dovoljnoj meri utvrđena, jer još uvek nije bio obezbeđen božanski nalog za njeno svetkovanje. Način na koji je ova hitna potreba bila zadovoljena objašnjava Rodžer Hoveden, istoričar visokog ugleda koji je živeo upravo u vremenu kada je papa obezbedio ovaj preko potreban propis. Hoveden nam saopštava da je Eustas, opat iz Flajea u Normandiji, došao u Englesku 1200. godine, da propoveda reč Gospodnju, i da su njegove propovedi pratila mnoga divna čuda. Bio je veoma revan u korist nedelje. Ovako Hoveden kaže:—

“U Londonu, kao i na mnogim drugim mestima širom Engleske, on je uticao svojim propovedanjem, tako da se od tada pa nadalje ljudi nisu usuđivali da drže stvari u radnjama izložene za prodaju na Gospodnji dan.”²

Međutim Hoveden nam kaže da je “neprijatelj čovečanstva protiv ovog Božijeg čoveka podigao sluge bezakonja”, i izgleda da pošto nije imao zapovest za nedelju je bio u teškom položaju. Istoričar nastavlja:—

“Ipak, pomenuti opat, budući cenzurisan od strane Sotoninih službenika, nije više želeo da svojim propovedanjem uznemirava prelate Engleske, već se vratio u Normandiju, u svoje mesto odakle je došao.”³

Međutim, Eustas, iako odbijen, nije pomišljao da odustane od nadmetanja. Nije imao nikakvu zapovest od Gospoda

¹ Morer, str. 288; Heilin, deo 2, pogl. vii. odeljak 6.

² Roger de Hoveden's Annals, Bohn's ed., tom ii. str. 487.

³ Id. Ib.

kada je prvi put došao u Englesku. Ali jednogodišnji boravak na kontinentu bio je dovoljan da obezbedi ono što mu je nedostajalo. Hoveden nam priča kako se sledeće godine vratio sa potrebnim propisom:—

“Iste godine [1201], Eustas, opat iz Flajea, vratio se u Englesku, i propovedajući u njoj reč Gospodnju od grada do grada, i od mesta do mesta, zabranio je svima da sprovode prodaju robe na Gospodnji dan. Jer je rekao da je ispisana zapovest, o svetkovanju Gospodnjeg dana, sišla sa Neba:—

“SVETA ZAPOVEST O GOSPODNJEM DANU,

“Koja je sišla sa Neba u Jerusalem, i nađena je na oltaru Svetog Simeona, na Golgoti, gde je Hrist bio razapet za grehe sveta. Gospod je poslao ovu poslanicu, koja je bila nađena na oltaru Svetog Simeona, i gledavši u nju, tri dana i tri noći, neki ljudi padoše na zemlju moleći za milost Božiju. A posle trećeg sata, ustade patrijarh, i Arčarias, nadbiskup, i otvoriše svitak, i primiše svetu poslanicu od Boga. I kada su je uzeli, našli su u njoj napisano sledeće:

“Ja sam Gospod, koji vam zapovedujem da slavite sveti Gospodnji dan, a vi ga niste držali, i niste se pokajali za svoje grehe, kao što sam rekao u svom jevanđelju, “Nebo i zemlja će proći, ali moji reči neće proći”. S obzirom da sam vam propovedao pokajanje i popravljanje života, vi mi niste verovali, poslao sam protiv vas neznabošce, koji su krv vašu prolili na zemlji; a ipak vi niste verovali; i, pošto niste držali Gospodnji dan svetim, nekoliko dana ste trpeli glad, ali sam vam ubrzo dao sitost, a posle toga činili ste još gore. Još jednom, moja je volja, da niko, od devetog sata u subotu do izlaska sunca u ponedeljak, ne radi ništa osim onoga što je dobro.’

“I ako neko tako učini, neka se epitimijom iskupi za to. A ako ne poslušate ovu zapovest, zaista, kažem vam, i zaklinjem vam se prestolom svojim, i heruvimima koji čuvaju moj sveti presto, da vam neću davati svoje zapovesti nijednom drugom poslanicom, već ću otvoriti nebesa, i umesto kiše će padati na vas kamenje, i drva, i vrela voda, tokom noći, da niko ne može preduzeti mere predostrožnosti protiv toga, i da tako uništim sve zle ljude.’

“Ovo vam kažem; za sveti Gospodnji dan, umrećete, i za ostale praznike mojih svetih koje niste svetkovali: poslaću na vas zveri koje imaju glave lavovske, kosu žensku, repove kamile i one će biti tako grabljive da će proždirati vaše meso, a vi ćete čeznuti da pobegnute u grobove mrtvih i da se sakrijete zbog straha od zveri; i oduzeću svetlost suncu pred vašim očima, i poslaću tamu na vas, da ne možete videti, dok ubijate jedni druge, i da bih mogao ukloniti od vas lice svoje, i da vam se ne smilujem. Jer ću spaliti tela i srca vaša i svih onih koji ne svetkuju Gospodnji dan.’

“Čujte glas moj, da ne izginete u zemlji, zbog svetog Gospodnjeg dana. Odstupite od zla, i pokažite pokajanje za svoje grehe. Jer, ako to ne učinite, propašćete kao Sodoma i Gomora. Sada, znajte da ste spaseni molitvama presvete majke moje, Marije, i presvetih anđela, koji se svakodnevno mole za vas. Dadoh vam pšenice i vina u izobilju, i ni zarad toga me niste poslušali. Jer udovice i siročad svakodnevno vape k vama, i prema njima ne pokazujete milosti. Neznabošci pokazuju milost, a vi nikako. Drveće koje donosi plod, učiniću da se osuši zbog greha vaših; reke i izvori neće davati vodu.’

“Dao sam vam zakon na gori Sinajskoj, koji niste držali. Dao sam vam svojim rukama zakon koji niste držali. Zarad vas sam rođen u svetu, a moj praznik niste poznavali. Pošto ste zli ljudi, niste držali Gospodnji dan vaskrsenja mog. Desnicom svojom kunem vam se da ako ne budete držali Gospodnji dan i svete praznike moje, poslaću na vas neznabožačke narode da vas pobiju. Da li se i dalje bavite poslovima drugih i ne uzimate u obzir ovo? Zbog toga ću poslati na vas još gore zveri, koje će proždreti grudi vaših žena. Prokleću one koji su na Gospodnji dan učinili zlo.’

“Prokleću one koji postupaju nepravedno prema svojoj braći. Prokleću one koji nepravedno sude siromasima i siročadi na zemlji. Jer mene napuštate, i sledite kneza ovoga sveta. Obratite pažnju na moj glas, i imaćete blagoslov milosti. Ali vi ne prestajete sa svojim lošim delima, niti sa delima đavola. Pošto ste krivi za krivokletstvo i preljube, zato će vas narodi opkoliti, i kao zveri će vas proždreti.”¹

Da je takav dokument zaista bio donet u Englesku u to vreme, i to na način koji je ovde opisan, toliko je opširno

¹ Hoveden, tom ii. str. 526–528.

potvrđeno da ne ostavlja nikakvu sumnju.¹ Metju Paris je, kao i Hoveden, zapravo bio Eustasov savremenik. Hoveden tačno pripada dvanaestom veku, jer je umro ubrzo nakon dolaska Eustasa sa svojim svitkom. Međutim Metju Paris pripada trinaestom, pošto je bio tek mlad onda kada je ovaj svitak (1201. A. D.) bio donet u Englesku. Obojica imaju visoku reputaciju za istinitost. Govoreći o piscima tog veka, Moshajm svedoči o verodostojnosti Metju Parisa:—

“Među istoričarima *prvo mesto* pripada Metju Parisu, piscu *najviših zasluga*, i po *znanju* i po *razboritosti*.”²

A dr Merdok kaže za njega:—

“On se smatra najboljim istoričarem Srednjeg Veka, učen, nezavisan, pošten i razuman.”³

Metju Paris priča o povratku opata Eustahija (kako on piše njegovo ime) iz Normandije, i daje nam kopiju svitka koji je doneo, i izveštaj o njegovom padu sa Neba, kako je ispričao sam opat. On nam takođe govori kako je opat došao do njega, prateći istoriju svitka od trenutka kada je patrijarh skupio hrabrosti da ga uzme u svoje ruke, do vremena kada je našem opatu naređeno da ga donese u Englesku. Ovako on kaže:—

“Ali kada su patrijarh i sveštenstvo cele svete zemlje pažljivo ispitali sadržaj ove poslanice, pri zajedničkom razmatranju je odlučeno da se

¹ Videti Matthew Paris's *Historia Major*, str. 200, 201, izdanje 1640; Binius' *Councils*, 1201, tom iii. str. 1448, 1449; *Concilia Maginae Britanniae et Hibernae*, tom i. str. 510, 511, London, 1737; Sir David Dalrymple's *Historical Memorials*, str. 7,8, izdanje 1769; *Heylyn's History of the Sabbath*, ii deo, pogl. vii. odeljak 5; *Morer's Lord's Day*, str. 288–290; *Hessey's Sunday*, str. 90, 321; *Gilfillan's Sabbath*, str. 399.

² *Maclaine's Mosheim*, vek xiii. deo ii. pogl. i. odeljak 5.

³ *Murdock's Mosheim*, vek xiii. deo ii. pogl. i. odeljak 5, beleška 19.

poslanica pošalje na procenu Rimskom biskupu, uviđajući da će sve što on odredi da se učini, zadovoljiti sve. I kada je poslanica konačno došla do gospodara pape, on je odmah postavio glasnike, koji su bili poslani po raznim krajevima sveta, propovedajući svuda doktrinu ove poslanice, Gospod je radio sa njima potvrđujući njihove reči znakovima koji su sledili. Među kojima opat iz Flaj, po imenu Eustahija, pobožan i učen čovek, koji je ušavši u kraljevstvo Engleske, zablistao mnogim čudima.”¹

Sada znamo čime se opat bavio tokom godine u kojoj je bio odsutan iz Engleske. Svojom prvom misijom u Engleskoj nije mogao utvrditi svetost prvog dana, jer nije imao božanski nalog za to. Zbog toga se povukao iz misije dovoljno dugo da obavesti “gospodara papu” o neophodnosti i hitnosti ovog slučaja. Međutim kada je došao po drugi put doneo je božanski nalog za nedelju, a sa njim i nalog pape, koji ga je ovlastio da to objavi narodu, i obavestio ih je da su ga Njegovoj Svetosti iz Jerusalima poslali oni koji su videli da pada sa Neba. Da je Eustas sam sastavio ovaj dokument, a zatim krivotvorio nalog od pape, za nekoliko meseci bi se otkrila prevara. Međutim njihova iskrenost nikada nije bila dovedena u pitanje, što pokazuje očuvanje ovog svitka od strane najboljih istoričara tog vremena. Stoga odgovornost

¹ Matthew Paris's *Historia Major*, str. 201. Njegove reči su: “Cum autem Patriarcha et clerus omnis Terrae sanctae, hunc epistolae tenorem diligenter examinassent; communi omnium deliberatione decretum est, ut epistola ad iudicium Romani Pontificis transmitteretur; quatenus, quicquid ipse agendum decrevit, placet universis. Cumque tandem epistola ad domini Papae notitiam pervenisset, continuo paedicatores ordinavit; qui per diversas mundi partes profecti, praedicaverunt ubique epistolae tenerem; Domino cooperante et sermonem eorum confirmante, sequentibus signis. Inter quos Abbas de Flai nomine Eustachius, vir religiosus et literali scientia eruditus, regnum Angliae aggressus: multis ibidem miracul's corruscavit.”—*Library of Harvard College*.

za ovaj svitak nalazimo direktno kod pape iz Rima. Izjava pape da ga je primio iz ruku onih koji su ga videli kako pada sa Neba je garancija koju je Njegova Svetost dala narodu da je svitak došao od Boga. Istoričari koji su tada živeli, koji su zabeležili ovu transakciju, mogli su da se uvere da je Eustahije doneo svitak od pape; i poverovali su papinoj izjavi da ju je primio sa Neba. Bio je to Inoćentije III koji je u to vreme bio papa, o kome Bover ovako govori:—

“Inoćentije je bio savršeno kvalifikovan da uzdigne papsku moć i autoritet na najviši nivo, i videćemo ga kako koristi, uz sjajno obraćanje, svaku priliku koja se pružala da ispuni taj cilj.”¹

Još jedan ugledni autoritet daje ovu izjavu:—

“Spoljašnje okolnosti njegovog vremena takođe su doprinele Inoćentijevim pogledima i omogućile mu da svoj pontifikat učini najupečatljivijim u analima Rima; kulminirajuća tačka svetovne, kao i duhovne prevlasti Rimske stolice.”²

“Njegov pontifikat može se s pravom smatrati periodom najveće moći Rimske stolice.”³

Gusta tama Mračnog Doba još uvek je pokrivala zemlju kada je taj pontif seo na papski presto koji je papstvo podigao na najvišu visinu. Ovde treba pomenuti dve činjenice vredne mnogo pažnje:—

1. Prvi akt papske uzurpacije bio je preko edikta u korist nedelje.⁴

2. Najviši vrhunac papske uzurpacije obeležen je papinim činom davanja božanskog propisa za svetkovanje nedelje.

¹ History of the Popes, tom ii. str. 535.

² M'Clintock and Strong's Cyclopaedia, tom iv. str. 590.

³ Id. tom iv. str. 592.

⁴ Videti 274. stranu ovog dela.

Misija Eustasa bila je posvedočena čudima koja su bila vredna ispitivanja onih koji veruju u svetost prvog dana jer su tako verovali njihovi očevi. Ovde oni mogu saznati šta se radilo u proteklih šest vekova, da učvrste ove ideje u glavama svojih očeva. Eustas je došao u Jork, na severu Engleske, i susrevši se sa časnim prijemom,

“Propovedao je reč Gospodnju i na Gospodnji dan i na druge praznike, i nalagao narodu pokoru i davao oprostjenje, pod uslovom da ubuduće odaju dužno poštovanje Gospodnjem danu i drugim praznicima svetaca, ne radeći tih dana nikakav ropski posao.”¹

“Na to su se ljudi, koji su bili poslušni Bogu, pri njegovoj propovedi, zavetovali pred Bogom da ubuduće, na Gospodnji dan, neće ništa ni kupovati ni prodavati, osim, možda, namirnice i piće putnicima ako naidu.”²

Opat je takođe sudelovao u prikupljanju milostinje u korist siromašnih, i zabranio je korišćenje crkava za prodaju dobara i za građanske parnice. Na to se kralj umešao na sledeći način:—

“Shodno tome, budući da se neprijatelj čovečanstva razljutio zbog ovih i drugih upozorenja ovog svetog čoveka, stavio je u srce cara i knezova tame da zapovede da svi koji se pridržavaju prethodno navedenih doktrina, a naročito svi oni koji budu odobrali prodaju na Gospodnji dan, trebalo bi da budu izvedeni pred kraljev sud pravde, kako bi došlo do zadovoljenja u pogledu svetkovanja Gospodnjeg dana.”³

Prodaja se izgleda, na Gospodnji dan, održavala u crkvama, a Eustas je pokušavao to da suzbije kada je zabranio prodaju dobara u crkvama. A sada da bi se potvrdio autoritet svitka i neutralisalo protivljenje kralja, objavljena su neka izuzetna

¹ Hoveden, tom ii. str. 528.

² Hoveden, tom ii. str. 528.

³ Id. str. 529.

čudesu. Svitak je zabranjivao rad “od devetog časa (to je 15 časova) u subotu do izlaska sunca u ponedeljak”. Sada pročitajte šta se dogodilo neposlušnima:—

“Jedne subote, neki stolar iz Beverlija, koji je, posle devetog sata dana, protivno zdravom savetu svoje supruge, dok je pravio drveni klin, pao na zemlju, paralizovan. I žena takođe, tkalja, koja je posle devetog sata, u subotu, u želji da završi deo tkanine, uporna u tome, pala na zemlju, paralizovana i izgubila je glas. I u Rafertonu takođe, selu Gospodara Rodžera Arundela, čovek je napravio sebi veknu i ispekao je pod pepelom, posle devetog sata u subotu, i jeo je, i deo ostavio do jutra, ali kada ju je prelomio na Gospodnji dan iz nje je krenula krv; i ko je to video, svedoči, i njegovo svedočanstvo je istinito.

“U Vejklildu, takođe, jedne subote, dok je mlinar, posle devetog sata, mleo svoj kukuruz, iznenada je, umesto brašna, izašla tolika bujica krvi, da je posuda koja je stavljena ispod bila skoro puna krvi, a vodenički točak stajao je nepomičan, uprkos jakom naletu vode; i oni koji su to videli čudili su se tome govoreći, ‘Poštedi nas, O Gospode, poštedi narod svoj!’

“Takođe, u Linkolnširu jedna žena je pripremila malo testa, i odnevši ga u rernu posle devetog sata u subotu, stavila ga je u rernu, koja je tada bila veoma vruća; ali kada ga je izvadila, našla ga je sirovog, pri čemu ga je opet stavila u peć, koja je bila veoma vruća; i, kako sutradan, tako i u ponedeljak, kada je pretpostavljala da će naći pečene vekne, našla je sirovo testo.

“U istom okrugu takođe, kada je neka žena pripremila svoje testo, nameravajući da ga odnese u peć, njen muž joj reče, ‘subota je, a već je deveti sat, stavi ga na stranu do ponedeljka’; na šta je žena, pokoravajući se svom mužu, učinila kako je on zapovedio; i tako, pokrivši testo lanenom krpom, sutradan je došavši da pogleda testo, da vidi da nije, dižući se, zbog kvasac koji je bio u njemu, prešlo preko ivica posude, ona tamo našla hlebove spremne božanskom voljom, i dobro pečene, bez ikakve vatre od stvari ovoga sveta. Ovo je bila promena koja je bila izvršena Njegovom desnicom na visini.”¹

¹ Hoveden, tom ii. str. 529, 530.

Istoričar žali jer su se ta čuda izgubila u narodu i jer su se više bojali kralja nego Boga, pa su se “kao pas na svoju bljuvotinu, vratili prodaji na Gospodnji dan”.¹ Takav je bio prvi pokušaj u Engleskoj nakon pojavljivanja Sv. Petra, 1155. A. D., da bi se obezbedio božanski autoritet za svetkovanje nedelje. “To pokazuje”, kako Morer neobično primećuje, “koliko su ljudi bili marljivi u to vreme da se ovaj veliki dan svečano obeleži”.² A Gilfilan, koji imao priliku da pomene priču o svitku sa Neba, nema niti jedne reči osude za pobožnu prevaru u ime nedelje, već on jednostavno kaže za našeg opata, “Ova revna osoba”.³

Dve godine nakon dolaska Eustasa u Englesku sa svojim svitkom, 1203. A. D., održan je bio sabor u Škotskoj u vezi sa uvođenjem i uspostavljanjem Gospodnjeg dana u tom kraljevstvu.⁴ Svitak koji je pao s Neba da bi nadoknadio nedostatak biblijskog svedočanstva u korist ovog dana, bio je zadivljujuće prilagođen ciljevima ovog sabora, iako nas dr Heilin obaveštava da su Škoti bili toliko spremni da se povinuju papinim željama da su svitak sa Nebeskog dvora i prateća čuda bili nepotrebni.⁵ Pa ipak, Morer tvrdi da je svitak zapravo bio napravljen u sledećoj prilici:—

“U tu svrhu ponovo je napravljen i pročitao na saboru u Škotskoj, održanom pod [papom] Inocentijem III, ... 1203. A. D., u vreme kralja Vilijama, koji je ... doneo zakon da se subota od dvanaest u podne treba smatrati svetom, i da se niko ne sme baviti onim svetovnim poslovima koji su zabranjeni na praznike. Kao i to da se prilikom zvonjenja zvona,

¹ Id. Ib.

² Dialogues, itd. str. 290.

³ Gilfillan's Sabbath, str. 399.

⁴ Binius's Councils, tom iii. str. 1448, 1449; Heilin, ii deo, pogl. vii. odeljak 7.

⁵ Heilin, deo ii. pogl. vii. odeljak 7

narod angažuje u svetim delovanjima, odlasku na propovedi i slično, i da tako nastavi do ponedeljka ujutru, kažnjavajući one koji bi činili suprotno. Oko 1214. godine, što je jedanaest godina kasnije, Aleksandar III, škotski kralj, ponovo je u parlamentu u Skoneu doneo zakon da niko ne sme da peca ni u jednoj vodi, od subote posle večernje molitve do izlaska sunca u ponedeljak, što je kasnije potvrdio Kralj Džejs I.¹

Čini se da se svetost ovog papskog Gospodnjeg dana lakše utvrdila uzimajući sa sobom deo drevnog Šabata. Rad na uspostavljanju ove ustanove svuda je napredovao. O Engleskoj čitamo:—

“1237. A. D., kada je Henri III bio kralj, a Edmund Ebingdonski nadbiskup od Kenterburija, donesen je bio zakon, koji je zahtevao da svaki sveštenik zabrani svojim parohijanima da obavljaju poslove prodaje na Gospodnji dan, i da napuštaju crkvu, gde bi trebalo da se sastaju i provode dan u molitvi i slušanju reči Božije. I to pod pretnjom izopštavanja.”²

O Francuskoj nam je rečeno:—

“Sabor u Lionu zasedao je oko 1244. godine i odvratio je ljude od njihovog uobičajenog posla na Gospodnji dan i druge praznike pod pretnjom crkvenih kazni.”

1282. A. D.. Sabor u Angeru u Francuskoj “zabranjuje mlinarima da melju svoj kukuruz na vodi ili na drugi način od subote uveče do nedelje uveče”.³

Ni Španci nisu nazadovali u ovom poslu:—

1322. A. D.. Ove godine “sazvan je sabor u Valjadolidu u Kastilji, a zatim je potvrđeno ono što je ranije zahtevano, da ‘niko ne treba da se bavi poljoprivredom, niti da se bavi bilo kakvim mehaničkim poslom

¹ Dialogues on the Lord's Day, str. 290, 291.

² Id. str. 291.

³ Id. str. 275.

na Gospodnji dan, ili na neki drugi sveti dan, a gde je bilo potrebe za nužno delo ili delo dobročinstva, parohijski službenik je trebalo da sudi.”¹

Upravitelji crkve i kraljevstva Engleske bili su marljivi u uspostavljanju svetosti ovog dana. Ipak, sledeći zakoni pokazuju da oni nisu bili upoznati sa bilo kakvom biblijskom zapovesti koja bi naredila njegovo svetkovanje:—

1358. A. D.. “Istip, nadbiskup od Kenterburija, sa velikom brigom i revnošću, ovako se izražava: ‘Iz odnosa sa verodostojnim osobama saznajemo da je u raznim mestima naše pokrajine preovladao jedan veoma rđav, čak i proklet običaj, da se održavaju vašari i prodaje na Gospodnji dan... Stoga, na osnovu kanonske poslušnosti, strogo nalažemo i zapovedamo vašem bratstvu, da ako nađete svoj narod da greši u onome što je prethodno rečeno, odmah opomenute ili učinite da budu opomenuti da se uzdrže od odlaska u trgovinu ili na vašare na Gospodnji dan... A što se tiče onih koji su tvrdoglavi i govore ili deluju protiv vas u ovom konkretnom slučaju, morate nastojati da ih obuzdate crkvenim kaznama i svim zakonskim sredstvima zaustavite te ekstravagancije.”

“Niti je građanska vlast ćutala; otprilike u to vreme kralj Edvard je doneo zakon da se vuna ne sme izlagati na tržnici nedeljom i drugim svečanim praznicima u toku godine. U vreme vladavine Kralja Henrija VI, kada je dr Staford bio nadbiskup od Kenterburija 1444. A. D., odlučeno je da se vašari i prodaje više ne održavaju u crkvama i crkvenim dvorištima na Gospodnji dan, ili druge praznike, osim u vreme žetve.”²

Zapazite da su se nedeljom u Engleskoj vašari i prodaje održavali u crkvama još 1444. godine! A čak i posle ovoga su takvi vašari bili dozvoljeni u vreme žetve. Na evropskom kontinentu se uporno podsticalo na svetost nedelje. Sabor Burža apeluje na njeno svetkovanje na sledeći način:—

¹ Id. Ib.

² Id. str. 293, 294.

1532. A. D.. “Gospodnji dan i drugi praznici su ustanovljeni sa svrhom, da bi verni Hrišćani koji se uzdržavaju od spoljašnjeg rada mogli slobodnije i sa većom pobožnošću da se posvete bogoslužjenju.”¹

Međutim, izgleda da nisu bili svesni činjenice da je bogoslužjenje isprazno kada se strahu Božjem uči ljudskim propisima.² Sabor u Reimsu, koji je zasedao sledeće godine, doneo je ovaj dekret:—

1533. A. D.. “Neka se narod okuplja u svojim parohijskim crkvama na Gospodnji dan i druge praznike, i neka bude prisutan na misi, propovedima i večernjim službama. Neka se niko tokom ovih dana ne odaje igrama ili igrankama, a naročito za vreme službe.” I istoričar dodaje: “Iste godine drugi sabor u Touru naredio je da se Gospodnji dan i drugi praznici revno svetkuju pod pretnjom ekskomunikacije.”³

Sabor koji je zasedao sledeće godine je na sledeći način iskreno priznao božansko poreklo Šabata i ljudsko poreklo praznika koji ga je zamenio:—

1584. A. D.. “Neka svi Hrišćani zapamte da je sedmi dan posvećen od Boga, i da je primljen i svetkovan, ne samo od Jevreja, već i od svih drugih koji kažu da se klanjaju Bogu; iako smo mi Hrišćani promenili njihov Šabat u Gospodnji dan. Dakle, dan koji treba svetkovati uzdržavanjem od svih svetovnih poslova, parnica, ugovora, transporta itd., i posvećenjem ostatka uma i tela, u razmišljanju o Bogu i božanskim stvarima, ne treba da činimo ništa osim dela milosrđa, izgovaranju molitava i pevanju psalama.”⁴

Na ovaj način smo pratili svetkovanje nedelje u Katoličkoj crkvi sve do perioda posle Reformacije. Da je to bila ljudska uredba koja je uzurpirala mesto Biblijskog Šabata, najjasnije

¹ Id. str. 279.

² Isa. 29:13; Mt. 15:9.

³ Morer, str. 280.

⁴ Id. str. 281, 282.

je priznato od strane sabora koji je poslednji citiran. Ipak, oni nastoje da se iskupe za svoje kršenje Šabata tako što provode nedelju u milosrđu, molitvama i psalmima: pravac koji je u današnje vreme prečesto usvojen da bi se opravdalo kršenje četvrte zapovesti. Ko može da čita ovu dugačku listu nedeljnih zakona, ne od “jednog Zakonodavca koji je u stanju da spase i uništi”, već od papa, careva i sabora, a da ne usvoji stav Neandera: “Praznik nedelje, kao i svi drugi praznici, uvek je predstavljao samo ljudsku uredbu?”

POGLAVLJE XXI

TRAGOVI ŠABATA ZA VREME MRAČNOG DOBA

Mračno doba definisano—Poteškoće u praćenju Božijeg naroda tokom ovog perioda—Šabat uspešno potisnut u Katoličkoj crkvi pri kraju petog veka—Svetkovatelji Šabata u Rimu oko 600. A. D.—Kuldesi Velike Britanije—Kolumbo verovatno svetkovatelj Šabata—Valdenžani—Njihova drevnost—Njihov širok opseg—Njihove osobenosti—Šabatni karakter jednog dela ovog naroda—Važne činjenice o Valdenžanima i Rimokatolicima—Drugi svetkovatelji Šabata—Katari—Arnoldi—Pasagini—Petrobrusini—Grigorije VII oko 1074. A. D. osuđuje svetkovanje Šabata—Šabat u Konstantinopolju u jedanaestom veku—Deo Anabaptista—Svetkovatelji Šabata u oblastima Abisinije i Etiopije—Jermeni iz Istočne Indije—Šabat sačuvan tokom Mračnog Doba od strane onih koji nisu bili u zajednici sa Rimskom crkvom.

Dolaskom Rimskog biskupa na vrhovnu vlast počelo je Mračno Doba;¹ i kako je on postajao sve snažniji, tama se sve više spuštala na svet. Najviše uzdignuće papske moći obeležava poslednja tačka u Mračnom Dobu pre prvog nejasnog početka slabog svetla.² Ta moć je prema providenju oslabljena kao priprema za reformaciju u šesnaestom veku, kada je svetlost nadolazećeg dana počela vidno da rasteruje gustu tamu koja je prekrivala zemlju. Poteškoća u praćenju pravog Božijeg naroda kroz ovaj period dobro je izložena u sledećim rečima Benedikta:—

¹ G. Kroli kaže: “Sa titulom ‘Sveopšti biskup’, počeli su i moć papstva i Mračno Doba.”—*Croly on the Apocalypse*, str. 173.

² M'Clintock and Strong's *Cyclopedia*, tom iv. str. 591.

“Pošto je jedva ostao ijedan deo njihove istorije, sve što o njima znamo je iz izveštaja njihovih neprijatelja, koji su uvek bili sastavljeni u stilu osude i pritužbe; i bez kojih ne bismo znali da su milioni njih postojali. Bila je ustaljena politika Rima da izbriše svaki trag protivljenja njenim doktrinama i dekretima; sve jeretičko, bilo da se radi o ličnostima ili spisima, čime bi verni mogli biti kontaminirani i odvedeni na stranputicu. U skladu sa ovom njihovom čvrstom odlukom, sve knjige i zapisi njihovih protivnika su bili traženi i bacani u vatru. Pre nego što je štamparska mašina bila otkrivena u petnaestom veku, sve knjige su bile pisane perom; kopija je, naravno, bilo toliko malo da je njihovo prikrivanje bilo mnogo teže nego što bi sada bilo; a ako bi nekolicina njih izmakla budnosti inkvizitora, ubrzo bi se istrošili i nestali. Nijedna od njih nije mogla biti primljena i sačuvana u javnim bibliotekama Katolika, zbog zuba vremena i ruku varvara kojima su svi delovi Evrope u različitim periodima bili preplavljeni.”¹

Tokom prvih pet vekova Hrišćanske ere došlo je do potiskivanja Šabata u onim crkvama koje su bile pod posebnom kontrolom Rimskog pape. Od tada moramo tražiti svetkovatelje Šabata van zajednice Rimske crkve. Predviđeno je da će Rimska sila oboriti istinu na zemlju.² Sveto Pismo predstavlja Božiji zakon kao njegovu istinu.³ Mračno Doba je bilo rezultat delovanja ovog velikog otpadništva. Tama je bila toliko gusta i sveprožimajuća, da je čista Božija istina bila manje više zamagljena čak i kod pravih Božijih ljudi u njihovim povučanim mestima.

Oko 600. godine, kao što smo videli, u samom gradu Rimu postojala je grupa Hrišćana koja je svetkovala Šabat i koja je bila veoma stroga u svetkovanju četvrte zapovesti. Za

¹ History of the Baptist Denomination, str. 59, izdanje 1849.

² Dan. 8:12.

³ Ps. 119:142, 151.

njih se pričalo da su ovome pridružili strogo uzdržavanje od rada nedeljom. Međutim, dr Twise, učeni pisac prvog dana koji je posebno ispitaao zapise u vezi sa njima, tvrdi da se ovo svetkovanje nedelje odnosilo na “druge osobe, različite od prethodnih”. Ovi svetkovatelji Šabata nisu bili Rimokatolici, a papa ih je snažno osudio.

Hrišćani Velike Britanije, pre Avgustinove misije u toj zemlji, 596. A. D., nisu bili potčinjeni Rimskom biskupu. Bili su u velikoj meri biblijski Hrišćani. Ovako su opisani:—

“Škotska crkva, kada se prvi put sreća sa okom civilizacije, nije bila Rimsko, pa čak ni prelatska. Kada je monah Avgustin sa svojih četrdeset misionara, u vreme Saksonske Heptarhije, došao u Britaniju pod okrilje Grigorija, biskupa Rima, kako bi obratio varvare Saksonce, zatekao je severni deo ostrva već prilično ispunjen Hrišćanima i Hrišćanskim ustanovama. Ti Hrišćani su bili Kuldi, čije je glavno sedište bilo malo ostrvo Hi ili Iona, na zapadnoj obali Škotske. Irski prezviter, Kolumba, osećajući da ga pokreće misionarska revnost, i nesumnjivo znajući u kakvom su bednom stanju divlji Škoti i Pikti 565. godine poveo je sa sobom dvanaest drugih misionara i otišao u Škotsku. Oni su postavili svoje prebivalište na malom ostrvu koje je upravo pomenuto, i od tog trenutka postali su misionari cele Škotske, a čak su prodrli i u Englesku.¹

Ljudi na jugu Engleske koje su obratili Avgustin i njegovi pomoćnici, i oni na severu koji su bili pridobijeni radom Kulda, ubrzo su se sreli, dok je Hrišćansko osvajanje napredovalo sa obe strane; a kada su se okupili, ubrzo se videlo da se Rimsko i Kuldsko Hrišćanstvo veoma jasno razlikuju u mnogim aspektima. Kuldi su, uglavnom, imali jednostavan i izvorni oblik Hrišćanstva, dok je Rim predstavljao ogromnu akumulaciju sujeverja, i bio je odeven u svoj dobro poznati raskoš.²

Kuldi su otišli na Ionu da bi u tišini, uz razmišljanje, učenje i molitvu, mogli da se osposobe za odlazak u svet kao misionari. Zaista, Iona je bila

¹ M'Clintock and Strong's Cyclopaedia, tom ii. str. 600, 601; D'Aubigne's History of the Reformation, knjiga xvii.

² M'Clintock and Strong's Cyclopaedia, tom ii. str. 601.

velika misionarska ustanova, gde su obučavani propovednici koji su evangelizovali primitivna plemena Škotske za vrlo kratko vreme. Obavljanje ovakvog dela za manje od pola veka podrazumeva apostolsku aktivnost, čistotu i uspeh.¹

Posle uspeha Avgustina i njegovih monaha u Engleskoj, Kuldi su se zatvorili u granice Škotske i vekovima su se odupirali svim naporima Rima da ih pridobije. Međutim, na kraju su ih zbacili sopstveni vladari.²

Postoje jaki uzgredni dokazi da je Kolumba, vodeći sveštenik svog vremena među Kuldima, bio svetkovatelj drevnog Šabata iz Biblije. O ovoj temi citiram dva uzorna autora Rimokatolika. Oni sigurno nemaju motiva da ove reči što ja ovde citiram, lažno stavljaju u usta Kolumba, jer tvrde da je svetac, i nisu prijatelji Biblijskog Šabata. Niti se može videti kako je Columba mogao da upotrebi ove reči sa takvim zadovoljstvom, kao što je očigledno učinio na samrti, da je celog svog života bio kršitelj drevnog Gospodnjeg dana od odmora. Evo reči dr Albana Batlera:—

“Nastavivši da ulaže svoje napore u Škotskoj trideset četiri godine, on je jasno i otvoreno prereкао svoju smrt, a u subotu devetog juna rekao je svom učeniku Dermitu: ‘Ovaj dan se zove Šabat, to jest dan odmora, i to će mi zaista i biti; jer će to okončati moje napore.’”³

Drugi istaknuti Katolički pisac na ovaj način nam daje njegove reči na samrti:—

“Danas je subota, dan koji Sveto Pismo naziva Šabat ili odmor. I to će zaista biti moj dan odmora, jer će biti poslednji u mom teškom životu.”⁴

¹ Id. Ib.

² Id. Ib.

³ Butler's Lives of the Fathers, Martyrs, and principal Saints, članak, St. Columba, 597 god. n. e.

⁴ The Monks of the West, tom ii. str. 104.

Ove reči pokazuju: 1. Da je Kolumba verovao da je subota pravi Biblijski Šabat. 2. Da nije verovao da je Šabat promenjen u nedelju. 3. Da je ovo ispovedanje vere u pogledu Biblijskog Šabata izvršeno sa očiglednim zadovoljstvom, iako je bio na samrti. Da li je bilo koji čovek zagovornik prvog dana ikada sa zadovoljstvom na samrtnoj postelji ponovio činjenicu da je subota Biblijski Šabat?

Međutim, Gilfillan citira ove Kolumbine reči izgovorene u ime nedelje! Dajući spisak eminentnih ljudi koji su tvrdili da je Šabat promenjen, ili koji su nedelju nazvali Šabatom, i poučavali da je treba držati kao dan svetog odmora, on ovako citira Kolumbu:—

“Kolumbino svedočanstvo je posebno interesantno, jer izražava osećanja srca u trenutku koji ispituje iskrenost vere i vrednost veroispovesti: ‘Ovaj dan’, rekao je on svom sluzi, ‘u svetoj knjizi se zove Šabat, to jest odmor; i zaista će mi biti Šabat, jer je to za mene poslednji dan ovog mukotrpnog života, dan u koji ću se odmoriti (sabatirati), posle svih mojih napora i nevolja, jer u ovu nadolazeću svetu noć Gospodnju (*Dominica nocte*), u ponoć, ja ću, kako govori Sveto Pismo, otići putem svojih očeva.’”¹

Međutim, ovaj dan za koji je Kolumba rekao da će “mu zaista biti Šabat” nije bila nedelja već subota.

Među neistomišljenicima iz Rimokatoličke crkve u periodu Mračnog Doba, na prvom mestu su možda Valdenžani, kako po svojoj drevnosti, tako i po nadalekom opsegu njihovog uticaja i doktrine. Benedikt citira njihove neprijatelje u pogledu drevnosti njihovog porekla:—

¹ Gilfillan's Sabbath, str. 389.

“Već smo primetili od Kloda Sejsela, papskog nadbiskupa, da je jedan Leon optužen za nastanak Valdenžanske jeresi u dolinama, u vreme Konstantina Velikog. Kada su te stroge mere proizašle od cara Honorija protiv onih što ponovo krštavaju, Baptisti su napustili sedište bogatstva i moći, i potražili odstupnicu u napuštenim predelima i u dolinama Pijemonta; a to poslednje pomenuto mesto je posebno postalo njihova odstupnica od carskog ugnjetavanja.”¹

Din Vodington citira sledeće od Rajnera Sačo, papskog pisca, koji je imao najbolja sredstva za dobijanje informacija o njima:—

“Ne postoji tako opasna sekta kao što su Leonisti, iz tri razloga: prvo, ona je najstarija—neki kažu stara koliko i Silvester [papa u Konstantinovo vreme], drugi koliko i sami apostoli. Drugo, veoma je široko rasprostranjena: Nema zemlje u kojoj nije stekla neko uporište. Treće, dok su druge sekte svetovne i bogohulne, oni su zadržali potpunu pobožnost; oni žive pravedno pred ljudima i ne veruju u ništa vezano za Boga što nije dobro.”²

G. Džons daje mišljenje Sakoa na sledeći način:—

“Njihovi neprijatelji potvrđuju njihovu veliku drevnost. Reiner Sako, inkvizitor i jedan od njihovih najokrutnijih progonitelja, koji je živeo samo osamdeset godina posle Valda [1160. A. D.], priznaje da su Valdenžani veoma napredovali pet stotina godina pre tog propovednika. Grecer, Jezuita, koji je takođe pisao protiv Valdenžana i koji je u potpunosti ispitao tu temu, ne samo da priznaje njihovu veliku drevnost, već ističe svoje čvrsto uverenje da su Tulužani i Albigenzi osuđeni 1177. i 1178. godine, bili niko drugi do Valdenžani.”³

Jortin locira njihovo povlačenje u divljinu Alpa na sledeći način:—

¹ Id. str. 22, 23.

² Waddington's History of the Church, deo iv. pogl. xviii.

³ Jones's History of the Church, tom ii. pogl. v. odeljak 1.

“601. A. D.. U sedmom veku, Hrišćanstvo je prenošeno u Kinu od strane Nestorijana; a Valdenžani, koji su se gnušali papskih uzurpacija, navodno su se naselili u dolinama Pijemonta. Monaštvo je neverovatno cvetalo, a monasi i pape su bili u najčvršćoj zajednici.”¹

Predsednik Edwards kaže:—

“Neki od papskih pisaca i sami priznaju, da se ovaj narod nikada nije potčinio Rimskoj crkvi. Jedan od papskih pisaca, govoreći o Valdenžanima, kaže, jeres Valdenžana je najstarija jeres na svetu. Pretpostavlja se da su oni prvo otišli na ovo mesto među planinama, da se sakriju od žestine neznabožačkih progona koji su postojali pre Konstantina Velikog. I tako je žena pobjegla u pustinju od lica zmije. Otk. 12:6,14. ‘A ženi su data dva krila velikog orla, da odleti u pustinju, na svoje mesto, gde će biti hranjena za vreme, vremena i pola vremena, od lica zmijjinog.’ Pošto su se ljudi tamo naselili, njihovo potomstvo se nastavilo [tamo] iz veka u vek; i budući, takoreći, prirodnim zidovima, kao i milošću Božjom, odvojeni od ostatka sveta, oni nikada nisu sudelovali u preplavljujućoj pokvarenosti.”²

Benedikt navodi druge citate u vezi sa njihovim poreklom:—

“Teodor Belveder, papski monah, kaže da je jeres oduvek bila u dolinama. U predgovoru francuske Biblije prevodioci kažu da su oni [Valdenžani] uvek imali puno uživanje u nebeskoj istini sadržanoj u Svetom Pismu od kada su ih apostoli obogatili istom; imajući MSS, čuvali su celu Bibliju na svom maternjem jeziku iz generacije u generaciju.”³

Ovako govori Benedikt o tome koliko su se oni raširili po zemljama Evrope:—

“U trinaestom veku, prema izveštajima Katoličkih istoričara, koji svi govore o Valdenžanima u smislu pritužbi i ukoravanja, oni su osnovali pojedinačne crkve, ili su se raširile u kolonijama u Italiji, Španiji,

¹ Jortin's Eccl. Hist., tom ii. odeljak 38.

² Edward's Hist. of Redemption, period iii. deo iv. odeljak 2.

³ Hist. Bapt. Denom., str.33.

Nemačkoj, Holandiji, Bohemiji, Poljskoj, Litvaniji, Albaniji, Lombardiji, Milanu, Romanji, Vičenci, Firenci, Veleponetinu, Konstantinopolju, Filadelfiji, Sklavoniji, Bugarskoj, Diognitiji, Livoniji, Sarmatiji, Hrvatskoj, Dalmaciji, Britoniji i Pijemontu.”¹

A dr Edgar ovako iznosi reči starog istoričara:—

“Valdenžani su se, kaže Popliner, proširili, ne samo kroz Francusku, već i kroz skoro sve evropske obale, i pojavili su se u Galiji, Španiji, Engleskoj, Škotskoj, Italiji, Nemačkoj, Bohemiji, Saksoniji, Poljskoj i Litvaniji.”²

Prema svedočanstvu njihovih neprijatelja, oni su bili u izvesnoj meri međusobno podeljeni. Dr Aliks citira starog rimokatoličkog pisca koji kaže za onaj deo njih koji su se nazivali Katari:—

“Oni su takođe međusobno podeljeni; tako da ono što neki od njih govore, drugi opet poriču.”³

I Krozbi daje sličnu izjavu:—

“Postojalo je nekoliko sekta Valdenžana ili Albigenza, kao što ima disidenata u Engleskoj. Neki od njih su poricali svako krštenje, drugi samo krštenje novorođenčadi. Da su mnogi od njih bili ovog drugog mišljenja, potvrđeno je bilo u nekoliko istorijskih izveštaja o ovom narodu, kako drevnim tako i savremenim.”⁴

Neki od njihovih neprijatelja tvrde da oni odbacuju Stari Zavet; međutim drugi, sa mnogo većom istinitošću, svedoče sasvim drugačije.⁵ Ovako jedan Rimokatolički inkvizitor,

¹ Id. str. 31.

² Variations of Popery, str. 52.

³ Eccl. Hist. of the Ancient Churches of Piedmont, str. 167.

⁴ History of the English Baptists, tom i. pref. str. 35.

⁵ G. Džons, u svojoj “Church History”, tom i. pogl. iii. beleška na kraju poglavlja, objašnjava ovu optužbu na sledeći način: “Međutim ova kleveta se lako može objasniti. Zagovornici papstva, da bi podržali svoje uzurpacije i novotarije u Hristovom kraljevstvu, bili su odvedeni u Stari

kako ga citira Aliks, svedoči o onima u Bohemiji:—

“Oni mogu da izgovore veliki deo Starog i Novog Zaveta napamet. Oni preziru dekrete, i izreke i izlaganja svetih ljudi, i drže se samo teksta Svetog Pisma... [Kažu] da je Hristova i apostolska doktrina dovoljna za spasenje, bez ikakvih crkvenih uredbi i zakona. Da crkvena predanja nisu ništa bolja od predanja fariseja; i da je veći naglasak stavljen na poštovanje ljudskih predanja nego na držanje Božijeg zakona. Zašto svojim predanjima kršite zakon Božiji? ... Preziru sve odobrene crkvene običaje o kojima ne čitaju u jevanđelju, kao što su svetkovanje Svećnice, Cvetne nedelje, izmirenje pokajnika, obožavanje krsta na Veliki petak. Oni preziru praznik Vaskrsenja i sve druge praznike Hrista i svetaca, jer su se umnožili do tolikog broja, i govore da je jedan dan dobar kao i drugi, i rade na svete dane, tamo gde to mogu da rade, a da ih niko ne primeti.”¹

Dr Aliks citira Valdenžanski dokument iz 1100. A. D., pod nazivom “Noble Lesson” i primećuje:—

“Autor, pretpostavljajući da se svet bliži kraju, poziva svoju braću na molitvu, na straženje, na odricanje od svih ovozemaljskih dobara.

On navodi sve Božije presude u Starom Zavetu kao delovanje pravednog i dobrog Boga; a posebno dekalog kao zakon dat od Gospoda celog sveta. Ponavlja nekoliko članaka zakona, ne zaboravljajući ono što se odnosi na idole.”²

Njihove verske stavove dalje navodi Aliks:—

“Oni sebe proglašavaju naslednicima apostola, da imaju apostolski autoritet i ključeve za vezivanje i otpuštanje. Oni smatraju da je Rimski crkva bludnica Vavilona, i da su prokleti svi koji joj se pokoravaju, a posebno sveštenstvo koje joj je potčinjeno još od vremena pape

Zavet radi autoriteta, navodeći Davidovo kraljevstvo za svoj primer. A kada su njihovi protivnici pobili argument, insistirajući da paralela ne važi, jer je Hristovo kraljevstvo, koje nije od ovoga sveta, sasvim drugačijeg stanja stvari od Davidovog kraljevstva, ovi su ih optuživali da su se odrekli božanskog autoriteta Starog Zaveta.”

¹ Ecl. Hist. Ancient Churches of Piedmont, str. 231, 236, 237.

² Id. str. 175–177.

Silvestera... Oni smatraju da se nijedan od crkvenih običaja koji su uvedeni od vaznesenja Hristovog ne treba držati, kao da nema nikakvu vrednost; praznike, postove, zapovesti, blagoslove, crkvene službe i slično, oni potpuno odbacuju.”¹

Znatan deo naroda zvanog Valdenžani nazivani su sa *Sabati*, ili *Sabatati*, ili *Insabatati*. G. Džons aludira na ovu činjenicu sledećim rečima:—

“Pošto nisu hteli da svetkuju dane svetaca, pogrešno je pretpostavljeno da takođe zanemaruju i Šabat, i nazvali su ih *Insabatati* ili *Insabatisti*.”²

G. Benedikt daje sledeću izjavu:—

“Nalazimo da su Valdenžani ponekad nazivani *Insabatos*, to jest, bez obaziranja na Šabat. G. Milner pretpostavlja da im je ovo ime dato zato što nisu slavili Rimokatoličke praznike, i odmarali su se od svojih uobičajenih zanimanja samo nedeljom. Sabatarijani bi pretpostavio da je to zato što su se sedmog dana sastajali radi bogoslužjenja, a nisu se obazirali na Šabat prvog dana.”³

G. Robinson navodi izjave od tri različita pisca o značenju ovih imena, koja su imali Valdenžani. Međutim, on ih sve odbacuje, tvrdeći da su te osobe na ove zaključke navedene prividnim značenjem reči, a ne činjenicama. Evo njegovih reči:—

“Neki od ovih Hrišćana su se zvali *Sabati*, *Sabatati*, *Insabatati*, a češće *Insabatati*. Vođeni na stranputicu slušanjem a ne obazirući se na činjenice, jedan kaže da su tako nazvani zbog hebrejske reči Šabat, jer su držali subotu za Gospodnji dan. Drugi kaže da su tako nazvani jer su odbacili sve praznike ili Šabate u latinskom smislu te reči, koje je Katolička crkva religiozno svetkovala. Treći kaže, a i mnogi su sa raznim izmenama i dopunama rekli za njim, da su se tako nazivali zbog reči *sabot* ili *zabot*,

¹ Id. str. 209.

² Hist. Church, pogl. v. odeljak 1.

³ Gen. Hist. Bapt. Denom., tom ii. str. 413, izdanje 1813.

cipela, jer su se razlikovali od drugih ljudi po tome što su nosili cipele na gornjem delu obeležene nekom posebnosću. Da li je verovatno da bi ljudi koji nisu mogli da siđu sa svojih planina, a da ne ugroze svoje živote zbog besne revnosti inkvizitora, trebalo da iskušavaju opasnost tako što će staviti vidljiv trag na svoje cipele? Osim toga obuća zemljoradnika je poznata u ovoj zemlji; bila je drugačijeg izgleda, i zvala se sandala.¹

G. Robinson odbacuje ove tri izjave, a zatim daje sopstveni sud da su se tako zvali jer su živeli u planinama. Ova četiri gledišta pokrivaju sve što je pronađeno u vezi sa značenjem ovih imena. Međutim, Robinsonovo sopstveno objašnjenje je čista izmišljotina i čini se da ga nijedan drugi pisac nije prisvojio. On, međutim, nudi ubedljive razloge za odbacivanje tvrdnje da su svoje ime dobili zbog cipela. Ostaju, dakle, samo prva i druga od ove četiri tvrdnje, a to je da su nazvani ovim imenima zato što su držali subotu za Gospodnji dan, i zato što nisu držali šabate papista. Ove dve izjave nisu u suprotnosti. U stvari, ako je jedna od njih istinita, gotovo sigurno sledi da i druga mora biti istinita. Bilo bi u takvim činjenicama nečeg dostojnog da se istinskom narodu Božijem, okruženom velikim otpadništvom, da prepoznatljivo ime; a prirodno i očigledno tumačenje imena otkrilo bi najupečatljiviju karakteristiku ljudi koji su ga nosili.

Džons i Benedikt se slažu sa Robinsonom u odbacivanju ideje da su Valdenžani dobili ova imena zbog svojih cipela. G. Džons je smatrao, naprotiv, da su im bila data zato što nisu svetkovali Rimokatoličke praznike.²

¹ Ecclesiastical Researches, pogl. x. str. 303, 304.

² Jones's Hist. Church, tom ii. pogl. v. odeljak 1.

G. Benedikt podržava mišljenje da je to bilo zato što su držali sedmi dan.¹ Ali hajde da sada vidimo ko su oni koji daju ove izjave o svetkovanju Šabata od strane Valdenžana, na koje Robinson aludira. On citira od Gretzera reči istoričara Goldastusa na sledeći način:—

“Insabatati [kako su nazivani] ne zato što su bili obrezani, već zato što su držali Jevrejski Šabat.”²

Goldast je bio “učeni istoričar i pravnik, rođen u blizini Bišofcela u Švajcarskoj 1576”. Umro je 1635.³ Bio je poznati Calvinistički pisac.⁴ On sigurno nije imao motiv da favorizuje stvar sedmog dana. Gretzer se protivi njegovoj izjavi na osnovu toga da su Valdenžani iskorenili svaki praznik; ali ovo je bila najprirodnija stvar na svetu za ljude koji su držali Božji dan od odmora. Gretzer dalje prigovara da su Valdenžani poricali ceo Stari Zavet; ali ova optužba je potpuno netačna, kao što smo već pokazali u ovom poglavlju.

Robinson takođe citira u vezi sa ovom temom svedočanstvo nadbiskupa Ušera. Iako je taj prelat smatrao da su Valdenžani dobili ova imena zbog svojih cipela, on iskreno priznaje da su **MNOGI** razumeli da su im bila data zato što su bogoslužili na Jevrejski Šabat. Ovo svedočanstvo je dragoceno po tome što pokazuje da su mnogi rani pisci tvrdili

¹ General Hist. Baptist Denom., tom ii. str. 413.

² Circumcisi forsan illi fuerint, qui alii Insabbatati, non quod circumciderentur, inquit Calvinista [Goldastus] sed quod in Sabbato judaizar-ent.—*Eccl. Researches*, pogl. x. str. 303.

³ Thomas' Dictionary of Biography and Mythology, članak Goldast.

⁴ D'Aubigne's Reformation in the time of Calvin, tom iii. str. 456.

da su ljudi koji su nazivani Sabatati svetkovali “subotu kao Gospodnji dan”.¹

Kao posledica progona koji su pretrpeli, a takođe i zbog sopstvene misionarske revnosti, ljudi zvani Valdenžani bili su rasejani po Evropi. Nosili su, međutim, različita imena u različitim dobima i u različitim zemljama. Imamo jasno svedočanstvo da su neke od ovih grupa svetkovala sedmi dan. Druge su svetkovala nedelju. Enej Silvije kaže da oni u Bohemiji smatraju “da ne treba da prestanemo sa radom ni na jedan drugi dan osim na Gospodnji dan”.² Ova izjava se, neka se zapazi, odnosi samo na Bohemiju. Međutim, tvrdilo se da su Valdenžani bili toliko različiti od Rimske crkve da nije moguće da su primili od nje nedelju kao Gospodnji dan, pa su je stoga morali primiti od apostola! Međutim, nekoliko reči Dobinjea biće dovoljno da se pokaže da je ova izjava zasnovana na grešci. On opisuje razgovor između Ekolampada i dvojice valdenžanskih pastora koje su njihova braća poslala sa granica Francuske i Pijemonta, da otvore komunikaciju sa reformatorima. Bilo je to u Baselu, 1530. Mnogo toga što su rekli prijalo je Ekolampadu, ali neke stvari nije odobravao. Dobinje daje sledeću izjavu:—

“Barbesi [Valdenžanski pastori] su u početku bili malo zbunjeni kada su videli da starešine moraju da uče od mladih od sebe; međutim, oni su bili skromni i iskreni ljudi, a kada ih je Baselski učenjak ispitivao o sakramentima, priznali su da su zbog slabosti i straha *dali svoju decu da*

¹ Nec quod in Sabbato colendo Judaizarent, ut MULTI PUTABANT, sed a zapata.—*Ecl. Researches*, pogl. x. str. 804; *Usher's De Christianar. Ecl. Success. Et stat.* Odeljak 7

² Jones's Church History, tom ii. pogl. v. odeljak 8.

ih krste Rimski sveštenici, i da su čak i komunicirali sa njima i ponekad prisustvovali misi. Ovo neočekivano priznanje iznenadilo je krotkog Ekolampada.”¹

Kada je izaslanstvo vratilo vest Valdenžanima da reformatori od njih zahtevaju “strožu reformu”, Dobinje kaže da su to “jedni podržali, a drugi odbili”. Takođe nas obaveštava da je zahtev da se Valdenžani “u potpunosti odvoje od Rima” “izazvao podele među njima”.²

Ovo je veoma značajna izjava. Svetlost mnogih ovih drevnih svedoka bila je skoro spremna da se ugasi u tami kada je Bog podigao reformatore. Oni su dopustili da ta žena Jezavelja poučava među njima i da zavodi sluge Božije. Oni su čak došli dotle da su praktikovali krštenje novorođenčadi, a Rimski sveštenici su obavljali taj obred! I pored svega toga, ponekad su im se pridruživali na službi mise! Ako je jedan deo Valdenžana u južnoj Evropi u vreme reformacije zamenio krštenje vernika za krštenjem dece od strane Rimskih sveštenika, nije teško videti da su oni mogli takođe iz istog izvora da prihvate nedelju kao Gospodnji dan umesto posvećenog dana od odmora Gospodnjeg. Nisu svi ovo uradili, ali neki svakako jesu.

Dobinje daje veoma zanimljivu izjavu o Francuskim Valdenžanima u petnaestom veku. Njegove reči ukazuju na to da su oni držali drugačiji Šabat od Katolika. On nam prenosi neke od priča koje su sveštenici širili protiv Valdenžana. Ovo su njegove reči:—

¹ Reformation in the time of Calvin, tom iii. str. 249.

² Id. str. 250, 251.

“Pikardi na severu i Daufini na jugu su bile dve pokrajine Francuske koje su bile najbolje pripremljene [na početku Protestantske Reformacije] da prime jevanđelje. Tokom petnaestog veka mnogi Pikardijanci su, kako je priča tekla, otišli u *Vauderi*. Sedeći oko vatre tokom dugih noći, naivni katolici su pričali jedni drugima kako su se *Vaudois* (Valdenžani) sastajali u strašnim okupljanjima na usamljenim mestima, gde su nalazili stolove prostrte sa brojnim i ukusnim jelima. Ovi siromašni Hrišćani su zaista voleli da se sastaju zajedno iz raznih oblasti koje su često bile veoma udaljene. Na sastanak su išli noću i pored sporednih puteva. Najučćeniji od njih su recitovali neke odlomke iz Svetog Pisma, nakon čega su zajedno razgovarali i molili se. Međutim, takvi skromni tajni skupovi su bili podrugljivo ismevani. ‘Znate li šta oni rade da stignu tamo’, govorili su ljudi, ‘tako da ih službenici ne spreče? Đavo im je dao izvesnu mast, i kad hoće da idu u *Vauderi*, premažu njome mali štap. Čim ga opkorače, oni bivaju nošeni kroz vazduh i stignu na *njihov Šabat* a da nikoga ne sretnu. Usred njih sedi jarac sa repom majmuna: ovo je Sotona, koji prima njihovo obožavanje’... Ove glupe priče nisu bile svojstvene narodu: njih su posebno širili monasi. Tako je inkvizitor Žan de Brosar govorio 1460. godine sa propovedaonice podignute na velikom trgu u Arasu. Opoloilo ga je ogromno mnoštvo; postavljeno je bilo gubilište ispred govornice, a izvestan broj muškaraca i žena, klečeći i noseći kape sa naslikanim likom đavola, čekao je kaznu. Možda je vera ovih jadnih ljudi bila pomešana sa greškom. Ali kako god bilo, svi su posle propovedi bili živi spaljeni.”¹

Čini se da su ovi Valdenžani imali sebi svojstveni Šabat. I sam Dobinje ukazuje na nešto neobično u njihovoj veri, što ne može da prizna kao istinu, a ne odlučuje se da osudi kao grešku. On kaže, “Možda je vera ovih jadnih ljudi bila pomešana sa greškom”. Da govori o svetkovanju sedmog dana kao Šabata Gospodnjeg od strane Novozavetnih Hrišćana, podvrgava savесnog istoričara prvog dana upravo ovoj dilemi.

¹ Reformation in the time of Calvin, tom i. str. 349; D’Aubigne navodi kao svoj izvor “*Histoire des Protestants de Picardie*” od L. Rossiera, str. 2.

Imamo još jedan izveštaj o Valdenžanima u Francuskoj, neposredno pre početka reformacije u šesnaestom veku:—

“Luj XII, kralj Francuske, pošto je bio obavešten od strane neprijatelja Valdenžana koji su naseljavali deo provincije Provanse, da im je na račun stavljeno nekoliko gnusnih zločina, poslao je glavnog sudskog službenika za zahteve i izvesnog doktora od Sorbone, koji je bio ispovednik Njegovom Veličanstvu, da ispita ovu stvar. Po svom povratku, javili su da su obišli sve parohije u kojima su živeli, da su pregledali njihove bogomolje, ali da tamo nisu našli nikakve slike, niti znakove ukrasa koji su pripadali misi, niti bilo kakav obred od Rimske crkve, a još manje su mogli da otkriju bilo kakve tragove zločina za koje su bili optuženi. Naprotiv, oni su svetkovali Šabat, sproveli obred krštenja u skladu sa prvobitnom crkvom, poučavali svoju decu u skladu sa učenjima Hrišćanske vere i zapovestima Božijim. Kralj je, čuvši izveštaj svojih komesara, rekao uz zakletvu da su oni bolji ljudi od njega i njegovog naroda.”¹

Čitamo dalje o Valdoisima ili Valdenžanima:—

“Ugledni francuski istoričar, De Tu, kaže da se Valdenžani pridržavaju zapovesti dekaloga, i da među njima ne dozvoljavaju zlo, odvratno krivokletstvo, kletve, svađe, pobune itd.”²

Možda bi bilo umesno dodati da su 1686. svi Valdenžani bili proterani iz dolina Pijemonta, i da su se oni koji su se vratili i naselili u tim dolinama tri godine kasnije, a od kojih potiču sadašnji Valdenžani, izborili za svoj put nazad, sa mačem u ruci, prateći u svakom pogledu pravac potpuno suprotan od pravca drevnih Valdenžana.³

Još jedna grupa svedoka za istinu tokom Mračnog Doba nosila je ime Katari, odnosno Puritanci. Džons o njima govori na sledeći način:—

¹ Jones's Church History, tom ii. pogl. v. odeljak 4.

² History of the Vaudois by Bross, str. 126.

³ Benedict's Hist. Bapt., str. 41.

“Oni su bili jednostavna, skromna, bezopasna i marljiva grupa Hrišćana, koji su strpljivo nosili krst za Hristom, i, kako u svojim doktrinama, tako i u manirima, osuđivali ceo sistem idolopoklonstva i sujeverja koji je vladao u Rimskoj crkvi, smeštajući istinitu religiju u veri, nadi i poslušnosti jevandjelju, održavajući vrhovno poštovanje prema autoritetu Boga u njegovoj reči, i regulišući svoja osećanja i praksu tim božanskim merilom. Čak i u dvanaestom veku njihov broj je bio veliki u okolini Kelna, u Flandriji, Južnoj Francuskoj, Savoiji i Milanu. ‘Oni su bili umnoženi’, kaže Egbert, ‘do velikog mnoštva, u svim zemljama.’”¹

Da su Katari zadržali i svetkovali drevni Šabat, bilo je potvrđeno je od strane njihovih protivnika Rimljana. Dr Aliks citira Rimokatoličkog pisca iz dvanaestog veka o tri vrste jeretika, Katarima, Pasaginianima i Arnoldistima. Aliks kaže za ovog Rimokatoličkog pisca da,

“On to takođe iznosi kao jedno od njihovih mišljenja, ‘da se Mojsijev zakon treba držati u skladu sa slovom, i da treba da se drže Šabat, obrezanje i drugi zakonski obredi. Oni takođe smatraju da Hrist Sin Božiji nije jednak Ocu, i da Otac, Sin i Duh Sveti, ove tri osobe, nisu jedan Bog i jedna supstanca; i kao dodatak ovim svojim zabludama, oni osuđuju sve učenjake crkve, i generalno celu Rimsku crkvu. Sada, pošto oni nastoje da brane ovu svoju grešku svedočanstvima iz Novog zaveta i proroka, ja ću, uz pomoć milosti Hristove, zapušiti njihova usta, kao što je to učinio David Golijatu, svojim mačem’.”²

Dr Aliks citira drugog Rimokatoličkog autora u istom smislu:—

“Alanus ima prema Katarima skoro ista mišljenja [kao upravo navedeno], u svojoj prvoj knjizi protiv jeretika, koju je napisao oko 1192. godine.”³

¹ Hist. Church, pogl. iv. odeljak 3.

² Ecl. Hist. of the Ancient Churches of Piedmont, str. 168, 169, Boston, Javna Biblioteka. Autor, uvaženi Piter Aliks, D. D., bio je Francuski Protestant, rođen 1641. godine, i odlikovao se pobožnošću i obrazovanjem—*Lempriere's Universal Biography*.

³ Id. str. 170.

G. Eliot pominje incident u vezi sa Katarima, što je u skladu sa onim što ovi historičari tvrde u pogledu njihovog svetkovanja sedmog dana. On kaže:—

“Ove godine [1163. A. D.] pojedini jeretici iz sekte Katara, dolazeći iz krajeva Flandrije u Keln, nastanili su se tajno u jednoj štali blizu grada. Ali, pošto *na Gospodnji dan* nisu otišli u crkvu, komšije su ih otkrili i uhvatili. Po dovođenju pred Katoličku crkvu, kada, nakon dugog ispitivanja u pogledu njihove sekte, ne bi bili ubedeći nikakvim dokazima koliko god bili ubedljivi, već bi najupornije istrajali u svojoj doktrini i rešenosti, bili bi izbačeni iz crkve i predati u ruke laicima. Ovi, vodeći ih van grada, predali bi ih plamenu: četiri muškarca i jedna devojčica.”¹

Ove izjave su date o tri grupe Hrišćana koji su živeli tokom Mračnog Doba: Katari, ili Puritanci, Arnoldisti i Pasaginiani.

Njihovi stavovi su bili lažno predstavljani od strane njihovih neprijatelja. Međutim svedočanstvo drevnih Katoličkih historičara je jasno u pogledu toga da su oni bili svetkovatelji sedmog dana. Optužba da su sprovodili takođe i obrezivanje, biće sada obrađena. G. Robinson razume da su Pasaginiani bili onaj deo Valdenžana koji je živio u planinskim prolazima. On kaže:—

“Veoma je verovatno da je ime Pasageros ili Pasaginiani ... bilo dato onima od njih koji su živeli u ili blizu planinskih prevoja ili prolaza, i kojima su delimično preživljavali tako što su vodili putnike ili su sami putovali radi trgovine.”²

G. Eliot kaže o *imenu* Pasaginiani:—

“Da objašnjenje termina označava *Hodočasnike*, i u duhovnom i u misionarskom smislu te reči, bilo bi samo prevod njihovog priznatog Grčkog imenovanja *εκόημοι*, i ime jednako prepoznatljivo koliko i lepo.”³

¹ Horae Apocalypticæ, tom ii. str. 291.

² Eccl. Researches, pogl. x. str. 305, 306.

³ Horae Apocalypticæ, tom ii. str. 342.

Moshajm daje sledeći izveštaj o njima:—

“U Lombardiji, koja je bila glavno boravište Italijanskih jeretika, iznikla je jedna sekta, poznata, iz kog razloga ne mogu da kažem, po veroispovesti Pasaginiani, a takođe i po obrezivanju. Kao i druge već pomenute sekte, gajili su najveću moguću averziju prema dominaciji i disciplini Rimske crkve; ali su se u isto vreme razlikovali u pogledu dva verska načela koja su bila svojstvena njima samima. Prvo je bilo da je držanje Mojsijevog zakona, u svemu osim u prinošenju žrtava, bilo obavezno za Hrišćane; usled čega su obrezivali svoje sledbenike, uzdržavali se od one hrane koja je bila zabranjena pod Mojsijevim vođstvom, i slavili su Jevrejski Šabat. Drugo načelo koje je razlikovalo ovu sektu bilo je izraženo u otporu prema doktrini o tri osobe u božanskoj prirodi.”¹

G. Benedikt o njima govori ovako:—

“Izjava o tome da oni vrše obrezivanja je nesumnjivo klevetnička priča koju su skovali njihovi neprijatelji, i verovatno je nastala na ovaj način: pošto su svetkovali sedmi dan, nazivani su podrugljivo, Jevreji, kao što su Sabatarijanci često nazivani u današnje vreme; i ako su bili Jevreji, iz toga je, naravno, sledilo da su ili uradili, ili bi trebalo da obrezuju svoje sledbenike. Verovatno je ovo bilo rezonovanje njihovih neprijatelja; ali da su oni zaista praktikovali krvavi obred je potpuno neverovatno.”²

Eminentni crkveni istoričar, Majkl Gedes, ovako svedoči:—

“Ovo [čin] pripisivanje nečega što je opravdano odvratno celom čovečanstvu njihovim protivnicima, bila je uobičajena praksa Rimske crkve.”³

Dr Alik navodi istu činjenicu, koju treba imati na umu kad god čitamo o narodu Božijem u zapisima Mračnog Doba:—

“Moram poželeti od čitaoca da uzme u obzir da kod Rimske crkve nije veliki greh širiti laži o onima koji su neprijatelji te vere.”⁴

¹ Eccl. Hist., vek xii. deo ii. pogl. v. odeljak 14.

² General Hist. Rapt. Denom., tom ii. str. 414, izdanje 1813.

³ Acts and Decrees of the Synod of Diamper, str. 158, London 1694.

⁴ Eccl. Hist. of the Ancient Churches of Piedmont, str. 224.

“Ne postoji ništa uobičajenije kod Rimokatoličke crkve nego da se najgroznijim klevetama ocrne i izlože oni koji su se odrekli njenog pričešća.”¹

O poreklu Petrobrusiana imamo sledeći izveštaj od G. Džonsa:—

“Međutim Katari ili Puritanci nisu bili jedina sekta koja se tokom dvanestog veka pojavila sa protivljenjem sujeverju Rimske crkve. Oko 1110. godine, na jugu Francuske, u provincijama Langdok i Provansa, pojavio se Petar iz Brila, propovedajući jevanđelje o kraljevstvu Nebeskom, i ulažući najpohvalnije napore da reformiše zloupotrebe i ukloni sujeverje koje je unakazilo prelepu jednostavnost jevanđeoskog bogoslužjenja. Njegovi napori bili su krunisani obiljem uspeha. On je obratio veliki broj učenika veri Hristovoj i posle neumorne službe od dvadeset godina, spaljen je u Sv. Žilu, gradu u Langedou u Francuskoj, 1130. A. D., od strane razjarenog naroda, podstaknutog od strane sveštenstva, koje je shvatilo da njihovo delovanje ugrožava ovaj neustrašivi reformator.”²

Da je ova grupa Francuskih Hrišćana, koja je u samoj ponoći Mračnog Doba svedočila za istinu u protivljenju Rimokatoličkoj crkvi, bila svetkovatelj drevnog Šabata, izričito je potvrdio dr Fransis Vajt, lord biskup od Elija. Kralj Engleske ga je imenovao da piše protiv Šabata u protivljenju Braburnu, koji se obratio kralju u ime sedmog dana. Da bi pokazao da je svetkovanje Šabata u suprotnosti sa doktrinom Katoličke crkve—što je značajan argument sa episkopalcem—on nabraja različite grupe jeretika koje je Katolička crkva osudila zbog držanja sedmog dana svetim. Među ove jeretike on stavlja Petrobrusiance:—

¹ Id. str. 225.

² Hist. of the Church, pogl. iv. odeljak 3.

“U vreme svetog Bernarda Petrobrusianci su bili osuđeni.”¹

Videli smo da su, prema Katoličkim piscima, Katari svetkovali sedmi dan. Dr Aliks potvrđuje izjavu dr Vajta da su Petrobrusiani svetkovali drevni Šabat, navodeći da su doktrine ove dve grupe veoma ličile jedna na drugu. Ovo su njegove reči:—

“Petar Klinijevski se izborio sa pet pitanja protiv Petrobrusiana koji imaju veliku sličnost sa verovanjem Katara u Italiji.”²

Svetkovatelji Šabata u jedanaestom veku bili su dovoljno značajni da na sebe prizovu papsku anatemu. Dr Heilin kaže da,

“Grigorije, od tog imena sedmi [oko 1074. A. D.], osudio je one koji su učili da nije dozvoljeno raditi na Šabatni dan.”³

Ovaj papin čin potvrđuje svedočanstva koja smo naveli kao dokaz za postojanje svetkovatelja Šabata u Mračnom Dobu. Grigorije Sedmi je bio jedan od najvećih ljudi koji je ikada sedeo na papskoj stolici. Koju god grupu da je anatemisao, trpela je neke posledice. Grigorije nije gubio vreme na sitnice.⁴

U jedanaestom veku bilo je takođe svetkovatelja Šabata i u Konstantinopolju i njegovoj okolini. Papa je 1054. A. D. poslao tri legata caru Istoka i patrijarhu Konstantinopolja,

¹ Treatise of the Sabbath day, str. 8.

² Eccl. Hist. of the Ancient Churches of Piedmont, str. 162.

³ History of the Sabbath, deo ii. pogl. v. odeljak 1.

⁴ Bover o Gregoriju kaže: “On je bio čovek izuzetne ličnosti, neograničene ambicije, ohole i zapovedničke čudi, odlučnosti i hrabrosti, nesposoban da popusti pred najvećim teškoćama, *savršeno upoznat sa stanjem zapadnih crkava*, kao i sa različitim interesima Hrišćanskih knezova.”—*History of the Popes*, tom ii. str. 378.

radi ponovnog ujedinjenja Grčke i Latinske crkve. Na čelu ove misije bio je kardinal Ember. Izaslanici su, po dolasku, započeli sa pobijanjem onih doktrina koje razdvajaju crkvu u Konstantinopolju od crkve u Rimu. Pošto su se pozabavili pitanjima koja su razdvajala dve crkve, našli su za neophodno da razgovaraju i o pitanju Šabata. Jer je jedan od najučenijih ljudi na Istoku objavio traktat, u kojem je tvrdio da sveštenicima treba dozvoliti da se venčavaju; da se Šabat treba držati svetim; i da se hleb sa kvascem treba koristi za večeru; sve to je rimska crkva smatrala smrtonosnim jeresima. Citiramo od g. Bovera sažetu izjavu o tretmanu koji je ovaj Šabatni pisac primio:—

“Ember je takođe odgovorio na članak koji je objavio monah manastira Studium, [blizu Konstantinopolja] po imenu Nikita, koji je bio smatran *jednim od najučenijih ljudi u to vreme na istoku*. U tom delu monah se obavezao da dokaže da se u evharistiji upotrebljava samo kvasni hleb, *da se Šabat treba držati svetim* i da se sveštenicima dozvoli da se venčavaju. Međutim car, koji je svim sredstvima hteo da pridobije papu, iz razloga gore pomenutih, bio je, ili se više pretvarao da je bio, tako potpuno ubeđen argumentima izaslanika, da je pobijao one koje je navodio Nikita, i da je obavezao monaha da se javno odrekne i anatemise *sve koji su imali mišljenje* koje je on nastojao da uspostavi, u pogledu beskvasnog hleba, Šabata i venčavanja sveštenika.

U isto vreme Nikita je, po carskoj zapovesti, anatemisao sve koji su dovodili u pitanje dominaciju Rimske crkve u odnosu na sve druge Hrišćanske crkve, ili bi se usuđivali da osude njenu oduvek pravu veru. Pošto je monah povukao sve što je napisao protiv Svete stolice, njegova knjiga je bila spaljena po carevom naređenju, a izaslanici su ga oslobodili od kritika koje je navukao na sebe.”¹

¹ History of the Popes, tom ii. str. 358.

Ovaj zapis pokazuje da je, u gustom mraku jedanaestog veka, "jedan od najučćenijih ljudi u to vreme na istoku" napisao knjigu kako bi dokazao da "Šabat treba da se svetkuje" i suprotno papskim doktrinama o celibatu sveštenstva. Takođe pokazuje kako Rimska crkva ruši istinu Božiju pomoću mača careva i kraljeva. Iako se Nikita povukao, u strahu od cara i pape, izgleda da je bilo i drugih koji su bili istog mišljenja, jer je on bio "dužan" da sve takve anatemiše, a nema dokaza da se bilo koja od ovih osoba okrenula od istine zbog pada njihovog vođe. Zaista, da nije bilo značajnog broja ovih Sabatarijanaca, papski izaslanik nikada ne bi smatrao da je vredno njegovog dostojanstva da napiše odgovor Nikiti.

Anabaptisti su se često pominjali u zapisima iz Mračnog Doba. Ime označava ponovne krštenike, a primenjen je na njih jer su poricali validnost krštenja novorođenčadi. Ime, međutim, nije precizno, jer te osobe koje su oni krštavali, smatrale su da nikada ranije nisu bile krštene, iako su bile poštropljene ili čak potopljene u ranom detinjstvu. Ovaj narod je bio preplavljen klevetama kao posledicom fanatične pobune koja je izbila u njihovo ime u vreme Lutera. O onima koji su učestvovali u ovoj pobuni, Bak kaže:—

"Prvi pobunjenici uzdisali su pod teškim ugnjetavanjem i uzeli su oružje u odbranu svojih građanskih sloboda; ova komešanja su Anabaptisti čini se radije iskoristili, nego što su bili glavni pokretači. Da su veliki deo činili Anabaptisti čini se neosporno; u isto vreme iz istorije se vidi da su veliki deo činili i Rimokatolici, a još veći deo oni koji jedva da su imali ikakva verska načela."¹

¹ Theological Dict., članak Anabaptists.

Stebing je ovu stvar izneo u pravom svetlu:—

“Oni koji su sebe nazivali Anabaptistima pretili su svrgavanjem građanskog društva i nanošenjem fatalne štete religiji. Međutim, čini se da je veliki broj njih koji nisu imali ništa drugo zajedničko sa njima osporio validnost krštenja novorođenčadi, ali koji su zbog te jedne stvari bili zapljusnuti klevetama, i jakom kaznom zbog nepoštenog i razuzdanog fanatizma.”¹

Drevni Šabat je bio zadržan i svetkovan od strane jednog dela Anabaptista, ili, da upotrebimo prikladniji izraz, Baptista. Dr Fransis Vajt ovako svedoči:—

“Oni koji drže da je subota kao Šabat na snazi, u saglasnosti su sa nekim Anabaptistima.”²

U skladu sa ovom izjavom dr Vajta je i svedočenje Francuskog pisca iz šesnaestog veka. On navodi sve grupe ljudi koji su nosili ime Anabaptista. O jednoj od ovih grupa on ovako piše:—

“Neki su pretrpeli velike muke, jer nisu hteli da drže nedelje i praznike, uprkos Antihristu: videći da su to dani koje je Antihrist odredio, nisu želeli da drže ništa slično onome što je on držao. Drugi su se pridržavali ovih dana, ali ne svojom slobodnom voljom.”³

Tako se vidi da je u granicama starog Rimskog Carstva i usred onih zemalja koje su se potčinile vladavini pape, Bog za sebe sačuvao narod koji nije savio kolena pred Valom, a među ovima biblijski Šabat se svetkovao kroz istoriju. Sada

¹ Hist. Church, tom i. str. 183, 184.

² Treatise of the Sabbath day, str. 132. On citira Hist. Anabapt., lib. 6, str. 153.

³ The Rise, Spring, and Foundation of the Anabaptists or Rebaptized of our Time. Autor Guy de Brez, A.D. 1565.

ćemo potražiti Šabat među onima koji nikada nisu bili potčinjeni Rimskom pontifu. U centralnoj Africi, još od prvog dela Hrišćanske ere—verovatno od vremena obraćenja Etiopskog oficira velikog autoriteta,¹ ali sasvim sigurno već od 330. A. D.²—postojale su crkve u Abisiniji i Etiopiji. Otprilike u vreme stupanja Rimskog biskupa na vrhovnu vlast, evropski narodi su ih izgubili iz vida. “Okruženi sa svih strana”, kaže Gibon, “neprijateljima svoje religije, Etiopljani su spalivali skoro hiljadu godina, zaboravljajući svet, od koga su bili zaboravljeni”.³ U drugoj polovini petnaestog veka, otkriće portugalskih moreplovaca ponovo ih je susrelo sa svetom. Nesumnjivo je na njih u velikoj meri uticala gusta tama paganskih i muhamedanskih zabluda kojima su bili okruženi; i u mnogo čemu su izgubili čistu i duhovnu religiju našeg božanskog Otkupitelja. Jedan savremeni putnik kaže za njih: “Oni imaju različite zablude i mnoge drevne istine.”⁴ Mikael Gedes kaže o njima:—

“Abisini zaista smatraju da Sveto Pismo predstavlja savršeno pravilo Hrišćanske vere; toliko da poriču da je u vlasti sveopšteg sabora da obav-eže ljude da veruju bilo šta kao izraz vere bez njegove izričite dozvole.”⁵

Oni praktikuju obrezivanje, ali ne zbog verske dužnosti već iz drugih razloga.⁶ Gedes dalje iznosi svoje stavove:—

¹ Dap. 8:26–40.

² M’Clintock and Strong’s Cyclopedia, tom i. str. 40.

³ Dec. and Fall, pogl. xlvii.

⁴ Maxson’s Hist. Sab., str. 83, izdanje 1844.

⁵ Church Hist. of Ethiopia, str. 31.

⁶ Id. str. 96; Gibbon, pogl. xv. beleška 25; pogl. xlvii. beleška 160. M’Clintock and Strong’s Cyclopedia, tom i. str. 40.

“Transupstancijacija i obožavanje posvećenog hleba u sakramentu, bilo je ono čega su se Abisini gnušali... Oni poriču čistilište, i ne znaju ništa o odobrenju miropomazanja; oni osuđuju rezane likove; drže i subotu i nedelju.”¹

Njihove stavove o Šabatu izneo je ambasador kralja Etiopije, na dvoru u Lisabonu, sledećim rečima, objašnjavajući njihovo uzdržavanje od svakog rada toga dana:—

“Zato što je Bog, pošto je završio stvaranje sveta, odmorio tog dana; a taj dan bi Bog hteo da se naziva svetinja nad svetinjama, tako da njegovo ne praznovanje sa velikom čašću i predanošću, je očigledno protivno Božijoj volji i zapovesti, koji će dopustiti da nebo i zemlja prođu pre nego njegova reč; i to posebno, pošto Hrist nije došao da ukine zakon, nego da ga ispuni. Tako dakle ne po ugledu na Jevreje, nego iz poslušnost Hristu i njegovih svetih apostola, je da mi svetkujemo taj dan.”²

Njihove razloge za obeležavanje prvog dana ambasador navodi ovim rečima:—

“Mi slavimo Gospodnji dan na način na koji i svi drugi Hrišćani u znak sećanja na Hristovo vaskrsenje.”³

On nije imao biblijski tekst koji bi ponudio u prilog ovom prazniku, i očigledno je temeljio njegovo svetkovanje na tradiciji. Ovaj izveštaj ambasador je dao 1534. godine. Početkom sledećeg veka car Abisina je bio naveden da se potčini papi ovim rečima: “Priznajem da je papa Hristov namesnik, naslednik Sv. Petra, i vladar sveta. Njemu se zaklinjem na pravu poslušnost, i pred njegove noge prinosim mu svoju ličnost i carstvo.”⁴ Čim je rimski biskup na taj način doveo cara da mu se potčini, taj moćnik je

¹ Church Hist. Ethiop., str. 34, 35; Purchas's Pilgrimage, knjiga ii. pogl. v.

² Church Hist. of Ethiopia, str. 87, 88.

³ Id. Ib.

⁴ Gibbon, pogl. xlvii.

bio primoran da zadovolji papsku mržnju prema Šabatu ediktom koji je zabranjivao njegovo dalje svetkovanje. Po rečima Gedesa, on je “izdao proglas kojim je svim svojim podanicima zabranio da pod pretnjom strogih kazni dalje svetkuju subotu”.¹ Ili kako to Gibon kaže, “Abisnima je bilo naređeno da rade i da se igraju na Šabat”. Međutim tiranija Rimokatolika, posle strašne borbe, izazvala je njihovo svrgavanje i progonstvo, i obnavljanje drevne vere. Crkve su odjekivale pesmom trijumfa, “da su ovce Etiopije sada izbavljene od hijena sa zapada”; i kapije tog usamljenog carstva bile su zauvek zatvorene za umetnost, nauku i fanatizam Evrope”.²

U jednom prethodnom poglavlju smo dokazali da se Šabat u velikoj meri svetkovao sve do sredine petog veka u takozvanoj Katoličkoj crkvi, posebno u onom delu koji je najintimnije bio povezan sa Abisinima; i da je iz raznih razloga nedelja zadobila određene počasti Šabata, kao posledica čega su dva dana nazvana sestrama. Takođe smo u jednom drugom poglavlju pokazali da je efikasno potiskivanje Šabata u Evropi uglavnom bilo posledica papskog uticaja. I tako tokom hiljadu godina pratimo njegovu istoriju kroz zapise onih ljudi koje je Rimaska crkva nastojala da ubije.

Ove činjenice su upadljivo potvrđene slučajem Abisina. Kao posledica njihovog položaja u unutrašnjosti Afrike, Abisini su prestali da budu poznati ostatku hrišćanskog sveta oko petog veka. U ovom trenutku, Šabat i nedelja u Katoličkoj crkvi se smatraju sestrama. Hiljadu godina kasnije, ove crkve

¹ Ch. list. Eth., str. 311, 312; Gobat's Abyssinia, str. 83, 98.

² Gibbon, pogl. xlvii.

u Africi su posećene, i iako su bile okružene gustom tamom paganskog i muhamedanskog sujeverja, i donekle pogođene time, pronađene su na kraju ovog perioda kako drže Šabat i prvi dan suštinski na isti način kako ih je držala Katolička crkva kada su ih izgubili iz vida. Katolici Evrope su, naprotiv, u međuvremenu pogazili drevni Šabat u prašinu. Zašto je postojala ova velika razlika? Jednostavno zato što je papa vladao Evropom, a centralna Afrika, šta god da je pretrpela, nije bila prokleta ni njegovim prisustvom ni njegovim uticajem. Međutim čim je papa saznao za postojanje Abisinskih crkava, pokušao je da uspostavi kontrolu nad njima, a kada ju je stekao, jedno od njegovih prvih poteza bilo je suzbijanje Šabata! Na kraju, Abisini su povratili svoju ... nezavisnost, i od tada pa do danas čvrsto su svetkovali Šabat Gospodnji.

Jermeni iz istočne Indije su posebno vredni naše pažnje. Dž. V. Masi, M. R. I. A., kaže o istočnoindijskim Hrišćanima:—

“Udaljeni od užurbanih trgovačkih centara ili naseljenih mesta proizvođačke industrije, oni se mogu smatrati istočnim Pijemoncima, Valdenžanima Hindustana, svedocima koji prorokuju u kostreti kroz vekove, iako su njihova tela zaista ležala kao mrtva na ulicama grada koji su nekada naseljavali.”¹

Gedes kaže za one u Malabaru:—

“Tri velike doktrine papstva, papska vrhovna vlast, transupstancijacija, obožavanje slika, nikada se nisu verovala niti praktikovale u ovoj drevnoj apostolskoj crkvi... Mislim da se neko može usuditi da kaže da pre vremena Reformacije, nije postojala crkva za koju mi znamo, ne, niti Valdenžani, ... koja je imala tako malo grešaka u doktrini kao crkva iz Malabara.” On dodaje, vezano za one crkve koje “nikada nisu bile u

¹ Continental India, tom ii. str. 120.

granicama Rimskog Carstva”, “U tim crkvama treba da se sastanemo sa što manje papskog kvasca”.¹

G. Masi dalje opisuje ove Hrišćane:—

“Verovanje koje su gajili ovi predstavnici drevne loze Hrišćana nije bilo u skladu sa papskim dekretima, i s mukom je usklađeno sa trideset devet članaka Anglikanske episkopije. Odvojeni od zapadnog sveta hiljadu godina, bili su prirodno neupućeni u mnoge novine koje su uvedene Lateranskim saborima i dekretima; a *njihova usklađenost sa verom i praksom prvih vekova*, navukla je na njih neoprostivu krivicu jeresi i raskola, prema proceni Rimske crkve. ‘Mi smo Hrišćani, a ne idolopoklonici’, bio je njihov direktan odgovor kada su od njih zahtevali da odaju počast liku device Marije... Lakroz ih pominje u hiljadu i pet stotina crkava i isto toliko gradova i sela. Odbili su da priznaju papu i izjavili da nikada nisu čuli za njega; oni su branili čistotu i prvobitnu istinu svoje vere otkako su došli, a njihovi biskupi su već hiljadu trista godina bili slani sa mesta gde su Isusovi sledbenici prvi put nazvani Hrišćanima.”²

Sabatarijanski karakter ovih Hrišćana nagoveštava g. Jejts. On kaže da je subota “među njima dan praznika, *u skladu sa drevnom praksom crkve*”.³

“Drevna praksa crkve”, kao što smo videli, bila je da se sedmi dan posveti u znak sećanja na Stvoriteljev odmor. Ova praksa je potisnuta gde god je veliko otpadništvo imalo moć da to učini. Međutim, Hrišćani istočne Indije, kao i oni iz Abisinije, živeli su dovoljno udaljeni od Rima kako bi bili u izvesnoj meri sačuvani od njegovog razornog uticaja. Istu činjenicu dalje nagoveštava isti pisac sledećim rečima:—

¹ Acts and Decrees of the Synod of Diamper, predgovor.

² Continental India, tom ii. str. 116, 117.

³ East Indian Church History, str. 133, 134.

“Inkvizicija je bila uspostavljena u Goi u Indiji, na zahtev Franje Ksaverskog [poznatog Rimokatoličkog sveca] koji je pismima Papi Jovanu III, 10. novembra 1545, potvrdio da se JEVREJSKA POKVARENOST širi svakim danom sve više i više u delovima Istočne Indije koji su bili potčinjeni kraljevstvu Portugala, i stoga je on usrdno molio pomenutog kralja, da se pobrine da u te zemlje pošalje službu inkvizicije, da bi iskorenio tako veliko zlo.”¹

“Jevrejska pokvarenost” je nesumnjivo bilo svetkovanje subote kao “praznika koji je bio u skladu sa drevnom praksom crkve” o kojoj je ovaj autor upravo govorio. Istorija prošlosti, kao što smo videli, pokazuje mržnju papske crkve prema Šabatu. A naponi te crkve da potisne Šabat u Abisiniji i da taj narod potčini papi, koji su upravo u ovom trenutku tek počinjali, pokazuju da jezuiti ne bi bez protivljenja tolerisali svetkovanje Šabata u istočnoj Indiji, iako je takođe ujedinjen sa svetkovanjem nedelje.

Stoga se čini da je ovaj jezuitski misionar želeo da papa i kralj Portugala uspostave inkviziciju u tom delu Indije koji je bio potčinjen Portugalu, kako bi iskorenili Šabat iz tih drevnih crkava. Inkvizicija je bila uspostavljena kao odgovor na ovu molitvu, a Ksaverski je naknadno bio kanonizovan za sveca! Ništa drugo ne može jasnije pokazati mržnju Rimskog pontifa prema Šabatu Gospodnjem; i ništa jasnije ne opisuje vrstu ljudi koje on kanonizuje kao svece.

Od vremena Ksaverskog, istočna Indija je potpala pod vlast Britanije. Ugledni sveštenik Engleske crkve nekoliko godina od tada posetio je Britansko Carstvo u Indiji, radi upoznavanja sa ovim crkvama. On je dao sledeći veoma

¹ Id. str. 139, 140.

zanimljivi opis ovih drevnih Hrišćana, i u njemu je posebno istakao njihov Sabatarijanski karakter:—

“Istorija Jermenske crkve je veoma interesantna. Od svih hrišćana u centralnoj Aziji, oni su se najviše očuvali od muhamedanskih i papskih iskvarenosti. Papa ih je jedno vreme napadao sa velikim nasiljem, ali sa slabim rezultatima. Crkve u Maloj Jermeniji su zaista pristale na uniju, koja nije dugo trajala; ali oni u Persijskoj Jermeniji su zadržali svoju nezavisnost; i zadržali su svoja drevna Sveta Pisma, doktrine i bogosluženje, do danas. ‘Čudesno je’, kaže jedan pametni putnik koji je boravio dosta među njima, ‘kako su Jermenski Hrišćani sačuvali svoju veru, podjednako protiv mučnog ugnjetavanja Muhamedanaca, njihovih suverena, i protiv nagovaranja Rimske crkve, koja više od dva veka pokušava, misionarima, sveštenicima i monasima, da ih pridruži njenom pričešću. Nemoguće je opisati lukavstva i troškove Rimskog dvora da ostvari ovaj cilj, ali sve je bilo uzalud.”

“Biblija je bila prevedena na Jermenski jezik u petom veku, pod veoma povoljnim okolnostima, a istorija toga je došla do nas. Taj prevod je bio odobren od najkompetentnijih procenitelja za jezik, kao najverniji prevod. La Kruz ga naziva ‘Kraljicom Prevoda’. Ova Biblija je zauvek ostala u posedu jermenskog naroda; i mnogi slavni primeri prave i prosvetljene pobožnosti dogodili su se u njihovoj istoriji...”

“Jerمني u Hindustanu su naši podanici. Oni priznaju našu vlast u Indiji, kao i u Sofi u Persiji; i imaju pravo na naše poštovanje. Oni su sačuvali Bibliju u njenoj čistoti; a njihove doktrine su, koliko je autoru poznato, doktrine Biblije. Osim toga, oni održavaju dostojanstveno svetkovanje Hrišćanskog bogoslužjenja širom našeg carstva, *SEDMOG DANA*, i imaju isto toliko tornjeva koji upućuju ka nebu među Hindusima kao i mi sami. Da li takav narod onda nema pravo na poštovanje sa naše strane, kao drugovi Hrišćani? Hoćemo li ih mi zauvek svrstavati sa Jevrejima, Muhamedancima i Hindusima?”¹

Rečeno je, međutim, da je Bušanan možda mislio na nedelju pod terminom “sedmog dana”. Ovo je veoma

¹ Buchanan’s Christian Researches in Asia, str. 159, 160.

nerazumno tumačenje njegovih reči. Episkopski sveštenici nemaju običaj da nedelju nazivaju sedmim danom. Imamo, međutim, svedočanstvo koje se ne može iskreno osporiti objašnjenjem. To je Puršasovo, napisano u sedamnaestom veku. Autor govori o nekoliko sekti istočnih Hrišćana “od davnina”, kao što su Sirijci, Jakobinci, Nestorijanci, Maroniti i Jermeni. O Sirijcima, ili Surijcima, kako on različito piše njihovo ime, koji se čine, prema njegovom srodstvu, da su identični Jermenima, kaže:—

“Subotu drže svetom, niti smatraju subotnji post zakonitim osim na Uskrs. Oni subotom imaju svečanu službu, jedu meso i slave je hrabro kao Jevreji.”¹

Ovaj autor govori o ovim Hrišćanima s nepoštovanjem, ali koristi neobuzdane izjave njihovih protivnika, koje, zaista, nisu ništa gore od onih koje se ovih dana često iznose o onima koji svetkuju Biblijski Šabat. Ove činjenice jasno potvrđuju neprekidno svetkovanje Šabata tokom čitavog perioda Mračnog Doba. Rimska crkva je zaista bila u stanju da istrebi Šabat iz sopstvene zajednice, ali ga je zadržao pravi Božiji narod, koji je bio u dovoljnom broju sakriven od papstva u divljini centralne Evrope; dok su one crkve iz Afrike i istočne Indije, koje nikada nisu bile u granicama papske vlasti, nepokolebljivo održale Šabat do današnjih dana.

¹ Purchas His Pilgrimes, deo ii. knjiga viii. pogl. vi. odeljak. 5, str. 1269, London, 1625. “Encyclopedia Britannica”, tom viii. str. 695, osmo izdanje, govori o Purčasu kao o “Englezu izvanredno veštom u jeziku i ljudskim i božanskim veštinama, veoma velikom filozofu, istoričaru i teologu.”

POGLAVLJE XXII

STAV REFORMATORA U POGLEDU ŠABATA I PRVOG DANA

Reformacija se pojavila u Katoličkoj crkvi—Šabat je bio izbačen iz te crkve, a bezbroj praznika uspostavljeno umesto njega—Nedelja svetkovana od strane Lutera, Melanhtona, Cvinglia, Beza, Bucera, Kranmera i Tindejla—Kalvinovo gledište detaljno opisano—Noks se složio sa Kalvinom—Nedelja u Škotskoj 1601. A. D.—Kako treba da gledamo na reformatore.

Velika reformacija šesnaestog veka nastala je iz nedara same Katoličke crkve. Iz te crkve Šabat je odavno bio iskorenjen; i umesto te milostive ustanove koju je odredio božanski Zakonodavac za odmor i osveženje čovečanstva, i da bi čovek mogao da prizna Boga za svog Tvorca, papstvo je ustanovilo bezbroj praznika, koji su, kao strašno breme, satri li ljude do zemlje. Ove praznike nabraja dr Heilin:—

“Od ovih svetih dana, kako ih je u dekretu posebno nazvao papa Grigorije, sačinjen je jedan takav savršen spisak u Lionskom sinodu, 1244. A. D., koji je proslavljan uz veliki broj ljudi iz svih delova Hrišćanskog sveta, da su njegovi kanoni i dekreti odmah počeli da bivaju opšteprihvaćeni. Sveti dani koji su tamo bili odobreni, bili su sledeći; praznik Hristovog rođenja, Sv. Stefan, Sv. Jovan jevanđelista, Nevini, Sv. Silvester, obrezanja našeg Gospoda, Bogojavljanje, Vaskrs, zajedno sa sedmicom koja prethodi i sedmicom koja sledi, tri dana u sedmici rogacije, Hristovo vaznesenje, Pedesetnica sa naredna dva dana, Sv. Jovan Krstitelj, praznici svih dvanest apostola, svi praznici Bogorodice, Sv. Lorenc, SVI GOSPODNJI DANI U GODINI, Sv. Arhandel Mihajlo, Svi Sveti, Sv. Martin, bdenje ili

posvećenje pojedinih crkava, zajedno sa praznicima aktuelnih ili lokalnih svetitelja koje su pojedini ljudi odabrali da među sobom poštuju posebnim danom. Ovim danima i to na svakom od njih, narod se uzdržavao, kao što je ranije rečeno, od mnogih vrsta poslova, pod pretnjom crkvene osude koja bi se nalazila na prekršiocima, osim zbog nekih hitnih razloga, bilo iz milosrđa ili iz nužde, su bili pošteđeni, ... Petar iz Aliaka, kardinal Kambre, u svom govoru koji je održao na saboru u Konstanci [1416. A. D.] izneo je molbu okupljenim očevima da se ubuduće zaustavi takva praksa; i takođe da bi, osim na nedelju i velikim praznicima, moglo biti dozvoljeno ljudima, da nakon završetka bogoslužjenja, obavljaju svoje poslove; posebno siromašnima, jer nemaju dovoljno vremena radnim danima da obezbede sredstva sebi za život. Međutim to su bile samo objave dobronamernih ljudi. Pape su bile rešene da postupe drugačije, i ne samo da su svete dane koje su uspostavili, zadržali u istom stanju u kojem su ih uspostavili, već su svakodnevno dodavali i druge kada bi uočili priliku... Tako je to bilo kao i pre što sam rekao, kako za doktrinu tako i za praksu, sve dok ljudi nisu počeli da gledaju na greške i zloupotrebe u Rimskoj crkvi ozbiljnije nego što su to ranije činili.²¹

Takvo je bilo stanje stvari kada su reformatori započeli svoj rad. Da oni odustanu od ovih praznika i vrata se svetkovanju drevnog Šabata, bilo bi previše za očekivati od ljudi obrazovanih u nedrima Rimokatoličke crkve. Zaista, ne bi trebalo da nas čudi da, iako su bili prinuđeni da sruše utemeljivača ovih praznika, oni su ipak zadržali najvažniji od njih u svom svetkovanju. Reformatori su o ovom pitanju govorili ovako: Švajcarske crkve izjavljuju da,

“Svetkovanje Gospodnjeg dana nije zasnovano ni na jednoj Božijoj zapovesti, već na autoritetu crkve; i da crkva može promeniti dan po svojoj želji.”²²

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. vi. odeljci 3, 5.

² Cox's Sabbath Laws, itd. str. 287.

Dalje saznajemo da,

“U Augsburg Confession koju je sastavio Melanhton [i odobrio Luter], na pitanje, ‘Šta treba da mislimo o Gospodnjem danu?’ odgovoreno je da se Gospodnji dan, Uskrs, Pedesetnica, i drugi takvi sveti dani, trebaju držati jer ih je odredila crkva, da bi sve stvari bile urađene prema redu; ali da se za njihovo svetkovanje ne treba misliti da je neophodno za spasenje, niti se njihovo kršenje, ako se sprovede bez vređanja drugih, treba smatrati grehom.”¹

Cvingli je izjavio “da je bilo zakonito da na Gospodnji dan, posle božanske službe, bilo koji čovek nastavi svoje poslove”.² Beza je učio da se “od Hrišćana ne zahteva nikakav prekid rada na Gospodnji dan”.³ Bucer ide još dalje, “i ne naziva to samo praznoverjem, već i otpadništvom od Hrista mišljenjem da je rad na Gospodnji dan, sam po sebi, grešna stvar”.⁴ A Kranmer, u svom Katehizisu, objavljenom 1548, kaže:—

“Mi sada više ne držimo Šabat Subotom kao Jevreji; već svetkujemo nedelju i neke druge dane kako magistrati sudom procene da je pogodno, kojima u ovoj stvari treba da se pokoravamo.”⁵

Tindejl kaže:—

“Što se tiče Šabata, budući da smo mi gospodari Šabata, mi možemo da ga prenesemo na Ponedeljak, ili na bilo koji drugi dan ako smatramo da je potrebno, ili možemo da učinimo svaki deseti dan svetim samo ako vidimo razlog za to.”⁶

¹ Id. Ib.

² Cox's Sabbath Laws, itd. str. 287.

³ Id. str. 286.

⁴ Id. Ib.

⁵ Id. str. 289.

⁶ Tyndale's Answer to More, knjiga i. pogl. xxv.

Očigledno je da su i Kranmer i Tindejl verovali da je drevni Šabat ukinut, i da je nedelja bila samo ljudska uredba koja je bila u moći magistrata i crkve da je zakonito menjaju kad god vide razlog za to. I dr Hesi iznosi mišljenje Cvinglija o trenutnoj moći svake pojedinačne crkve da prenese takozvani Gospodnji dan na drugi dan, kad god to nužda zahteva, kao, na primer, u vreme žetve. Ovako Cvingli kaže:—

“Ako bismo imali Gospodnji dan tako vezan za vreme da će biti zlo prenositi ga na drugo vreme, u kojem odmarajući se od našeg rada jednako kao u tom, možemo čuti Božju reč, ako potreba slučajno bude tako zahtevala, ovaj dan tako revno svetkovan, nametnuo bi nam se kao obred. Jer mi nismo vezani za vreme, već bi vreme trebalo da nama služi, tako da je zakonito, i dozvoljeno svakoj crkvi, kada to nužda zahteva (kao što je to uobičajeno u vreme žetve), da se svečanost i odmor Gospodnjeg dana, ili Šabata, prenesu na neki drugi dan.”¹

Cvingli, dakle, nije mogao smatrati nedelju božanski uspostavljenim spomenom na vaskrsenje, niti, zaista, ničim drugim osim crkvenim praznikom.

Džon Kalvin je rekao, u pogledu porekla praznika nedelje:—

“Međutim, drevni ljudi nisu bez dovoljnog razloga zamenili Šabat onim što *mi* nazivamo Gospodnji dan. Jer pošto je vaskrsenje Gospodnje kraj i dovršenje tog istinskog odmora, koji je bio obeležen drevnim Šabatom; taj isti dan koji je okončao senke, upozorava Hrišćane da se ne pridržavaju te senovite ceremonije. Ipak, ne stavljam toliko naglasak na broj sedam kako bih obavezao crkvu na nepromenljivo pridržavanje; niti ću osuđivati one crkve, koje imaju druge svečane dane za svoja okupljanja, pod uslovom da se drže podalje od praznoverja.”²

¹ Hessey, str. 352.

² Calvin's Institutes of the Christian Religion, knjiga ii. pogl. viii. odeljak 34, preveo Džon Alen.

Vredi primetiti da Calvin ne pripisuje Hristu i njegovim učenicima uspostavljanje nedelje namesto Šabata. On kaže da su to uradili “drevni”¹, ili kako drugi to prevodi, “stari očevi”. Niti kaže “dan koji je *Jovan* nazvao Gospodnjim danom”, nego “dan koji *mi* nazivamo Gospodnjim danom”. I ono što je vredno posebne pažnje, jeste da on nije insistirao na tome da dan koji treba prisvojiti za bogosluženje bude jedan dan na svakih sedam; jer nije bio vezan za “broj sedam”. Taj dan može doći jednom u šest dana ili jednom u osam. I ovo definitivno dokazuje da on nije smatrao nedelju božanskom ustanovom u pravom smislu te reči; jer da jeste, sigurno bi smatrao da praznik mora biti sedmodnevan, to jest sedmičan, i da bi morao da podstiče “crkvu da se nepromenljivo pridržava toga”. Međutim, Calvin se ovde ne zaustavlja. On osuđuje kao “LAŽNE PROROKE” one koji pokušavaju da nametnu praznik nedelje pomoću četvrte zapovesti; a oni koji bi to radili, kažu da se obredni deo, koji zahteva svetkovanje tačno određenog sedmog dana, ukida, dok moralni deo, koji jednostavno nalaže da se poštuje jedan dan od sedam, i dalje ostaje na snazi. Evo njegovih reči:—

“Stoga nestaju svi snovi lažnih proroka, koji su u prošlim vremenima zarazili narod jevrejskom idejom, tvrdeći da je ništa drugo do obrednog dela zapovesti, što je po njima imenovanje sedmog dana, ukinuto, ali da moralni deo zapovesti, a to je svetkovanje jednog dana od sedam, i dalje ostaje. Međutim ovo je samo menjanje dana iz prezira prema Jevrejima, dok oni zadržavaju isto mišljenje o svetosti dana.”²

¹ *Quanquam non sine delectu Dominicum quem vocamus diem veteres in locum Sabbathi subrogarunt.*

² Calvin's *Institutes*, knjiga ii. pogl. viii. odeljak 34.

Ipak, upravo ovi “snovi lažnih proroka”, da upotrebimo Kalvinove reči, čine osnovu savremene doktrine o promeni Šabata. Jer šta god da se može kazati o svetosti prvog dana u Novom Zvetu, samo uz pomoć ove doktrine o jednom danu od sedam koju Calvin tako oštro osuđuje, se može učiniti da četvrta zapovest priznaje taj dan. Sada ću navesti još jednu važnu činjenicu. Calvinovi komentari o Novom Zvetu pokrivaju sve knjige iz kojih se navode citati u korist nedelje osim knjige Otkrivenja. Šta Calvin kaže o promeni Šabata u zapisu o Hristovom vaskrsenju?¹ Niti jednu reč. On čak ni ne nagoveštava bilo kakvu svetost tog dana, niti bilo kakvo obeležavanje dana. Da li kaže da je sastajanje “posle osam dana” bilo u nedelju? Ne kaže koji je dan bio.² Šta kaže o nedelji u pogledu dana na koji pada Pedesetnica?³ Ništa. On čak ni ne kaže da je ovaj praznik bio prvog dana u sedmici. Šta kaže o lomljenju hleba u Troadi? On misli da se to dogodilo na drevni Šabat! On kaže:—

“Ili on misli na prvi dan u sedmici, koji je bio posle Šabata, ili na neki određeni Šabat. A ovo drugo mi se čini verovatnijim; zbog toga što je *taj dan, prema običaju, bio pogodniji za okupljanje.*”⁴

On kaže, međutim, da bi se ove reči “vrlo dobro” mogle prevesti kao “sutra posle Šabata”. Međutim, on se pridržava svog prevoda, “na jedan od Šabata”, a ne “prvog dana u sedmici”. On dalje kaže:—

¹ Calvin’s Harmony of the Evangelists na Mt. 28 ; Mk. 16 ; Lk. 24.

² Calvin’s Commentary on John 20.

³ Calvin’s Commentary on Acts 2 :1.

⁴ Calvin’s Commentary on Acts 20 : 7.

“Jer u koju svrhu se pominje Šabat, osim da bi on zabeležio povoljnu priliku i izbor vremena? Takođe, po svojoj prilici je Pavle čekao Šabat, da bi dan pre svog odlaska mogao lakše okupiti sve učenike na jednom mestu.”¹

“Stoga mislim ovako, da su oni među sobom odredili jedan svečani dan za proslavljanje svete Gospodnje večere, koji bi bio pogodan za sve njih.”²

Ovo jasno pokazuje da je Kalvin verovao da je Šabat, a ne prvi dan u sedmici, bio dan za okupljanja u apostolskoj crkvi. Međutim šta kaže o odvajanju u spremišta u prvi dan sedmice? On kaže da se Pavlov propis ne odnosi na prvi dan u sedmici, već na Šabat! I on označava Šabat kao dan kada su se održavala sveta okupljanja i Gospodnja večera slavila, i kaže da je zbog ovih stvari ovo bio najpogodniji dan za prikupljanje njihovih priloga. Ovako on piše:—

“*Na jedan od Šabata*. Zaključak je ovo—da na vreme imaju spremne svoje darove. Zato ih opominje da ne čekaju dok on dođe, jer sve što se učini iznenada i u gužvi nije dobro učinjeno, već da prilože na Šabat ono što im se čini da je dobro, i u skladu sa svojim mogućnostima—to jest na dan kada su održavali svoja sveta okupljanja.”³

“Jer on ima u vidu, pre svega, na pogodnost, i još dalje, na to da im sveto okupljanje, na kojem se slavila Gospodnja večera svetih, može biti dodatni podsticaj. Niti sam sklon da priznam stav Jovana Hrizostoma—da se naziv *Šabat* ovde koristi da označava *Gospodnji dan* (Otk. 1:10), jer je verovatno da su apostoli na početku zadržali dan koji je već bio u upotrebi, ali da su kasnije, prinuđeni praznoverjem Jevreja, oni taj dan stavili po strani i zamenili ga drugim. *Gospodnji dan* je bio izabran prvenstveno zbog toga što je vaskrsenje našeg Gospoda dovelo do ukidanja senki zakona. Stoga nas sam dan podseća na naše Hrišćanske slobode.”⁴

¹ Id. Ib.

² Calvin's Commentary on Acts 20 : 7.

³ Calvin's Commentary on 1 Cor. 16 : 2.

⁴ Id. Ib.

Ove reči su izuzetne. One pokazuju prvo, da pod Šabatom Calvin misli, ne na prvi dan, već na sedmi; drugo, da je prema njegovoj proceni još u vreme ove poslanice i okupljanja u Troadi [60. A. D.], Šabat bio dan za sveta okupljanja Hrišćana, i za proslavljanje Gospodnje večere; treće, “da su KASNIJE, prinuđeni PRAZNOVERJEM JEVREJA, oni taj dan stavili po strani i zamenili ga drugim”.

Kalvin stoga nije verovao da je Hrist promenio Šabat u nedelju da bi obeležio svoje vaskrsenje; jer on kaže da je vaskrsenje ukinulo Šabat,¹ a ipak veruje da je Šabat bio sveti dan Hrišćana uz potpuno isključenje nedelje sve do 60. godine. Niti je mogao da veruje da su apostoli odvojili nedelju za spomen Hristovog vaskrsenja, jer on misli da su oni taj dan izabrali tek posle 60. godine, a i tada su to učinili samo zato što su na to bili prinuđeni praznoverjem Jevreja!

Dr Hesi opisuje Calvinove ideje o svetkovanju nedelje sledećim slučajem:—

“Noks je bio Calvinov blizak prijatelj—posetio je Kalvina i, kako se priča, jednom prilikom ga je zatekao kako uživa u boćanju tokom nedelje.”²

Kalvin je bez sumnje postupao u potpunom skladu sa svojim idejama o prirodi praznika nedelje. Međutim, čuveni slučaj Mikaela Servetusa pruža nam još jasniju sliku njegovih stavova o svetosti tog dana. Servetus bio je uhapšen u

¹ Calvin's Institutes, knjiga ii. pogl. viii. odeljak 34.

² Hesse's Bampton Lectures on Sunday, str. 201, izdanje 1866. U dodatnim beleškama, str. 866, on kaže: “U Ženevi postoji predanje da, kada je John Knox posetio Kalvina u nedelju, zatekao je svog strogo pomoćnika kako igra boćanje na zelenilu. Dr Hesi je očigledno odobrio ovo predanje.

Ženevi na osnovu ličnog zahteva Džona Kalvina sudijama tog grada. Ovako izgleda izjava Teodora Beze, Kalvinovog dugogodišnjeg prijatelja.¹ Bezin prevodilac ovoj činjenici dodaje sledeću izuzetnu izjavu:—

“Ažurnost ga je navela da uhapsi ovog jeresijarha u nedelju.”²

Ista činjenica je navedena od strane Robinsona:—

“Dok je čekao da čamac pređe jezero na svom putu za Ciri, Kalvin je na neki način saznao za njegov dolazak; i iako je bila nedelja, ipak je nagovorio glavnog predstavnika vlasti da ga uhapsi i zatvori. Tog dana po zakonima Ženeve nijedna osoba nije mogla biti uhapšena osim zbog smrtnog zločina; međutim, ova poteškoća je bila lako otklonjena, jer je Džon Kalvin izmišljao da je Servetus jeretik, a da je jeres težak zločin.”³

“Doktor je bio uhapšen i zatvoren u nedelju, trinaestog avgusta [1553. A. D.]. Istog dana je bio izveden pred sud.”⁴

Kalvinove reči u vezi sa hapšenjem su sledeće:—

“Neću poreći da je postao zarobljenik na moj zahtev.”⁵

Najveći pobornici svetosti prvog dana neće poreći da je u ovom slučaju najmanje grešno to što se dogodilo u nedelju. Ipak, činjenica da je Kalvin tog dana izazvao hapšenje Servetusa pokazuje da on nije bio uveren da taj dan poseduje bilo kakvu svetost.

Džon Barkli,⁶ učeni čovek škotskog porekla, i umereni Rimokatolik, koji je rođen ubrzo posle Kalvinove smrti, a rani

¹ Beza's Life of Calvin, Sibson's Translation, str. 55, izdanje 1836.

² Id. str. 115.

³ Eccl. Researches, pogl. x. str. 338.

⁴ Id. str. 339.

⁵ Beza's Life of Calvin, str. 168.

⁶ M'Clintock and Strong's Cyclopaedia, tom i. str. 663.

život proveo u istočnoj Francuskoj, ne mnogo udaljenoj od Ženeve, objavio je izjavu da su Kalvin i njegovi prijatelji u Ženevi

“Raspravljali da li bi reformatori, u cilju potpunijeg udaljavanja od Rimske crkve, trebali da usvoje četvrtak kao Hrišćanski Šabat.”

Drugi razlog koji je Kalvin naveo za ovu predloženu promenu bio je,

“Da bi to bio pravi primer hrišćanske slobode.”¹

Ovu izjavu odobrili su mnogi učeni protestanti,² od kojih se neki moraju priznati kao ljudi od iskrenosti i rasuđivanja. Međutim dr Tvis³ diskredituje Barkleja jer nije imenovao pojedince sa kojima se Kalvin konsultovao i nije ih naveo kao svedoke; i zato što je engleski kralj Džejms I svojevremeno osumnjičio Barkleja za izdaju. Ipak takav zločin nikada nije bio dokazan, niti se čini da je kralj nastavio da ga gleda u tom svetlu.⁴ Njegova istinitost nikada nije bila osporena. Barklejeva

¹ Hessey, str. 341, daje naznaku za naslov Barklejevog dela. To je *Parænesis ad Sectarios hujus temporis*, lib. 1, pogl. 13, str. 160, Rim, 1617.

² Videti Heylyn's *Hist. of the Sabbath*, deo ii. poglavlje vi. odeljak 8; Morer's *Lord's Day*, str. 216, 217, 228; *An Inquiry into the Origin of Septenary Institutions*, str. 55; *The Modern Sabbath Examined*, str. 26, Whitaker, Treacher, and Arnot, London, 1832; *Cox's Sabbath Literatur*, tom i. str. 165, 166; Hessey, str. 141, 142, 198, 341, i tamo citirani autori.

³ *Morality of the Fourth Commandment*, str. 32, 36, 39, 40.

⁴ U stvari, priča koju je Tvis ispričao da Barkleju ne treba verovati u onome što kaže o Kalvinu zato što se izdajnički poneo prema kralju Džejmsu I, koji ga iz tog razloga nije želeo unaprediti na svom dvoru, čini se potpuno neosnovanom. *Encyclopedia Britannica*, tom iv. str. 439, osmo izdanje, navodi sasvim drugačiji razlog. Tu se kaže: “U to vreme penzija dodeljena škotskom papisti bila bi uvrštena među nacionalne nepravde.” Naime, javno mnjenje tada ne bi tolerisalo promociju Rimokatolika. Međutim ovaj pisac veruje da je kralj tajno favorizovao Barkleja. Tako na strani 440. dodaje: “Iako se ne čini da je dobio bilo kakvu regularnu nadoknadu od kralja, možda bismo mogli pretpostaviti da je barem povremeno primao

izjava je možda netačna, ali nije u suprotnosti sa Kalvinovom doktrinom da crkva nije vezana za praznik koji bi trebalo da dođe jednom u *sedam* dana, čak i kada je Tindejl rekao da bi oni mogli da promene Šabat u ponedeljak ili da mogu da “učine svaki deseti dan svetim danom, samo ako vidimo razlog zašto”, i to je u savršenoj harmoniji sa Kalvinovom idejom o svetosti nedelje kako je već prikazano u njegovim navedenim delima. Kao i drugi reformatori, Calvin nije uvek bio dosledan sebi u svojim izjavama. Ipak, imamo njegovo rasuđivanje koje se tiče nekoliko tekstova koji se koriste da se dokaže promena Šabata, a takođe i vezani su za teoriju—da se zapovest može koristiti za nalaganje, ne sedmog dana, već jednog dana od sedam, a to je kobno za savremenu doktrinu prvog dana.

Džon Noks, veliki škotski reformator, bio je Calvinov blizak prijatelj, sa kojim je živeo u Ženevi tokom jednog perioda svog izgnanstva iz Škotske. Iako je temelj Prezbiterijanske crkve u Škotskoj postavio Noks, ili pre Calvin, jer je Noks sprovodio Calvinov sistem, i iako je ta crkva sada veoma stroga u svetkovanju nedelje kao Šabata, Noks je ipak razmišljao kao Calvin što se tiče obaveze svetkovanja tog dana. Izvorno Ispovedanje Vere te crkve sastavio je Noks 1560. A. D..¹ U tom dokumentu Noks navodi dužnosti prve ploče zakona na sledeći način:—

darivanja.” Ovaj pisac nije znao ništa o Barkleju kao razotkrivenom špijunu na kraljevom dvoru. O njegovom statusu kao čoveka on kaže na str. 441: “Da je bilo neke značajne mrlje u Barklejevom moralu, neko od njegovih brojnih protivnika bi to istakao.” M’Clintock and Strong’s Cyclopedia, tom i. str. 663, kaže da bi on “nesumnjivo uspeo na dvoru da nije bio Rimokatolik”. Videti takođe i Knight’s Cyclopedia of Biography, članak Barclay.

¹ Cox’s Sabbath Laws, itd. str. 123; M’Clintock and Strong’s Cyclopedia, tom v. str. 137–140.

“Imati jednog Boga, klanjati mu se i poštovati ga; prizivati ga u svim našim nevoljama; poštovati njegovo sveto ime; slušati njegovu reč; verovati istoj; učestvovati u njegovim svetim tajnama, dela su prve ploče.”¹

Jasno je da je Noks verovao da je zapovest o Šabatu izbačena sa prve ploče. Dr Hesi, nakon što je govorio o određenim referencama u vezi nedelje u svom kasnijem radu, daje ovu izjavu o sadašnjoj doktrini vezano za Šabat u Prezbiterijanskoj crkvi:—

“Sve u svemu, kakve god da se reči trenutno koriste u Škotskoj, to svakako nije zasluga velikog čoveka koga Škoti smatraju apostolom Reformacije u svojoj zemlji.”²

Ta crkva sada smatra da je nedelja božanski uspostavljeni spomen na Hristovo vaskrsenje, zapoveden autoritetom četvrte zapovesti. Međutim, to tako nisu smatrali Kalvin i Noks. Britanski pisac navodi stanje stvari u vezi sa nedeljom u Škotskoj oko 1601. godine:—

“Na početku sedamnaestog veka, krojači, obučari i pekari u Aberdinu su bili naviknuti da rade do osam ili devet ujutru svake nedelje. Dok je kršenje propisanih ritualnih obreda kažnjavano novčano, potpuno posvećenje nedelje koje je kasnije preovladalo tada je bilo nepoznato. Zaista, postojale su redovne ‘nedelje za igru’ u Škotskoj do kraja šesnaestog veka.”³

Ipak, Prezbiterijanska crkva je, posle Noksovog vremena, izvršila potpunu promenu u pogledu svetkovanja nedelje. Isti pisac kaže:—

“Prezbiterijanac Kirk uveo je u Škotskoj judaističko svetkovanje Šabata [nedelje], zadržavajući sa izvesnom nedoslednošću praznik nedelje Katoličke crkve, dok je odbacio sve druge praznike koje je njen autoritet posvetio.”⁴

¹ Quoted in Hessey's Bampton Lectures, str. 200.

² Id. str. 201.

³ Westminster Review, jul 1858, str. 37.

⁴ Westminster Review, jul 1858, str. 37.

Dr Hesi pokazuje metodu sprovođenja toga. On kaže:—

“Naravno trebalo je prevazići neke poteškoće. Šabat je bio sedmi dan, nedelja je bila prvi dan u sedmici. Međutim, genijalna teorija da je jedan dan od sedam suština četvrte zapovesti, brzo ih je pomirila.”¹

Okolnosti pod kojima je ova nova doktrina nastala, ime njenog autora i datum njenog objavljivanja, biće navedeni naknadno. To što je deo reformatora propustio da prizna autoritet četvrte zapovesti, i što nisu okrenuli ljude od Rimokatoličkih praznika ka Šabatu Gospodnjem, više je bilo za žaljenje nego za iznenađenje. Neprikladnost toga da oni sami sebe postave za standard božanske istine snažno je izražena sledećim rečima:—

“Luter i Calvin su reformisali mnoge zloupotrebe, posebno u autoritetu crkve, kao i neka velika izopačenja u učenjima; ali su ostavili druge stvari od daleko većeg značaja onako kako su ih i zatekli... Velika im zasluga pripada što su otišli toliko daleko koliko jesu, i nisu oni krivi nego mi ako nas njihov autoritet navede da ne idemo dalje. Radije bi trebalo da ih oponašamo u smelosti i duhu kojim su doveli u pitanje i ispravili tolike davno utvrđene greške; i koristeći njihov rad, napredujmo dalje nego što su oni bili u stanju. Malo razloga imamo da navodimo njihovo ime, autoritet i primer kada su oni uradili veliki posao, a mi ne radimo ništa. U tome ne oponašamo njih, već one koji su im se suprotstavljali i protivili im se, voljni da zadrže stvari onakve kakve su bile.”²

¹ Hesej, str. 203.

² Dr Priestly, as quoted in Cox's "Sabbath Laws", str. 260.

POGLAVLJE XXIII

LUTER I KARLŠTAD

Slučaj Karlštada vredan pažnje—Njegove teškoće sa Luterom u vezi sa Jakovljevom poslanicom—Njegova smelost u suprotstavljanju papi sa Luterom—Šta je Karlšad uradio tokom Luterovog zatočeništva—Koliko je daleko otišao u fanatizam—Ko je saradivao sa Karlšadom na uklanjanju slika iz crkava, potiskivanju mise i ukidanje zakona o celibatu—Luter je po povratku obnovio misu i potisnuo jednostavnu uredbu o Gospodnjoj večeri—Karlšad se povinovao Luterovoj ispravci—Posle dve godine, Karlšad se osećao prinuđenim da se suprotstavi Luteru u pogledu Gospodnje večere—Osnove njihovih razlika u pogledu Reformacije—Luter je tvrdio da su Hristovo telo i krv bukvalno prisutni u hlebu i vinu—Karlšad je rekao da su oni jednostavno predstavljeni njima—Neslaganje koje je usledilo—Karlšad opovrgnut progonoštvom—Okrutno postupanje prema njemu u izgnanstvu—On nije bio povezan sa nedoličnim ponašanjem anabaptista—Zašto je Karlšad bio tako oštro osuđen—Dobinjeova procena ovog neslaganja—Karlšadov rad u Švajcarskoj—Luter piše protiv njega—Luter i Karlšad su se pomirili—Dobinjeova procena Karlštada kao učenjaka i Hrišćanina—Karlšad svetkovatelj Šabata—U čemu je Luter imao koristi od Karlštada—U čemu je Luter mogao imati koristi od Karlštada.

Vredno je pažnje da je bar jedan od istaknutih reformatora—Karlšad—bio Sabatarijanac. Nemoguće je čitati zapise o Reformaciji bez ubeđenja da je Karlšad želeo temeljnije delo reformacije od Lutera. I dok je Luter bio sklon da toleriše određene zloupotrebe da Reformacija ne bi bila ugrožena, Karlšad je bio izložen potpunoj opasnosti zarad punog povratka Svetom Pismu.

Sabatarijanski principi Karlštada, njegova intimna veza sa Luterom, njegova istaknutost u ranoj historiji Reformacije i važan uticaj Luterove odluke u vezi sa Šabatom na celokupnu istoriju Protestantske crkve, čine onog prvo pomenu-tog vrednim pažnje u istoriji Šabata. Zapis o njemu daćemo rečima najboljih istoričara, od kojih niko nije imao naklonosti ka njegovom svetkovanju sedmog dana. Način na koji navode njegove greške pokazuje da nisu bili pristrasni prema njemu. Ubrzo nakon što je Luter počeo da propoveda protiv zasluga dobrih dela, njegovo duboko interesovanje za delo oslobađanja ljudi iz papskog ropstva dovelo ga je do toga da odbije nadahnutost onih delova pisama koji su citirani protiv njega. Dr Sirs ovako navodi slučaj:—

“Luter je bio toliko revnosan da održi doktrinu opravdanja verom, da je bio spreman čak da dovede u pitanje autoritet nekih delova Svetog Pisma, za koje mu se činilo da nisu usklađeni sa tim. Njegovi izrazi ukazuju na veliku odbojnost, posebno prema Jakovljevoj poslanici.”¹

Pre Luterovog zatočeništva u zamku Vartburg, nastao je spor između njega i Karlštada upravo oko ove teme. Od strane Karlštada je zabeleženo da je 1520. godine,

“Objavio traktat ‘O Kanonu Svetog Pisma’, koji je, iako je bio nagrđen ogorčenim napadima na Lutera, ipak bio kvalitetno delo, ističući veliko načelo Protestantizma, naime vrhovni autoritet Svetog Pisma. On se takođe u to vreme borio i za autoritet Poslanice Sv. Jakova, protiv Lutera. Posle objavljivanja bule Lava X protiv reformatora, Karlšad je pokazao pravu i poštnu hrabrost u čvrstom stajanju uz Lutera. Njegov rad o ‘Papal Sanctity’ (1520.) napada nepogrešivost pape na temelju Biblije.”²

¹ Life of Luther by Barnas Sears, D. D., veće izdanje. str. 400, 401.

² M’Clintock and Strong’s Cyclopedia, tom ii. str. 123.

Lutera su, kao što je poznato, dok se vraćao sa Sabora u Wormsu, uhvatili agenti Elektora iz Saksonije i sakrili od njegovih neprijatelja u zamku Vartburg. Čitamo o Karlštadu za vreme ovog perioda na sledeći način:—

“Godine 1521., tokom Luterovog zatočeništva u Vartburgu, Karlš tad je imao skoro potpunu kontrolu nad reformnim pokretom u Vitenbergu, i bio je vodeći na univerzitetu. On je napao monahizam i celibat u traktatu ‘O Celibatu, Monahizmu i Udovištvu’. Njegova sledeća tačka napada bila je Misa, a ubrzo je usledila pobuna studenata i mladih građana protiv Mise. Na Božić 1521. dao je sakrament laicima na oba načina, i na Nemačkom, a u januaru 1522. se oženio. Njegova naprasita revnost ga je navela da uradi sve u šta je verovao da je ispravno, odmah i samovoljno. Međutim, ubrzo je prestigao Lutera, a jedna od njegovih velikih grešaka bila je što je Stari Zavet postavio na istu osnovu sa Novim. Januara 24., 1522., Karlš tad je izdejtvoovao usvajanje novog crkvenog ustava u Vitenbergu, koji je od neke važnosti samo kao prva Protestantska organizacija Reformacije.”¹

U to vreme u Vitenbergu su bili prisutni izvesni fanatični učitelji, koji su, iz grada odakle su došli, nazivani “prorocima Cvikua”. Uzeli su Karlštada na neko vreme toliko pod svoj uticaj, da je on zaključio da su akademske diplome grešne, i da, pošto je nadahnuće Duha bilo dovoljno, nije bilo potrebe za ljudskim učenjem. Zbog toga je savetovao studente univerziteta da se vrate svojim kućama.² Ta ustanova je bila u opasnosti od raspada. Takav je bio Karlš tadov kurs u Luterovom odsustvu. Sa izuzetkom ovog poslednjeg poteza, njegovi postupci su sami po sebi bili ispravni.

¹ Id. Ib.

² D'Aubigne's History of the Reformation, knjiga ix.

Promene koje su napravljene u Vitenbergu tokom Lutero-
vog odsustva, pravovremeno ili ne, uglavnom se stavljaju na
Karlštadov račun i kaže se da ih je on učinio na svoju ličnu
odgovornost i na fanatičan način. Ipak, to je bilo sasvim
drugačije. Dr Maklejn ovako kaže o slučaju:—

“Čitalac bi možda mogao da stvori sliku, iz izveštaja dr Moshajma o ovoj
stvari, da je Karlšlad uveo ove promene samo na osnovu svog autoriteta;
međutim daleko od toga; potiskivanje privatnih misa, uklanjanje slika iz
crkava, ukidanje zakona koji je nalagao celibat sveštenstvu; a te promene
koje je naš istoričar okarakterisao kao ishitrene i opasne, izvršio je Karlš-
lad, u saradnji sa Bugenhagen, Melanhtonom, Jonasom Amsdorfom i
drugima, a potvrdio ih je Elektor od Saksonije; tako da postoji razlog da
se razume da je jedan od glavnih uzroka Lutero-
vog nezadovoljstva ovim
promenama bilo njihovo uvođenje u njegovom odsustvu; osim ako pre-
postavimo da se on do sada nije oslobodio okova sujeverja, kao i da više
ne razume apsurdnost i pogubne posledice upotreba slika.”¹

Karlšlad je dao čašu laicima koje su dugo vremena bili lišeni
zbog Rima. Odvojio je bogoslužjenje posvećenog hleba. Dr
Sirs opisuje ovo Karlštadovo delo, a zatim nam govori šta je
Luter uradio u vezi sa tim po povratku. Ovo su njegove reči:—

“On [Karlšlad] je dosada obnovio sakrament Gospodnje večere tako
da je laicima delio vino isto kao i hleb. Luter je, ‘da ne bi uznemirio slabe
savesti’, insistirao samo na deljenju hleba i nadjačao. On [Karlšlad] je
odbacio praksu uzdizanja i obožavanja posvećenog hleba. Luter je to
dozvolio i ponovo uveo.”²

Položaj Karlštada je u to vreme bio veoma težak. On nije pri-
hvatio “mnoge stvari koje su naučavali novi učitelji” iz Cvikua.

¹ Mosheim's Church History, knjiga iv. vek xvi. odeljak 3, deo ii. para-
graf 22.

² Life of Luther, str. 401.

Ipak, on je javno poučavao neke od njihovih fanatičnih ideja u vezi sa uticajem Duha Božijeg koji zamenjuje neophodnost proučavanja. Međutim, u suzbijanju idolopokloničkih obreda Rimokatolika, on je u suštini bio u pravu. Osećao je bol dok je ponovo gledao veliki deo tih obreda. Štaviše, Elektor mu nije dozvolio da propoveda ili piše o tačkama u kojima se razlikovao od Lutera. Dobinje ovako iznosi njegovo postupanje:—

“Uprkos tome, on je žrtvovao svoje samoljublje zarad mira, obuzdao želju da opravda svoju doktrinu, pomirio se, barem naizgled, sa svojim kolegom [Luterom] i ubrzo potom nastavio studije na univerzitetu.”¹

Dok je Luter podučavao neke doktrine koje Karlštat nije mogao da odobri, on je konačno osetio da mora da govori. Dr Sirs ovako piše:—

“Nakon što je Karlštat bio primoran da ćuti, od 1522. do 1524., i da se potčini Luterovoj superiornoj sili i autoritetu, više se nije mogao obuzdati. Stoga je napustio Vitenberg i uspostavio štampariju u Jeni, preko koje je mogao, u nizu publikacija, dati oduška svojim ubeđenjima, tako dugo gušenim.”²

Principi u osnovi njihovih ideja o Reformaciji bili su ovi: Karlštat je insistirao na odbacivanju svega u Katoličkoj crkvi što nije bilo odobreno u Bibliji; Luter je bio odlučan da zadrži sve što nije izričito bilo zabranjeno. Dr Sirs ovako navodi njihove primarne razlike:—

“Karlštat je tvrdio da ‘mi ne treba u stvarima koje se tiču Boga da se obaziremo na ono što govori ili misli mnoštvo, već da gledamo jednostavno na reč Božiju. Drugi’, dodaje on, ‘kažu da zbog slabih, mi ne treba

¹ D'Aubigne's History of the Reformation, knjiga ix. str. 282. Koristim odlično jednotomno izdanje Portera i Coutsa.

² Life of Luther, str. 402, 403.

da *žurimo*, da držimo zapovesti Božije, već da čekamo dok oni ne postanu mudri i jaki'. Što se tiče obreda koji su uvedeni u crkvu, on je prosudio kao što su to učinili i Švajcarski reformatori, da treba odbaciti sve ono što nije imalo ovlašćenje u Bibliji. 'Dovoljno je protiv Svetog Pisma ako u njemu ne možete naći nikakvog osnova za to.'

Luter je, naprotiv tvrdio, 'Sve što nije protiv Svetog Pisma je za Pismo, a Sveto Pismo za to. Iako Hristos nije zapovedio obožavanje posvećenog hleba, nije ga ni zabranio'. 'Nije tako', rekao je Karlštad, 'mi smo vezani za Bibliju i niko ne sme da odlučuje na osnovu misli svog srca'.¹

Interesantno je znati šta je bila tema koja je izazvala neslaganje između njih i kakav je bio stav svakog od njih. Dr Maklejn ovako navodi povod sukoba koji je sada nastao:—

"Ova razlika u mišljenjima između Karlštada i Lutera u vezi sa evharistijom bila je pravi uzrok žestokog sukoba između ta dva ugledna čoveka, i veoma je malo išla u prilog časti ovog drugog; jer, ma kako objašnjenje, koje je prvi dao o rečima o ustanovi Gospodnje večere, može izgledati usiljeno, ipak mišljenje koje je on imao o toj uredbi kao spomenu Hristove smrti, a ne kao proslavljenju njegovog telesnog prisustva, kao posledice konstupstancijacije sa hlebom i vinom, beskrajno je racionalnija od Luterove doktrine, koja je bila opterećena nekim najočiglednijim besmislenostima transupstancijacije; i ako se pretpostavi da je Karlštad previše usilio pravilo tumačenja, kada je tvrdio da je Hristos izgovorio zamenicu *ovo* (u rečima *Ovo je moje telo*) ukazujući na njegovo telo, a ne na hleb, šta da mislimo o Luterovom objašnjenju besmislene doktrine konstupstancijacije prema kojoj je to slično usijanom gvožđu, u kojem su sjedinjena dva elementa, kao što je telo Hristovo sa hlebom evharistije?"²

Dr Sirs takođe navodi razlog ovog sukoba 1524:—

"Najvažnija razlika između njega i Lutera, i ona koja je kod ovog drugog najviše izazivala ogorčenje, odnosila se na Gospodnju večeru.

¹ Id. str. 401, 402.

² Mosheim's Hist. of the Church, knjiga iv. vek xvi. odeljak 3, deo ii. paragraf 22.

On se protivio ne samo transsupstancijaciji, već i konsupstancijaciji, stvarnom prisustvu, uzdizanju i obožavanju posvećenog hleba. Luter je odbacio prvo, tvrdio je drugo i treće, a dozvolio prestalo dvoje. U pogledu stvarnog prisustva kaže: ‘U sakramentu je stvarno telo Hristovo i prava krv Hristova, da čak i nedostojni i bezbožnici mogu jesti i piti; i “da mogu jesti i piti fizički” takođe, a ne duhovno kao što Karlštad smatra.’¹

Da je Luter bio taj koji je prvenstveno pogrešio u ovom neslaganju, danas će skoro svi priznati. Dobinje se ne može uzdržati a da ga ne osudi:—

“Kada je jednom pokrenuto pitanje Gospodnje večere, Luter je odbacio pravi temelj Reformacije i zauzeo stav *za sebe i svoju crkvu u isključivom Luterizmu*.”²

Neslaganje je na sledeći način okarakterisano od strane dr Sirsa:—

“Nastalo je žestoko neslaganje. Obe strane su prekoračile granice Hrišćanske pristojnosti i umerenosti. Karlštad je sada bio u blizini vreve Anabaptista, uzbuđen od strane Mincera. On je saosećao sa njima u nekim stvarima, ali nije odobravao njihov nered. Luter je najviše tome doprineo.”³

Očigledno je da u ovom nadmetanju Luter nije stekao nikakvu odlučujuću prednost, čak ni po proceni svojih prijatelja. Elektor Saksonije se umešao i proterao Karlštada! Dobinje ovako navodi slučaj:—

“On je izdao naređenja da se Karlštad liši svojih pozicija, i prognao ga, ne samo iz Orlamunda, već i iz država elektorata.”⁴

“Luter nije imao nikakve veze sa ovom strogošću princa: to je bilo strano njegovoj naravi,—i to je kasnije dokazao.”⁵

¹ Life of Luther, str. 402.

² D'Aubigne's Hist. of Ref., knjiga x. str. 312.

³ Life of Luther, str. 403.

⁴ D'Aubigne's Hist. of Ref., knjiga x. str. 314, 315.

⁵ Id. Ib.

Karlštad je, zbog toga što je zadržao doktrinu koju sada drže skoro svi Protestanti, u vezi sa Gospodnjom večerom, i što je poricao Luterovu doktrinu da je Hristos lično prisutan u hlebu, godinama bio lutajući beskućnik. Njegovo progonstvo se dogodilo 1524. Ono što je usledilo ovako je opisano:—

“Od ovog datuma do 1534. lutao je Nemačkom, gonjen progoniteljskim mišljenjima i Luterana i Papista, i ponekad dovođen do velikih teškoća zbog nemaštine i nepopularnosti. Međutim, iako je uvek nalazio simpatije i gostoprimstvo među Anabaptistima, on je ipak očigledno oslobođen optužbi za saučesništvo u Mincerovoj pobuni. Ipak, bilo mu je zabranjeno da piše, njegov život je ponekad bio u opasnosti, a on prikazuje melanholični prikaz čoveka velikog i ispravnog u mnogo čemu, ali čija ga je brzopletost, ambicija i neiskrena revnost, zajedno sa mnogim fanatičnim mišljenjima, stavila pod dobro utemeljenu, ali neumerenu kritiku i prijatelja i neprijatelja.”¹

Čini se da su takve reči prilično neopravdane činjenicama. Nije bilo pravde u ovom progonu Karlštada. Nakratko jeste imao neke fanatične ideje, ali ih kasnije nije zadržao. Isti pisac govori dalje u istom tonu:—

“Ne može se poreći da je on u mnogim aspektima očigledno bio ispred Lutera, međutim njegova greška se nalazila u njegovoj žurbi da obori i ukine spoljašnje forme i pompe pre nego što su srca ljudi, a nesumnjivo i njegovo, bila pripremljena unutrašnjom promenom. Njegove biografije su brojne, a Reformacija mu bez sumnje duguje mnoga dobra koja mu nisu pripisana, jer su bila u senci grešaka koje je napravio.”²

Ovde je navedena važna istina u vezi sa službom Karlštada, ali je povezana sa nagoveštajima zla koji nemaju dovoljno osnova u činjenicama. Dr Sirs ovako govori o teškim rečima koje se tiču njega:—

¹ M'Clintock and Strong' s Cyclopedia, tom ii. str. 123.

² Id. Ib.

“Tri veka Karlštadov moralni karakter je bio tretiran donekle kao i Luterov što bi bio, da se čulo samo Katoličko svedočanstvo. Ta strana je bila i svedok i sudija. Šta ako bismo o Cvinglijevom Hrišćanskom karakteru sudili prema Luterovim izjavama? Istina je da je teško da je Karlštad pokazao gori duh, ili da je upotrebio više uvredljivih izraza prema Luteru, nego što je Luter prema njemu. Karlštad je znao da je u mnogim stvarima istina bila na njegovoj strani; a ipak, u ovim, ništa manje nego i u drugim, bio je slomljen građanskom vlašću, koja je bila na strani Lutera.”¹

Dobinje ovako govori o sporu između ova dva čoveka:—

“Svako se okreće protiv zablude koja se, po njegovom mišljenju, čini najštetnijom, i u napadu na nju ide—može biti—izvan istine. Međutim, kada se ovo ima u vidu, ipak je istina da su obojica u pravu u pobedničkom zaokretu svojih misli, i iako su se nalazili u različitim taborima, dva velika učitelja se ipak nalaze pod istom zastavom—zastavom Isusa Hrista, koji je jedini ISTINA u punom značenju te reči.”²

Dobinje kaže o njima nakon što je Karlštad bio prognan:—

“Nemoguće je ne osetiti bol pri razmišljanju o ova dva čoveka, nekada prijatelja, i obojica vredni našeg poštovanja, tako ljutito suprotstavljena.”³

Nešto posle Karlštadovog proterivanja iz Saksonije, on je posetio Švajcarsku. Dobinje govori o rezultatu njegovog rada u toj zemlji, i o tome šta je Luter učinio prema njemu:—

“Njegove instrukcije su ubrzo privukle pažnju skoro jednaku onoj koju su izazvale prve teze koje je izneo Luter. Činilo se da je Švajcarska skoro prešla na njegovu doktrinu. Činilo se da su Bucer i Kapito takođe prihvatili njegove stavove.”

“Tada se Luterov gnev podigao do vrhunca; i on je izdao jedan od najmoćnijih, ali i NAJNEČUVENIJIH od svojih kontroverznih spisa—svoju knjigu ‘*Against the Celestial Prophets*’.”⁴

¹ Life of Luther, str. 400.

² D’Aubigne’s Hist. Ref., knjiga x. str. 312.

³ Id. knjiga x. str. 315.

⁴ D’Aubigne’s Hist. Ref., knjiga x. str. 315.

Dr Sirs takođe pominje napore Karlštada u Švajcarskoj i govori o Luterovoj neiskrenoj knjizi:—

“Delo koje je napisao protiv njega, nazvao je ‘Against the Celestial Prophets’. Ovo je bilo neiskreno; jer se spor uglavnom odnosio na sakrament Gospodnje večere. Na jugu Nemačke i u Švajcarskoj, Karlšlad je našao više pristalica od Lutera. Prognan kao Anabaptista, primljen je kao sledbenik Cvinglija.”¹

Dr Maklejn priča o nečemu što je usledilo, što je vredno bolje prirode ova dva slavna čoveka:—

“Karlšlad je, posle svog proterivanja iz Saksonije, sastavio traktat protiv entuzijazma generalno, a posebno protiv neobičnih načela i prgavih postupaka Anabaptista. Ovaj traktat je čak bio upućen i Luteru, koji je bio toliko pogođen njime, da se pokajao zbog svog nedostojnog postupanja prema Karlšladu, zalagao se za njega i zadobio od elektora dozvolu da se vrati u Saksoniju.”²

“Posle ovog pomirenja sa Luterom, sastavio je traktat o evharistiji, koji odiše najprijetnijim duhom umerenosti i poniznosti; i nakon što je proučio spise Cvinglija, gde je video svoja sopstvena razmišljanja na tu temu sačuvana sa najvećom razumljivošću i snagom dokaza, po drugi put se uputio ka Cirihu, a odatle u Bazel, gde je bio primljen da služi kao pastor i profesor teologije, i gde je, pošto je živeo uzorno i u stalnoj praksi svake Hrišćanske vrline, umro, usred najtoplijih izliva pobožnosti i rezignacije, 25. decembra 1541 godine.”³

O Karlšladovoj učenosti i njegovoj savesnosti, Dobinje ovako govori:—

“Bio je dobro upoznat”, kaže dr Šeur, “sa Latinskim, Grčkim i Hebrejskim; a Luter je priznao da je bio nadmoćniji od njega u znanju. Obdaren

¹ Life of Luther, str. 403.

² Mosheim's Church Hist., knjiga iv. vek 16, odeljak 3, deo ii. paragraf 22.

³ Id. Ib. Približno istu izjavu dao je Du Pin, tom 13, pogl. ii. odeljak 20, str. 103, 1703 n. e.

velikom moći uma, žrtvovao je zarad svojih ubeđenja slavu, položaj, zemlju, pa čak i svoj hleb”.¹

O njegovom Sabatarijanskom karakteru svedoči i dr Vajt, lord biskup od Elija:—

“Na isti način [svetkovanje sedmog dana] je takođe u Luterovo vreme bilo oživljeno od strane Karlštada, Sternebergiusa, i od nekih sektaša među Anabaptistima što je i tada i od tada oduvek bilo osuđivano kao Jevrejsko i jeretičko.”²

Dr Sirs pominje Karlštadovo svetkovanje sedmog dana, ali kao što je sasvim uobičajeno kod istoričara prvog dana u takvim slučajevima, čini to na takav način da ostavlja činjenicu dovoljno nejasnom tako da je čitalac preskoči a da je ne zapazi. Ovako on piše:—

“Karlštad se suštinski razlikovao od Lutera u pogledu upotrebe Starog Zaveta. Kod njega je Mojsijev zakon još uvek bio obavezujući. Luter je, naprotiv, imao snažnu averziju prema onome što on naziva legalnom i judaističkom religijom. Karlštad se držao božanskog autoriteta Šabata iz Starog Zaveta; Luter je verovao da su Hrišćani slobodni da svetkuju bilo koji dan kao Šabat, pod uslovom da su složni u svetkovanju tog dana.”³

Imamo, međutim, Luterovu sopstvenu izjavu o Karlštadovim stavovima o Šabatu. To je iz njegove knjige “Against the Celestial Prophets”:—

“Zaista, ako bi Karlštad i dalje pisao o Šabatu, nedelja bi morala da popusti, a Šabat—to jest, subota—bi morala da se drži svetom; on bi nas zaista učinio Jevrejima u svemu, i trebalo bi da se obrežemo: jer to je tačno, i ne može se poreći, da onaj ko smatra neophodnim da se drži

¹ Hist. Ref., knjiga x. str. 315.

² Treatise of the Sabbath Day, str. 8.

³ Life of Luther, str. 402.

jedan Mojsijev zakon, i drži ga kao Mojsijev zakon, mora smatrati sve neophodnim, i mora ih sve držati.”¹

Razni historičari koji govore o problemima između Lutera i Karlštada, govore slobodno o motivima svakog od njih. Ipak o takvim stvarima najbolje je govoriti malo; Sudnji dan će pokazati srca ljudi, a mi moramo čekati do tada. Možemo, međutim, slobodno govoriti o njihovim delima, i možemo na pravi način imenovati stvari preko kojih bi jedan drugom koristili. Karlštadove greške u Vitenbergu nisu se desile zato što je odbio Luterovu pomoć, već zato što je bio lišen nje zbog Luterovog zatočeništva. Luterova greška u onim stvarima u kojima je Karlštad bio u pravu bila je zato što je smatrao da je najbolje da odbaci Karlštadovu doktrinu.

1. Karlštadova greška u ukklanjanju slika, potiskivanju mise, ukidanju monaških zaveta, ili zaveta celibata, i u davanju vina kao i hleba na Gospodnjoj večeri, i u vršenju službe na Nemačkom umesto na Latinskom, ako je i bila greška, bila je više greška vremena nego doktrine. Da je Luter bio sa njim, verovatno bi sve bilo odloženo za nekoliko meseci ili možda za nekoliko godina.

2. Karlštad bi verovatno Luterovim prisustvom bio spašen da ne dođe pod uticaj Cvikauskih proroka. Kao što je bilo, on je na kratko prihvatio, ne generalno njihovo učenje, već njihovu doktrinu da nadahnuće Svetog Duha u vernicima čini ljudsko učenje ispraznim i bezvrednim. Ipak u obe ove stvari Karlštad se potčinio Luterovoj ispravci.

¹ Citirano u *Life of Martin Luther in Pictures*, str. 147, Filadelfija, J. W. Moore, 195 Chestnut street.

Da je Luter cenio Karlštada, imao bi koristi u sledećim pojedinostima:

1. U svojoj revnosti za doktrinu o opravdanju verom, on bi bio spasen od poricanja nadahnutosti Jakovljeve poslanice, i ne bi rekao za nju da je “bezvredna i prazna poslanica”.¹

2. Umesto zamene transupstancijacije, što je Rimokatolička doktrina da hleb i vino Gospodnje večere postaju Hristovo doslovno telo i krv, za konsupstancijaciju, doktrinu koju je on privezao za Luteransku crkvu da su Hristovo telo i krv zapravo prisutni *u* hlebu i vinu, on bi toj crkvi dao doktrinu da hleb i vino jednostavno predstavljaju telo i krv Hristovu i da se koriste u znak spomena na njegovu žrtvu za naše grehe.

3. Umesto da se čvrsto drži svake stvari koja u Rimokatoličkoj crkvi nije izričito bila zabranjena u Bibliji, on bi ostavio po strani sve ono što nije imalo doslovno neodobranje te svete knjige.

4. Umesto katoličkog praznika nedelje, on bi svetkovao i preneo Protestantskoj crkvi drevni Šabat Gospodnji.

Karlštadu je bila potrebna Luterova pomoć i on ju je prihvatio. Nije li Luteru bila potrebna od Karlštada? Nije li vreme da Karlš tad bude odbranjen od velike klevete koju mu je nametnula prevlađujuća strana? I da li bi to bilo odavno učinjeno da Karlš tad nije bio odlučni Sabatarijanac?

¹ M'Clintock and Strong, tom ii. str. 123; Komentar dr A. Klarka, predgovor Jakovu.

POGLAVLJE XXIV

SVETKOVATELJI ŠABATA U ŠESNAESTOM VEKU

Presuda mučeniku Fritu—Reformacija obasjava svetkovatelje Šabata svetlošću u raznim zemljama—U Transilvaniji—U Bohemiji—U Rusiji—U Nemačkoj—U Holandiji—U Francuskoj—U Engleskoj.

Džon Frit, poznati engleski reformator i mučenik, bio je obraćen zahvaljujući Tindejlovom radu oko 1525. i pomogao mu je u prevodu Biblije. Spaljen je u Smitfildu, 4. jula 1533. O njemu na najbolji način govore istoričari Engleske Reformacije.¹ Svoje stavove o Šabatu i prvom danu on ovako iznosi:—

“Jevreji imaju reč Božiju za svoju subotu, jer je sedmi dan, i zapovedeno im je da sedmi dan drže svetim. A mi nemamo reč Božiju koja je za nas, već protiv nas; jer ne držimo sedmi dan, kao što to rade Jevreji, nego prvi, koji nije zapoveden Božijim zakonom.”²

Kada je reformacija skinula zavesu tame koja je pokrivala narode Evrope, svetkovatelji Šabata su bili pronađeni u Transilvaniji, Bohemiji, Rusiji, Nemačkoj, Holandiji, Francuskoj i Engleskoj. Nije Reformacija ta koja je omogućila postojanje ovim Sabatarijancima, jer vođe Reformacije, kao telo, nisu bili prijateljski raspoloženi prema takvim stavovima. Naprotiv, čini se da su ovi svetkovatelji Šabata bili ostaci drevnih

¹ M’Clintock and Strong, tom iii. str. 679; D’Aubigne’s Hist. Ref., knjiga xviii. str. 672, 689, 706, 707; knjiga xx. str. 765, 766; Fox’s Acts and Monuments, knjiga viii. str. 524–527.

² Frith’s works, str. 69, citirano u Hessey, str. 198.

crkava koje su držale Šabat i koje su svedočile za istinu tokom Mračnog Doba.

Transilvanija, zemlja koja sada čini jednu od istočnih divizija Austrijskog Carstva, bila je, u šesnaestom veku, nezavisna kneževina. Otprilike sredinom tog veka, zemlja je bila pod vlašću Sigismunda. Istoričar Baptista, Robinson, daje sledeći zanimljiv zapis o događajima u tom dobu u toj zemlji:—

“Princ je prve religiozne utiske primio pod svojim kapelanom Aleksiusom, koji je bio Luteranac. Nakon smene, izabrao je Ferenc David da ga nasledi, i od njega je dalje bio obavešten o principima Reformacije. David je bio rodom iz tog izuzetno naseljenog i dobro utvrđenog grada koji starosedeoci zovu Kolosvar, Nemci Klausenberg, a drugi Klaudiopolis. Bio je čovek učenosti, govora i pobožnosti, i u ovom delu svog života je rasuđivao pravednije o principima reformacije nego mnogi njegovi savremenici. Godine 1563. njegovo visočanstvo je pozvalo nekoliko učenih stranaca da dođu u Transilvaniju kako bi pomogli napredovanju Reformacije.”¹

“Nekoliko drugih stranaca, koji su bili proganjani u drugim mestima, potražili su utočište u ovoj zemlji, gde je progon zbog religije bio nepoznat. Ove izbeglice su bili Unitaristički baptisti, a posredstvom njihovog neumornog napornog rada i govora, princ, najveći deo senata, veliki broj sveštenika, i mnoštvo ljudi se zdušno priklonilo njihovoj zamisli Reformacije.”²

“Baptisti su na kraju postali daleko najbrojnija grupa i dobili su štampariju i akademiju, a katedrala im je bila data za mesto bogoslužjenja. To su dobili bez ikakvog nasilja, i dok su formirali svoje crkve prema ubeđenjima svojih članova, nikoga nisu proganjali, već su dozvoljavali istu slobodu drugima, a veliki broj Katolika, Luterana i Calvinista je živeo u savršenoj slobodi.”³

¹ Eccl. Researches, pogl. xvi. str. 630.

² Id. Ib.

³ Id. str. 631.

G. Robinson nas dalje obaveštava da je David zauzeo ekstremno unitarističko gledište u pogledu obožavanja Hrista, što je izgleda bila jedina ozbiljna greška na kojoj mu se može zameriti. David je bio baptistički sveštenik Unitarijanac, kome su njegova braća poverila nadzor nad crkvama u Transilvaniji. Njegov uticaj u toj zemlji u jednom periodu bio je veoma veliki. Njegovi stavovi o Šabatu su ovako navedeni:—

“On je smatrao da Jevrejski Šabat nije ukinut, i zato je držao svetim sedmi dan. On je takođe verovao u doktrinu o milenijumu, i kao pošten čovek, ono što je verovao, to je naučavao. Njega su transilvanijske crkve smatrale apostolom, i osedeo je u njihovoj službi; međutim Katolici, Luterani i Kalvinisti su ga smatrali Turčinom, bogohulnikom i ateistom, a njegova Poljska Baptistička braća su govorila da je pola Jevrejin. Da je bio potpuno Jevrejin ne bi morao da bude zatvoren zbog svojih razmišljanja.”¹

“Na koji način Vrhovni Ispitivač srca jedino zna, ali nekim metodama do tada nepoznatim u Transilvaniji, starac je bio uhapšen, a od strane senata osuđen na smrt. Bio je zatvoren u zamku, a providenje stavljajući tamo tačku na njegov život, spaslo je njegove progonitelje od sramote javnog pogubljenja.”²

G. Robinson kaže da su “mnogi okrivljivani” za Davidovu smrt, “ipak možda tajni izvori ovog događaja nikada neće biti poznati dok Sudija sveta ne izvrši istragu za krv”. U to vreme u Transilvaniji je bilo mnogo Sabatarijanaca, jer gospodin Robinson nabraja mnoge znamenite osobe koje su bile istih stavova kao i David. Ambasador Bekuesiusa, general vojske; princeza, sestra princa Jovana; državni savetnik, Čakius i dva Kuenda; general Andraš, i mnogi drugi visokog položaja; Somer, rektor akademije u Klaudiopolisu; Matija Glirije,

¹ Eccl. Researches, pogl. xvi. str. 636.

² Id. str. 636, 637.

Adam Nojzer, i Kristian Franken, profesor na akademiji u Klaudiopolisu.

“Ovi su”, kaže Robinson, “svi bili istih mišljenja kao i David, kao i mnogi drugi iz različitih staleža, koji su posle njegove smrti u zatvoru, branili njegovo mišljenje protiv Sokinusa. Paleolog je bio istog mišljenja; on je pobjegao u Moraviu, ali ga je car uhvatio, na zahtev pape Grigorija XIV, i odveo u Rim, gde je bio spaljen kao jeretik. Bio je star čovek, i u početku se uplašio i odrekao svega, ali se pribrao i pokorio svojoj sudbini kao Hrišćanin”.¹

Ove osobe su sigurno bile Sabatarijanci. Moshajm, nakon što je rekao da je David “za sobom ostavio učenike i prijatelje, koji su energično zadržali njegova mišljenja”, dodaje:—

“Najistaknutiji među njima su bili Jakov Paleolog, sa ostrva Čio, koji je bio spaljen u Rimu 1585; Kristijan Franken, koji se lično raspravljao sa Sokinusom; i Džon Somer, koji je bio upravitelj akademije Klausenberg. Ova mala sekta je bila žigosana od strane Sokinusovih pisaca, sramotnim imenom POLU JEVIJE.”²

Imamo još jedan zapis o Sabatarijancima u Transilvaniji u smislu da je u vreme Davida,

“Džon Gerendi je [bio] poglavar Sabatarijanaca, naroda koji nije svetkovao nedelju već subotu, i čiji su učenici uzeli ime Genoldisti.”³

Svetkovatelji Šabata su takođe bili pronađeni u Bohemiji, zemlji Srednje Evrope, u vreme Reformacije. Zavisni smo od onih koji su prezreli njihovu veru i praksu kako bi saznali nešto o njihovom postojanju. Erazmo o njima govori ovako:—

¹ Eccl. Researches, pogl. xvi. str. 640.

² Mosheim's Hist. Church, knjiga iv. vek 16, odeljak 3, deo ii. pogl. iv. paragraf 23.

³ Lamy's History of Socinianism, str. 60.

“Čujemo da se sada među Bohemijancima pojavila nova vrsta Jevreja koji se nazivaju Sabatarijanci, koji svetkuju Šabat sa toliko praznoverja, da ako im toga dana nešto upadne u oči, oni to neće ukloniti; kao da im Gospodnji dan nije dovoljan umesto Šabata, koji je i za apostole bio svet; ili kao da Hrist nije dovoljno naznačio šta treba dozvoliti na Šabat.”¹

Ne treba da govorimo ništa o navodnom praznoverju ovih svetkovatelja Šabata. Izjava dovoljno pobija samu sebe i ukazuje na gorku predrasudu onih koji o njima tako govore. Ali da su svetkovatelji Šabata bili pronađeni u to vreme u Bohemiji, nema sumnje. Oni su bili od neke važnosti, a mora da su i svoje stavove objavili svetu; jer nam Koks kaže da,

“Hospinian iz Ciriha, u svom traktatu ‘Concerning the Feasts of the Jews and of the Gentiles’, poglavlje III, (Tiguri, 1592.) odgovara na argumente ovih Sabatarijanaca.”²

Postojanje ove grupe Sabatarijanaca u Bohemiji u vreme Reformacije je snažan očekivani dokaz da su Valdenžani iz Bohemije, pomenuti u prethodnom poglavlju, iako su za njih tvrdili da su svetkovatelji nedelje, zapravo bili svetkovatelji drevnog Šabata.

U Rusiji su trenutno brojni svetkovatelji sedmog dana. Njihovo postojanje može se pratiti skoro do 1400. godine. Oni su, dakle, stariji od Luterovog delovanja najmanje

¹ “Nune audimus apud Bohemos exoriri novom Judaeorum genus, Sabbatarios appellat, qui tanta superstitione servant Sabbatum, ut si quid eo die inciderit in oculum, nolint eximere; quasi non sufficiat eis pro Sabbato Dies Dominicus, qui Apostolis etiam erat sacer, aut quasi Christus non satis expresserit quantum tribuen dum sit Sabbato.” De Amabili Ecclesiae Concordia; Opera, tom 5, str. 506, Lugd. Bat. 1704; citirano u Koksovoj Literaturi za Šabat, tom ii. str. 201, 202; Hesej, str. 374.

² Koks, tom ii. str. 202.

stotinu godina. Prvi pisac kojeg citiram govori o njima kao da su “napustili Hrišćansku veru”. Međutim, čak i u našem vremenu, vrlo je uobičajeno da ljudi govore o onima koji su se od prvog dana okrenuli ka sedmom da su se odrekli Hrista radi Mojsija.¹ On takođe govori o njima da drže do obrezivanja. Luter je za ovo optužio čak i Karlštada kao neophodan zaključak iz činjenice da je svetkovao dan propisan u četvrtoj zapovesti. Budući da je to uobičajen metod karakterizacije svetkovatelja Šabata u naše vreme, a takav je bio slučaj i u ranijim vremenima—jer kada ljudima nedostaje argument, oni koriste pogrdne izraze—istoričar, koji sastavlja svoj zapis o ovim ljudima iz izjava popularnije strane, sigurno će ih predstaviti kako odbacuju Hrista i Jevanđelje, a umesto toga kako prihvataju Mojsija i ceremonijalni zakon. Dajem izjave istoričara onakve kakve jesu, a čitalac mora da proceni. Robert Pinkerton daje sledeći izveštaj o njima:—

“*Seleznevčini*. Ova sekta je, u današnjem vremenu, upravo ono što su Strigolniksi prvobitno bili. Oni su u principu Jevreji; sprovode božansku dužnost obrezivanja; svetkuju Jevrejski Šabat i ceremonijalni zakon. Ima ih mnogo u Tuli, na reci Kuma, i u drugim pokrajinama, a veoma su brojni u Poljskoj i Turskoj, gde su se, napustivši Hrišćansku veru, pridružili semenu Avramovom, po telu, u odbacivanju Mesije i jevanđelja.”²

¹ Ovakve izjave o svetkovateljima sedmog dana su veoma česte. Čak i za one koji su prvi počeli da drže Šabat u Njuportu je rečeno da su “ostavili Hrista i otišli Mojsiju radi svetkovanja dana, vremena, doba i tome slično”.—*Seventh day baptist Memorial*, tom i. str. 32. Pastor Baptističke crkve prvog dana u Njuportu im je rekao:

“Smatram da ste se odrekli i da se još uvek odričete Hrista”—*Id.* str. 37.

² *The Present State of the Greek Church in Russia*, Dodatak. str. 273, New York, 1815.

Drevno Rusko ime ovog naroda bilo je *Strigolniksi*. Dr Merdok daje sledeći izveštaj o njima:—

“Uobičajeno je da poreklo sektaša u Ruskoj crkvi datira od oko sredine sedamnaestog veka, u vreme patrijarha Nikona. Međutim, prema ruskim analima, u Ruskoj crkvi su postojali raskolnici dve stotine godina pre Nikonovih dana, a nemiri koji su se desili u njegovo vreme, samo su pomogli da se njihov broj uveća i iznese u javnost. Najraniji od ovih raskolnika prvi put su se pojavili u Novgorodu, početkom petnaestog veka, pod imenom *Strigolniksi*.”

“Jevrejin po imenu Horie propovedao je mešavinu Judaizma i Hrišćanstva; i zadobio je dva sveštenika, Denisa i Aleksija, koji su stekli ogroman broj sledbenika. Ova sekta je bila toliko brojna da je pred kraj petnaestog veka sazvan nacionalni savet da joj se suprotstavi. Ubrzo potom, jedan Karp, ekskomunicirani đakon, pridružio se *Strigolniksima*; i optužio je više sveštenstvo da je prodalo službu sveštenstva, i da je toliko iskvarilo crkvu, da je Sveti Duh povučen iz nje. On je bio veoma uspešan promoter ove sekte.”¹

Kod istoričara je bilo veoma uobičajeno da se o Hrišćanima koji se pridržavaju Šabata govori na jedan od sledećih načina: 1. Da se njihovo svetkovanje sedmog dana imenuje upečatljivo, ali da se predstave kao da se okreću od Hrista ka Mojsiju i ceremonijalnom zakonu; ili, 2. Da govore o njihovim Šabatnim principima na tako neodređen način da čitalac verovatno neće posumnjati da su oni svetkovatelji Šabata. Pinkerton govori o ovim Ruskim svetkovateljima Šabata na prvi navedeni način; Merdok, na drugi. Jasno je da Merdok ove ljude nije smatrao kao one koji odbacuju Hrista, a iz Pinkertonovih spisa je sigurno da ova dva pisca govore o istim ljudima.

¹ Murdock's Moshcim, knjiga iv. vek xvii. odeljak 2, deo i. pogl. ii. beleška 12

Odakle potiču ovi Ruski svetkovatelji Šabata? Sigurno ne iz reformacije šesnaestog veka; jer su postojali najmanje jedan vek pre tog događaja. Videli smo da su Valdenžani, tokom Mračnog Doba, bili rasejani po mnogim zemljama Evrope. A takođe su bili i ljudi zvani Katari, ako, ustvari, to dvoje nisu bili jedan narod. Posebno zapažamo činjenicu da su bili rasuti po Poljskoj, Litvaniji, Sklavoniji, Bugarskoj, Livoniji, Albaniji i Sarmatiji.¹ Ove zemlje su sada deo Ruskog Carstva. Svetkovatelji Šabata su bili brojni u Rusiji pre Luterovog vremena. Kao što smo videli, mnogi od drevnih Valdenžana i Katara su zasigurno zadržali Šabat Gospodnji. U stvari, upravo ono što je rečeno za Ruske svetkovatelje Šabata, da su se držali obrezivanja i ceremonijalnog zakona, takođe je rečeno i za Katare, i za onaj ogranak Valdenžana koji se naziva Pasaginiani.² Da li postoji razuman razlog za sumnju da u ovim drevnim Hrišćanima imamo pretke Ruskih svetkovatelja Šabata iz petnaestog veka?

G. Makson daje sledeću izjavu:—

“Pronalazimo da se svetkovatelji Šabata pojavljuju u Nemačkoj krajem petnaestog ili početkom šesnaestog veka prema ‘Ross’s Picture of All Religions’. Prema ovome treba da shvatimo da je njihov broj bio toliki da je vodio do organizovanja, i privlačio je pažnju. Jedan broj njih je formirao crkvu, i emigrirao u Ameriku, u ranom naseljavanju ove zemlje.”³

G. Uter daje sledeću izjavu u vezi svetkovatelja Šabata u Nemačkoj i Holandiji:—

“Početkom šesnaestog veka u Nemačkoj postoje tragovi svetkovatelja Šabata. Stara Holandska martirologija daje izveštaj o Baptističkom

¹ Videti dvadeset prvo poglavlje ovog dela.

² Id. Ib.

³ Maxson’s Hist. Sab., str. 41.

svešteniku po imenu Stefanu Benediktu, donekle poznatom po tome što je krstio tokom teškog progona u Holandiji, za koga se pretpostavlja od strane dobrih izvora da je držao sedmi dan kao Šabat. Jedna od osoba koju je on krstio zvala se Barbari fon Tirs, supruga Hansa Borsena, koja je bila pogubljena 16. septembra 1529. Na suđenju je izjavila da odbija idolopoklonički sakrament sveštenika, a takođe i Misu.¹

Dajemo njenu objavu verovanja o nedelji i svetim danima:—

“Bog nam je zapovedio da se sedmog dana odmaramo. Dalje od ovoga nije otišla: ali je uz pomoć i milost Božiju u tome istrajala, i pri smrti ostala u tome; jer je to prava vera, i pravi put u Hristu.”²

Druga mučenica, Kristina Tolingerin, pominje se ovako:—

“Što se tiče svetih dana i nedelje, rekla je: ‘Za šest dana Gospod je stvorio svet, sedmog dana se odmorio. Ostale svete dane ustanovili su pape, kardinali i nadbiskupi.’”³

U to vreme u Francuskoj je bilo svetkovatelja Šabata:—

“U Francuskoj je takođe bilo Hrišćana iz ove grupe, među kojima je bio M. de la Rok, koji je pisao u odbranu Šabata protiv Bosijea, katoličkog biskupa Moa.”⁴

Dr Vol u svojoj čuvenoj istoriji krštavanja novorođenčadi naziva M. de la Roka. “učenim čovekom u drugim stvarima”, ali da mnogo greši zbog tvrdnje da “rana crkva nije krštavala novorođenčad”.⁵ Vredno je primetiti da oni koji drže Šabat uvek sprovode krštenja prema Svetom Pismu—sahranjivanjem

¹ Manual of the Seventh-day Baptists, str. 16.

² Martirologija Hristovih Crkava, koje se obično nazivaju Baptisti, tokom ere Reformacije. Od Holanđanina T. J. Van Brahta, London, 1850., tom i. str. 113, 114.

³ Id. str. 113.

⁴ Manual of the S. D. Baptists, str. 16.

⁵ Wall's History of Infant Baptism, tom ii. str. 379, Oksford, 1835.

pokajnika u vodenom grobu. Nijedan narod koji je zadržao krštenje novorođenčadi, ili škropljenje vernika, nije svetkovao sedmi dan.¹

Poreklo Sabatarijanaca u Engleskoj sada se ne može definitivno utvrditi. Njihovo praktikovanje krštenja vernika i držanja sedmog dana kao Šabata Gospodnjeg, snažno svedoče o njihovom poreklu od progonjenih jeretika Mračnog Doba, a ne od reformatora šesnaestog veka, koji su zadržali krštenje novorođenčadi i praznik nedelje. Da su ovi jeretici dugo bili brojni u Engleskoj, ovako potvrđuje Krozbi:—

“Jer u vreme Vilijama Osvajača [1070. A. D.] i njegovog sina Vilijama Rufusa, izgleda da su Valdenžani i njihovi učenici iz Francuske, Nemačke i Holandije, često nalazili utočišta, a obilno u Engleskoj... Beringarijanska, ili Valdenžanska jeres, kako je hronolog naziva, je, oko 1080. A. D., generalno izopačila celu Francusku, Italiju i Englesku.”²

G. Makson kaže sledeće za Engleske Sabatarijance:—

“U Engleskoj nalazimo svetkovatelje Šabata veoma rano. Dr Čembers kaže: ‘Oni su se pojavili u Engleskoj u šesnaestom veku’, iz čega razumemo da su oni tada postali posebna denominacija u tom kraljevstvu.”³

G. Benedikt ovako govori o poreklu Engleskih Sabatarijanaca:—

“U koje vreme su Baptisti Sedmog dana počeli da formiraju crkve u ovom kraljevstvu, se ne zna; ali verovatno je to bilo u ranom periodu; i iako njihove crkve nikada nisu bile brojne, ipak je među njima skoro dve stotine godina unazad, bilo nekih veoma istaknutih ljudi.”⁴

¹ Ne znam niti za jedan izuzetak do ove izjave. Ako ima neki, mora se naći kod onih koji svetkuju i sedmi i prvi dan. Čak i ovde, sigurno ne postoji takva stvar kao što je škropljenje za krštenje, ali moguće je da postoji krštenje male dece.

² Hist. English Baptists, tom ii. pref. str. 43, 44.

³ Maxson's Hist. Sab., str. 42.

⁴ Gen. Hist. Bapt. Denom., tom ii. str. 414, izdanje 1813.

POGLAVLJE XXV

KAKO I KADA JE NEDELJA PRISVOJILA ČETVRTU ZAPOVEST

Svetlost reformacije uništila je mnoge od najboljih argumenata za nedelju iz prethodnog Mračnog Doba—Rasprava između Prezbiterijanaca i Episkopalaca Engleske dovodi svetost nedelje na test—Prvi navedeni smatraju da je sredstvo za sprovođenje svetkovanja nedelje četvrta zapovest—Kako to može biti učinjeno—Efekti ovog izuzetnog otkrića—Istorija praznika nedelje zaključena.

Svetlost reformacije je uništila mnoge najbitnije argumente na osnovu kojih je praznik nedelje bio uspostavljen tokom Mračnog Doba. Svitak koji je pao sa neba—ukazanje svetog Petra—olakšavanje dušama u čistilištu, pa čak i prokletima u paklu—i mnoga čudesa strašnih predskazivanja—nijedno od ovih, niti svi zajedno, po svoj prilici nisu mogli da duže održe svetost časnog dana. Istina, kada su svi oni bili uklonjeni, ono što je ostalo da bi se održao praznik nedelje jesu, kanoni sabora, edikti kraljeva i careva, dekreti svetih učenjaka crkve i, najvažnije od svega, zapovednički nalozi Rimskog pontifa. Sem toga, svi ovi bi se takođe mogli navesti i u prilog bezbrojnih praznika koje je odredila ista velika otpadnička crkva. Takav autoritet bi odgovarao Episkopalcima, koji verno prihvataju sve ove praznike, jer im je to naložila crkva; međutim, za one koji priznaju Bibliju kao jedino pravilo vere, slučaj je bio drugačiji. U drugoj polovini

šesnaestog veka, Prezbiterijanci i Episkopanci u Engleskoj bili su umešani u takvu raspravu da je ona dovela do spora po pitanju ovih stvari. Episkopanci su zahtevali od ljudi da svetkuju sve crkvene praznike; Prezbiterijanci su svetkovali nedelju, a sve ostalo odbacili. Episkopanci su pokazali nedoslednost u ovoj diskriminaciji, jer ih je sve odredila ista crkvena vlast. Pošto su Prezbiterijanci odbacili autoritet crkve, oni nisu hteli da drže nedelju na tom osnovu, posebno zato što bi to podrazumevalo svetkovanje i svih drugih praznika. Stoga su morali da biraju između potpunog odustajanja od nedelje i odbrane njenog svetkovanja preko Biblije. Postojao je, zaista, i još jedan plemenitiji izbor koji su mogli da naprave, odnosno da usvoje Šabat Gospodnji, međutim, za njih je bilo previše ponižavajuće da se ujedine sa onima koji su zadržali tu drevnu i svetu ustanovu. Problem ove borbe ovako iznosi istaknuti Nemački teolog Henhstenberg:—

“Mišljenje da je Šabat prenet na nedelju prvo je izneto u svom savršenom obliku, i sa svim svojim posledicama, u raspravi koja se vodila u Engleskoj između Episkopalaca i Prezbiterijanaca. Prezbiterijanci, koji su odveli do krajnosti princip, da svaka ustanova crkve mora imati svoje utemeljenje u Svetom Pismu i da neće prihvatiti da je Bog dao, u ovom pogledu, veću slobodu crkvi Novog Zaveta, koju je njegov Duh doveo do zrelosti, nego onoj crkvi u Starom Zavetu, optužili su Episkopalce za papski kvasac, za sujeverje i za podložnost ljudskim uredbama, zato što su zadržali Hrišćanske praznike. Episkopanci su, pak, kao dokaz da je Novozavetnoj crkvi data veća sloboda u ovakvim stvarima, se pozivali na činjenicu da je i svetkovanje nedelje samo odluka crkve. Prezbiterijanci su sada bili u položaju koji ih je primoravao ili da odustanu od svetkovanja nedelje, ili da nastave tvrditi da je božanskom uredbom nedelja odvojena od ostalih praznika. Prvo navedeno nisu mogli da urade, jer je njihovo Hrišćansko iskustvo bilo previše duboko da bi bili u neznanju kolika je

slabost ljudske prirode u potrebi za periodima koji se redovno vraćaju, za posvećenu službu Bogu. Stoga su se odlučili za ovo drugo.”¹

Toliko povodom tog divnog otkrića kojim se za Sveto Pismo smatra da podržava božansko uspostavljanje nedelje kao Hrišćanskog Šabata. Datum otkrića, ime pronalazača i način na koji je smislio pokušaj da nametne prvi dan u sedmici autoritetom četvrte zapovesti, ovako je naveo iskreni istoričar prvog dana, Lejman Koulman:—

“Istinsku doktrinu o Hrišćanskom Šabatu prvi je objavio Engleski disident, uvaženi Nikolas Baund, D. D., iz Nortona, u okrugu Safolk. Oko 1595. godine, objavio je čuvenu knjigu pod naslovom, ‘Sabbathum Veteris et Novi Testamenti’, ili Istinska doktrina o Šabatu. U ovoj knjizi on je tvrdio ‘da sedmi deo našeg vremena treba da bude posvećen Bogu—da su Hrišćani dužni da odmaraju na Gospodnji dan kao što su Jevreji bili na Mojsijev Šabat, budući da je zapovest o odmoru moralna i večna; i da nije dozvoljeno osobama tog dana da prate svoje studije ili obavljaju svetovne poslove, niti da koriste ona zadovoljstva i rasonode koje su dozvoljene drugim danima’. Ova knjiga se širila neverovatnom brzinom. Doktrina koju je iznela izazvala je od mnogih srca brz odgovor, a rezultat je bio najprijatnija reformacija u mnogim delovima kraljevstva. ‘Gotovo je neverovatno’, kaže Fuller, ‘koliko je ova doktrina bila prihvaćena, delom zbog njene sopstvene čistote, a delom zbog uzvišene pobožnosti onih osoba koje su je zagovarale; tako da se Gospodnji dan, posebno u grupama, počeo uredno držati; ljudi su postajali zakon sami sebi, uzdržavajući se od onih zabava koje su zakonom dozvoljene; da, mnogi se raduju sopstvenoj uzdržanosti u tome’. Zakon o Šabatu je zaista bio religiozno načelo, za kojim je Hrišćanska crkva vekovima nejasno tragala. Pobožni ljudi svih uzrasta osetili su neophodnost božanskog autoriteta za posvećenje dana. Njihova savest je bila ispred razuma. Praktično su držali Šabat bolje nego što su njihova načela zahtevala.

¹ Henhstenberg's Lord's Day, str. 66.

“Javno mišljenje je, međutim, još uvek bilo neustaljeno u vezi sa ovom novom doktrinom o Šabatu, iako su joj se nekolicina u početku žestoko protivila. ‘Učeni ljudi su bili veoma podeljeni u svojim stavovima o ovim Šabatnim doktrinama; neki su ih prihvatili kao drevne istine usaglašene sa Svetim Pismom, dugo napuštene i zanemarene, sada blagovremeno oživljene radi povećanja pobožnosti. Drugi su ih videli zasnovane na pogrešnom temelju; ali pošto su težili vidljivom napretku religije, bilo je šteta suprotstaviti im se; videći da niko nema osnovanog razloga da se žali, budući prevareni za njihovo dobro. Međutim treća klasa se odlučno nije slagala sa ovim predlozima, kao da su predstavljali *Jevrejski* jaram na vratovima poniženih ljudi protiv slobode Hrišćana; da je Hrist, kao Gospodar Šabata, uklonio njegovu strogost i dozvolio ljudima zakonite razonode; *da je ova doktrina stavila više svetlosti na nedelju*, s namerom da pomrači sve druge svete dane, umanjujući autoritet crkve; da je ovo strogo svetkovanje bilo uspostavljeno od strane sekte, da bude osobina razlike kako bi se žigosali svi da su sladostrasnici koji to ne prihvataju.’ Međutim, u početku nije postojalo otvoreno protivljenje mišljenju dr Baunda. Nikakav odgovor nije ni pokušavan da bude dat nekoliko godina, i ‘ni pero pisaljke u štampi nije ustalo protiv njega.’”

“Njegov rad je ubrzo bio praćen sa nekoliko drugih traktata u odbranu istih stavova. ‘Svi Puritanci su se složili sa ovom doktrinom i izdvojali su se time što su taj deo svetog vremena provodili u javnoj, porodičnoj i privatnoj predanosti.’ Čak je i dr Heilin potvrdio trijumfalno širenje tih puritanskih pogleda na Šabat...”

“‘Ova doktrina’, kaže on, ‘noseći tako lepu pobožnost, barem po mišljenju običnih ljudi, i koja nije ispitivala njene prave temelje, navela je mnoge da je prihvate i brane; i za veoma kratko vreme postala je velika greška i najpopularnija zanesenost koju su ljudi Engleske ikada prihvatili.’”¹

Dr Baund nije bio jedini pronalazač teorije o sedmom delu vremena; već se za njega pre može reći da je sakupio i

¹ Coleman’s *Ancient Christianity Exemplified*, pogl. xxvi. odeljak 2; Heylyn’s *Hist. Sab.*, deo ii. pogl. viii. odeljak 7; Neal’s *Hist. Puritans*, deo i. pogl. viii.

kombinovao rasute spise svojih prethodnika, i da je tome dodao nešto iz svog sopstvenog rada. Njegovi razlozi za tvrdnju da je nedelja Šabat četvrte zapovesti su:—

“Ono što je prirodno, naime, da se svaki sedmi dan treba držati svetim Gospodu, to i dalje ostaje: ono što je potvrdno, naime, da onaj dan koji je bio sedmi dan od stvaranja, treba da bude Šabat, ili dan odmora, to je sada promenjeno u crkvi Božijoj.”¹

On kaže da je značenje objave “Sedmi dan je Šabat Gospoda Boga tvoga” ovo:—

“Mora biti jedan [dan] od sedam, a ne [jedan] od osam.”²

Međutim, poseban ključ cele teorije se nalazi u izjavi da je sedmi dan u zapovesti bio “*genus*”, odnosno, bio je neka vrsta sedmog dana koji je obuhvatao nekoliko tipova sedmih dana, najmanje dva. Ovako on kaže:—

“Tako on čini da sedmi dan bude *genus* u ovoj zapovesti i da bude večan: i u njemu na osnovu zapovesti da obuhvati ove dve vrste: Šabat od Jevreja i od neznabožaca, od zakona i od jevanđelja: tako da su oba obuhvaćena u zapovesti, kao što *genus* obuhvata obe njegove vrste.”³

On nalaže svetkovanje prvog dana četvrtom zapovešću, na sledeći način:—

“Tako da nemamo u jevanđelju novu zapovest za Šabat, drugačiju od one koja je bila u zakonu; međutim, postoji određeno vreme koje je drugačije; naime, ne sedmi dan od stvaranja, nego dan Hristovog vaskrsenja, a sedmi od toga: oba su u više navrata obuhvatana u četvrtoj zapovesti.”⁴

¹ Sabbathum Veteris et Novi Testamenti; ili the True Doctrine of the Sabbath, od Nikolasa Baunda, D. D., drugo izdanje London, 1606, str. 51.

² Id. str. 66.

³ True Doc. of the Sah., str. 71.

⁴ Id. str. 72.

On hoće da kaže da četvrta zapovest zapoveda sedmi dan od stvaranja do vaskrsenja Hristovog, a od tada zapoveda drugi sedmi dan, odnosno sedmi od Hristovog vaskrsenja. Takva je izopačena domišljatost kojom ljudi mogu da izbegnu Božji zakon, a da pritom učine da izgleda kao da ga verno drže.

Takvo je poreklo teorije o sedmom delu vremena, po kojoj je sedmi dan izbačen iz četvrte zapovesti, a jedan dan od sedam je uskočio na njegovo mesto; doktrina koja je u najpogodnije vreme uspostavljena, upravo onda kada ništa drugo nije moglo da spase časni dan sunca. Uz pomoć ove teorije, nedelja “Pape i Pagana” bila je u stanju da se hladnokrvno uvije u četvrtu zapovest, a zatim i u karakter božanske ustanove, da izazove poslušnost svih Biblijskih Hrišćana. Sada je mogla da odbaci druge prevare od kojih je zavisilo njeno postojanje i da samo ovom podrži svoj autoritet. U vreme Konstantina sela je na presto Rimskog Carstva, a tokom čitavog perioda Mračnog Doba održala je svoju prevlast sa stolice Sv. Petra; međutim, sada je uzašla na presto Svevišnjeg. I tako je dan koji Bog “nije zapovedio, niti izgovorio, niti je došao u” njegov “um”, bio zapoveden čovečanstvu svim autoritetom njegovog svetog zakona. Episkopalski očevidac, dr Heilin, opisuje na sledeći način neposredan efekat rada dr Baunda na postojeću raspravu:–

“Jer usađivanjem u ljude ove nove Šabatne spekulacije [vezano za nedelju], ućeci da je samo taj dan bio određen od Boga, a svi ostali svetkovani u Engleskoj crkvi, ostatak samovoljnog bogoslužjenja u Rimskoj crkvi; drugi sveti dani uspostavljeni u ovoj crkvi, bili su tako proračunato uzdrmani da do ovog dana nisu dobro oporavljeni od udarca tada zadatog.

Niti je ovo došlo njihovom namerom ili mimo nje, već kao stvar koja je posebno bila nameravana od samog početka.”¹

U prethodnom poglavlju, skrenuli smo pažnju na činjenicu da se nedelja može održati kao božanska ustanova samo usvajanjem pravila vere priznatih u Rimskoj crkvi, a to je, Biblija sa pridodatim predanjima crkve.

Videli smo da su u šesnaestom veku Prezbiterijanci Engleske bili dovedeni do toga da odluče između odustajanja od nedelje kao crkvenog praznika i njenog održavanja kao božanske ustanove preko Biblije. Izabrali su drugi pravac. Ipak, iako su očigledno izbegavali optužbu da svetkuju Katolički praznik, tvrdeći da dokazuju ustanovu nedelje iz Biblije, krajnje nezadovoljavajuća priroda nekoliko zaključaka izvedenih iz Svetog Pisma u prilog tom danu, primorala ih je da pribegnu predanjima crkve, i da ih dodaju njihovim takozvanim biblijskim dokazima u njenu korist. Ne bi bilo gore držati nedelju i iskreno priznati da je to praznik Katoličke crkve, koji nije zapoveđen u Bibliji, nego da izjavite da je svetkujete kao biblijsku ustanovu, a zatim dokazujete to tako što usvojite pravilo vere Rimokatolika. Žoaunes Perone, poznati italijanski Katolički teolog, u važnom doktrinarnom delu, pod naslovom “Theological Lessons”, daje veoma upečatljivu izjavu da Protestanti koji drže nedelju priznaju predanje. U svom poglavlju “Concerning the Necessity and Existence of Tradition” on iznosi tvrdnju da je neophodno priznati doktrine koje možemo dokazati samo iz predanja, i ne možemo ih podržati Svetim Pismom. Zatim kaže:—

¹ Hist. Sab., deo ii. pogl. viii. odeljak 8.

“Nije moguće, zaista, ako se predanja takvog karaktera odbace, da bi se nekoliko doktrina, koje su Protestanti držali sa nama otkako su se povukli iz Katoličke crkve, mogle, na bilo koji mogući način, ustanoviti. Činjenica je bila stavljena van svake sumnje, jer oni sami odobravaju sa nama validnost krštenja koje obavljaju jeretici ili nevernici, takođe i validnost krštenja novorođenčadi, pravog oblika krštenja [škropljenjem]; smatraju takođe, da zakon o uzdržavanju od krvi i svega što je udavljeno nije na snazi; takođe u vezi sa zamenom Gospodnjeg dana sa Šabatom; pored onih stvari koje sam ranije spomenuo, a ne nekoliko drugih.”¹

Teorija dr Baunda o sedmom delu vremena naišla je na opšte prihvatanje u svim onim crkvama koje su proizašle iz Rimske crkve. Stari Koton Mader je najsnažnije primetio:—

“Reformatorske crkve, odlazeći iz Rima, ponele su, neke više, neke manje, svaka od njih, ponešto Rimskog sa sobom.”²

Jednu svetu dragocenost koje su sve one preuzele od uvažene majke bludnice je drevni praznik sunca. Ona je izbacila iz svoje zajednice Šabat Gospodnji, i usvojivši časni dan sunca, pretvorila ga je u Gospodnji dan Hrišćanske crkve. Reformatori, odlazeći iz njenog zajedništva, i noseći sa sobom ovaj drevni praznik, našli su se u stanju da opravdaju njihovo

¹ Praelectiones Theologicae, tom i. deo ii. odeljak 2, pogl. i. str. 194.
“Propositio. Praeter sacram Scripturam admitti necessario debent Traditiones divinae dogmaticae ab illa prorsus distinctae.”

“Non posse praeterea, rejectis ejusmodi traditionibus, plura dogmata, quae nobiscum retinuerunt protestantes cum ab Ecclesia catholica recesserunt, ullo modo adstruis, res est citra omnis dubitationis aleam posita. Etenim ipsi nobiscum retinuerunt valorem baptismi ab haeticis aut inlidelibus administrati, valorem item paedobaptismi, germanam baptismi formam, cessationem legis de abstinentia a sanguine et suffocato, de die dominico Sabbatis suffocato, praeter ea quae superius commemoravimus aliaque hand pauca.”

² Backus' Hist. of the Baptists in New England, str. 63, izdanje 1777.

svetkovanje kao istinskog Šabata Gospodnjeg! Kao što je bešavni ogrtač Isusa, Gospodara Šabata, bio istrgnut od njega pre nego što je bio prikovan na krst, tako je četvrta zapovest istrgnuta od dana od odmora Gospodnjeg, oko kojeg je postavljena od strane velikog Zakonodavca, i data ovom papskom Gospodnjem danu; a Baraba razbojnik, ovako obučen u ukradenu četvrtu zapovest, od tog vremena do danas, stavio na test poslušnost sveta božanski uspostavljenom Šabatu najsvetijeg Boga. Ovde završavamo istoriju praznika nedelje, koji je sada u potpunosti preobražen u *Hrišćanski Šabat*. Brzi pregled istorije Engleskih i Američkih svetkovatelja Šabata zaključiće ovo delo.

POGLAVLJE XXVI

ENGLESKI SVETKOVATELJI ŠABATA

Engleski Sabatarijanci u šesnaestom veku—Njihove doktrine—Džon Trask zbog ovih doktrina stavljen na stub srama, bičevan i zatvoren—On se odriče—Karakter gđe Trask—Njen zločin—Njena nesalomiva hrabrost—Ona trpi petnaest godina zatvora i umire u zatvoru—Principi Traskitesa—Brabourne piše u korist sedmog dana—Apel Kralju Čarlsu I da obnovi drevni Šabat—Kralj angažuje dr Vajta da piše protiv Braburna, a dr Heilina da napiše Istoriju Šabata—Kralj zastrašuje Braburna i on se povlači—On se vraća ponovo na Šabat—Filip Tandi—Džejms Okford piše “The Doctrine of the Fourth Commandment”—Njegova knjiga spaljena—Edvard Stenet—Vm. Selters—Okрутno postupanje prema Fransis Bampfildu—Tomas Bampfild—Mučeništvo Džona Džejmsa—Kako je Šabatno delo posrnulo u Engleskoj.

Čembers ovako govori o svetkovateljima Šabata u šesnaestom veku:—

“Za vreme vladavine Elizabete, mnogim savesnim i nezavisnim misliocima palo je na pamet (kao što se ranije desilo nekim Protestantima u Bohemiji), da četvrta zapovest od njih zahteva svetkovanje, ne prvog, već tačno određenog *sedmog* dana u sedmici, i strogi telesni odmor, kao službu dužnu prema Bogu; dok su drugi, iako ubeđeni da je taj dan promenjen božanskim autoritetom, bili istog mišljenja u vezi sa biblijskom obavezom da se uzdrže od rada. Prva grupa je postala dovoljno brojna da predstavlja značajnu brojku više od jednog veka u Engleskoj, pod imenom ‘Sabatarijanci’—reč koja je sada zamenjena sa ne tako nejasnim imenom, ‘baptisti sedmog dana’.”¹

¹ Chambers’ Cyclopedia, članak, Sabbath, tom viii. str. 402, London, 1867.

Gilfilan citira engleskog pisca iz 1584. godine Džona Stokvuda, koji kaže da je tada bila

“Velika različitost mišljenja među običnim ljudima i onima koji su prostiji, u vezi sa Šabatom, i ispravnom upotrebom istog.”

I Gilfilan navodi na sledeći način jednu od osnova neslaganja:—

“Neki stoje pri nepromenjenoj i nepromenljivoj obavezi svetkovanja Šabata sedmog dana.”¹

Godine 1607, engleski pisac prvog dana, Džon Sprint, izneo je stavove svetkovatelja Šabata tog vremena, koji su u stvari bili suštinski isti u svim vremenima:—

“Oni se pozivaju na tvrdnje izvučene, 1. Iz preimućstva Šabata koje je postojalo pre pada i objave zakona; zakona koji su po prirodi nepromenjivi. 2. Iz večitosti moralnog zakona. 3. Iz toga što se u velikoj meri odnosi na [Šabat iznad] svih [drugih propisa.] 4. ... I iz aspekta [ovog propisa] zakona, koji Šabat čini večnim, ono što je spomen i sećanje na Božija dela; ono što pripada Hrišćanima kao i Jevrejima.”²

Džon Trask je počeo da govori i piše u korist sedmog dana kao Šabata Gospodnjeg, otprilike u vreme kada su kralj Džejms I i nadbiskup Kenterburija objavili čuvenu knjigu “Book of Sports for Sunday”, u 1618. Njegovo polje rada bio je London, a pošto je bio veoma revnostan čovek, ubrzo je pozvan na odgovornost od strane progoniteljske Engleske crkve. Zauzeo je visoko gledište u pogledu dovoljnosti Svetog Pisma da usmerava sve verske službe, i da građanske vlasti ne bi trebalo da pritiskaju savest ljudi po pitanjima vere. Izveden je

¹ Gilfillan's Sabbath, str. 60.

² Observation of the Christian Sabbath, str. 2.

pred zloglasnu Zvezdanu palatu, gde se vodila duga rasprava o Šabatu. Tom prilikom je episkop Endrus prvi put izneo onaj sada poznati argument o prvom danu, da su rani mučenici bili proveravani pitanjem, “Da li si držao Gospodnji dan”?¹

Gilfilan, citirajući reči savremenih pisaca, kaže o Traskovom suđenju da,

“Zbog ‘organizovanja tajnih verskih skupova i frakcija, na način koji bi mogao da dovede do pobune i meteža, i zbog sramoćenja kralja, biskupa i sveštenstva’, ‘bio je osuđen u Zvezdanoj palati da bude postavljen na stub srama u Vestminsteru, a zatim da bude bičevan i da tamo ostane zarobljenik’.”²

Ova surova kazna bila je sprovedena u delo, i konačno je slomila njegov duh. Nakon što je godinu dana izdržao bedu svog zatvora, on se odrekao svoje doktrine.³ Posebno je vredan pomena slučaj njegove žene. Pagit ovako opisuje njen karakter:—

“Ona je bila žena obdarena mnogim vrlinama, vredna oponašanja od strane svih dobrih Hrišćana, nije grešila u drugim stvarima, posebno ju je iskvario duh neobične i neuporedive svojeglavosti i tvrdoglavosti u njenim razmišljanjima.”⁴

Pagit kaže da je bila učiteljica vrhunske izvrsnosti. Naročito je bila obazriva u ophođenju sa siromašnima. Ovako navodi njene razloge:—

“Izjavila je da ovo radi iz savesti, jer je verovala da joj se jednog dana mora suditi za sve stvari koje su učinjene u telu. Stoga je odlučila da ide *najbezbednijim putem*, radije protiv nego zarad svojih privatnih interesa.”⁵

¹ Videti petnaesto poglavlje ovog dela.

² Gilfillan's Sabbath, str. 88.

³ Id. Ib.

⁴ Pagitt's Heresiography, str. 209, London, 1661.

⁵ Pagitt's Heresiography, str. 209

Pagit opisuje njen zločin sledećim rečima:–

“Na kraju, zbog držanja predavanja samo pet dana u sedmici i odmaranja na Šabat, *budući poznato na osnovu čega je to uradila*, odvedena je bila u novi zatvor u Mejden Lejnu, mesto u kojem je tada bilo pritvoreno još nekoliko osoba drugačijih mišljenja od Engleske crkve.”¹

Zapazite zločin: to nije bilo ono što je uradila, jer bi osoba prvog dana mogla učiniti isto, već zato što je to učinila da bi poslušala četvrtu zapovest. Njen motiv izložio ju je osveti vlasti. Bila je žena nesalomive hrabrosti, i nije htela da kupi svoju slobodu odricanjem od Gospodnjeg Šabata. Tokom njenog dugog zetočeništva, Pagit kaže da joj je neko napisao na sledeći način:–

“Vaša stalna patnja bila bi hvale vredna, da je istina; ali budući da je zabluda, vaše odricanje će biti i prihvatljivije Bogu, i pohvalno pred ljudima.”²

Međutim njena vera i strpljenje su izdržali sve dok je nije oslobodila smrt.

“Gđa Trask je ležala petnaest ili šesnaest godina u zatvoru zbog svog stava o Subotnjem Šabatu; za sve to vreme nije primila nikakvo olakšanje ni od koga, iako je mnogo želela: navodeći da je pisano, ‘Blagoslovenije je ... davati negoli primati’. Niti bi uzimala u zajam, jer je pisano, ‘Davaćeš u zajam mnogim narodima, i nećeš zajmiti’. Tako je smatrala da je sramota za njenu glavu, Hrista, bilo da prosi ili da pozajmljuje. Njena ishrana u većem delu zatočeništva, odnosno malo do pred smrt, bila je hleb i voda, korenje i bilje; bez mesa, bez vina, bez kuvanog pića. Sva njena sredstva bila su četrdeset šilinga od godišnje otplate; ono čega joj je više nedostajalo za život imala je od zatvorenika koji su je ponekad zapošljavali da radi za njih.”³

¹ Id. str. 210.

² Id. str. 164.

³ Pagitt's Heresiography. str. 196, 197.

Pagit, koji je bio savremenik Traska, ovako iznosi principe Sabatarijanaca tog vremena, koje on naziva Traskitima:—

“Stavove koje su oni imali u vezi sa Šabatom bili su sledeći:

1. Da je četvrta zapovest Dekaloga, ‘Sećaj se Šabalnog dana, da ga držiš svetim’ [Izl. 20], božanski propis, jednostavno i potpuno moralan, koji ne sadrži ništa pravno ceremonijalno u celini ili delimično, i stoga njegovo sedmično svetkovanje treba da bude večno, i da nastavi da bude na snazi i vrlini do kraja sveta.

2. Da subota, ili sedmi dan u svakoj sedmici, treba da bude večni sveti dan u Hrišćanskoj crkvi, a versko poštovanje ovog dana obavezuje Hrišćane pod Jevanđeljem, kao što je Jevreje pre Hristovog dolaska.

3. Da je nedelja, ili Gospodnji dan, običan radni dan, i da predstavlja praznoverje i samoproklamovano obožavanje da se ista učini Šabatom četvrte zapovesti.”¹

Zbog ovog plemenitog ispovedanja vere gospođa Trask je bila zatvorena u zatvor do dana svoje smrti. Za istu stvar, gospodin Trask je bio primoran da stoji na stubu srama, da bude zatim bičevan, a onda zatvoren u bedni zatvor, iz kojeg je pobegao nakon javnog odricanja pošto je trpeo njegove jade više od godinu dana.²

G. Uter pominje sledećeg Sabatarijanskog propovednika na sledeći način:—

“Teofil Braburn, učeni propovednik jevanđelja u zvaničnoj crkvi, napisao je knjigu, koja je štampana u Londonu 1628, u kojoj je tvrdio ‘da Gospodnji dan nije Šabat koji je bio božanski ustanovljen’, već ‘da je sedmi dan Šabat sada na snazi’. Gospodin Braburn je 1632. objavio još jednu knjigu pod naslovom ‘A Defense of that most Ancient and Sacred Ordinance of God’s, the Sabbath Day’.”³

¹ Id. str. 161.

² Manual of the S. D. Baptists, str. 17, 18; Heylyn’s Hist, of the Sab., deo ii. pogl. viii. odeljak 10; Giltillan’s Sabbath, str. 88, 89; Cox’s Sabbath Literature, tom i. str. 152, 153.

³ Manual of the S. D. Baptists, str. 18.

Braburn je posvetio svoju knjigu kralju Čarlsu I, tražeći od njega da iskoristi svoj kraljevski autoritet za obnovu drevnog Šabata. Međutim oni koji veruju prinčevima sigurno će biti razočarani. Dr F. Vajt, biskup od Elija, ovako navodi povod svog sopstvenog delovanja protiv Šabata:—

“Zato što je ovo Braburnovo delo o Šabatu bilo posvećeno njegovom Kraljevskom Veličanstvu, i principi na kojima zasniva sve svoje argumente (koji su često bili propovedani, štampani i verovani u celom kraljevstvu), možda su otrovali i zarazili mnoge ljude ili sa ovom Sabatarijanskom greškom, ili sa nekim drugim sličnim sadržajem; kralj je, naš milostivi gospodar, po svojoj volji i zadovoljstvu, rekao da bi trebalo objaviti temeljno delo, kako bi se sprečila dalja podvala, i da se njegovi dobri podanici (koji su dugo vremena ometani pitanjima oko Šabata) postave na stari i dobri put drevne i pravoverne Katoličke crkve. Sada ono što je zapovedilo njegovo sveto Veličanstvo, ja sam po uputstvu vaše milosti [nadbiskup Laud] poslušno izvršio.”¹

Kralj ne samo da je ovim ukazom želeo da obori one koji su se pridržavali dana propisanog u zapovesti, već i one koji su pomoću nove teorije dr Baunda pretendovali na to da je nedelja taj dan. Stoga je on udružio dr Heilina i biskupa Vajta u ovom radu:—

“Zbog tereta koji ima preveliku težinu da bi ga iko mogao podneti, i neophodnosti posla koji zahteva brzo obavljanje, smatralo se prikladnim da se posao podeli na dvoje. Argumentacioni i skolastički deo upućen je dobro učenom dr Vajtu, tadašnjem episkopu od Elija, koji je dao dobar dokaz u korist svoje sposobnosti u polemičkim pitanjima u nekoliko knjiga i rasprava protiv papista. Praktične i istorijske [trebalo je da napiše], dr Heilin iz Vestminstera, koji je stekao izvesnu reputaciju svojim delima o drevnim piscima.”²

¹ Dr Francis White's Treatise of the Sabbath, citiran u Cox's Sab. Lit. tom i. str. 167.

² Heylyn's Cyprianus Anglicus, citirano u Coxu, tom i. str. 173.

Dela Vajta i Heilina bila su objavljena istovremeno 1635. Dr Vajt, obračujući se onima koji nameću svetkovanje nedelje četvrtom zapovesti, ovako govori o Braburnovim argumentima da se tamo ne nalaže nedelja, već drevni sedmi dan:—

“Zadržavajući svoja načela da je četvrta zapovest čisto i jednostavno moralna i da predstavlja zakon prirode, biće vam nemoguće da rešite primedbe Teofila Braburna ni na engleskom ni na latinskom.”¹

Međutim kralj je imao još nešto osim argumenta za Braburna. Izveden je pred nadbiskupa Lauda i sud Visoke Komisije i, dirnut sudbinom gospođe Trask, potčinio se neko vreme autoritetu Engleske crkve, ali je nešto kasnije napisao i druge knjige u korist sedmog dana.² Knjiga dr Vajta sadrži ovo sažeto zapažanje o teoriji neodređenog vremena:—

“Zato što se neodređeno vreme mora vezati ili za sve trenutke vremena, kao dug, kada dan plaćanja nije izričito određen, podložan je plaćanju svakog trenutka; ili se u suprotnom ne vezuje za vreme.”³

G. Uter, nakon izjave o Braburnovom slučaju, nastavlja ovako:—

“Otrpilike u to vreme Filip Tandi je počeo da promoviše u severnom delu Engleske istu doktrinu o Šabatu. On se školovao u zvaničnoj crkvi, čiji je propovednik postao. Promenivši svoje stavove u pogledu načina krštenja i Šabatnog dana, on je napustio tu crkvu i ‘postao meta za mnoge udarce’. Vodio je nekoliko javnih rasprava o svojim naročitim mišljenjima i učinio mnogo da ih propagira. Džejms Okford je bio još jedan rani zagovornik tvrdnji o sedmom danu kao Šabatu u Engleskoj. Izgleda da

¹ Treatise of the Sabbath Day, str. 110.

² Hessey's Bampton Lectures, str. 373, 374; Cox's Sub. Lit. tom ii. str. 6; A. H. Lewis's Sabbath and Sunday, str. 178–184. Ovo delo sadrži mnogo dragocenih informacija o Engleskim i Američkim Sabatarijancima.

³ Treatise of the Sabbath Day, str. 73.

je bio dobro upoznat sa diskusijama u kojima su Trask i Braburn učestvovali. Nezadovoljan lažnim uverenjem Braburna, napisao je knjigu u odbranu Sabatarijanskih pogleda, pod naslovom, 'The Doctrine of the Fourth Commandment'. Ova knjiga, objavljena oko 1642. godine, bila je spaljena po nalogu vlasti u zvaničnoj crkvi."¹

Čuvena porodica Stenet pripremala je, tokom četiri generacije, niz sposobnih Sabatarijanskih propovednika. Gospodin Edvard Stenet, prvi od njih, rođen je početkom sedamnaestog veka. Njegovo delo pod naslovom "The Royal Law Contended For", je prvi put bilo objavljeno u Londonu 1658. "Bio je sposoban i odan propovednik, ali je zbog neslaganja sa zvaničnom crkvom, bio lišen sredstava za podršku." "On je pretrpeo veliki progon kojima su Disidenti bili izloženi u to vreme, a posebno zbog njegove verne privrženosti delu Šabata. Zbog ove istine on je doživeo nevolje, ne samo od onih na vlasti, zbog kojih je dugo bio u zatvoru, već i mnogo nevolja od neprijateljske, nesložne braće, koja su se trudila da unište njegov uticaj i upropaste njegovu stvar." U 1664., objavio je delo pod naslovom "The Seventh Day is the Sabbath of the Lord".² U 1671, Vm. Selters je napisao delo u korist sedmog dana kao odgovor dr Ovenu. Koks ovako iznosi njegovu nameru:—

"U suprotnosti sa mišljenjem *da je neki dan od sedam* sve što četvrta zapovest zahteva da bi bila izdvojena, pisac zadržava obaveznost subote kao Šabata na osnovu toga što sam Bog direktno u slovu teksta naziva sedmi dan Šabatni dan, dajući oba imena jednom i istom danu, kao što znaju svi ljudi koji su ikada čitali zapovesti."³

¹ Manual of the S. D. Baptists, str. 19, 20.

² Cox, tom i. str. 268; tom ii. str. 10.

³ Id. tom ii. str. 35.

Jedan od najuglednijih Sabatarijanskih propovednika u drugoj polovini sedamnaestog veka bio je Fransis Bampfield. Prvobitno je bio sveštenik Engleske crkve. Baptistički istoričar, Krozbi, ovako govori o njemu:—

“Međutim, budući da je u svojoj savesti bio potpuno nezadovoljan okolnostima konformizma, on se oprostio od svoje tužne i uplakane kongregacije ... 1662, i ubrzo je bio zatvoren zbog obožavanja Boga u svojoj porodici. Tako je brzo njegova nepokolebljiva odanost kralju zaboravljena, ... da je češće bio zatvaran i izlagan većim teškoćama zbog svog nekonformizma, nego većina drugih disidenata.”¹

O njegovom zatvoreništvu, Nil kaže:—

“Posle ukaza o uniformisanosti (zakon donet u engleskoj), nastavio je da propoveda privatno kada je imao prilike, sve dok nije bio zatvoren na pet dana i noći, sa dvadeset i pet njegovih slušalaca u jednoj prostoriji ... gde su provodili vreme u verskim službama, ali nakon nekog vremena je bio pušten. Ubrzo zatim ponovo je uhapšen i ležao je devet godina u zatvoru u Dorčesteru, iako je bio osoba nepokolebljive odanosti kralju.”²

Tokom svog zatvoreništva, propovedao je skoro svaki dan, a crkvu je okupljao i pored svog utamničenja. A kada je bio na slobodi, nije prestao da propoveda u Isusovo ime. Posle oslobođenja otišao je u London, gde je propovedao sa velikim uspehom.³ Nil govori o njegovom radu u tom gradu:—

“Kada je boravio u Londonu, osnovao je crkvu na principima Sabatarijanskih Baptista, u Pinerovoj dvorani, čije je principe on revno zastupao. Bio je slavni propovednik i čovek ozbiljne pobožnosti.”⁴

¹ Hist. English Baptists, tom i. str. 365, 366.

² Hist. Puritans, deo 2, pogl. x.

³ Crosby's Hist. Eng. Baptists, tom i. str. 366, 367.

⁴ Hist. Puritans, deo 2, pogl. x.

17. februara 1682, bio je uhapšen dok je propovedao, a 28. marta osuđen je na oduzimanje celokupne imovine i na doživotno zatvoreništvo u Njugejtu. Kao posledica teškoća koje je pretrpeo u tom zatvoru, umro je 16. februara 1683.¹ “Bampfild”, kaže Vud, “umirući u pomenutom zatvoru Njugejt ... u dobi od sedamdeset godina, njegovo telo je ... otpraćeno uz veoma veliku grupu sektaških i raskolničkih ljudi do njegovog groba”.² Krozbi kaže o njemu:—

“Svi koji su ga poznavali priznaće da je bio čovek velike pobožnosti. I on bi po svoj prilici zadržao iste osobine, u pogledu svoje učenosti i rasuđivanja, da nije bilo njegovog mišljenja u pogledu dve tačke, tj. da se novorođenčad ne treba krštavati, i da se Jevrejski Šabat ipak treba još uvek držati.”³

G. Bampfild je objavio dva dela u korist sedmog dana kao Šabata, jedno 1672, drugo 1677. U prvom od njih on, ovako iznosi doktrinu o Šabatu:—

“Zakon o Šabatu sedmog dana je bio dat pre nego što je zakon objavljen na Sinaju, čak od stvaranja, dat je Adamu, ... a u njemu i celom svetu⁴... Poslušnost Gospoda Hrista ovoj *četvrtoj reči* u držanju sedmog dana u njegovom životu kao sedmičnog Šabatnog dana, ... i nijedan drugi dan u sedmici kao takav, deo je te savršene pravednosti koju svaki zdravi vernik primenjuje na sebe, da bi bio opravdan pred Bogom; i svaka takva osoba treba da se uskladi sa Hristom u svim delima njegove poslušnosti prema deset reči.”⁵

¹ Calamy's Ejected Ministers, tom ii. str. 258, 259; Lewis' Sabbath and Sunday, str. 188–193.

² Wood's Athenaa Oxonienses, tom iv. str. 123.

³ Crosby, tom i. str. 367.

⁴ Izl. 16:23; Post. 2:3.

⁵ Judgment for the Observation of the Jewish or Seventh day Sabbath, str. 6–8, 1672.

Njegov brat, g. Tomas Bampfild, koji je bio govornik u jednom od Kromvelovih parlamenata, takođe je pisao u korist svetkovanja sedmog dana i bio je zatvoren zbog svojih verskih principa u zatvoru u Ilčesteru.¹ Otprilike u vreme kada je gospodin Bampfild bio prvi put u zatvoru, došlo je do žestokog progona svetkovatelja Šabata u Londonu. Krozbi ovako svedoči:—

“Bilo je otprilike u to vreme [1661. A. D.], kada se zajednica Baptista koja je sedmi dan držala kao Šabat, okupila u svojoj kući za sastanke u uličici Bulstejk, budući da su vrata bila otvorena, oko tri sata popodne [19. oktobra], dok je g. Džon Džejms propovedao, neki Džastis Čard, sa g. Vudom, glavnim za desetak, došao je na mesto sastanka. Vud mu je u kraljevo ime zapovedio da učuti i siđe dole, jer je govorio protiv kralja. Međutim g. Džejms je, malo ili nimalo obraćajući pažnju na to, nastavio sa svojim poslom. Glavni za desetak mu je prišao bliže usred mesta sastanka i ponovo mu naredio u kraljevo ime da siđe ili će ga u suprotnom povući dole; nakon čega je nemir postao toliko velik da se nije moglo nastaviti.”²

Činovnik ga je skinuo sa propovedaonice i pod jakom stražom odveo na sud. G. Uter nastavlja ovu priču na sledeći način:—

“Gospodin Džejms je bio ispitan i odveden u zatvor u Njugejtu, na osnovu svedočanstva nekoliko razuzdanih svedoka, koji su ga optužili da je izgovorio izdajničke reči protiv kralja. Njegovo suđenje je održano oko mesec dana kasnije, na kojem se ponašao tako da je izazvao mnogo naklonosti. Međutim, bio je osuđen na vešanje, vučenje i komadanje.³ Ova strašna presuda ga nije ni najmanje uznemirila. On je smireno rekao,

¹ Calanty, tom 2, str. 269.

² Crosby, tom 2. str. 165–171.

³ Na pitanje šta ima da kaže zašto ne treba da se izrekne kazna, rekao je da bi im ostavio ove biblijske tekstove: Jer: 26:14, 15; Ps. 116:15.

‘Blagosloven da je Bog; koga čovek osudi, Bog opravdava’. Dok je ležao u zatvoru, osuđen na smrt, posećivale su ga mnoge ugledne osobe, koje su bile veoma dirnute njegovom pobožnošću i rezignacijom, i ponudile su da se potrudе da mu obezbede pomilovanje. Ipak izgleda da je imao malo nade u njihov uspeh. Gđa Džejms je, po savetu svojih prijatelja, dva puta podnela molbe kralju [Čarlsu II], navodeći nevinost svog muža, karakter svedoka koji su svedočili protiv njega i moleći Njegovo Veličanstvo da mu odobri pomilovanje. U oba slučaja bila je odbijena sa ruganjem i podsmehom. Na gubilištu, na dan svog pogubljenja, g. Džejms se obratio okupljenima na veoma plemenit i dirljiv način. Završivši svoje obraćanje, i kleknuvši, zahvalio je Bogu za zavetne milosti, i za nevinost savesti; molio se za svedoke protiv njega, za dželata, za narod Božiji, za uklanjanje podela, za dolazak Hristov, za gledaoce, i za sebe, da bi mogao da uživa osećaj Božije naklonosti i prisustva, i ulazak u slavu. Kad je završio, dželat je rekao, ‘Neka Gospod primi dušu tvoju’; na šta je g. Džejms odgovorio, ‘Zahvaljujem ti’. Na prijateljevo napominjanje, ‘Ovo je srećan dan’, odgovorio je, ‘Blagosiljam Boga da jeste’. Zatim, zahvalivši šerifu na ljubaznosti, rekao je, ‘Oče, u tvoje ruke predajem svoj duh’ ... Nakon što je umro, njegovo srce je izvađeno i spaljeno, njegovi delovi tela su postavljeni na kapije grada, a glava mu je bila postavljena u Beloj kapeli na stubu nasuprot uličici u kojoj je bila njegova kuća za sastanke.²¹

Takvo je bilo iskustvo Engleskih svetkovatelja Šabata u sedamnaestom veku. Biti poslušan četvrtoj zapovesti u ovakvim vremenima, imalo je svoju cenu. Zakoni Engleske tokom tog veka bili su veoma ugnjetavajući za sve Disidente, i izuzetno strogo su se odnosili prema svetkovateljima Šabata. Međutim, Bog je podigao sposobne ljude, istaknute po pobožnosti, da brane njegovu istinu tokom tih teških vremena, i, ako je potrebno, da zapečate njihovo svedočanstvo svojom krvlju. U sedamnaestom veku u Engleskoj je

¹ Manual, itd. str. 21–23.

napredovalo jedanaest crkava Sabatarijanaca, dok se u raznim delovima tog kraljevstva nalazilo mnogo rasutih svetkovatelja Šabata. Sada, samo tri od ovih crkava postoje! I samo ostaci, čak i od ovih, su ostali!

Kojem uzroku da pripišemo ovu bolnu činjenicu? Nije zato što su njihovi protivnici bili u stanju da opovrgnu njihovu doktrinu; jer sporni radovi sa obe strane i dalje postoje, i govore sami za sebe. Nije da su im nedostajali pobožni i učeni ljudi; jer im je Bog dao ove, posebno u sedamnaestom veku. Niti je fanatizam nastao i naneo sramotu delu; jer nema zapisa o bilo čemu te vrste. Bili su surovo proganjeni, ali period njihovog progona bio je period njihovog najvećeg prosperiteta. Poput Mojsijevog grma, stajali su ne uništeni u gorućoj vatri. Poniženje Šabatnog dela u Engleskoj nije bilo posledica nijedne od ovih stvari.

Šabat je bio ranjen u kući svojih prijatelja. Oni su na sebe, nakon nekog vremena, preuzeli odgovornost da prikažu da je Šabat bez praktične važnosti, i da tretiraju njegovu kršenje kao ne tako ozbiljan prestup Božijeg zakona. Bez sumnje su se nadali da će ovim putem pridobiti ljude za Hrista i njegovu istinu; ali, umesto ovoga, oni su standard božanske istine jednostavno unizili do prašine. Propovednici koji su držali Šabat preuzeli su pastirsku brigu o crkvama prvog dana, u nekim slučajevima kao jedini zadatak, u drugim, to su činili u vezi sa nadzorom Šabatnih crkava. Rezultat ne treba nikoga da iznenadi; kao što su ovi propovednici i crkve koje drže Šabat rekli svim ljudima, postupajući tako, da se četvrta zapovest može nekažnjeno prekršiti, ljudi su

im verovali na reč. G. Krozbi, istoričar prvog dana, ovu stvar iznosi u pravom svetlu:—

“Ako sedmi dan treba da se svetkuje kao Hrišćanski Šabat, onda sve kongregacije koje svetkuju prvi dan kao takav moraju biti prekršioci Šabata... Moram ostaviti tu gospodu na suprotnoj strani njihovim sopstvenim razmišljanjima; i da odbranim praksu školovanja pastora ljudima koji u svojoj savesti moraju verovati da su prekršioci Šabata.”¹

Bez sumnje bilo je plemenitih izuzetaka koji nisu išli ovim pravcem; međutim kao celina Engleski Sabatarijanci dugi niz godina nisu uspevali da verno ispune visoko poverenje koje im je bilo ukazano.

¹ Crosby's Hist. Eag. Bapt. tom iii. str. 138, 139.

POGLAVLJE XXVII

ŠABAT U AMERICI

Prva crkva koja je držala Šabat u Americi—Imena njenih članova—Poreklo druge crkve—Organizacija Generalne Konferencije Baptista Sedmog dana—Statistika denominacije u to vreme—Priroda njene organizacije—Sadašnja statistika—Objekti namenjeni obrazovanju—Misionarski rad—Američko Šabatno Traktatsko Društvo—Odgovornost za svetlost Šabata—Nemački Baptisti Sedmog dana iz Pensilvanije—Pominjanje svetkovatelja Šabata u Mađarskoj—U Sibiru—Adventisti Sedmog dana—Njihovo poreklo—Radovi Džozefa Bejtsa—O Džejsmu Vajtu—Izdavačko udruženje—Sistemska dobročinstvo—Delovanje propovednika uglavnom u novim oblastima—Organizacija Adventista S. D.—Statistika—Osobnosti njihove vere—Njihov cilj—Adventisti S. D. u Švajcarskoj—Zašto je Šabat od neprocenjive vrednosti za čovečanstvo—Narodi spasenih svetkuju Šabat na novoj zemlji.

Prva Sabatarijanska crkva u Americi nastala je u Njuportu, R. I. Prvi svetkovatelj Šabata u Americi bio je Stiven Mamford, koji je napustio London tri godine nakon mučeničke smrti Džona Džejsma, i četrdeset četiri godine nakon iskrcavanja prvih doseljenika u Plimut. G. Mamford je, kako se čini, došao kao misionar Engleskih svetkovatelja Šabata.¹ G. Ajzak Bakus, istoričar ranih Baptista Nove Engleske, navodi sledeće:—

¹ “Kada su 1664. Baptisti Sedmog Dana iz Londona poslali Stephen Mumforda u Ameriku, i 1675. poslali starešinu Vilijama Gibsona, činili su koliko je god bilo u njihovoj moći kao društvo za promociju jevanđelja u stranim zemljama.”—*Seventh day Baptist Memorial*, tom i. str. 43.

“Stiven Mamford je došao iz Londona 1664. i doneo sa sobom mišljenje da su svih deset zapovesti, kako su bile date sa planine Sinaj, moralne i nepromenljive; i da je antihrišćanska sila koja je pomišljala da promeni vremena i zakone, promenila Šabat sa sedmog na prvi dan u sedmici. Nekoliko članova prve crkve u Njuportu je prihvatilo ovo mišljenje, ali su ipak nastavili sa crkvom još nekoliko godina, sve dok se dva muškarca i njihove žene koji su tako postupili, nisu ponovo vratili na držanje prvog dana.”¹

Gospodin Mamford je, po dolasku, ozbiljno počeo da radi na obraćanju ljudi ka svetkovanju četvrte zapovesti, kao što zaključujemo iz sledećeg zapisa:—

“Stiven Mamford, prvi svetkovatelj Šabata u Americi, došao je iz Londona 1664. Tejsi Habard je počela da svetkuje Šabat 11. marta 1665. Semjuel Habard je počeo 1. aprila 1665. Rejčel Langvorti, 15. januara, 1666. Rodžer Bakster, 15. aprila 1666., i Viliem Hiskoks, 28. aprila 1666. Ovo su bili prvi svetkovatelji Šabata u Americi. Između njih i članova crkve izbio je spor koji je trajao nekoliko godina. Oni su želeli da zadrže svoju vezu sa crkvom, ali su na kraju bili primorani da se povuku, kako bi mogli mirno uživati i držati Božiji sveti dan.” [Bakster je Baster u *S. D. B. Memorial.*]²

Iako je Gospodin Mamford verno poučavao istinu, izgleda da je negovao ideje Engleskih Sabatarijanaca, da je moguće da svetkovatelji prvog i sedmog dana hodaju zajedno u crkvenom zajedništvu. Da su ljudi prvog dana bili istog mišljenja, svetlost Šabata bi se ugasila u roku od nekoliko godina, kao što istorija Engleskih svetkovatelja Šabata jasno dokazuje. Međutim, prema promislu Božijem, opasnost je izbegnuta protivljenjem na koje su ovi držaoci zapovesti morali da naiđu.

¹ Church Hist. of N. England from 1783. to 1796, pogl. xi. odeljak 10.

² Hist. of the S. B. Rapt. Gen. Conf. by Jas. Bailey, str. 237, 238.

Pored navedenih osoba, još četiri su prihvatile Šabat 1666. godine, ali su ga se 1668. odrekle. Ovo četvoro su takođe bili članovi Baptističke crkve prvog dana u Njuportu. Iako su svetkovatelji Šabata koji su zadržali svoju čestitost mislili da bi mogli po zakonu imati Gospodnju večeru sa članovima crkve koji su bili potpuno ubeđeni u ispravnost svetkovanja prvog dana, ipak su gajili drugačija osećanja prema onima koji su jasno videli Šabat i za jedno vreme ga držali, a zatim otpali od njega. Ove osobe su “i pisale i govorile protiv toga, što ih je toliko ražalostilo da nisu mogli da sednu za večeru Gospodnju sa njima, ni sa crkvom zbog njih”. Međutim, pošto su oni bili članovi crkve prvog dana i nisu imali “nikakve moći da se sami nose sa njima bez pomoći crkve”, oni su “smatrali da im je zabranjeno da nastave sa njima, osim da nezvanično van crkve održavaju bratstvo. Tako da su zaključili da slučaj ne iznose pred crkvu da sudi o toj činjenici, tj. da su se okrenuli od svetkovanja sedmog dana, budući da su suprotnih stavova u vezi sa tim”. Stoga su zatražili savet od svetkovatelja Šabata iz Londona, a u međuvremenu se uzdržavali od Gospodnje večere sa crkvom.

Dr Edvard Stenet im je pisao u ime Londonskih svetkovatelja Šabata: “Ako crkva želi da održava Gospodnju večeru sa ovim otpadnicima od istine, onda bi trebalo da zatražite da budete otpušteni iz crkve; a ako crkva odbije, trebalo bi da se sami povučete.”¹ Oni su ipak odlučili da ne napuštaju crkvu. Međutim, rekli su “crkvi javno da ne mogu imati

¹ Seventh day Baptist Memorial, tom i. str. 27, 28, 29.

ugodnu Gospodnju večeru sa te četiri osobe koje su zgrešile”. “I tako su nekoliko meseci nastavili sa malo ili bez uvreda iz crkve; nakon čega su vodeća braća počela da se izjašnjavaju o deset zapovesti.” G. Tori je “objavio da je zakon ukinut”. G. Luker i g. Klark “su uzeli kao svoj posao da propovedaju ne držanje zakona, dan za danom”. Međutim, svetkovatelji Šabata su odgovorili “da su deset zapovesti i dalje svete, pravедne, dobre i duhovne, kao i uvek”. G. Tori je “neprijatnim rečima rekao ‘da je njihova melodija samo četvrta zapovest’, na šta su oni odgovorili, ‘da su svih deset zapovesti jednake važnosti kod njih, i da se ne zalažu za jednu bez druge’. I oni su nekoliko godina išli sa crkvom u podeljenom zajedništvu”.¹

G. Bejli ovako iznosi rezultat:—

“U vreme promene njihovih mišljenja i prakse, [u pogledu Biblijskog Šabata], oni nisu imali nameru da osnuju crkvu sa ovom posebnosti. Bog je, očigledno, imao drugačiju misiju za njih, i doveo ih je njoj, kroz teška iskušenja progonstva. Bili su primorani da napuste zajednicu Baptističke crkve, ili da napuste Šabat svog Gospoda Boga.”²

“Ovi su napustili Baptističku crkvu 7. decembra 1671.”³

“23. decembra, samo šesnaest dana nakon istupanja iz Baptističke crkve, sklopili su zavet zajedno u crkvenoj organizaciji.”⁴

Takvo je bilo poreklo prve crkve koja je držala šabat u Americi.⁵ Druga crkva svoj nastanak duguje ovoj okolnosti: Oko 1700. godine, Edmund Danam iz Piskateveja, N. J., ukorio je

¹ Records of the First Baptist Church in Newport, citirano u S. D. Baptist Memorial, tom i. str. 28–39.

² Bailey’s History, str. 9, 10.

³ Id. str. 237.

⁴ Id. str. 238.

⁵ Manual of the S. D. Baptists, str. 39, 40; Backus, pogl. xi. odeljak 10.

osobu zbog rada tokom nedelje. Od njega su tražili autoritet iz Svetog Pisma. Tragajući za ovim, on se uverio da je sedmi dan jedini sedmični Šabat u Bibliji i počeo je da ga posmatra.

“Ubrzo nakon toga, drugi su sledili njegov primer i 1707. je organizovana crkva Baptista Sedmog dana, sa sedamnaest članova. Edmund Dunam je bio izabran za pastora i poslat je za Roud Ajland da primi rukopoloženje.”¹

Generalna Konferencija Baptista S. D. organizovana je 1802. Na svom prvom godišnjem zasedanju uključila je u svoju organizaciju osam crkava, devet rukopoloženih sveštenika i 1130 članova.² Konferencija je bila organizovana samo sa savetodavnim ovlašćenjima, a crkve pojedinačno su zadržale pitanja discipline i crkvene uprave u svojim rukama.³ Konferencija sada obuhvata oko osamdeset crkava i oko 8000 članova. Ove crkve se većinom nalaze u severnim i zapadnim državama i podeljene su u pet udruženja, koja, međutim, nemaju zakonodavnu ni disciplinsku vlast nad crkvama koje ih sačinjavaju. Postoji pet akademija, koje pripadaju denominaciji, jedan koledž, “i univerzitet sa akademskim, studentskim, mehaničkim i teološkim odsecima u pogonu”.⁴ Misionarsko društvo Baptista S. D. podržava nekoliko domaćih misionara koji rade uglavnom na zapadnim i južnim granicama denominacije. Oni su u proteklih nekoliko godina postigli dobar stepen uspeha u ovom radu. Takođe ima misionarsku stanicu u Šangaju, u Kini, i tamošnju malu crkvu vernih Hrišćana.

¹ Hist. S. D. Baptist Gen. Confl., str. 15, 238.

² Id. str. 46–55.

³ Id. str. 57, 58, 62, 74, 82.

⁴ Sabbath and Sunday, str. 232.

Američko Šabatno Traktatsko Društvo je izdavačka agencija te denominacije. Njegovo sedište je u Alfred Centru, N. Y. Objavljuje *Sabbath Recorder*, novine Baptista S. D., a takođe objavljuje seriju vrednih dela koja se odnose na Šabat i Božiji zakon.

Tokom dvesta godina koje su prošle od organizovanja prve Sabatarijanske crkve u Americi, Bog je među ovim narodom podigao ljude izuzetnog talenta i moralne vrednosti. Takođe je na promišljen način skrenuo pažnju na sveto poverenje koje je tako davno poverio Baptistima S. D, i koje su oni sporo shvatali u njegovoj ogromnoj važnosti.

Među onima koji su prihvatili Šabat uz pomoć ovog naroda, ime J. V. Mortona je posebno vredno pomena. Reformisani Prezbitarijanci su ga 1847. poslali kao misionara na ostrvo Haiti. Ovde je došao u kontakt sa Sabatarijanskim publikacijama, i nakon ozbiljnog ispitivanja se uverio da je sedmi dan Šabat Gospodnji. Kao pošten čovek, ono što je video da je istina, odmah je poslušao, i vrativši se kući da mu se sudi za jeres, bio je po kratkom postupku izbačen iz Reformisane Prezbitarijanske crkve bez da mu se dozvoli da navede razloge koji su rukovodili njegovim ponašanjem. On je svetu dao dragoceno delo, pod naslovom, "Vindication of the True Sabbath", u kojem se govori o njegovom iskustvu, i njegovim razlozima za svetkovanje sedmog dana iznetim sa velikom upečatljivošću i jasnoćom.

Baptistima S. D. ne nedostaju obrazovani i talentovani ljudi, i oni imaju dovoljno sredstava u svom posedu da podrže Božiju stvar. Ako u prošlosti nisu u potpunosti shvatili da

su dužnici celom čovečanstvu zbog velike istine koju je Bog njima poverio, postoji razlog da se veruje da se sada u izvesnoj meri bude i postaju svesni svog ogromnog zaduženja.¹

Takođe u državi Pensilvanija postoji mala grupa Nemačkih Baptista S. D. pronađenih u okruzima Lankaster, Jork, Frenklin i Bedford, kao i u centralnim i zapadnim delovima države. Nastali su 1728. godine preko učenja Konrad Bajsela, rodnom iz Nemačke. Oni praktikuju trostruko uranjanje, i pranje nogu, i drže otvoreno Gospodnju večeru. Oni zastupaju celibat, ali ga nikome ne nameću. Čak i oni koji su izabrali ovakav način života imaju slobodu da se venčaju ako u bilo kom trenutku to požele. Oni su osnovali i uspešno održavali Šabatnu školu u Efrati, svom sedištu, četrdeset godina pre nego što je Robert Rejiks uveo sistem nedeljnih škola. Ovi ljudi su pretrpeli mnogo progona zbog svetkovanja sedmog dana, pri čemu su zakoni Pensilvanije bili posebno ugnjetavajući prema Sabatarijancima.² Nemački Baptisti S. D. ne pripadaju Generalnoj Konferenciji Baptista S. D.

Već smo zapazili činjenicu da su svetkovatelji Šabata bili brojni u Rusiji, Poljskoj i Turskoj. Pronalazimo sledeću izjavu u vezi sa svetkovateljima Šabata u Mađarskoj:–

“Zajednica hrišćana sedmog dana u Mađarskoj, pošto ih zakon ne toleriše, prihvatila je Judaizam, kako bi joj bilo dozvoljeno da postoji preko povezanosti sa jednom od ‘prihvaćenih religija’.”³

¹ Mnogo zanimljivih stvari koje se odnose na Baptiste sedmog dana Amerike mogu se naći u Uterovom Priručniku Baptista S. D.; Bailey's Hist. of the S. D. Bapt. Gen. Conf.; Lewis's Sabbath and Sunday, and in the S. D. B. Memorial.

² Rupp's History of all the Religious Denominations in the United States, str. 109–123, drugo izdanje; Bailey's Hist. Gen. Conf. str. 255–258.

³ New York *Independent*, 18. mart 1869.

Verovatnoća je da, pošto zakoni Austrijskog Carstva veoma snažno pritiskaju sva verska tela koja ne pripadaju nekoj od tolerisanih sekti ili staležu, ovi “Hrišćani sedmog dana” “pošto ih zakon ne toleriše” pod njihovim imenom, su obezbedili sebi privilegiju svetkovanja sedmog dana dopuštajući da njihovu doktrinu civilne vlasti svrstaju pod Judaizam, i na taj način stave sebe pod toleranciju koja se daje “prihvaćenim religijama”. Ne kažemo da je to bilo ispravno, čak ni tehnički, ali očigledno je da je to ono dokle su oni išli. Nema razloga da verujemo da su se odrekli Hrista. Takođe saznajemo da na severu Azije postoje svetkovatelji Šabata:—

“U Sibiru postoji sekta Grčkih Hrišćana koja drži Jevrejski Šabat (subotu). Takve sekte već postoje u Sjedinjenim Državama, u Nemačkoj, a mi verujemo i u Engleskoj.”¹

Šabat je prvi put bio predstavljen Adventnom narodu u Vašingtonu, N. H. Verna sestra Baptistkinja Sedmog dana, gđa Rejčel D. Preston, iz države Njujork, preselivši se na ovo mesto, donela je sa sobom Šabat Gospodnji. Ovde se zainteresovala za učenje da je slavni dolazak Spasitelja veoma blizu. Pošto je bila poučena o ovoj temi od strane Adventnih ljudi, ona je zauzvrat njih poučila o zapovestima Božijim, i već 1844, skoro cela crkva u tom mestu, koja se sastoji od četrdesetak ljudi, postala je svetkovatelj Šabata Gospodnjeg.² Najstarija

¹ *Semi-Weekly Tribune*, 4. maja 1869. godine.

² Ova sestra je rođena u Vernonu, Vt. Njeno devojачko ime je bilo Rejčel D. Heris. Sa sedamnaest godina se obratila i ubrzo potom pristupila Metodističkoj crkvi. Nakon braka, preselila se sa suprugom u centralni Nju Jork. Tamo je, sa dvadeset osam godina, postala svetkovatelj Biblijskog Šabata. Metodistički propovednik, njen pastor, učinio je sve što

grupa svetkovatelja Šabata među Adventistima Sedmog dana je stoga bila u Vašingtonu, N. H. Njihov sadašnji broj je mali, jer je proređen emigracijom i pustošenjem smrti; ali još uvek opstaje malo društvo da svedoči o ovoj drevnoj Biblijskoj istini.

Sa ovog mesta je nekoliko Adventnih propovednika primilo istinu o Šabatu tokom 1844. Jedan od njih je bio starešina T. M. Pribl, koji je imao čast da prvi iznese ovu veliku istinu pred Adventiste putem štamparske prese. Njegov esej datira iz 13. februara 1845. On je ukratko izneo tvrdnje o Biblijskom Šabatu, i pokazao da ga Spasitelj nije promenio, već da je promenjen od strane velikog otpadništva. Zatim je rekao:—

“Tako vidimo da je Dan. 7:25, ispunjen, mali rog koji menja ‘vremena i zakone’. Stoga mi se čini da su svi koji drže prvi dan kao Šabat, papški svetkovatelji nedelje, i Božiji prekršitelji Šabata.”¹

U roku od nekoliko meseci mnoge osobe su počele da svetkuju Šabat kao rezultat svetlosti koja je na taj način obasjala njihov put. Starešina J. B. Kuk, čovek jasnog talenta kao propovednik i pisac, je bio jedan od ovih prvih obraćenika ka Šabatu. Starešine Pribl i Kuk su u to vreme bili u punoj snazi

je mogao da je odvрати od Šabata, ali joj je na kraju rekao da bi ga mogla zadržati ako ih napusti. Međutim, ona je bila verna svojim uverenjima o dužnosti i ujedinjena sa prvom Baptističkom crkvom Sedmog dana u Veroni, Oneida Co., N. J. Njen prvi muž prezivao se Ouks; njen drugi, Preston. Ona i njena ćerka, Dilajt Ouks, bile su članovi prve Veronske crkve u vreme njihovog preseljenja u Vašington, N. H. Majka je umrla 1. februara 1868: ćerka, nekoliko godina ranije.

¹ Članak starešine Pribla se pojavio u *Hope of Israel* 28. februara 1845, objavljen u Portlandu, Mejn. Ovaj članak je ponovo bio štampan u *Advent Review* 23. avgusta 1870. Članak, kako ga je prepisao starešina Pribl i objavio u obliku traktata, štampan je i u *Review* 21. decembra 1869. godine.

svojih mentalnih moći i posedovali su talenat i reputaciju pobožnosti, što im je dalo veliki uticaj među adventistima u korist Šabata. Ovi ljudi su prema Božijem promislu bili pozvani da zauzmu važno mesto u delu Šabatne reforme.

Međutim, obojica su, dok su propovedali i pisali u njegovo ime, počinili fatalnu grešku u tome što su to prikazali kao da nema praktične važnosti. Oni su očigledno imali isto zajedništvo sa onima koji su odbacili Šabat kao i sa onima koji su ga svetkovali. Takav način delovanja dao je svoj prirodni rezultat. Posle dve ili tri godine ovakvog svetkovanja Šabata, obojica su otpali od toga, i od tada su koristili uticaj koji su imali u ratu protiv četvrte zapovesti. Veći deo onih koji su prigrlili Šabat preko svojih napora, nisu bili dovoljno impresionirani da bi mogli biti utemeljeni i ukorenjeni u njegovim snažnim dokazima, i nakon kratkog perioda su odustali od njegovog svetkovanja. Ipak dovoljno je učinjeno da se izazove ogorčeno protivljenje prema Šabatu od strane mnogih Adventista, i da se iznesu genijalni i uverljivi argumenti kojima ljudi pokušavaju da dokažu da je Bog ukinuo svoj sveti zakon.

Takav je bio plod njihovog puta i takvo stanje stvari u vreme njihovog dezertstva. Međutim, rezultat njihovog delovanja naučio je Adventne svetkovatelje Šabata vrednu lekciju, koju nikada nisu zaboravili. Naučili su da se četvrta zapovest mora tretirati kao deo moralnog zakona, ako se ljudi žele usmeriti ka njegovom svetom držanju.

Prvi članak starešine Pribla u korist Šabata bio je način da se skrene pažnja našeg cenjenog brata, Džozefa Bejtsa, na ovu božansku ustanovu. Ubrzo se uverio u njenu obaveznost i

odmah je počeo da je drži. Imao je prilično istaknutu ulogu u Adventnom pokretu 1843–1844, a sada se, sa samopožrtvovanom revnošću, uhvatio za prezrenu istinu o Šabatu kako bi je izneo pred ljude. On to nije uradio na polovičan način kao starešine Pribl i Kuk, već kao čovek koji je ozbiljno i u potpunosti razumeo važnost te teme.

Predmet nebeske Svetinje započeo je otprilike u to vreme da zanima mnoge adventiste, a posebno starešinu Bejtsa. On je među prvima uvideo da je suštinska stvar te Svetinje Božiji kovčeg. Takođe je skrenuo pažnju na to da je objavljivanje trećeg anđela povezano sa Božijim zapovestima. Opasao se oklopom sa namerom da ga položi tek kada njegov posao bude završen. On je bio sredstvo preko kojeg su mnogi bili dovedeni do držanja Božjih zapovesti i Isusove vere, a nekoliko njih koji su prihvatili Šabat iz njegovog poučavanja su odstupili od toga.¹

Samo nekoliko meseci nakon starešine Bejtsa, naš cenjeni i sposobni brat, starešina Džejms Vajt, takođe je prihvatio Šabat. Radio je sa mnogo uspeha u velikom Adventnom pokretu, a sada je zdušno ušao u rad Šabatne reforme. Ujedinjen sa starešinom Bejtsom u objavljivanju doktrine o dolasku i Šabatu kao povezanim sa Svetinjom i porukom trećeg anđela, on je, uz Božiji blagoslov, postigao velike rezultate u korist Šabata.

Interesovanje za izdavaštvo kod Adventista Sedmog dana nastalo je kroz njegovo posredovanje. Počeo je da se bavi izdavaštvom 1849, bez sredstava, i sa vrlo malo prijatelja, ali sa mnogo truda, samopožrtvovanja i žudne brige; i

¹ On je zaspao 19. marta 1972., u osamdesetoj godini života.

uz Božiji blagoslov na njegove napore, on je bio sredstvo za uspostavljanje delotvorne službe za izdavaštvo, i za širenje mnogih važnih dela širom naše zemlje, a u nekoj meri, takođe i kod drugih naroda. On je 1850. započeo objavljivanje *Advent Review and Herald of the Sabbath*, pod okriljem Adventista Sedmog dana. Veći deo godina njegovog postojanja služio je kao jedan od urednika; a tokom svih ranijih godina bio je i izdavač i jedini urednik. Tokom ovog vremena, takođe je energično radio kao propovednik jevanđelja Hristovog.

Pošto su potrebe dela zahtevale povećanje kapitala i opsežnije operacije, osnovano je radi tog cilja udruženje u gradu Betl Krik, Mičigen, 3. maja 1861, pod imenom Izdavačko Udruženje Adventista Sedmog dana. Ovo udruženje poseduje tri prostane izdavačke kuće, sa motorom, moćnim presama i svom opremom neophodnom za vođenje obimnog poslovanja. U ovom poslu izdavaštva stalno je zaposleno pedesetak ljudi. Udruženje ima kapital od oko 70.000 dolara. Pod Bogom, svoj prosperitet duguje mudrom upravljanju i neumornoj energiji starešine Džejmsa Vajta.

Advent Review trenutno ima (novembar 1873.) tiraž od oko 5000 kopija. *Youth's Instructor*, mesečni list namenjen deci Adventista koji drže Šabat, počeo je da izlazi 1852. godine i sada je dostigao tiraž od skoro 5000 kopija.

Advent Tidende, Danski mesečnik sa tiražom od 800 primeraka, štampa se u korist onih koji govore Danski i Norveški jezik, od kojih je značajan broj prihvatio Šabat.

Adventisti S. D. su se veoma zainteresovali za temu higijene i zakona o zdravlju, i osnovali su Zdravstveni Institut

u gradu Betl Kriku, Mič., koji objavljuje *Health Reformer*, mesečni list, u obliku magazina, koji ima tiraž od skoro 5000 kopija.

Brojne publikacije o Proročanstvima, Znacima Vremena, Hristovom Dolasku, Šabatu, Zakonu Božijem, Svetinji itd., itd., bile su objavljene u proteklih dvadeset godina i imale su veliki tiraž, u zbiru, mnogo miliona stranica.

Redovne finansijske potrebe dela obezbeđuju se metodom prikupljanja sredstava poznatim kao Sistemsko Dobročinstvo. Ovim sistemom, osmišljeno je bilo da svaki prijatelj dela plaća određenu sumu sedmično srazmerno imovini koju poseduje. Međutim, u ovome nema prinude. Na ovaj način teret snose svi, tako da nikome nije preteško; a sredstva potrebna za rad teku stabilnim tokom u riznicu nekoliko crkava, i na kraju u riznicu Državnih Konferencija. Obračun se sprovodi svake godine na Državnim Konferencijama, gde se pažljivo razmatraju rad, prihodi i rashodi svakog radnika u delu. Tako nikome nije dozvoljeno da rasipa sredstva, i niko ko je prepoznat kao pozvan od Boga na službu ne sme da pati.

Crkve održavaju svoje sastanke najvećim delom bez pomoći propovedanja. One sakupljaju sredstva da obezbede Hristove sluge, ali im nalažu da uglavnom posvete svoje vreme i snagu u spašavanju onih kojima svetlost ovih važnih istina ne obasjava put. Tako oni idu svuda propovedajući reč Božiju, kako ih njegova promisao vodi. Tokom letnjih meseci, rad na novim poljima se odvija uglavnom uz pomoć velikih šatora, koji omogućavaju propovedniku da obezbedi odgovarajuće mesto za bogoslužjenje, gde god smatra da je poželjno raditi.

Adventisti sedmog dana imaju trinaest Državnih Konferencija, koje se okupljaju svake godine u svojim Državama. One se zovu Mejn, Vermont, Nova Engleska, Njujork i Pensilvanija, Ohajo, Mičigen, Indijana, Ilinois, Viskonsin, Minesota, Ajova, Mizuri i Kanzas, i Kalifornija. Ove konferencije su bile osmišljene da zadovolje lokalne potrebe dela. Postoji i Generalna Konferencija, koja se okuplja svake godine, sastavljena od delegata iz Državnih Konferencija. Ova Konferencija vrši opšti nadzor nad radom svih Državnih Konferencija, snabdevajući one u potrebi za radnicima koliko god je to moguće, i ujedinjujući celokupnu snagu tela za izvršenje dela. Takođe preuzima odgovornost za misionarski rad u onim Državama koje nemaju organizovane Konferencije.

Ima pedesetak propovednika koji sve svoje vreme posvećuju delu jevanđelja. Takođe postoji značajan broj onih koji propovedaju deo vremena, a ostatak posvećuju sekularnom radu. U nekoliko Konferencija ima oko 6000 članova. Međutim, ovaj narod je toliko raštrkan (jer ih ima u svim severnim državama i u nekoliko južnih), da veoma veliki broj njih nema vezu sa svojom organizacijom. Mogu se pronaći u pojedinačnim porodicama raštrkanim sve od Mejna do Kalifornije i Oregona. *Review* i *Instructor* čine, u velikom broju slučajeva, jedine propovednike njihove vere.

One teme koje posebno zanimaju ovaj narod, jesu ispunjenje proročanstava, drugi lični dolazak Spasitelja kao događaj koji je sada veoma blizu, besmrtnost samo kroz Hrista, promena srca kroz delovanje Svetoga Duha, svetkovanje Šabata četvrte zapovesti, Hristovo božanstvo

i posredničko delo, i izgradnja svetog karaktera kroz poslušnost savršenom i svetom zakonu Božjem.¹

Oni su veoma striktni u pogledu obreda krštenja, verujući ne samo da ono zahteva da ljudi budu sahranjeni u vodenom grobu, već i da je takvo krštenje pogrešno ako se primenjuje na one koji krše jednu od deset zapovesti. Oni takođe veruju da u vezi sa Gospodnjom večerom treba poštovati uputstva našeg Gospoda iz Jn. 13.

Oni uče da su darovi Duha navedeni u 1. Kor. 12 i Ef. 4, osmišljeni da ostanu u crkvi do kraja vremena. Oni veruju da su ti darovi izgubljeni kao posledica istog otpadništva koje je promenilo Šabat. Oni takođe veruju da se u konačnom obnavljanju zapovesti kroz rad trećeg anđela, sa njima obnavljaju i darovi Duha Božijeg. Dakle, za crkvu ostatka, ili za poslednju generaciju njenih članova, se kaže da “drži zapovesti Božije i ima svedočanstvo Isusa Hrista”.² A Anđeo Božiji to objašnjava govoreći, “Svedočanstvo Isusovo je duh proroštva”.³ Stoga duh proroštva ima posebno mesto koje mu je dodeljeno u završnom delu Šabatne reforme. Takvi su njihovi pogledi na ovaj deo Svetog Pisma; a njihova istorija je od početka obeležena delovanjem ovog svetog dara.

Suočeni sa snažnim protivljenjem, ljudi poznati kao Adventisti Sedmog dana ustali su da iznesu svoje svedočanstvo

¹ Da biste saznali više o njihovim stavovima, pogledajte njihov nedeljni list, *Advent Review and Herald of the Sabbath*, objavljen u Betl Kriku, Mičigen, po ceni od 2,00 dolara godišnje, i listi publikacija koje se reklamiraju u njegovim kolumnama.

² Otk. 12:17; 14:12.

³ Otk. 19:10.

za Šabat Gospodnji. Bili su u opasnosti od otvorenih neprijatelja i od lažne braće; ipak su prevazišli teškoće na putu do sada, i od svake su sakupljali snagu za sukob koji je pred njima. Imaju jasno određen posao za koji se nadaju da će ga obaviti. A to je da pripreme narod za Gospodnji dolazak.

Trebalo bi sa čašću pomenuti Adventiste Sedmog dana u Švajcarskoj. Prvo su naučili ove dragocene istine od starešine M. B. Čekovskog, koji ih je posle nekoliko godina poučio Božjim zapovestima i veri Isusovoj. Otkada je njegov rad sa njima prestao, Bog im je dao snagu da čvrsto stoje za njegovu istinu i uvećao njihov broj. Imaju srce da se povinuju istini i da se žrtvuju za njeno unapređenje. Ima ih oko šezdesetak osoba. Postoji nekoliko osoba ove vere i u Italiji, Nemačkoj i Danskoj.

Svetkovanje Šabata se ponekad podupiralo na osnovu toga da je čoveku potreban dan odmora i da će prerano ostariti ako bude radio sedam dana, što je nesumnjivo tačno; a takođe se podržavalo na osnovu toga da će Bog blagosloviti u korpi i u zalihama one koji svetkuju njegov Šabat, što može biti istina u mnogim slučajevima; međutim, Biblija ne navodi motive ove vrste u pogledu ove svete institucije. Bez sumnje, svetkovanje Šabata ima velike uzgredne prednosti. Ipak to nisu razlozi koje Bog postavlja pred nas radi njegovog svetkovanja. Istinski razlog je beskrajno viši od svih razmišljanja ove vrste, i trebalo bi da podstakne ljude na poslušnost, čak i kada bi bilo izvesno da bi ih to koštalo svega što im je voljeno u sadašnjem životu.

Šabat je podržavan na osnovu toga što ljudima obezbeđuje dan za bogoslužjenje u kojem se, uz zajednički pristanak, mogu

pojavit pred Bogom. Ovo je veoma važno razmišljanje, a ipak Biblija malo govori o tome. To je jedan od sporednih blagoslova Šabata, i nije glavni razlog za njegovo svetkovanje. Šabat je bio određen da bude uspomena na stvaranje neba i zemlje.

Važnost Šabata kao uspomene na stvaranje je u tome što on uvek smatra prisutnim pravi razlog zašto je obožavanje dužno da bude usmereno ka Bogu. Jer obožavanje Boga se zasniva na činjenici da je on Stvoritelj i da su sva druga bića stvorena od strane njega. Šabat se stoga nalazi u samom temelju bogoslužjenja, jer uči ovoj velikoj istini na najimpresivniji način, i nijedna druga ustanova to ne čini. Pravi temelj obožavanja Boga, ne samo sedmog dana, već svakog obožavanja, nalazi se u razlici između Stvoritelja i njegovih stvorenja. Ova velika činjenica nikada ne može zastariti, i nikada se ne sme zaboraviti. Da bi to zadržao u čovekovom umu, Bog mu je dao Šabat. On ga je primio u svojoj nevinosti, i bez obzira na izopačenost njegovog naroda, Bog je sačuvao ovu svetu ustanovu kroz čitav period čovekovog palog stanja.

Dvadeset četiri starešine u samom činu obožavanja Onoga koji sedi na prestolu, navode razlog zašto je obožavanje dužno da bude usmereno ka Bogu:—

“Dostojan si, O Gospode, da primiš slavu i čast i moć; jer si ti sve stvorio, i po volji Tvojim jesu i stvorene su.”¹

Ova velika istina je stoga dostojna da se pamti čak i u proslavljenom stanju. I mi ćemo sada saznati da će ono što je Bog dao čoveku u Raju, da bi držao ovu veliku istinu pred svojim umom, čovek poštovati i u obnovljenom Raju.

¹ Otk. 4:10, 11.

Budućnost nam je data u proročkim Spisima. Preko njih saznajemo da je naša zemlja rezervisana za vatru, i da će iz njenog pepela niknuti nova nebesa i zemlja, i doba beskonačnog vremena.¹ Nad ovim proslavljenim nasleđem, drugi Adam, Gospodar Šabata, vladace, i pod njegovom milostivom zaštitom oni ljudi koji su spaseni naslediće zemlju zauvek.² Kada slava Gospodnja tako ispuni zemlju kao što vode prekrivaju more, Šabat Svevišnjeg će ponovo i po poslednji put biti iznesen na videlo:—

“Jer kao što će nova nebesa i nova zemlja, koje ću načiniti, ostati preda mnom, govori Gospod, tako će ostati i seme vaše i ime vaše. I dogodiće

¹ 2. Pt. 3; Isa. 65; Otk. 21, 22. Milton ovako iznosi ovu doktrinu:—

“Svet će izgoreti, i iz njegovog pepela izniknuti
 Novo nebo i zemlja, na kojima će pravedni prebivati,
 I posle svih njihovih nevolja dugih,
 Videti zlatne dane, plodonosne zlatnim delima,
 Uz radost i trijumfalnu ljubav, i pravičnu istinu.”
 —*Paradise Lost*, knjiga iii, redovi 334–338.

Tako će svet ići dalje,
 Za dobre zločudan, za zle ljude dobroćudan;
 Pod svojom sopstvenom težinom, stenje; do dana
 Pojave daha pravednima,
 I osvete zlima, pri povratku
 Njega tako nedavno obećanog za tvoju pomoć,
 Ženinog semena; nejasno tada prorečen,
 Sada obilno poznat tvoj Spasitelj i tvoj Gospod:
 Na kraju, na oblacima, s neba da se otkrije
 U slavi Očevoj, da istopi
 Sotonu sa njegovim izopačenim svetom; zatim da podigne
 Iz zapaljene mase, očišćeno i pročišćeno,
 Novo nebo, novu zemlju, doba beskonačnog vremena,
 Zasnovane na pravednosti, i miru, i ljubavi;
 Da donesu plodove, radost i večno blaženstvo.”

—*Id.* knjiga xii, redovi 537–551.

² Dan. 7:9, 10, 13, 14, 17–27; Ps. 2:7–9; 37:9–11, 18–22, 34; Mal. 4:1–3.

se da će od jednog mladog meseca do drugog, i od jednog Šabata do drugog, svako telo dolaziti da se pokloni preda mnogom, govori Gospod.”¹

Ne poziva li se Pavle upravo na ove činjenice koje je izneo Isaija kada kaže, “Ostaje dakle odmor [grčki, *Sabbatismos*, doslovno “DRŽANJE ŠABATA”] narodu Božijem”?² Razlog za ovo mesečno okupljanje u Novom Jerusalimu svih otkupljenih iz svakog dela nove zemlje može se naći u rečima Otkrivenja:

“I pokaza mi čistu reku vode života, bistru kao kristal, koja izlazi iz prestola Boga i Jagnjeta. Usred njegove ulice, i sa obe strane reke beše drvo života, koje rađa dvanaest vrsta plodova i daje svoj plod svakog meseca; a lišće drveta je bilo za lečenje [doslovno, službu]³ naroda.”⁴

Okupljanje ljudi koji su spaseni u prisustvu Stvoritelja, sa celog lica nove zemlje svakog narednog Šabata, svedoči o svetosti Šabata čak i u tom svetom stanju, i stavlja pečat Svevišnjega na večnost ove drevne ustanove.

¹ Isa. 66:22, 23.

² Jev. 4:9. U fusnoti prevedeno je sa “držanje Šabata”. Lidel i Skot definišu *Sabbatismos* “držanje Šabata”. Oni ne daju drugu definiciju, već je izvode od glagola *Sabbatizo*, koji definišu samo ovim rečima, “držati Šabat”. Šrevelius definiše *Sabbatismos* ovom jednom frazom: “Svetkovanje Šabata”. On to takođe izvodi iz *Sabbatizo*. *Sabbatismos* je stoga imenica na grčkom koja označava čin svetkovanja Šabata, dok je *Sabbatizo*, od čega je izvedena, glagol koji izražava taj čin.

³ Videti Leksikone od Lidela i Skota, Šreveliusa, i Grinfilda.

⁴ Otk. 22:1, 2.